ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

କଙ୍ଖାୱିତରଣୀପୁରାଣ-ଟୀକା

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

ବୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଞ୍ଚ-ଆଦିନା ଯା ପକାସିତା;

ଭଦନ୍ତବୁଦ୍ଧଘୋସେନ, ମାତିକାଟ୍ଠକଥା ସୁଭା;

ତସ୍ସା ହି ଲୀନପଦଂ ୱି-କାସନକୋଯମାରମ୍ଭୋ।

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା

ୱିପ୍ପସନ୍ନେନାତି ୱିୱିଧପ୍ପସନ୍ନେନ। କଥଂ? ‘‘ଇତିପି ସୋ…ପେ… ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞୂହି, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ…ପେ… ଲୋକସ୍ସା’’ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୦) ଏୱମାଦିନା। ‘‘ଚେତସା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତୀସୁ ୱନ୍ଦନାସୁ ଚେତୋୱନ୍ଦନା ଅଧିପ୍ପେତା। ତନ୍ନିନ୍ନତାଦିୱସେନ କାଯାଦୀହି ପଣାମକରଣଂ ୱନ୍ଦନା, ଗୁଣୱସେନ ମନସାପି ତଥାୱ କରଣଂ ମାନଂ, ପଚ୍ଚଯପ୍ପଟିପତ୍ତିଯାଦୀହି ପୂଜାକରଣଂ ପୂଜା, ପଚ୍ଚଯାଦୀନଂ ଅଭିସଙ୍ଖରଣଂ ସକ୍କଚ୍ଚ କରଣଂ ସକ୍କାରୋ, ତେସଂ। ଭାଜନନ୍ତି ଆଧାରୋ, ଅଧିକରଣଂ ୱା।

ଥେରା ମହାକସ୍ସପାଦଯୋ, ତେସଂ ୱଂସୋତି ଥେରୱଂସୋ, ଆଗମାଧିଗମସମ୍ପଦାଯ ତସ୍ସ ୱଂସସ୍ସ ପଦୀପଭୂତାତି ଥେରୱଂସପ୍ପଦୀପା, ତେସଂ ଥେରୱଂସପ୍ପଦୀପାନଂ। ଅସଂହୀରତ୍ତା ଥିରାନଂ। ୱିନଯକ୍କମେତି ୱିନଯପିଟକେ, ଆରମ୍ଭାନୁରୂପୱଚନମେତଂ। ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମେସୁପି ତେ ଥିରା ଏୱ। ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ପୁବ୍ବାଚରିଯସୀହାନଞ୍ଚା’’ତି ଅୱତ୍ୱା କସ୍ମା ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ପଯୋଜନୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ୱତ୍ଥୁତ୍ତଯସ୍ସ ହି ପଣାମକରଣସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯନିୱାରଣଂ ପଯୋଜନଂ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସଯଭୂତାନଂ ଆଚରିଯାନଂ ପଣାମକରଣସ୍ସ ଉପକାରଞ୍ଞୁତାଦସ୍ସନଂ। ତେନ ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ଚ-ସଦ୍ଦେନ ପୁବ୍ବାଚରିଯସୀହାନଞ୍ଚ ନମୋ କତ୍ୱାତି ଯୋଜନା। ଅଥ ୱା ‘‘ୱନ୍ଦିତ୍ୱା’’ତି ଚେତୋୱନ୍ଦନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତତୋ ‘‘ନମୋ କତ୍ୱା’’ତି ୱାଚାୱନ୍ଦନା, ‘‘କତଞ୍ଜଲୀ’’ତି କାଯୱନ୍ଦନାପି ଦସ୍ସିତାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ଅଭିଧାନପ୍ପଯୋଜନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପାମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପାମୋକ୍ଖନ୍ତି ପଧାନଂ। ସୀଲଞ୍ହି ସବ୍ବେସଂ କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ପଧାନଂ ଆଦିଭାୱତୋ। ଯଥା ଚ ସତ୍ତାନଂ ଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜଲେଯ୍ୟପେଯ୍ୟୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋପି ଆହାରୋ ମୁଖେନ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନି ଫରତି, ଏୱଂ ଯୋଗିନୋପି ଚାତୁଭୂମକଂ କୁସଲଂ ସୀଲମୁଖେନ ପୱିସିତ୍ୱା ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପାଦେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମୁଖ’’ନ୍ତିଆଦି। ଅଥ ୱା ମୁଖନ୍ତି ଉପାଯୋ, ତେନ ମୋକ୍ଖପ୍ପୱେସାଯ ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ମୁଖଂ ଉପାଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମହେସିନା ଯଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପକାସିତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମହନ୍ତେ ସୀଲାଦିକ୍ଖନ୍ଧେ ଏସି ଗୱେସୀତି ମହେସି।

ସୂରତେନ ନିୱାତେନାତି ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ସୋରଚ୍ଚଂ? ଯୋ କାଯିକୋ ଅୱୀତିକ୍କମୋ’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧୩୪୯) ସୂରତେନ, ନୀଚୱୁତ୍ତିନା ମାନୁଦ୍ଧଚ୍ଚୱସେନ ଅତ୍ତାନଂ ଅନୁକ୍ଖିପନଭାୱେନ ନିୱାତେନ। ୱିନଯାଚାରଯୁତ୍ତେନ ଚାରିତ୍ତୱାରିତ୍ତେହି ଯୁତ୍ତେନ। ‘‘ସୋଣତ୍ଥେରେନ ଯାଚିତୋ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ସୂରତେନା’’ତିଆଦି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, କିଂ ଦୁସ୍ସୀଲେନ ୱା ଦୁଟ୍ଠେନ ୱା ଅଲଜ୍ଜିନା ୱା ଯାଚିତେନ ୱଣ୍ଣନା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ନ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏୱରୂପଗୁଣୋ ଥେରୋୱ, ଯାଚନୱସେନ କତ୍ତବ୍ବୋ ଆଦରେନାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ନାମେନାତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣନାମେନ। ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣସୁଭତୋ, ୱିନିଚ୍ଛଯସୁଭତୋ, ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟସୁଭତୋ ଚ ସୁଭଂ।

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଦାନୱଣ୍ଣନା

‘‘ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତି, ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମି…ପେ… ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥେୱ ଯାୱତତିଯାନୁସାୱନକଥାୱସାନେ ଅଥ ଖୋ ଉଦ୍ଦେସକାଲେ ‘‘ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନଂ। ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଆଗତଂ। ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେପି ଏୱମେୱ ଆଗତଂ। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଛା ଆଗତସୁତ୍ତେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ମା ଯଥା ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଏକେ। କଥଂ? ‘‘ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନଂ। ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତିଆଦିନା ସୁଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତୀତି ଏତଂ ଉଦ୍ଦେସଲକ୍ଖଣଂ ଇଧାପି ଖନ୍ଧକେପି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ‘‘ଫାସୁ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ଆନେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଇଧ ନିଦାନଂ ନ ଦସ୍ସିତଂ, ଉଦ୍ଦେସୋ ଉଦ୍ଦେସକାଲେ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବଲକ୍ଖଣସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଅପିଚ ‘‘ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୋ’’ତି ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ନିଦାନୁଦ୍ଦେସଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋପି ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତୀ’’ତି ପାଠୱସେନ ଆଗତଂ ନିଦାନଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଉପରି ଅଟ୍ଠକଥାୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବଂ ପାଠଞ୍ଚ ଇଧ ଯୋଜେତ୍ୱା ‘‘ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମି…ପେ… ଧାରଯାମୀ’’ତି ନିଦାନପାଠଞ୍ଚ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ତତ୍ଥ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୋ’’ତି ଉଦ୍ଧଟପଦୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ଉପରି ଚ ଖନ୍ଧକେ ଚ, ଅଥ ଖୋ ଉଦ୍ଦେସକାଲେ ‘‘ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନଂ। ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତିଆଦି ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୋୱ ଦସ୍ସିତୋ, ନ ନିଦାନଂ।

ସୱନାଣତ୍ତିୱଚନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘନୱକତରେନ ୱତ୍ତୁଂ ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଯୁତ୍ତମେୱ। ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭଗୱତୋୱ ଆଣତ୍ତି, ନ ଉଦ୍ଦେସକସ୍ସ। ଇଧ ନୱକତରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଥେରୋପି ପନ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ଲଭତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଥେରାଧିକଂ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ନୱକତରୋ ନ ଲଭତୀତି ଚେ? ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯୋ ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯଥା ଚତୁୱଗ୍ଗେନ ଠପେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାପୱାରଣାଅବ୍ଭାନାନି ସବ୍ବଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ‘‘ଅତିରେକୱୀସତିୱଗ୍ଗେନ ଇମଂ ନାମ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ଅତିରେକୱଚନତ୍ତା ଅଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥଂ ସୂଚେତି, କିଂ ତନ୍ତି ‘‘ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିନା’’ତିଆଦି। ତଞ୍ହି ତେହି ଏୱ ସିଦ୍ଧଂ। କଥଂ? ଚତୁୱଗ୍ଗେନ ଉପସମ୍ପଦାପୱାରଣା…ପେ… ୱୀସତିୱଗ୍ଗେନ ନ କିଞ୍ଚି ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ଏତ୍ଥ ‘‘ଦସୱଗ୍ଗେନ ଅବ୍ଭାନକମ୍ମମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ଚତୁପଞ୍ଚୱଗ୍ଗେନ କରଣୀଯାନିପି ଦସୱଗ୍ଗେନ କାତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତାନି। ତସ୍ମା ଅତିରେକେନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତଂ, ‘‘ଠପେତ୍ୱା’’ତି ୱଚନେନ ଊନତରେନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତମେୱ। ତସ୍ମା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅତିରେକୱୀସତିୱଗ୍ଗୋତି ଚେ? ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। ଚତୁପଞ୍ଚୱଗ୍ଗେନ କତ୍ତବ୍ବଂ ଛସତ୍ତଅଟ୍ଠନୱୱଗ୍ଗେନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଚ, ଦସୱଗ୍ଗେନ କାତବ୍ବଂ ଏକାଦସଦ୍ୱାଦସ…ପେ… ଏକୂନୱୀସତିୱଗ୍ଗେନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଚ ଦୀପିତଂ। ଊନତରେନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତଂ ପାକଟତୋ। ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ ପନ ଅତିରେକୱୀସତିଅନତିରେକୱୀସତିୱଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତେପି ଦୀପିତଂ ହୋତୀତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧିତ୍ଥେରେନ ଲିଖିତଂ। ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ଲିଖିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିତ୍ଥେରେନାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ସଚେ ଅନୁପୋସଥେପି ୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ‘‘ଉପୋସଥଂ କରେଯ୍ୟାମା’’ତି ନ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ଯସ୍ମା ଅନୁପୋସଥେ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅଜ୍ଜୁପୋସଥୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଉପୋସଥଂ କରେଯ୍ୟାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ଏୱା’’ତି ଅୱଧାରଣଂ ତତୋ ପରଂ ପୱାରଣାଦିୱସସ୍ସ ନତ୍ଥିତାଯ କତଂ। ଉଦ୍ଧଂ ପକତିଉପୋସଥେ ୱୁତ୍ତେନ ପକତିଚାରିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଇଦମ୍ପି।

‘‘ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ‘‘ତିୱିଧସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଚେ? ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। କସ୍ମା? ତିୱିଧସମ୍ପତ୍ତି ନାମ ନିମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତି, ପରିସାସମ୍ପତ୍ତି, କମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତୀତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ନିମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତି ନାମ ପବ୍ବତନିମିତ୍ତଂ, ପାସାଣନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅପିଚ ‘‘ତିୱିଧସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା’’ତି ସମ୍ପଯୋଗଙ୍ଗେସୁ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ତମେୱ ପହାନଙ୍ଗେସୁ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନଦିସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେସୁ ସମ୍ମତସୀମାତୋ କମ୍ମାନି ନ ୱିପଜ୍ଜନ୍ତି ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମତ୍ତାତି ‘‘ୱିପତ୍ତିସୀମାଯୋ ନାମା’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତାତି ଚେ? ସେସଲକ୍ଖଣାନି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ନଦିଯଂ ସୀମାଯ ବଦ୍ଧାଯ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ସୀମାଗତତ୍ତା ପୁନ ତଂ ନଦିଂ ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ତଢଆକେ କତେ ସଚେ ତସ୍ସା ସୀମାଯ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟେଯ୍ୟ, ସୀମାତୋ କମ୍ମାନି ନ ୱିପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ପନ ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ‘‘ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଅକାରଣଂ।

ୱୀସତିୱଗ୍ଗକରଣୀଯତ୍ତା ସଙ୍ଘକମ୍ମସ୍ସ କମ୍ମାରହେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସୁଖନିସଜ୍ଜାୱସେନ ନିସୀଦିତୁନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ପରିମଣ୍ଡଲାକାରେନ ନିସୀଦିତୁ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତିଯୋଜନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ମଜ୍ଝେ ଠତ୍ୱା ଦିଯଡ୍ଢଂ କତ୍ୱା ତିଯୋଜନଂ। କୋଣତୋ ହି କୋଣଂ ତିଯୋଜନଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ଆପତ୍ତିଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜତି, ସୀମା ଚ ଅସୀମା ହୋତି। କିତ୍ତେତ୍ୱାତି ନିମିତ୍ତାନି ସମ୍ମନ୍ନାନିପି

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନାମୱିପରିଯାଯେନ, ଅନିମିତ୍ତାନଂ ନାମେହି ଚ କିତ୍ତେତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ରାସିକତଂ ପଂସୁପି ରୁକ୍ଖେସୁ ଜାତେସୁ ସୁଦ୍ଧପଂସୁପକତୋ ହୋତି। ଗୁଳପିଣ୍ଡପରିମାଣୋ ଥୂଲତାଯ, ନ ତୁଲଗଣନାଯ। ଭୂମିଯଂ ପତିଟ୍ଠିତୋ''ତି ଇମିନା କୁଟସରାୱାଦୀସୁ ରୋପିତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ତତୋ ଅପନେତ୍ୱା ପନ ତଙ୍ଖଣମ୍ପି ଭୂମିଯଂ ରୋପିତୋ ୱଟ୍ଟତି। ନୱମୂଲସାଖାନିଗ୍ଗମନଂ ପନ ଅକାରଣଂ। ଖନ୍ଧଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରୋପିତେ ପନ ଏତଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ସୂଚିଦଣ୍ଡକପ୍ପମାଣୋ କନିଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲିପରିମାଣମତ୍ତୋ। ''ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲୁବ୍ବେଧୋ''ତି ଇମିନା ଉବ୍ବେଧୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ହୋତି, ''ଗୋୱିସାଣମତ୍ତୋ''ତି ଇମିନା ପରିଣାହୋ। ''ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଗୋୱିସାଣପରିଣାହେ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଖୁଦ୍ଦକୋପି ମହନ୍ତୋପି ୱଟ୍ଟତି ଏୱାତି ୱଦନ୍ତି।

ଜାତସ୍ସରେ ପରିପୁଣ୍ଣମେୱ ଉଦକଂ ନିମିତ୍ତୂପଗଂ ଦିସ୍ୱା ଅପରିପୁଣ୍ଣଂ ଅନ୍ତରା ଠିତିଭୂତଂ ''ଜାତସ୍ସରେ ସମ୍ମତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ ୱିପତ୍ତିଂ ନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ''ନଦିଯା ସମ୍ମତା, ସମୁଦ୍ଦେ ସମ୍ମତା, ଜାତସ୍ସରେ ସମ୍ମତା''ତି ଏତ୍ଥାପି ଲୋଣୀ ନ ଗହିତା। ବଦ୍ଧସୀମଂ ୱା ନଦିସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେ ୱା ଅନୋକ୍କମିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ''ନଦିଯା ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୁଦ୍ଦେ ୱା ଜାତସ୍ସରେ ୱା''ତି (ମହାୱ। ୧୪୭) ଏତ୍ଥାପି ନ ଗହିତା। ତସ୍ମା ଲୋଣୀ ନ ଅବଦ୍ଧସୀମାତି ଚେ? ଅବଦ୍ଧସୀମାୱ। ''ଯୋପି ନଦିଂ ୱା ସମୁଦ୍ଦଂ ୱା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୌଦକେନ କତୋ ସୋବ୍ଭୋ ଏତଂ ଲକ୍ଖଣଂ ପାପୁଣାତି, ଅଯମ୍ପି ଜାତସ୍ସରୋଯେୱା''ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଜାତସ୍ସରଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତାତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅୱୁତ୍ତା। ''ଯାୱତିକା ତସ୍ମିଂ ଗାମଖେତ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଗାମଂ ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ସମାନସଂୱାସକସୀମାସମ୍ମନ୍ନନକାଲେ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ୱା ମା ୱା, ୱଟ୍ଟତି। ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମନ୍ନନକାଲେ ଆଗନ୍ତବ୍ବମେୱ।

ଅଗମନପଥେସୂତି ଏତ୍ଥ ଏକଦିୱସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଟ୍ଠାନେତି ୱଦନ୍ତି, ବଦ୍ଧସୀମାଭାୱଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

''ସମନ୍ତା ଉଦକୁକ୍ଖେପା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବଦିସାସୁ ଗହେତବ୍ବମେୱାତି ଚେ? ଯତୋ ଲବ୍ଭତି, ତତୋ ଗହେତବ୍ବୋ ''ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ପକତିୱୀଚିଯୋ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ସଣ୍ଠହନ୍ତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ କପ୍ପିଯଭୂମି, ତତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ଉପୋସଥାଦିକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଅନୁବନ୍ଧୋ ଅଡ୍ଢମାସୋ ଅନଡ୍ଢମାସୋ, ଅଡ୍ଢମାସସ୍ସ ୱା ଅନୁ। ଯୋ ପନ କେନଚି ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନେନପି ଖଣିତ୍ୱା ଅକତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

''ଅଞ୍ଞଂ ତତ୍ତକଂଯେୱ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋପି କମ୍ମଂ କୋପେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ ନ କୋପେତୀତି ଦୀପିତମେୱ ହୋତୀତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ, ତଂ ପନ ''ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପାନଂ ଅନ୍ତରେ ଅଞ୍ଞୋ ଏକୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପୋ ଉପଚାରତ୍ଥାଯ ଠପେତବ୍ବୋ''ତି ୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଞ୍ହି ''ଅଞ୍ଞଂ ତତ୍ତକଂଯେୱା''ତି ପଦଂ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ତସ୍ସାଧିପ୍ପାଯୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ଅନ୍ତୋଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯ ଉପଚାରତ୍ଥାଯ ଠପିତଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଥେରେନ ଅଞ୍ଞଥା ପପଞ୍ଚିତ୍ୱା ଲିଖିତଂ।

''ସଭାଗଆପତ୍ତିଂ ଲହୁକାପତ୍ତି''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆରୋଚେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ନ ୱଟ୍ଟତି ଦେସନାଗାମିନିଂ ସନ୍ଧାଯ ଇଧ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତସ୍ମା ଏୱ ସମୁଚ୍ଚଯକ୍ଖନ୍ଧକେ ''ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ପନ ସନ୍ତିକେ ଆୱିକାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ଆୱିକରୋତି, ଆପତ୍ତି ଆୱିକତା ହୋତି, ଦୁକ୍କଟା ପନ ନ ମୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ସଙ୍ଘେନ ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ପଟିକରିସ୍ସତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଲଭତି, ଏୱଂ ତୀହି ଦ୍ୱୀହିପି ଅଞ୍ଞଂ ସୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ''ପଟିକରିସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏକେନାପି ''ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଟିକରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ''ସାମନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋତି ଏତ୍ଥ ସଭାଗୋ ଏୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୱିସଭାଗସ୍ସ ହି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଭଣ୍ଡନକଲହସଙ୍ଘଭେଦାଦୀନିପି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅୱତ୍ୱା ଇତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପଟିକରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତମେୱ। ''ଯଦା ଅଞ୍ଞଂ ସୁଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପତ୍ତିକଂ ପସ୍ସିସ୍ସତି, ତଦା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲହୁକସ୍ସେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ସମୁଚ୍ଚଯକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ପନ ଞତ୍ତିଯା ଆରୋଚେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

ଦେୱବ୍ରହ୍ମା ପନ ''ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ''ତି ପଦଂ ଠପେତ୍ୱା ଯେନ କେନଚି ପଦେନ ଅସଙ୍ଗହିତାପି ଇମିନା ସଙ୍ଗହିତାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଯସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

''ଚାତୁମାସିନିଯଂ ପନ ପୱାରିତାନଂ ସନ୍ତିକେ ଅନୁପଗତେନ ୱା ଛିନ୍ନୱସ୍ସେନ ୱା ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସେନ ୱା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଅନୁପଗତେନ ୱା ଛିନ୍ନୱସ୍ସେନ ୱା''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ପନ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅନୁପଗତତ୍ତା ''ଅନୁପଗତୋ''ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତୋତି। ସବ୍ବାଯ ୱୁଟ୍ଠିତାଯ ସଙ୍ଘେ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗତେ

ସନ୍ନିପାତେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏକଚ୍ଚେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆରୋଚେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। କସ୍ମା? ଛନ୍ଦିଂ ଠପେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବସଙ୍ଘକମ୍ମାଭାୱା ୱଗ୍ଗଂ ନ ହୋତୀତି। ପୱାରଣାୟପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ୱିସେସୋ – ସଚେ ପୁରିମିକାୟ ଉପଗତେହି ପଚ୍ଛିମିକାୟ ଉପଗତା ଥୋକତରା ଚେୱ ହୋନ୍ତି ସମସମା ଚ, ସଙ୍ଘପୱାରଣାୟ ଚ ଗଣଂ ପୂରେନ୍ତି, ସଙ୍ଘପୱାରଣାୱସେନ ଛନ୍ଦି ଠପେତବ୍ବାତି। ''ଏକୋୱ ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି…ପେ… ଅଞ୍ଞେସଂ ଅନାଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠାନୁପୋସଥଂ ସୀମଂ ପୱିସିତ୍ୱା କାତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ୱଦନ୍ତି।

''କିଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଇଦଂ ନ ଛନ୍ଦିଂ ଠପେତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତଞ୍ହି ଛନ୍ଦିତୋ ପୁରେତରମେୱ କରୀୟତି। ତସ୍ମା ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, କିଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟାତି। ତଥାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ନ ହି ତଂ ଛନ୍ଦିୟା ଅନ୍ତୋ କରୀୟତୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନେତଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି ପୟୋଜନାଭାୱାତି ଚେ? ନ, ଯଥାଗତଟ୍ଠାନେ ଏୱ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ, ପରପଦାପେକ୍ଖତାୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଅକତ୍ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସଙ୍ଘୋ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ଠପନକ୍ଖେତ୍ତାତିକ୍କମେ ଆପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମିଞ୍ହି ଖେତ୍ତେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ମଜ୍ଜନାଦିକରଣେ ଆପତ୍ତିମୋକ୍ଖୋ ନ ହୋତି ଉପୋସଥକମ୍ମତୋ ପୁବ୍ବେ କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମାକରଣପଚ୍ଚୟତ୍ତା ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା। ନ ସା କମ୍ମପରିୟୋସାନାପେକ୍ଖା ଏତ୍ଥାଗତସମ୍ମଜ୍ଜନମୁସାୱାଦାପତ୍ତି ୱିୟ, ତସ୍ମା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ଭିକ୍ଖୁ ''ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଆରୋଚେଥା''ତି ୱତ୍ତୁକାମୋ ପଠମମେୱ ପାରିସୁଦ୍ଧାପାରିସୁଦ୍ଧିପଚ୍ଚୟଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ସରାପେତି। ତଞ୍ହି କତଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ଅକତଂ ଅପାରିସୁଦ୍ଧିପଚ୍ଚୟୋ। ତେନେୱ ଉଭୟାପେକ୍ଖାଧିପ୍ପାୟେନ କତଂ, ନ କତନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ''କିଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚ''ମିଚ୍ଚେୱାହ। ତତ୍ଥ ଅକତପକ୍ଖେ ତାୱ ପାରିସୁଦ୍ଧିଆରୋଚନକ୍କମନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପରତୋ ''ଯସ୍ସ ସିୟା ଆପତ୍ତି, ସୋ ଆୱିକରେୟ୍ୟା''ତି ଚ, କତପକ୍ଖେ ''ଅସନ୍ତିୟା ଆପତ୍ତିୟା ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

''ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚତୂହି ଭିକ୍ଖୂହି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା''ତି ଚ, ''ଉପୋସଥକରଣତ୍ଥଂ ସନ୍ନିପତିତେ ସଙ୍ଘେ ବହି…ପେ… ଅଦେନ୍ତେନ ଛନ୍ଦୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଅସନ୍ନିପତିତେପି ପନ ୱଟ୍ଟତି। ଇଦଞ୍ହି ଛନ୍ଦଦାନସମୟଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପୋସଥକରଣତ୍ଥଂ ସନ୍ନିପତିତେ ସଙ୍ଘେ ବହି ଉପୋସଥଂ କତ୍ୱା ଆଗତସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବାକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ପଧାନଘରୱାସିନୋ ପଧାନଘରଂ ପୱିସିତୁକାମା ଅତ୍ତନୋ ସଭାଗଭିକ୍ଖୂନଂ ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ସଚେ ସଙ୍ଘୋ ସନ୍ନିପତତି, ''ମୟ୍ହଂ ଛନ୍ଦୋ ଆରୋଚେତବ୍ବୋ''ତି ୱତ୍ୱା ପଧାନଘରଂ ପୱିସନ୍ତି। ଅୟଂ ସୀହଳଅଦୀପେ ପୟୋଗୋ। ଆରୋଚେନ୍ତେନ ପନ ସନ୍ନିପତିତେ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ପଞ୍ଚସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଏକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତେସୁ ଏକସ୍ସ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆହରିତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ସନ୍ନିପତିତେ ଛନ୍ଦୋ ଗହେତବ୍ବୋ ଆରୋଚେତବ୍ବୋତି ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ୱିୟ। ''ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ପଟିଜାନାତୀତି (ମହାୱ। ୧୬୫) ୱଚନତୋ ସାମଣେରେନ ଆହଟାପି ୱଟ୍ଟତି। କମ୍ମଂ ନ କୋପେତୀ''ତି ଚ, ''ସଚେ ପୁବ୍ବେ ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ବହିସୀମାଗତୋ ପୁନ ପୱିସତି, ପଚ୍ଛା ଛନ୍ଦଗ୍ଗହଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ପୟୋଗୋ ସୀମାସମ୍ମୁତିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି ଚ ''ଛନ୍ଦଦାନେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଚନେ ଇଦଂ ପୟୋଜନଂ – ପଠମଂ ସମଗ୍ଗଭାୱଂ, ଦୁତିୟଂ ପଚ୍ଛା ୱିଧାତବ୍ବଭାୱଂ, ତତିୟଂ ଛନ୍ଦହାରକସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମୋଚନଂ ଦୀପେତୀ''ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୬୪) ଚ ଲିଖିତଂ। ବିଳଆଲସଙ୍ଖଲିକାବଦ୍ଧାୱ ହୋତି ଅନ୍ତୋଗେହେ ଏୱ ସମ୍ପୟୋଜନତ୍ତା, ଯଥା ସା ନ କତ୍ଥଚି ଗଚ୍ଛତି, ତଥା ସାପି ନ କତ୍ଥଚି ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଇତରଥା ୱିସେସନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ହୋତୀତି ଆଚରିୟେନ ଗହିତଂ।

''ନ ହି ତଂ ଅକତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପୁବ୍ବେ ଦସ୍ସିତତ୍ତା ''ଇଦମ୍ପି ହି ଉଭୟ''ନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ସେସାନି ଥେରେନ ଆଣତ୍ତେନ କାତବ୍ବାନି ଦସ୍ସିତାନି, ଇମେ ପନ ଦ୍ୱେ ଥେରେନ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ ୱା ଛନ୍ଦିଟ୍ଠପନକେନ ୱା ଯେନ ୱା ତେନ ୱା କାତବ୍ବାନୀତି ଚ, ସମ୍ମଜ୍ଜନାଦୀନି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତାଦିସାନି ପୟୋଜନାନି ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି, ଇମେ ପନ ଦ୍ୱେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନ କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ ସାଧେନ୍ତି, ତସ୍ମା ''କିଂ ଇମିନା''ତି ଅୱତ୍ୱା କାତବ୍ବମେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଞ୍ଚ ''ଇଦମ୍ପି ହି ଉଭୟ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ପାଦେ ୱନ୍ଦତୀ''ତି ଗଣୱସେନ ୱତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ନ ୱୁତ୍ତଂ ତେନ ଆରୋଚେତବ୍ବସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଭାୱା।

ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତୀତି ସଙ୍ଘେନ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗସ୍ସ ହି ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ସମଗ୍ଗଭାୱସ୍ସ କାୟସାମଗ୍ଗିକାରଣତ୍ତା ନତ୍ଥି ଦୋସୋତି ଚେ? ତଂ ନ, ଉଦ୍ଦେସେପି ସୱନେପି ସମଗ୍ଗଭାୱସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ''ତି ହି ଇମିନା ଚିତ୍ତସାମଗ୍ଗିଂ ଦୀପେତି ସୱନେ ସବ୍ବେହି ଏକୀଭୂତଭାୱତୋ।

ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ଥ ଅନାଦରିୟୱସେନ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଏୱ ଅଲଜ୍ଜୀ ହୋତି, ନ ଇତରୋତି। ଆପତ୍ତିଂ ପରିଗୂହତୀତି ଏତ୍ଥ ଲଜ୍ଜାୟ ପରିଗୂହନ୍ତୋ ଅଲଜ୍ଜୀ ନ ହୋତି, 'କିଂ ଇମିନା'ତି ଅନାଦରିୟୱସେନ ପରିଗୂହନ୍ତୋ ହୋତୀ''ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

''ସନ୍ତିନଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖାନ''ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ''ଛନ୍ନ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ସନ୍ତନମେୱାତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ପାରାଜିକାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ ହି ସଚେ ଅତ୍ତନୋ ସାପତ୍ତିକଭାୱଂ ପକାସେତି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଉପୋସଥୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଚ ଗିହିଭାୱେନ ୱା ସାମଣେରଭାୱେନ ୱା ସୁଦ୍ଧି ହୋତୀତି।

ଏକଚ୍ଚେ ଆଚରିଯା ନାମ ଧମ୍ମଭାରିକୋ କିର ଆଚରିଯୋ। କସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଯାୱତତିଯାନୁସାୱନା ନାମ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଚନଂ। ତଥା ପାଠେ ଅନାଗତତ୍ତା କେୱଲଂ ‘‘ଯାୱତତିଯଂ ଅନୁସାୱିତ’’ନ୍ତି ପଦମେୱ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଯସ୍ସ ସିଯା ଆପତ୍ତି, ସୋ ଆୱିକରେଯ୍ୟା’’ତି ଇଦଂ ‘‘ସଚେ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନା, ଆୱିକରୋଥା’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ‘‘ଅସନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଯା ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ତମେୱତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ‘‘ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ଖୋ ପନାଯସ୍ମନ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧାତି ୱେଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଇଦମ୍ପି ତମେୱାତି ଏୱମତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ କିର।

ଅପରେତି ଅତ୍ତଦସ୍ସିତ୍ଥେରୋ କିର। ଏତଂ ସନ୍ଧାଯାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସକିମ୍ପି ଅନୁସାୱିତ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ୱଚନେନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅନୁସାୱନା କାତବ୍ବାତି ଏତ୍ତକମେୱ ଦୀପିତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି।

ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ଅଯମେତ୍ଥ ଆଚରିଯପରମ୍ପରାଭତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ସରମାନେନା’’ତି ଇମିନା ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦସ୍ସ ସଚିତ୍ତକତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି। ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ୱାତିଆଦି ଲକ୍ଖଣୱଚନଂ କିର। ସଙ୍ଘୁପୋସଥକରଣତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଚେ ନିସିନ୍ନୋ, ତସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଆୱିକାତବ୍ବା। ଗଣୁପୋସଥକରଣତ୍ଥଞ୍ଚେ ଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ, ତସ୍ମିଂ ଗଣମଜ୍ଝେ। ଏକସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ଚେ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥଂ କତ୍ତୁକାମୋ, ତସ୍ମିଂ ଏକପୁଗ୍ଗଲେ ଆୱିକାତବ୍ବାତି, ଏତେନ ନ କେୱଲଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଏୱାଯଂ ମୁସାୱାଦୋ ସମ୍ଭୱତି, ଅଥ ଖୋ ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ଅସତିପି ‘‘ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଆରୋଚେଥା’’ତିଆଦିୱିଧାନେ ଗଣୁପୋସଥେପି ସାପତ୍ତିକୋ ହୁତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋୱ ଚେ କରୋତି, ଅଯଂ ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଆୱିକରଣତୋ ଲକ୍ଖଣୱଚନଂ କିରେତନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ତକ୍କିକା। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଗଣମଜ୍ଝେ ୱା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଆରୋଚନାଧିପ୍ପାଯୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆଚରିଯସ୍ସ ତକ୍କୋ। ଆରୋଚେନ୍ତୋ ହି ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେମୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଆୱିକରୋନ୍ତୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଆୱିକରୋତି ନାମ, ଉଭତୋପସ୍ସେ ନିସିନ୍ନାନଂ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ଗଣମଜ୍ଝେ ଆୱିକରୋତି ନାମ, ‘‘ଏକସ୍ସେୱ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଆୱିକରୋନ୍ତୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲେ ଆୱିକରୋତି ନାମ। ସଚେପି ୱେମତିକୋ ହୋତି…ପେ… ପଟିକରିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ କତେ ଯାୱ ୱେମତିକୋ ହୋତି, ତାୱ ସଭାଗାପତ୍ତିଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ଲଭତି, ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ କମ୍ମାନଂ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ ହୋତି। ପୁନ ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୁତ୍ୱା ଦେସେତବ୍ବଂ ୱା ନ ୱାତି ନେୱ ପାଳିଯଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅତ୍ଥି, ଦେସିତେ ପନ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ତଥା ଇତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିକରିସ୍ସାମୀତି ଏତ୍ଥ ଚ ସକଲସଙ୍ଘେ ସଭାଗାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନେ, ୱେମତିକେ ଚାତି ଲିଖିତଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୬୯-୧୭୦)।

ନିଦାନୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାରାଜିକକଣ୍ଡଂ

୧। ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା

ଇଧ ପନ ଠତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦାନଂ କମଭେଦୋ ପକାସେତବ୍ବୋ। କଥଂ – ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଦେସନାକ୍କମୋ, ପହାନକ୍କମୋ, ପଟିପତ୍ତିକ୍କମୋ, ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍କମୋତି ଚତୁବ୍ବିଧୋ କମୋ ଲବ୍ଭତି। ତତ୍ଥ ଭଗୱତା ରାଜଗହେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅନୁଜାନନ୍ତେନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସସ୍ସ ଯୋ ଦେସନାକ୍କମୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ତଂ ଦେସନାକ୍କମଂ ଅନୁକ୍କମନ୍ତୋୱ ମହାକସ୍ସପୋ ପଠମଂ ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସଂ ପୁଚ୍ଛି, ତଦନନ୍ତରଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସୁଦ୍ଦେସଂ, ତଦନନ୍ତରଂ ଅନିଯତୁଦ୍ଦେସଂ, ତଦନନ୍ତରଂ ୱିତ୍ଥାରୁଦ୍ଦେସଂ। ତଦନନ୍ତରଂ ଭିକ୍ଖୁନିୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ତେନେୱ ଅନୁକ୍କମେନ ପୁଚ୍ଛି। ତତୋ ପରଂ ତଯୋ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ ସଙ୍ଗହେତୁଂ ୱିନା ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦେନ ସେଖିଯଧମ୍ମେ ପୁଚ୍ଛି। ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ ସଭାଗତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱୀସତିଖନ୍ଧକେ ପୁଚ୍ଛି। ନିଦାନୁଦ୍ଦେସନ୍ତୋଗଧାନଂ ୱା ସରୂପେନ ଅନୁଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ଖନ୍ଧକେ ପୁଚ୍ଛି। ଏତେନ ଖନ୍ଧକେ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାପି ସଙ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତି। ପୁଚ୍ଛିତାନୁକ୍କମେନେୱ ଆଯସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ବ୍ୟାକାସି। ଅଯମେତ୍ଥ ଦେସନାକ୍କମୋ। ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗଖନ୍ଧକତୋ ପନ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ତଦା ପରିୱାରୋ ୱିସୁଂ ପାଳି କତୋ, ଇମମେୱ ୱଚନଂ ସନ୍ଧାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ଖନ୍ଧକଂ ପରିୱାରେପି ଆରୋପଯିଂସୂ''ତିଆଦି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା)। ଅପିଚ ପାଳିଯଂ ''ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗେ ପୁଚ୍ଛି। ପୁଟ୍ଠୋ ପୁଟ୍ଠୋ ଆଯସ୍ମା ଉପାଲି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୯) ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଥେରୋ ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗେ ଏୱ ପୁଚ୍ଛି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତୋ ପନ ଆଯସ୍ମା ଉପାଲି ନିରୱସେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଖନ୍ଧକପରିୱାରେ ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ଦେସେସି। ଗଣସଜ୍ଝାଯକାଲେ ପନ ତଦା ଖନ୍ଧକପରିୱାରା ୱିସୁଂ ପାଳି କତାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଦେସନାକ୍କମୋ।

ଯଦି ଏୱଂ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୋ ପଠମଦେସନାତି ଚେ? ନ, ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୩୩) ''ଯାନି ମଯା ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି, ତାନି ନେସଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅନୁଜାନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ, ''ଯସ୍ସ ସିଯା ଆପତ୍ତୀ''ତି (ମହାୱ। ୧୩୪) ୱଚନତୋ ଚ। ଅକୁସଲାବ୍ୟାକତାନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସମ୍ପରାଯିକାସୱଟ୍ଠାନିଯତ୍ତା ଯଥାଭୂତଂ ସୀଲସଂୱରକେନ ପରିୱଜ୍ଜନେନ ପହାତବ୍ବତ୍ତା ପହାନକ୍କମୋପେତ୍ଥ ସମ୍ଭୱତି ''ତାୱଦେୱ ଚତ୍ତାରି ଅକରଣୀଯାନି ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବାନୀ''ତି ୱଚନତୋ। ତଥା ''ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୂ''ତି (ମ। ନି। ୩।୭୫; ୱିଭ। ୫୦୮) ୱଚନତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଆଚିକ୍ଖନସିକ୍ଖନେନ ପଟିପତ୍ତିକ୍କମୋପି ସମ୍ଭୱତି। ଯଥୁଦ୍ଦେସକ୍କମଂ ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବପରିଯତ୍ତିଅତ୍ଥେନାପି ପଟିପତ୍ତିକ୍କମୋ, ଏୱମିମେହି ତୀହି କମେହି ଦେସେତବ୍ବାନମେତେସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍କମୋ ସମ୍ଭୱତି। ତଥା ହି ଯଂ ଯଂ ସାଧାରଣଂ, ତଂ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଏୱ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ''ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଛନ୍ଦସୋ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଯତୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ତଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଞତ୍ତି ନ ସିଯା, ତତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଞତ୍ତି ତସ୍ମିଂ ନତ୍ଥୀତି (ପରି। ୨୦୧-୨୦୨) ପରିୱାରୱଚନଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଏତ୍ତାୱତା ପୁରିମେନ କମଦ୍ୱଯେନ ଯଂ ପଠମଂ ଦେସେତବ୍ବଂ, ତଂ ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସେ ପଠମୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ମେଥୁନଧମ୍ମପାରାଜିକଂ ସବ୍ବପଠମଂ ଦେସେତୁକାମୋ ଆଯସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ''ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତୀ''ତି (ପାରା। ୨୩) ୱେସାଲିଯମେୱ ପାପେତ୍ୱା ଠପେସି।

ଇଦାନି ସବ୍ବେସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପଞ୍ଞାପନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। କଥଂ? ''ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟାଥା''ତି (ପାରା। ୩୯, ୪୩) ଏୱଂ ସୌଦ୍ଦେସଅନୁଦ୍ଦେସଭେଦତୋ ଦୁୱିଧଂ। ତତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖେ ସରୂପତୋ ଆଗତା ପଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ସୌଦ୍ଦେସପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ସାପି ଦ୍ୱିଧା ସପୁଗ୍ଗଲାପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସଭେଦତୋ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସା ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅନ୍ତୋ ଆପତ୍ତିଯା ସହ, ୱିନା ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦସ୍ସିତୋ, ସା ସପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସା। ଇତରା ଅପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସା।

ତତ୍ଥ ସପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସା ଦ୍ୱିଧା ଅଦସ୍ସିତଦସ୍ସିତାପତ୍ତିଭେଦତୋ। ତତ୍ଥ ଅଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକା ନାମ ଅଟ୍ଠ ପାରାଜିକା ଧମ୍ମା ୱେଦିତବ୍ବା। ''ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ''ତି (ପାରା। ୩୯, ୪୪, ୮୯, ୯୧, ୧୬୭, ୧୭୧, ୧୯୫, ୧୯୭) ହି ପୁଗ୍ଗଲୋୱ ତତ୍ଥ ଦସ୍ସିତୋ, ନାପତ୍ତି। ଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକା ନାମ ଭିକ୍ଖୁନିପାତିମୋକ୍ଖେ ଆଗତା ସତ୍ତରସ ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଧମ୍ମା। ''ଅଯମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁନୀ ପଠମାପତ୍ତିକଂ ଧମ୍ମଂ ଆପନ୍ନା ନିସ୍ସାରଣୀଯଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୬୮୩, ୬୮୭) ହି ତତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା ସଦ୍ଧିଂ ପୁଗ୍ଗଲେନ।

ତଥା ଅପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସାପି ଅଦସ୍ସିତଦସ୍ସିତାପତ୍ତିଭେଦତୋ ଦ୍ୱିଧା। ତତ୍ଥ ଅଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକା ନାମ ସେଖିଯା ଧମ୍ମା। ୱୁତ୍ତାୱସେସା ଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ସାପି ଦ୍ୱିଧା ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକଭେଦତୋ। ତତ୍ଥ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକା ନାମ ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିମୁସାୱାଦୋମସୱାଦପେସୁଞ୍ଞଭୂତଗାମଅଞ୍ଞୱାଦକୌଜ୍ଝାପନକଗଣଭୋଜନପରମ୍ପରଭୋଜନସୁରାମେରଯଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦକହସଧମ୍ମଅନାଦରିଯତଲଘାତକଜତୁମଟ୍ଠକସିକ୍ଖାପଦାନଂ ୱସେନ ପଞ୍ଚଦସୱିଧା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକେ ମିସ୍ସାମିସ୍ସଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ତତ୍ଥ ଉପଯୋଗଭୁମ୍ମୱିଭତ୍ତିଯୋ ଏକଂସେନ ମିସ୍ସା। ଅୱସେସା ମିସ୍ସା ଚ ଅମିସ୍ସା ଚ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ତାୱ ଦ୍ୱୀସୁ ଅନିଯତେସୁ ଉପଯୋଗେନ ମିସ୍ସଂ, ଦ୍ୱାଦସସୁ ପାଟିଦେସନୀଯେସୁ କରଣେନ ମିସ୍ସଂ, ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନପତ୍ତସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସାମିକରଣେହି, ଊନୱୀସତିୱସ୍ସେ ଭୁମ୍ମେନ, ମୋହନକେ ଉପଯୋଗସାମିଭୁମ୍ମେହି। ଯସ୍ମା ''ୱିୱଣ୍ଣକ''ନ୍ତି ଭାୱୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନ କତ୍ତା, ତସ୍ମା ୱିୱଣ୍ଣକସିକ୍ଖାପଦଂ ଯଦା ନ ସମ୍ଭୱତି, ଏୱଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ପଞ୍ଚୱିଧଂ ମିସ୍ସଂ ହୋତି। ସେସେସୁ ପଠମାନିଯତଂ ଠପେତ୍ୱା ଆଦିମ୍ହି ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଏୱମାଗତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱା, ଦୁତିଯାନିଯତଂ ଠପେତ୍ୱା ପଣୀତଭୋଜନସମଣୁଦ୍ଦେସତତିଯଚତୁତ୍ଥପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦେସୁ ମଜ୍ଝେ ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଏୱମାଗତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱା, ଦୁବ୍ବଚକୁଲଦୂସକସଂସଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଆଦିମ୍ହି କେୱଲଂ ''ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଆଗତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱା, ଭେଦାନୁୱତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦେ ମଜ୍ଝେ ଆଗତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱା ଅଞ୍ଞାଯ ୱିଭତ୍ତିଯା ଅମିସ୍ସମେୱ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଭେଦାନୁୱତ୍ତକତୁୱଟ୍ଟନଦ୍ୱଯସଂସଟ୍ଠଦୁତିଯପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦେସୁ ବହୁୱଚନଂ, ଇତରତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥ ଏକୱଚନମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଥା ଉପଯୋଗୋ ଦ୍ୱୀସୁ ୱିକପ୍ପନସିକ୍ଖାପଦେସୁ, ତନ୍ତୱାଯସିକ୍ଖାପଦେ ଚ ପଚ୍ଚତ୍ତେନ ମିସ୍ସୋ, ଅଭିହଟସିକ୍ଖାପଦେ କରଣେନ, ରାଜସିକ୍ଖାପଦେ କରଣସାମିପଚ୍ଚତ୍ତେହୀତି ଉପଯୋଗୋ ତିଧା ମିସ୍ସୋ ହୋତି। କରଣଞ୍ଚ କୁଟିକାରମହଲ୍ଲକଦୁତିଯକଥିନଦ୍ୱେଭାଗନିସୀଦନସନ୍ଥତଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଛସୁ ପଚ୍ଚତ୍ତେନ ମିସ୍ସଂ, ପଠମତତିଯକଥିନଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପାଦକନିସୀଦନକଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିକୱସ୍ସିକସାଟିକୌଦକସାଟିକଦ୍ୱେଧମ୍ମପଚ୍ଚାସୀସନସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ସାମିନା ମିସ୍ସନ୍ତି କରଣଂ ଦ୍ୱିଧା ମିସ୍ସଂ ହୋତି। ଅୱସେସେସୁ ଛବ୍ବସ୍ସୱସ୍ସିକସାଟିକଦ୍ୱତ୍ତିଚ୍ଛଦନାୱସଥପିଣ୍ଡମହାନାମଗରୁଲହୁପାୱୁରଣସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସତ୍ତସୁ କରଣୱିଭତ୍ତି ଅଞ୍ଞୱିଭତ୍ତିଯା ଅମିସ୍ସା, ଅଚ୍ଚେକଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସାମିୱିଭତ୍ତି କରଣୱିଭତ୍ତିଯା ମିସ୍ସା। ଅତିରେକପତ୍ତଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ସାମିୱିଭତ୍ତି ଅମିସ୍ସାୱ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱଂ ତାୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ –

ପଞ୍ଚଧା ଚ ତିଧା ଚେୱ, ଦ୍ୱିଧା ଚେପି ତଥେକଧା;

ଭିନ୍ନା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ପଞ୍ଚ, ସବ୍ବେକାଦସଧା ସିଯୁଂ।

ଏୱଂ ତାୱ ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ସୌଦ୍ଦେସପଞ୍ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ପଞ୍ଞାସୁତ୍ତରେସୁ ତିସତେସୁ ନୱୁତିଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକାନି ଅତିରେକସଟ୍ଠିଦ୍ୱିସତାନି ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ପଚ୍ଚତ୍ତକରଣାନି ତିଂସୁତ୍ତରାନି ଦ୍ୱିସତାନି ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ଅମିସ୍ସପଚ୍ଚତ୍ତକରଣାନି ଦ୍ୱାଦସୁତ୍ତରାନି ଦ୍ୱିସତାନି, ମିସ୍ସପଚ୍ଚତ୍ତକରଣାନି ଅଟ୍ଠାରସ ହୋନ୍ତି। ଅୱସେସେସୁ ତିଂସତିଯା ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ମିସ୍ସୋପଯୋଗକରଣାନି ପଞ୍ଚ ହୋନ୍ତି, ମିସ୍ସକରଣାନି ଚୁଦ୍ଦସ, ଅମିସ୍ସାନି ସତ୍ତ, ମିସ୍ସାମିସ୍ସକରଣାନି ଦ୍ୱେ, ଅମିସ୍ସାନି ଦ୍ୱେତି ସବ୍ବେସୁପି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକେସୁ ଭେଦାନୁୱତ୍ତକଦୁବ୍ବଚକୁଲଦୂସକପଠମଦୁତିଯତତିଯକଥିନଅଭିହଟକୁଟିକାରମହଲ୍ଲକୱିକପ୍ପନଦ୍ୱଯଦ୍ୱେଭାଗଛବ୍ବସ୍ସନିସୀଦନସନ୍ଥତଏଳକଲୋମାତିରେକପତ୍ତଭେସଜ୍ଜୱସ୍ସିକସାଟିକତନ୍ତୱାଯଅଚ୍ଚେକଛାରତ୍ତ

ପଞ୍ଚଊିଂସେସୁ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ନତ୍ଥି। ଦୁତିଯାନିଯତପଣୀତଭୋଜନସମଣୁଦ୍ଦେସତତିଯଚତୁତ୍ଥପାଟିଦେସନୀଯେସୁ ମଜ୍ଝେ ଅତ୍ଥି।

ଏତ୍ତାୱତା ସୌଦ୍ଦେସାନୁଦ୍ଦେସଦୁକଂ, ସପୁଗ୍ଗଲାପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସଦୁକଂ, ପଚ୍ଚେକଦସ୍ସିତାପତ୍ତିଦୁକଦ୍ୱଯଂ, ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକଦୁକଂ, ତତ୍ଥ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକେସୁ ପଚ୍ଚତ୍ତଭୁମ୍ମଦୁକଂ, ସଯୋପନାଯୋପନଦୁକଂ, ଅଯୋପନମଜ୍ଝେଯୋପନଦୁକଂ, ଏକାନେକୱଚନଦୁକନ୍ତି ନୱ ଦୁକାନି ଦସ୍ସିତାନି ହୋନ୍ତି। ୱିସେସକାରଣଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ଏୱଂ ତାୱ ସୌଦ୍ଦେସପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଝତ୍ୱା ସେସୱିନଯପିଟକେ ଯା କାଚି ପଞ୍ଞତ୍ତି ଅନୁଦ୍ଦେସପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ପଦଭାଜନନ୍ତରାପତ୍ତିୱିନୀତୱତ୍ଥୁପଟିକ୍ଖେପପଞ୍ଞତ୍ତିଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧିସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ଛବ୍ବିଧା ହୋତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଖଯିତେ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ (ପରି। ୧୫୭-୧୫୮), ୱଟ୍ଟକତେ ମୁଖେ ଅଚ୍ଛୁପନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୭୩) ଏୱମାଦିକା ପଦଭାଜନେ ସନ୍ଦିସ୍ସମାନାପତ୍ତି ପଦଭାଜନସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ‘‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍କମନ୍ତିକାମଯା କୁଟି କାତବ୍ବା, ଯୋ କରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତିଆଦି (ପାରା। ୮୫) ଅନ୍ତରାପତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିୱାପଟିସଲ୍ଲୀଯନ୍ତେନ ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୭୭) ଏୱମାଦି ୱିନୀତୱତ୍ଥୁସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ‘‘ସଙ୍ଘଭେଦକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୧୫) ଏୱମାଦି ପଟିକ୍ଖେପସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ।

ଯସ୍ମା ପନ ତେନ ତେନ ପଟିକ୍ଖେପେନ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସମଗ୍ଗଂ ସଙ୍ଘଂ ଅଧମ୍ମସଞ୍ଞୀ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ। ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ଜୀୱମାନକସରୀରେ ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ’’ତି ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି। ଯାନି ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଏକସ୍ସ ଛେଜ୍ଜକା ହୋତି, ଚତୁନ୍ନଂ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚେୱ ଅନାପତ୍ତି, ସବ୍ବେସଂ ଏକୱତ୍ଥୁକା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅଟ୍ଠାପତ୍ତି ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ଭଗୱତି ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ପରିନିବ୍ବୁତେ’’ତି (ପରି। ୩୨୩) ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ନ କେୱଲଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନଂ ସଙ୍ଘଭେଦକୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ…ପେ… ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଇଦମେୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୋତି ସାଧକଂ ହୋତି। ‘‘ପଣ୍ଡକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୦୯) ଏୱମାଦୀସୁ ପନ ଉପଜ୍ଝାଯାଦୀନଂ ଦୁକ୍କଟମେୱ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ନ ପଣ୍ଡକାଦୀନଂ ପାରାଜିକାପତ୍ତି। ନ ହି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଅତ୍ଥି। ଯତୋ ସିଯା ପାରାଜିକାପତ୍ତି। ତଥା ‘‘ନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ ଥେୱେ ପକ୍କମିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୬୬, ୬୭, ୭୮, ୭୯) ଏୱମାଦିକଞ୍ଚ ପଟିକ୍ଖେପସିକ୍ଖାପଦମେୱ ନାମ।

ଖନ୍ଧକେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାନି ପଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ‘‘ତେନ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭେଦାନୁୱତ୍ତକେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଦେସାପେହୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୩୪୫) ୱୁତ୍ତଂ, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇଦଂ ତେସଂ ୱିଭତ୍ତିକମ୍ମକ୍ଖଣେ ଅପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଅୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ଭଗୱତୋ ୱଚନେନ ୱିସୁଦ୍ଧକ୍ଖଣେପି ୱିଜ୍ଜମାନଂ ଜାତନ୍ତି ଏକେ। ‘‘ଭେଦାନୁୱତ୍ତକେ ଦେସାପେହୀ’’ତି ୱଚନତୋ ସେସଭେଦାନୁୱତ୍ତକାନଂ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଜାନଂ ସଙ୍ଘଭେଦକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତି ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ସବ୍ବାନି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି, ୱିନଯକମ୍ମାନି ଚ ତତ୍ଥେୱ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯଥାହ ‘‘ପଞ୍ଞତ୍ତେ ତଂ ଉପାଲି ମଯା ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ…ପେ… ଏୱଂ ସୁପଞ୍ଞତ୍ତେ ଖୋ ମଯା ଉପାଲି ସିକ୍ଖାପଦେ’’ତିଆଦି। ‘‘ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ନଚ୍ଚଂ ୱା ଗୀତଂ ୱା ୱାଦିତଂ ୱା ଦସ୍ସନାଯ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ , ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୮୩୪) ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ନଚ୍ଚେଯ୍ୟ ୱା ଗାଯେଯ୍ୟ ୱା ୱାଦେଯ୍ୟ ୱା, ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଏୱମାଦିକଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଦିସ୍ସମାନଂ ଆପତ୍ତିଜାତଂ ୱିନଯକମ୍ମଂ ୱା ଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧିସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ଛବ୍ବିଧମ୍ପେତଂ ଛହି ଆକାରେହି ଉଦ୍ଦେସାରହଂ ନ ହୋତୀତି ଅନୁଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ପଞ୍ଚହି ଉଦ୍ଦେସେହି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ୱିସଭାଗତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁବ୍ଭାସିତାନଂ ସଭାଗୱତ୍ଥୁକମ୍ପି ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦ୍ୱଯଂ ଅସଭାଗାପତ୍ତିକତ୍ତା ଅନ୍ତରାପତ୍ତିପଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦାନଂ, ନାନାୱତ୍ଥୁକାପତ୍ତିକତ୍ତା ପଟିକ୍ଖେପସିକ୍ଖାପଦାନଂ, କେସଞ୍ଚି ୱିନୀତୱତ୍ଥୁପଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦାନଞ୍ଚ ଅଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକତ୍ତା, ଅଦସ୍ସିତୱତ୍ଥୁକତ୍ତା ଭେଦାନୁୱତ୍ତକଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ, ଅଦସ୍ସିତାପତ୍ତିୱତ୍ଥୁକତ୍ତା ଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧିସିକ୍ଖାପଦାନନ୍ତି। ଏତ୍ତାୱତା ‘‘ଦୁୱିଧଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନଂ ସୌଦ୍ଦେସାନୁଦ୍ଦେସଭେଦତୋ’’ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସମାସତୋ ପକାସିତଂ ହୋତି।

ପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ତାୱ –

‘‘କାରକୋ ଇଧ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ଅପେକ୍ଖାଯ ଅଭାୱତୋ;

ପୁବ୍ବେ ୱତ୍ତବ୍ବୱିଧାନା-ଭାୱତୋ ଚ ଆଦିତୋ ଯୋପନେନ ସହା’’ତି। –

ଅଯଂ ନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯେ ତେ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦା ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିଆଦଯୋ ସିକ୍ଖାପଦୱିସେସା, ତେସୁ ଅଧିପ୍ପାଯକମ୍ମୱତ୍ଥୁପୁଗ୍ଗଲପଯୋଗେ ଅପେକ୍ଖାଯ ଭାୱତୋ କାରକୋ ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ତେସଂ ସାପେକ୍ଖଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତଂ ସବ୍ବଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି, ଇଧ ପନ ପାରାଜିକପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ଅପେକ୍ଖାଯ ଅଭାୱତୋ କାରକୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଯୋ ପନ କାରକୋ ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୪୬୨, ୪୭୨, ୪୭୫) ୱିଯ ପୁବ୍ବେ ୱତ୍ତବ୍ବୱିଧାନାଭାୱତୋ କରଣାଦିୱସେନ ଅନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ପଚ୍ଚତ୍ତୱସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଅପେକ୍ଖାଯ ଅଭାୱତୋ। ତତ୍ଥ ନିଦ୍ଦିସିଯମାନୋ ସେସଦୁତିଯାନିଯତପଣୀତଭୋଜନଂ ସମଣୁଦ୍ଦେସତତିଯଚତୌତ୍ଥପାଟିଦେସନୀଯେସୁ ୱିଯ ମଜ୍ଝେ ଅନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ‘‘ନ ହେୱ ଖୋ ପନ…ପେ… ଓଭାସିତୁ’’ନ୍ତିଆଦି (ପାରା। ୪୫୩) ୱିଯ ପୁବ୍ବେ ୱତ୍ତବ୍ବୱିଧାନାଭାୱତୋ ଏୱ ଆଦିମ୍ହି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଆଦିମ୍ହି ନିଦ୍ଦିସିଯମାନୋପି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦେସୁ ଭେଦାନୁୱତ୍ତକାଦୀସୁ ପଞ୍ଚଊିଂସେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ୱିଯ ଅନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ୱତ୍ତବ୍ବୱିଧାନାଭାୱତୋ ଏୱ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦିତୋୱ ଯୋପନ-ସଦ୍ଦେନ ସହ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିସିଯମାନୋପି ସୋ ଯସ୍ମା ‘‘ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଦ୍ୱେ ଏକମଞ୍ଚେ ତୁୱଟ୍ଟେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତିଆଦି (ପାଚି। ୯୩୩) ଆପତ୍ତି ୱିଯ ପରପ୍ପଭୱଂ ଆପତ୍ତିଂ ନ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଏକୱଚନେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ମେଥୁନଧମ୍ମାପତ୍ତିପି ପରପ୍ପଭୱା ‘‘ଦ୍ୱଯଂଦ୍ୱଯସମାପତ୍ତୀ’’ତି (ପାରା। ୩୯) ୱଚନତୋତି ଚେ? ତଂ ନ, ଅଧିପ୍ପାଯଜାନନତୋ। ଅନେକିସ୍ସା ଏୱ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଆପତ୍ତି, ନ ଏକିସ୍ସାତି ନିଯମୋ ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥି, ନ ଏୱଂ ଇଧ ନିଯମୋତି ଅନିଯମିତାଧିପ୍ପାଯୋ। ଲମ୍ବୀମୁଦୁପିଟ୍ଠୀନଂ କୁତୋ ‘‘ଦ୍ୱଯଂଦ୍ୱଯସମାପତ୍ତୀ’’ତି (ପାରା। ୫୫) ୱଚନତୋ ତେସଂ ମେଥୁନଧମ୍ମାପତ୍ତି। ଅଯମତ୍ଥୋ ଚତସ୍ସୋ ମେଥୁନଧମ୍ମପଚ୍ଚଯାତି ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଛେଜ୍ଜଂ ସିଯା ମେଥୁନଧମ୍ମପଚ୍ଚଯା’’ତି (ପରି। ୪୮୧) ଚ ପରିୱାରେ ୱୁତ୍ତୱଚନେନ ସାଧେତବ୍ବୋ।

ଭେଦାନୁୱତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦେ ତିଣ୍ଣଂ ଉଦ୍ଧଂ ନ ସମନୁଭାସିତବ୍ବା, ନ ସଙ୍ଘେନ ସଙ୍ଘଂ ଏକତୋ କାତବ୍ବନ୍ତି। ନଯଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆଦିତୋୱ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସଂ କତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଏକୋ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା’’ତି (ପାରା। ୪୧୮) ୱୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଥା ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ‘‘ଅନୁୱତ୍ତକା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଆପଜ୍ଜତି। ତତୋ ନିଦାନୱିରୋଧୋ। ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ହି ତଦନୁୱତ୍ତକା ଅହେସୁଂ। ଯଂ ପନ ସତ୍ତସତିକକ୍ଖନ୍ଧକେ ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଚତ୍ତାରୋ ପାଚୀନକେ ଭିକ୍ଖୂ, ଚତ୍ତାରୋ ପାୱେଯ୍ୟକେ ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ୟ …ପେ… ସମ୍ମତା’’ତିଆଦି (ଚୂଳୱ। ୪୫୬) ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ‘‘ଉବ୍ବାହିକାଯ ଇମଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେହି କତ୍ତବ୍ବୱିଧାନଂ। ସମ୍ମୁତିକରଣମେୱ ୱା ତତିଯଂ କତ୍ୱା କପ୍ପତି। ନ ହି ତେ ତେନ କମ୍ମେନ କମ୍ମାରହା କମ୍ମକତା ହୋନ୍ତି। ଯସ୍ସ ସଙ୍ଘୋ କମ୍ମଂ କରୋତି, ସୋ କମ୍ମାରହୋତି ଲକ୍ଖଣଂ। ନ ଚ ତଦା ସଙ୍ଘୋ ତେସଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ କମ୍ମଂ ଅକାସି। ଭଜାପିଯମାନା ତେ କମ୍ମପତ୍ତଭାୱଂ ଭଜନ୍ତି। ଅଧିକରଣୱୂପସମକମ୍ମସ୍ସ ପତ୍ତା ଯୁତ୍ତା ସଙ୍ଘେନ କତାତି କତ୍ୱା କମ୍ମପତ୍ତା ଏୱ ହି ତେ ହୋନ୍ତି। ‘‘ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୂହି ଯାୱତତିଯଂ ସମନୁଭାସିତବ୍ବା ତସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାଯା’’ତି (ପାରା। ୪୧୮) ୱଚନତୋ ତେହି କତ୍ତବ୍ବୱିଧାନଂ। ସମ୍ମୁତିକରଣମେୱ କମ୍ମଂ ହୋତୀତି ଚେ? ତଂ ନ, ଅଧିପ୍ପାଯଜାନନତୋ, ତସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାଯ ଏୱ ତେ ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମାରହା କାତବ୍ବା, ନ ଦୋସାଗତିୱସେନାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ ହି ପାଚୀନକାଦୀନଂ ସମ୍ମୁତିଯା ଅଧିକରଣୱୂପସମସିଦ୍ଧି ୱିଯ ତେସଂ ସମନୁଭାସନକମ୍ମେନ ତସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗସିଦ୍ଧି ହୋତି, ସମ୍ମୁତି ନାମେସା ପଠମଂ ଅନୁମତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଯାଚିତ୍ୱାୱ କରୀଯତି, ନ ତଥା କମ୍ମନ୍ତି। କମ୍ମକରଣେ ପନ ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧି ହୋତିଯେୱ। ପରସମ୍ମୁତିଯା ବହୁତରାୱ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ବାହୁଲ୍ଲନଯେନ ଲଦ୍ଧନାମକଂ ସକପଯୋଗେନ ୱା ପରପଯୋଗେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ସକମଗ୍ଗେ ୱା ପରମଗ୍ଗେ ୱା ପରନିମିତ୍ତସ୍ସ ୱା ସକମଗ୍ଗେ ଏୱ ପୱେସନପୱିଟ୍ଠଟ୍ଠିତୌଦ୍ଧରଣେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଏକଂ ପଟିସାଦିଯନୱସେନ ସେୱେଯ୍ୟ, ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋତି। କେଚି ପନ ‘‘ପୱେସନାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ୱା ତୀଣି ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଏକଂ ୱା

ପଟିସେୱେୟ୍ୟ, ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘ସୋ ଚେ ପୱେସନଂ ସାଦିୟତି, ପୱିଟ୍ଠଂ ସାଦିୟତି, ଠିତଂ ସାଦିୟତି, ଉଦ୍ଧରଣଂ ସାଦିୟତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’ତିଆଦୀ’’ତି (ପାରା। ୫୮) ୱଦନ୍ତି। ତେସଂ ମତେନ ଚତୂସୁପି ଚତସ୍ସୋ ପାରାଜିକାପତ୍ତିୟୋ ଆପଜ୍ଜତି। ତେୟେୱ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ଆପଜ୍ଜତୁ ମେଥୁନଧମ୍ମପାରାଜିକାପତ୍ତିଂ, ମେଥୁନଧମ୍ମପାରାଜିକାପତ୍ତିୟା ତଂଭାଗିୟାତି ଅତ୍ତନୋ ୱୀତିକ୍କମେ ପାରାଜିକାପତ୍ତିୟୋ, ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ଗହଟ୍ଠକାଲେ ମେଥୁନାଦିକଂ ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁନ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଂ ଏକମନେକଂ ୱା ପଟିକରିତ୍ୱାୱ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୟସ୍ମା ନିରାପତ୍ତିକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୋ ଗହଟ୍ଠକାଲେ ସାପତ୍ତିକୋୱାତି। ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସାପି ଅତ୍ଥେୱ ଆପତ୍ତି। ୱୁଟ୍ଠାନଦେସନାହି ପନ ଅସୁଜ୍ଝନତୋ ‘‘ପୟୋଗେ ପୟୋଗେ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଗଣନପୟୋଜନାଭାୱତୋ କିଞ୍ଚାପି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ପଦଭାଜନେ (ପାରା। ୫୮) ‘‘ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ୱଚନେନାୟମତ୍ଥୋ ସିଦ୍ଧୋତି ୟୁତ୍ତିଞ୍ଚ ୱଦନ୍ତି।

ୟଦି ଏୱଂ ମାତିକାୟମ୍ପି ‘‘ୟୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେୟ୍ୟ, ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ପାରାଜିକସ୍ସ ଅନୱସେସୱଚନମ୍ପି ନ ୟୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ସବ୍ବେପି ହି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ, ଭିକ୍ଖୁଗଣନଞ୍ଚ ଅନୱସେସେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ଅନୱସେସୱଚନନ୍ତି କତ୍ୱା ପୱେସେୱ ଆପତ୍ତି, ନ ପୱିଟ୍ଠାଦୀସୁ। ତମେୱେକଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ୟସ୍ସ ସିୟା ଆପତ୍ତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୩୪) ପାରାଜିକାପତ୍ତିମ୍ପି ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ମାତିକାୟଂ ‘‘ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ପାରାଜିକୋ ହୋତୀ’’ତି (ପାରା। ୪୨, ୪୪) ପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସୱଚନଂ ତେନ ସରୀରବନ୍ଧନେନ ଉପସମ୍ପଦାୟ ଅଭବ୍ବଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ। ‘‘ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ପଦଭାଜନେ ୱଚନଂ ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସାପି ପାରାଜିକସ୍ସ ଅସଂୱାସସ୍ସ ସତୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଥେୟ୍ୟସଂୱାସକଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ। ନ ହି ସୋ ସଂୱାସଂ ସାଦିୟନ୍ତୋପି ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନେୱାହ ‘‘ଅସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ, ତଞ୍ଚେ ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ସମାନୋ ଅନୋକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାୟୋ ୱଦତି, ଆପତ୍ତି ଓମସୱାଦେନ ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୩୮୯) ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ତଦଭାୱତୋ ସିଦ୍ଧୋ ସୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି, ତେନ ପଦସୋଧମ୍ମଂ, ସହସେୟ୍ୟଞ୍ଚ ଜନେତି, ଭିକ୍ଖୁପେସୁଞ୍ଞାଦିଞ୍ଚ ଜନେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୩୯)।

ନିଦାନା ମାତିକାଭେଦୋ, ୱିଭଙ୍ଗୋ ତନ୍ନିୟାମକୋ;

ତତୋ ଆପତ୍ତିୟା ଭେଦୋ, ଅନାପତ୍ତି ତଦଞ୍ଞଥାତି। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୩-୪୪) –

ଅୟଂ ନୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ସୁଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁ (ପାରା। ୨୪ ଆଦୟୋ)-ମକ୍କଟିୱତ୍ଥୁ (ପାରା। ୪୦ ଆଦୟୋ)-ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୁ (ପାରା। ୪୩) ଚାତି ତିପ୍ପଭେଦୱତ୍ଥୁ ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ନିଦାନଂ ନାମ। ତତୋ ନିଦାନା ‘‘ୟୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ…ପେ… ଅସଂୱାସୋ’’ତି (ପାରା। ୪୪) ଇମିସ୍ସା ମାତିକାୟ ଭେଦୋ ଜାତୋ। ତତ୍ଥ ହି ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାୟା’’ତି (ପାରା। ୪୪) ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଇତ୍ଥିୟା, ନୋ ପୁରିସେ, ନୋ ପଣ୍ଡକେ, ନୋ ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକେ ଚା’’ତି ମକ୍କଟିପାରାଜିକୋ ୱିୟ ଅଞ୍ଞୋପି ଲେସଂ ଓଡ୍ଡେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ତାଦିସସ୍ସ ଅଲେସୋକାସସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମକ୍କଟିସଙ୍ଖାତା ନିଦାନା ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାୟପୀ’’ତି ମାତିକାୟ ୱଚନଭେଦୋ, ନ ଇତ୍ଥିୟା ଏୱ ମେଥୁନସିଦ୍ଧିଦସ୍ସନତୋ। ତସ୍ମା ୱିଭଙ୍ଗୋ ତନ୍ନିୟାମକୋ ତସ୍ସା ମାତିକାୟ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥନିୟାମକୋ ୱିଭଙ୍ଗୋତି। ୱିଭଙ୍ଗେ ହି ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିୟୋ, ତୟୋ ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା, ତୟୋ ପଣ୍ଡକା, ତୟୋ ପୁରିସା। ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିୟା ତୟୋ ମଗ୍ଗେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତପୁରିସସ୍ସ ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୬) ନୟେନ ସବ୍ବଲେସୋକାସଂ ପିଦହିତ୍ୱା ନିୟମୋ କତୋ। ଏତ୍ଥାହ – ୟଦି ଏୱଂ ସାଧାରଣସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ୱା ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତନୱସେନ ୱା ନ କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ‘‘ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ୱିଭଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା। ତଦୱଚନେନ ହି ଭିକ୍ଖୁନୀ ପୁରିସଲିଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଠିତା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘‘ନାହଂ ଉପସମ୍ପଦାକରଣକାଲେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନା, ତସ୍ମା ନ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାତସିକ୍ଖାପି ମେଥୁନଧମ୍ମେନ ପାରାଜିକା ହୋମୀ’’ତି। ୱୁଚ୍ଚତେ – ୟଥା ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ତଥା ୱୁତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଅତ୍ଥୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ତଞ୍ଚାନିଟ୍ଠଂ। ଇଦମପରମନିଟ୍ଠଂ ‘‘ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ସାଧାରଣାନେୱ ନାସାଧାରଣାନୀ’’ତି। ଅପିଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନାୱ ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଂୟେୱ ଉପଜ୍ଝଂ ତମେୱ ଉପସମ୍ପଦଂ ତାନି ୱସ୍ସାନି ଭିକ୍ଖୂହି ସଙ୍ଗମିତୁ’’ନ୍ତିଆଦି (ପାରା। ୬୯) ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ଆପତ୍ତିୟା ଭେଦୋତି ତତୋ ୱିଭଙ୍ଗତୋ ‘‘ଅକ୍ଖୟିତେ ସରୀରେ ପାରାଜିକଂ, ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଖୟିତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟ’’ନ୍ତିଆଦି (ପାରା। ୭୩, ପରି। ୧୫୭) ଆପତ୍ତିୟା ଭେଦୋ ହୋତି। ଅନାପତ୍ତି ତଦଞ୍ଞଥାତି ତତୋ ଏୱ ୱିଭଙ୍ଗତୋ ୟେନ ଆକାରେନ ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ତତୋ ଅଞ୍ଞେନାକାରେନ ଅନାପତ୍ତିଭେଦୋୱ ହୋତି। ‘‘ସାଦିୟତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ, ନ ସାଦିୟତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ହି ୱିଭଙ୍ଗେ ଅସତି ନ ପଞ୍ଞାୟତି। ଏତ୍ତାୱତା ‘‘ନିଦାନା ମାତିକାଭେଦୋ’’ତି ଅୟଂ ଗାଥା ସମାସତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ଥା ହୋତି। ୱିସେସକାରଣଂ ପନ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି।

ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତି ତାୱ ପଠମବୋଧିଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା, ଆୟସ୍ମତୋ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ଅଟ୍ଠୱସ୍ସିକକାଲେ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଚ ରତ୍ତଞ୍ଞୁମହତ୍ତଂ ପତ୍ତକାଲେ ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଦୁତିୟପଞ୍ଞତ୍ତି ବାହୁସଚ୍ଚମହତ୍ତଂ ପତ୍ତକାଲେ। ସୋ ହି ଆୟସ୍ମା ମକ୍କଟିପାରାଜିକୋ ୟଥା ମାତୁଗାମପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀ ନ ଅଧିପ୍ପେତା, ତଥା ଇଧାପୀତି ସଞ୍ଞାୟ ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଆୱୁସୋ…ପେ… ତଞ୍ଚ ଖୋ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିୟା, ନୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାୟା’’ତି (ପାରା। ୪୧) ଆହ। ତତିୟପଞ୍ଞତ୍ତି ଲାଭଗ୍ଗମହତ୍ତଂ ପତ୍ତକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନା ‘‘ୟାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା’’ତିଆଦି (ପାରା। ୪୩) ୱଚନତୋ, ୱେପୁଲ୍ଲମହତ୍ତମ୍ପି ଏତ୍ଥେୱ ଲବ୍ଭତୀତି ଇମଂ ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦଂ ତିୱିଧମ୍ପି ୱତ୍ଥୁଂ ଉପାଦାୟ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ତଂ କାଲଂ ପତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ୟୋ ପନାତି ଅନୱସେସପରିୟାଦାନପଦଂ। ଭିକ୍ଖୂତି ତସ୍ସ ଅତିପ୍ପସଙ୍ଗନିୟମପଦଂ। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋତି ତସ୍ସ ୱିସେସନୱଚନଂ। ନ ହି ସବ୍ବୋପି ଭିକ୍ଖୁନାମକୋ, ୟା ଭଗୱତା ୟାୟ କାୟଚି ଉପସମ୍ପଦାୟ ଉପସମ୍ପନ୍ନଭିକ୍ଖୂନଂ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ସିକ୍ଖିତବ୍ବା ସିକ୍ଖା ୱିହିତା , ‘‘ଏତ୍ଥ ସହ ଜୀୱନ୍ତୀ’’ତି ୟୋ ଚ ସାଜୀୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତଂ ଉଭୟଂ ସମାପନ୍ନୋୱ ହୋତି। କଦା ପନ ସମାପନ୍ନୋ ହୋତି? ୟାୟ କାୟଚି ଉପସମ୍ପଦାୟ ଉପସମ୍ପନ୍ନସମନନ୍ତରମେୱ ତଦୁଭୟଂ ଜାନନ୍ତୋପି ଅଜାନନ୍ତୋପି ତଦନ୍ତୁପଗତତ୍ତା ସମାପନ୍ନୋୱ ନାମ ହୋତି। ସହ ଜୀୱନ୍ତୀତି ୟାୱ ସିକ୍ଖଂ ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ପାରାଜିକଭାୱଂ ୱା ନ ପାପୁଣାତି। ୟଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ ସାଜୀୱଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି, ତଂ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ସିକ୍ଖଂ ଅପରିପୂରେନ୍ତୋ, କାମୱିତକ୍କାଦିବହୁଲୋ ୱା ଏକଚ୍ଚଂ ସାୱସେସଂ ସାଜୀୱଂ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ୱା ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ନାମ ନ ହୋତି।

ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ପନ ଚତୁକ୍କଂ ଲବ୍ଭତି – ‘‘ଅତ୍ଥି ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ ସୀଲାନି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ନ ସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ଅଚିତ୍ତକଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥି ନ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ କାମୱିତକ୍କାଦିବହୁଲୋ ସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ନିରାପତ୍ତିକୋ, ଅତ୍ଥି ନ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ ନ ଚ ସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ଅନୱସେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ଅତ୍ଥି ଉଭୟସମାପନ୍ନୋ ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ସାଜୀୱଞ୍ଚ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ’’ତି। ଅୟମେତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉକ୍କଟ୍ଠୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ ସିୟା। ନ ହି ଭଗୱା ଅନୁକ୍କଟ୍ଠଂ ୱତ୍ତୁଂ ୟୁତ୍ତୋତି ଚେ? ନ, ‘‘ତତ୍ର ୟାୟଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତା ସିକ୍ଖା’’ତି ୱଚନୱିରୋଧତୋ, ଉକ୍କଟ୍ଠଗ୍ଗହଣାଧିପ୍ପାୟେ ସତି ‘‘ସିକ୍ଖାତି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସିକ୍ଖତ୍ତୟସମାପନ୍ନୋ ହି ସବ୍ବୁକ୍କଟ୍ଠୋ। ‘‘ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେୟ୍ୟା’’ତି ପରତୋ ୱଚନଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୱ ୱୁତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ତସ୍ସାପି ଅଭବ୍ବତ୍ତା। ନ ହି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ, ସାଜୀୱଞ୍ଚ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ମେଥୁନଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱିତୁଂ ଭବ୍ବୋ, ତଂ ସିକ୍ଖଂ ଅପରିପୂରେନ୍ତୋ, ସାଜୀୱଞ୍ଚ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋୟେୱ ହି ପଟିସେୱେୟ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ୟସ୍ମା ସିକ୍ଖାପଦସଙ୍ଖାତୋ ସାଜୀୱୋ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖମେୱ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ନ ଇତରସିକ୍ଖାଦ୍ୱୟଂ, ତସ୍ମା ‘‘ତତ୍ର ୟାୟଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତା ସିକ୍ଖା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୟ ସଙ୍ଗାହକୋ ସାଜୀୱୋ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଇତି ସାଜୀୱୱିସେସନତ୍ଥଂ ସିକ୍ଖାଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥମେୱ ୱିଭଙ୍ଗେ ସିକ୍ଖଂ ଅପରାମସିତ୍ୱା ‘‘ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି (ପାରା। ୪୫) ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଏକମେୱିଦଂ ଅତ୍ଥପଦନ୍ତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ତଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦୂପଗମନନ୍ତରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସିକ୍ଖନାଧିକାରତ୍ତା ‘‘ସିକ୍ଖତୀ’’ତି ଚ ‘‘ସମାପନ୍ନୋ’’ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ୟୋ ଏୱଂ ‘‘ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତୋ, ତାଦିସଂ ପଚ୍ଚୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅପରଭାଗେ ସାଜୀୱସଙ୍ଖାତମେୱ ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେୟ୍ୟାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୟୁଜ୍ଜତି।

କିନ୍ତୁ ଅଟ୍ଠକଥାନୟୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ହୋତି, ସୋ ଚ ନ ପଟିକ୍ଖେପାରହୋ ହୋତି, ଅଧିପ୍ପାୟୋ ପନେତ୍ଥ ପରିୟେସିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଇଦମେୱ ଭିକ୍ଖୁଲକ୍ଖଣଂ ସାଧାରଣଂ ୟଦିଦଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ

ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି। ଖୀଣାସୱୋପି ସାୱକୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଅଚିତ୍ତକଂ, ତଥା ସେକ୍ଖୋ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ପନ ସଚିତ୍ତକମ୍ପି, ତସ୍ମା ସେକ୍ଖାସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସାମଞ୍ଞମିଦଂ ଭିକ୍ଖୁଲକ୍ଖଣନ୍ତି କତ୍ୱା କେୱଲଂ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ, କେୱଲଂ ସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ, ଉଭୟସମାପନ୍ନୋ ଚାତି ସରୂପେକଦେସଏକସେସନୟେନ ‘‘ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତ୍ୱେୱ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଉକ୍କଟ୍ଠଗ୍ଗହଣେନ ଅନୁକ୍କଟ୍ଠାନଂ ଗହଣସିଦ୍ଧିତୋ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଉକ୍କଟ୍ଠୋୱ ୱୁତ୍ତୋ। ତମେୱ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ‘‘ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ସିକ୍ଖାସଦ୍ଦସ୍ସ ଅୱଚନେ ପରିହାରଂ ୱତ୍ୱା ଯସ୍ମା ପନ ସୋ ସିକ୍ଖମ୍ପି ସମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋତିପି ଅତ୍ଥତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଚ ୱତ୍ୱା ‘‘ଯଂ ସିକ୍ଖଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ, ଯଞ୍ଚ ସାଜୀୱଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତତ୍ଥ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅୟମଟ୍ଠକଥାୟ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତସ୍ମିଂ ପନ ଅଧିପ୍ପାୟେ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୟ ଏୱ ଗହଣଂ ସବ୍ବତ୍ଥିକତ୍ତା, ସୀଲାଧିକାରତୋ ଚ ୱିନୟସ୍ସାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସମାଦିୟନ୍ତୋ ସୀଲଂ ସମାଦିୟତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତୋ ସୀଲଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯଂ ସିକ୍ଖଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନୱିଭଙ୍ଗୱଣ୍ଣନା)। ଏତ୍ତାୱତା ସମାସତୋ ‘‘ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବୱିନିଚ୍ଛୟୋ ନିଟ୍ଠିତୋ ହୋତି।

କିଂ ଇମିନା ୱିସେସୱଚନେନ ପୟୋଜନଂ, ନନୁ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା…ପେ… ଅସଂୱାସୋ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ‘‘ଯୋ ପନ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସାଦିକୋ କେୱଲେନ ସମଞ୍ଞାମତ୍ତେନ, ପଟିଞ୍ଞାମତ୍ତେନ ୱା ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ସାପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଅତ୍ଥି, ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ଚ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକାପତ୍ତି। ଯୋ ୱା ପଚ୍ଛା ପାରାଜିକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ଚ, ଯୋ ୱା ପକ୍ଖପଣ୍ଡକତ୍ତା ପଣ୍ଡକଭାୱୂପଗମନେନ ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ଚ ତଦୁଭୟଂ ଅତ୍ଥୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ପଣ୍ଡକଭାୱପକ୍ଖେ ଚ ପଣ୍ଡକୋ ଉପସମ୍ପଦାୟ ନ ୱତ୍ଥୂ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଇତରସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ୱତ୍ଥୂତି ସିଦ୍ଧଂ। ତସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ପଣ୍ଡକଭାୱପକ୍ଖେ ପଣ୍ଡକତ୍ତା ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ, ସୋ ପରିଚ୍ଚଜିତବ୍ବାୟ ସିକ୍ଖାୟ ଅଭାୱେନ ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ମୁଖେନ ପରସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତଗ୍ଗହଣନୟେନ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ କୁତୋ ପାରାଜିକାପତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅୟଂ ନୟୋ ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖଂ ଅଲଭମାନସ୍ସେୱ ପରତୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ଲଭନ୍ତସ୍ସ ପନ ଅରୂପସତ୍ତାନଂ କୁସଲାଦିସମାପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଭୱଙ୍ଗୱିଚ୍ଛେଦେ ସତିପି ଅମରଣଂ ୱିୟ ପଣ୍ଡକଭାୱପକ୍ଖେପି ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଅତ୍ଥି। ସଂୱାସଂ ୱା ସାଦିୟନ୍ତସ୍ସ ନ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକଭାୱୋ ଅତ୍ଥି ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ୱିୟ। ନ ଚ ସହସେୟ୍ୟାଦିଂ ଜନେତି । ଗଣପୂରକୋ ପନ ନ ହୋତି ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ୱିୟ। ନ ସୋ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ। ଇତରସ୍ମିଂ ପନ ପକ୍ଖେ ହୋତି, ଅୟଂ ଇମସ୍ସ ତତୋ ୱିସେସୋ। କିମୟଂ ସହେତୁକୋ, ଉଦାହୁ ଅହେତୁକୋତି? ନ ଅହେତୁକୋ। ଯତୋ ଉପସମ୍ପଦା ତସ୍ସ ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ଅନୁଞ୍ଞାତା ସହେତୁକପ୍ପଟିସନ୍ଧିକତ୍ତା। ପଣ୍ଡକଭାୱପକ୍ଖେପି କିସ୍ସ ନାନୁଞ୍ଞାତାତି ଚେ? ପଣ୍ଡକଭୂତତ୍ତା ଓପକ୍କମିକପଣ୍ଡକସ୍ସ ୱିୟ।

ଅପିଚ ‘‘ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ଇମିନା ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ ଦୀପେତ୍ୱା ତଂ ସମାଦିନ୍ନଂ ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ, ତତ୍ଥ ଚ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱାତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଇମିନା କାରଣେନ ଯଥାୱୁତ୍ତାନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱା ଅଦିନ୍ନଂ…ପେ… ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ସୁଗତଚୀୱରପ୍ପମାଣଂ ଚୀୱରଂ କାରାପେୟ୍ୟା’’ତି ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାୟପୀ’’ତି ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଂ ଉପାଦାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ପଗେୱ ପଣ୍ଡକେ, ପୁରିସେ ୱାତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ସେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ । ଅୟଂ ତାୱ ମାତିକାୟ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ସାରିପୁତ୍ତବେଲଟ୍ଠସୀସାନନ୍ଦାଦୟୋପି ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିକାରଣତ୍ତା ଚ ଆପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନତୋ ଚ କସ୍ମା ମହାୱିଭଙ୍ଗେ ଛଉତିଚତୁତ୍ଥୌପସମ୍ପଦାୟେୱ ଆଗତାତି? ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାୟ ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦାୟ ଅନୁଞ୍ଞାତପ୍ପସଙ୍ଗଭୟାତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ଆପତ୍ତିୟା ଭବ୍ବତଂ ସନ୍ଧାୟ ତସ୍ମିମ୍ପି ୱୁତ୍ତେ ପୁବ୍ବେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାପି ଭଗୱତା ପୁନ ଅନୁଞ୍ଞାତାତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ମିଚ୍ଛାଗାହୋ ୱା ୱିମତି ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

‘‘ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ ୱଗ୍ଗକମ୍ମ’’ତି (ମହାୱ। ୩୮୭) ୱଚନତୋ କୁପ୍ପକମ୍ମମ୍ପି କତ୍ଥଚି ‘‘କମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅକୁପ୍ପେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ଅକୁପ୍ପକମ୍ମମ୍ପି ଏକଚ୍ଚଂ ନ ଠାନାରହଂ, ଯେନ ଅପତ୍ତୋ ଓସାରଣଂ ସୁଓସାରିତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ‘‘ଠାନାରହେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଠାନାରହେନା’’ତି ଇଦମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଇମିନା ଅକୁପ୍ପସିଦ୍ଧିତୋତି ଚେ? ନ, ଅଟ୍ଠାନାରହେନ ଅକୁପ୍ପେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ନ ଅଧିପ୍ପେତୋ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଦ୍ୱୀହି ପନେତେହି ଏକତୋ ୱୁତ୍ତେହି ଅୟମତ୍ଥୋ ପଞ୍ଞାୟତି – କେୱଲଂ ତେନ ଅକୁପ୍ପେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଅୟମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ଭିକ୍ଖୂତି, ଠାନାରହେନ ଚ ଅକୁପ୍ପେନ ଚ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଅୟମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ଭିକ୍ଖୂତି, କୁପ୍ପେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାଧିପ୍ପେତୋତି।

‘‘ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଓପପାତିକଞ୍ଚାତି ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକା ଓପପାତିକା ପଟିସନ୍ଧିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସାତି ୱଦନ୍ତି। ‘ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକା ହୋନ୍ତୀ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁନ ଚତ୍ତାରି ୱସ୍ସାନି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାନି, ‘ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାୟା’ତି ଇଦଂ ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟକାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏକେ। ‘‘କେଚି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଲିଖୀୟତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଲକ୍ଖୟେ। ଓପକ୍କମିକେ ପଣ୍ଡକଭାୱୋ ଆରୁଳ୍ହନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୋ ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୦୯) ଲିଖିତଂ।

‘‘ବିନ୍ଦୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଚେ ନିୱାସେତି, ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଲିଙ୍ଗାନୁରୂପସ୍ସାତି ସାମଣେରାରହସ୍ସ ସଂୱାସସ୍ସ ସାଦିତତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ରାଜଭୟାଦୀହି ଗହିତଲିଙ୍ଗାନଂ ‘‘ଗିହୀ ମଂ ‘ସମଣୋ’ତି ଜାନନ୍ତୂ’’ତି ୱଞ୍ଚନଚିତ୍ତେ ସତିପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱଞ୍ଚେତୁକାମତାୟ ଚ ତେହି ସଂୱସିତୁକାମତାୟ ଚ ଅଭାୱା ଦୋସୋ ନ ଜାତୋତି। ‘‘ଯୋ ଏୱଂ ପବ୍ବଜତି, ସୋ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱା ‘‘ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ୱା ‘‘ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସାମଣେରୋ ନ ହୋତୀ’’ତି ୱା ନ ଜାନାତି, ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଜାନାତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ‘‘ରାଜଦୁବ୍ଭିକ୍ଖାଦିଅତ୍ଥାୟ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସଂୱାସଂ ସାଦିୟନ୍ତୋ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ହୋତି। କସ୍ମା? ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତ୍ତା। ପୁନ ସୋ ‘ସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ କରିସ୍ସାମି, କିଂ ଏତେନାତି ୱିପ୍ପଟିସାରେନ ୱା ପଚ୍ଚୟାଦିସୁଲଭତାୟ ୱା କରିସ୍ସାମୀ’ତି ସୁଦ୍ଧମାନସୋ ହୁତ୍ୱା ଯାୱ ସୋ ସଂୱାସଂ ନାଧିୱାସେତି, ତାୱ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତି। ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସଂୱାସଂ ସାଦିୟତି ଚେ, ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଇତରଥା ସବ୍ବଂ ୱିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ଏକେ।

‘‘ନାଭିପରାମାସାଦିନା ଜାତୋ ତଥାରୂପଂ ପିତରଂ ଘାତେତି ଚେ, ପିତୁଘାତକୋ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଯୋ ପନ କାୟସଂସଗ୍ଗେନ ସୀଲୱିନାସଂ ପାପେତି, ନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ ‘‘ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗାନ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ। ଭିକ୍ଖୁନିଂ ପନ ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ଦୂସେତ୍ୱାପି ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ ହୋତି, ସୋପି ପାରାଜିକୋ ହୋତୀତି ୱିନିଚ୍ଛୟୋ। ଭିକ୍ଖୁନୀ ପନ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସିକା, ମାତୁପିତୁଅରହନ୍ତଘାତିକା, ଲୋହିତୁପ୍ପାଦିକା, ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତିକା ଚ ହୋତି, ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଅନାଗତଂ ୱିନୟଧରା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି।

‘‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୨) ୱୁତ୍ତଂ ମରିୟାଦଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦେ ସିକ୍ଖତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ଅସଭାୱଧମ୍ମୋ ସଙ୍କେତୋୱ, ଇଧ ପଞ୍ଞତ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା। ‘‘ମେଥୁନସଂୱରସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟାତି ଲିଖିତଂ। ସିକ୍ଖାତି ତଂ ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ସିକ୍ଖନଭାୱେନ ପୱତ୍ତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। ସାଜୀୱନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତି। ତଦତ୍ଥଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁବ୍ବେ ‘‘ମେଥୁନସଂୱରସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ସିକ୍ଖାୟ ଗୁଣସମ୍ମତାୟ ପୁଞ୍ଞସମ୍ମତାୟ ତନ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋ ଲୋକସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଂ ତତ୍ଥ ନ ସମ୍ଭୱତି। ପତ୍ଥନୀୟା ହି ସା, ତସ୍ମା ‘‘ଯଞ୍ଚ ସାଜୀୱଂସମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ମିଂ ଦୁବ୍ବଲଭାୱଂ ଅପ୍ପକାସେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଣାୟ ହି ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ସମ୍ଭୱତୀତି ଉପତିସ୍ସୋ। ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମପଦଂ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନପଦସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନସିଲିଟ୍ଠତାୟ ୱା ପରିୱାରକଭାୱେନ ୱା

ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ଯସ୍ମା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ଏକଚ୍ଚଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯାୱିକମ୍ମଂ ଅକତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ସନ୍ଧାଯ “ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯା”ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ୱିୱରନ୍ତୋ “ଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା”ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ସିଯା ଯସ୍ମା ନ ସବ୍ବଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯାୱିକମ୍ମଂ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ, ତସ୍ମା “ଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା”ତି ପଠମଂ ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅତ୍ଥନିଯମତ୍ଥଂ “ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯା”ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ତଂ ନ, କସ୍ମା? ଅତ୍ଥାନୁକ୍କମାଭାୱତୋ। “ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ”ତି ହି ୱୁତ୍ତତ୍ତା “ଯଂ ସିକ୍ଖଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ, ଯଞ୍ଚ ସାଜୀୱଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତତ୍ଥ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା”ତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅନୁକ୍କମେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା, ତସ୍ମା ଇଦମେୱ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ତେସଂୟେୱାତି ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ।

“ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯା”ତି ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନଂ ସାଧାରଣତ୍ଥଂ “ଅଯମେତ୍ଥ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପୱେସନଂ ନାମ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତେନ ସମ୍ଫୁସନଂ। ପୱିଟ୍ଠଂ ନାମ ଯାୱ ମୂଲଂ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ୱିପ୍ପକତକାଲୋ ୱାଯାମକାଲୋ। ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିସମଯେ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଠିତଂ ନାମ। ଉଦ୍ଧରଣଂ ନାମ ନୀହରଣକାଲୋ। ୱିନଯଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ “ୱାଯାମତୋ ଓରମିତ୍ୱା ଠାନଂ ଠିତଂ ନାମା”ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅସଙ୍କରତୋ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପୱେସନପୱିଟ୍ଠୋଦ୍ଧରଣକାଲେସୁପି ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠି ହୋତିଯେୱ। ସାଦିଯନଂ ନାମ ସେୱନଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିୱାସନଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନଂ।

ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗେ ଏୱ ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ସନ୍ଧାଯ “ଇଦଞ୍ହି ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନଂ ନିଦାନ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। “ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଗଣେନ ଉପସମ୍ପଦା”ତି (ମହାୱ। ୨୫୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧ ତତିଯା ସହଯୋଗେନ ୱୁତ୍ତା। ତସ୍ମା ୱୀସତିପି ଭିକ୍ଖୂ ଚେ ନିସିନ୍ନା, ପଞ୍ଚମୋ ୱିନଯଧରୋୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ଏୱଂ ସତି ପାରାଜିକୋ ଚେ ୱିନଯଧରୋ, ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ କୋପେତୀତି ଚେ? ନ, ପରିୱାରାୱସାନେ କମ୍ମୱଗ୍ଗେ (ପରି। ୪୮୨ ଆଦଯୋ) ଯଂ କମ୍ମୱିପତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ନତ୍ଥିତାଯ। “କଥଂ ୱତ୍ଥୁତୋ ୱା ଞତ୍ତିତୋ ୱା ଅନୁସ୍ସାୱନତୋ ୱା ସୀମତୋ ୱା ପରିସତୋ ୱା”ତି ଏତ୍ତକଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ ଅଯଂ “ପରିସତୋ ୱା”ତି ୱଚନେନ ସଙ୍ଗହିତୋତି ଚେ? ନ, “ଦ୍ୱାଦସହି ଆକାରେହି ପରିସତୋ କମ୍ମାନି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତୀ”ତି (ପରି। ୪୮୭) ସୁତ୍ତସ୍ସ ହି ୱିଭଙ୍ଗେ ତସ୍ସ ଅନାମଟ୍ଠତ୍ତାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସରୂପେନ ୱୁତ୍ତପାଳିୱସେନେୱ ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ, ତସ୍ମା ନଯମୁଖଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଂଖିତ୍ତୋତି ଲିଖିତଂ। “ଅଙ୍ଗ”ନ୍ତି ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା “ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଆପତ୍ତୀନଂ ଅଙ୍ଗାନଙ୍ଗଂ ୱେଦିତବ୍ବ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ “ଅଙ୍ଗ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, କସ୍ମା? ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନଂ ପରିୱାରାଦୀସୁ ସଙ୍ଖେପେନ ଆଗତତ୍ତା ତତ୍ଥ ଗହେତ୍ୱା ଇଧାପି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ ଅନଙ୍ଗାନଂ ୱତ୍ଥାନାଭାୱତୋ, ସବ୍ବତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ଅନଙ୍ଗତ୍ତେ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅତିୱିତ୍ଥାରତାଯ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଅନୂନଂ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ସବ୍ବାପତ୍ତୀନଂ ସଙ୍ଗାହକୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି “କିରିଯାନୀ”ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ୱସେନ କାଯୱାଚା ସହ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ୱେଦିତବ୍ବା, ଅକିରିଯାନଂ ୱସେନ ୱିନା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ୱେଦିତବ୍ବା। ଚିତ୍ତଂ ପନେତ୍ଥ ଅପ୍ପମାଣଂ ଭୂତାରୋଚନସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ କିରିଯତ୍ତା, ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ଚ। ତତ୍ଥ କିରିଯା ଆପତ୍ତିଯା ଅନଙ୍ଗନ୍ତରଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିଜନକମ୍ପି ଏକଚ୍ଚଂ ବାହୁଲ୍ଲନଯେନ “କିରିଯ”ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ଯଥେୱ ପଠମପାରାଜିକଂ। ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅଭାୱେପି “ସୋ ଚେ ସାଦିଯତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ, ନ ସାଦିଯତି, ଅନାପତ୍ତୀ”ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତାପି କିରିଯା ୱିନା ସେୱନଚିତ୍ତେନ ନ ହୋତି ୱୁତ୍ତଚିତ୍ତଜତ୍ତା, ୱିକାରରୂପତ୍ତା, ଚିତ୍ତାନୁପରିୱତ୍ତିକତ୍ତା ଚ। ତସ୍ମା କିରିଯାସଙ୍ଖାତମିଦଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିରୂପଂ, ଇତରଂ ଚିତ୍ତଜରୂପଂ ୱିଯ ଜନକଚିତ୍ତେନ ୱିନା ନ ତିଟ୍ଠତି, ଇତରଂ ସଦ୍ଦାଯତନଂ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା କିରିଯାଯ ସତି ଏକନ୍ତତୋ ତଜ୍ଜନକଂ ସେୱନଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି ଏୱାତି କତ୍ୱା ନ ସାଦିଯତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି। ଯସ୍ମା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଜନକମ୍ପି ସମାନଂ ସେୱନଚିତ୍ତଂ ନ ସବ୍ବକାଲଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନେତି, ତସ୍ମା ୱିନାପି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି କତ୍ୱା “ସାଦିଯତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେ, ନ ସାଦିଯତି ନାମ, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ତେନେୱ ଭଗୱା “କିଂଚିତ୍ତୋ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୂ”ତି (ପାରା। ୧୩୫) ଚିତ୍ତେନେୱ ଆପତ୍ତିଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନ କିରିଯାଯାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥ ସମୁଟ୍ଠାନଗ୍ଗହଣଂ କତ୍ତବ୍ବତୋ ୱା ଅକତ୍ତବ୍ବତୋ ୱା କାଯାଦିଭେଦାପେକ୍ଖମେୱ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଦସ୍ସନପ୍ପଯୋଜନଂ। ତେସୁ କିରିଯାଗ୍ଗହଣଂ କାଯାଦୀନଂ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକାୱିଞ୍ଞତ୍ତିକଭେଦଦସ୍ସନପ୍ପଯୋଜନଂ। ସଞ୍ଞାଗ୍ଗହଣଂ ଆପତ୍ତିଯା ଅଙ୍ଗାନଙ୍ଗଚିତ୍ତୱିସେସଦସ୍ସନପ୍ପଯୋଜନଂ। ତେନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ କିରିଯଲକ୍ଖଣେ ୱା ଅକିରିଯଲକ୍ଖଣେ ୱା ସନ୍ନିହିତଂ, ଯତୋ ୱା କିରିଯା ୱା ଅକିରିଯା ୱା ହୋତି, ନ ତଂ ଅୱିସେସେନ ଆପତ୍ତିଯା ଅଙ୍ଗଂ ୱା ଅନଙ୍ଗଂ ୱା ହୋତି। କିନ୍ତୁ ଯାଯ ସଞ୍ଞାଯ “ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖ”ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଂ, ଇତରଂ ଅନଙ୍ଗନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଇଦାନି ଯେନ ଚିତ୍ତେନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସଚିତ୍ତକଂ ହୋତି, ତଦଭାୱା ଅଚିତ୍ତକଂ, ତେନ ତସ୍ସ ଅୱିସେସେନ ସାୱଜ୍ଜତାଯ “ଲୋକୱଜ୍ଜମେୱା”ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିନ୍ତୁ ସାୱଜ୍ଜଂୟେୱ ସମାନଂ ଏକଚ୍ଚଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ, ଏକଚ୍ଚଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜନ୍ତି ଦସ୍ସନପ୍ପଯୋଜନଂ ଚିତ୍ତଲୋକୱଜ୍ଜଗ୍ଗହଣଂ। ଚିତ୍ତମେୱ ଯସ୍ମା “ଲୋକୱଜ୍ଜ”ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ସିଯା ଆପତ୍ତୀତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣପ୍ପଯୋଜନଂ କମ୍ମଗ୍ଗହଣଂ।

ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅକିରିଯଲକ୍ଖଣଂ କମ୍ମଂ, ତଂ କୁସଲତ୍ତିକୱିନିମୁତ୍ତଂ ସିଯାତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣପ୍ପଯୋଜନଂ କୁସଲତ୍ତିକଗ୍ଗହଣଂ। ଯା ପନେତ୍ଥ ଅବ୍ଯାକତାପତ୍ତି, ତଂ ଏକଚ୍ଚଂ ଅୱେଦନମ୍ପି ନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନୋ ଆପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦନାତ୍ତିକଂ ଏତ୍ଥ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ ୱେଦନାତ୍ତିକଗ୍ଗହଣଂ। ସିକ୍ଖାପଦଞ୍ହି ସଚିତ୍ତକପୁଗ୍ଗଲୱସେନ “ତିଚିତ୍ତଂ ତିୱେଦନ”ନ୍ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରଂ ଅଚିତ୍ତକେନାପନ୍ନମ୍ପି “ତିଚିତ୍ତଂ ତିୱେଦନ”ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ରିଦଂ ସାଧକସୁତ୍ତଂ – “ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ଅଚିତ୍ତକୋ ଆପଜ୍ଜତି ଅଚିତ୍ତକୋ ୱୁଟ୍ଠାତି (ପରି। ୩୨୪), ଅତ୍ଥାପତ୍ତି କୁସଲଚିତ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତି କୁସଲଚିତ୍ତୋ ୱୁଟ୍ଠାତୀ”ତିଆଦି (ପରି। ୪୭୦)। “ସଚିତ୍ତକଂ ଆପତ୍ତିଦୀପନଂ, ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ ଅନାପତ୍ତିଦୀପନଂ, ଅଚିତ୍ତକଂ ୱତ୍ଥୁଅଜାନନଂ, ନୋସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ ୱୀତିକ୍କମନାଜାନନଂ। ଇଦମେୱ ତେସଂ ନାନତ୍ତ”ନ୍ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୬୧-୬୬ ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା) ଲିଖିତଂ।

ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ତାୱ ଗଣ୍ଠିପଦନଯୋ – ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେତି ସୁରାପାନାଦିଅଚିତ୍ତକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚିତ୍ତକେସୁ ପନ ଯଂ ଏକନ୍ତମକୁସଲେନେୱ ସମୁଟ୍ଠାତି, ତଞ୍ଚ ଉଭଯଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ନାମ। ସୁରାପାନସ୍ମିଞ୍ହି “ସୁରା”ତି ୱା “ପାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି ୱା ଜାନିତ୍ୱା ପିୱନେ ଅକୁସଲମେୱାତି। ତତ୍ଥ “ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଜାନିତ୍ୱା”ତି ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜସ୍ସପି ଲୋକୱଜ୍ଜତାପସଙ୍ଗତୋ। ଇମଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗଂ ପରିହରିତୁକାମତାଯ ଚ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିତ୍ଥେରେନ ଲିଖିତଂ – “ଇଧ ‘ସଚିତ୍ତକ’ନ୍ତି ଚ ‘ଅଚିତ୍ତକ’ନ୍ତି ଚ ୱିଚାରଣା ୱତ୍ଥୁୱିଜାନନେ ଏୱ ହୋତି, ନ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିଜାନନେ। ଯଦି ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିଜାନନେ ହୋତି , ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ଲୋକୱଜ୍ଜାନେୱ ସିଯୁଂ, ନ ଚ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ଲୋକୱଜ୍ଜାନି। ତସ୍ମା ୱତ୍ଥୁୱିଜାନନେ ଏୱ ହୋତୀତି ଇଦଂ ଯୁଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ସେଖିଯେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିଜାନନମେୱ ପମାଣଂ, ନ ୱତ୍ଥୁମତ୍ତୱିଜାନନ”ନ୍ତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ସିକ୍ଖାପଦସୀସେନ ଆପତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଯସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ସଚିତ୍ତକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ତଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ, ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅଚିତ୍ତକସ୍ସ ଚ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ତମ୍ପି ସୁରାପାନାଦିଲୋକୱଜ୍ଜନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ “ଯସ୍ସା ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ଅଯଂ ଲୋକୱଜ୍ଜା ନାମା”ତି ୱୁତ୍ତଂ। “ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ”ତି ହି ଇଦଂ ୱଚନଂ ଅଚିତ୍ତକଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ନ ହି ଏକଂସତୋ ସଚିତ୍ତକାଯ “ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ”ତି ୱିସେସନେ ପଯୋଜନଂ ଅତ୍ଥୀତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅନିଯମେନ ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ ନିଯମୱସେନ ଏୱ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତିରଚ୍ଛାନାନଂ ପନାତି ପନ-ସଦ୍ଦେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାଦିକାରଂ ନିୱତ୍ତେତି। କିରିଯାତି ଏତ୍ଥ “ଠିତଂ ସାଦିଯତୀ”ତି (ପାରା। ୫୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଂ କଥନ୍ତି ଚେ? “ସାଦିଯତୀ”ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କିରିଯା ଏୱ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ “କାଯକମ୍ମଂ ମନୋକମ୍ମ”ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ପଚୁରୱୋହାରୱସେନ “କାଯକମ୍ମ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲିକାଯ ଲବ୍ଭତି ଏୱାତି ଲିଖିତଂ। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। “ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଦବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ଅତ୍ଥୋପି ଦୁନ୍ନଯୋ ହୋତୀ”ତି (ଅ। ନି। ୨।୨୦) ୱଦନ୍ତେନାପି ଅତ୍ଥସ୍ସ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥମେୱ ପଦବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ସୁନିକ୍ଖିତ୍ତଭାୱୋ ଇଚ୍ଛିତୋ, ନ ଅକ୍ଖରୱଚନାଯ, ତସ୍ମା ଆହ “ଅତ୍ଥଞ୍ହି ନାଥୋ ସରଣଂ ଅୱୋଚା”ତିଆଦି।

ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା

ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱାତି ଲକ୍ଖଣାନୁପଞ୍ଞତ୍ତିକତ୍ତା ଆଦିମ୍ହି ୱୁତ୍ତା। ସଙ୍ଖେପତୋ ୱିନୟପିଟକେ ଗାମୋ, ଗାମୂପଚାରୋ, ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ, ଗାମସୀମା, ଗାମସୀମୂପଚାରୋତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ ଗାମଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ଆରଞ୍ଞକସୀମାୟ ଏକଂ ଅଗାମକଂ ଅରଞ୍ଞଂ, ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦାନଂ (ପାଚି। ୧୮୦ ଆଦୟୋ) ଏକଂ, ସଗାମକଂ ଏକଂ , ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାୟ ଏକଂ, ଗଣମ୍ହାଓହୀୟନକସ୍ସ (ପାଚି। ୬୯୧) ଏକନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ ଅରଞ୍ଞଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଗାମୋ ନ ଗାମପରିହାରଂ କତ୍ଥଚି ଲଭତି, ଅତ୍ଥି ଗାମୋ ନ ଗାମକିଚ୍ଚଂ କରୋତି, ତଥା ଅତ୍ଥି ଅରଞ୍ଞଂ ନ ଅରଞ୍ଞପରିହାରଂ କତ୍ଥଚି ଲଭତି, ଅତ୍ଥି ଅରଞ୍ଞଂ ନ ଅରଞ୍ଞକିଚ୍ଚଂ କରୋତୀତି ଅୟମ୍ପି ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମନ୍ନନକମ୍ମୱାଚାୟ ଠପେତ୍ୱା “ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା”ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ଏତ୍ଥ ଗାମୋ ନାମ ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଚେ, ପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଚେ, ପରିକ୍ଖେପୋକାସତୋ ଅନ୍ତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦେ “ଅନ୍ତୋଗାମୋ”ତି (ପାରା। ୪୭୮) ଆଗତୋ। ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦେ “ଅନ୍ତରଘର”ନ୍ତି (ପାରା। ୬୫୪) ଆଗତୋ ଅନାସଙ୍କତୋ। ଯଥାହ “ଅନ୍ତରଘରେ ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟାତି ସମନ୍ତା ଗୋଚରଗାମେ ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟା”ତି (ପାରା। ୬୫୪)। ତଥା ଅନ୍ତରଘରପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତାନଂ ସେଖିୟାନଂ ଅୟମେୱ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। “ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଏକା ଗାମନ୍ତରଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା”ତି (ପାଚି। ୬୮୭) ଏତ୍ଥାପି ଅୟମେୱ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ “ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତିୟା, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତିୟା”ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

ଯେସୁ ପୁରାଣପୋତ୍ଥକେସୁ “ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତିୟା”ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଆଚିଣ୍ଣଂ ନୟଂ ଗହେତ୍ୱା ପମାଦେନ ଲିଖୀୟତି, ନ ପମାଣଂ। ଯେସୁ ଚ ପୋତ୍ଥକେସୁ ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ (ପାଚି। ୫୧୩) “ଗାମଂ ପୱିସେୟ୍ୟାତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମେନ୍ତସ୍ସା”ତି ଲିଖୀୟତି, ସା ପମାଦଲେଖା। ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସାତି ତତ୍ଥ ପାଠୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ “ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ”ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୧୨)। ଇଧ କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ “ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାତି…ପେ… ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସା”ତିଆଦି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା)।

ଯଂ ପନ କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ “ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଗାମନ୍ତରାଧିକାରେ ଏକେନ ପାଦେନ ଇତରସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ ୱା ଅତିକ୍କମନ୍ତେ, ଉପଚାରଂ ୱା ଓକ୍କନ୍ତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ, ଦୁତିୟେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ, ଓକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ଚ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ”ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ “ଓକ୍କନ୍ତେ, ଓକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ”ତି ଏତାନି ପଦାନି ଅଧିକାନି , କେୱଲଂ ଲିଖିତକେହି ଅଞ୍ଞେହି ଲିଖିତାନି। କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ “ଓକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ଚା”ତି ପଦଂ ନ ଦିସ୍ସତି, ଇତରଂ ଦିସ୍ସତି। ତାନି ଦ୍ୱେ ପଦାନି ପାଠଇୟା ୱିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। “ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିୟା”ତି (ପାଚି। ୬୯୨) ହି ପାଠଇ । ତଥା ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୯୨) ୱିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। “ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ ଏକେନ ପାଦେନ ଅତିକ୍କମତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ, ଦୁତିୟେନ ଅତିକ୍କମତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ଅପିଚେତ୍ଥ ସକଗାମତୋ…ପେ… ଏକେନ ପାଦେନ ଇତରସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପେ ୱା ଉପଚାରେ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ, ଦୁତିୟେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ”ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୯୨) ହି ୱୁତ୍ତଂ।

ଗଣ୍ଠିପଦେ ଚସ୍ସ “ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିୟା”ତି ୱତ୍ୱା “ଉପଚାରେପି ଏସେୱ ନୟୋ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ “ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ‘ଓକ୍କମନ୍ତିୟା’ତିପି ପୋତ୍ଥକେସୁ ଏକଚ୍ଚେସୁ ଦିସ୍ସତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପରମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ “ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ‘ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିୟା’ତି ୱଚନେନାପି ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତାନଂ ୱସେନ ଉପଚାରୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ, ଇତରଥା ଯଥା ଏତ୍ଥ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ ପରିକ୍ଖେପଂ ୱିୟ କତ୍ୱା ‘ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିୟା’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ତତ୍ଥାପି ‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତସ୍ସା’ତି ୱଦେୟ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନ ତତ୍ଥ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋ ଉତ୍ତରିମେକୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଉପଚାରୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସା’ତି ୱୁତ୍ତ”ନ୍ତି।

ଯଂ ପନ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂୟେୱ ଉପଚାରନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା “ପରିକ୍ଖେପପଅକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନାନଂ ନିନ୍ନାନାକରଣଦୀପନତ୍ଥଂ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସା”ତି ୱୁତ୍ତଂ, ପାଠଇୱିସେସମସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା “ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଇଧ ଉପଚାରୋ ପରିକ୍ଖେପୋ ଯଥା ଭୱେୟ୍ୟ, ତଂ ଉପଚାରଂ ପଠମଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, ଦୁତିୟଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା”ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବମେୱ ପାଠଇୟା ୱିସେସସମ୍ଭୱତୋତି। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ “ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିୟା ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଇଧ କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟା “ଏକେନ ପାଦେନ ଇତରସ୍ସ…ପେ… ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ”ତି ଅୟମେୱ ପାଠୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ତାୱତା ଇମେସୁ ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଠାନେସୁ ଯଥାୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦୋୱ ଗାମୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦୀପନତ୍ଥଂ “ଗାମୋ ନାମ ଏକକୁଟିକୋପୀ”ତିଆଦି (ପାରା। ୯୨) ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ସ ୱସେନ ଅସତିପି ପରିକ୍ଖେପାତିକ୍କମେ, ଉପଚାରୋକ୍କମନେ ୱା ଅନ୍ତରାରାମତୋ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟତୋ ୱା ତିତ୍ଥିୟସେୟ୍ୟତୋ ୱା ପଟିକ୍କମନତୋ ୱା ତଂ ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତରାରାମପରିକ୍ଖେପସ୍ସ, ଉପଚାରସ୍ସ ୱା ଅତିକ୍କମନୱସେନ ଗାମପଚ୍ଚୟା ଆପତ୍ତିୟୋ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଗାମୂପଚାରୋ ପନ “ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା”ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ଏତ୍ଥ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋୱ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋକାସୋୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ “ଗାମୂପଚାରୋତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋକାସୋ। ତେସୁ ଅଧିଟ୍ଠିତତେଚୀୱରିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିହାରଂ ନ ଲଭତୀ”ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୪)। କିଂ ପନେତ୍ଥ କାରଣଂ, ଯେନ ଅୟଂ ଗାମୋ, ଗାମୂପଚାରୋ ଚ ଇଧ ଅଞ୍ଞଥା, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ତଥାତି? ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିତୋ “ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଭିକ୍ଖୂ ‘ଭଗୱତା ତିଚୀୱରେନ ଅୱିପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତି ଅନୁଞ୍ଞାତା’ତି ଅନ୍ତରଘରେ ଚୀୱରାନି ନିକ୍ଖିପନ୍ତୀ”ତି (ମହାୱ। ୧୪୩) ଇମିସ୍ସା ହି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟା “ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା”ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଯତ୍ଥ ଅନ୍ତରଘରସଞ୍ଞା, ତତ୍ଥ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନ ଚ ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦେ “ଅନ୍ତୋଗାମେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱତ୍ଥବ୍ବ”ନ୍ତି (ପାରା। ୪୭୮) ଚ “ସଭାୟେ ୱା ଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱା, ହତ୍ଥପାସା ୱା ନ ୱିଜହିତବ୍ବ”ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। କପ୍ପିୟଭୂମିୟଂ ୱସନ୍ତୋୟେୱ ହି କପ୍ପିୟଭୂମିୟଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଚୀୱରଂ ରକ୍ଖତି। ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦେ ପନ “ଯସ୍ମା ଯତ୍ଥ ଗାମେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତେନ ଗାମେନ ୱିପ୍ପୱସନ୍ତୋ ଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ପୁନ ଗାମସୀମଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କମତୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ସିକ୍ଖାପଦେ ଗାମସୀମା ଗାମୋ ନାମାତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତତ୍ଥ ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗେ “ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା”ତି (ପାଚି। ୫୧୩) ୱଚନତୋ ପରିକ୍ଖେପୋ ନ ଗାମୋ। କିନ୍ତୁ ଗାମୂପଚାରୋତି ଲେସେନ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗେ “ଗାମୂପଚାରୋ ନାମା”ତି ଆରଭିତ୍ୱା “ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ”ତି ଇମିନା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋକାସୋ ଗାମୂପଚାରୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ତଦତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ ତସ୍ମିଂ ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଗାମୂପଚାରୋତି କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାୟଂ, ମହାପଚ୍ଚରିୟମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ । ଉପଚାରୋ ହି “ଗାମୋ ଏକୂପଚାରୋ ନାନୂପଚାରୋ”ତିଆଦୀସୁ ଦ୍ୱାରଂ, “ଅଜ୍ଝୋକାସୋ ଏକୂପଚାରୋ”ତି ଏତ୍ଥ ସମନ୍ତା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସଙ୍ଖାତଂ ପମାଣଂ, ତସ୍ମା “ଗାମୂପଚାରୋତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋକାସୋ”ତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା କୁରୁନ୍ଦିୟଂ, ମହାପଚ୍ଚରିୟଞ୍ଚ। ତଥା ପାଠଇୟମ୍ପି “ଅଜ୍ଝାରାମୋ ନାମ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଆରାମସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଆରାମୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରୋ। ଅଜ୍ଝାୱସଥୋ ନାମ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଆୱସଥସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଆୱସଥୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରୋ”ତିଆଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ “ଗାମୂପଚାରୋ”ତିଆଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତସ୍ମା ଦୁତିୟୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଉପଚାରୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ।

“ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା”ତି ପାଠଇୱିସେସସମ୍ଭୱତୋ ଚ ପଠମୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଗାମୋ ଏୱ, ଦୁତିୟୋ ଗାମୂପଚାରୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପନ ଗାମସ୍ସ ଇନ୍ଦଖୀଲେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଗାମୂପଚାରୋତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭେଦୋ ନତ୍ଥି। ଏତ୍ତାୱତା ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଦୁୱିଧୋ ଉପଚାରୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଉପଚାରୋ ଯତ୍ଥ ସମ୍ଭୱତି, ଯତ୍ଥ ଚ ନ ସମ୍ଭୱତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି।

ଗାମଖେତ୍ତସ୍ସ ଚ ଗାମସୀମାୟ ଚ ଲକ୍ଖଣଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଭୟଞ୍ହି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ। ତତ୍ଥ ଗାମସୀମାୟ ଗାମଭାୱୋ ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଗାମସୀମୂପଚାରୋ ନାମ ମନୁସ୍ସାନଂ କଟ୍ଠତିଣପୁପ୍ଫଫଲାଦିଅତ୍ଥିକାନଂ ୱନଚରକାନଂ ୱଲଞ୍ଜନଟ୍ଠାନଂ। ଇମସ୍ସ ଗାମସୀମୂପଚାରଭାୱୋ ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦେ, “ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେ ସମନ୍ତା

ସଉପଚାରା’’ତି (ପାରା। ୪୯୪) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୪୭) ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ହି ଭଗୱା ଗାମନ୍ତୱାସୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୀମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୭) ୱତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ତଦନନ୍ତରମେୱ ‘‘ଅଗାମକେ’’ତିଆଦିନା ସଉପଚାରସୀମଂ ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ମା ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ନ ୱିହରତି, କେୱଲଂ ନାୱାଯଂ ୱା ଥଲମଗ୍ଗେନ ୱା ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଉପଚାରସୀମା ଲବ୍ଭତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ଏକକୁଲସ୍ସ ସତ୍ଥୋ ହୋତି , ସଚେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା ସଉପଚାରା ନ ୱିଜହିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି (ପାରା। ୪୮୯)। ଇଦମେୱ ଅରଞ୍ଞଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଆରଞ୍ଞକସୀମାଯ ଏକଂ ଅଗାମକଂ ଅରଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେ ଅଦ୍ଧଯୋଜନେ ଅଦ୍ଧଯୋଜନେ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା’’ତି (ପାଚି। ୪୧୪) ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଏକଂ ଅଗାମକଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମ।

ପୁରିମେନ ପନ ସଘରଂ ସଙ୍ଗହିତଂ, ଇମିନା ଟମସଙ୍ଗହିତନ୍ତି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଗଣମ୍ହା ଓହୀଯନାଧିକାରେ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୯୨) ‘‘ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେତି ଏତ୍ଥ ‘ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ’ନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଅରଞ୍ଞଂ। ତଂ ପନେତ କେୱଲଂ ଗାମାଭାୱେନ ‘ଅଗାମକ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱିଞ୍ଝାଟୱିସଦିସତାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଆରଞ୍ଞକଂ ନାମ ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୫୪; ପାଚି। ୫୭୩) ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ଆରଞ୍ଞକସେନାସନଂ ନାମ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋ ବହି, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପନ ପରିକ୍ଖେପୋକାସତୋ ବହି ସରୁକ୍ଖଂ ୱା ଅରୁକ୍ଖଂ ୱା ୱିହାରେ କୁନ୍ଦିସମାକିଣ୍ଣମ୍ପି ଅରଞ୍ଞଂ ନାମ। ତଥା ‘‘ଗଣମ୍ହା ଓହୀଯନକସ୍ସ ଏକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ଅରଞ୍ଞଂୱ। ଇଦଂ ପନ ପୁବ୍ବେ ଅଗାମକଭାୱେନ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ ହୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା ଦସ୍ସନୂପଚାରୱିଜହନେ ଏକମେୱ ଆପତ୍ତିଂ କରୋତି, ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅନାପତ୍ତି। ‘‘ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଏକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ପନ ଅଦ୍ଧଯୋଜନେ ଅଦ୍ଧଯୋଜନେ ଏକେକଂ ଆପତ୍ତିଂ କରୋତି, ନ ତତୋ ଓରଂ। ଇତରାନି ତୀଣି ଯଥାୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଓରମେୱ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତୱିଧିଂ ନ ସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ପରଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତି। ଏୱମେତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନାନତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚୱିଧେ ଗାମେ ଯୋ ‘‘ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଇନ୍ଦଖୀଲେ ଠିତସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’’ତି (ପାରା। ୯୨) ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ନ କତ୍ଥଚି ୱିନଯପିଟକେ ଉପଯୋଗଂ ଗତୋ, କେୱଲଂ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋକାସତୋ ଅପରୋ ଏକୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଗାମୂପଚାରୋ ନାମାତି ଦୀପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ। ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସପି ଚେ ଗାମସ୍ସ ଏକୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ କପ୍ପିଯଭୂମିସମାନୋ ଉପଚାରୋତି ୱୁତ୍ତୋ, ପଗେୱ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋକାସତୋ ଏକୋ। ସୋ ପନ ପାକଟତ୍ତା ଚ ଅଜ୍ଝୋକାସତ୍ତା ଚ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଂ କରୋତି ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତିଂ। ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ହି ତସ୍ମିଂ ଦୁତିଯଲେଡ୍ଡୁପାତସଙ୍ଖାତେ ଗାମୂପଚାରେ ୱସନ୍ତୀ ଆପତ୍ତିଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତୀ ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତିଞ୍ଚ। ତାସଞ୍ହି ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଅରଞ୍ଞସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି ‘‘ତାୱଦେୱ ଛାଯା ମେତଙ୍କା…ପେ… ତସ୍ମା ତଯୋ ଚ ନିସ୍ସଯେ, ଅଟ୍ଠ ଚ ଅକରଣୀଯାନି ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟାଥା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୦) ୱଚନତୋ। ଅରଞ୍ଞପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତାନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ, ୱିକାଲେଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ (ପାଚି। ୫୦୮) ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅସାଧାରଣତ୍ତା ଚ ଅନ୍ତରାରାମଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯପ୍ପଟିକ୍କମନାଦୀନଂ କପ୍ପିଯଭୂମିଭାୱୱଚନତୋ ଚ ‘‘ଏକା ଗଣମ୍ହା ଓହୀଯେଯ୍ୟାତି ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେ ଦୁତିଯିକାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଦସ୍ସନୂପଚାରଂ ୱା ସୱନୂପଚାରଂ ୱା ୱିଜହନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତିଆଦିସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିତୋ (ପାଚି। ୬୯୨) ଚ ଭିକ୍ଖୁନିକ୍ଖନ୍ଧକନଯଏନ ୱା ଯସ୍ମା ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଇନ୍ଦଖୀଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନୀଯତି, ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରଘରେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଚୀୱରେ ସତି ଚତୁରଙ୍ଗସମୋଧାନେନ ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଗାମକଂ ନାମ ହୋତି।

ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ଏକଂ ନାମ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅରଞ୍ଞେ ୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ଯା ୱସେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୧) ୱଚନତୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ତାଯ ହି ଅରଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯେ ସତି ଅନ୍ତୋଆୱାସେପି ଦୁତିଯିକାଯ ଦସ୍ସନସୱନୂପଚାରଂ ୱିଜହନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତି। ତସ୍ମା ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଧିକାରେ ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ଏତ୍ଥ ଯଂ ଠାନଂ ଠପିତଂ, ତତ୍ଥେୱ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯୋପି କପ୍ପତି, ନ ତତୋ ପରଂ।

ତାସଞ୍ଚ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାକମ୍ମୱାଚାଯଂ ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା’’ତି ୱଚନଂ ନତ୍ଥୀତି କତ୍ୱା ତେସ୍ୱେୱ ଗାମଗାମୂପଚାରେସୁ ଫରତି। ତତୋ ପରଂ ଦୁତିଯେସୁ ଲେଡ୍ଡୁପାତାଦୀସୁ ତାସଂ ଅକପ୍ପିଯଭୂମିକତ୍ତା ନ ସମାନସଂୱାସକସୀମା ଅରଞ୍ଞେ ଫରତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଗାମଗାମୂପଚାରଂ ୱିଯ। ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଠପେତ୍ୱା ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତି’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ତାୱ ପଞ୍ଚୱିଧଂ ଗାମଭେଦଂ, ଅରଞ୍ଞଭେଦଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ଇଦାନି ‘‘ଅତ୍ଥି ଗାମୋ ନ ଗାମପରିହାରଂ କତ୍ଥଚି ଲଭତୀ’’ତିଆଦିଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅମନୁସ୍ସୋ ନାମ ଯୋ ସବ୍ବସୋ ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଅଭାୱେନ ଯକ୍ଖପରିଗ୍ଗହଭୂତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଗାମୋ ନ ଗାମପରିହାରଂ କତ୍ଥଚି ସିକ୍ଖାପଦେ ଲଭତି। ଯଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ତଂ ପନେତଂ ବୁଦ୍ଧକାଲେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିକାଲେ ଚ ନଗରଂ ହୋତି, ସେସକାଲେ ସୁଞ୍ଞଂ ହୋତି ଯକ୍ଖପରିଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୮୪; ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୫୦) ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ପନ ପଟିରାଜଚୋରାଦୀହି ୱିଲୁତ୍ତତ୍ତା, କେୱଲଂ ଭଯେନ ୱା ଛଡ୍ଡିତୋ ସଘରୋୱ ଅନ୍ତରହିତଗାମଭୂତୋ, ସୋ ‘‘ଗାମନ୍ତରେ ଗାମନ୍ତରେ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା’’ତି (ପାଚି। ୧୮୩) ୱୁତ୍ତପାଚିତ୍ତିଯଂ ଜନେତି, ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନଂ, ସେଖିଯେ ଚତ୍ତାରି ଜନେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯୋ ପନ ଗାମୋ ଯତୋ ୱା ମନୁସ୍ସା କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ପୁନପି ଆଗନ୍ତୁକାମା ଏୱ ଅପକ୍କନ୍ତାତି ୱୁତ୍ତୋ, ଅମନୁସ୍ସୋ ସୋ ପକତିଗାମସଦିସୋୱ।

ଅତ୍ଥି ଅରଞ୍ଞଂ ନ ଅରଞ୍ଞପରିହାରଂ କତ୍ଥଚି ଲଭତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅଜ୍ଝୋକାସୋ ଏକୂପଚାରୋ ନାମ ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେ ସମନ୍ତା ସଉପଚାରା ଏକୂପଚାରୋ, ତତୋ ପରଂ ନାନୂପଚାରୋ’’ତି (ପାରା। ୪୯୪) ଏତ୍ଥ ୱ୍ୟାଯଂ ନାନୂପଚାରୋତି ୱୁତ୍ତୋ, ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯୋ ପନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଏକଲେଡ୍ଡୁପାତସଙ୍ଖାତୋ ଗାମୂପଚାରନାମକୋ ଗାମୋ, ଯୋ ୱା ସତ୍ଥୋ ନାତିରେକଚାତୁମାସନିୱିଟ୍ଠୋ, ସୋ ଅତ୍ଥି ଗାମୋ ନ ଗାମକିଚ୍ଚଂ କରୋତି। ନ ହି ତଂ ଠାନଂ ଓକ୍କମନ୍ତୋ ଗାମପ୍ପୱେସନାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଯଂ ପନ ଗାମସୀମାଯ ପରିଯାପନ୍ନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱଲଞ୍ଜନଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଅରଞ୍ଞଂ, ତଂ ଅତ୍ଥି ଅରଞ୍ଞଂ ନ ଅରଞ୍ଞକିଚ୍ଚଂ କରୋତି ନାମ। ନ ହି ତତ୍ଥ ଆରଞ୍ଞକସୀମା ଲବ୍ଭତୀତି। ଏତ୍ତାୱତା ‘‘ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱା’’ତି ଇମିସ୍ସା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଲକ୍ଖଣାନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି।

‘‘ଗୋନିସାଦିନିୱିଟ୍ଠୋପି ଗାମୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଗାମଖେତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବୋପି ଏକୋ ଗାମୋ। ନୋ ଚେ, ଉପଚାରେନ ୱା ପରିକ୍ଖେପେନ ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ। ସଚେ ଗାମଖେତ୍ତେ ସତି କାନିଚି ତାନି ଘରାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୋପଚାରପ୍ପହୋନକଂ ଠାନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଦୂରେ ଦୂରେ କତାନି ହୋନ୍ତି, ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସେ ଉପଚାରୋୱ ପମାଣଂ। ଅନ୍ତରଘରପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତେସୁ ସେଖିଯେସୁ, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତୀସୁ ଚ ଘରାନଂ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ ପମାଣଂ, ଉପୋସଥାଦିକମ୍ମାନଂ ଗାମଖେତ୍ତଂ ପମାଣଂ, ଆରଞ୍ଞକସେନାସନସ୍ସ ଆସନ୍ନଘରସ୍ସ ଦୁତିଯଲେଡ୍ଡୁପାତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚଧନୁସତନ୍ତରତା ପମାଣନ୍ତି ଏୱଂ ନୋ ପଟିଭାନନ୍ତି ଆଚରିଯା।

‘‘ଯମ୍ପି ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଗାମଖେତ୍ତେ ଏକଂ ପଦେସଂ ‘ଅଯମ୍ପି ୱିସୁଂଗାମୋ ହୋତୂ’ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରାଜା କସ୍ସଚି ଦେତି, ସୋପି ୱିସୁଂଗାମସୀମା ହୋତିଯେୱା’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭) ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ତଂ ପୱିସନ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତି ହୋତି ଏୱ। ସଚେ ତତ୍ଥ ୱିହାରୋ ୱା ଦେୱକୁଲଂ ୱା ସଭା ୱା ଗେହଂ ୱା ନତ୍ଥି, କେୱଲଂ ୱତ୍ଥୁମତ୍ତକମେୱ ହୋତି, ଗାମୋତି ୱିନଯକମ୍ମଂ ସବ୍ବଂ ତତ୍ଥ କପ୍ପତି। ‘‘ଅମନୁସ୍ସୋ ଗାମୋ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ଚ ଠାନଂ ଇତରସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପବ୍ଭନ୍ତରେ ୱା ଉପଚାରବ୍ଭନ୍ତରେ ୱା ହୋତି, ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ, ଅରଞ୍ଞଂ ୱିଯ ଯଥାସୁଖଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଚେ ଆରାମୋ ୱା ତିତ୍ଥିଯସେଯ୍ୟାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୋୱା ହୋତି, ଲଦ୍ଧକପ୍ପମେୱ। ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯୋ ଚେ ହୋତି, ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତି ପରିହରିତବ୍ବା। ‘‘ଅରଞ୍ଞଂ ନାମ ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ଅୱସେସଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମା’’ତି (ପାରା। ୯୨) ଏତ୍ଥ ପରିକ୍ଖେପେ ସତି ଯଥାୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦଂ ଗାମମେୱ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ତସ୍ସ ଉପଚାରଂ, ତତୋ ପରଞ୍ଚ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମ, ପରିକ୍ଖେପେ ଅସତି ଯଥାୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦଂ ଗାମୂପଚାରମେୱ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ଅୱସେସଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏୱଂ ସତି ‘‘ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୨୯) ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେ ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେ ଗଣମ୍ହାଓହୀଯନାପତ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ଫରଣଂ ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନାପତ୍ତିଯା ଅନାପତ୍ତୀତି ଏୱମାଦିୱିନଯୱିଧି ସମେତି, ଅଞ୍ଞଥା ନ ସମେତି।

‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗାମୂପଚାରଂ ଅୱସେସଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମା’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ୱୁତ୍ତେ ଗାମୂପଚାରତୋ ପରୋ ଅରଞ୍ଞନ୍ତି ସିଦ୍ଧେ ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗାମ’’ନ୍ତି ୱିସେସନୋ ନ ଦିସ୍ସତି, ଗାମସ୍ସ ପନ ଅରଞ୍ଞଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗଭଯା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ଗାମୂପଚାରସ୍ସ ଅଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ସତି ହି ଗାମେ ଗାମୂପଚାରୋ ହୋତି, ସୋ ଚ ତୱ ମତେନ ଅରଞ୍ଞଭୂତୋ। କୁତୋ ଦାନି ଗାମୂପଚାରୋ।

ଗାମୂପଚାରୋପି ଚେ ଅରଞ୍ଞସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ପରୋୱ ଗାମୋତି କତ୍ୱା ନ ଯୁତ୍ତଂ ଗାମସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ। ତସ୍ମା ''ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱା''ତି ଏତ୍ଥ ଗାମୂପଚାରୋପି ''ଗାମୋ'' ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଗହିତୋ। ତସ୍ମା ଗାମସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗୋ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଯଦି ଏୱଂ ''ଠପେତ୍ୱା ଗାମଂ ଅୱସେସଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମା''ତି ଏତ୍ତକଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ଅରଞ୍ଞସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦଜାନନପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତୋ ''ଅରଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ ପଞ୍ଞାୟତୀ''ତି ନୋ ଲଦ୍ଧି। ଗାମୂପଚାରପରିୟନ୍ତୋ ହି ଇଧ ଗାମୋ ନାମ। ଯଦି ଏୱଂ ''ଗାମସ୍ସ ଚ ଅରଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ''ଅରଞ୍ଞସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି କିମତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେନ ପଠମଗାମୂପଚାରଂଯେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅରଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥ''ନ୍ତି ସଙ୍ଖେପସିକ୍ଖାପଦେ ହି ବାହିରିନ୍ଦଖୀଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗାମୂପଚାରଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମ। ଗାମପରିଚ୍ଛେଦୱଚନେ ପୟୋଜନଂ ପନେତ୍ଥ ନତ୍ଥି ପରିକ୍ଖେପେନେୱ ପାକଟଭୂତତ୍ତା। ଦୁତିୟଗାମୂପଚାରୋୱ ଗାମସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ ପରିକ୍ଖେପଭାୱେନ ଅପାକଟତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପଠମଗାମୂପଚାରୋ ଚେ ଅରଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ''ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇନ୍ଦଖୀଲା ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଅରଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାଗାହୋ ଚ ନ ହୋତି।

''ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ''ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ଅୟଂ ଗାମୂପଚାରୋୱ ଅରଞ୍ଞଂ ଗାମୂପଚାରସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗତ୍ତା। ଯଦି ଅରଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଅୱୁତ୍ତକମେୱ, ଅରଞ୍ଞତୋ ପରନ୍ତି ଚ ମିଚ୍ଛାଗାହୋ ହୋତୀତି ଚେ, ନନୁ ୱୁତ୍ତଂ ''ପଠମମେୱ ଇଦଂ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରନିୟମନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି? ଅରଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କିଞ୍ଚାପି ''ଗାମୂପଚାରୋ''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ, ଇନ୍ଦଖୀଲେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋତି ପନ ଏୱଂ ୱଚନପ୍ପୟୋଜନଂ। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଚ ଗାମସ୍ସ ଯ୍ୱାୟଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଉପଚାରୋ''ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ନିୟମନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ''ଅରଞ୍ଞଂ ନାମା''ତି ପଦଂ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ''ଗାମୂପଚାରୋ ନାମା''ତି ଉଦ୍ଧରଣସ୍ସ କତତ୍ତା। ତତ୍ଥ ''ଗାମୂପଚାରୋ ନାମା''ତି ମାତିକାୟଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ ପଦଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ତୟୋ ଅତ୍ଥୱସେ ଦସ୍ସେତି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଅରଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନମେକୋ ଅତ୍ଥୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନମେକୋ, ନ କେୱଲଂ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସେୱ ଉପଚାରୋ ୱିନୟାଧିକାରେ ସପ୍ପୟୋଜନୋ ଦସ୍ସିତବ୍ବୋ, ନିପ୍ପୟୋଜନୋପି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରୋ ଇମିନା ପରିୟାୟେନ ଲବ୍ଭତୀତି ଅନୁସଙ୍ଗପ୍ପୟୋଜନମେକୋ ଅତ୍ଥୋପି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

''ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ''ତି ଇଦଂ ଭଗୱା ତୟୋ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ଅଭାସି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନମେକୋ, ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଧିକାରେ ଅୟମେୱ ଗାମୂପଚାରୋତି ଦସ୍ସନମେକୋ, ତତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ଦୁତିୟୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଗାମପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସବ୍ବିଚ୍ଛକୋ ଉପଚାରୋତି ଦସ୍ସନମେକୋତି ଏୱଂ ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ଦେସନାୱିଲାସପ୍ପତ୍ତିୟା ଏକେକପଦୁଦ୍ଧାରଣେନ ତୟୋ ଅତ୍ଥୱସେ ଦସ୍ସେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଥା ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାକମ୍ମୱାଚାୟ ''ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା''ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ଏତ୍ଥାପି ପରିକ୍ଖେପେ ସତି ଗାମଂ ଠପେତ୍ୱା, ଅସତି ଗାମୂପଚାରଂ ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଚ ମଜ୍ଝେ ଆରାମେ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମନନକାଲେ ଅୟଂ ନୟୋ ଅତିୱିୟ ଯୁଜ୍ଜତି। ଉଭୟପରିୱଜ୍ଜନତୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱା ଉଭୟତ୍ଥ ଉଭୟଂ ଲବ୍ଭତେୱ। ''ଅନ୍ତରାରାମେସୁ ପନ ଆଚିଣ୍ଣକପ୍ପା ଭିକ୍ଖୂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମଂ ସମ୍ମନନ୍ତୀ''ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅନ୍ତରଘରପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତାନଂ ସେଖିୟାନଂ ଅନ୍ତରାରାମେସୁ ଅସମ୍ଭୱତୋ ଅନ୍ତରାରାମୋ ନ ଗାମସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥପି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ରୁହତେୱା''ତି ଏକେ। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦୁତିୟସ୍ସ ଗାମୂପଚାରସ୍ସ ଗାମସଙ୍ଖାସଭାୱତୋ ତାସଂ ଇମାୟ ଦୁତିୟାୟ ଅୱିପ୍ପୱାସକମ୍ମୱାଚାୟ ଅଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବା। ଅଜ୍ଝାରାମୋ ପନ ଗାମୋପି ସମାନୋ ତିତ୍ଥିୟସେୟ୍ୟାଦି ୱିୟ କପ୍ପିୟଭୂମୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଆପତ୍ତିୟା ପରିଚ୍ଛେଦଂ, ତଥାନାପତ୍ତିୟାପି ଚ;

ଦସ୍ସେତୁଂ ଗାମସମ୍ବନ୍ଧ-ସିକ୍ଖାପଦୱିଭାୱନେ।

ଗାମଗାମୂପଚାରା ଦ୍ୱେ, ଦସ୍ସିତା ଇଧ ତାଦିନା;

ସୀମା ସୀମୂପଚାରା ତୁ, ଅନେକନ୍ତାତି ନୁଦ୍ଧଟା।

ଉପଚାରା ଚ ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି, ବାହିରବ୍ଭନ୍ତରଙ୍ଗସା;

ପରିକ୍ଖିତ୍ତାପରିକ୍ଖିତ୍ତ-ଭେଦା ଚେ ଚତୁରୋ ସିୟୁଂ।

ଅୟଞ୍ହି ଉପଚାରସଦ୍ଦୋ ୱିନୟପିଟକେ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଗିଲାନେନପି ଆରାମେ ଆରାମୂପଚାରେ ଛତ୍ତଂ ଧାରେତୁ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୦) ଏୱମାଦୀସୁ ବାହିରେ ଉପଚାରେ ଦିସ୍ସତି। ବାହିରୋ ଉପଚାରୋ ନାମ ପରିକ୍ଖେପତୋ, ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋ ୱା ଏକୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ। ''ଅଜ୍ଝାରାମୋ ନାମ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଆରାମସ୍ସ ଅନ୍ତୋଆରାମୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରୋ। ଅଜ୍ଝାୱସଥୋ ନାମ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଆୱସଥସ୍ସ ଅନ୍ତୋଆୱସଥୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରୋ''ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୫୦୬) ପନ ଉପଚାରସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପଚାରେ ଦିସ୍ସତି। ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ଉପଚାରୋ ଚ ନାମ ପରିକ୍ଖେପୋ, ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ହୋତି। ଇଧ ପନ ପରିକ୍ଖେପୋ ''ଅଜ୍ଝାରାମୋ, ଅଜ୍ଝାୱସଥୋ''ତି ୱା ନ ୱୁଚ୍ଚତି, ଅନ୍ତୋ ଏୱ ଆରାମୋ, ଆୱସଥୋତି ୱା। ତେସୁ ବାହିରବ୍ଭନ୍ତରଭେଦଭିନ୍ନେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଉପଚାରେସୁ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଧିକାରେ ''ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା''ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ଏତ୍ଥ ଗାମୂପଚାରୋ ନାମ ଅବ୍ଭନ୍ତରୂପଚାରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନ ବାହିରୋ। ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞିତତାୟ ତସ୍ସ ବାହିରସ୍ସ, ତସ୍ସା ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତିୟା ଠାନଭୂତତ୍ତା ଚ ଅବ୍ଭନ୍ତରୌପଚାରସ୍ସାତି ଇଦମେତ୍ଥ କାରଣଦ୍ୱୟଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଇଧ ଅଦିନ୍ନାଦାନପାରାଜିକୱିଭଙ୍ଗେଯେୱ ପଠମୋ ଗାମୂପଚାରୋ ଦସ୍ସିତୋ, ସୋ ବାହିରୋ, ଦୁତିୟୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଠମେନ ଚ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଦୁତିୟଲେଡ୍ଡୁପାତସଙ୍ଖାତୋ ବାହିରୋ ଉପଚାରୋ, ଦୁତିୟେନ ଚ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋ ବାହିରସଙ୍ଖାତୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ଉପଚାରୋ ଲେସେନ ଦସ୍ସିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଚତ୍ତାରୋପି ଉପଚାରା ଇଧ ଭଗୱତା ଦେସନାୱିଲାସପ୍ପତ୍ତେନ ଦେସନାଲୀଳାୟ ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତୀତି ଅୟଂ ନୟୋ ସୁଟ୍ଠୁ ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଆଚରିୟେହି ସମ୍ମନ୍ତୟିତ୍ୱା ଯଥାନୁରୂପଂ ତତ୍ଥ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ଇତରଥା –

ଅସମ୍ବୁଧଂ ବୁଦ୍ଧମହାନୁଭାୱଂ;

ଧମ୍ମସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରନୟତ୍ତତଞ୍ଚ;

ଯୋ ୱଣ୍ଣୟେ ନଂ ୱିନୟଂ ଅୱିଞ୍ଞୂ;

ସୋ ଦୁବ୍ବସୋ ସାସନନାସହେତୁ।

ପାଠଙ୍ଗ ତଦତ୍ଥଞ୍ଚ ଅସମ୍ବୁଧଞ୍ହି;

ନାସେତି ଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାନୟଞ୍ଚ;

ଅନିଚ୍ଛଯଂ ନିଚ୍ଛଯତୋ ପରେହି;

ଗାମୋତି ତେଯେୱ ପୁରକ୍ଖତୋ ସୋ।

ଅନୁକ୍କମେନେୱ ମହାଜନେନ;

ପୁରକ୍ଖତୋ ପଣ୍ଡିତମାନି ଭିକ୍ଖୁ;

ଅପଣ୍ଡିତାନଂ ୱିମତିଂ ଅକତ୍ୱା;

ଆଚରିଯଲୀଲଂ ପୁରତୋ କରୋତି।

ତତ୍ଥ ହି ପାଠଇଯଂ ''ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରୋ ଗାମୂପଚାରୋ, ଗାମସଙ୍ଖାତୋ ଉପଚାରୋ ଗାମୂପଚାରୋ ନାମା''ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇନ୍ଦଖୀଲେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ''ତି (ପାରା। ୯୨) ୱତ୍ୱା ପୁନ ଗାମସଙ୍ଖାତଂ ଉପଚାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନଗାମନ୍ତରଅପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତିଆଦୀସୁ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନମେୱ ଗାମୂପଚାରନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ଅତ୍ଥତୋଏକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଖାସଦ୍ଦଂ ସଙ୍ଖାତସଦ୍ଦେନ ସମାନଯତି। ''ଆଦିଯେଯ୍ଯା''ତି ଇଦଂ ପଞ୍ଚୱୀସତିଯା ଅୱହାରାନଂ ସାଧାରଣପଦଂ। ଠାନାଚାୱନୱସେନ ଚ ଖୀଲାଦୀନି ସଙ୍କାମେତ୍ୱା ଖେତ୍ତାଦିଗ୍ଗହଣୱସେନ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଠାନାଚାୱନେ ଯଥା ସାମିକସ୍ସ ଧୁରନିକ୍ଖେପାଦିଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱାୱ ଆପତ୍ତି, ତଥା ଇହାପୀତି ଗହେତବ୍ବା।

''ଅମୁକଂ ନାମ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରିସ୍ସାମୀ''ତି ସଦ୍ଦେସଂ ଏକାସଯତ୍ତା ''ଏକେନାପୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଆଣତ୍ତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ସଂୱିଧାୱହାରୋ ନାମ ଏକୋ ଅୱହାରୋ ପରିହାଯିତବ୍ବୋ।

ଓକାସପରିକପ୍ପେ ଠାନାଚାୱନାଯ ଗହିତମ୍ପି ଓକାସପରିକପ୍ପିତତ୍ତା ରକ୍ଖତି। ଓକାସାତିକ୍କମୋୱ ପମାଣଂ ପୁବ୍ବେ ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗହିତତ୍ତା। ଇଦାନି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗହିତେପି ହୋତି ଏୱାତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବୋ।

ଉଦ୍ଧାରୋ ନତ୍ଥୀତି ଠାନାଚାୱନଂ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତେ ଅୱହାରୋ ସକଲସ୍ସ ପଯୋଗସ୍ସ ନିଟ୍ଠାପିତତ୍ତା, ନ ଅତ୍ଥସାଧକୱସେନ। ଉଦ୍ଧାରେଯେୱ ରକ୍ଖତୀତି ଏତ୍ଥ ଏୱ-ସଦ୍ଦେନ ପାତନେ ନ ରକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥେ ସିଦ୍ଧେପି ଅତ୍ଥସାଧକୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

''ପଥବ୍ୟାରାଜପଦେସରାଜାଦଯୋ ବହୂ, ତେସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ 'ରାଜାନୋ'ତି ବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। କିଞ୍ଚାପି ବହୁୱଚନଂ କତଂ, ଇଦଂ ପନ ଏକଂ ବିମ୍ବିସାରମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ରାଜାନୋତି କିଞ୍ଚି ଅନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ସାଧାରଣୱସେନ କିଞ୍ଚାପି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ପନ ବିମ୍ବିସାରମେୱାତି।

ପୁବ୍ବପ୍ପଯୋଗେତି ଏତ୍ଥ ଗମନକାଲେ ମଗ୍ଗସୋଧନାଧିକରଣେ ଅପାଚିତ୍ତିଯଖେତ୍ତେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଲତାଚ୍ଛେଦନାଦୀସୁ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ଗନ୍ତ୍ୱା ପନ କୁମ୍ଭିମତ୍ଥକେ ଜାତଲତାଦିଚ୍ଛେଦନେ ସହପଯୋଗତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ। ''ଏକଭଣ୍ଡେ ଏୱଂ ଭାରିଯମିଦଂ, 'ତ୍ୱମ୍ପି ଏକପସ୍ସଂ ଗଣ୍ହ, ଅହମ୍ପି ଏକପସ୍ସଂ ଗଣ୍ହାମୀ'ତି ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଉଭଯେସଂ ପଯୋଗେନ ଠାନାଚାୱନେ କତେ କାଯୱାଚାଚିତ୍ତେହି ସମୁଟ୍ଠାତି। ଅଞ୍ଞଥା ସାହତ୍ଥିକଂ ୱା ଆଣତ୍ତିକସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି , ଆଣତ୍ତିକଂ ୱା ସାହତ୍ଥିକସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ୱିନଯଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ। ପି-ସଦ୍ଦୋ ପନେତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଲିଖିତୋ।

କାଯୱାଚାସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଯସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ସିଯା;

ତତ୍ର ୱାଚଙ୍ଗଂ ଚିତ୍ତଂୱ, କମ୍ମଂ ନସ୍ସା ୱିଧୀଯତି।

କିରିଯାକିରିଯାଦିକଂ ଯଞ୍ଚେ, ଯମ୍ପି କମ୍ମଦ୍ୱଯଂ ଭୱେ;

ନ ଯୁତ୍ତଂ ତଂ ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ତା, କମ୍ମମେକଂୱ ଯୁଜ୍ଜତୀତି। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୧୩୧ ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା);

ଦୁତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା

ଯଥା ଞାତପରିଞ୍ଞା ଧମ୍ମାନଂ ସଭାୱଜାନନମେୱ ''ଇଦଂ ରୂପଂ, ଅଯଂ ୱେଦନା''ତି, ତୀରଣପରିଞ୍ଞା ପନ ଧମ୍ମସଭାୱେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତମାନଂ ''ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା''ତିଆଦି, ଏୱମିଧ ସଦ୍ଧିଂ ଚେତେତ୍ୱା ଏକତ୍ତେନାପି ପାଣାତିପାତଭାୱା ''ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ଯା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗବ୍ଭସେଯ୍ଯକାନଂ ୱସେନ ସବ୍ବସୁଖୁମଅତ୍ତଭାୱତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କଲଲତୋ ପଟ୍ଠାଯା''ତି ଆହ। ଏତ୍ଥ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନତୋ ୱିଯୋଜେତି। ତତ୍ଥ ଖଣପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ନ ସକ୍କା ୱୋରୋପେତୁଂ, ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱା ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱା ସକ୍କା। କଥଂ? ତସ୍ମିଞ୍ହି ଉପକ୍କମେ କତେ ଲଦ୍ଧୂପକ୍କମଂ ଜୀୱିତଦସକଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ ଦୁବ୍ବଲସ୍ସ ପରିହୀନୱେଗସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଯଥା ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଜୱନୱାରେ ଜୱିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ତଦନୁରୂପଂ କତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ତତୋ ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱା ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱା ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲଂ ଅପତ୍ୱା ଅନ୍ତରାୱ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଏୱଂ ତଦୁଭଯମ୍ପି ୱୋରୋପେତୁଂ ସକ୍କା। ତସ୍ମା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱିଯୋଜେତି।

''ଇମସ୍ସ ପନତ୍ଥସ୍ସା''ତି ୱୋହାରୱସେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପରମତ୍ଥୱସେନ ଆୱିଭାୱତ୍ଥଂ ''ପାଣୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କାଯୱିଞ୍ଞତ୍ତିସହିତାଯ ଚେତନାଯ ପଯୁଜ୍ଜତୀତି ପଯୋଗୋ, କୋ ସୋ? ସରୀରେ ସତ୍ଥାଦୀନଂ ଗମନଂ ପହରଣନ୍ତି କାଯୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିସହିତାଯ ଚେତନାଯ ପରସରୀରେ ସତ୍ଥପାତନଂ। ଦୂରେ ଠିତନ୍ତି ଦୂରେ ୱା ତିଟ୍ଠତୁ, ସମୀପେ ୱା। ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତେନ ପହାରୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୋ। ତତ୍ଥାତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପ୍ପଯୋଗେ। ଯୋ କୋଚି ମରତୂତି ଏତ୍ଥ ମହାଜନସମୂହେ ନ ସକ୍କା। ଯସ୍ସୂପରି ସରୋ ପତତି, ତସ୍ସେୱ ଜୀୱିତମରଣଂ କାତୁଂ, ନ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଜୀୱିତମରଣଂ। ଆଣାପନନ୍ତି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିସହିତାଯ ଚେତନାଯ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସାଧନଂ। ତେନେୱ ''ସାୱେତୁକାମୋ ନ ସାୱେତୀ''ତି (ପାରା। ୫୪) ୱୁତ୍ତଂ। ଆଣତ୍ତିନିଯାମକାତି ଆଣତ୍ତିକପ୍ପଯୋଗସାଧିକା। ଏତେସୁ ହି ଅୱିରଜ୍ଝିତେସୁ ଏୱ ଆଣତ୍ତିପଯୋଗୋ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା।

ରୂପୂପହାରୋତି ଏତ୍ଥ –

‘‘ମମାଲାଭେନ ଏସିତ୍ଥୀ, ମରତୂ’’ତି ସମୀପଗୋ;

ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ସଚେ ଯାତି, ହୋତି ସୋ ଇତ୍ଥିମାରକୋ।

ଭିକ୍ଖତ୍ଥାୟ ସଚେ ଯାତି, ଜାନନ୍ତୋପି ନ ମାରକୋ;

ଅନତ୍ଥିକୋ ହି ସୋ ତସ୍ସା, ମରଣେନ ଉପେକ୍ଖକୋ।

ୱିଯୋଗେନ ଚ ମେ ଜାଯା, ଜନନୀ ଚ ନ ଜୀୱତି;

ଇତି ଜାନଂ ୱିଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ, ତଦତ୍ଥିକୋ ହୋତି ମାରକୋ।

ପଚ୍ଚଜାଦିନିମିତ୍ତଞ୍ଚେ, ଯାତି ଜାନଂ ନ ମାରକୋ;

ଅନତ୍ଥିକୋ ହି ସୋ ତସ୍ସା, ମରଣେନ ଉପେକ୍ଖକୋ।

ହାରକସଦ୍ଦସ୍ସ ଭେଦତୋ ଅତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଉଭଯମ୍ପି ଏକମେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସତ୍ଥଞ୍ଚ ତଂ ହାରକଞ୍ଚା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନ ଥାୱରପ୍ପଯୋଗଂ ଦସ୍ସେତି ସାହତ୍ଥିକାଦୀସୁ ପଯୋଗେସୁ। ‘‘ଇତି ଚିତ୍ତମନୋ’’ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱାପି ଇତିସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ନ ତାୱ ୱୁତ୍ତୋ। କିଞ୍ଚାପି ନ ୱୁତ୍ତୋ, ଅଧିକାରୱସେନ ପନ ଆଗତଂ ଇତିସଦ୍ଦଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଇତି ଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ମରଣସଞ୍ଞୀ ମରଣଚେତନୋ ମରଣାଧିପ୍ପାଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମରଣଂଯେୱ ୱକ୍ଖତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ଛପ୍ପଯୋଗୱସେନ। ସାହତ୍ଥିକନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପ୍ପଯୋଗେସୁ ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନାଯ ସତ୍ତମାଯ ସହ ଉପ୍ପନ୍ନକାଯୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସାହତ୍ଥିକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଆଣତ୍ତିକେ ପନ ସତ୍ତହିପି ଚେତନାହି ସହ ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ସଦ୍ଦା ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଏକେକକ୍ଖରଭାୱଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯତ୍ତକେହି ଅକ୍ଖରେହି ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତି, ତଦୱସାନକ୍ଖରସମୁଟ୍ଠାପିକାଯ ସତ୍ତମଚେତନାଯ ସହଜାତୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଆଣତ୍ତିକତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା

ଇଧେୱ ସଙ୍ଗହନ୍ତି ‘‘ଇତି ଜାନାମି, ଇତି ପସ୍ସାମୀ’’ତି ପଦେ କଥନ୍ତି ଚେ, ‘‘ଇତି ଜାନାମୀ’’ତିଆଦିମାହ । କେୱଲଂ ‘‘ପାପିଚ୍ଛତାଯା’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱଚନତୋ ମନ୍ଦତ୍ତା ମୋମୂହତ୍ତା ସମୁଦାଚରନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦୀପିତଂ। ‘‘ଅତୀତକାଲେ ସୋତାପନ୍ନୋମ୍ହୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ପରିଯାଯେନ ୱଦତି, ‘‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତି, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହା’’ତିଆଦୀସୁ (ପରି। ୧୬୫) ୱିଯ ସିକ୍ଖାପଦେପି ‘‘ଇତି ଜାନାମୀ’’ତି (ପାରା। ୧୯୫, ୧୯୭) ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମାତୁଘାତକପିତୁଘାତକଅରହନ୍ତଘାତକା ତତିଯପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନା, ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ, ଲମ୍ବୀଆଦଯୋ ଚ ଚତ୍ତାରୋ ପଠମପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନା ଏୱାତି କତ୍ୱା କୁତୋ ଚତୁୱୀସତୀତି ଚେ? ନ, ଅଧିପ୍ପାଯାଜାନନତୋ। ମାତୁଘାତକାଦଯୋ ହି ଚତ୍ତାରୋ ଇଧାନୁପସମ୍ପନ୍ନା ଏୱ ଅଧିପ୍ପେତା, ଲମ୍ବୀଆଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ କିଞ୍ଚାପି ପଠମପାରାଜିକେନ ସଙ୍ଗହିତା, ଯସ୍ମା ପନ ଏକେନ ପରିଯାଯେନ ମେଥୁନଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱିନୋ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତା। ନ ଲଭତି ଭିକ୍ଖୂହୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଉପୋସଥାଦିଭେଦଂ ସଂୱାସ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଉପୋସଥପ୍ପୱାରଣାପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସସଙ୍ଘକମ୍ମପ୍ପଭେଦ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପାଠଇଯଂ ‘‘ସଂୱାସୋ ନାମ ଏକକମ୍ମଂ ଏକୁଦ୍ଦେସୋ ସମସିକ୍ଖତା’’ତି (ପାରା। ୫୫, ୯୨, ୧୭୨, ୧୯୮) ୱୁତ୍ତଂ। ତିୱିଧେନାପି ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗହଟ୍ଠେନ ନିସିନ୍ନପରିସାଯ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି (ମହାୱ। ୧୫୪) ପାତିମୋକ୍ଖପ୍ପୱାରଣାସୁ ଏୱ ଆଗତଂ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ଏୱରୂପେସୁ ଠାନେସୁ ସେସଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନତ୍ଥି ପଟିକ୍ଖେପୋ। ଆଚରିଯାପି ‘‘ସେସଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନଂ ଅମୂଲକେନ ପାରାଜିକେନ ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ, ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱିଯ ଦୁକ୍କଟଂ। ତସ୍ମା ତେନ ସହସେଯ୍ୟା, ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛାତି ‘ଏକକମ୍ମଂ ଏକୁଦ୍ଦେସୋ ସମସିକ୍ଖତା’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସଂୱାସସ୍ସ ଅଭବ୍ବତାମତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ସାଧାରଣଂ ପକିଣ୍ଣକଂ – ମେଥୁନଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି କୋଚି ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ନ ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ନ ପାରାଜିକୋ ସଂୱାସୋ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱା ପଟିସେୱନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ନ ପାରାଜିକୋ ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୋ ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ମେଥୁନଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋ। ସୋ ଆପତ୍ତିଂ ନାପଜ୍ଜତୀତି ନ ପାରାଜିକୋ ନାମ। ନ ହି ଅଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପତ୍ତି ନାମ ଅତ୍ଥି। ସୋ ଅନାପତ୍ତିକତ୍ତା ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ଆଗତୋ କିଂ ଅସଂୱାସୋ ହୋତି, ନ ହୋତୀତି? ହୋତି। ‘‘ଅଭବ୍ବୋ ତେନ ସରୀରବନ୍ଧନେନା’’ତି (ମହାୱ। ୧୨୯) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ…ପେ… ଅସଂୱାସୋ’’ତି (ପାରା। ୪୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତି, ସୋ ଏୱ ଅଭବ୍ବୋ। ନାଯଂ ଅପାରାଜିକତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ‘‘ଥୂଲ୍ଲଚ୍ଚଯେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୨୬) ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଯଥା ଅଭିକ୍ଖୁନା କମ୍ମୱାଚାଯ ସାୱିତାଯପି କମ୍ମଂ ରୁହତି କମ୍ମୱିପତ୍ତିଯା ଅସମ୍ଭୱତୋ, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତ୍ରାଯଂ ୱିସେସୋ – ଉପସମ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବୋ ଏୱଂ ଚେ କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତି, ସଙ୍ଘୋ ଚ ତସ୍ମିଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀ ଏୱ ଚେ, କମ୍ମଂ ରୁହତି, ନାଞ୍ଞଥାତି ନୋ ଖନ୍ତୀତି ଆଚରିଯୋ।

ଗହଟ୍ଠୋ ୱା ତିତ୍ଥିଯୋ ୱା ପଣ୍ଡକୋ ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତି, ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମୱାଚା ନ ୱୁତ୍ତା ହୋତି। ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଉପସମ୍ପାଦେଯ୍ୟ ସଙ୍ଘୋ ଉପସମ୍ପାଦେତି, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘେନା’’ତି (ମହାୱ। ୧୨୭) ହି ୱଚନତୋ ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମୱାଚାଯ ୱତ୍ତବ୍ବତାଯ ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନେନ, ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନସଞ୍ଞିତେନ ୱା ଏକେନ ୱୁତ୍ତାଯ ସଙ୍ଘେନ ୱୁତ୍ତା ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ଗହଟ୍ଠତିତ୍ଥିଯପଣ୍ଡକାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ। ଅଯମେୱ ସବ୍ବକମ୍ମେସୁ ଯୁତ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ତଥା ଅତ୍ଥି ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋ କୋଚି ନାସେତବ୍ବୋ, ‘‘ଯୋ ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ, ଅଯଂ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୧୪-୧୧୫ ଅତ୍ଥତୋ ସମାନଂ) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେନ ଏୱ ସୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋୱ ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତିଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା ତାଦିସଂ ଜନେତି, ତସ୍ସ ଓମସନେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତି। ଅଭିକ୍ଖୁନିଯା ମେଥୁନଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋ ନ ନାସେତବ୍ବୋ, ‘‘ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତି ପାଠଇଯା ଅଭାୱତୋ, ତେନେୱ ସୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତିଆଦିଂ ନ ଜନେତି, କେୱଲଂ ଅସଂୱାସୋତି କତ୍ୱା ଗଣପୂରକୋ ନ ହୋତି। ଏକକମ୍ମଏକୁଦ୍ଦେସୋ ହି ସଂୱାସୋତି ୱୁତ୍ତୋ, ସମସିକ୍ଖତାପି ସଂୱାସୋତି କତ୍ୱା ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ନତ୍ଥୀତି। ପଦସୋଧମ୍ମାପତ୍ତିଂ ପନ ଜନେତୀତି କାରଣଚ୍ଛାଯା ଦିସ୍ସତୀତି। ଯଥା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଏକକମ୍ମାଦିନୋ

ସଂୱାସସ୍ସ ଅଭାୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅସଂୱାସା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ତଥା ଭିକ୍ଖୁ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିୟା, ପଦସୋଧମ୍ମାପତ୍ତିଂ ପନ ନ ଜନେତି। ତଥା ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋପି ଏକେଚ୍ଚୋ ‘‘ୟୋ ନାସେତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତୋ’’ତି ଇମିନା ନିଦସ୍ସନେନ ସକାରଣଚ୍ଛାୟା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତୀତି ନ ଗହଣଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅପିଚ ‘‘ଉଭୋ ନାସେତବ୍ବା, ଦୂସକୋ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତି (ପାରା। ୬୬) ୱଚନତୋ, ‘‘ମେତ୍ତିୟଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ନାସେଥା’’ତି (ପାରା। ୩୮୪) ୱଚନତୋ ଚ ୟୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନ ଅନୁୱିଜ୍ଜିୟମାନୋ ପରାଜିତୋ, ସୋପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋୱ, ନ ଓମସୱାଦପାଚିତ୍ତିୟଂ ଜନେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ, ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ, ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ଚେୱ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ଚ, ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ। ତତ୍ଥ ତତିୟୋ ଭିକ୍ଖୁନୀ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକା ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ହି ୟାୱ ନ ଲିଙ୍ଗଂ ପରିଚ୍ଚଜତି, କାସାୱେସୁ ସୌସ୍ସାହାୱ ସମାନା ସାମଞ୍ଞା ଚୱିତୁକାମା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତୀପି ଭିକ୍ଖୁନୀ ଏୱ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନାୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗୱତା ‘‘ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନିୟା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନ’’ନ୍ତି। କଦା ପନ ସା ଅଭିକ୍ଖୁନୀ ହୋତୀତି? ୟଦା ସା ୱିବ୍ଭନ୍ତାତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗୱତା ‘‘ୟଦେୱ ସା ୱିବ୍ଭନ୍ତା, ତଦେୱ ସା ଅଭିକ୍ଖୁନୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୪)। କିତ୍ତାୱତା ପନ ୱିବ୍ଭନ୍ତା ହୋତୀତି? ସାମଞ୍ଞା ଚୱିତୁକାମା କାସାୱେସୁ ଅନାଲୟା କାସାୱଂ ୱା ଅପନେତି, ନଗ୍ଗା ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତିଣପଣ୍ଣାଦିନା ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, କାସାୱଂୟେୱ ୱା ଗିହିନିୱାସନାକାରେନ ନିୱାସେତି, ଓଦାତଂ ୱା ୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତି, ଲିଙ୍ଗେନେୱ ୱା ସଦ୍ଧିଂ ତିତ୍ଥିୟେସୁ ପୱିସିତ୍ୱା କେସଲୁଞ୍ଚନାଦିୱତଂ ସମାଦିୟତି, ତିତ୍ଥିୟଲିଙ୍ଗଂ ୱା ସମାଦିୟତି, ତଦା ୱିବ୍ଭନ୍ତା ନାମ ହୋତି। ତତ୍ଥ ୟା ସଲିଙ୍ଗେ ଠିତାୱ ତିତ୍ଥିୟୱତଂ ସମାଦିୟତି, ସା ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତଭିକ୍ଖୁ ୱିୟ ପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜ୍ଜମ୍ପି ନ ଲଭତି। ସେସା ପବ୍ବଜ୍ଜମେୱ ଲଭତି, ନ ଉପସମ୍ପଦଂ। ପାଳିୟଂ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ୟା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୀ ସକାୱାସା ତିତ୍ଥାୟତନଂ ସଙ୍କନ୍ତା, ସା ଆଗତା ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୪) ୱଚନତୋ ୟା ପଠମଂ ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ତିତ୍ଥାୟତନଂ ସଙ୍କନ୍ତା, ସା ଆଗତା ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବାତି ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ସଙ୍ଗୀତିଆଚରିୟେହି ପନ ‘‘ଚତୁୱୀସତି ପାରାଜିକାନୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୩୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ପୁନ ସା ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବା। ତସ୍ମା ଏୱ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ନାନୁଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱତା। ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଏୱ। ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୀପି ଭିକ୍ଖୁନୀ ଏୱ। ଇମଂ ନୟଂ ଚତୂସୁପି ୟୋଜେତ୍ୱା ୟଥାରହଂ କଥେତବ୍ବଂ।

ପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଙ୍ଘାଦିସେସକଣ୍ଡଂ

୧। ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଞ୍ଞତ୍ରସୁପିନନ୍ତାତି ସ୍ୱାୟଂ ଦୁବ୍ବଲୱତ୍ଥୁକତ୍ତା ଚେତନାୟ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆକଡ୍ଢିତୁଂ ଅସମତ୍ଥା, ସୁପିନେ ଉପଟ୍ଠିତଂ ନିମିତ୍ତଞ୍ହି ଦୁବ୍ବଲଂ। ପୱତ୍ତେ ପନ ଅଞ୍ଞେହି କୁସଲାକୁସଲେହି ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତା ୱିପାକଂ ଦେତି। କିଞ୍ଚାପି ୱିପାକଂ ଦେତି, ଅଥ ଖୋ ଅୱିସୟେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଅବ୍ବୋହାରିକାୱ ସୁପିନନ୍ତଚେତନାତି ଲିଖିତଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ''ସୁପିନେ ଉପଟ୍ଠିତଂ ନିମିତ୍ତଞ୍ହି ଦୁବ୍ବଲ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅନେକନ୍ତଂ, ନ ଚ ଆରମ୍ମଣଦୁବ୍ବଲତାୟ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତି ଦୁବ୍ବଲା ଅତୀତାନାଗତାରମ୍ମଣାୟ, ପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣାୟ ୱା ଅଦୁବ୍ବଲତ୍ତା। ତସ୍ମା ଦୁବ୍ବଲୱତ୍ଥୁକତ୍ତାତି ଦୁବ୍ବଲହଦୟୱତ୍ଥୁକତ୍ତାତି ନୋ ତକ୍କୋତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୨୩୬-୨୩୭) ଆଚରିୟୋ। ଅୱତ୍ଥୁକତାୟ ଦୁବ୍ବଲଭାୱୋ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ନ, ଅୱତ୍ଥୁକାୟ ଭାୱନାପଭୱାୟ ଅତିରେକବଲୱସମ୍ଭୱତୋ। ଭାୱନାବଲସମପ୍ପିତଞ୍ହି ଚିତ୍ତଂ ଅରୂପମ୍ପି ସମାନଂ ଅତିଭାରମ୍ପି କରଜକାୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେନେୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକମ୍ପି ପାପେତ୍ୱା ଠପେତି, ତପ୍ପଟିଭାଗଂ ଅନପ୍ପିତମ୍ପି କାମାୱଚରଚିତ୍ତଂ କରଜକାୟଂ ଆକାସେ ଲଙ୍ଘନସମତ୍ଥଂ କରୋତି। କିଂ ପନେତ୍ଥ ତଂ ଅନୁମାନକରଣଂ? ଯେନ ଚିତ୍ତସ୍ସେୱ ଆନୁଭାୱୋତି ପଞ୍ଞାୟେୟ୍ୟ ଚିତ୍ତାନୁଭାୱେନ ଠପନଲଙ୍ଘନାଦିକିରିୟାୱିସେସନିବ୍ବତ୍ତିଦସ୍ସନତୋ। ପକତିଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପଂ ୱିୟ ଅସଂସଟ୍ଠତ୍ତା, ନିକ୍ଖମନତ୍ତା ଚ ୱତ୍ଥିସୀସଂ, କଟି, କାୟୋତି ତିଧା ସୁକ୍କସ୍ସ ଠାନଂ ପକପ୍ପେନ୍ତି ଆଚରିୟା। ସପ୍ପୱିସଂ ୱିୟ ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ନ ଚ ୱିସେ ଠାନନିୟମୋ, କୋଧୱସେନ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ହୋତି। ଏୱମସ୍ସ ନ ଠାନନିୟମୋ, ରାଗୱସେନ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ହୋତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ।

''ଦକସୋତଂ ଅନୋତିଣ୍ଣେପୀ''ତି ଇଦଂ ''ଓତିଣ୍ଣମତ୍ତେ''ତି ଇମିନା ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଠାନତୋ ପନ ଚୁତ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମଂ କତ୍ୱା ସୁକ୍କଂ ଠାନା ଚାୱେତ୍ୱା ପୁନ ୱିପ୍ପଟିସାରୱସେନ ଦକସୋତୋରୋହଣଂ ନିୱାରେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତଥାପି ଅଧିୱାସାଧିପ୍ପାୟେନ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ଦକସୋତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନିୱାରେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତାୟ ''ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତେ ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଠାନା ଚୁତଞ୍ହି ଅୱସ୍ସଂ ଦକସୋତଂ ଓତରତୀତି ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତସ୍ମା ଉଭୟଂ ସମେତୀତି ଗହେତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥାହ – କସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ''ତିଆଦିନା କାରକୋ ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅଧିପ୍ପାୟାପେକ୍ଖାୟ ଭାୱତୋ କାରକୋ ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ସାପେକ୍ଖଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କଥଂ? କଣ୍ଡୁୱନାଦିଅଧିପ୍ପାୟଚେତନାୱସେନ ଚେତେନ୍ତସ୍ସ କଣ୍ଡୁୱନାଦିଉପକ୍କମେନ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ମେଥୁନରାଗୱସେନ ଊରୁଆଦୀସୁ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂସୁ, ୱଣାଦୀସୁ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟୱତ୍ଥୂସୁ ଚ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିୟା ସତିପି ନ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ''ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ନ ମୋଚନାଧିପ୍ପାୟସ୍ସା''ତି (ପାରା। ୨୬୩) ୱଚନତୋ। ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଧ କାରକୋ ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଅଞ୍ଞଥା ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସଞ୍ଚେତନିକଂ ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେ କାରକେ ''ଚେତେତି ନ ଉପକ୍କମତି ମୁଚ୍ଚତି, ଅନାପତ୍ତୀ''ତି (ପାରା। ୨୬୨) ୱୁତ୍ତୱଚନୱିରୋଧୋ। ତଥା ''ସଞ୍ଚେତନିକାୟ ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ଭୁମ୍ମେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେପି ସୋ ଏୱ ୱିରୋଧୋ ହେତ୍ୱତ୍ଥନିୟମସିଦ୍ଧିତୋ। ତସ୍ମା ତଦୁଭୟମ୍ପି ୱଚନକ୍କମଂ ଅୱତ୍ୱା ''ସଞ୍ଚେତନିକା ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠି ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନାଭାୱତୋ ହେତ୍ୱତ୍ଥନିୟମୋ ନ କତୋ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ଅକତେ ସଞ୍ଚେତନିକା ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠି ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି, ଉପକ୍କମେ ଅସତି ଅନାପତ୍ତୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିସହସ୍ସାନି ହୋନ୍ତି। କଥଂ? ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥାଦିଭେଦେ ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପେ ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭନୱସେନ ଅଙ୍ଗଜାତେ କମ୍ମନିୟପ୍ପତ୍ତେ ଆରୋଗ୍ୟତ୍ଥାୟ ନୀଲଂ ମୋଚେନ୍ତସ୍ସ ଏକା ଆପତ୍ତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପେ ଏୱ ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭେ ପୀତକାଦୀନଂ ମୋଚନୱସେନ ନୱାତି ଦସ। ଏୱଂ ''ସୁଖତ୍ଥାୟା''ତିଆଦୀନଂ ନୱନ୍ନଂ ୱସେନାତି ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭେ ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପୱସେନ ସତଂ। ଏୱମେୱଂ ୱଚ୍ଚପସ୍ସାୱୱାତୌଚ୍ଚାଲିଙ୍ଗପାଣକଦଟ୍ଠୂପତ୍ଥମ୍ଭେସୁ ଚ ସତଂ ସତଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ପଞ୍ଚସତଂ। ଯଥା ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପେ ପଞ୍ଚସତଂ, ଏୱଂ ବହିଦ୍ଧାରୂପେ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରୂପେ ୱା ଆକାସେ ୱା କଟିଂ କମ୍ପେନ୍ତୋତି ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ଆପତ୍ତିୟୋ ହୋନ୍ତୀତି।

ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। କାୟସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ଓତିଣ୍ଣୋ''ତି ଇମିନାସ୍ସ ସେୱନାଧିପ୍ପାୟତା ଦସ୍ସିତା। ତେନେୱ ''କାୟସଂସଗ୍ଗରାଗସମଙ୍ଗିସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ୱିପରିଣତେନ…ପେ…

ସନ୍ଧି’’ନ୍ତି ଇମିନାସ୍ସ ୱାଯାମୋ ଦସ୍ସିତୋ। ‘‘ସନ୍ଧି’’ନ୍ତି ହି ପଦଂ ସଂଯୋଗଂ ଦୀପେତି, ସୋ ଚ ସଂଯୋଗୋ ସମାଗମୋ। କେନ ଚିତ୍ତେନ? ୱିପରିଣତେନ ଚିତ୍ତେନ, ନ ପତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣାଧିପ୍ପାଯାଦିନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜେଯ୍ଯା’’ତି ଇମିନାସ୍ସ ୱାଯମତୋ ଫସ୍ସପଟିୱିଜାନନା ଦସ୍ସିତା ହୋତି। ୱାଯମିତ୍ୱା ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନନ୍ତୋ ହି ସମାପଜ୍ଜତି ନାମ। ଏୱମସ୍ସ ତିୱଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା ହୋତି। ଅଥ ୱା ଓତିଣ୍ଣୋ ୱିପରିଣତେନ ଚିତ୍ତେନ ଯକ୍ଖାଦିନା ସତ୍ତୋ ୱିଯ। ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ୱା ଏତଂ କରଣୱଚନଂ, ଓତିଣ୍ଣୋ ୱିପରିଣତଂ ଚିତ୍ତଂ କୂପାଦିଂ ୱିଯ ସତ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ‘‘ରାଗତୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଉପଗତୋପି ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ତତୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣାଧିପ୍ପାଯତୋ ୱିପରିଣତେନ ଚିତ୍ତେନ ହେତୁଭୂତେନ ତମେୱ ରାଗଂ ଓତିଣ୍ଣୋ। ମାତୁଗାମେନ ଅତ୍ତନୋ ସମୀପଂ ୱା ଆଗତେନ, ଅତ୍ତନା ଉପଗତେନ ୱା। ଏତେନ ମାତୁଗାମସ୍ସ ସାରତ୍ତତା ୱା ହୋତୁ, ୱିରତ୍ତତା ୱା, ସା ଇଧ ଅପ୍ପମାଣଂ।

ହତ୍ଥଗ୍ଗାହଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥେନ ସବ୍ବୋପି ଉପାଦିନ୍ନକୋ କାଯୋ ସଙ୍ଗହିତୋ, ନ ଭିନ୍ନସନ୍ତାନୋ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରାଦି। ୱେଣିଗ୍ଗହଣେନ ଅନୁପାଦିନ୍ନକୋ ଅଭିନ୍ନସନ୍ତାନୋ କେସଲୋମନଖଗ୍ଗଦନ୍ତଗ୍ଗାଦିକୋ କମ୍ମପଚ୍ଚଯୌତୁସମୁଟ୍ଠାନୋ ଗହିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ଲୋମେନ ଲୋମଂ ଫୁସନ୍ତସ୍ସାପୀ’’ତି। ତେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତରସ୍ସ ୱା…ପେ… ପରାମସନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅନୁପାଦିନ୍ନକାନମ୍ପି ସେସଲୋମାଦୀନଂ ଅଙ୍ଗଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘ଫସ୍ସଂ ପଟିଜାନନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ’’ତି ଇମିନା ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ, ତଦତ୍ଥଜାନନତୋ। ଫୁଟ୍ଠଭାୱଂ ପଟିୱିଜାନନ୍ତୋପି ଫସ୍ସଂ ପଟିଜାନାତି ନାମ, ନ କାଯୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଏୱ। ଅନେକନ୍ତିକଞ୍ହେତ୍ଥ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତସ୍ମା ଏୱ ଇଧ ଫସ୍ସପଟିୱିଜାନନଂ ଅଙ୍ଗନ୍ତ୍ୱେୱ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ୱୁତ୍ତେ ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ‘‘ନ ଚ ମେ ଲୋମଘଟ୍ଟନେନ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ମିଂ ‘ନ ଫସ୍ସଂ ପଟିଜାନାମୀ’ତି ଅନାପନ୍ନସଞ୍ଞୀ ସିଯା’’ତି। ‘‘ୱେଣୀ ନାମ କହାପଣମାଲାଦିସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ‘ୱେଣିଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’ତି କହାପଣମାଲାଦିଂ ଏୱ ଗଣ୍ହାତି, ନ ଲୋମଂ, ନତ୍ଥି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘କଦା ତେ ମାତା ପସୀଦିସ୍ସତୀ’’ତି ଆଯାଚନଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାଯ ସିଖାପତ୍ତଲକ୍ଖଣଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ମେଥୁନୁପସଂହିତେଯେୱ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ‘‘ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାସୀ’’ତି ୱଚନଂ ପନ ପୁରିସନିମିତ୍ତେନ ଅସଙ୍ଘାଦିସେସୱତ୍ଥୁନା ମିସ୍ସୱଚନଂ, ପୁରିସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ଚ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ଇତରଂ ପାକଟଂ। ଯଦି ତମ୍ପି ଜନେତି, କଥଂ ‘ଅନିମିତ୍ତାସୀ’ତିଆଦୀନି ପଦାନି ନ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଜନେନ୍ତୀ’’ତି ଏକେ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ପୁରିସସ୍ସାପି ନିମିତ୍ତାଧିୱଚନତ୍ତା। ‘‘ମେଥୁନୁପସଂହିତାହି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ’’ତି (ପାରା। ୨୪୮) ମାତିକାଯଂ ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ମେଥୁନୁପସଂହିତାହି ଓଭାସନେ ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ, ଅପ୍ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଇତରେହି ଓଭାସନେ ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଅପ୍ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏକେ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥାହ – ‘‘ସିଖରଣୀ’’ତିଆଦୀହି ଅକ୍କୋସନ୍ତସ୍ସ ପଟିଘଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କସ୍ମା ‘‘ତିୱେଦନ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଦ୍ୱିୱେଦନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ରାଗୱସେନ ଅଯଂ ଆପତ୍ତି, ନ ପଟିଘୱସେନ। ତସ୍ମା ରାଗୱସେନେୱ ପୱତ୍ତୋ ଅକ୍କୋସୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ମା ‘‘ଦ୍ୱିୱେଦନ’’ନ୍ତି ୱଚନଂ ସୁୱୁତ୍ତମେୱ।

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଅତ୍ତକାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୋଭାସନେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାଯାତି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଜାନନସମତ୍ଥାଯ। ପରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯାଯ ୱଣ୍ଣଭଣନେ ଦୁକ୍କଟଂ, ‘‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତି, ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗଦାନଂ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେହୀ’’ତି ପରିଯାଯୱଚନେପି ଦୁକ୍କଟଂ, ‘‘ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯାଯ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ଯ, ଯା ମାଦିସଂ ସୀଲୱନ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଏକେ। ପଞ୍ଚସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ ସବ୍ବାୱା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋୱାତି ଏକେ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦଦ୍ୱଯେ କାଯସଂସଗ୍ଗେ ୱିଯ ଯକ୍ଖିପେତୀସୁପି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲତ୍ତକଆମୱଚନେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ନାଗତ’’ନ୍ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୨୯୫) ଲିଖିତଂ। ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ପନ ପଣ୍ଡକଗତିକୋୱ।

ଅତ୍ତକାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଲଂୱଚନୀଯାତି ନ ୱଚନୀଯା, ନିୱାରଣେ ଅଲଂ-ସଦ୍ଦୋ, ନ ଅଲଂୱଚନୀଯା ନାଲଂୱଚନୀଯା। ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ୱୀମଂସତି ପଚ୍ଚାହରତି, ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସା’’ତି (ପାରା॰ ୩୦୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯସ୍ସ ଏକଙ୍ଗେନ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନୱୀମଂସନପଯୋଗା ଏତେ ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯା ନତ୍ଥୀତି ୱଦନ୍ତୀତି ଲିଖିତଂ। କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ‘‘ଇତ୍ଥୀ ନାମ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ, ନ ଯକ୍ଖୀ ନ ପେତୀ ନ ତିରଚ୍ଛାନଗତା। ପୁରିସୋ ନାମ ମନୁସ୍ସପୁରିସୋ, ନ ଯକ୍ଖୋ ନ ପେତୋ ନ ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ’’ତି ପାଠୋ ନତ୍ଥି, ତଥାପି କାଯସଂସଗ୍ଗାଦୀସୁ ‘‘ମାତୁଗାମୋ ନାମ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ’’ତି (ପାରା॰ ୨୮୫) ଇତ୍ଥିୱୱତ୍ଥାନସ୍ସ କତତ୍ତା ଇଧାପି ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ ଏୱାତି ପଞ୍ଞାଯତି। ମେଥୁନପୁବ୍ବଭାଗସାମଞ୍ଞତୋ ଇତ୍ଥିୱୱତ୍ଥାନେନ ପୁରିସୱୱତ୍ଥାନଂ କତମେୱ ହୋତି। ତେନେୱାହ ‘‘ଯେସୁ ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ତେସଂ ମନୁସ୍ସଜାତିକତା’’ତି (କଙ୍ଖା॰ ଅଟ୍ଠ॰ ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା)। କାଯସଂସଗ୍ଗାଦୀସୁ ଚ ପଣ୍ଡକଯକ୍ଖିପେତିଯୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁକାୱ ୱୁତ୍ତା, ତଥା ଇଧାପି, ପଣ୍ଡକସଭାୱତ୍ତା ମନୁସ୍ସୋଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁକୋୱ ହୋତି। ସେସା ମନୁସ୍ସପୁରିସଅମନୁସ୍ସପଣ୍ଡକୋଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକତିରଚ୍ଛାନଗତପୁରିସାଦଯୋ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁକାୱ ମିଚ୍ଛାଚାରଦସ୍ସନସଭାୱତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କିଂ ଭନ୍ତେତି ଏତ୍ତକେପି ୱୁତ୍ତେ। ପୁଚ୍ଛିତୋ ଯଦତ୍ଥାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ, ତଂ କଥେତୁଂ ଲଭତି ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ଞତ୍ତା ଭିକ୍ଖାଚାରୱତ୍ତେତି ଲିଖିତଂ। ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଯାଚିତୋ ‘‘ଉପକରଣଂ, ମୂଲଂ ୱା ଦସ୍ସତୀ’’ତି ଯାଚତି, ୱଟ୍ଟତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି? ୱଟ୍ଟତି ସେନାସନେ ଓଭାସପରିକଥାଦୀନଂ ଲଦ୍ଧତ୍ତାତି ଏକେ। ତିହତ୍ଥା ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱଡ୍ଢକିହତ୍ଥେନ ତିହତ୍ଥା। ‘‘ପମାଣଯୁତ୍ତୋ ମଞ୍ଚୋତି ପକତିୱିଦତ୍ଥିଯା ନୱୱିଦତ୍ଥିପ୍ପମାଣମଞ୍ଚୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ଇତୋ ଚ ନ ସଞ୍ଚରତି, ତସ୍ମା ଚତୁହତ୍ଥୱିତ୍ଥାରା ନ ହୋତୀ’’ତିଆଦି ଲିଖିତଂ। ଅକୁଟିଯା ପନ ୱତ୍ଥୁଦେସନାକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ଉଲ୍ଲିତ୍ତାଦିଭାୱୋ…ପେ… ‘ଛଦନମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତୋ’ତି ଯୁତ୍ତମିଦଂ। କସ୍ମାତି ଚେ? ଯସ୍ମା ମତ୍ତିକାମଯଭିତ୍ତିଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଉପରି ଉଲ୍ଲିତ୍ତଂ ୱା ଅୱଲିତ୍ତଂ ୱା ଉଭଯଂ ୱା ଭିତ୍ତିଯା ଘଟିତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଏୱ ୱିନାପି ଭିତ୍ତିଲେପେନା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ଥମ୍ଭତୁଲାପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟାଦି ନିରତ୍ଥକଂ ସିଯା। ତସ୍ମା ୱିଚାରେତ୍ୱାୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଉପୋସଥାଗାରମ୍ପି ଭୱିସ୍ସତି, ଅହମ୍ପି ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୂହି ୱା ସାମଣେରେହି ୱା ଏକତୋ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। କସ୍ମା? ‘‘ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଲିଖିତଂ।

ଇଦଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକଂ ୱିଯ ନିଦାନାପେକ୍ଖଂ। ନ ହି ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିଯା ଭିକ୍ଖୂ ସଯମେୱ ଅତ୍ତନୋ ଅସନ୍ତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ମୁସାୱାଦଲକ୍ଖଣଂ ପାପେତ୍ୱା ଭାସିଂସୁ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଞ୍ହି ତେ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୱଣ୍ଣଂ ଭାସିଂସୁ। ନ ଚ ତାୱତା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ହୋତି, ତତ୍ତକେନ ପନ ଲେସେନ ଭଗୱା ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ନିଦାନଂ କତ୍ୱା ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞପେସି, ତଥା ଇଧାପି। ନ ହି ନିଦାନେ ‘‘ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକାଯୋ ସାରମ୍ଭାଯୋ ଅପରିକ୍କମନାଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅପ୍ପମାଣିକାଯୋ’’ତି ପନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପମାଣମତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋୱ ନିଦାନାପେକ୍ଖୋ। ତତ୍ଥ ସାରମ୍ଭେ ଅପରିକ୍କମନେ ସଙ୍ଘାଦିସେସପ୍ପସଙ୍ଗଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସମାନଂ ‘‘ୱିଭଙ୍ଗୋ ତଂନିଯମକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଭଙ୍ଗେ ନ ନିୱାରେତି। ତଥା ମହଲ୍ଲକେ।

ଏତ୍ଥାହ – କିମତ୍ଥଂ ମାତିକାଯଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ ୱିଭଙ୍ଗେ ଏୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯାତି? ଏୱମେତଂ। କିଂ ନୁ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିନେତବ୍ବା ୱତ୍ଥୁଦେସନାଯ, ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ୱତ୍ଥୁ ଦେସେତବ୍ବଂ, କୀଦିସଂ? ଅନାରମ୍ଭଂ ସପରିକ୍କମନନ୍ତି। ଇତରଞ୍ହି ‘‘ସାରମ୍ଭେ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅପରିକ୍କମନେ’’ତି ଏୱଂ ଅନୁପ୍ପସଙ୍ଗୱସେନ ଆଗତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ୱତ୍ଥୁ ନାମ ଅତ୍ଥି ସାରମ୍ଭଂ ଅପରିକ୍କମନଂ, ଅତ୍ଥି ଅନାରମ୍ଭଂ ସପରିକ୍କମନଂ, ଅତ୍ଥି ସାରମ୍ଭଂ ସପରିକ୍କମନଂ, ଅତ୍ଥି ଅନାରମ୍ଭଂ ଅପରିକ୍କମନନ୍ତି ବହୁୱିଧଂ, ତସ୍ମା ବହୁୱିଧତ୍ତା ୱତ୍ଥୁ ଦେସେତବ୍ବଂ ଅନାରମ୍ଭଂ ସପରିକ୍କମନଂ, ନେତରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିମତ୍ଥିକା ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁଦେସନାତି ଚେ? ଗରୁକାପତ୍ତିପଞ୍ଞାପନହେତୁପରିୱଜ୍ଜନୁପାଯତ୍ତା। ୱତ୍ଥୁଅଦେସନା ହି ଗରୁକାପତ୍ତିପଞ୍ଞାପନହେତୁଭୂତା। ଗରୁକାପତ୍ତିପଞ୍ଞାପନଂ ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତିଗିହିପୀଠଆଜନନଂ, ଅତ୍ତଦୁକ୍ଖପରଦୁକ୍ଖହେତୁଭୂତୋ ଚ ସାରମ୍ଭଭାୱୋତି ଏତେ ୱତ୍ଥୁଦେସନାପଦେସେନ ଉପାଯେନ ପରିୱଜ୍ଜିତା ହୋନ୍ତି। ନ ହି ଭିକ୍ଖୂ ଅକପ୍ପିଯକୁଟିକରଣତ୍ଥଂ ଗିହୀନଂ ୱା ପୀଠଆନିମିତ୍ତଂ, ସାରମ୍ଭୱତ୍ଥୁକୁଟିକରଣତ୍ଥଂ ୱା ୱତ୍ଥୁଂ ଦେସେନ୍ତୀତି। ହୋନ୍ତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ହି ୱତ୍ଥୂନଂ, ମାତିକାଯ ପକାସନା;

ଗରୁକାପତ୍ତିହେତୂନଂ, ତେସଂ ଏୱଂ ପକାସିତା।

‘‘ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଦେସନୁପାଯେନ, ଗରୁକାପତ୍ତିହେତୁଯୋ;

ଓଜ୍ଜିତା ହୋନ୍ତି ଯଂ ତସ୍ମା, ସାରମ୍ଭାଦି ଜହାପିତ’’ନ୍ତି।

କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ୱିହାରକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କିରିଯାମଉତୋ ସମୁଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ଅକିରିଯମେୱେତଂ। ତଂ ଦେସନାଅକରଣୱସେନ। ଭିକ୍ଖୂ ୱା ଅନଭିନେଯ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅୱଧାରଣତ୍ଥୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ଚେତିଯରୁକ୍ଖଂ ଛେଦାପେସୀ’’ତି (ପାରା। ୩୬୫) ଆଗତତ୍ତା ଇଦମ୍ପି ନିଦାନାପେକ୍ଖନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱିହାରକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘କସ୍ମା ମମ ୱନ୍ଦନାଦୀନି…ପେ… ‘ଘଟିତେଯେୱ ସୀସଂ ଏତୀ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନକଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପରିୱାରାୱସାନେ ଉପାଲିପଞ୍ଚକେ ‘‘କତି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅୱନ୍ଦିଯା’’ତିଆଦିନା (ପରି। ୪୬୭) ୱୁତ୍ତପାଠଇଯଂ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା, ‘‘ପଚ୍ଛା ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ପୁରେ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱନ୍ଦିଯୋ’’ତି (ପରି। ୪୬୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ, ତସ୍ମା ଏୱ ଇମିସ୍ସଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟୁପଗମନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୁତ୍ତାଧିପ୍ପାଯୋ ପନ ଏୱଂ ଗହେତବ୍ବୋ – ଅୱନ୍ଦନ୍ତୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିକ୍ଖେପସଙ୍ଖାତାଯ ଚୋଦନାଯ ଚୋଦେତି ନାମାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏୱ ‘‘ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଚୋଦନା ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ ଆପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନାକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘‘କସ୍ମା ମମ ୱନ୍ଦନାଦୀନି ନ କରୋସୀ’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

କତୂପସମ୍ପଦନ୍ତି ଯସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା ରୁହତି, ତଂ, ପଣ୍ଡକାଦଯୋ। ଠପନକ୍ଖେତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକଂ, ପୁଗ୍ଗଲିକଞ୍ଚାତି ଦୁୱିଧଂ ପୱାରଣାଠପନଂ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକେ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ତେୱାଚିକଂ ପୱାରେ’’ତି ସୁ-କାରତୋ ଯାୱ ରେ-କାରୋ। ପୁଗ୍ଗଲିକଠପନେ ପନ ‘‘ସଙ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ, ପୱାରେମି…ପେ… ପସ୍ସନ୍ତୋ ପଟୀ’’ତି ସଂ-କାରତୋ ଯାୱ ଅଯଂ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମୋ ଟି-କାରୋ, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଏକପଦେପି ଠପେନ୍ତେନ ଠପିତା ହୋତି। ଉପୋସଥେ ପନ ଇମିନାନୁସାରେନ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ‘‘କରେଯ୍ୟା’’ତି ରେ-କାରେ ଅନତିକ୍କମନ୍ତେ।

ଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଞ୍ଞଭାଗୋୱା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଯଥା ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସେଦଂ ସୋୱଣ୍ଣମିତ୍ଥତ୍ର ସୁୱଣ୍ଣୱା ଅନେନ ସୁୱଣ୍ଣୋ ଇଚ୍ଚୁଚ୍ଚତେ। ତଂ ପଟିମାଯ ସରୀରଂ, ସିଲାପୁତ୍ତକସ୍ସ ସରୀରନ୍ତି ଚ ନିଦସ୍ସନଂ। ଛଗଲକସ୍ସ ‘‘ଦବ୍ବୋ’’ତି ଦିନ୍ନଂ ନାମଂ ‘‘ଦେସୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କସ୍ମା? ଥେରଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେତୁଂ ଥେରସ୍ସାପି ଅପଦିସିତବ୍ବତ୍ତା। ଅଞ୍ଞମ୍ପି ୱତ୍ଥୁଂ ନ ଥେରଂଯେୱ। ଲିସ୍ସତି ସିଲିସ୍ସତି ୱୋହାରମତ୍ତେନେୱନ ଅତ୍ଥତୋ। ଇସକଂ ଅଲ୍ଲୀଯତୀତି ଲେସୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଲିସସେଲଛକୋଲଅଲ୍ଲୀଭାୱେ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଇସକଂ ଅଲ୍ଲୀଯତୀତି ଲେସୋ’’ତି। ଯସ୍ମା ଦେସଲେସା ଅତ୍ଥତୋ ନିନ୍ନାନାକରଣଂ, ତସ୍ମା ‘‘କିଞ୍ଚିଦେସଂ ଲେସମତ୍ତଂ ଉପାଦାଯା’’ତି ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ‘‘ଦସ ଲେସା ଜାତିଲେସୋ’’ତିଆଦି (ପାରା। ୩୯୪) ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନେୱ ଆୱିଭୂତନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ ଅନିଯମତ୍ତା। ନ ହି ମେତ୍ତିଯଭୂମଜକାନଂ ୱିଯ ଅଞ୍ଞେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ‘‘ଛଗଲକମେୱେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯଂ ଅଧିକରଣଂ ହୋତି, ଅଞ୍ଞଂ ଗୋମହିଂସାଦିକମ୍ପି ହୋତି, ନ ଚ ମେତ୍ତିଯଭୂମଜକା ୱିଯ ସବ୍ବେପି ନାମଲେସମତ୍ତମେୱ ଉପାଦିଯନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଜାତିଲେସାଦିଂ ଉପାଦିଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅନିଯମତ୍ତା ନ ୱିଭତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ ତଥାୱୁତ୍ତେ ଛଗଲକସ୍ସେୱ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯତା ସମ୍ଭୱତି, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ, ଯେନ ସୋୱ ଦସ୍ସିତୋ। ଲେସୋ ଚ ନାମ ଲେସୋୱ, ନ ଜାତିଆଦି, ଯେନ ସୋୱ ଦସ୍ସିତୋତି ଏୱଂ ମିଚ୍ଛାଗାହପ୍ପସଙ୍ଗତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଧ ଚ… ପେ… ସଞ୍ଞିନୋପୀତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଚ ଅମୂଲକସିକ୍ଖାପଦେ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସିକ୍ଖଂ ଯୋ, ନେୱ ସିକ୍ଖତି ଯୁତ୍ତିତୋ;

ଗଚ୍ଛେ ୱିନଯୱିଞ୍ଞୂହି, ଅଞ୍ଞଭାଗିଯତଂୱ ସୋ। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୦୮);

ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ଭେଦାନୁୱତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତିଣ୍ଣଂ ଉଦ୍ଧଂ କମ୍ମାରହା…ପେ… କରୋତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ’’ତି ୱା ‘‘ଇମଞ୍ଚ ଇମଞ୍ଚା’’ତି ୱା ୱତ୍ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଲିଖିତଂ।

ଭେଦାନୁୱତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁକ୍ଖେନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଦୁବ୍ବଚୋ। ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ନ ସହତି।

ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନୱଣ୍ଣନା

‘‘ନାମମତ୍ତୱସେନା’’ତି ପାଠୋ। ‘‘ନାମଗୋତ୍ତୱସେନା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ଅଯଂ କିରିଯା ଭିକ୍ଖୂନଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଜାନିତ୍ୱା ସଚେ ଛାଦେତି, ଛନ୍ନାୱ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଭାଗମତ୍ତମେୱାତି ଅୱେରିସଭାଗମତ୍ତମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ୱତ୍ଥୁ ଚେୱ ଗୋତ୍ତଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ଥୂତି ୱୀତିକ୍କମନଂ ଅସୁଚିମୁଚ୍ଚନଂ। ଗୋତ୍ତନ୍ତି ଗଂ ତାଯତୀତି ଗୋତ୍ତଂ, ସଜାତିତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଗଂ ବୁଦ୍ଧିଂ, ୱଚନଞ୍ଚ ତାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱତ୍ଥୁ ଚ ସଜାତିମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ସଜାତି ନାମେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେହି ୱିସିଟ୍ଠୱିସିଟ୍ଠଭୂତା କିରିଯା, ନ କାଯସଂସଗ୍ଗାଦି। ନାମଞ୍ଚେୱ ଆପତ୍ତି ଚାତି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତୀତି ୱୀତିକ୍କମେନାପନ୍ନାପତ୍ତିଯା ନାମଂ।

ପୁନଆଗତାଗତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେନ୍ତେନାତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆରୋଚେନ୍ତେନ ‘‘ଆଯସ୍ମନ୍ତା ଧାରେନ୍ତୁ’’ତି, ତିଣ୍ଣଂ ୱା ଅତିରେକାନଂ ୱା ଆରୋଚେନ୍ତେନ ‘‘ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଧାରେନ୍ତୂ’’ତି ଏୱଂ ଆରୋଚନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱତ୍ତଭେଦଞ୍ଚ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଞ୍ଚ ଅକତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା ନୱକତରଂ ପାରିୱାସିକଂ ଅୱସେସାନଂ ଅନ୍ତମସୋ ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାରହାଦୀନମ୍ପି ଅଭିୱାଦନାଦିସାଦିଯନେ, ପଟିପାଟିଯା ନିସୀଦନେ, ୱଦନେ, କମ୍ମିକାନଂ ଗରହଣେ ଚାତିଆଦୀସୁ ୱତ୍ତଭେଦୋ ହୋତି। ଦସ୍ସନସୱନୱିସଯେସୁ ଅନାରୋଚନେ ଚ ଭିକ୍ଖୂହି ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ୱସନେ ଚ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେୱ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗମନେ ଚାତିଆଦୀସୁ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି। ନାନାସଂୱାସକେହି ୱିନଯକମ୍ମାଭାୱତୋ ତେସଂ ଅନାରୋଚନେ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ନ ହୋତି। ‘‘ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ଅନ୍ତୋ ନ ୱଟ୍ଟତି। ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନେୱ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତେନ ଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପୁବ୍ବେ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଆରୋଚିତଂ, ତସ୍ସାପି ସନ୍ତିକେ ପଚ୍ଛା ନିକ୍ଖିପନକାଲେ ଆରୋଚେତ୍ୱାୱ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ପୁନ ସମାଦାନକାଲେପି ସୋ ଚେ ତତୋ ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଦିୱସଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଦିୱା ଆରୋଚେତ୍ୱାପି ଯଦି ଏୱଂ ଅତୀତଦିୱସଂ ହୋତି, ‘‘ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଆରୋଚେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଆରୋଚେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପିଚ ‘‘ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯଂ ସବ୍ବପଠମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି, ୱିହାରସୀମାପରିଯାପନ୍ନାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ସିଯା। ‘‘ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା’’ତି ଇଦଂ ପନ ପୁବ୍ବେ ଅନାରୋଚିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱତ୍ତଭେଦରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଏୱ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୯୭) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ୱିହାରତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ୱା ଆଗନ୍ତୁକଂ ୱା’’ତି।

ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସେ ପନ ସଚେ ‘‘ମାସମତ୍ତଂ ଅସୁଦ୍ଧୋମ୍ହୀ’’ତି ଅଗ୍ଗହେସି, ପରିୱସନ୍ତୋ ପୁନ ଊନଂ ୱା ଅଧିକଂ ୱା ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କରୋତି, ତତ୍ତକମ୍ପି ପରିୱସିତବ୍ବମେୱ, ପରିୱାସଦାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଅଯଞ୍ହି ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସୋ ନାମ ଉଦ୍ଧମ୍ପି ଆରୋହତି, ହେଟ୍ଠାପି ଓରୋହତି। ଇଦମସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ।

ସମୋଦହିତ୍ୱାତି ମୂଲାପତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା, ପକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ଚେ ଅନ୍ତରାପତ୍ତି, ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସନଂ ଅକତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ଗହିତପରିୱାସେନେୱ ପରିୱସିତବ୍ବଂ। ଯୋ ପନ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ପୁନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱାପି ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଯୋ ଚ ପୁବ୍ବେ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଯୋ ଚ ଉଭଯତ୍ଥ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ସବ୍ବେସଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଦିୱସୱସେନ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ। ‘‘ପୁରିମସ୍ମିଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ ୱା’’ତି ଚ ‘‘ପଚ୍ଛିମସ୍ମିଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ ୱା’’ତି (ଚୂଳୱ॰ ୧୬୬ ଆଦଯୋ) ଚ ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିସୁଦ୍ଧିକଂ ଆପନ୍ନା ହୋନ୍ତି,

ତେ ସୁଦ୍ଧିକଦିଟ୍ଠିନୋ ହୋନ୍ତି। ଏକୋ ଛାଦେତି, ଏକୋ ନ ଛାଦେତି। ଯୋ ଛାଦେତି, ସୋ ଦୁକ୍କଟଂ ଦେସାପେତବ୍ବୋ। ‘‘ଉଭୋପି ଯଥାଧମ୍ମଂ କାରାପେତବ୍ବା’’ତି (ଚୂଳଵ॰ ୧୮୧) ୱଚନତୋ ଯଂ କଞ୍ଚି ଆପତ୍ତିଂ ଛାଦେତ୍ୱା ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତେସୁ ଗତେସୁ ୱା ଅଗତେସୁ ୱା ପୁରିମନୟେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଊନେ ଗଣେ ଚରଣଂ, ଅନୁଟ୍ଠହନଂ ଏକରତ୍ତିମ୍ପି ଗଣେନ ୱିପ୍ପୱାସଂ, ସଚେ ରତ୍ତିୟା ଏକକ୍ଖଣେନ ସଙ୍ଘୋ ୱସତି, ସଚେ ସୋ ପୁରେ ଅରୁଣମେୱ କେନଚି କରଣୀୟେନ ଗତୋତି ଏତ୍ଥପି ମାନତ୍ତେପି ଏୱଂ ଞାତେ। ‘‘ଅୟଞ୍ଚ ଯସ୍ମା ଗଣସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱ ୱସି, ତେନସ୍ସ ଊନେ ଗଣେ ଚରଣଦୋସୋ ୱା ୱିପ୍ପୱାସୋ ୱା ନ ହୋତୀ’’ତି (ଚୂଳଵ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୯୭) ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ତେନ ଆରୋଚିତେ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗତେପି ୱିପ୍ପୱାସୋ ନତ୍ଥି। ପାରିୱାସିକସ୍ସ, ଉକ୍ଖିତ୍ତକସ୍ସ ଚ ପକତତ୍ତେନ ତସ୍ମିଂ ୱସନଂ ଉଦକପାତେନ ୱାରିତଂ, ତସ୍ମା ନାନୂପଚାରେପି ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ନ ୱଟ୍ଟତି।

ଇଦାନି ପାଠୱିଚାରଣା ୱେଦିତବ୍ବା – ‘‘ନୱ ପଠମାପତ୍ତିକା ଚତ୍ତାରୋ ଯାୱତତିୟକା’’ତି ଇଦଂ ସଭାୱନିୟମୱଚନଂ। ତେନ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଅନିୟମନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଏକଚ୍ଚାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନଞ୍ହି କମ୍ମତୋପି ହୋତି ଅକମ୍ମତୋପି, ନ ଏୱଂ ଆପଜ୍ଜନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ୱାତି ତେସଂ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ନାନମ୍ପି ୱୁଟ୍ଠାନକ୍କମଭେଦାଭାୱଦୀପକୱଚନଂ। ଯାୱତୀହଂ, ତାୱତୀହନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅହପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅରୁଣୱସେନ। ‘‘ଜାନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଜାନନପଟିଚ୍ଛନ୍ନସ୍ସ ଅକାମା ପରିୱତ୍ଥବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅକାମା ପରିୱତ୍ଥବ୍ବନ୍ତି ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ୱସତା ଅକାମା ପରିୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ନ ପରିୱତ୍ତିତଲିଙ୍ଗେନାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସେନାତି ଆଦିମ୍ହି ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସେନେୱ ପରିୱାସତୋ ଉତ୍ତରି ଇତିୱାରେନ ଆଦିତୋ ଭିକ୍ଖୁନାୱ ଛାରତ୍ତଂ, ପରିୱତ୍ତିତଲିଙ୍ଗେନ ଉଦ୍ଧମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁମାନତ୍ତାୟ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ନ ପରିୱାସେ ୱିୟ ତପ୍ପଚ୍ଚୟା ଅଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତୋ। ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତୋୱ ଅବ୍ଭେତବ୍ବୋ, ନ ଇତରୋ, ନ ପରିୱାସେ ୱିୟ ମାନତ୍ତାରହେ, ପକ୍ଖମାନତ୍ତଞ୍ଚ ଚରନ୍ତିୟା ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଲିଙ୍ଗଂ ପରିୱତ୍ତାତିକ୍କମେ ସତି ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ପୁନ ଭିକ୍ଖୁମାନତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତୋୱ ଭିକ୍ଖୁ ଅବ୍ଭେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି।

ଯତ୍ଥ ସିୟାତି ଯସ୍ସଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମାୟମ୍ପି ୱୀସତିଗଣୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅତ୍ଥି। ଏକେନପି ଚେ ଊନୋ ୱୀସତିଗଣୋତି ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ଊନୋ ଚେ। ନ ହି ୱୀସତିଗଣୋ, ସଙ୍ଘୋ ଚେ ଊନୋ। ତସ୍ମା ‘‘ଏକେନପି ଚେ ଊନୋ ସଙ୍ଘୋ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ଚତୁୱଗ୍ଗପଞ୍ଚୱଗ୍ଗଦସୱଗ୍ଗପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣପ୍ପୟୋଜନତୋ। ତସ୍ମା ୱୀସତିୱଗ୍ଗୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଚେ ଭିକ୍ଖୁନା ଏକେନପି ଊନୋ, ନଟ୍ଠୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କେଚି ପନ ୱିନୟେ ଅପ୍ପକତଞ୍ଞୁନୋ ‘‘ଯଥା ଅତିରେକଚତୁୱଗ୍ଗୋପି ସଙ୍ଘୋ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀୟେ କମ୍ମେ ‘ଚତୁୱଗ୍ଗୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଥା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗଦସୱଗ୍ଗକରଣୀୟେ କମ୍ମେ ଅତିରେକପଞ୍ଚୱଗ୍ଗଦସୱଗ୍ଗୋପି ‘ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗଦସୱଗ୍ଗୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମା ଊନୋପି ଚତୁୱଗ୍ଗପଞ୍ଚୱଗ୍ଗଦସୱଗ୍ଗୱୀସତିୱଗ୍ଗୋୱା’’ତି ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ମଞ୍ଞନାନିୱାରଣତ୍ଥଂ ‘‘ଏକେନପି ଚେ ଊନୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ୱୀସତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଚେ, ଠପେତ୍ୱା ଏକେନପି ଚେ ଊନୋ ଅପ୍ପକତତ୍ତୋ, ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଏକେନପି ଚେତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅୟଂ ତତ୍ଥ ସାମୀଚୀତି ୱଚନଂ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧତ୍ଥ ‘‘ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିୟା ପରିୱାସଂ ଦେତି, ମୂଲାୟ ପଟିକସ୍ସତି, ମାନତ୍ତଂ ଦେତି, ଅବ୍ଭେତୀ’’ତି, ତସ୍ସ ଆୱିଭାୱକରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନ ତେସୁ ଅୟଂ ଯଥାୱୁତ୍ତା ସାମୀଚି ନିୟତା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ନ ରାଜସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ୱିୟ ଅନିୟତା। ତତ୍ଥ ହି କେନଚି ଅନ୍ତରାୟେନ ତଂ ସାମୀଚିମକରୋନ୍ତେପି ଅନାପତ୍ତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି।

ସଙ୍ଘାଦିସେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଅନିଯତକଣ୍ଡଂ

୧। ପଠମାନିଯତସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ଅନିଯତେ ଆଦିତୋଵ ଇଦଂ ପକିଣ୍ଣକଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଇଦଂ ଅନିଯତକଣ୍ଡଂ ନିପ୍ପଯୋଜନଂ ତତ୍ଥ ଅପୁବ୍ବାଭାଵତୋତି ଚେ? ନ, ଗରୁକଲହୁକଭେଦଭିନ୍ନାପତ୍ତିରୋପନାରୋପନକ୍କମଲକ୍ଖଣଦୀପନପ୍ପଯୋଜନତୋ। ଏତ୍ଥ ହି ''ସା ଚେ ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟ 'ଅୟ୍ୟୋ ମଯା…ପେ… ସୋ ଚ ତଂ ପଟିଜାନାତି, ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋ'''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୪୪୬) ଆପତ୍ତିଯା ଗରୁକାଯ, ଲହୁକାଯ ଚ ଆରୋପନକ୍କମଲକ୍ଖଣଂ, ''ନ କାରେତବ୍ବୋ''ତି ଇମିନା ଅନାରୋପନକ୍କମଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ଦସ୍ସିତଂ। ଲକ୍ଖଣଦୀପନତୋ ଆଦିମ୍ହି, ଅନ୍ତେ ଵା ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ଅସମ୍ଭଵତୋ। କଥଂ ନ ତାଵ ଆଦିମ୍ହି ସମ୍ଭଵତି, ଯେସମିଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ, ତେସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଅଦସ୍ସିତତ୍ତା। ନ ଅନ୍ତେ ଗରୁକମିସ୍ସକତ୍ତା। ତସ୍ମା ଗରୁକଲହୁକାନଂ ମଜ୍ଝେ ଏଵ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବତଂ ଅରହତି ଉଭଯମିସ୍ସକତ୍ତା। ଯା ତତ୍ଥ ପାଚିତ୍ତିଯସଙ୍ଖାତା ଲହୁକାପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା, ସାପି ଗରୁକାତି କଥିତା। ତେନେଵାହ ''ମେଥୁନଧମ୍ମସନ୍ନିସ୍ସିତକିଲେସସଙ୍ଖାତେନ ରହସ୍ସାଦେନା''ତିଆଦି। ତସ୍ମା ଗରୁକାନଂ ଏଵ ଅନନ୍ତରଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତିପି ଏକେ। ଏଵଂ ସତି ପଠମାନିଯତମେଵାଲଂ ତାଵତା ଲକ୍ଖଣଦୀପନସିଦ୍ଧିତୋ, କିଂ ଦୁତିଯେନାତି ଚେ? ନ, ଓକାସନିଯମପଚ୍ଚଯମିଚ୍ଛାଗାହନିଵାରଣପ୍ପଯୋଜନତୋ। ''ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଆସନେ ଅଲଂକମ୍ମନିଯେ''ତି ଓକାସନିଯମତୋ ହି ତବ୍ବିପରୀତେ ଓକାସେ ଇଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ ନ ଵିକପ୍ପିତନ୍ତି ମିଚ୍ଛାଗାହୋ ହୋତି। ତଂନିଵାରଣତୋ ଦୁତିଯାନିଯତମ୍ପି ସାତ୍ଥକମେଵାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କସ୍ମା? ଓକାସଭେଦଦତୋ, ରହୋଭେଦଦୀପନତୋ, ରହୋନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦଭେଦଦୀପନତୋ। ଓକାସନିଯମଭାଵେ ଚ ରହୋନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦଭେଦୋ ଜାତୋ। ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦାନଂ ନାନାତ୍ତଜାନନଞ୍ଚ ସିଯା ତଥା କାଯସଂସଗ୍ଗଭେଦଦୀପନତୋ। ନାଲଂ କମ୍ମନିଯେପି ହି ଓକାସେ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେପି ଵା ନିସିନ୍ନାଯ ଵାତପାନକଵାଟଚ୍ଛିଦ୍ଦାଦୀହି ନିକ୍ଖନ୍ତକେସାଦିଗ୍ଗହଣେନ କାଯସଂସଗ୍ଗୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଏଵମାଦଯୋପି ନଯା ଵିତ୍ଥାରତୋ ଵେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ରିଦଂ ମୁଖମତ୍ତନିଦସ୍ସନଂ – ଓକାସଭେଦଦତୋତି ଅଲଂକମ୍ମନିଯନାଲଂକମ୍ମନିଯଭେଦତୋ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମ୍ପି ହି ଏକଚ୍ଚଂ ନାଲଂକମ୍ମନିଯଂ ଵାତପାନାଦିନା ଅନ୍ତରିତତ୍ତା , ଉଭଯପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମ୍ପି ଏକଚ୍ଚଂ ନାଲଂକମ୍ମନିଯଂ ଵିଜାନତଂ ଅଜ୍ଝୋକାସତ୍ତା। ରହୋଭେଦଦୀପନତୋତି ଏତ୍ଥ ରହଭାଵସାମଞ୍ଞେପି ରହୋ ଦ୍ଵିଧା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭେଦତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ରହୋନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦଭେଦଦୀପନତୋତି ମେଥୁନସ୍ସାଦଵସେନ ନିସଜ୍ଜା, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସ୍ସାଦଵସେନ ନିସଜ୍ଜାତି ତାଦିସସ୍ସ ଭେଦସ୍ସ ଦୀପନତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଇଧ ଆଗତନଯତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନିପାତିମୋକ୍ଖେ ଇଦଂ କଣ୍ଡଂ ପରିହୀନନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି। ''ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ତତ୍ଥ ଅନୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା''ତି ଏକେ, ତଂ ଅନେକନ୍ତଭାଵଦୀପନତୋ ଅଯୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବବୁଦ୍ଧକାଲେ ହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଉଦ୍ଦେସା ସନ୍ତି। ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅସାଧାରଣତ୍ତା ତତ୍ଥ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଦିସେସପାଚିତ୍ତିଯାନନ୍ତି ଏକେ। ତାସଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲିକ (ପାଚି। ୬୫୮) -ଅଟ୍ଠଵତ୍ଥୁକ (ପାଚି। ୬୭୫) -ଵସେନ କାଯସଂସଗ୍ଗଵିସେସୋ ପାରାଜିକଵତ୍ଥୁ, ''ହତ୍ଥଗ୍ଗହଣଂ ଵା ସାଦିଯେୟ୍ୟ, କାଯଂ ଵା ତଦତ୍ଥାଯ ଉପସଂହରେୟ୍ୟା''ତି (ପାଚି। ୬୭୫) ଵଚନତୋ ସାଦିଯନମ୍ପି, ''ସନ୍ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ ଵା''ତି (ପାଚି। ୬୭୫) ଵଚନତୋ ଠାନମ୍ପି, ''ସଙ୍କେତଂ ଵା ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା''ତି (ପାଚି। ୬୭୫) ଵଚନତୋ ଗମନମ୍ପି, ''ଛନ୍ନଂ ଵା ଅନୁପଵିସେୟ୍ୟା''ତି (ପାଚି। ୬୭୫) ଵଚନତୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନପ୍ପଵେସୋପି ହୋତି, ତଥା ''ରତ୍ତନ୍ଧକାରେ ଅପ୍ପଦୀପେ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଓକାସେ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ଏକେନେକା ସନ୍ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ ଵା ସଲ୍ଲପେୟ୍ୟ ଵା''ତି (ପାଚି। ୮୩୯) ଵଚନତୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଵାଚାପି ପାଚିତ୍ତିଯଵତ୍ଥୁକନ୍ତି କତ୍ଵା ତାସଂ ଅଞ୍ଞଥା ଅନିଯତକଣ୍ଡସ୍ସ ଅଵତ୍ତବ୍ବତାପତ୍ତିତୋ ନ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପକିଣ୍ଣକଂ।

''ଦେସନାଵୁଟ୍ଠାନଗାମିନୀନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ଵସେନ ଅଲଜ୍ଜିଆଦଯୋ ଲଜ୍ଜୀନଂ ଚୋଦେସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଆଗତତ୍ତା ଲଜ୍ଜିପଗ୍ଗହତ୍ଥାଯ ପତିରୂପାଯପି ଉପାସିକାଯ ଵଚନେନ ଅକତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସେଵ ପଟିଞ୍ଞାଯ କାତବ୍ବନ୍ତି ଆପତ୍ତିଯୋ ପନ ଲକ୍ଖଣଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଵିତ୍ଥାରନଯମେଵ ଗହେତ୍ଵା ଵୁତ୍ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ''ଇମେ ଖୋ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ଦ୍ଵେ ଅନିଯତା ଧମ୍ମା''ତି (ପାରା। ୪୪୩) ଉଦ୍ଦେସଦସ୍ସନତ୍ତାତି ଲିଖିତଂ। ସୋତସ୍ସ ରହୋତି ଏତ୍ଥ ରହୋତି ଵଚନସାମଞ୍ଞତୋ ଵୁତ୍ତଂ। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସାମଞ୍ଞତୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନସିକ୍ଖାପଦେସୁ ପାରାଜିକଵଚନଂ ଵିଯ। ତସ୍ମା ''ଚକ୍ଖୁସ୍ସେଵ ପନ ରହୋ 'ରହୋ'ତି ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ''ତି ଵୁତ୍ତଂ। କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ''ମାତୁଗାମୋ ନାମ…ପେ… ଅନ୍ତମସୋ ତଦହୁଜାତାପି ଦାରିକା''ତି (ପାରା। ୪୪୫) ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୋଭାସନଂ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଦୀପିତମେଵାତି। ଅନ୍ତୋଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥେପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ଅପିହିତକଵାଟସ୍ସ ଗବ୍ଭସ୍ସ ଦ୍ଵାରେ ନିସିନ୍ନୋପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଚେଲକଵଗ୍ଗେ ରହୋପଟିଚ୍ଛନ୍ନାସନସିକ୍ଖାପଦେ (ପାଚି। ୨୮୮) ''ଯୋ କୋଚି ଵିଞ୍ଞୂ ପୁରିସୋ ଦୁତିଯୋ ହୋତୀ''ତି ଇମସ୍ସ ଅନୁରୂପତୋ ''ଇତ୍ଥୀନଂ ପନ ସତମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତିଯେଵା''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ''ଅଲଂକମ୍ମନିଯେତି ସକ୍କା ହୋତି ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵିତୁ''ନ୍ତି (ପାରା। ୪୪୫) ଵିଭଙ୍ଗେ ଵଚନତୋ ରହୋନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦୋ ଚେତ୍ଥ ମେଥୁନଧମ୍ମସନ୍ନିସ୍ସିତକିଲେସୋ, ନ ଦୁତିଯେ ଵିଯ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଵାଚସ୍ସାଦକିଲେସୋ। ତସ୍ମା

ଚ ପଞ୍ଞାଯତି ସୋତସ୍ସ ରହୋ ନାଧିପ୍ପେତୋତି।

ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ୱଦେୟ୍ୟାତି ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ତସ୍ସାନୁସାରେନ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ ଅୱତ୍ୱା ପାରାଜିକସଙ୍ଘାଦିସେସାଯପି ଆପତ୍ତିଯା ଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନ ଆପତ୍ତିପ୍ପଟିଜାନନଂ ଅୱତ୍ୱା କସ୍ମା ‘‘ନିସଜ୍ଜଂ ଭିକ୍ଖୁ ପଟିଜାନମାନୋ’’ତି ୱତ୍ଥୁପ୍ପଟିଜାନନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଆପତ୍ତିଯା ଚୋଦିତେ ୱିନଯଧରେନ ‘‘କିସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ଚୁଦିତକେନ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ୱିନଯଧରେନ ‘‘ଇଦିସଂ ନାମ ଅକାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ସୋ ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଜାନମାନୋୱ କାରେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ନିସଜ୍ଜଂ ଭିକ୍ଖୁ ପଟିଜାନମାନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏୱଂ ନିସଜ୍ଜଂ ପଟିଜାନମାନୋପି ଆପତ୍ତିଯାୱ କାରେତବ୍ବୋତି? ଅନୁରୂପମେୱ। ଏୱଂ ପନ ଗହେତବ୍ବଂ – ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଆପତ୍ତୀନଂ ୱତ୍ଥୂନି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇଧ ସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ନିସଜ୍ଜମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଂ ଗହିତେପି ହି ଆପତ୍ତି ଗହିତାୱ ହୋତୀତି। ଯେନ ୱା ସାତି ଏତ୍ଥ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ତେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ କାରେତବ୍ବୋ ୱା’’ତି ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ସୋ ଚ ୱିକପ୍ପତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ‘‘କାରେତବ୍ବୋ ୱା ପଟିଜାନମାନୋ, ନ ୱା କାରେତବ୍ବୋ ଅପ୍ପଟିଜାନମାନୋ’’ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଟିଜାନମାନୋ ୱା’’ତିଆଦି। ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ନିସଜ୍ଜପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତିଯା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସେସେସୁପି ସେସସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ଆପତ୍ତି ଗହେତବ୍ବା। ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଠମପାରାଜିକସଦିସାନେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୋଭାସନସ୍ସ ଅନଧିପ୍ପେତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଠମାନିଯତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯାନିଯତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଙ୍ଘାଦିସେସେନୱାତି କାଯସଂସଗ୍ଗଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୋଭାସନେନ। ତସ୍ମା ଏୱଂ କାଯସଂସଗ୍ଗୱାରୋ ପାଠଇଯମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ। ଅନନ୍ଧୋ ଅବଧିରୋତି ଅନନ୍ଧୋ କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ପସ୍ସତି, ଅବଧିରୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ସୁଣାତି, ତସ୍ମା ଏୱ ଅଦିନ୍ନାଦାନସଦିସାନେୱାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ କାଯୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାନଂ କଥନ୍ତି ଚେ? କାଯସଂସଗ୍ଗଞ୍ହି ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲମ୍ପି ଭଣତି, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଭଣନ୍ତୋ ନିସୀଦତି ଚାତି ସମ୍ଭୱତି, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲମେୱ ୱା ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ଅଦିନ୍ନାଦାନସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି।

ଯୋ ଦେସନଂ ସବ୍ବୱିଦୂପମୋୱ;

ନାନାନଯାକାରୱିଚିତ୍ତଭେଦଂ;

ଞାତୁଂ ଉପାଯାନ ମନୋ ସତିମା;

ତଂ ଲାଭହେତୁଂ ନ କରୋତି ପୁଞ୍ଞନ୍ତି।

ଦୁତିଯାନିଯତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନିଯତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯକଣ୍ଡଂ

୧। ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ

୧। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯକଣ୍ଡେ ତିଣ୍ଣଂ କଥିନସିକ୍ଖାପଦାନଂ, ୱସ୍ସିକସାଟିକଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦାନଞ୍ଚ ଏକଦେସନାଯ ତଥାକିଣ୍ଣାପଉିକ୍କନ୍ଧାୱ ୱେଦିତବ୍ବା –

କଥିନଂ ଯସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ, ସହଜା ସମଯଦ୍ୱଯଂ;

ଛନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଞ୍ଚ, ଏକଦେସୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ତତ୍ଥ କଥିନନ୍ତି ''ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁମୋଦନାଯ, ଗଣସ୍ସ ଅନୁମୋଦନାଯ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତ୍ଥାରା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନ''ନ୍ତି (ପରି। ୪୧୪) ୱଚନତୋ ତେସଂଯେୱ ଅନୁମୋଦନାଦିଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଗହୋ କଥିନଂ ନାମ। ଯଥାହ ''କଥିନଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ତେସଞ୍ଞେୱ ଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ସମୱାଯୋ ନାମଂ ନାମକମ୍ମ''ନ୍ତିଆଦି (ପରି। ୪୧୨)। ତସ୍ମା କଥିନନ୍ତି ଇଦଂ ବହୂସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନାମମତ୍ତଂ, ନ ପରମତ୍ଥତୋ ଏକୋ ଧମ୍ମୋ। କୋ ପନସ୍ସ ଅତ୍ଥାରୋତି? ତଦେକଦେସୋୱ ଖୀରସ୍ସ ଧାରା ୱିଯ। ଯଥା ଚାହ ''ଅତ୍ଥାରୋ ଏକେନ ଧମ୍ମେନ ସଙ୍ଗହିତୋ ୱଚୀଭେଦେନା''ତି। ସହଜା ନାମ ଅଟ୍ଠ ମାତିକା, ଦ୍ୱେ ପଲିବୋଧା, ପଞ୍ଚାନିସଂସାତି ଇମେ ପନ୍ନରସ ଧମ୍ମା। ସମଯଦ୍ୱଯଂ ନାମ କଥିନତ୍ଥାରସମଯୋ, ଚୀୱରସମଯୋ ଚାତି। ତତ୍ଥ କଥିନତ୍ଥାରସମଯୋ ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ମାସୋ। ଚୀୱରସମଯୋ ନାମ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଅଯଂ କତ୍ତିକମାସୋ, ଅତ୍ଥତେ ଚତ୍ତାରୋ ହେମନ୍ତିକା ଚାତି ପଞ୍ଚ ମାସା।

ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠ ମାତିକା ନାମ ପକ୍କମନନ୍ତିକାଦଯୋ। ତା ସବ୍ବାପି ଅତ୍ଥାରେନ ଏକତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ନାମ। ତବ୍ଭାୱଭାୱିତାଯ ଅତ୍ଥାରେ ସତି ଉବ୍ଭାରୋ ସମ୍ଭୱତି। ତତ୍ଥ କଥିନତ୍ଥାରେନ ଏକୁପ୍ପାଦା ଏକନିରୋଧା ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରୋ ସହୁବ୍ଭାରୋ, ଅୱସେସା କଥିନୁବ୍ଭାରା ଏକୁପ୍ପାଦା, ନାନାନିରୋଧା ଚ। ତତ୍ଥ ଏକନିରୋଧାତି ଅତ୍ଥାରେନ ସହ ନିରୋଧା, ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରସହୁବ୍ଭାରାନଂ ଉବ୍ଭାରାଭାୱୋ ଏକକ୍ଖଣେ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସା ନାନା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ନାମ। ତେସୁ ହି ଉବ୍ଭାରଭାୱଂ ପତ୍ତେସୁପି ଅତ୍ଥାରୋ ତିଟ୍ଠତି ଏୱାତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅତ୍ଥୱିଭାୱନା। ସଚେ ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ସାପେକ୍ଖେ ତମ୍ହା ଆୱାସା ପକ୍କମନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଠମମେୱ ମୂଲାୱାସେ ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରପଲିବୋଧାଭାୱେପି ସତି ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରେ ପଲିବୋଧୋ ଛିଜ୍ଜତି ସତିପି ସାପେକ୍ଖତାଯ ସୌସ୍ସାହତ୍ତା। ଇମିନା ପରିଯାଯେନ ପକ୍କମନନ୍ତିକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଅତ୍ଥାରେନ ଏକୁପ୍ପାଦୋ ନାନାନିରୋଧୋ ହୋତି। ତଥା ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରେ ସତି ସୁଣନ୍ତସ୍ସାପି ଯାୱ ଚୀୱରନିଟ୍ଠାନଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତାୱ ପରିହାରସମ୍ଭୱତୋ ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ। ଯାୱ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତାୱ ପରିହାରସମ୍ଭୱତୋ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ। ଯାୱ ନ ନସ୍ସତି, ତାୱ ପରିହାରସମ୍ଭୱତୋ ନାସନନ୍ତିକୋ। ଯାୱ ନ ସୁଣାତି, ତାୱ ପରିହାରସମ୍ଭୱତୋ ସୱନନ୍ତିକୋ। ଯାୱ ଚୀୱରାସା ନ ଛିଜ୍ଜତି, ତାୱ ପରିହାରସମ୍ଭୱତୋ ଆସାୱଚ୍ଛେଦିକୋ। ଯାୱ ସୀମଂ ନାତିକ୍କମତି, ତାୱ ପରିହାରସମ୍ଭୱତୋ ସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକୋ। ଅତ୍ଥାରେନ ଏକୁପ୍ପାଦୋ ନାନାନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରସହୁବ୍ଭାରା ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତୋସୀମାଯଂ ଏୱ ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ନ ବହିସୀମାଯଂ। ପକ୍କମନସୱନସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକା ବହିସୀମାଯମେୱ ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ନ ଅନ୍ତୋସୀମାଯଂ। ନିଟ୍ଠାନସଅଆଟ୍ଠାନାସାୱଚ୍ଛେଦିକା ଅନ୍ତୋସୀମାଯଞ୍ଚେୱ ବହିସୀମାଯଞ୍ଚ। ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରୋ ସଙ୍ଘାଯତ୍ତୋ, ପକ୍କମନନିଟ୍ଠାନସନ୍ନିଟ୍ଠାନସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକା ପୁଗ୍ଗଲାଧୀନା, ସେସା ତଦୁଭଯୱିପରୀତା।

ତତ୍ଥ ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି''ନ୍ତି ଇମିନା ଚୀୱରପଲିବୋଧାଭାୱମେୱ ଦୀପେତି। ନ ଆୱାସପଲିବୋଧାଭାୱଂ। ''ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ''ତି ଇମିନା ଉଭଯପଲିବୋଧାଭାୱଂ ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ଉଭଯପଲିବୋଧାଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ ତଦେୱ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ୱିସେସତ୍ତା। କଥଂ? କାମଞ୍ଚେତଂ ତସ୍ମା ''ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ''ତି କେସଞ୍ଚି କଥିନୁବ୍ଭାରାନଂ ନାନାନିରୋଧତ୍ତା, ସଙ୍ଘପୁଗ୍ଗଲାଧୀନାନଧୀନତ୍ତା ଚ ଅନ୍ତୋବହିଉଭଯସୀମାସୁ ନିଯମାନିଯମତୋ ଚ ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ସଙ୍ଘସ୍ସ, ନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉବ୍ଭତଂ ହୋତି, ତଥାପି ''ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ''ତି ଇଦଂ ସାମଞ୍ଞୱଚନଂ। ତସ୍ମା ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି''ନ୍ତି ଇମିନା ନିଯମେତି।

କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରେନ ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରପଲିବୋଧୋ ବହିସୀମାଗତୋ ପଚ୍ଛା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସୀମାଗତୋ

ଅନିଟ୍ଠିତଚୀୱରୋ ଆନିସଂସଂ ଲଭତି ଏୱାତି କତ୍ୱା ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଆୱାସପଲିବୋଧୋ ନାମ ୱସତି ୱା ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ, ସାପେକ୍ଖୋ ୱା ପକ୍କମତି। ଚୀୱରପଲିବୋଧୋ ନାମ ଚୀୱରଂ ଅକତଂ ୱିପ୍ପକତଂ, ଚୀୱରାସାନୁପଚ୍ଛିନ୍ନା, ତବ୍ବିପରୀତେନ ଅପଲିବୋଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଅନତ୍ଥତକଥିନାନଂ ଚୀୱରକାଲସମଯେ ନିଯମତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଆନିସଂସା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଅସମାଦାନଚାରୋ ଅନିଯମତୋ। ତେନ ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। କଥଂ ଚତ୍ତାରୋ ନିଯତାତି ଚେ? ‘‘ଚୀୱରକାଲସମଯୋ ନାମ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ମାସୋ’’ତି (ପାରା। ୬୪୯) ୱଚନତୋ ଅନତ୍ଥତକଥିନାନଂ ତସ୍ମିଂ ମାସେ ଯାୱଦତ୍ଥଚୀୱରଂ ସିଦ୍ଧଂ, ତଥା ତତିଯକଥିନସିକ୍ଖାପଦେ (ପାରା। ୪୯୭ ଆଦଯୋ) ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ପିଟ୍ଠିସମଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍ଘତୋ ଲଭିତବ୍ବଂ ଚେ, ଯାୱ ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭାଜେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ଚେ, ୱସ୍ସାନସ୍ସ ଛଟ୍ଠପକ୍ଖସ୍ସ ପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତଂ ୱଟ୍ଟତି ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା, ନ ତତୋ ପରଂ। ତଦା ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା ପଠମକଥିନେନ। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯୋ ସଙ୍ଘିକଂ ସନ୍ଧାଯ, ତଥା ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଠମକଥିନେ (ପାରା। ୪୫୯ ଆଦଯୋ) ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିଯା, ଅୱିସେସେନ ୱା ଏକାଦସମେ ଦିୱସେ ଆପତ୍ତି। ୱସ୍ସାନସ୍ସ ହି ଅନ୍ତୋନିୱାରଣତ୍ଥଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ’’ତି (ପାରା। ୪୬୨ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତଂ। ଏସେୱ ନଯୋ ଦୁତିଯେ, ତତିଯେ ଚ। ତେନ ଚୀୱରକାଲତୋ ପୁରେ ୱା ଅନ୍ତୋ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚୀୱରକାଲତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଏକଦିୱସମ୍ପି ପରିହାରଂ ନ ଲଭତି। ଯଦି ଲଭେଯ୍ୟ, ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱିରୋଧୋ। ‘‘ଯାୱ ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ, ତତୋ ଚେ ଉତ୍ତରି ନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୪୮) ହି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ। ୱସ୍ସାୱାସିକଭାୱେନ ସଙ୍ଘତୋ ଲଦ୍ଧଂ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଭୂତଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ଏୱ ଆପତ୍ତି, ନ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରକାଲଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ଆପତ୍ତୀତି। ‘‘ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୦୦) ୱଚନତୋ ଯୋ ଚ ତତ୍ଥ ଚୀୱରୁପ୍ପାଦୋ, ସୋ ଚ ନେସଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ଅନାମନ୍ତଚାରଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଯା’’ତି (ପାଚି। ୨୨୨ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସେସଦ୍ୱଯଂ ସିଦ୍ଧମେୱ। ତସ୍ମା ‘‘କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱର’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୦୦) ୱଚନତୋ ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଚୀୱରଂ ପରିହାରଂ ନ ଲଭତି।

ଅପରକତ୍ତିକାଯମେୱ ୱା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଲଭତି, ଏୱଂ ‘‘ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଚେ? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଛ ଠାନାନି ହି ସାପେକ୍ଖତାଯ ୱୁତ୍ତାନି । ଦୁଟ୍ଠଦୋସଦ୍ୱଯେ ଅଧିକରଣଚତୁକ୍କଂ, ପଠମାନିଯତେ ସୋତସ୍ସ ରହୋ, ତତିଯକଥିନେ ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ, ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପଦଂ, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନପଟିଚ୍ଛାଦନଦ୍ୱଯେ ଅଧିକରଣଂ, ପାରାଜିକୱଚନଞ୍ଚ, ତୀସୁ କଥିନସିକ୍ଖାପଦେସୁ ‘‘ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ମାତିକାନଂ ଅଞ୍ଞତରାଯା’’ତି ୱଚନନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘିକଂ ଭାଜିତବ୍ବଚୀୱରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ। ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ୱସ୍ସାୱାସିକଚୀୱରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସେନ ପଚ୍ଛା ଦାତବ୍ବତ୍ତା ସଞ୍ଞାଣଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ଞାତିପୱାରିତତୋ ଲଦ୍ଧଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ସନ୍ଧାଯ। ତସ୍ମା ଦୁୱିଧଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘେ ନିନ୍ନଂ, ପୁଗ୍ଗଲେ ନିନ୍ନଞ୍ଚାତି ସିଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘେ ପରିଣତଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ, ପିଟ୍ଠିସମଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱା ଯାୱ ପୱାରଣା ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ ସଙ୍ଘିକତ୍ତା, ପୁଗ୍ଗଲିକମ୍ପି ‘‘ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠକାଲେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଦିନ୍ନତ୍ତା। ତାଦିସଞ୍ହି ଯାୱ ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠୋ ନ ହୋତି, ତାୱ ତସ୍ସେୱ ଦାଯକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ହୋତି। ଏତ୍ତକୋ ୱିସେସହେତୁ।

‘‘ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରେ ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରସଞ୍ଞୀ ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରକସ୍ସେୱ ସୋ ଅପରାଧୋ। ଯେନ ‘‘ୱିରୋଧୋ’’ତି ୱଚନଂ ଦସ୍ସେଯ୍ୟାତି ନ ୱିନଯେ ୱିସେସହେତୁ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ବୁଦ୍ଧୱିସଯତ୍ତା ପମାଣନ୍ତି ଚେ? ନ, ଯଦି ଏୱଂ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଭୂତମ୍ପି ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବମେୱ, ନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବଂ। ତତୋ ‘‘ଅନାପତ୍ତି, ଅନ୍ତୋସମଯେ ଅଧିଟ୍ଠେତି ୱିକପ୍ପେତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀ’’ତିଆଦିୱଚନୱିରୋଧୋ (ପାରା। ୬୫୧) ଅଧିୱାସେତବ୍ବୋ ସିଯା। ତଥା ‘‘ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ କଥିନୁଦ୍ଧାରେ କତେ ତସ୍ମିଂ ମାସେ ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ କଥିନୁଦ୍ଧାରଦିୱସଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀତି ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୱିରୋଧୋ ଅଧିୱାସେତବ୍ବୋ ସିଯା। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ‘‘ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରେ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତମେୱାତି ଏତ୍ତକୋ ୱିସେସହେତୁ। ଅତିରେକଚୀୱରଞ୍ଚେତଂ ପଠମସିକ୍ଖାପଦେନାପତ୍ତି, ଇତରଂ ଚେ ଅନାପତ୍ତିଯେୱାତି ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅଯଂ ଭଗୱତୋ ୱିସେସହେତୁ। ତଥା ଅତିରେକଦସାହାନାଗତାଯେୱ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାଯ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱସ୍ସାୱାସିକତ୍ଥଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ୱିଯ ଦଦମାନଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ, ଦସାହାନାଗତାଯ ଏୱ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ତକୋ ୱିସେସହେତୁ। ତତୋ ଅଟ୍ଠକଥାନଯୱିରୋଧୋ ଚ ଅଧିୱାସେତବ୍ବୋ ସିଯା। ତତ୍ଥ ‘‘ଅଧିଟ୍ଠିତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ନ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଥା ନଯୋ ଦସ୍ସିତୋ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ସୋ ଚ ନଯୋ ସଙ୍ଘିକଂ ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ନେୱ ସୋ ଚ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଯଥା ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅତିରେକଦସାହାନାଗତାଯପି ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋପି ଅନାପତ୍ତୀତି ଅଯମ୍ପି ନଯୋ ଅଧିୱାସେତବ୍ବୋ ସିଯା। ତତୋ ପଠମକଥିନୱିରୋଧୋ।

ଦସାହାନାଗତାଯ ଏଓ ପଟିଗ୍ଗହେତଙ୍ଗ, ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ଅନାପତ୍ତୀତି ଚେ, ତଂ ହ୍ୱେ ଦସାହେ ଲଭତୀତି ଏୱଙ୍କୋ ୱିସେସହେତୁ।

ଅନ୍ତରା ଅନାପତ୍ତିକ୍ଖେତ୍ତଚୀୱରକାଲପ୍ପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧଟଂ ୱିଯ ତଂ ପୁନପି ଦସାହେ ଲଭତୀତି ଚେ? ନ, କାଲପ୍ପୱେସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ହୋତୀତି ଚେ? ନ, ''ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ, ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ''ନ୍ତି ୱଚନୱିରୋଧଂ କତ୍ୱା, ତତୋ ପରଂ ଦସାହଂ ଅୱିକପ୍ପେନ୍ତସ୍ସାପି ଅନାପତ୍ତି ସିଯା। ଅପିଚ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ, ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା, ଦସାହାତିକ୍କମେ ନିଟ୍ଠିତା, ତଦହେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା, ଦସାହେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବା''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୩୦)। ତେନ ଆପତ୍ତିତୋ ନ ମୁଚ୍ଚେଯ୍ଯ। କାଲପ୍ପୱେସୋ ହି ଅଧିଟ୍ଠାନପରିଯାଯୋ ନ ଜାତୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପୋ ପାଠଇନଯେନେୱ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ ହୋତି।

ଅପିଚେତ୍ଥ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଦସାହେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବା''ତି, ତତ୍ଥପି ଚୀୱରକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଦସାହେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଚସ୍ସ କରଣଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଅକାଲଚୀୱରମ୍ପି ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧମେତଂ। ପାଠଇତୋ ଚ ତଞ୍ଚେ ଅନ୍ତୋକାଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦସାହେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରମେୱ ନ ହୋତି। ନ ହି ତଂ କାଲୱିସେସୱସେନ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ନାମ ସେନାଯ ୱା ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୋତି, ପୱାସଂ ୱା ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୋତି, ଗିଲାନୋ ୱା ହୋତି, ଗବ୍ଭିନୀ ୱା ହୋତି , ଅସ୍ସଦ୍ଧସ୍ସ ୱା ସଦ୍ଧା ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋତି...ପେ... 'ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦସ୍ସାମୀ'ତି ଏୱଂ ଆରୋଚିତଂ, ଏତଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ନାମା''ତି (ପାରା। ୬୪୯)। ତସ୍ମା ଯଥା ତଂ ଚୀୱରଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବଂ, ତଥା ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରମ୍ପୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଦସାହେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବା''ତି। ଅପିଚ ଯଦି ଏୱଂ ତଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦମେୱ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବନ୍ତି ଇମସ୍ସ ପନ ଅତ୍ଥୱିସେସସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ।

ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ତଂ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ – କାମଞ୍ଚେଦଂ ''ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଇମିନା ସିଦ୍ଧଂ, ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପନ ଅପୁବ୍ବଂ ୱିଯ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ଠପିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୱିସେସଦୀପନପଯୋଜନତୋ। ତସ୍ମା ତଂ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସିଦ୍ଧମେୱ। ତସ୍ମାପି ୱେଦିତବ୍ବମେୱ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚୀୱରଂ ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବନ୍ତି। ଅପିଚ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରମ୍ପି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ଠପିତଚୀୱରମ୍ପି ଏତଂ ପରିହାରଂ ଲଭତୀ''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୪୬-୬୪୯)। ତେନ ''ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରେ ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରସଞ୍ଞୀ ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ଅନାପତ୍ତୀ''ତି (ପାରା। ୬୫୦) ଇମିନାପି ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରସ୍ସାପି ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରପରିହାରଲାଭଂ ଦୀପେତୀତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ଦୁତିଯୋ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପୋ ପାଠଇନଯେନ, ଅଟ୍ଠକଥାନଯେନ ଚ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ ହୋତି। ଏୱଂ ତାୱ ପକିଣ୍ଣକାଯ ଅଧିକଥା ପରତୋ ପାଠତୋ ୱିହାରିତା ହୋତୀତି ଅପକିଣ୍ଣକଂ।

ଚୀୱରପଲିବୋଧୋ, ଆୱାସପଲିବୋଧୋ ଚାତି ଦ୍ୱେ ପଲିବୋଧା। ତେସୁ ଏକପଲିବୋଧେପି ସତି ଅନାମନ୍ତଚାରାଦିଆନିସଂସଂ ଲଭତି, ତଂ ଇଧ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଏୱ ''ଅତ୍ଥତକଥିନସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କଥିନତ୍ଥାରାରହସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ''ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭବ୍ବୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ – ପୁବ୍ବକରଣଂ ଜାନାତି, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଂ ଜାନାତି, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଜାନାତି, ଅତ୍ଥାରଂ ଜାନାତି, ମାତିକଂ ଜାନାତି, ପଲିବୋଧଂ ଜାନାତି, ଉଦ୍ଧାରଂ ଜାନାତି, ଆନିସଂସଂ ଜାନାତୀ''ତି (ପରି। ୪୦୯) ୱଚନତୋ ଇମେହି ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିନତ୍ଥାରାରହୋ ନାମ। ପୁବ୍ବକରଣଂ ନାମ ଧୋୱନୱିଚାରଣଛେଦନସିବ୍ବନରଜନକପ୍ପକରଣଂ।

''ଚୀୱରଂନାମ ଖୋମ''ନ୍ତିଆଦିନା ପାଠଇୱସେନ ଜାତିଞ୍ଚ ପମାଣଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠିତୱିକପ୍ପିତେସୂ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତେପି ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଯଂ ଠପିତଂ, ତସ୍ମିଂ ତଂ ପଚ୍ଛା ହୋତୁ ୱା, ମା ୱା, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ରୁହତେୱ। ପୁରେ ପଚ୍ଛା ଠପନଟ୍ଠାନଂ ନ ପମାଣଂ।

ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁଭାୱପରିଚ୍ଚାଗୱସେନ ସେତୱତ୍ଥନିୱାସନଂ ୱା କାସାୱଚଜନଂ ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତନଂ।

ଏକାଦସମେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେତି ଅନ୍ତିମଂ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ପୁରିମତରସ୍ମିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତିମଂ ନାମ ଅପରକତ୍ତିକାୟ ପଠମାରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ। ତଞ୍ହି କାଲତ୍ୱା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ନ କରୋତି। ଇଧ "ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା"ତି କରଣୱଚନଂ ନିଦାନାନପେକ୍ଖଂ ନିଦାନେ କରଣାଭାୱତୋ। ତସ୍ମା ଏୱ "ଦସାହପରମ"ନ୍ତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁ"ନ୍ତିଆଦି (ମହାୱ। ୩୫୮) ୱଚନତୋ ଚ ଇଧ "ୱିକପ୍ପେତୀ"ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ନ ଚ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ତଥାଗତା ଭାସନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ତିଚୀୱରଂ ତିଚୀୱରସଙ୍ଖେପେନ ପରିହାରତୋ ଅଧିଟ୍ଠାତୁମେୱ ଅନୁଜାନାମି, ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ। ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ପନ ଚତୁମାସତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁମେୱ, ନ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ସତି ଯୋ ତିଚୀୱରେ ଏକେନ ଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସିତୁକାମୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିପ୍ପୱାସସୁଖତ୍ଥଂ ୱିକପ୍ପନାୟ ଓକାସୋ ଦିନ୍ନୋ ହୋତି, ଦସାହାତିକ୍କମେ ଚ ଅନାପତ୍ତୀତି। ଏତେନ ଉପାୟେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିକପ୍ପନାୟ ଅପଟିସିଦ୍ଧଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଲିଖିତଂ।

ଇମସ୍ସ ପନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପୱିନିଚ୍ଛୟୋ – ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ହେମନ୍ତାନଂ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ଗିମ୍ହାନଂ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ ସନ୍ଧାୟ "ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି"ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥାହ – "ରଜକେହି ଧୋୱାପେତ୍ୱା ସେତକଂ କାରାପେନ୍ତସ୍ସାପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନମେୱା"ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୫) ୱଚନତୋ ଅରଜିତେପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ରୁହତୀତି। ତେନ ସୂଚିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ରଜିତ୍ୱା କପ୍ପବିନ୍ଦୁଂ ଦତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ନିୟମୋ କାତବ୍ବୋ, ନ କାତବ୍ବୋତି? କତ୍ତବ୍ବୋୱ। ପତ୍ତୋ ୱିୟ ଅଧିଟ୍ଠିତୋ ଯଥା ପୁନ ସେତଭାୱଂ ୱା ତମ୍ବଭାୱଂ ୱା ପତ୍ତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତି, ନ ଚ ପନ ତାଦିସୋ ଯଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି। "ସ୍ୱେ କଥିନଂ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସତୀ"ତି ଲଦ୍ଧଚୀୱରଂ ସଚେ ଅଜ୍ଜେୱ ନ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଏୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି। କସ୍ମା? "ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି"ନ୍ତିଆଦିନା (ପାରା। ୪୬୨-୪୬୩;) ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। କଥିନବ୍ଭନ୍ତରେ ଦସାହତୋ ଉତ୍ତରିପି ପରିହାରଂ ଲଭତି, କଥିନତୋ ପନ ପଚ୍ଛା ଏକଦିୱସମ୍ପି ନ ଲଭତି। ଯଥା କିଂ – ଯଥା ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ସଙ୍ଘୋ ତିଚୀୱରଂ ଅତ୍ଥତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଉବ୍ଭାରା ଆନିସଂସଂ ଲଭତି, ନ ତତୋ ପରଂ, ଏୱଂ ଅତ୍ଥତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଉବ୍ଭାରା ଲଭତି, ଉଦ୍ଧଟେ ପନ କଥିନେ ଏକଦିୱସମ୍ପି ନ ଲଭତି। ଏତ୍ଥାହ – ଉବ୍ଭତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପୁନ ଦସାହଂ ଲଭତୀତି? ନ, କସ୍ମା? "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତୁ"ନ୍ତି ୱଚନତୋ। କଥିନବ୍ଭନ୍ତରେପି ଏକାଦସେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ଆପନ୍ନଂ। ତଂ ପନ ଅତିପ୍ପସଙ୍ଗଂ ନିୱାରେତୁଂ "ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି"ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ନ କଥିନଦିୱସାନି ଅଦିୱସାନୀତି ଦୀପନତ୍ଥଂ। ଅୟମତ୍ଥୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ଅଥ ୱା ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଅନତିରିତ୍ତପ୍ପମାଣା ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଚତ୍ତାରୋ ୱସ୍ସିକେ ମାସେ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା, ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ "ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା"ତି ୱଚନେ ଉପୋସଥଦିୱସେ ଏୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଠପିତଂ ହୋତି, ତତୋ ପରଂ ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣାଭାୱା। ଏୱଂ କଥିନବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରମ୍ପି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

"ଅତ୍ଥତକଥିନସ୍ସ ପଞ୍ଚ ମାସେ ବଦ୍ଧସୀମାୟଂ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ"ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। "ଅବଦ୍ଧସୀମାୟପି ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ଇଦଂ ଅବଦ୍ଧସୀମାୟଂ କଥିନତ୍ଥାରଞ୍ଚ ଆରଞ୍ଞକସିକ୍ଖାପଦଞ୍ଚ ସାଧେତୀତି ଲିଖିତଂ। ଇଦାନି –

"ଛିନ୍ନଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ସାସଙ୍କ-ସମ୍ମତୋ ସନ୍ତରୁତ୍ତରଂ;

ଅଚୀୱରସ୍ସାନାପତ୍ତି, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାଦିସିଦ୍ଧିତୋ"ତି। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୬୯) –

ଇଦଂ ପକିଣ୍ଣକଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ରାୟଂ ଚୋଦନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମୱିନିଚ୍ଛୟୋ – କେଚି "ଦିଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟି"ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୮) ୱଚନତୋ "ଏକଚ୍ଚିକା ସଙ୍ଘାଟି ନାଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା। ସଚେ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ନ ରୁହତୀ"ତି ୱତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖାନମ୍ପି ଦିଗୁଣଂୟେୱ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଦତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ତେ ଇମିନା ସୁତ୍ତଲେସେନ ସଞ୍ଞାପେତବ୍ବା। ଭଗୱତା ହି "ଛିନ୍ନକଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ, ଛିନ୍ନକଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ, ଛିନ୍ନକଂ ଅନ୍ତରୱାସକ"ନ୍ତି ପଠମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ତତୋ "ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତିଚୀୱରେ କରିୟମାନେ ସବ୍ବଂ ଛିନ୍ନକଂ ନପ୍ପହୋତି। ଦ୍ୱେ ଛିନ୍ନକାନି ଏକଂ ଅଛିନ୍ନକଂ ନପ୍ପହୋତି, ଦ୍ୱେ ଅଛିନ୍ନକାନି ଏକଂ ଛିନ୍ନକଂ ନପ୍ପହୋତୀ"ତି ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ୱାଧିକମ୍ପି ଆରୋପେତୁ"ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୬୦) ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତସ୍ମା ଏକଚ୍ଚିକାପି ସଙ୍ଘାଟି ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଯା ଛିଜ୍ଜମାନାପି

ନପ୍ପହୋତି, ତସ୍ମା କୁତୋ ଦିଗୁଣତାତି? ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପିସ୍ସ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନ୍ୱାଧିକମ୍ପି ଆରୋପେତୁନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକପତ୍ତମ୍ପି ଦାତୁଂ, ଇଦଂ ପନ ଅପ୍ପହୋନକେ ଆରୋପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ପହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକପତ୍ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଛିନ୍ଦିତବ୍ବମେୱା’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୦)। କଥିନଂ ପନ ଛିନ୍ନକମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ଆୱେଣିକଲକ୍ଖଣତ୍ତା, ‘‘ଛିନ୍ନକଂ ଦିଗୁଣଂ ନପ୍ପହୋତୀ’’ତି ୱଚନାଭାୱତୋ ଚାତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି।

ଧୁତଙ୍ଗନ୍ତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ତେଚୀୱରିକଧୁତଙ୍ଗାଭାୱତୋ ତିଚୀୱରେନେୱ ତେଚୀୱରିକୋତି, ତେସଂ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭାୱତୋ ‘‘ଅଧିଟ୍ଠିତେନେୱା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତୂତି ଚେ? ନ, ଧୁତଙ୍ଗଭେଦେନ ୱିରୋଧପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରସାଦିଯନେନ ହି ଧୁତଙ୍ଗଭେଦୋ, ନ ତିଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସେନ, ନାପି ଅତିରେକଚୀୱରସାଦିଯନେନ, ନାପି ଅତିରେକଚୀୱରଧାରଣେନ। ଯସ୍ମା ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏୱ ଭଗୱତା ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ନୱ ଚୀୱରାନି ଅନୁଞ୍ଞାତାନି, ଜାତିୱସେନ ଚ ଛୁତ୍ତାନି, ନ ଏୱଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଂ, ତସ୍ମା ନେସଂ ଚୀୱରନିଯମାଭାୱା ନ ତଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଗହଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ସମାଦାନୱିଧାନେ ଅୱଚନତୋ ଚ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି।

ସାସଙ୍କସମ୍ମତୋତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦେ ୱିସୁଂ ଅଙ୍ଗାନି ନ ୱୁତ୍ତାନି, ‘‘ସେସମେତ୍ଥ ଚୀୱରୱଗ୍ଗସ୍ସ ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସୋ ଚତୁତ୍ଥମଙ୍ଗଂ, ଇଧ ଛାରତ୍ତୱିପ୍ପୱାସୋ, ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋତି। ତସ୍ମା ଅଙ୍ଗସାମଞ୍ଞତୋ ଚ ସମ୍ମୁତିସାମଞ୍ଞତୋ ଚ ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦମେୱିଦନ୍ତି ଇଦଂ ନିପ୍ପଦେସଂ, ତଂ ସପ୍ପଦେସଂ ମାସପରମତ୍ତା। ତତ୍ଥ ବହିଗାମେପି ଗାମସୀମଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ଇଧ ନ ତଥା। ଇଧ ଅନନ୍ତରେ ଅନନ୍ତରେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ, ତତ୍ଥ ସତ୍ତମେତି ଅଯଂ ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିସେସୋ। ଅଙ୍ଗାନି ପନ ଚୀୱରନିକ୍ଖେପନଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିତୋ ୱିପରିଯାଯେନ, ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଚ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ନ ୱୁତ୍ତାନି। ତାନି କାମଂ ନ ୱୁତ୍ତାନି, ତଥାପି ଚତୁତ୍ଥମଙ୍ଗଂ ୱିସେସିତବ୍ବଂ, ନ ପନ ୱିସେସିତଂ। କିଂ କାରଣଂ? ଇଧ ୱୁତ୍ତନିସ୍ସଜ୍ଜନକ୍କମେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଦେସନତୋ, ତତ୍ଥାପନ୍ନାପତ୍ତିୱିମୋକ୍ଖଦୀପନତ୍ଥଂ। ସଂୱଚ୍ଛରୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥମ୍ପି ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥମେୱ, ପଗେୱ ଛାରତ୍ତୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ତତ୍ଥ ଯଥାୱୁତ୍ତଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ସତି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ହେମନ୍ତେ, ଗିମ୍ହେ ୱା ନିସ୍ସଜ୍ଜତି ଚେ? ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନାପି ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଞାପନତ୍ଥଂ ଚତୁତ୍ଥମଙ୍ଗଂ ନ ୱିସେସିତନ୍ତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ମାସାତିକ୍କନ୍ତଂ, ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତମ୍ପି ଚୀୱରଂ ‘‘ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ନିସ୍ସଟ୍ଠୁମେୱ, ନ ଊନମାସଂ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା, ମାସାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱାତି ଏକେ। ତଥାପି ସଚେ ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରଂ ହୋତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। ‘‘ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ମୂଲଚୀୱରଂ ପନ ‘‘ମାସାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ।

‘‘ସନ୍ତରୁତ୍ତର’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ସଙ୍ଘାଟି’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଚୀୱର’’ନ୍ତି ୱା କିଂ ତିଚୀୱରଂ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞମ୍ପୀତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ତିଚୀୱରମେୱ ପଟିସିଦ୍ଧଂ, ପରିଯାପନ୍ନୱସେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରଅଅଚ୍ଛନ୍ଦନଧୋୱାପନୱିଞ୍ଞତ୍ତିଆଦିୱିରୋଧୋ। ଅଥ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି’’ନ୍ତି ଏୱମାଦିନା ୱିରୋଧୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ନ ନିଯମତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଗହେତବ୍ବତୋ। ତଥା ହି ‘‘ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମନ୍ତୀ’’ତି (ପାରା। ୪୬୧) ଏୱମାଦୀସୁ ତିଚୀୱରମେୱ, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଗାମୋ ପୱିସିତବ୍ବୋ (ମହାୱ। ୩୬୨), ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ତତୋ ଚୀୱରଂ ସାଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୨୩-୫୨୪) ଏୱମାଦୀସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି, ତଥା ‘‘ସଗୁଣଂ କତ୍ୱା ସଙ୍ଘାଟିଯୋ ଦାତବ୍ବା, ନିୱାସନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ସଙ୍ଘାଟି ଦାତବ୍ବା, ହନ୍ଦ ତେ, ଆୱୁସୋ , ସଙ୍ଘାଟି, ଦେହି ମେ ପଟ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ସବ୍ବଞ୍ହି ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘଟିତଟ୍ଠେନ ‘ସଙ୍ଘାଟୀ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୮୯୮)। ତଥା ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥାପୀତି ଏକେ। ଅନ୍ତୋସମଯେ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଚୀୱରଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ କରିଯମାନଂ କଦା ନିଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ତିଚୀୱରମେୱାତି ଏକେ।

ଅଚୀୱରସ୍ସାନାପତ୍ତିପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାଦିସିଦ୍ଧିତୋତି କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ନିପ୍ପଯୋଜନଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ତିଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସେ ତେଚୀୱରସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଏକେ। ତତ୍ହେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନ ହୋତି ଆପତ୍ତି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାଦିସିଦ୍ଧିତୋ। ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଅନ୍ତୋଅରୁଣେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀ’’ତି (ପାରା। ୪୯୬) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରନ୍ତସ୍ସ, ଅନ୍ତୋଅରୁଣେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଯାୱ ଅଞ୍ଞୋ ନାଧିଟ୍ଠାତି, ତାୱ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନେୱ। ଅଞ୍ଞଥା ସତ୍ତଭୂନ୍ତରେନ ୱିପ୍ପୱାସସ୍ସାତି ୱିପ୍ପୱାସତୋ ଯଥାରୁତଂଯେୱ ସତି ୱିପ୍ପୱାସେ ୱିପ୍ପୱାସତୋ, ଅୱିପ୍ପୱାସେ ସତି ଅୱିପ୍ପୱାସତୋତି।

ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଅକାଲଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦୁବ୍ବିଜାନତ୍ତା ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପିଚ ଭିକ୍ଖୂନ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିହାରପରିଯନ୍ତେ ନିୱିଟ୍ଠଧୁୱସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନତୋ ୱା ପରିଯନ୍ତେ ଠିତଭୋଜନସାଲତୋ ୱା ନିବଦ୍ଧୱସନକଆୱାସତୋ ୱାତି ଏୱଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ସଚେ ୱିହାରେ ସନ୍ନିପତିତଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧା ହୁତ୍ୱା

ଯୋଜନସତମ୍ପି ପୂରେତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତି, ଯୋଜନସତମ୍ପି ଉପଚାରସୀମା ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସମାନସଂୱାସକସୀମାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଖଣ୍ଡସୀମାଦୀସୁ ଠିତାନଂ ନ ପାପୁଣାତି, ତାସଂ ୱିସୁଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମତ୍ତାତି ଚ ସମାନସଂୱାସକଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାନଂ ଇଦଂ ନାନତ୍ତଂ। ‘‘ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ଦତ୍ତମ୍ପୀ’’ତି ଦିନ୍ନଂ ପନ ଗାମେ ଠିତାନଂ ନ ପାପୁଣାତି। କସ୍ମା? ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ୱଚନତୋ। ‘‘ସମାନସଂୱାସକସୀମାଯା’’ତି ଦିନ୍ନଂ ପନ ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଠିତାନମ୍ପି। ‘‘ତତ୍ର ଠିତାନଞ୍ଚ ପାପୁଣାତୀ’’ତି ଚ, ‘‘ଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ ଠତ୍ୱା ‘ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘୋ ଗଣ୍ହାତୂ’ତି ୱୁତ୍ତେ ଉପଚାରସୀମାଯ ଏୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚ, ‘‘ତେସଂ ବହିସୀମଟ୍ଠାନମ୍ପି ପାପୁଣାତି ଯାୱ କଥିନସ୍ସୁବ୍ଭାରାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଚ, ‘‘ଅନତ୍ଥତେ ପନ କଥିନେ ଅନ୍ତୋହେମନ୍ତେ ସଚେ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ‘ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱଦତି, ଯେ ତତ୍ଥ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦଂ ଅକତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠା, ତେସଂ ବହିସୀମଟ୍ଠାନମ୍ପି ପାପୁଣାତୀ’’ତି ୱିନଯଧରା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଅନାଗତଂ। ତସ୍ମା ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ‘‘ଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୂ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚ, ‘‘‘ଚୀୱରମାସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ଦିୱସୋ, ତାୱ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେମା’ତି ୱୁତ୍ତେ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ ୱା ହୋତୁ, ଅନତ୍ଥତଂ ୱାତି ଯଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୱଚନଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯), ଏତ୍ଥାପି ଯଦି ଅତ୍ଥତଂ, ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠା ପଞ୍ଚ ମାସେ। ଯଦି ଅନତ୍ଥତଂ, ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଲଭନ୍ତୀତି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

‘‘ଯେହି ମଯ୍ହଂ ଯାଗୁ ପୀତାତି ଯେହି ନିମନ୍ତିତେହି ମଯ୍ହଂ ଯାଗୁ ପୀତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତସ୍ମା ଯେହି ନିମନ୍ତିତେହି ଯାଗୁ ପୀତା, ତେସଂଯେୱ ପାପୁଣାତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ‘ଯେହି ମଯ୍ହଂ ଯାଗୁ ପୀତା’ତି ୱୁତ୍ତେ ନିମନ୍ତିତା ୱା ହୋନ୍ତୁ, ଅନିମନ୍ତିତା ୱା, ଯେହି ପୀତା, ତେସଂ ପାପୁଣିତବ୍ବାନୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ଙାପେତି ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଅକାଲଚୀୱରାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଅଭାୱନ୍ତି। କସ୍ମା ପନ ପଦଭାଜନେ ୱିତ୍ଥାରିତାନୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଇଦଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯ ନ ୱୁତ୍ତଂ କିନ୍ତୁ ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ଦସାହପରମଂ ଅନୁଜାନିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ସଚେ ପଚ୍ଚାସା ଅତ୍ଥି, ତମେୱ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ମାସମନୁଜାନନ୍ତୋ ଇମମ୍ପି ଅତ୍ଥୱିସେସଂ ଦୀପେତି। ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନ ଭାଜେତବ୍ବଂ। ତଂ ପନ ‘‘ଆକଙ୍ଖମାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ତସ୍ମା ତୀଣିପି ପଦଭାଜନେ ୱିତ୍ଥାରିତାନୀତି।

‘‘ଖିପ୍ପମେୱ କାରେତବ୍ବନ୍ତି ସୀଘଂ ଅନ୍ତୋଦସାହେଯେୱ କାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ପହୋନକଭାୱେ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦଲକ୍ଖଣେନାତି ଦୀପେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଏୱଂ ‘‘ସୀଘ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଲହୁ’’ନ୍ତି ୱା ଆଦିନା ଅୱତ୍ୱାପି ‘‘ଦସାହା’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଅତ୍ଥତକଥିନସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତୁ, ଅନତ୍ଥତେ ପନ କଥିନେ କଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅନତ୍ଥତସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପତଂ ଦସ୍ସେତୀତି ୱୁତ୍ତୋ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୯୯-୫୦୦) ଲିଖିତଂ।

ଅକାଲଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପୁରାଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ସାକିଯାନିଯୋ ୱିଯ ସୁଦ୍ଧଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ୱା’’ତି ଇଦଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀ ନାମ ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପନ୍ନା’’ତି (ପାରା। ୫୦୫) ଇମିନା ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ, ଅଧିପ୍ପାଯାଜାନନତୋ । ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପଦାଯ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ତଦନୁପ୍ପସଙ୍ଗଭଯା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏକେନ ୱତ୍ଥୁନାତି ଯେନ କେନଚି ପଠମେନ। ଅଧୁତ୍ତା ୱା ଧୋୱତୀତି ଅଧୁତ୍ତା ଧୋୱତି, ରଜତି ଆକୋଟେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘‘ଅଧୁତ୍ତା’ତି ୱଚନତୋ ଅୱାଦାପେତ୍ୱା ଧୋୱନାଦୀସୁ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଇଧ ଚୀୱରଂ ନାମ ନିୱାସନପାରୁପନୂପଗମେୱ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ନିୱାସନପାରୁପନୂପଗମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚେ? ତଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ‘‘ପୁରାଣଚୀୱର’’ନ୍ତି ଇମିନାୱ ସିଦ୍ଧତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ପୁରାଣଚୀୱରଂ ନାମ ସକିଂ ନିୱତ୍ଥମ୍ପି ସକିଂ ପାରୁତମ୍ପୀ’’ତି (ପାରା। ୫୦୫)।

ପୁରାଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉପଚାରୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୋ। ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା କଥଂ ପଂସୁକୂଲଂ ୱଚ୍ଚତୀତି ଚେ? ତାଯ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଦିନ୍ନତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୁନା ଚ ତତୋ ଭିକ୍ଖୁନିତୋ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଚ।

ଚୀୱରପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଞାତକପ୍ପୱାରିତେ ୱା ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଚ ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତେସୁ ପମାଣମେୱ ୱଟ୍ଟତି। ପୁଗ୍ଗଲିକପ୍ପୱାରଣାଯ ଯଂ ଯଂ ପୱାରେତି, ତଂ ତଂଯେୱ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପକତିଯା ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଚରତି କଥିନପଲିବୋଧୱସେନ ୱା ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ୱା। ଏତ୍ଥ ସିଯା – ''ନ ମତ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱା ବହୁଂ ଚୀୱରଂ ୱିଞ୍ଞାପେସ୍ସନ୍ତି, ଦୁସ୍ସୱାଣିଜ୍ଜଂ ୱା''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୨୨) ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତାନଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱାପି ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯେ ଭିକ୍ଖୂ ''କଥଞ୍ହି ନାମ ତୁମ୍ହେ ମୋଘପୁରିସା ନ ମତ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱା ବହୁଂ ଚୀୱରଂ ୱିଞ୍ଞାପେସ୍ସଥା''ତି (ପାରା। ୫୨୨) ୱତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଚ ଇମିସ୍ସଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ ''ବହୁଚୀୱରୱିଞ୍ଞାପନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ''ନ ହି ଅନଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ସାଖାପଲାସଂ ଭଞ୍ଜିତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରାନଂ ପନ ଅତ୍ଥାଯ ଲଭନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ପମାଣଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ନ, କସ୍ମା? ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଏୱ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତି ୱାରିତା। ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ପାଠଇଯଂ (ପାରା। ୫୨୧) ''ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା''ତି ଇମିସ୍ସା ଅନାପତ୍ତିପାଠଇଯା ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଞାତକପ୍ପୱାରିତେ ଏୱ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ନ ଅଞ୍ଞେତି ୱଚନତୋ ଚ ୱାରିତା। ତସ୍ମା ଭଗୱାପି ''ବହୁଂ ଚୀୱରଂ ୱିଞ୍ଞାପେସ୍ସଥା''ତି (ପାରା। ୫୨୨) ୱିଗରହିତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ ''ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେଯ୍ୟା''ତି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପମାଣତୋ ଗହଣଂ ଅନୁଜାନି, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ପମାଣତୋ ୱିଞ୍ଞାପନଂ। ଯସ୍ମା ପନିମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂଯେୱ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ''ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା''ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ନ ଲବ୍ଭତୀତି କତ୍ୱା।

ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ''ଅଞ୍ଞାତକପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ପକତିଯା ବହୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାରଣା ପମାଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ''ଅନାପତ୍ତି ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ''ନ୍ତି (ପାରା। ୫୨୬) ୱୁତ୍ତଅନାପତ୍ତିପାଠଇଯା ନ ସମେତୀତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୨୬) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧାପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଞାତକପ୍ପୱାରିତେ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଧନେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଲିଖିତଂ। ''ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା''ତି ନିଦାନୱିରୋଧତୋ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଅନନ୍ତରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଲବ୍ଭତି ଏୱାତି ୱଦନ୍ତି।

ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଉପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଠମୋପକ୍ଖଟେ ''ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପୱାରିତୋ''ତି (ପାରା। ୫୨୮) ୱଚନତୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପୱାରିତୋପି ଅପ୍ପୱାରିତୋୱ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଉପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଦୁତିଯୋପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁତିଯୋପକ୍ଖଟେନ କିଂ ପଯୋଜନନ୍ତି ଚେ? ନତ୍ଥି ପଯୋଜନଂ, କେୱଲଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦଂ ୱିଯ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସଙ୍ଗୀତିକାରକେହି ସଙ୍ଗୀତିଂ ଅନାରୋପେତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ୟ ୱିନାପି ତେନ ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧିତୋ, ଅନିସ୍ସରତ୍ତା, ଅନାରୋପେତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଚା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ସମୂହନେଯ୍ୟା''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୬; ଚୂଳୱ। ୪୪୧)। ଇଦଂ ସବ୍ବମକାରଣଂ। ନ ହି ବୁଦ୍ଧା ଅପ୍ପଯୋଜନଂ ୱଚନଂ ନିଚ୍ଛାରେନ୍ତି, ପଗେୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ। ତେନେୱାହ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ହି ପୁରିମସ୍ସ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିସଦିସ''ନ୍ତିଆଦି। ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ ନିପ୍ପଯୋଜନଂ ନତ୍ଥି। ତଂସଦିସଞ୍ଚେତଂ, ନ ନିପ୍ପଯୋଜନନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ କୋ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱିସେସୋତି? ତତୋ ଆହ ''କେୱଲଂ ତତ୍ଥ ଏକସ୍ସ ପୀଠଆ କତା, ଇଧ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ''ତି। ଇମିନା ଅତ୍ଥୱିସେସେନ କୋ ପନଞ୍ଞୋ ଅତିରେକତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋତି? ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ତାୱ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏକସ୍ମିମ୍ପି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପୀଠଆ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଯମତିରେକତ୍ଥୋ

ଦସ୍ସିତୋ’’ତି। ତେନେତଂ ଦୀପେତି ‘‘ନ କେୱଲଂ ପଟିଲଦ୍ଧଚୀୱରଗଣନାୟ ଏୱ ଆପତ୍ତିଗଣନା, ପୀଠଇତପୁଗ୍ଗଲସଙ୍ଖାତୱତ୍ଥୁଗଣନାୟପୀ’’ତି।

ହୋନ୍ତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ୱତ୍ଥୁତୋ ଗଣନାୟପି, ସିୟା ଆପତ୍ତି ନେକତା;

ଇତି ସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ, ଦୁତିୟୂପକ୍କଟଂ ଇଧ।

‘‘କାୟସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାୟ, ୱିଭଙ୍ଗେ ୱିୟ କିନ୍ତେତଂ;

ଏକିତ୍ଥିଯାପି ନେକତା, ଆପତ୍ତୀନଂ ପୟୋଗତୋ’’ତି। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୫୩୨);

ଅପିଚେତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ତଂଜାତିକେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସବ୍ବେସୁପି ଗହେତବ୍ବୱିନିଚ୍ଛୟସ୍ସ ଦସ୍ସନପ୍ପୟୋଜନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆହ ଚ –

‘‘ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ବହୁତାୟ ୱିମିସ୍ସତାୟ;

ଆପତ୍ତିଯାପି ବହୁତା ଚ ୱିମିସ୍ସତା ଚ;

ଇଚ୍ଚେୱମାଦିୱିଧିସମ୍ଭୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ;

ସତ୍ଥା ଉପକ୍କଟମିଦଂ ଦୁତିୟଂ ଅୱୋଚା’’ତି। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୫୩୨);

ତସ୍ସାୟଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅଧିପ୍ପାୟପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ୱିଚାରଣା – ପୁରାଣଚୀୱରଂ ଏକମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଦ୍ୱୀହି, ବହୂହି ୱା ଧୋୱାପେତି, ଭିକ୍ଖୁନିଗଣନାୟ ପାଚିତ୍ତିୟଗଣନା। ତଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ବହୂନଂ ୱା ସାଧାରଣଂ ଏକମେୱ ଚୀୱରଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପାରିୱତ୍ତକା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଇଧାପି ତଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ବହୂନଂ ୱା ସାଧାରଣମେକଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ୱିଞ୍ଞତ୍ତପୁଗ୍ଗଲଗଣନାୟ ଆପତ୍ତିଗଣନା। ତଥା ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏୱରୂପେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ନୟୋ ନେତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ତାୱ ବହୁତାୟ ନୟୋ।

ୱିମିସ୍ସତାୟ ପନ ଞାତିକାୟ, ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ଚ ଏକଂ ଧୋୱାପେତି, ଏକତୋ ନିଟ୍ଠାପନେ ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। ଅଥ ଞାତିକା ପଠମଂ ଥୋକଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଠିତା, ପୁନ ଅଞ୍ଞାତିକା ସୁଧୋତଂ କରୋତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। ଅଥ ଅଞ୍ଞାତିକା ପଠମଂ ଧୋୱତି, ପଚ୍ଛା ଞାତିକା ସୁଧୋତଂ କରୋତି, ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ପୟୋଗୱସେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁକ୍କଟମେୱ। ଅଞ୍ଞାତିକାୟ, ଞାତିକାୟ ଚ ଅଞ୍ଞାତିକସଞ୍ଞୀ, ୱେମତିକୋ, ଞାତିକସଞ୍ଞୀ ୱା ଧୋୱାପେତି, ଯଥାୱୁତ୍ତନୟେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଦୁକ୍କଟାଦିଆପତ୍ତିଭେଦଗଣନା ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ଅଞ୍ଞାତିକାୟ, ଞାତିକାୟ ଚ ସନ୍ତକଂ ଚୀୱରଂ ଉଭୋହି ଏକତୋ ଦିୟ୍ୟମାନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟମେୱ। ଅଥ ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ଏୱ ହତ୍ଥତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟମେୱ। ଅଥ ଞାତିକାୟ ହତ୍ଥତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଅନାପତ୍ତି। ଅଥ ଉଭୋସୁ ଅଞ୍ଞାତିକାଦିସଞ୍ଞୀ, ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଦୁକ୍କଟାଦିଆପତ୍ତିଭେଦଗଣନା ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ଅଞ୍ଞାତିକୱିଞ୍ଞତ୍ତିଆଦୀସୁପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ନୟୋ ନେତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ୱିମିସ୍ସତାୟ ନୟୋ।

ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପନ ଅନେକେ ଅଞ୍ଞାତିକା ୱିଞ୍ଞତ୍ତା, ୱିଞ୍ଞତ୍ତପୁଗ୍ଗଲଗଣନାୟ ଦୁକ୍କଟଂ। ଏକୋ ଦେତି, ଏକୋ ନ ଦେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ। ଅଥ ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତୋ ଦେତି, ନ ନିସଗ୍ଗିୟଂ। ଅଥ ୱିଞ୍ଞତ୍ତାୱିଞ୍ଞତ୍ତାନଂ ସାଧାରଣଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତୋ ଦେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ। ଉଭୋ ଦେନ୍ତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟମେୱ। ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତୋ ଦେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେନ ଅନାପତ୍ତି। ୱିଞ୍ଞତ୍ତସ୍ସ ୱଚନେନ ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତୋ ଦେତି, ଅନାପତ୍ତି ଏୱ। ତଥା ଉପକ୍କଟାଦୀସୁପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ନୟୋ ନେତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ତାୱତା ସଙ୍ଖେପତୋ ଅଞ୍ଞାତିକାଯାଦିଗାଥା ୱୁତ୍ତାଧିପ୍ପାୟା ହୋତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦଂ ନିପ୍ପୟୋଜନତାୟ ନିଦସ୍ସନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ପୟୋଜନୱିସେସୋ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଆୱିଭୱିସ୍ସତୀତି । ଏୱମେୱ ଅଞ୍ଞତ୍ଥପି ୱଚନେନ, ୱିସେସଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଚ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଞାତବ୍ବଂ ୱିସେସପ୍ପୟୋଜନନ୍ତି।

ଦୁତିୟୌପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ରାଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଠାନଂ ଭଞ୍ଜତି, ଆଗତକାରଣଂ ୱିନାସେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁନ ଚୋଦନଂ ନ ଲଭତୀତି ଏକେ। ଆଗମନସ୍ସ ସାତ୍ଥକଂ ନ ହୋତି, ଚୀୱରଂ ନ ଲଭିସ୍ସତି ପଟିସନ୍ଥାରସ୍ସ କତତ୍ତାତି ଏକେ। ଚୋଦନାଲକ୍ଖଣଂ ନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ‘‘ଧମ୍ମଦେସନାଧିପ୍ପାୟାଦିନା ନ ପଟିସନ୍ଥାରୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ‘‘‘ଆଗତକାରଣଂ ୱିନାସେତୀ’ତି ଚୋଦନାଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି, ଚୋଦେତୁକାମୋ ଅକଉଡ୍ଢମକାସି, ତପ୍ପଚ୍ଚୟା ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଚ ୱଦତି। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ପନ ‘‘ଆସନେ ଚେ ନିସୀଦତି, ଏକାୟ ନିସଜ୍ଜାୟ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି। ଆମିସଂ ଚେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଏକେନ ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି। ଧମ୍ମଂ ଚେ ଭାସତି, ଧମ୍ମଦେସନାସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦାୟ ଏକାୟ ୱାଚାୟ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘ଆଗତକାରଣଂ ୱିନାସେତୀ’ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦତି। ‘‘ଏସୋ ଖୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେନ ସଞ୍ଞତ୍ତୋ ଏକୋ, ‘‘ଅୟଂ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋତି…ପେ… ଅୱୁତ୍ତେପି ଚୋଦେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ଦୁତିୟୋ, ସଚେ ପନ ଦୂତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ‘‘ଅହଂ ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଦସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୋ ତତିୟୋ, ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପେସେତ୍ୱା ଆରୋଚାପେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ଚତୁତ୍ଥୋତି ୟଥା ଭିକ୍ଖୁନା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରୋ, ତଥେୱ ଦୂତେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରୋ। ମୁଖୱେୱଟିକକପ୍ପିୟକାରକୋ, ପରମ୍ମୁଖକପ୍ପିୟକାରକୋ ଚେତି ଏତେସୁ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେସୁ ୱିୟ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ରାଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ଏଳକଲୋମୱଗ୍ଗୋ

୧। କୋସିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କାରାପେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ ଉଭିନ୍ନଞ୍ଚ କୋସିୟଂ ଏକତୋ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଉଭୋ ୱା ଏକତୋ କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନା କତଂ ଚେ, ‘‘ନିସ୍ସଜ୍ଜନକାଲେ ସୟଂ କତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଉଭୋହି ଚେ କତଂ, ୟଥାପାଠଇମେୱ।

କୋସିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସୁଦ୍ଧକାଳକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୟଥା ପଠମେ ‘‘ଏକେନପି କୋସିୟଂସୁନା’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କୋସିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଇଧ ‘‘ଏକେନପି ଅଞ୍ଞେନ ଅମିସ୍ସିତାନ’’ନ୍ତି ୱଚନାଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞେନ ମିସ୍ସଭାୱେ ସତିପି ଅପଞ୍ଞାୟମାନରୂପକଂ ଚେ, ‘‘ସୁଦ୍ଧକାଳକ’’ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱଦନ୍ତି।

ସୁଦ୍ଧକାଳକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ତୁଲୟିତ୍ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ୟଥା ତୁଲାଧାରଣାୟ କାଳକାଧିକା ନ ହୋନ୍ତି, ତଥା କାଳକାନଂ ଦ୍ୱେ ଭାଗା ଗହେତବ୍ବା ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ। ‘‘ଏକସ୍ସାପି କାଳକଲୋମସ୍ସ ଅତିରେକଭାୱେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ୱଚନଂ ତୁଲାଧାରଣାୟ କିଞ୍ଚାପି ନ ସମେତି, ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ପନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ତୁଲାୟ ଧାରୟିତ୍ୱା ଠପିତେସୁ ଏକମ୍ପି ଲୋମଂ ତତ୍ଥ ପତେୟ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ଅୟମଧିପ୍ପାୟୋତି ନୋ ତକ୍କୋ’’ତି ଆଚରିୟୋ। ୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦେନ ଅଗ୍ଗହଣଂ ଅକିରିୟା, ସନ୍ଥତକରଣଂ କିରିୟା।

ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଛବ୍ବସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଓରେନଚେ ଛନ୍ନଂ ଓସ୍ସାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଛଦ୍ଦସ୍ସେ ପରିପୁଣ୍ଣେ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ନିଟ୍ଠାନଦିଓସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଛନ୍ନଂ ଓସ୍ସାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯାନି ପନେତ୍ଥ ଅତିରେକଛଦ୍ଦସ୍ସଓସେନ ୱା ସମ୍ମୁତିଓସେନ ୱା କତାନି, ସବ୍ବାନି ତାନି ଏକତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି। ଗିଲାନସ୍ସ ଚ ଏକଂ ନପ୍ପହୋତୀତି ଅନେକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ରୋଗସ୍ସ ମନ୍ଦତାଯ ସନ୍ଥତଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସମ୍ମୁତି ୱା ରୋଗୋ ୱା ନ ରକ୍ଖତୀତି ଏକେ। ଅପିଚ ଛଓସ୍ସବୁଦ୍ଧନିମ୍ମଲଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱିଚାରେତୁଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା। ତସ୍ମା ଛଓସ୍ସେ କମ୍ମଂ କତନ୍ତି।

ଛଦ୍ଦସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ‘‘ସନ୍ଥତଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା’’ତି ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ‘‘ନିସୀଦନସନ୍ଥତ’’ନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ନନୁ ଏତ୍ଥ କାରଣେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି? ଅତ୍ଥି କାରଣଂ, ଚୀୱରସଞ୍ଞିତାଯ ସନ୍ଥତାନଂ ଉଜ୍ଝିତତ୍ତା ତେସଂ ଅଚୀୱରଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତଥା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଭଗୱତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତେଚୀୱରିକଧୁତଙ୍ଗଭେଦଭଯା ସନ୍ଥତେ ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରସଞ୍ଞିତାଯ ସନ୍ଥତାନି ଉଜ୍ଝିତ୍ୱା ତେରସ ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦଯିଂସୁ, ଭଗୱା ଚ ତେସଂ ସନ୍ଥତଂ ଅନୁଜାନି। ତତୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏୱଂ ହୋତି ‘‘ନିସୀଦନଚୀୱରସଣ୍ଠାନମେୱେତଂ ନିସୀଦନସନ୍ଥତଂ ନୋ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରଭାୱେନ, ପଗେୱ କତସନ୍ଥତଂ ୱା’’ତି। ତତୋ ‘‘ସନ୍ଥତେ ତେସଂ ଚୀୱରସଞ୍ଞିତା ନ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ତଦତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ‘‘ସନ୍ଥତ’’ନ୍ତି ଅପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ‘‘ନିସୀଦନସନ୍ଥତ’’ନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇମେସୁ ପନ ପଞ୍ଚସୁ ସନ୍ଥତେସୁ ପୁରିମାନି ତୀଣି ୱିନଯକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଟିଲଭିତ୍ୱାପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା, ପଚ୍ଛିମାନି ଦ୍ୱେ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୫୬୬-୫୬୭) ଲିଖିତଂ। କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି (ପାରା। ୫୭୦) ୱଚନତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ପକତିଯା ଦୀଘମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନାନିପି ତିଯୋଜନପରମମେୱ ହରିତବ୍ବାନି, ପଗେୱ ଅପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତି। ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଚେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ନାମ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଅକାମା ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠଭିକ୍ଖୁନିଯା ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପତ୍ତି ୱିଯାତି ଦସ୍ସେତି। ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ୱା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତେନେୱ ୱାସାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଗମନୁସ୍ସାହତ୍ତା ‘‘ଅପ୍ପଟିପନ୍ନୋ’’ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନେୱ ଏଳକଲୋମାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ…ପେ… ଅସନ୍ତେପି ହାରକେ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଯସ୍ମା ୱା ଏଳକଲୋମାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତିଯୋଜନପରମତା ଅଧିପ୍ପେତା, ମଗ୍ଗଂ ଅପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଚ ତିଯୋଜନପରମତା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘‘ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ହରତୋ ଚ ଅନାପତ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ପଟିଲାଭୋ ହି ତେସଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ନାମାତି।

‘‘ଆକଙ୍ଖମାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି ଇମିନା ଅତ୍ତନା ପଟିଗ୍ଗହିତାନଂଯେୱ ତିଯୋଜନାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତେନ ଅନାକଙ୍ଖମାନେନ ପରସନ୍ତକାନି ପଟିଗ୍ଗହିତାନି ହରନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ।

ଅଙ୍ଗେସୁ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତା’’ତି ନତ୍ଥି, ଅଯମତ୍ଥୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଇମିନା, ‘‘ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା’’ତି ଇମିନା ଚ ଦୀପିତୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ହରାପେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି ଚେ, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ତିଯୋଜନପରମଂ ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଚେ ହରନ୍ତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ।

ତିଯୋଜନପରମଂ ସହତ୍ଥା ହରିତବ୍ବାନୀତି ତିଯୋଜନପରମମେୱ ଅତ୍ତନା ହରିତବ୍ବାନି, ତଂ କିମତ୍ଥନ୍ତି? ସୀମାଯ ଏତପରମତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଯୋଜନପରମଂ ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୪୦)। ୱାସାଧିପ୍ପାଯେନ, ପଚ୍ଚାଗମନାଧିପ୍ପାଯେନ ୱା ଗଚ୍ଛତୋ ଏତପରମତା ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଅତିମହତିଯୋ ସୀମାଯୋ ସମ୍ମନନ୍ତି…ପେ… ଭିକ୍ଖୂ ଉପୋସଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଉଦ୍ଦିସ୍ସମାନେପି ପାତିମୋକ୍ଖେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠମତ୍ତେପି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅନ୍ତରାପି ପରିୱସନ୍ତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୦)।

ଅସନ୍ତେହାରକେତି ଆଣତ୍ତିଯା ହାରକେ ଅସତି। କମ୍ବଲସ୍ସ ଉପରି ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସଚେ ଏକମ୍ପି ଲୋମଂ ଚୀୱରେ ଲଗ୍ଗଂ ହୋତି,

ତିୟୋଜନାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତି ଏଓ୍ୱ କମ୍ବଲତୋ ଓ୍ୱିଜଟିତତ୍ତାତି ଲିଖିତଂ। ତଂ କମ୍ବଲସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ପଟିଗ୍ଗହିତମେଓ୍ୱ ହୋତୀତି ୟୁତ୍ତଂ।

ଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଜାତରୂପସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

''ନିକ୍ଖିତ୍ତରୁକ୍ଖଚ୍ଛାୟାପି ରୁକ୍ଖପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତା''ତି ଲିଖିତଂ।

ଜାତରୂପସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ରୂପିୟସଂଓ୍ୱୋହାରସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

ଜାତରୂପରଜତପରିଓ୍ୱତ୍ତନନ୍ତି ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ।

ରୂପିୟସଂଓ୍ୱୋହାରସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। କୟଓ୍ୱିକ୍କୟସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

ଅସନ୍ତେ ପାଟିତ୍ତିୟଂ ଦେସେତଜ୍ଜମେଓ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ କିଂ ସୁଦ୍ଧିକଂ ପାଚିତ୍ତିୟଂ, ଉଦାହୁ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି? ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟମେଓ୍ୱ।

କୟଓ୍ୱିକ୍କୟସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତତ୍ରିଦଂ ପକିଣ୍ଣକଂ

ଅଟ୍ଠମସିକ୍ଖାପଦଂ ପରେନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଦିୟ୍ୟମାନସ୍ସ ଓ୍ୱା ପାରିଓ୍ୱତ୍ତକଭାଓ୍ୱେନ ଦିୟ୍ୟମାନସ୍ସ ଓ୍ୱା ପଂସୁକୂଲସ୍ସ ଓ୍ୱା ରୂପିୟସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନୌଗ୍ଗଣ୍ହାପନସାଦିୟନାନି ପଟିକ୍ଖିପତି।

ନଓ୍ୱମଂ ପରସ୍ସ ଓ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଓ୍ୱା ରୂପିୟପରିଓ୍ୱତ୍ତନଂ ପଟିକ୍ଖିପତି।

ଦସମଂ ଅରୂପିୟପରିଓ୍ୱତ୍ତନଂ। ''ଅରୂପିୟେ ଅରୂପିୟସଞ୍ଞୀ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି (ପାରା। ୫୯୧; ଓ୍ୱି। ଓ୍ୱି। ଟୀ। ୧।୫୯୧; ଓ୍ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୫୮୭) ଚ ଓ୍ୱଚନଂ ଇତରେହି ସହ ଆପତ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ଅରୂପିୟଞ୍ଚ ଦୁକ୍କଟଓ୍ୱତ୍ଥୁ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପରିଓ୍ୱତ୍ତନେ ସତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ଏକନ୍ତେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହ ଦୁକ୍କଟଓ୍ୱତ୍ଥୂନଂ ପରିଓ୍ୱତ୍ତନେ ଅନାପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଅନାପତ୍ତି ଏଓ୍ୱାତି ପୋରାଣାତି ଚେ? ନ, କପ୍ପିୟଓ୍ୱତ୍ଥୂନଂୟେଓ୍ୱ ତତ୍ଥ ଆଗତତ୍ତା। ୟଦି କପ୍ପିୟଓ୍ୱତ୍ଥୁ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, ପଗେଓ୍ୱ ଦୁକ୍କଟଓ୍ୱତ୍ଥୂତି ଚେ? ନ, ଆପତ୍ତିଗରୁକଲହୁକଭାଓ୍ୱେନ ଓ୍ୱତ୍ଥୁଗରୁକଲହୁକନିୟମାଭାଓ୍ୱତୋ।

ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଓ୍ୱତ୍ଥୁତୋ ହି ମୁତ୍ତାମଣିଓ୍ୱେଳୁରିୟାଦି ମହଗ୍ଘପ୍ପହୋନକମ୍ପି ଦୁକ୍କଟଓ୍ୱତ୍ଥୁତି କତ୍ୱା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଓ୍ୱତ୍ଥୁତୋ ମୁତ୍ତାଦି ଲହୁକଂ ହୋତି। ଲହୁକେପି ଓ୍ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୟଥେଓ୍ୱ ଦୁକ୍କଟଓ୍ୱତ୍ଥୁନୋ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଦୁକ୍କଟଂ, ତଥେଓ୍ୱ ତସ୍ସ ଓ୍ୱା ତେନ ଓ୍ୱା ଚେତାପନେପି ଦୁକ୍କଟଂ ୟୁତ୍ତନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୯) ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟା।

ଅଥ ଓ୍ୱା ୟଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ''କପ୍ପିୟଓ୍ୱତ୍ଥୂନଂୟେଓ୍ୱ ତତ୍ଥ ଆଗତତ୍ତା''ତି, ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଦୁକ୍କଟଓ୍ୱତ୍ଥୂନିପି ଅଧିପ୍ପେତାନି, ନ ପନ ପାଳିୟଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତାନି ଅନାପତ୍ତିଓ୍ୱାରପ୍ପସଙ୍ଗଭୟାତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମୁତ୍ତାଦୀସୁପି ଓ୍ୱୁତ୍ତେସୁ ଅନାପତ୍ତିୟଂ କପ୍ପିୟକାରକସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖତି, ''ଇଦଂ ମୁତ୍ତାଦି ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥି, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ଓ୍ୱେଳୁରିୟାଦିନା ଅତ୍ଥୋ''ତି ଭଣତି, ଦସମେନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ସିୟା। ୟସ୍ମା ଚ ଇଦଂ କପ୍ପିୟକାରକସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନାଦିସଂଓ୍ୱୋହାରୋ ଚ, ତସ୍ମା ତଂ ନଓ୍ୱମେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି କୟଓ୍ୱିକ୍କୟେଓ୍ୱ ହୋତି କପ୍ପିୟଓ୍ୱତ୍ଥୁହି ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ଇମିନାଓ୍ୱ ନୟେନ କିଞ୍ଚାପି ଦୁକ୍କଟଓ୍ୱତ୍ଥୁପି ଦସମେ ଅଧିପ୍ପେତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଟ୍ଠକଥାଓ୍ୱିରୋଧତୋ ପନ ନାଧିପ୍ପେତମିଚ୍ଚେଓ୍ୱ ଗହେତବ୍ବୋ।

କା ପନେତ୍ଥ କାରଣଚ୍ଛାୟାତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହ ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଅନାପତ୍ତି ଏଓ୍ୱାତି ଚେ? ନ, ତତ୍ଥ ଅନାଗତତ୍ତା। ଅନାଗତକାରଣା ଓ୍ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ?

ନ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହ ଆପତ୍ତିୱୁତ୍ଥୁକସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିୱାରଲାଭେ ୱିସେସକାରଣାଭାୱା, ଅକପ୍ପିୟତ୍ତା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହାପି ଆପତ୍ତିୟା ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧୋ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ।

ଅପରୋ ନୟୋ – ଯଦି ଦୁକ୍କଟୱୁତ୍ଥୁନା କୟୱିକ୍କଯେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, କପ୍ପିୟୱୁତ୍ଥୁମ୍ହି ୱୁତ୍ତପରିୟାୟୋ ତତ୍ଥ ଲବ୍ଭେୟ୍ୟ, ନ ପନ ଲବ୍ଭତୀତି ନୱମେ ଏୱ ତାନି ୱୁତ୍ତାନି। ତସ୍ମା ସଂୱୋହାରୋ ନାମ କୟୱିକ୍କୟୋପି ଅଞ୍ଞଥା ପରିୱତ୍ତନଂ ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱା ପୱତ୍ତୋ, କୟୱିକ୍କୟଞ୍ଚ ମୋଚେତ୍ୱା ''ଇମିନା ଇମଂ ଦେହୀ'ତି ଚେତାପେତି, ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅୱତ୍ୱା ଦସମସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ତେସଂ ପରିୱତ୍ତନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାନୁମତିୱିରୋଧତୋ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଦୁକ୍କଟୱୁତ୍ଥୁନା ଚେତାପନେ ଦୁକ୍କଟମେୱ। ନେସଂ କୟୱିକ୍କୟେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ଚେ? ନ, ସଙ୍ଖସ୍ସପି କୟୱିକ୍କୟତ୍ତା। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ 'ସଚେ କୟୱିକ୍କୟଂ ସମାପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟ'ନ୍ତି ଭାସିତଂ, ତଂ ଦୁବ୍ଭାସିତଂ। କସ୍ମା? ନ ହି ଦାନଗ୍ଗହଣତୋ ଅଞ୍ଞୋ କୟୱିକ୍କୟୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୯), ଅତ୍ତନୋ ମତିୟା କୟୱିକ୍କୟଲକ୍ଖଣସମ୍ପତ୍ତେ ଦସମସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ତେସଂ ପରିୱତ୍ତନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାନୁମତିୱିରୋଧତୋ ଚ। ଭୱତୁ ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିସିଦ୍ଧମିଦଂ କାରଣଂ, ଦସମେ ଅୱସ୍ସମେୱ ଜାନିତବ୍ବାନୀତି ତାନି କୟୱିକ୍କୟାନେୱାତି ତେସଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଭାୱଞ୍ଚ ଗତାନୀତି ଏୱମ୍ପି ସିଦ୍ଧୋ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ।

ଏତ୍ଥାହୁ ପୋରାଣା – ''ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ରୂପିୟଂ ପରହତ୍ଥଗତଂ କରୋତି ଅଞ୍ଛାଚରତି, ଦୁକ୍କଟଂ। ପରସ୍ସ ରୂପିୟଂ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତଂ କରୋତି, ଅଟ୍ଠମେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ। ଉଗ୍ଗହିତୱୁତ୍ଥୁପରିୱତ୍ତନେ କଥଂ ଜାତଂ? ଅବ୍ୟୋହାରିକଂ ଜାତଂ। ଅଥ ପରସ୍ସ ରୂପିୟଂ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତଂ ପଠମଂ କରୋତି, ରୂପିୟପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ କତତ୍ତା ଅଟ୍ଠମେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ। ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ରୂପିୟଂ ପରସ୍ସ ହତ୍ଥଗତଂ ପଚ୍ଛା କରୋତି, ସଂୱୋହାରେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ''ନ୍ତି। ''ରୂପିୟସ୍ସ ଗହଣମତ୍ତେନ ଅଟ୍ଠମେନ ଆପତ୍ତି, ପଚ୍ଛା ପରିୱତ୍ତନେ ନୱମେନା''ତି ହି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ଯୁତ୍ତଂ। ''ଅଞ୍ଛାଚରତି, ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଦୁୱୁତ୍ତଂ। ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ଅନିୟମପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନେସୁ ଦସ୍ସିତୋୱ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଦି ଦ୍ୱୀହି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେହି ଭୱିତବ୍ବଂ, ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନେ ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ରୂପିୟଂ ପଟିଗ୍ଗହେସିଂ, ନାନାପ୍ପକାରକଞ୍ଚ ରୂପିୟସଂୱୋହାରଂ ସମାପଜ୍ଜି''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟ ''ରୂପିୟଂ ଚେତାପେତୀ''ତି ସବ୍ବତ୍ଥ ପାଠଇୟଂ ରୂପିୟପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

ଏତ୍ତାୱତା ଯଂ ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ ''ଦୁକ୍କଟୱୁତ୍ଥୁନା କୟୱିକ୍କୟଂ ପରିହରନ୍ତେନ ଚତୂସୁ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱୁତ୍ଥୂସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଗହିତେ ଅଟ୍ଠମେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି। ଦୁକ୍କଟୱୁତ୍ଥୁନା ଦୁକ୍କଟୱୁତ୍ଥୁନ୍ତି ''ଇମିନା ଇଦଂ ଦେହୀ''ତି ଗହିତେ ତେନେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି। ''କୟୱିକ୍କୟମ୍ପି ନୀହରିତ୍ୱା ଗହିତେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଚେତାପିତରୂପିୟଗ୍ଗହଣେ ଅଟ୍ଠମେନ, ପରିୱତ୍ତନେ ନୱମେନାତିଆଦିନା ଅତ୍ତନା ଅନୁଗ୍ଗହେତ୍ୱା କପ୍ପିୟୱସେନ ନୀହରିତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ସହଧମ୍ମିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି, ତଂ ୱିସୋଧିତଂ ହୋତି। ଅପରମ୍ପି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ''ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବେ ଅସତି କଥଂ ପାଚିତ୍ତିୟଂ, ଦୁନ୍ନିସ୍ସଟ୍ଠରୂପିୟମ୍ପି 'ନ ଛଡ୍ଡେତୀ'ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ ଉପାସକୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଚେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେତି, କପ୍ପତୀ''ତି, ତଞ୍ଚ ଦୁୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଗହିତତ୍ତା ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱତ୍ଥୁ ହୋତି। ପୁନ ଅପରଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ''ଇମଂ 'ଗଣ୍ହାହୀ'ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତଦୁକ୍କଟଂ, 'ଏତଂ ଦେହୀ'ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଦୁୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ପୟୋଗଦୁକ୍କଟଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିୟ ପଞ୍ଞାୟତି।

ପକିଣ୍ଣକଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଏଳକଲୋମୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ପତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦ୍ୱେ ଅପତ୍ତା, ତସ୍ମା ଏତେ ଭାଜନପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା, ନଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗାନୱିକପ୍ପନୂପଗତାତି ଅହୋତି ଚ। ସମଣସାରୁପ୍ପେନ ପକ୍କନ୍ତି ଅୟୋପତ୍ତୋ ପଞ୍ଚହି ପାକେହି ପକ୍କୋ ହୋତି, ମତ୍ତିକାପତ୍ତୋ ଦ୍ୱୀହି। ''ଭିକ୍ଖୁନିୟା ପତ୍ତସନ୍ନିଚୟସ୍ସ ୱାରିତତ୍ତା (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୬୦୨) ଭିକ୍ଖୁସ୍ସପି ତଂ 'ଅନନୁରୂପ'ନ୍ତି କତ୍ୱା 'ପୁରାଣପତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା'ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ପାଠଇୟଂ ''ସନ୍ନିଚ୍ଚୟଂ କରେୟ୍ୟାତି ଅନଧିଟ୍ଠିତୋ ଅୱିକପ୍ପିତୋ''ତି (ପାଚି। ୭୩୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ସୋ ହି କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୦୬ ଆଦୟୋ) ନିଚ୍ଚୟସନ୍ନିଧି ୱିୟ ଏକୋପି ପୁନଦିୱସେ ''ସନ୍ନିଚ୍ଚୟୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନନ୍ତରସିକ୍ଖାପଦେ ପନ ''ଦୁତିୟୋ ୱାରିତୋ''ତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନିୟତଂ। ତସ୍ମା ଦ୍ୱେ ପତ୍ତେ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ଲଭତି। ସଚେ ଏକତୋ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ଦ୍ୱେପି ଅନଧିଟ୍ଠିତା ହୋନ୍ତି। ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ଦୁତିୟୋ ଅନଧିଟ୍ଠିତୋ। ୱିକପ୍ପେତୁଂ ପନ ବହୂପି ଲଭତି। କାକଣିକମତ୍ତମ୍ପୀତି

ଏତ୍ଥ ପି-କାରୋ ‘‘ଏକପାକମ୍ପି ଜନେତୀ’’ତି ପାକଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ଅଥ ୱା ସଚେ ଏକପାକେନେୱ ସାରୁପ୍ପୋ, ୱଟ୍ଟତୀତି ପାକପରିମାଣଂ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅପତ୍ତତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠାନୂପଗୋନ ହୋତି। ଅପଚ୍ଛଦ୍ଦରନ୍ତେନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବୋତି ପୁରାଣପତ୍ତଂ ଅପଚ୍ଛଦ୍ଦରନ୍ତେନ ସୋ ପତ୍ତୋ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋତି ଲିଖିତଂ।

ପତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପୱାରିତେତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନେୱ ୱଟ୍ଟତି, ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନ ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନାପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଲିଖିତଂ।

ଯୋ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନତ୍ତଂ, ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ କରୋ ସୋ;

ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନତ୍ତଂ, ପତ୍ତାନ ସନ୍ତିକେ।

ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ପଟିସାଯନୀଯାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ପାଦମକ୍ଖନାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଯେସଂ ମଂସଂ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱଚନେନ ଯେସଂ ମଂସଂ ନ କପ୍ପତି, ତେସଂ ସପ୍ପିଆଦି ନ କପ୍ପତୀତି ୱଦନ୍ତା ଅଜାନିତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି। ଯେସଞ୍ହି ମଂସଂ କପ୍ପତି, ତେସଂ ସପ୍ପୀତିଆଦି ସତ୍ତାହକାଲିକନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେ ଯେସଂ ମଂସଂ କପ୍ପତି, ତେସଂଯେୱ ଖୀରାଦି ପଣୀତଭୋଜନଂ, ନେତରନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ମଧୁ ନାମ ମଧୁକରିଭମରମକ୍ଖିକାନଂ ଆସଯେସୁ ନିପ୍ଫାସସଦିସଂ ମହାମଧୁ ହୋତି, ତଂ ଯାୱଜୀୱିକନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପାଚିତ୍ତିଯକଣ୍ଡଂ

୪। ଭୋଜନୱଗ୍ଗୋ

୨। ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦେୱଦତ୍ତୋ କାଲେ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଭଗୱତା ‘‘ଗଣଭୋଜନେ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୨୦୯) ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ପଦଭାଜନେ ପନ ‘‘ନିମନ୍ତିତା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି (ପାଚି। ୨୧୮) ନିମନ୍ତନମେୱ ଗହେତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତଂ। ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଯାଚନମ୍ପି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଲିଖିତଂ। କସ୍ମା? ପରିୱାରେ ଏୱ ‘‘ଗଣଭୋଜନଂ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ପସୱତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ୱା ନିମନ୍ତନତୋ ୱା’’ତି (ପରି। ୩୨୨) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂଯେୱ ପାକଟତ୍ତା ପଦଭାଜନେ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘‘ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ’ତି ଚ ଗହିତଭତ୍ତାପି ଅଞ୍ଞେ ଯାୱ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତାୱ ଚେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତି ଏୱ ନାମା’’ତି ଚ, ‘‘ଯୋ କୋଚି ପବ୍ବଜିତୋତି ସହଧମ୍ମିକେସୁ, ତିତ୍ଥିଯେସୁ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଚ, ‘‘ସମଯାଭାୱୋତି ସତ୍ତନ୍ନଂ ଅନାପତ୍ତିସମଯାନଂ ଅଭାୱୋ’’ତି ଚ, ‘‘ସମଯଲଦ୍ଧକେନ ସହ ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଚ, ‘‘ସମଯଲଦ୍ଧକୋ ସଯମେୱ ମୁଚ୍ଚତି, ସେସାନଂ ଗଣପୂରକତ୍ତା ଆପତ୍ତିକରୋ ହୋତୀ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

ଏତ୍ଥାହ – ‘‘ପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ହେତ୍ଥ ପମାଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ପାଳିଯଂ ‘‘ଗଣଭୋଜନଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ…ପେ… ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି (ପାଚି। ୨୧୮) ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ତତ୍ଥ ‘‘ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ପଟିଗ୍ଗହଣନିଯମୱଚନଂ। ନ ହି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତକଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି।

ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଞ୍ଞତ୍ରସମଯାତି ପନ ନିମନ୍ତନତୋ ପସୱନତୋ ଭୋଜନାପେକ୍ଖଂ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଏକେ। ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ଭତ୍ତଂ ଲଭତି, ତମଞ୍ଞୋ ଚୂପାସକୋ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଘରେ ନିସୀଦାପେସି, ନ ଚ ତାୱ ଭତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି । ସଚେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି। କସ୍ମାତି ଚେ? ‘‘ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ନାମ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଭୋଜନେନ ନିମନ୍ତିତୋ ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଏତଂ ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ନାମା’’ତି (ପାଚି। ୨୨୭) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପଠମକଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। କାଣମାତାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦ୍ୱତ୍ତିପତ୍ତପୂରା ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବାତି ତଥାନୀତପୂୱେହି ଅତ୍ଥିକେନ ଉକ୍କଟ୍ଠପତ୍ତପ୍ପମାଣୱସେନ ଗହେତବ୍ବା। ‘‘ମା ଖୋ ତ୍ୱଂ ଏତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହୀ’’ତି ଅପାଥେଯ୍ୟାଦିଅତ୍ଥାଯ ସଜ୍ଜିତସଞ୍ଞାଯ ଅତିରେକପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଆରୋଚନେ, ଅସଂୱିଭାଗେ ଚ ନ ମୁଚ୍ଚତି ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ। ଅଥ ଉଗ୍ଗହିତକଂ ଗଣ୍ହାତି, ନ ମୁଚ୍ଚତି ଏୱ। ଅସଂୱିଭାଗେ ପନ ଅନାପତ୍ତି ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା। ଅଚିତ୍ତକତା ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନାଭାୱେନେୱ, ନ ୱତ୍ଥୁଜାନନାଭାୱେନାତି ଏକେ। ‘‘ନ ପାଥେଯ୍ୟାଦିଅତ୍ଥାଯ ସଜ୍ଜିତଭାୱଜାନନ’’ନ୍ତି ଅଙ୍ଗେସୁ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଚେ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ନ ୱଦତି, ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ପୋରାଣା ୱଦନ୍ତି। ଅତିରେକପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣନ୍ତି ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚମଂୱ ଅଙ୍ଗଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, କତ୍ତବ୍ବାକରଣତୋ ପନ ଦୁକ୍କଟଂ। ଅଞ୍ଞଥା କିରିଯାକିରିଯଂ ଇଦଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅନିୱାରଣଂ, ଅନାରୋଚନଂ ୱା ଛଟ୍ଠମଙ୍ଗଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା।

କାଣମାତାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଠମପୱାରଣାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଭୁତ୍ତାୱୀ ପୱାରଣଂ ନାମ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ। ତେସୁ ‘‘ଅସନଂ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି ଏତେନେୱ ‘‘ଭୁତ୍ତାୱୀ’’ତି ଏତସ୍ସ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱିସୁଂ ଅଙ୍ଗସିଦ୍ଧି ନ ଦିସ୍ସତି। ଦିସ୍ସତି ଚେ, ଅଙ୍ଗାନଂ ଛକ୍କଉଦସ୍ସନନ୍ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୨୩୮-୨୩୯) ଲିଖିତଂ। ‘‘ଭୋଜନଂ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି ଅଭିହଟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

କୋଟ୍ଟେତ୍ୱାକତଚୁଣ୍ଣମ୍ପୀତି ପି-କାରେନ କୁଣ୍ଡକଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ସମପାକଭଜ୍ଜିତାନଂ ପନ ଆତପସୁକ୍ଖାନଂ ୱା କୁଣ୍ଡକଂ ୱା ଯେ କେଚି ତଣ୍ଡୁଲା ୱାତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସମପାକଭଜ୍ଜିତାନଂ ୱୀହୀନଂ, ୱୀହିପଲାସାନଂ ୱା ତଣ୍ଡୁଲଚୁଣ୍ଣଂ ପୱାରେତି। ତଥା ଖରପାକଭଜ୍ଜିତାନଂ କୁଣ୍ଡକମ୍ପି ପୱାରେତି। ଭଜ୍ଜିତସତ୍ତୁଯୋ ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା କତୋ ଅପକ୍କସତ୍ତୁମୋଦକୋପି ପୱାରେତୀତି ଲିଖିତଂ। ସଚେ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ନତ୍ଥି, ନ ପୱାରେତି। କସ୍ମା? ଅସନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ୱିପ୍ପକତଭୋଜନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ।

ଅକପ୍ପିୟମଂସଂ ପନ କିଞ୍ଚାପି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ଠିତଂ, ଖାଦିୟମାନଂ ପନ ମଂସଭାୱଂ ନ ଜହାତି, ତସ୍ମା ପୱାରେତି। ଭୋଜନସାଲାୟ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଚେ ଅତ୍ତନୋ ଅପାପୁଣନକୋଟ୍ଠାସଂ ଅଭିହଟଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ପୱାରେତି। କାମଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ପତ୍ତେ ପନ ଆରାମିକା ଆକିରନ୍ତି, ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଇଦଞ୍ହି ବୁଦ୍ଧପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠାୟ ଅନେସନାୟ ଉପ୍ପନ୍ନେୟେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯଥା ହି ସଙ୍ଘତୋ ଲଦ୍ଧଂ ପିଣ୍ଡଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଦେତି, ତଞ୍ଚେ ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ପୱାରେତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦନ୍ତି ଚ, ୱିଭାଗୋ ଲଜ୍ଜୀ ଚେ ଦେତି, ତଂ ସୋ ନ ଅଙ୍ଗୋହରିତୁକାମତାୟ ପଟିକ୍ଖିପତି, ପୱାରେତୀତି ଚ, ‘‘ସମଂସରସଂ ସମଚ୍ଛରସ’’ନ୍ତି ଆପଜ୍ଜନତୋ ‘‘ମଂସରସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ହୋତି, ‘‘ମଂସସ୍ସ ରସଂ ମଂସରସ’’ନ୍ତି ଅୟଂ ୱିଗ୍ଗହୋ ନାଧିପ୍ପେତୋତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଭତ୍ତମିସ୍ସକଂ ଯାଗୁଂ ଆହରିତ୍ୱା ‘‘ଯାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦତି, ନ ପୱାରେତି। ‘‘ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପୱାରେତି। କସ୍ମା? ଯେନାପୁଚ୍ଛିତୋ, ତସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାୟ। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଯାଗୁମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦତି, ତତ୍ର ଚେ ଯାଗୁ ବହୁତରା ୱା ହୋତି, ସମସମା ୱା। ଭତ୍ତଂ ମନ୍ଦଂ, ନ ପୱାରେତି। ଯାଗୁ ଚେ ମନ୍ଦା, ଭତ୍ତଂ ବହୁତରଂ, ପୱାରେତି। ଇଦଞ୍ଚ ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସକ୍କା ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ। କାରଣଂ ପନେତ୍ଥ ଦୁଦ୍ଦସଂ। ‘‘ଭତ୍ତମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦତି। ତତ୍ର ଭତ୍ତଂ ବହୁତରଂ ୱା ସମକଂ ୱା ଅପ୍ପତରଂ ୱା ହୋତି, ପୱାରେତି ଏୱ। ଭତ୍ତଂ ୱା ଯାଗୁଂ ୱା ଅନାମସିତ୍ୱା ‘‘ମିସ୍ସକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦତି। ତତ୍ର ଚେ ଭତ୍ତଂ ବହୁତରଂ, ସମକଂ ୱା ହୋତି, ପୱାରେତି। ଅପ୍ପତରଂ ନ ପୱାରେତି। ତଂ ସବ୍ବଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବନ୍ତି।

ଫଲଂୱା କନ୍ଦମୂଲାଦି ୱା ପଞ୍ଚହି ସମଣକପ୍ପେହି କପ୍ପିୟଂ ଅକତନ୍ତି ଏତ୍ଥ କପ୍ପିୟଂ ଅକାରାପିତେହି କଦଲିଫଲାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତିରିତ୍ତଂ କାରାପେତ୍ୱାପି ତଂ କଦଲିଫଲାଦିଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅମିସ୍ସକରସତ୍ତା ପୁନ ତାନି କପ୍ପିୟଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ଠପେତ୍ୱା କାରେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ପୁବ୍ବେ ତେସୁ ୱିନୟକମ୍ମସ୍ସ ଅନାରୁଳ୍ହତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି।

ପତ୍ତେ ରଜଂ ପତିତଂ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି। ତସ୍ମା ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ ଭିକ୍ଖା ଗଣ୍ହିତବ୍ବା। ‘‘ଅପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଗଣ୍ହତୋ ୱିନୟଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏତମଞ୍ଞେସମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ତଂ ପନ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଏୱମେୱ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ‘‘ଅତିରିତ୍ତଂ କତଂ ଅନତିରିତ୍ତକତଂ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଏୱମେୱ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ‘‘ଅତିରିତ୍ତଂ କତଂ, ଅନତିରିତ୍ତଂ କତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦୀହି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଦୀପିତଂ। ଅଲମେତଂ ସବ୍ବନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ତେ ଅଧିକଂ, ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ ନ ଲଚ୍ଛସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆହାରତ୍ଥାୟାତି ୱିକାଲେ ଏୱାତି ଏକେ। ‘‘ପଠମକଥିନସଦିସାନି। ଇଦଂ ପନ କିରିୟାକିରିୟ’’ନ୍ତି ପାଠୋ। କାୟକମ୍ମଂ ଅଙ୍ଗୋହରଣତୋ। ୱଚୀକମ୍ମଂ ୱାଚାୟ ‘‘ଅତିରିତ୍ତଂ କରୋଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଅକାରାପନତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଠମପୱାରଣାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଦୁତିୟପୱାରଣାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଭୁତ୍ତସ୍ମିଂ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୨୪୩) ମାତିକାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଭୋଜନପରିୟୋସାନେ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଙ୍ଗୋହାରେ ଅଙ୍ଗୋହାରେ।

ଦୁତିୟପୱାରଣାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ୱିକାଲଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ କାଲେନ ପରିଚ୍ଛେଦୋତି ଏୱଂ କିର।

ୱିକାଲଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ସନ୍ନିଧିକାରକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ଦୁଦ୍ଧୋତୋହୋତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଇଧ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ''ଦୁଦ୍ଧୋତଂ ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପୁନ

ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଛୋଦକଂ ୱା ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା, ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ୱା ଘଂସିତ୍ୱା ନିସ୍ନେହଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋ''ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୩) ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ମତ୍ତିକାପତ୍ତସ୍ସ କପାଲେନ ପୀତୋ ସ୍ନେହୋ ସନ୍ନିଧିଂ କରୋତୀତି ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ସଯଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱାତି ଏତ୍ଥ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ନାମ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ନିରପେକ୍ଖଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ଅୱିଜହିତଂ। ''ପଟିଗ୍ଗହଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗହିତଭାୱମୱିଜହିତମେୱ ସନ୍ନିଧିଂ ଜନେତୀ''ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ, ତଂ ''ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ପାଚି। ୨୫୫) ପାଠଇଯା ୱିରୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ସ ପନ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନକିଚ୍ଚାଭାୱତୋ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

ସନ୍ନିଧିକାରକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ତେସଂ ମଂସଞ୍ଚ ଖୀରଦଧୀନି ଚ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତାନୀ''ତି ଇଦଂ ପାଚିତ୍ତିଯୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଛେଦୋ, ନ ପନ କପ୍ପିଯଖୀରାଦିପରିଚ୍ଛେଦୋ, ତସ୍ମା ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଖୀରାଦୀନି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଚ, ''ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦେନ କାରେତବ୍ବୋ''ତି ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତେ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ସପ୍ପିଆଦିଭେସଜ୍ଜପଞ୍ଚକଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି ଚେ, ତତ୍ଥ ''ନ ଭେସଜ୍ଜକରଣୀଯେନ ଭେସଜ୍ଜଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ''ତେନ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨୬୧) ଚ ଲିଖିତଂ।

ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଦନ୍ତପୋନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ସରୀରାୱଯୱେନା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମୁଖେନ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ''ଚିଞ୍ଚାଦିପତ୍ତେସୁ ଭୂମିଯଂ ଅତ୍ଥତେସୁ ନ ୱଟ୍ଟତି, କଳ୍ଲଖେତ୍ତେ ତତ୍ଥ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚ, ''ସାମଂ ଗହେତ୍ୱା''ତି ଇମିନା ନ କେୱଲଂ ସମ୍ପଦଟ୍ଟଂଯେୱ, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଦଟ୍ଟଂ ୱିସେସେତି। ସାମଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

ଦନ୍ତପୋନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭୋଜନୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଅଚେଲକୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଚେଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଚେଲକାଦଯୋ ଯସ୍ମା, ତିତ୍ଥିଯାୱ ମତା ଇଧ;

ତସ୍ମା ତିତ୍ଥିଯନାମେନ, ତିକଚ୍ଛେଦୋ କତୋ ତତୋ।

ଅତିତ୍ଥିଯସ୍ସ ନଗ୍ଗସ୍ସ, ତଥା ତିତ୍ଥିଯଲିଙ୍ଗିନୋ;

ଗହଟ୍ଠସ୍ସାପି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, କପ୍ପତୀତି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଅତିତ୍ଥିଯସ୍ସ ଚିତ୍ତେନ, ତିତ୍ଥିଯସ୍ସ ଚ ଲିଙ୍ଗିନୋ;

ସୋତାପନ୍ନାଦିନୋ ଦାତୁଂ, କପ୍ପତୀତୀଧ ନୋ ମତି।

ଅଚେଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ସଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅନୁପଖିସିତ୍ୱା ନିସୀଦନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ସଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪-୫। ରହୋପଟିଚ୍ଛନ୍ନରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଚତୁତ୍ଥଂ ପଠମାନିଯତେ, ପଞ୍ଚମଂ ଦୁତିଯାନିଯତେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଇଧ ପଞ୍ଚମଂ ଉପନନ୍ଦସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ହୋତି।

ରହୋପଟିଚ୍ଛନ୍ନରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଚାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଭତ୍ତୋସମାନୋତି ନିମନ୍ତନଭତ୍ତୋତି ପୋରାଣା। ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ, ଅନାପୁଚ୍ଛା, ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଯାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି। ତତ୍ଥ ସମଯା ଦ୍ୱେ ସମଯା। ଭତ୍ତିଯଘରନ୍ତି ନିମନ୍ତିତସ୍ସ ଘରଂ ୱା ସଲାକାଭତ୍ତାଦିଦାଯକାନଂ ୱା ଘରଂ। ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଠମକଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ, ‘‘ଇଧ ନିମନ୍ତନା ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନା’’ତି ଏକେ।

ପୁରେଭତ୍ତଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡାଯ, ଚରିତ୍ୱା ଯଦି ଭୁଞ୍ଜତି;

ସିଯା ପରମ୍ପରାପତ୍ତି, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ନ ସା ସିଯା।

ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଞ୍ଚ ଗମିକୋ, ପୁବ୍ବଗେହଂ ଯଦି ଗଚ୍ଛେ;

ଏକେ ଆପତ୍ତିଯେୱାତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ଏକଚ୍ଚେ।

କୁଲନ୍ତରସ୍ସୋକ୍କମନେ, ଆପତ୍ତିମତଯୋ ହି ତେ;

ସମାନଭତ୍ତପଚ୍ଚାସା, ଇତି ଆହୁ ଇଧାପରେ।

ମତା ଗଣିକଭତ୍ତେନ, ସମେନ୍ତି ନଂ ନିମନ୍ତନେ;

ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ସମାନନ୍ତି, ଏକେ ସମ୍ମୁଖତାପରେ।

ସନ୍ନିଟ୍ଠାନତ୍ଥିକେହେୱ, ୱିଚାରେତବ୍ବଭେଦତୋ;

ୱିଞ୍ଞୂ ଚାରିତ୍ତମିଚ୍ଚେୱ, ସିକ୍ଖାପଦମିଦଂ ୱିଦୂ। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୨୯୪);

ଚାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦେନ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସତ୍ଥୋ ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତେ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ସପ୍ପିଆଦିଭେସଜ୍ଜପଞ୍ଚକଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି ଚେ, ‘‘ନଭେସଜ୍ଜେନ କରଣୀଯେନ ଭେସଜ୍ଜଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୀ’’ତି

(ପାଚି। ୩୦୯) ୱଚନେନ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩୧୦) ଲିଖିତଂ। ‘‘ତଯା ଇମିନାୱ ପୱାରିତମ୍ହା, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ଗିଲାନୋୱ ଲଭତି, ନ ଇତରୋତି ଚ, ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯା’’ତି ଅସ୍ସ ଞାତକପୱାରିତେ, ଅତ୍ତନୋ ୱା ଞାତକପୱାରିତେତି ଅତ୍ଥୋତି ଚ, ‘‘ଅପରିଯନ୍ତପୱାରଣାଯ ପୱାରିତେ’’ତି ସଙ୍ଘୱସେନ, ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ଚ ପୱାରେତ୍ୱା ଦାଯକା। ତସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଘପୱାରଣତା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ପୁଗ୍ଗଲପୱାରଣତା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚ, ‘‘ପରିଯନ୍ତାତିକ୍କମୋ’’ତି ୱଚନେନ ଗିଲାନୋ ଗହିତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଗିଲାନାଗିଲାନତା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ‘‘ସଙ୍ଘପୱାରଣାଯ ପୱାରଣତା’’ତି ପାଠୋତି ଚ ଲିଖିତଂ, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଉଯ୍ୟୁତ୍ତସେନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ହତ୍ଥିଆଦୀସୁ ଏକମେକନ୍ତି ଅନ୍ତିମସୋ ଏକପୁରିସାରୁଳ୍ହହତ୍ଥିମ୍ପି, ଏକଂ ସରହତ୍ଥଂ ପୁରିସମ୍ପି। ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ଏଳକଲୋମସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ, ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ ତିୱେଦନ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ଉଯ୍ୟୁତ୍ତସେନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ସେନାୱାସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କେନଚି ପଲିବୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ୱେରିକେନ ୱା ଇସ୍ସରେନ ୱା କେନଚି ରୁଦ୍ଧସ୍ସ। ସେନାପରିକ୍ଖେପେନ ୱା ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନେନ ୱା ସଞ୍ଚରଣଟ୍ଠାନପରିଯନ୍ତେନ ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବା।

ସେନାୱାସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଚେଲକୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ସୁରାପାନୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୁରାପାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ସୁରା’’ତି ୱା ‘‘ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱା ଜାନିତ୍ୱା ପିୱନେ ଅକୁସଲମେୱାତି ଲିଖିତଂ। ଅକୁସଲଚିତ୍ତନ୍ତି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ତଂ ସନ୍ଧାଯ କିର ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ କସ୍ମା ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅକୁସଲେନେୱ ପାତବ୍ବତାଯା’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୯) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଅକୁସଲେନେୱ ପାତବ୍ବତାଯାତି।

ସୁରାପାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କାଯସଂସଗ୍ଗସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଭାୱେ ସମାନେପି ଭିକ୍ଖୁନିଯାପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେପି ଦୁକ୍କଟଂ, ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ଏୱ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲାପେକ୍ଖଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦକେ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସତି କରଣୀଯେତି ଏତ୍ଥ ପୁରିସଂ ସତି କରଣୀଯେ ଆମସତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ନ ଇତ୍ଥିଂ।

ଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ହସଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଚିକ୍ଖଲ୍ଲଂ ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ସକ୍ଖରମ୍ପି ଖିପନକୀଳାଯ କୀଳତୋ ଦୁକ୍କଟମେୱ। ଉପରିଗୋପ୍ଫକେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯୱତ୍ଥୁଅତ୍ଥୱସେନ ‘‘ଉଦକେ ହସଧମ୍ମେ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦଂ ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ ଚେ, ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ କଥଂ;

କୀଳଇତଂୱ ଅକୀଳଆତି, ମିଚ୍ଛାଗାହେନ ତଂ ସିଯା।

ଏୱାୱତା କଥଂ କୀଳଆ, ଇତି କୀଳଆଯଂ ଏୱାଯଂ;

ଅକୀଳଆସଞ୍ଞୀ ହୋତେତ୍ଥ, ୱିନଯଞ୍ଞଂ ସମାଦଯେ।

ଏକନ୍ତାକୁସଲୋ ଯସ୍ମା, କୀଳଆଯାଭିରତମନୋ;

ତସ୍ମା ଅକୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ, ଏକମେୱେତ୍ଥ ଲବ୍ଭତୀତି। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩୩୬);

ହସଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଅନାଦରିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତସ୍ସୱଚନନ୍ତି ''ଅଯଂ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ୱା ୱମ୍ଭିତୋ ୱା ଗରହିତୋ ୱା ଇମସ୍ସ ୱଚନଂ ଅକତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଅନାଦରିଯଂ କରୋତି। ଧମ୍ମନ୍ତି କଥାଯଂ ଧମ୍ମୋ ନସ୍ସେଯ୍ଯ ୱା ୱିନସ୍ସେଯ୍ଯ ୱା ଅନ୍ତରଧାଯେଯ୍ଯ ୱା, ତଂ ୱା ଅସିକ୍ଖିତୁକାମୋ ଅନାଦରିଯଂ କରୋତି। ''ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା 'ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୁଗ୍ଗହୋ'ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩୪୪) ଲିଖିତଂ।

ଅନାଦରିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଜୋତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ୱିସିବ୍ବନାପେକ୍ଖୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱଟ୍ଟତି, ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ।

ଜୋତିନେକମନେକେ ୱା, ଜାଲେନ୍ତି ମୁନଯୋ ସହ;

ଏକୋ ସୋପେତି ନାନେକୋ, ଅଧିପ୍ପାଯୱିସେସତୋ।

ଜୋତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମୋରକ୍ଖିମଣ୍ଡଲମଙ୍ଗୁଲପିଟ୍ଠୀନନ୍ତି ନ ଏକନ୍ତତୋ, ଅଧିକଂ, ଓରଞ୍ଚାତି ୱଦନ୍ତି। ଏକକୋଣେପି ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଏକବିନ୍ଦୁପି ୱଟ୍ଟତୀତି।

ଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ୱିକପ୍ପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଠମକଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ''ନ୍ତି ପାଠୋ। ଏତ୍ଥ ପରିଭୋଗେନ କାଯକମ୍ମଂ। ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣେନ ୱଚୀକମ୍ମଂ।

ୱିକପ୍ପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଅପନିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସସୂଚିକେ ସୂଚିଘରେ ସୂଚିଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋତି ପୋରାଣା।

ଅପନିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୁରାପାନୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ସପ୍ପାଣକୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୱଡ୍ଢୁଗଣନାଯ କମ୍ମବନ୍ଧଗଣନାଚେତନାମାରଣାନଂ, ନ କମ୍ମବନ୍ଧଗଣନାଯ ଚେତନାମାରଣା। ଏଢ ଏକଚେତନାଯ ବହୁପାଣକା ମରନ୍ତୀତି ଅଯଂ ୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସପ୍ପାଣକନ୍ତି ପାଣକାନଂ ମରଣୱସେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ନ ସପ୍ପାଣକୌଦକପରିଭୋଗୱସେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ତସ୍ମା ଏୱ ''ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତ୍ତା ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ଅନାପତ୍ତି। ପଦୀପୁଜ୍ଜଲନେ ୱିଯ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜତା ୱୁତ୍ତାତି ଲିଖିତଂ।

ଜଲେ ପକ୍ଖିପନଂ ପୁବ୍ବଂ, ଜଲସ୍ସୱେସନଂ ଇଦଂ;

ଏୱଂ ଉଭିନ୍ନଂ ନାନାତ୍ତଂ, ଞେଯ୍ୟଂ ଞାଣୱତା ସଦାତି। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩୮୭)

ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଊନୱୀସତିୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଞ୍ଞଂ ଉପସମ୍ପାଦେତୀତି –

ଉପଜ୍ଝାଯୋ ସଚେ ସାମଂ, କମ୍ମୱାଚଞ୍ଚ ସାୱେତି;

କମ୍ମଂ ରୁହତି ଇଚ୍ଚେକେ, ନେତି ୱିନଯକୋୱିଦୋ।

ଦୁକ୍କଟଂ ୱିହିତଂ ଯସ୍ମା, ଆଚରିଯସ୍ସ ଗଣସ୍ସ ଚ;

ତସ୍ମା ଭିନ୍ନାୱ ଆଚରିଯ-ଉପଜ୍ଝାଯା ୱିସୁଂ ଇଧାତି।

ଊନୱୀସତିୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଇଧ ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନା, ସିକ୍ଖମାନା, ସାମଣେରୀତି ଇମା ତିସ୍ସୋପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଇମାସଂ ପନ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ସମଯୋ ରକ୍ଖତି, ଅଯମିମାସଂ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ଚ ୱିସେସୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଉକ୍ଖିତ୍ତସମ୍ଭୋଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ତଂଦିଟ୍ଠିଂ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜେନାତି ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକଂ ସନ୍ଧାଯା’’ତି ଲିଖିତଂ। ତିଟିଉନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିପାକାବ୍ଯାକତଚିତ୍ତେନ ସହସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେଯ୍ଯାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞଥା ସଚିତ୍ତକତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ କିରିଯାବ୍ଯାକତଂ ସନ୍ଧାଯ ନ ଯୁଜ୍ଜତି।

ଉକ୍ଖିତ୍ତସମ୍ଭୋଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। କଣ୍ଟକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଅଯଂ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ସଚେ ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ସଙ୍ଘାନୁମତିଯା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ଦଣ୍ଡକମ୍ମନାସନା ହି ଇଧାଧିପ୍ପେତା। ଯଦି ସୋ ପାରାଜିକୋ ହୋତି, ଲିଙ୍ଗନାସନା ନାମ ସିଯା। ‘‘ତେ ପଟିସେୱତୋ ନାଲଂ ଅନ୍ତରାଯାଯା’’ତି ଚ ଦିଟ୍ଠି ସଞ୍ଚରି ଅସନ୍ତାଦିଦିଟ୍ଠି ନ ହୋତି। ସଚେ ସା ଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ପାରାଜିକୋ ହୋତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ଏୱମେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ସଂୱରେ ଅତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ଲିଙ୍ଗନାସନାଯ ନାସେତବ୍ବୋତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୪୨୮) ଆଚରିଯସ୍ସ ତକ୍କୋ।

କଣ୍ଟକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସପ୍ପାଣକୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ସହଧମ୍ମିକୱଗ୍ଗୋ

୪। ପହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଙ୍ଗେସୁ ନ ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯତା ୱିଯ ଅମରଣାଧିପ୍ପାଯତା ୱତ୍ତବ୍ବାତି ଚେ? ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। କସ୍ମା? ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଯଂ ପହାରଂ ଦାତୁକାମୋ, ସୋ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ତସ୍ସ ମରଣେ ପଯୋଗୱିରହୋୱାତି କତ୍ୱା ଅମରଣାଧିକାରତ୍ତା କେୱଲଂ ଅମରଣାଧିପ୍ପାଯୋ ଏୱ ସୋତି ତା ୱିଯ ତା ନ ୱୁତ୍ତା। ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ପନ କୋପୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅନାପତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ତଲସତ୍ତିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତଲମେୱ ତଲସତ୍ତିକଂ। ‘‘ପୋଥନସମତ୍ଥଟ୍ଠେନ ସତ୍ତିକ’’ନ୍ତି ଏକେ। ଯସ୍ମା ପହରିତୁକାମତାଯ ପହରତୋ ପୁରିମେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, କେୱଲଂ ଉଚ୍ଚାରେତୁକାମତାଯ ଉଗ୍ଗିରଣମତ୍ତେ କତେ ଇମିନା ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଇମିନା ପନ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ପହାରୋ ଦିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ନପହରିତୁକାମତାଯ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ। କିମିଦଂ ଦୁକ୍କଟଂ ପହାରପଚ୍ଚଯା, ଉଦାହୁ ଉଗ୍ଗିରଣପଚ୍ଚଯାତି? ପହାରପଚ୍ଚଯା ଏୱ ଦୁକ୍କଟଂ, ପୁରିମଂ ଉଗ୍ଗିରଣପଚ୍ଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ସଦୁକ୍କଟଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ପୁରିମଞ୍ହି ଉଗ୍ଗିରଣଂ, ପଚ୍ଛା ପହାରୋ। ନ ଚ ପଚ୍ଛିମଂ ପହାରଂ ନିସ୍ସାଯ ପୁରିମଂ ଉଗ୍ଗିରଣଂ ଅନାପତ୍ତିୱତ୍ଥୁକଂ ଭୱିତୁମରହତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୪୫୬) ଆଚରିଯୋ।

ତଲସତ୍ତିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପରୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେତୁ ୱା, ମା ୱା, ତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ। ‘‘କୁକ୍କୁଚ୍ଚୁପାଦନ’’ନ୍ତି ତତିଯମଙ୍ଗଂ ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଉପସ୍ସୁତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉପସ୍ସୁତିନ୍ତି ଯଥା ଉପକୁଞ୍ଜଂ ‘‘ସମୀପକୁଞ୍ଜ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଥା ଉପସ୍ସୁତି ‘‘ସମୀପସ୍ସୁତୀ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ସୁଣାତି, ତଂ ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁତୀତି ପନେତ୍ଥ ପରେସଂ ୱଚନସଦ୍ଦୋ ଚ। ସୋ ହି ସୁୟ୍ୟତୀତି ସୁତି ନାମ। ଉପସୁୟ୍ୟତି ୱା ଏତ୍ଥାତି ଉପସ୍ସୁତି। ଓକାସୋ ହି ସୁତି ନାମ। ଇମେସଂ ସୁତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱଚନ’’ନ୍ତି ପାଠସେସୋ।

ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ଅତୀତଦ୍ୱୟସଦିସାନୀତି ନ ଗହେତବ୍ବାନି। ଥେୟ୍ୟସତ୍ଥସମୁଟ୍ଠାନଂ। ସିୟା କିରିୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୱନେ। ସିୟା ଅକିରିୟଂ ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱଦନ୍ତାନଂ ଅଜାନାପନୱସେନ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ। ‘‘ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ, ସଚିତ୍ତକଂ, ଲୋକୱଜ୍ଜଂ, କାୟକମ୍ମଂ, ୱଚୀକମ୍ମଂ, ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ, ଦୁକ୍ଖୱେଦନ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ଉପସ୍ସୁତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। କମ୍ମପ୍ପଟିବାହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅପ୍ପମତ୍ତକୱିସ୍ସଜ୍ଜନକେନ ପନ ଚୀୱରଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନାୟଂ (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୨୮) ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦାନି ସୂଚିଆଦୀନି ଅନପଲୋକେତ୍ୱାପି ଦାତବ୍ବାନି। ତତୋ ଅତିରେକଂ ଦେନ୍ତେନ ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ଏୱଂ କତଂ ପନ ଅପଲୋକନଂ କମ୍ମଲକ୍ଖଣମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଗାମସୀମାୱିହାରେସୁ ଓସାରଣାଦୀନି ସଙ୍ଘକମ୍ମାନିପେୟେୱ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜିୟୱେଭଙ୍ଗିୟାନି ପନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ଅପଲୋକେତବ୍ବନ୍ତି ଚ, ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ଅଦିନ୍ନାଦାନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ ଦୁକ୍ଖୱେଦନ’’ନ୍ତି ପାଠୋତି ଚ ଲିଖିତଂ।

କମ୍ମପ୍ପଟିବାହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଛନ୍ଦଂଅଦତ୍ୱାଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସନ୍ନିପାତଂ ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା ଚେ ଛନ୍ଦଂ ନ ଦେତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ଏକେ। ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏକେ ଧମ୍ମକମ୍ମନ୍ତରାୟକରଣାଧିପ୍ପାୟତ୍ତା।

ଛନ୍ଦଂଅଦତ୍ୱାଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ଦୁବ୍ବଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅକପ୍ପିୟେନ ୱାତି ସୁୱଣ୍ଣରଜତମୟମଞ୍ଚାଦିନା। କପ୍ପିୟମଞ୍ଚୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା’’ତି ଦିନ୍ନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ତେହି ପନ ‘‘ୱିହାରସ୍ସ ଦେମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସୁୱଣ୍ଣରଜତମୟାଦିଅକପ୍ପିୟମଞ୍ଚାପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ଚ, ‘‘ଅରଞ୍ଜରୋ ବହୁଉଦକଗଣ୍ହନକୋ’’ତି ଚ, ‘‘ସଙ୍ଘିକପଅଭୋଗେନ ୱାତି ସଚେ ଆରାମିକାଦୟୋ ପଟିସାମେତ୍ୱା ପଟିଦେନ୍ତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚ, ‘‘କଂସଲୋହାଦିଭାଜନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନମ୍ପି ପାରିହାରିୟଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୨୧) ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ପଟିସାମିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଚ, ‘‘ୱେଧକୋ କାୟବନ୍ଧନସ୍ସାତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ଚ, ‘‘ହିଙ୍ଗୁ ହିଙ୍ଗୁଲିହରିତାଲମନୋସିଲା ଅଞ୍ଜନାନୀ’’ତି ପାଠୋତି ଚ, ‘‘ଦାରୁମୟୋ ୱା…ପେ… ଅପାଦକୋପି ସମୁଗ୍ଗୋ’’ତି ପାଠୋତି ଚ, ‘‘ଦାରୁମୟୋ ତୁମ୍ବୋତି ଦାରୁମୟୋ ଉଦକତୁମ୍ବୋ’’ତି ଚ, ‘‘ଥମ୍ଭତୁଲାସୋପାନଫଲକାଦୀସୂ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

ଦୁବ୍ବଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ପରିଣାମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉକ୍କଟ୍ଠକସ୍ସ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଦାନଂ ନିୱାରେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାପେତି, ଅନାପତ୍ତି। ତଥା ସବ୍ବାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତନଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦାପେତି, ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସିତକା ଇଚ୍ଛନ୍ନାମସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଦାତୁକାମା ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ‘‘ୱିସଭାଗୋ ଏସୋ, ସଭାଗସ୍ସ ଦେହୀ’’ତି ୱଦତି। ଅନାପତ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଭାରଭୂତତ୍ତା। ତସ୍ସ ପନ ଦାତୁକାମଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାପେତି , ଆପତ୍ତି ଏୱ। ସବ୍ବତ୍ଥ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଦାତୁକାମଂ ଯଥାସୁଖଂ ୱିଚାରେତୁଂ ଲଭତି।

ପରିଣାମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସହଧମ୍ମିକୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ରତନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନ୍ତେପୁରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅସଯନିଘରେତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ବହିଭୂତେସୁ ରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ। ‘‘ସଚେ ଖତ୍ତିଯୋପି ହୋତି, ନାଭିସିତ୍ତୋ, ଅଭିସିତ୍ତୋପି ହୋତି, ନ ଖତ୍ତିଯୋ, ରକ୍ଖତୀ’’ତି ଆଚରିଯୋ ‘‘ଖତ୍ତିଯତା, ଅଭିସିତ୍ତତା’’ତି ଆପତ୍ତିଯା ଅଙ୍ଗଭାୱେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଠମକଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ଅନ୍ତେପୁରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ରତନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଙ୍ଖୋପି କଥାମଗ୍ଗୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକସୀସେନ ନିକ୍ଖିପନଂ, ଗୋପନଞ୍ଚ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୱତ୍ତୋ।

ରତନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ଅନାପୁଚ୍ଛା’’ତି ଚ ‘‘ତଥାରୂପା ଅଚ୍ଚାଯିକାତି ଚ ଇମାତି ଏୱ ତିସ୍ସୋ’’ତି ପାଠୋ। ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି କଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ସୂଚିଘରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତଂଅସ୍ସାତି ତଂ ଭେଦନକଂ ଅସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ ଅତ୍ଥି ପଠମଂ ଭେଦନଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦେସେତବ୍ବତ୍ତା। ଏସ ନଯୋ ଇତରେସୁପି। ୱାସିଜଟେତି ୱାସିଦଣ୍ଡକେ।

ସୂଚିଘରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ମଞ୍ଚପୀଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପାଦକନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକଂ। ତୁଲାସଙ୍ଘାତେ ଠପନମେୱ ଅଚ୍ଛକରଣଂ।

ମଞ୍ଚପୀଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ତୂଲୋନଦ୍ଧସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କିଞ୍ଚାପି ପଟିଲାଭେଯେୱ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ପରିଭୋଗେ ଏୱ ପନ ଆପତ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ‘‘ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ପାଚି। ୫୨୯) ୱଚନଂ ଏୱ ସାଧକଂ।

ତୂଲୋନଦ୍ଧସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କିଞ୍ଚାପି ନିସୀଦନସ୍ସ ଜାତି ନ ଦିସ୍ସତି ଏତ୍ଥ, ତଥାପି ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକେ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା, ‘‘ନୱ ଚୀୱରାନି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଚ ପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଚୀୱରଜାତି ଏୱସ୍ସ ଜାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଲାଭେ ସଦସଂ, ଅଲାଭେ ଅଦସମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏକେ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ‘‘ନିସୀଦନଂ ନାମ ସଦସଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ପାଚି। ୫୩୧-୫୩୨) ତସ୍ସ ସଣ୍ଠାନନିଯମନତୋ।

ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ରତନୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

ସୁଦ୍ଧପାଚିତ୍ତିଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାଟିଦେସନୀଯକଣ୍ଡଂ

୧। ପଠମପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଯାମକାଲିକାଦୀସୁ ଆହାରତ୍ଥାଯ ଏୱ ଦୁକ୍କଟଂ। ତସ୍ମିଂ ଆମିସେନ ଅସମ୍ଭିନ୍ନରସେ, ସମ୍ଭିନ୍ନେ ପନ ଏକରସେ ପାଟିଦେସନୀଯମେୱ।

ପଠମପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି କଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ଦୁତିଯପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଆରାମେ ୱା ଆରାମୂପଚାରେ ୱା ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହରନ୍ତସ୍ସାତି ଆରାମେ ୱା ଆରାମୂପଚାରେ ୱା ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆରାମେ ୱା ଆରାମୂପଚାରେ ୱା ଅଜ୍ଝୋହରନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ବହାରାମେ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଅନ୍ତାରାମେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଅଙ୍ଗେସୁ ଚ ‘‘ଅନ୍ତାରାମେ ୱା ଆରାମୂପଚାରେ ୱା ପଟିଗ୍ଗହଣ’’ନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତାରାମେ ହି ଦସ୍ସିତେ ଆରାମୂପଚାରଂ ଦସ୍ସିତମେୱାତି। ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି କଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ଚତୁତ୍ଥପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାଟିଦେସନୀଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସେଖିଯକଣ୍ଡଂ

ସେଖିଯେସୁ ସତିପି ୱୀତିକ୍କମେ ଅନାଦରିଯାପେକ୍ଖସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କାରକୋ ନ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଯଞ୍ହି ୱିନଯଧମ୍ମତା, ଯଦିଦଂ ସାପେକ୍ଖେ କାରକନିଦ୍ଦେସୋ, ସୋ ୱୁତ୍ତନିଯମେ ୱିଧି, ଭୁମ୍ମକରଣଞ୍ଚ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲାଧିକମ୍ପି ଓତାରେତ୍ୱା ନିୱାସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତୋ ପରଂ ଓତାରେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଆରାମେ ୱାତି ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନାଦିକାଲେ। ପାରୁପିତବ୍ବନ୍ତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗକିଚ୍ଚୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ଠତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ପରିସ୍ସଯାଭାୱଂ ଓଲୋକେତୁଂ ଲଭତିଯେୱାତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୫୮୨) ଲିଖିତଂ। ଯଥା ୱାସୂପଗତସ୍ସ ଅନ୍ତରଘରେ କାଯଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗନ୍ତୁକାମସ୍ସପି କାଯବନ୍ଧନଂ ଅବନ୍ଧିତ୍ୱା ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅପାରୁପିତ୍ୱା ଗାମପ୍ପୱେସନମନାରୋଚେତ୍ୱା ଯଥାକାମଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଗମନକାଲେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗାମପ୍ପୱେସନୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଏକଂ ଆୱସଥଂ ପୁରତୋୱ ଠିତଂ ପତ୍ୱା ପରିକ୍ଖାରଂ ଠପେତ୍ୱା ୱାସୂପଗତୋ ଚେ ହୋତି, ଇତରେହି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଯଥାସୁଖଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କୋ ପନ ୱାଦୋ ଚତୂହପଞ୍ଚାହଂ ୱାସମଧିଟ୍ଠାଯ ୱସିତଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଞ୍ଚ ୱାସୂପଗତାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତୀତି। ବୁଦ୍ଧପୂଜମ୍ପି ଯଥାସୁଖଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅନାପତ୍ତି କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଂ ତଂ ଓଲୋକେତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ କାରଣଂ ନାମ ଆମିସପୂଜାତି ୱେଦିତବ୍ବାତି ଲିଖିତଂ।

ଛବ୍ବୀସତିସାରୁପ୍ପୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଯସ୍ମା ‘‘ସମତିତ୍ତିକୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି (ପାଚି। ୬୦୨-୬୦୩) ୱଚନଂ ପିଣ୍ଡପାତୋ ସମପୁଣ୍ଣୋ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତେ ପତ୍ତେ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଦିଯ୍ୟମାନୋ ଥୂପୀକତୋପି ଚେ ହୋତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତୋ ହୋତି। ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପୁନ ଉଗ୍ଗିରିତୁକାମସ୍ସାପି ସହସା ଚେ ପୱିସତି, ଏତ୍ଥ ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚଭୁଞ୍ଜତି ନାମ। ୱିଞ୍ଞତ୍ତିକତଞ୍ଚ ଅକତଞ୍ଚ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠିତଂ ସହସା ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଅସ୍ସତିଯା ଭୁଞ୍ଜତି ନାମ।

ସଯଂ ଯାନଗତୋ ହୁତ୍ୱା, ଯଥା ଯାନଗତସ୍ସ ଚେ;

ଅଲଂ ୱତ୍ତୁଂ ତଥା ନାଲଂ, ସଛତ୍ତୋ ଛତ୍ତପାଣିନୋ।

‘‘ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦଂ ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥସମୁଟ୍ଠାନଂ, କିରିଯଂ, ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ, ସଚିତ୍ତକଂ, ଲୋକୱଜ୍ଜଂ, କାଯକମ୍ମଂ, ୱଚୀକମ୍ମଂ, ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ, ଦୁକ୍ଖୱେଦନ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ସେଖିଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଭିକ୍ଖୁନୀପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନା

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପାରାଜିକକଣ୍ଡଂ

ଅଭିଲାପମତ୍ତମେଵାତି ଏତ୍ଥ ଦହରଵସେନ ‘‘ଭନ୍ତେ’’ତି ଚ ଵୁଡ୍ଢଵସେନ ‘‘ଆଵୁସୋ’’ତି ଚ ତତ୍ଥ ଦୁଵିଧୋ ଅଭିଲାପୋ, ଇଧ ପନ ଵୁଡ୍ଢଦହରାନଂ ‘‘ଅୟ୍ୟା’’ତି ଏକମେଵ।

କାୟସଂସଗ୍ଗେ ଵୁତ୍ତନୟେନାତି ଏତ୍ଥ ତବ୍ବହୁଲନୟେନ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ଵୁତ୍ତା। ‘‘କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି ଅଵତ୍ଵା ପନ ‘‘ସାଦିୟେୟ୍ୟା’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଅକିରିୟତୋପି ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ୟଥା ଚେତ୍ଥ, ଏଵଂ ହେଟ୍ଠା ‘‘ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିୟା ତୟୋ ମଗ୍ଗେ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୬) ନୟେନ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତଂ ଵତ୍ଵା ତଦନନ୍ତରଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆନେତ୍ଵା ଵଚ୍ଚମଗ୍ଗେନ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଅଭିନିସୀଦେନ୍ତି, ସୋ ଚେ ପଵେସନଂ ସାଦିୟତୀ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୮) ନୟେନ ଅକିରିୟସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସପି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ପଠମପାରାଜିକାୟପି ତବ୍ବହୁଲନୟେନେଵ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ଵେଦିତବ୍ବା। ନ ହି ପଵେସନସାଦିୟନାଦିମ୍ହି କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ଦିସ୍ସତି।

ଅଙ୍ଗଜାତଚଲନଞ୍ଚେତ୍ଥ ନ ସାରତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ‘‘ସୋ ଚେ ପଵେସନଂ ନ ସାଦିୟତି, ପଵିଟ୍ଠଂ ନ ସାଦିୟତି, ଠିତଂ ନ ସାଦିୟତି, ଉଦ୍ଧରଣଂ ସାଦିୟତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୫୮) ଏତ୍ଥ ଠିତନସାଦିୟନେ ପକତିୟାପି ପରିପୁଣ୍ଣଚଲନତ୍ତା। ସାଦିୟନପଚ୍ଚୟା ପଟିସେଵନଚଲନଞ୍ଚେତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସତେଵାତି ତବ୍ବହୁଲନୟେନେଵ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ଗହେତବ୍ବା।

ଅପିଚ ଭିକ୍ଖୁନିୟାପି ପଠମପାରାଜିକେ ତସ୍ସ ସାଦିୟନସ୍ସ ସରୂପେନ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ତଦନୁରୂପଵସେନ ଵିଭଙ୍ଗନୟମନୋଲୋକେତ୍ଵା ‘‘କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନ’’ମିଚ୍ଚେଵ ଵୁତ୍ତଂ। ୟଥା ଚେତେସୁ ତବ୍ବହୁଲନୟେନ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ଵୁତ୍ତା, ତଥା ସୁରାଦୀନଂ ଅକୁସଲେନେଵ ପାତବ୍ବତା। ଇତରଥା ‘‘ୟଂ ଅକୁସଲେନେଵ ଆପଜ୍ଜତି, ଅୟଂ ଲୋକଵଜ୍ଜା, ସେସା ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଲୋକଵଜ୍ଜପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜାନଂ ନିୟମଲକ୍ଖଣସିଦ୍ଧି ହୋତି, ତଥା ତଂ ଅଵତ୍ଵା ‘‘ୟସ୍ସା ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେଵ ହୋତି, ଅୟଂ ଲୋକଵଜ୍ଜା, ସେସା ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜା’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମପାରାଜିକଵଣ୍ଣନା) ଵୁତ୍ତେ ଲୋକଵଜ୍ଜଵଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିୟା ଵତ୍ଥୁଅଜାନନପକ୍ଖେପି ଅକୁସଲେନେଵ ପାତବ୍ବତ୍ତା। ୟସ୍ମା ତତ୍ଥ ସୁରାପାନଵୀତିକ୍କମସ୍ସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ମଜ୍ଜପାନେ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଜାନିତ୍ଵାପି ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମଜ୍ଜଂ ପିଵନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। ସାମଣେରୋ ଜାନିତ୍ଵାଵ ପିଵନ୍ତୋ ସୀଲଭେଦଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଅଜାନିତ୍ଵା’’ତି (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୮) ଵୁତ୍ତଂ, ନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଵତ୍ଥୁଅଜାନନପକ୍ଖେ ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ସିଦ୍ଧିକରଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସଦିସେ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେ ସତିପି ସାମଣେରୋ ସୀଲଭେଦଂ ନାପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଅଭିନିଵେସଵଚନଂ ପାଣାତିପାତାଦୀହି ସମାନଗତିକତ୍ତା ସାମଣେରାନଂ ସୁରାପାନସ୍ସ। ‘‘ସୁରାମେରୟିମେ’’ତି ଵତ୍ଥୁଂ ଜାନିତ୍ଵା ପାତବ୍ବତାଦିଵସେନ ଵୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଅକୁସଲସ୍ସ ଅସମ୍ଭଵୋ ନତ୍ଥି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ୟସ୍ସା ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ’’ତିଆଦି।

କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ୟୁତ୍ତିଵଚନେନ ଅରହନ୍ତାନଂ ଅପ୍ପଵିସନତୋ ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକପକ୍ଖେସୁ ଅକୁସଲନିୟମୋତି ଚେ? ନ, ଧମ୍ମତାଵସେନ ସେକ୍ଖାନମ୍ପି ଅପ୍ପଵିସନତୋ। ଅଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଅକୁସଲନିୟମାଭାଵଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସୁପନ୍ତସ୍ସ ମୁଖେ ପକ୍ଖିତ୍ତଜଲବିନ୍ଦୁମିଵ ସୁରାବିନ୍ଦୁଆଦୟୋ ଉଦାହରିତବ୍ବା। ତବ୍ବହୁଲନୟେନ ହି ଅତ୍ଥେ ଗହିତେ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ସମେତି ସଦ୍ଧିଂ ପାଳିୟା ଚାତି। ଆଚରିୟାପି ସୁରାପାନେ ଅକୁସଲନିୟମାଭାଵମେଵ ଵଦନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚେ ପନ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ପନସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲନୟମେଵ, ନ ପଠମପାରାଜିକେ। କଥଂ? କାୟସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦଂ ପଠମପାରାଜିକସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଚ କାୟସଂସଗ୍ଗଭାଵେ ସତି ଭିକ୍ଖୁନୀ କାୟଙ୍ଗଂ ଅଚୋପୟମାନାପି ଚିତ୍ତେନେଵ ଅଧିଵାସେତି, ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଏଵଂ ଭିକ୍ଖୁ। ଭିକ୍ଖୁ ପନ ଚୋପୟମାନୋଵ ଆପଜ୍ଜତି, ଏଵମେଵ ପଠମପାରାଜିକେପି ଚୋପନେ ସତି ଏଵ ଆପଜ୍ଜତି, ନାସତି। ପଵେସନଂସାଦିୟତୀତି ଏତ୍ଥ ପଵେସନସାଦିୟନଂ ନାମ ସେଵନଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦନଂ, ମଗ୍ଗେନ ଵା ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନମ୍ପି ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ସାପି କାୟଚଲନଂ ଏକନ୍ତଂ ଅତ୍ଥି ଏଵ। ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ଵୀମଂସିତ୍ଵା ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଵଦନ୍ତୀତି ଲିଖିତଂ

ପାରାଜିକଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଙ୍ଘାଦିସେସକଣ୍ଡଂ

୧। ଉସ୍ସୟୱାଦିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ପତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାନୱିଧିୟୋ ସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁନୀ…ପେ… ଆପନ୍ନା’’ତି ପୁଗ୍ଗଲନିୟମଂ କତ୍ୱା ପାରାଜିକତୋ ଅଧିପ୍ପାୟନ୍ତି ‘‘ନିସ୍ସାରଣୀୟଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସ’’ନ୍ତି ଆପତ୍ତିନାମଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ କତଂ। ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଠମକଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିୟମେୱା’’ତି ପାଠୋ।

ଉସ୍ସୟୱାଦିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଚୋରିୱୁଟ୍ଠାପିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କତ୍ଥଚି ଅଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଏୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା କରୋନ୍ତିୟା ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ, ଖଣ୍ଡସୀମାଦିଗତାୟ କାୟୱାଚାଚିତ୍ତତୋ।

ଚୋରିୱୁଟ୍ଠାପିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଏକଗାମନ୍ତରଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଆଭୋଗଂ ୱିନା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆଭୋଗେ ସତି ଅନାପତ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦେ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ଉପଚାରାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ଇଧ ଓକ୍କମେ। ଦ୍ୱୀସୁପି ୱୁତ୍ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଏକମେୱ ଗାମନ୍ତରଗମନସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଉପଚାରସ୍ସ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଗଣମ୍ହା ଓହୀୟନସ୍ସ ୱିରୋଧୋ। ‘‘ଅରଞ୍ଞେ’’ତି ଇଦଂ ଅତ୍ଥୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଗାମନ୍ତରେପି ହୋତି ଏୱ।

ସିକ୍ଖାପଦାବୁଦ୍ଧୱରେନ ୱଣ୍ଣିତାତି ଗାଥାୟ ୱସେନ, ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ଗାମନ୍ତରପରିୟାପନ୍ନଂ ନଦିପାରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏକଗାମନ୍ତରଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

‘‘ଛାଦନପଚ୍ଚୟାପନ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଇଦଂ –

‘‘ଆପଜ୍ଜତି ଗରୁକଂ ସାୱସେସଂ;

ଛାଦେତି ଅନାଦରିୟଂ ପଟିଚ୍ଚ;

ନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ନୋ ଚ ଫୁସେଯ୍ୟ ୱଜ୍ଜଂ;

ପଞ୍ହାମେସା କୁସଲେହି ଚିନ୍ତିତା’’ତି। (ପରି। ୪୮୧) –

ଇମାୟ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ମା ପମାଦଲେଖା ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ଗୱେସିତବ୍ବୋ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଭିକ୍ଖୂନଂ ମାନତ୍ତକଥାୟଂ ‘‘ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଗମନୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ‘‘ଗାମୂପଚାରତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିହାରୂପଚାରତୋ ଚ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ର ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରପ୍ପଦେସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗାମେପି ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପନ ଗାମେ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ଅପରେ ପନ ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଗାମେ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଭିକ୍ଖୁୱିହାରୋ ନାମ ପୁବ୍ବେ ଏୱ ଗାମୂପଚାରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ, ତସ୍ମା ଗାମଂ ଅୱତ୍ୱା ୱିହାରୂପଚାରମେୱ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱିହାରୋ ଗାମେ ଏୱ ୱଟ୍ଟତି, ନ ବହି, ତସ୍ମା ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ୱିହାରୂପଚାରଞ୍ଚ ଉଭୟମେୱେତ୍ଥ ଦସ୍ସିତଂ। ତସ୍ମା ଉଭୟତ୍ଥାପି ଅତ୍ଥତୋ ନାନାତ୍ତଂ ନତ୍ଥୀତି ୱଦନ୍ତି। ୟଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ସଙ୍ଘାଦିସେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟକଣ୍ଡଂ

ଦୁତିୟେ ଇଧ ଭାଜାପିତାୟ ଲଦ୍ଧଚୀୱରଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି, ତଂ ୱିନୟକମ୍ମଂ କତ୍ୱାପି ଅତ୍ତନା ନ ଲବ୍ଭତି।

ତତିୟେ ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ଅଦିନ୍ନାଦାନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ ଦୁକ୍ଖୱେଦନ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ଚତୁତ୍ଥେ ପଠମଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ତତୋ ଊନତରମ୍ପି ଲଭେୟ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟମେୱ ଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିତୋ।

ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାଚିତ୍ତିଯକଣ୍ଡଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

ପଠମେ ହରିତପଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ହରିତକୋ। ଚାପଲସୁଣଂ ଅମିଞ୍ଜକୋ। ଅଙ୍କୁରମତ୍ତମେୱ ହି ତସ୍ସ ହୋତି। ପଲଣ୍ଡୁକାଦଯୋ ସଭାୱେନେୱ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ସୂପସମ୍ପାକାଦୀ ୱିନାପି ଅନ୍ତମସୋ ଯାଗୁଭତ୍ତେପି ପକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଲିଖିତଂ, ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିଯାପି ଗିଲାନାଯ ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ଲସୁଣଂ କପ୍ପତି, ନ ଅଗିଲାନାଯା’’ତି ଅଭଯଗିରୀନଂ ଉଗ୍ଗହୋତି।

ଦୁତିଯେ ଆବାଧପଚ୍ଚଯା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସଂହରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଏତ୍ଥ ଚ ଲସୁଣେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ।

ସତ୍ତମେ ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦସଦିସାନୀ’’ତି ପାଠୋ।

ନୱମେ କୁଟ୍ଟୋ ନାମ ଘରକୁଟ୍ଟୋ। ପାକାରୋ ନାମ ପରିକ୍ଖେପପାକାରୋ।

ଛଡ୍ଡିତଖେତ୍ତେତି ପୁରାଣଖେତ୍ତେ। ସଙ୍ଘସନ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଛଡ୍ଡେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା। ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ସଙ୍ଘସନ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସନ୍ତକେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସାରୁପ୍ପୱସେନ କାତବ୍ବନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ଦସମେ ‘‘ସଯଂ ତାନି ୱତ୍ଥୂନି କରୋନ୍ତିଯା’’ତିଆଦି ଇଧ ସିକ୍ଖାପଦେ ନତ୍ଥି। କସ୍ମା? ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନତ୍ତା। ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ସୁତ୍ତାନୁଲୋମମହାପଦେସତୋ। ଯଦି ନଚ୍ଚାଦୀନି ପସ୍ସିତୁଂ ୱା ସୁଣିତୁଂ ୱା ନ ଲଭତି, ପଗେୱ ଅତ୍ତନା କାତୁନ୍ତି ନଯତୋ ଲବ୍ଭମାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରଥା ମହାପଦେସା ନିରତ୍ଥକା ସିଯୁଂ। ‘‘ଏୱଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥପି ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ସମୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ଇଧ ୱୁତ୍ତମେୱ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଛସମୁଟ୍ଠାନୱସେନ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆଚରିଯା। ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ ସମୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ ମୂଲଭୂତସ୍ସ ଅନ୍ତରା ୱୁତ୍ତାପତ୍ତିଯା, ତସ୍ମା ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନମେୱାତି ଅପରେ। ଆରାମେ ଠତ୍ୱାତି ନ କେୱଲଂ ଠତ୍ୱା, ତତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ପନ ସବ୍ବିରିଯାପଥେହିପି ଲଭତି। ଆରାମେ ଠିତାତି ପନ ଆରାମପରିଯାପନ୍ନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତରଥା ନିସିନ୍ନାପି ନ ଲଭେଯ୍ଯାତି।

ପଠମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

ପଞ୍ଚମେ ଉପଚାରୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୋ। ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି କଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ସତ୍ତମେ ଧୁୱପଞ୍ଞତ୍ତେତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ। କୁଲାନୀତି କୁଲଘରାନି।

ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

ଚତୁତ୍ଥେ ସଙ୍ଘାଟିଆଦିୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠିତାନଂ ସଙ୍ଘାଟିଚାରଂ।

ପଞ୍ଚମେ ‘‘ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ଛଟ୍ଠେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପରିକ୍ଖାରେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଥାଲକାଦୀନଂ ୱା ସପ୍ପିତେଲାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ।

ତତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

ଛଟ୍ଠେ ସଂସଟ୍ଠୱିହାରସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ସେସମେତ୍ଥ ପଠମଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯସଦିସମେୱା’’ତି ପାଠୋ।

ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଞ୍ଚମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

‘‘ଚିତ୍ତାଗାରଂ ନାମ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ମନୁସ୍ସାନଂ କୀଳିତୁଂ ରମିତୁଂ କତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୯୭୯) ପାଳିଯଂ ୱୁତ୍ତା ଚିତ୍ତାଗାରାଦୀନି ସଙ୍ଖେପେନ ଅତ୍ଥାଯ କତାନି, ନ ରଞ୍ଞୋ ଏୱ।

ସତ୍ତମେ ଏତେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ କପ୍ପିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି (ପାଚି। ୧୦୦୭) ପାଳି ଚ ଅତ୍ଥି। ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି କଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ। ଅଟ୍ଠମେପି ଏସୋୱ ପାଠୋ।

ପଞ୍ଚମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଛଟ୍ଠୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

ଦସମେ ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି କଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ଛଟ୍ଠୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଟ୍ଠମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

ପଠମଦୁତିଯତତିଯେସୁ ‘‘ଗିହିଗତା’’ତି ୱା ‘‘କୁମାରିଭୂତା’’ତି ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ୱଦନ୍ତି ଚେ, କମ୍ମଂ କୁପ୍ପତି।

ଏକାଦସମେ ଛନ୍ଦଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାତି ‘‘ଯଥାସୁଖ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା। ଏତ୍ଥ ପନ ଅଯଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ‘‘ପାରିୱାସିକଛନ୍ଦଦାନେନା’’ତି ଇଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ‘‘ୱୁଟ୍ଠିତାଯ ପରିସାଯା’’ତି (ପାଚି। ୧୧୬୮) ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତସ୍ସ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ‘‘ୱୁଟ୍ଠିତାଯ ପରିସାଯାତି ଛନ୍ଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ଛନ୍ଦୱିସ୍ସଜ୍ଜନମତ୍ତେନ ୱା ୱୁଟ୍ଠିତାଯା’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬୭) ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ଛନ୍ଦସ୍ସ ପନ ଅୱିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଛନ୍ଦଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାୱ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥପାସେ ୱିହରିତ୍ୱା ପୁନ ସନ୍ନିପାତକରଣଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତୀତି ଲିଖିତଂ।

ଅଟ୍ଠମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ନୱମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

ତତିଯେ ‘‘ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ପନ ଅକୁସଲଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ଚତୁତ୍ଥେ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ତତିଯେ ୱୁତ୍ତନଯେନ।

ଏକାଦସମେ ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି କଥିନସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ଦ୍ୱାଦସମେ ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଦସୋଧମ୍ମସଦିସାନି, ଇଦଂ ପନ କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ପାଠୋ।

ତେରସମେ ‘‘ସଂକଚ୍ଚିକଂ ନାମ ଅଧକ୍ଖକଂ ଉବ୍ଭନାଭି, ତସ୍ସା ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥାଯା’’ତି (ପାଚି। ୧୨୨୬) ପାଳିଯଂ ୱୁତ୍ତା ଇଧାପି ‘‘ଅଧକ୍ଖକୌବ୍ଭନାଭିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସରୀରସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥ’’ନ୍ତି ପାଠୋ। ଅପରିକ୍ଖେପେ ଆପତ୍ତିପରିଚ୍ଛେଦଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକୱସେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ନଵମଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୁଦ୍ଧପାଚିତ୍ତିୟଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମୁଟ୍ଠାନଵିନିଚ୍ଛୟଵଣ୍ଣନା

ସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ଵିନିଚ୍ଛୟେ ପନ ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜାଦୀନି ‘‘ଅଚିତ୍ତକାନି ଲୋକଵଜ୍ଜାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ନଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଵା ‘‘ଗନ୍ଧ’’ନ୍ତି ଵା ଅଜାନିତ୍ୱାପି ଦସ୍ସନେନ, ଵିଲିମ୍ପନେନ ଵା ଆପଜ୍ଜନତୋ ଵତ୍ଥୁଅଜାନନଚିତ୍ତେନ ଅଚିତ୍ତକାନି। ‘‘ନଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଵା ‘‘ଗନ୍ଧ’’ନ୍ତି ଵା ଜାନିତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତିୟା, ଵିଲିମ୍ପନ୍ତିୟା ଵା ଅକୁସଲତ୍ତା ଏଵ ଲୋକଵଜ୍ଜାନି। ଚୋରିଵୁଟ୍ଠାପନାଦୀନି ‘‘ଚୋରୀ’’ତିଆଦିନା ଵତ୍ଥୁଂ ଜାନିତ୍ୱା କରଣେଯେଵ ଆପଜ୍ଜନତ୍ତା ସଚିତ୍ତକାନି। ଉପସମ୍ପଦାଦୀନଂ ଏକନ୍ତାକୁସଲଚିତ୍ତେନେଵ ଅକତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜାନି। ‘‘ଇଧ ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକତା ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନାଜାନନତାୟ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଵତ୍ଥୁଜାନନାଜାନନତାୟ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା ସଙ୍ଖେପତୋ ଦସ୍ସନାଭାଵା –

ଅଚିତ୍ତକତ୍ତଂ ଦ୍ୱିଧା ମତଂ, ଵତ୍ଥୁପଣ୍ଣତ୍ତିଅଞ୍ଞାଣା;

ଵୁତ୍ତଂ ଞାଣଂ ଦ୍ୱିଧା ଇଧ, ସକନାମେନ ଅଞ୍ଞାତଂ।

ପରନାମଞ୍ଚ ଜାନନଂ, ଵତ୍ଥୁସ୍ସେକଂ ବଲକ୍କାରେ;

ଏକଧା ସମଚାରିକେ, ତସ୍ମିଂ ତପ୍ପଟିବନ୍ଧୋତି।

ପରନାମେନ ଜାନନଂ, ଦ୍ୱିଧା ମୁତ୍ତାଦିକେ ଏକଂ;

ଏକଂ ଲୋମାଦିକେ ମତନ୍ତି, ଅୟଂ ଭେଦୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନଂ, ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥେ ଵୁତ୍ତଵିନିଚ୍ଛୟତ୍ତା ନ ଉଦ୍ଧଟନ୍ତି;

ସମୁଟ୍ଠାନଵିନିଚ୍ଛୟଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭିକ୍ଖୁନୀପାତିମୋକ୍ଖଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

କଙ୍ଖାଵିତରଣୀପୁରାଣଟୀକା ନିଟ୍ଠିତା।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

କଙ୍ଖାଵିତରଣୀ-ଅଭିନଵଟୀକା

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

ତିଲୋକତିଲକଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ଵନ୍ଦେ ସୁଦ୍ଧଗୁଣାକରଂ;

କରୁଣାସୀତଲୀଭୂତ-ହଦୟଂ ମହିତୋଦୟଂ।

ତେନାପି ଧମ୍ମରାଜେନ, ଲୋକେକାଚରିୟେନ ଯୋ;

ପୂଜିତୋ ତଞ୍ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ଵନ୍ଦେ ଗମ୍ଭୀରମୁତ୍ତମଂ।

ମୁନିନ୍ଦଚନ୍ଦସଦ୍ଧମ୍ମ-ରଂସୀହି ୱିମଲେହି ଯୋ;

ବୋଧିତୋହଂ ସଦା ୱନ୍ଦେ, ତଂ ସଙ୍ଘଂ କୁମୁଦାକରଂ।

ୱିନଯେ ନଯଗମ୍ଭୀରେ, ସବ୍ବଥା ପାରଦସ୍ସିନା;

ୱାଦିନା ଦୁତ୍ତରାଗାଧ-ସଦ୍ଧସତ୍ଥମହଣ୍ଣୱେ।

ଯା କତା ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ, ଥେରେନ ଥିରଚେତସା;

କଙ୍ଖାୱିତରଣୀ ନାମ, ମାତିକଟ୍ଠକଥା ସୁଭା।

ଥିରାନେକଗୁଣୋଘେନ, ଥେରେନ ୱିନଯଞ୍ଞୁନା;

କଲ୍ଯାଣାଚାରଯୁତ୍ତେନ, ଧୀମତା ମୁନିସୂନୁନା;

ୱିନଯଟ୍ଠିତିକାମେନ, ସୁମେଧେନାଭିଯାଚିତୋ।

ତମହଂ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମି, ସୁୱିସୁଦ୍ଧମନାକୁଲଂ;

ସାଧୱୋ ତଂ ନିସାମେଥ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ମମ ଭାସତୋତି।

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା

ସବ୍ବକୁସଲଧମ୍ମପ୍ପମୁଖସ୍ସ ୱିପୁଲୋଳାରଗୁଣୱିସେସାୱହସ୍ସ ପରମଗମ୍ଭୀରସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନଂ କତ୍ତୁକାମୋଯମାଚରିଯୋ ପଠମଂ ତାୱ ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦିନା ରତନତ୍ତଯପ୍ପଣାମକରଣେନ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନଂ ପୁନାତି। ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସନ୍ତାନନିସ୍ସଯା ହି ପଞ୍ଞା ତିକ୍ଖୱିସଦଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ଯଥାଧିପ୍ପେତସଂୱଣ୍ଣନାଯ ପରିଯୋସାନଗମନସମତ୍ଥା ହୋତୀତି । ଅପିଚ ରତନତ୍ତଯପ୍ପଣାମେନ ୱିଧୁତସବ୍ବକିବ୍ବିସେ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେ ଭୱନ୍ତରୂପଚିତାନିପି ଅନ୍ତରାଯିକକମ୍ମାନି ପଚ୍ଚଯୱେକଲ୍ଲତୋ ଯଥାଧିପ୍ପେତାଯ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ ନାଲମନ୍ତରାଯକରଣାଯାତିପି ଆଚରିଯସ୍ସ ରତନତ୍ତଯୱନ୍ଦନା।

ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧସଦ୍ଦସ୍ସ ତାୱ ‘‘ବୁଜ୍ଝିତା ସଚ୍ଚାନୀତି ବୁଦ୍ଧୋ, ବୋଧେତା ପଜାଯାତି ବୁଦ୍ଧୋ’’ତିଆଦିନା (ମହାନି। ୧୯୨; ଚୂଳନି। ପାରାଯନତ୍ଥୁତିଗାଥାନିଦ୍ଦେସ ୯୭; ପଟି। ମ। ୧।୧୬୨) ନିଦ୍ଦେସନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ସୱାସନାଯ ଅଞ୍ଞାଣନିଦ୍ଦାଯ ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିଗମତୋ, ବୁଦ୍ଧିଯା ୱା ୱିକସିତଭାୱତୋ ବୁଦ୍ଧୱାତି ବୁଦ୍ଧୋ ଜାଗରଣୱିକସନତ୍ଥୱସେନ। ଅଥ ୱା କସ୍ସଚିପି ଞେଯ୍ଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୱବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଭାୱେନ, ଞେଯ୍ଯୱିସେସସ୍ସ ଚ କମ୍ମଭାୱେନ ଅଗ୍ଗହଣତୋ କମ୍ମୱଚନିଚ୍ଛାଯ ଅଭାୱେନ ଅୱଗମନତ୍ଥୱସେନେୱ କତ୍ତୁନିଦ୍ଦେସୋ ଲବ୍ଭତୀତି ବୁଦ୍ଧୱାତି ବୁଦ୍ଧୋ ଯଥା ‘‘ଦିକ୍ଖିତୋ ନ ଦଦାତୀ’’ତି। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ପାରମିତାପରିଭାୱିତେନ ସଯମ୍ଭୁଞାଣେନ ସହୱାସନାଯ ୱିଗତୱିଦ୍ଧସ୍ତନିରୱସେସକିଲେସୋ ମହାକରୁଣାସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଦିଅପରିମେଯ୍ଯଗୁଣଗଣାଧାରୋୱ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନୋ ବୁଦ୍ଧୋ। ଯଥାହ –

‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି ଯୋ ସୋ ଭଗୱା ସଯମ୍ଭୂ ଅନାଚରିଯକୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝି, ତତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ବଲେସୁ ଚ ୱସୀଭାୱ’’ନ୍ତି (ମହାନି। ୧୯୨; ଚୂଳନି। ପାରାଯନତ୍ଥୁତିଗାଥାନିଦ୍ଦେସ ୯୭; ପଟି। ମ। ୧।୧୬୧),

ତଂ ବୁଦ୍ଧଂ।

ଧାରେତୀତି ଧମ୍ମୋ। ଅଯଞ୍ହି ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନେ ଅପାଯଦୁକ୍ଖେ, ସଂସାରଦୁକ୍ଖେ ଚ ଅପତମାନେ ଧାରେତୀତି, ତନ୍ନିବ୍ବତ୍ତକକିଲେସୱିଦ୍ଧଂସନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଧାରଣଂ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଅରିଯମଗ୍ଗୋ, ତସ୍ସ ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧିହେତୁତାଯ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚାତି ଉଭଯମେୱ ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ଧାରେତି। ଅରିଯଫଲଞ୍ଚ ପନ ତଂସମୁଚ୍ଛିନ୍ନକିଲେସପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧନେନ ତଦନୁକୂଲତାଯ, ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମୋ ଚ ତଦଧିଗମହେତୁତାଯାତି ଉଭଯମ୍ପି

ପରିଯାଯତୋ ଧାରେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତଂ ଧମ୍ମଂ। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ। ତେନ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ଇମଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱାତି ବୁଦ୍ଧରତନେନ ସହ ୱନ୍ଦନକିରିଯାଯ ଧମ୍ମରତନଂ ସମୁଚ୍ଚିନୋତି।

ନ କେୱଲଂ ଇଦଂ ଦ୍ୱଯମେୱାତି ଆହ ''ସଙ୍ଘଞ୍ଚା''ତି। ଅରିଯେନ ଦିଟ୍ଠିସୀଲସାମଞ୍ଞେନ ସଂହତୋ ଘଟିତୋତି ସଙ୍ଘୋ, ଅଟ୍ଠଅରିଯପୁଗ୍ଗଲସମୂହୋ। ତେହି ତେହି ୱା ମଗ୍ଗଫଲେହି କିଲେସଦରଥାନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୱସେନ ସମ୍ମଦେୱ ଘାତିତତ୍ତା ସଙ୍ଘୋ, ପୋଥୁଜ୍ଜନିକସଙ୍ଘସ୍ସାପି ପୁବ୍ବଭାଗପ୍ପଟିପଦାଯ ଠିତତ୍ତା ପୁରିମଚେତନାଯ ୱିଯ ଦାନେ ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସୋପି ହି କିଞ୍ଚାପି ଅରିଯେନ ଦିଟ୍ଠିସୀଲସାମଞ୍ଞେନ ଅସଂହତୋ, ନିଯ୍ୟାନିକପକ୍ଖିଯେନ ପନ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକେନ ସଂହତତ୍ତା ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟପଣିପାତାରହୋ ସଙ୍ଘୋଯେୱାତି, ତଂ ସଙ୍ଘଂ। ଚ-ସଦ୍ଦସ୍ସତ୍ଥୋ ଏତ୍ଥାପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କିଂୱିସିଟ୍ଠଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ଧମ୍ମଂ, ସଙ୍ଘଞ୍ଚାତି ଆହ ''ୱନ୍ଦନାମାନପୂଜାସକ୍କାରଭାଜନ''ନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ୱିସେସନଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ ''ୱନ୍ଦନାମାନପୂଜାସକ୍କାରଭାଜନଂ। ବୁଦ୍ଧଂ…ପେ… ୱନ୍ଦନାମାନପୂଜାସକ୍କାରଭାଜନଂ ସଙ୍ଘଞ୍ଚା''ତି। ତତ୍ଥ ସଦେୱକେନ ଲୋକେନ ଅରହତାଦୀହି ଗୁଣେହି ସେଟ୍ଠଭାୱେନ କରିଯମାନୋ ପଣାମୋ ୱନ୍ଦନା, ସମ୍ମାନୋ ମାନୋ, ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀହି ଉପହାରୋ ପୂଜା, ଅଭିସଙ୍ଖତପଚ୍ଚଯଦାନଂ ସକ୍କାରୋ, ୱନ୍ଦନା ଚ ମାନୋ ଚ ପୂଜା ଚ ସକ୍କାରୋ ଚ ୱନ୍ଦନାମାନପୂଜାସକ୍କାରା, ତେସଂ ମହପ୍ଫଲଭାୱକରଣେନ ଭାଜନତ୍ତା ଆଧାରତ୍ତା ୱନ୍ଦନାମାନପୂଜାସକ୍କାରଭାଜନଂ। ଇମିନା ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଅରହତାଦୀହି ଗୁଣେହି ଅସମଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତଦତ୍ଥଞ୍ଚ ତକ୍କତସ୍ସ ନିପଚ୍ଚକାରସ୍ସ ସସନ୍ତାନପୱନାଦିୱସେନ ଯଥାଧିପ୍ପେତାଯ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯ ନିପ୍ଫାଦନସମତ୍ଥଭାୱଦୀପନତ୍ଥନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା ୱନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଅରହତାଦିଅନେକପ୍ପକାରଗୁଣୱିସେସାନୁସ୍ସରଣୱସେନ ୱିୱିଧେନ, ୱିସେସେନ ୱା ପସନ୍ନେନ ମନସା ସଦ୍ଧିଂ କାଯୱାଚାହି କରଣଭୂତାହି ଅଭିୱନ୍ଦିଯାତି ଅତ୍ଥୋ, ତୀହି ଦ୍ୱାରେହି ନମସ୍ସିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତିୱିଧା ଚାଯଂ ୱନ୍ଦନା କାଯୱଚୀମନୋୱନ୍ଦନାନଂ ୱସେନ। ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାଦିଗୁଣାରମ୍ମଣା କାମାୱଚରକୁସଲକିରିଯାନଂ ଅଞ୍ଞତରଚେତନା କାଯୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନା କାଯୱଚୀୱନ୍ଦନାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଉଭଯୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ପନ ଅସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ମନୋଦ୍ୱାରୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ମନୋୱନ୍ଦନାତି। ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ''ୱଣ୍ଣନଂ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମୀ''ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଏୱଂ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ପଣାମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସଯଭୂତାନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନଞ୍ଚ ପଣାମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଥେରୱଂସପ୍ପଦୀପାନ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କତଞ୍ଜଲୀ ପୁବ୍ବାଚରିଯସୀହାନଂ ନମୋ କତ୍ୱାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କତୋ ଅଞ୍ଜଲି କରପୁଟୋ ଏତେନାତି କତଞ୍ଜଲୀ। ଛନ୍ଦାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଞ୍ହେତ୍ଥ ଦୀଘୋ , କତଞ୍ଜଲୀ ହୁତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୁବ୍ବାଚରିଯା ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାକାରା ତମ୍ବପଣ୍ଣିଯା ମହାଥେରା, ତେ ଏୱ ପରିସ୍ସଯସହନତୋ, ପଟିପକ୍ଖଭୂତକିଲେସହନନତୋ, ପରୱାଦିମିଗେହି ଅପଧଂସନୀଯତୋ ଚ ସୀହସଦିସତ୍ତା ସୀହାତି ପୁବ୍ବାଚରିଯସୀହା, ତେସଂ ପୁବ୍ବାଚରିଯସୀହାନଂ। କୀଦିସା ତେ ପୁବ୍ବାଚରିଯସୀହା, ଯେସଂ ତଯା ନମୋ କରୀଯତୀତି ଆହ ''ଥେରୱଂସପ୍ପଦୀପାନ''ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଥେରୱଂସପ୍ପଦୀପାନନ୍ତି ଥିରେହି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତାତି ଥେରା, ମହାକସ୍ସପାଦଯୋ, ତେସଂ ୱଂସୋ ଅନ୍ୱଯୋତି ଥେରୱଂସୋ। ଏତେନ ଭିନ୍ନଲଦ୍ଧିକାନଂ ସତ୍ତରସଭେଦାନଂ ମହାସଙ୍ଘିକାଦୀନଂ ୱଂସଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ଥେରୱଂସପରିଯାପନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ପନ ଆଗମାଧିଗମସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତେନ ତସ୍ସ ଥେରୱଂସସ୍ସ ଦୀପନତୋ ଥେରୱଂସପ୍ପଦୀପା, ପୁବ୍ବାଚରିଯସୀହା, ତେସଂ ଥେରୱଂସପ୍ପଦୀପାନଂ। ଅସଂହୀରତ୍ତା ଥିରାନଂ। ୱିନଯକ୍କମେତି ଆରମ୍ଭାନୁରୂପୱଚନମେତଂ, ତେ ପନ ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମେସୁପି ଥିରା ଏୱ।

ଏୱଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନମ୍ପି ପଣାମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସଂୱଣ୍ଣେତବ୍ବଧମ୍ମୱିସେସସ୍ସ ଅଭିଧାନାନିସଂସଂ, ଦେସକସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପାମୋକ୍ଖ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମହେସିନା ଯଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପକାସିତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ମହେସିନାତି ମହନ୍ତେ ସୀଲାଦିକେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧେ ଏସୀ ଗୱେସୀତି ମହେସି। ମହନ୍ତେହି ଏସିତୋତି ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନସେଖାସେଖେସୀହି ୱିସିଟ୍ଠତ୍ତା ମହନ୍ତୋ ଇସୀତି ୱା ମହେସି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତେନ ମହେସିନା। ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ସତ୍ତାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧସଂୱରଭୂତଂ ସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ, ତଦ୍ଦୀପନତୋ ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ଗନ୍ଥପାତିମୋକ୍ଖମେୱ ୱା। କିମ୍ଭୂତନ୍ତି ଆହ ''ପାମୋକ୍ଖ''ନ୍ତିଆଦି। ପମୁଖେ ସାଧୂତି ପମୋକ୍ଖଂ, ପମୋକ୍ଖମେୱ ପାମୋକ୍ଖଂ, ୱଜ୍ଜପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ଅନୱଜ୍ଜାନଂ ସମାଧିପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତାନଂ ପରିତ୍ତମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆଦି ପତିଟ୍ଠାଭୂତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ନରୋ ସପଞ୍ଞୋ, ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱଯ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୩, ୧୯୨; ପେଟକୋ। ୨୨; ମି। ପ। ୨।୧।୯) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ମୁଖମିୱାତି ମୁଖଂ, ଦ୍ୱାରଂ। ଯଥା ହି ସତ୍ତାନଂ ଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜଲେଯ୍ୟପେଯ୍ୟୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋପି ଆହାରୋ ମୁଖେନ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନି ଫରତି, ଏୱଂ ଯୋଗିନୋପି ଚାତୁଭୂମକକୁସଲଂ ସୀଲମୁଖେନ ପୱିସିତ୍ୱା ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପାଦେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ମୁଖମିୱାତି ମୁଖ''ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ମୁଖଂ ଦ୍ୱାରଂ ମୋକ୍ଖପ୍ପୱେସାଯ ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଯାତି

ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

‘‘ଅୱିପ୍ପଟିସାରତ୍ଥାନି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, କୁସଲାନି ସୀଲାନୀ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧୧।୧)।

ତଥା –

‘‘ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ପାମୋଜ୍ଜତ୍ଥାଯ, ପାମୋଜ୍ଜଂ ପୀତତ୍ଥାଯ, ପୀତି ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ଥାଯ, ପସ୍ସଦ୍ଧି ସୁଖତ୍ଥାଯ, ସୁଖଂ ସମାଧତ୍ଥାଯ, ସମାଧି ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ, ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନଂ ନିବ୍ବିଦତ୍ଥାଯ, ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗତ୍ଥାଯ, ୱିରାଗୋ ୱିମୁତ୍ତତ୍ଥାଯ, ୱିମୁତ୍ତି ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥାଯା’’ତି (ପରି॰ ୩୬୬) ଚ।

ଏୱଂ ସଂୱଣ୍ଣେତବ୍ବଧମ୍ମସ୍ସ ଅଭିଧାନାଦିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସଂୱଣ୍ଣନାଯ ନିମିତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସୂରତେନା’’ତିଆଦିନା ଚତୁତ୍ଥଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ସୂରତେନାତି ସୋଭନେ ରତୋତି ସୂରତୋ ଉ-କାରସ୍ସ ଦୀଘଂ କତ୍ୱା, ତେନ ସୂରତେନ, ସୋଭନେ କାଯିକୱାଚସିକକମ୍ମେ ରତେନାତି ଅତ୍ଥୋ, ୱିନୀତେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିୱାତେନାତି ନୀଚୱୁତ୍ତିନା। ସୁଚିସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିନାତି ସୁଚିଭୂତା କିଲେସସଲ୍ଲିଖନସମତ୍ଥା ୱୁତ୍ତି ପଟିପତ୍ତି ଏତସ୍ସାତି ସୁଚିସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତି, ତେନ ସୁଚିସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିନା, ପରିସୁଦ୍ଧାଯ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୱୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିନଯାଚାରଯୁତ୍ତେନାତି ୱାରିତ୍ତଚାରିତ୍ତସୀଲସମ୍ପନ୍ନେନ। ଅଥ ୱା ୱିନଯୋତି ଚେତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରାଦିଭେଦୋ ସଂୱରୱିନଯୋ। ଆଚାରୋତି ଆଚାରଗୋଚରନିଦ୍ଦେସେ ଆଗତସମଣସାରୁପ୍ପାଚାରୋ । ସୋଣତ୍ଥେରେନାତି ଏତ୍ଥ ସୋଣୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଥିରେହି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଥେରୋ। ଯାଚିତୋତି ଅଭିଯାଚିତୋ। ଥେରୋ ହି ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରତାଯ ଦୁରୱଗାହତଂ, ଆଚରିଯସ୍ସ ଚ ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଯ ସାମତ୍ଥିଯଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ତଯା ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନା କାତବ୍ବା। ଏୱଞ୍ହି ସାସନସ୍ସ ସୁଚିରଟ୍ଠିତିକତା ହୋତୀ’’ତି ସାନିସଂସଗାରୱେନ ଯାଚନଂ ଅକାସି। ତଦସ୍ସ ଯାଚନଂ ଅତ୍ତନୋ ସଂୱଣ୍ଣନାଯ ନିଦାନଭୂତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯାଚିତୋ’’ତି ଆହ।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସୂରତେନା’’ତି ଇମିନାସ୍ସ ସୋରଚ୍ଚଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ନିୱାତେନା’’ତି ଇମିନା ନୀଚମନତା ନିୱାତୱୁତ୍ତିତା, ଯାଯ ନିୱାତୱୁତ୍ତିତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିହତମାନୋ, ନିହତଦପ୍ପୋ, ପାଦପୁଞ୍ଛନଚୋଳକସମୋ, ଭିନ୍ନୱିସାଣୂସଭସମୋ, ଉଦ୍ଧଟଦାଠସପ୍ପସମୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ସଣ୍ହୋ ସଖିଲୋ ସୁଖସମ୍ଭାସୋ ହୋତି। ‘‘ସୁଚିସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିନା’’ତି ଇମିନା ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ। ‘‘ୱିନଯାଚାରଯୁତ୍ତେନା’’ତି ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱମନେକଗୁଣେହି ତସ୍ସ ଅଭିତ୍ଥୱନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଗୁଣସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ଅଜ୍ଝେସନଂ ନ ସକ୍କା ପଟିବାହିତୁନ୍ତି ପରମଗମ୍ଭୀରସ୍ସାପି ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯଂ ପୱତ୍ତାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କିଞ୍ଚ – ତାଦିସସ୍ସ ଅଜ୍ଝେସନଂ ନିସ୍ସାଯ କରିଯମାନା ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝେସନାଧିପଚ୍ଚେନ, ମମଞ୍ଚ ଉସ୍ସାହସମ୍ପତ୍ତିଯା ନ ଚିରେନ ପରିଯୋସାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ସଂୱଣ୍ଣନାଯ ନିମିତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସୱନେ ସୋତୁଜନସ୍ସାଦରଂ ଜନେତୁଂ ତପ୍ପଯୋଜନକରଣପ୍ପକାରନିସ୍ସଯାଭିଧାନାଦିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦିଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ‘‘ଯଂ ମହେସିନା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପକାସିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ପାତିମୋକ୍ଖେ। ସଞ୍ଜାତକଙ୍ଖାନନ୍ତି ପଦପଦତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯୱସେନ ସଞ୍ଜାତକଙ୍ଖାନଂ, ସମୁପ୍ପନ୍ନସଂସଯାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କଙ୍ଖାୱିତରଣତ୍ଥାଯାତି ଯଥାୱୁତ୍ତସଂସଯସ୍ସ ଅତିକ୍କମନତ୍ଥାଯ। ତସ୍ସାତି ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ। ୱଣ୍ଣୀଯତି ଅତ୍ଥୋ କଥୀଯତି ଏତାଯାତି ୱଣ୍ଣନା, ଅଟ୍ଠକଥା, ତଂ ୱଣ୍ଣନଂ। ଇମସ୍ସ ଚ ‘‘ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କିଂଭୂତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣୱିନିଚ୍ଛଯ’’ନ୍ତିଆଦି। ପରିପୁଣ୍ଣୱିନିଚ୍ଛଯନ୍ତି ଖନ୍ଧକପରିୱାରପଦଭାଜନାଦିୱସେନ ଅସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛଯସ୍ସ ଚ ନିଦାନାଦିୱସେନ ସତ୍ତରସପ୍ପଭେଦସ୍ସ ଚ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛଯସ୍ସ ପକାସନତୋ ସମ୍ପୁଣ୍ଣୱିନିଚ୍ଛଯଂ।

ମହାୱିହାରୱାସୀନନ୍ତି ମହାମେଘୱନୁଯ୍ୟାନଭୂମିଭାଗେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ୱିହାରୋ ମହାୱିହାରୋ, ଯୋ ସତ୍ଥୁନୋ ମହାବୋଧିନା ୱିଭୂସିତୋ, ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତି ସୀଲେନାତି ମହାୱିହାରୱାସିନୋ, ତେସଂ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ । ୱାଚନାମଗ୍ଗନିସ୍ସିତନ୍ତି କଥାମଗ୍ଗନିସ୍ସିତଂ, ଅଟ୍ଠକଥାନିସ୍ସିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାନଯଂ ଇଧ ନିସ୍ସାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମୀତି ପୱତ୍ତଯିସ୍ସାମି। ନାମେନାତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣନାମେନ। କଙ୍ଖାୱିତରନ୍ତି ଏତାଯାତି କଙ୍ଖାୱିତରଣୀ, ତଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଂ। ସୁଭନ୍ତି ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ସୁନ୍ଦରଂ, ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣସୁଭତୋ, ୱିନିଚ୍ଛଯସୁଭତୋ, ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟସୁଭତୋ ଚ ସୁଭଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘କଙ୍ଖାୱିତରଣତ୍ଥାଯା’’ତି ଇମିନା ପଯୋଜନଂ ଦସ୍ସେତି, ପୁରିପୁଣ୍ଣୱିନିଚ୍ଛଯ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସଂୱଣ୍ଣନାପ୍ପକାରଂ, ‘‘ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ୱାଚନାମଗ୍ଗନିସ୍ସିତ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସଂୱଣ୍ଣନାଯ ନିସ୍ସଯୱିସୁଦ୍ଧିଂ ନିକାଯନ୍ତରଲଦ୍ଧିସଙ୍କରଦୋସୱିୱଜ୍ଜନତୋ, ‘‘ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଦସ୍ସେତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ‘‘ୱତ୍ତଯିସ୍ସାମୀ’’ତିପି ପାଠୋ।

ଗଣ୍ଠାରମ୍ଭକଥାଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଦାନଓ୍ୱଣ୍ଣନା

ଏଓ୍ୱଂ ରତନତ୍ତଯପଣାମାଦିସହିତଂ ସଞ୍ଞାଦିକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ଓ୍ୱଣ୍ଣନଂ ଓ୍ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ତାଓ୍ୱ ଓ୍ୱଚନତ୍ଥତୋ, ସରୂପଭେଦତୋ, ଗଣ୍ଠଭେଦତୋ, ଉଦ୍ଦେସଓ୍ୱିଭାଗତୋ, ଉଦ୍ଦେସପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଚ ଓ୍ୱଓ୍ୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତଦୁଦ୍ଦେସକ୍କମେନାୟଂ ଓ୍ୱଣ୍ଣନା ଭଓ୍ୱିସ୍ସତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ।

ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଗାଥାପଦେ। ପଅତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ପକାରତୋ ଅତିଓ୍ୱିୟ ସୀଲେସୁ ମୁଖଭୂତଂ। ଅତିପମୋକ୍ଖନ୍ତି ତମେଓ୍ୱ ପଦଂ ଉପସଗ୍ଗବ୍ୟତ୍ତୟେନ ଓ୍ୱଦତି। ଅଥ ଓ୍ୱା ପ ଅତି ମୋକ୍ଖନ୍ତି ପଦଚ୍ଛେଦୋ, ତସ୍ସ ଉପସଗ୍ଗବ୍ୟତ୍ତୟେନତ୍ଥମାହ ‘‘ଅତିପମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି। ଏଓ୍ୱଂ ପଭେଦତୋ ପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନଂ କତ୍ୱା ସଦ୍ଦତ୍ଥତୋ ଓ୍ୱଦତି ‘‘ଅତିସେଟ୍ଠଂ ଅତିଉତ୍ତମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସୀଲପାତିମୋକ୍ଖଂ ସବ୍ବଗୁଣାନଂ ମୂଲଭାଓ୍ୱତୋ ସେଟ୍ଠଂ, ଗଣ୍ଠପାତିମୋକ୍ଖଂ ପନ ସେଟ୍ଠଗୁଣସହଚରଣତୋ ସେଟ୍ଠନ୍ତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଉତ୍ତମନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେଓ୍ୱ ନୟୋ। ଇତୀତି ଏଓ୍ୱଂ। ଇମିନା ଯଥାୱୁତ୍ତଓ୍ୱଚନତ୍ଥଂ ନିଦସ୍ସେତି। ନିଦସ୍ସନତ୍ଥୋ ହି ଅୟଂ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ସବ୍ବମତ୍ଥୀତି ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଅୟମେକୋ ଅନ୍ତୋ, ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀତି ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଅୟଂ ଦୁତିୟୋ ଅନ୍ତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୨।୧୫; ୩।୯୦) ଓ୍ୱିୟ। ଇମିନାତି ଆସନ୍ନପଚ୍ଚକ୍ଖଓ୍ୱଚନଂ ଇତି-ସଦ୍ଦେନ ଅନନ୍ତରନିଦସ୍ସିତସ୍ସ, ପଟିଗ୍ଗାହକେହି ଚ ସୋତଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣାଦିଓ୍ୱୀଥିୟା ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଓ୍ୱଚନତ୍ଥସ୍ସ ଓ୍ୱଚନତୋ। ଅଥ ଓ୍ୱା ଇମିନାତି ଆସନ୍ନପଚ୍ଚକ୍ଖଭାଓ୍ୱକରଣଓ୍ୱଚନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ଓ୍ୱଚନତ୍ଥସ୍ସ ଅଭିମୁଖୀକରଣତୋ। ଓ୍ୱଚନତ୍ଥେନାତି ‘‘ଅତିସେଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ସଦ୍ଦତ୍ଥେନ। ଏକଓ୍ୱିଧମ୍ପୀତି ଏକକୋଟ୍ଠାସମ୍ପି। ସୀଲଗଣ୍ଠଭେଦତୋ ଦୁଓ୍ୱିଧଂ ହୋତୀତି ପୁନ ସୀଲଗଣ୍ଠସଙ୍ଖାତେନ ପଭେଦେନ ଦୁଓ୍ୱିଧଂ ହୋତି, ସୀଲପାତିମୋକ୍ଖଂ, ଗଣ୍ଠପାତିମୋକ୍ଖଞ୍ଚାତି ଦୁଓ୍ୱିଧଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ତଦୁଭୟସ୍ସାପି ସୁତ୍ତେ ଆଗତଭାଓ୍ୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତଥା ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପାତି ରକ୍ଖତୀତି ପାତି, ତଂ ମୋକ୍ଖେତି ମୋଚେତି ଆପାୟିକାଦୀହି ଦୁକ୍ଖେହୀତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ସଂଓ୍ୱରଣଂ ସଂଓ୍ୱରୋ, କାୟଓ୍ୱାଚାହି ଅଓ୍ୱୀତିକ୍କମୋ, ପାତିମୋକ୍ଖମେଓ୍ୱ ସଂଓ୍ୱରୋ ପାତିମୋକ୍ଖସଂଓ୍ୱରୋ, ପାତିମୋକ୍ଖସଂଓ୍ୱରେନ ସଂୱୁତୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ପାତିମୋକ୍ଖସଂଓ୍ୱରସଂୱୁତୋ। ଓ୍ୱିହରତୀତି ଓ୍ୱତ୍ତତି।

ଆଦିମେତନ୍ତି ଏତଂ ସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ ପୁବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥେନ ଆଦି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଉତ୍ତିୟ, ଆଦିମେଓ୍ୱ ଓ୍ୱିସୋଧେହି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ? ସୀଲଞ୍ଚ ସୁଓ୍ୱିସୁଦ୍ଧଂ, ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୮୨)।

ଯଥା ହି ନଗରଓ୍ୱଡ୍ଢକୀ ନଗରଂ ମାପେତୁକାମୋ ପଠମଂ ନଗରଟ୍ଠାନଂ ସୋଧେତି, ତତୋ ଅପରଭାଗେ ଓ୍ୱୀଥିଚତୁକ୍କସିଙ୍ଘାଟକାଦିପରିଚ୍ଛେଦେନ ଓ୍ୱିଭଜିତ୍ୱା ନଗରଂ ମାପେତି, ଯଥା ଓ୍ୱା ପନ ରଜକୋ ପଠମଂ ତୀହି ଖାରେହି ଓ୍ୱତ୍ଥଂ ଧୋଓ୍ୱିତ୍ୱା ପରିସୁଦ୍ଧେ ଓ୍ୱତ୍ଥେ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ରଙ୍ଗଜାତଂ ଉପନେତି, ଯଥା ଓ୍ୱା ପନ ଛେକୋ ଚିତ୍ତକାରୋ ରୂପଂ ଲିଖିତୁକାମୋ ଆଦିତୋଓ୍ୱ ଭିତ୍ତିପରିକମ୍ମଂ କରୋତି, ତତୋ ଅପରଭାଗେ ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଯୋଗାଓ୍ୱଚରୋ ଆଦିତୋଓ୍ୱ ସୀଲଂ ଓ୍ୱିସୋଧେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସମଥଓ୍ୱିପସ୍ସନାଦୟୋ ଧମ୍ମେ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ତସ୍ମା ସୀଲଂ ‘‘ଆଦୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ମୁଖମେତ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେଓ୍ୱ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖେ ଚ ସଂଓ୍ୱରୋ’’ତିଆଦିପାଠଙ୍ଗଂ (ଦୀ। ନି। ୨।୯୦; ଧ। ପ। ୧୮୫) ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ସୀଲନ୍ତି ଚାରିତ୍ତଓ୍ୱାରିତ୍ତଓ୍ୱସେନ ଦୁଓ୍ୱିଧଂ ଓ୍ୱିନୟପିଟକପରିୟାପନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ, ଧମ୍ମତୋ ପନ ସୀଲଂ ନାମ ପାଣାତିପାତାଦୀହି ଓ୍ୱା ଓ୍ୱିରମନ୍ତସ୍ସ, ଓ୍ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ ଓ୍ୱା ପୂରେନ୍ତସ୍ସ ଚେତନାଦୟୋ ଧମ୍ମା ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାୟଂ ‘‘କିଂ ସୀଲନ୍ତି ଚେତନା ସୀଲଂ ଚେତସିକଂ ସୀଲଂ ସଂଓ୍ୱରୋ ସୀଲଂ ଅଓ୍ୱୀତିକ୍କମୋ ସୀଲ’’ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୩୯) ‘‘ଉଭୟାନି ଖୋ ପନସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖାନୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀପାତିମୋକ୍ଖଓ୍ୱସେନ ଉଭୟାନି ପାତିମୋକ୍ଖାନି, ଦ୍ୱେ ମାତିକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସ୍ସାତି ଭିକ୍ଖୁନୋଓ୍ୱାଦକସ୍ସ । ଓ୍ୱିତ୍ଥାରେନାତି ଉଭତୋଓ୍ୱିଭଙ୍ଗେନ ସଦ୍ଧିଂ। ସ୍ୱାଗତାନୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ଆଗତାନି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟା’’ତିଆଦିପାଠଙ୍ଗଂ (ମହାଓ୍ୱ। ୧୩୪) ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ସୀଲଗଣ୍ଠପାତିମୋକ୍ଖେସୁ। ଯୋତି ଅନିୟମନିଦ୍ଦେସୋ, ଯୋ କୋଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ। ନନ୍ତି ଓ୍ୱିନୟପରିୟାପନ୍ନସୀଲଂ। ରକ୍ଖତୀତି ସମାଦିୟିତ୍ୱା ଅଓ୍ୱିକୋପେନ୍ତୋ ପାଲେତି। ତଂ ‘‘ପାତୀ’’ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲେ ଠିତଂ। ମୋଚେତୀତି ସହକାରିକାରଣଭାଓ୍ୱତୋ ମୋକ୍ଖେତି। ଅପାୟେ ଜାତଂ ଆପାୟିକଂ, ଦୁକ୍ଖଂ, ତଂ ଆଦି ଯେସଂ ତାନି ଆପାୟିକାଦୀନି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ତଦଞ୍ଞଂ ସବ୍ବଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅତ୍ତାନୁଓ୍ୱାଦାଦୀହୀତି ଅତ୍ତାନଂ ଅନୁଓ୍ୱାଦୋ ଅତ୍ତାନୁଓ୍ୱାଦୋ, ସୋ ଆଦି ଯେସଂ ତାନି ଅତ୍ତାନୁଓ୍ୱାଦାଦୀନି, ତେହି ଅତ୍ତାନୁଓ୍ୱାଦାଦୀହି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପରାନୁଓ୍ୱାଦଦଣ୍ଡଦୁଗ୍ଗତିଭୟାନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ଜୋତକତ୍ତାତି

ତସ୍ସ ସୀଲପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ଦୀପନତ୍ଥା। ଆଦିମ୍ହି ପନ ୱୁତ୍ତୋ ୱଚନତ୍ଥୋତି ‘‘ଅତିସେଟ୍ଠ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଆଦିମ୍ହି ୱୁତ୍ତୋ ୱଚନତ୍ଥୋ। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସାଧାରଣୋ ହୋତି ସୀଲପାତିମୋକ୍ଖଂ ସବ୍ବଗୁଣାନଂ ମୂଲଭାୱତୋ ସେଟ୍ଠଂ, ଗନ୍ଥପାତିମୋକ୍ଖଂ ସେଟ୍ଠଗୁଣସହଚରଣତୋ ସେଟ୍ଠନ୍ତି।

ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ସୀଲପାତିମୋକ୍ଖଗନ୍ଥପାତିମୋକ୍ଖେସୁ। ‘‘ଅଯଂ ୱଣ୍ଣନା’’ତି ୱକ୍ଖମାନୱଣ୍ଣନମାହ। ଗନ୍ଥପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ତାୱ ଯୁଜ୍ଜତୁ, କଥଂ ସୀଲପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଆହ ‘‘ଗନ୍ଥେ ହୀ’’ତିଆଦି। ହୀତି କାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ତସ୍ମାତି ଗନ୍ଥସ୍ସ। ଅତ୍ଥୋତି ସୀଲଂ। ୱଣ୍ଣିତୋୱ ହୋତୀତି ଗନ୍ଥୱଣ୍ଣନାମୁଖେନ ଅତ୍ଥସ୍ସେୱ ୱଣ୍ଣନତୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯସ୍ମା ଗନ୍ଥେ ୱଣ୍ଣିତେ ତଦୱିନାଭାୱତୋ ତସ୍ସତ୍ଥୋ ୱଣ୍ଣିତୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୀଲପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସପି ଯୁଜ୍ଜତୀତି।

ଏୱଂ ସରୂପଭେଦତୋ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଇଦାନି ଗନ୍ଥଭେଦତୋ ୱୱତ୍ଥପେତୁଂ ‘‘ତଂ ପନେତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖଭିକ୍ଖୁନୀପାତିମୋକ୍ଖେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ। ଉଦ୍ଦେସା ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି ଯେହି ୱକ୍ଖମାନୱଚନପ୍ପବନ୍ଧେହି, ତେ ଉଦ୍ଦେସପରିଚ୍ଛେଦା, ତେହି। ୱୱତ୍ଥିତନ୍ତି ଅସଙ୍କରତୋ ଠିତଂ।

ଏୱଂ ଗନ୍ଥଭେଦତୋ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଇଦାନି ଉଦ୍ଦେସୱିଭାଗତୋ ୱୱତ୍ଥପେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ଉଦ୍ଦିସୀଯତି ସରୂପେନ କଥୀଯତି ଏତ୍ଥ, ଏତେନାତି ୱା ଉଦ୍ଦେସୋ, ନିଦାନସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋତି ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ୱିତ୍ଥାରୋୱ ଉଦ୍ଦେସୋ ୱିତ୍ଥାରୁଦ୍ଦେସୋ।

ଇଦାନି ନିଦାନୁଦ୍ଦେସାଦୀନଂ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ତତ୍ଥ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୋ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଉଦ୍ଦେସେସୁ। ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୋ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତୀ’’ତି ଇଧାଗତନିଦାନପାଠଇଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ଉଦ୍ଦେସକାଲେ ୱତ୍ତବ୍ବସ୍ସାପି ‘‘ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନ’’ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ପାଠସ୍ସ ଯୋଜନଂ ଅକତ୍ୱା ‘‘ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତିଆଦିନା ଅନୁସାୱନାଦିକମେୱ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ, ତଂ ପନ ଅପରିପୁଣ୍ଣନିଦାନପାଠଇଦସ୍ସନପୁବ୍ବକନିଦାନୁଦ୍ଦେସପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ଖୁଦ୍ଦକପେଯ୍ୟାଲୱସେନ ୱା ପାକଟତ୍ତା ତସ୍ସ ଅଯୋଜନଂ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଉଦ୍ଦେସକାଲେ ପନ ଯୋଜେତ୍ୱାୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ତଂ ପନେତଂ ପାରାଜିକାଦୀନଂ ଅୱସାନେ ଦିସ୍ସତି, ନ ନିଦାନାୱସାନେ। କିଞ୍ଚାପି ନ ଦିସ୍ସତି, ଅଥ ଖୋ ଉଦ୍ଦେସକାଲେ ‘ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତୀ’ତି ୱତ୍ୱା ‘ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନଂ, ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମୀ’ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱା’’ତିଆଦି। ଅୱସେସେ ସୁତେନ ସାୱିତେତି ଅୱସିଟ୍ଠଂ ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସାଦିଚତୁକ୍କଂ ‘‘ସୁତା ଖୋ ପନାଯସ୍ମନ୍ତେହି ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକା ଧମ୍ମା…ପେ… ଅୱିୱଦମାନେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ସୁତୱସେନ ସାୱିତେ।

ଏତେନେୱ ନଯେନ ସେସା ତଯୋ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପରିଚ୍ଛେଦା ୱେଦିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସାଦୀନ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସାଦୀନଂ ପରିଚ୍ଛେଦା ଯୋଜେତବ୍ବାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ନିଦାନସ୍ସ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପାରାଜିକାଦୀନି ଓସାପେତ୍ୱାତି ନିଦାନଂ, ପାରାଜିକଞ୍ଚ, ତଦୁଭଯଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସଞ୍ଚ, ତଂତିକଂ ଅନିଯତଞ୍ଚାତି ଏୱଂ ଯଥାକ୍କମଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ପାରାଜିକାଦୀନି ପରିଯୋସାପେତ୍ୱା। ଯୋଜେତବ୍ବାତି ‘‘ଅୱସେସେ ସୁତେନ ସାୱିତେ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସୋ’’ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଅୱସେସଂ ସୁତେନ ସାୱେତବ୍ବନ୍ତି ୱଚନତୋତି ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ –

‘‘ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସା ନିଦାନଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ସୁତେନ ସାୱେତବ୍ବଂ, ଅଯଂ ପଠମୋ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ। ନିଦାନଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ସୁତେନ ସାୱେତବ୍ବଂ, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୧୫୦) –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଯସ୍ମିଂ ୱିପ୍ପକତେତି ଯସ୍ମିଂ ଉଦ୍ଦେସେ ଅପରିଯୋସିତେ। ଅନ୍ତରାଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଦସସୁ ଅନ୍ତରାଯେସୁ ଯୋ କୋଚି ଅନ୍ତରାଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି । ଦସ ଅନ୍ତରାଯା ନାମ – ରାଜନ୍ତରାଯୋ, ଚୋରନ୍ତରାଯୋ, ଅଗ୍ଯନ୍ତରାଯୋ, ଉଦକନ୍ତରାଯୋ, ମନୁସ୍ସନ୍ତରାଯୋ, ଅମନୁସ୍ସନ୍ତରାଯୋ, ୱାଳଅନ୍ତରାଯୋ, ସରୀସପନ୍ତରାଯୋ, ଜୀୱିତନ୍ତରାଯୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତରାଯୋତି। ତତ୍ଥ ସଚେ ଭିକ୍ଖୂସୁ ‘‘ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୫୦) ନିସିନ୍ନେସୁ ରାଜା ଆଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ରାଜନ୍ତରାଯୋ। ଚୋରା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଂ ଚୋରନ୍ତରାଯୋ। ଦୱଦାହୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ଆୱାସେ ୱା ଅଗ୍ଗି ଉଟ୍ଠହତି, ଅଯଂ ଅଗ୍ଯନ୍ତରାଯୋ। ମେଘୋ ୱା ଉଟ୍ଠହତି, ଓଘୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଉଦକନ୍ତରାଯୋ। ବହୂ ମନୁସ୍ସା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଂ ମନୁସ୍ସନ୍ତରାଯୋ। ଭିକ୍ଖୁଂ ଯକ୍ଖୋ ଗଣ୍ହାତି, ଅଯଂ ଅମନୁସ୍ସନ୍ତରାଯୋ। ବ୍ୟଗ୍ଘାଦଯୋ ଚଣ୍ଡମିଗା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଂ ୱାଳଅନ୍ତରାଯୋ। ଭିକ୍ଖୁଂ ସପ୍ପାଦଯୋ ଡଂସନ୍ତି, ଅଯଂ ସରୀସପନ୍ତରାଯୋ। ଭିକ୍ଖୁ ଗିଲାନୋ ୱା ହୋତି, କାଲଂ ୱା କରୋତି, ୱେରିନୋ ୱା ତଂ ମାରେତୁକାମା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅଯଂ ଜୀୱିତନ୍ତରାଯୋ। ମନୁସ୍ସା ଏକଂ ୱା ବହୂ ୱା ଭିକ୍ଖୂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯା ଚାୱେତୁକାମା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅଯଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତରାଯୋ। ଇତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନ୍ତରାଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଦସସୁ ଅନ୍ତରାଯେସୁ ଯୋ

କୋଚି ଅନ୍ତରାଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି, ତସ୍ମାଓ ପକାସିତୋ ହୋତୀତି।

ତେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ୱିସ୍ସକତୁଦ୍ଦେସେନ ସଦ୍ଧିଂ। ଅୱସେସଂ ସୁତେନ ସାୱେତଙ୍କଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠୋଦେସାପେକ୍ଖତ୍ତା ଅୱସେସୱଚନସ୍ସ। ଯଥାହ ‘‘ନିଦାନଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା’’ତିଆଦି (ମହାୱ। ୧୫୦)। ତେନାହ ‘‘ନିଦାନୁଦ୍ଦେସେ ପନା’’ତିଆଦି। ସୁତେନ ସାୱେତଙ୍କଂ ନାମ ନତ୍ଥି ଉପୋସଥସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯୋୱ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅନିଯତୁଦ୍ଦେସୋ ପରିହାଯତୀତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅନିଯତସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ। ତଦଭାୱୋ ଚ ‘‘ଇଦମେୱ ଲକ୍ଖଣଂ ତତ୍ଥାପି ଅନୁଗତ’’ନ୍ତି କତ୍ୱାତି ୱେଦିତଙ୍କଂ। ସେସନ୍ତି ଅୱସେସୁଦ୍ଦେସପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନଂ। ଏତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାତିମୋକ୍ଖାନନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତାୱାତି ପଠମଂ। ଇଦନ୍ତି ଇଦାନି ୱତ୍ତଙ୍କଂ ବୁଦ୍ଧିଯଂ ୱିପରିୱତ୍ତମାନଂ ସାମଞ୍ଞେନ ଦସ୍ସେତି, ଇଦଂ ଅକ୍ଖରପଦନିଯମିତଗନ୍ଥିତଂ ୱଚନଂ ୱୁଚ୍ଚତି କଥୀଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ ତନ୍ତି ଆହ, ‘‘ସୁଣାତୁ ମେତିଆଦୀନ’’ନ୍ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ ସୁଣାତୁ ମେତିଆଦୀନନ୍ତି ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ ଅଜ୍ଜୁପୋସଥୋ’’ତିଆଦୀନଂ ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖେ ଆଗତାନଂ ସୁତ୍ତପଦାନଂ। ଅତ୍ଥନିଚ୍ଛଯନ୍ତି ଅଭିଧେଯ୍ୟତ୍ଥସ୍ସ ଚେୱ ଅଧିପ୍ପାଯତ୍ଥସ୍ସ ଚ ନିଚ୍ଛଯନଂ, ୱୱତ୍ଥାପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମାଯ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯ ତେସଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟତ୍ଥୋ ଚେୱ ଅଧିପ୍ପାଯତ୍ଥୋ ଚ ଅନେକଧା ୱୱତ୍ଥାପୀଯତି। ଅଥ ୱା ନିଚ୍ଛିନୋତୀତି ନିଚ୍ଛଯୋ। ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନେସୁ ଖୀଲମଦ୍ଦନାକାରେନ ପୱତ୍ତା ୱିମତିଚ୍ଛେଦକଥା, ଅତ୍ଥୋ ଚ ନିଚ୍ଛଯୋ ଚ ଅତ୍ଥନିଚ୍ଛଯୋ, ତଂ ଅତ୍ଥନିଚ୍ଛଯଂ, ମଯା ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୀଲସମ୍ପନ୍ନାତି ସମନ୍ତତୋ ପନ୍ନଂ ପତ୍ତଂ ପୁଣ୍ଣନ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନଂ, ସୀଲଂ ସମ୍ପନ୍ନମେତେସନ୍ତି ସୀଲସମ୍ପନ୍ନା, ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସମ୍ମଦେୱ ପନ୍ନା ଗତା ଉପାଗତାତି ସମ୍ପନ୍ନା, ସୀଲେନ ସମ୍ପନ୍ନା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନା, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ଉପେତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିସୀଲଅଧିଚିତ୍ତଅଧିପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତା ତିସ୍ସୋପି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ସିକ୍ଖା, ତଂ କାମେନ୍ତୀତି ସିକ୍ଖାକାମା। ସୁଣନ୍ତୁ ମେତି ତେ ସବ୍ବେପି ଭିକ୍ଖୱୋ ମମ ସନ୍ତିକା ନିସାମେନ୍ତୁ। ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ସଂୱଣ୍ଣନାଯ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୱନେ ନିଯୋଜେତି। ସକ୍କଚ୍ଚସୱନପଟିବଦ୍ଧା ହି ସବ୍ବାପି ସାସନସମ୍ପତ୍ତୀତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନାନଂ ସିକ୍ଖାକାମାନଂଯେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଗହଣଂ ତଦଞ୍ଞେସଂ ଇମିସ୍ସା ସଂୱଣ୍ଣନାଯ ଅଭାଜନଭାୱତୋ। ନ ହି ତେ ୱିନଯଂ ସୋତଙ୍କଂ, ପଟିପଜ୍ଜିତଙ୍କଞ୍ଚ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି।

ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ଗାଥାପଦେ, ଏତେସଂ ୱା ଗାଥାଯ ସଙ୍ଗହିତାନଂ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ’’ତିଆଦୀନଂ ପଦାନମନ୍ତରେ। ସୱନେ ଆଣତ୍ତିୱଚନଂ ସୱନାଣତ୍ତିୱଚନଂ। କିଞ୍ଚାପି ସୱନାଣତ୍ତିୱଚନଂ, ତଥାପି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭଗୱତୋ ଆଣତ୍ତି, ନ ଉଦ୍ଦେସକସ୍ସାତି ନୱକତରେନାପି ଇଦଂ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ସଙ୍ଘଗାରୱେନ, ସଙ୍ଘବହୁମାନେନ ଚ ସହିତତ୍ତା ସଗାରୱସପ୍ପତିସ୍ସୱଚନଂ। ସଙ୍ଘୋ ହି ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନତାଦିଗୁଣୱିସେସଯୁତ୍ତତ୍ତା ଉତ୍ତମଂ ଗାରୱପ୍ପତିସ୍ସୱଟ୍ଠାନଂ। ଇଦଞ୍ଚ ସଙ୍କଂ କେନ କତ୍ଥ କଦା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ସଙ୍କମେୱ ଚେତ’’ନ୍ତିଆଦି। ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅନୁଜାନନ୍ତେନାତି –

‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ, ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଦିସିତଙ୍କଂ, ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତଙ୍କୋ ‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ’’’ତି (ମହାୱ। ୧୩୩-୧୩୪) –

ଏୱମାଦିନା ଅନୁଜାନନ୍ତେନ। ରାଜଗହେତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ତଞ୍ହି ମନ୍ଧାତୁମହାଗୋୱିନ୍ଦାଦୀହି ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ‘‘ରାଜଗହ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ପନେତଂ ବୁଦ୍ଧକାଲେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିକାଲେ ଚ ନଗରଂ ହୋତି, ସେସକାଲେ ସୁଞ୍ଞଂ ହୋତି ଯକ୍ଖପରିଗ୍ଗହିତଂ, ତେସଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଇଦଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକେନ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନଂ, ତସ୍ମା। କିଂ ତେ ଉଭୋପି ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି, ଯେନେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ୱା ହୀ’’ତିଆଦି। ଥେରାଧିକନ୍ତି ଥେରାଧୀନଂ, ଥେରାଯତ୍ତଂ ଭୱିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଥେରାଧେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱା ପାଠୋ, ସୋଯେୱତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥାତି ତିସ୍ସଂ ପରିସାଯଂ। ବ୍ୟତ୍ତୋତି ପଞ୍ଞାୱେୟ୍ୟତ୍ତିଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ପଗୁଣମାତିକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିବଲୋତି ୱତ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥୋ, ଅଭୀତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଦହରସ୍ସାପି ବ୍ୟତ୍ତସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ଅଥ ଖୋ ଏତ୍ଥାଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ସଚେ ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ଚ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ତଯୋ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସା ନାଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ପନ ଅକ୍ଖଣ୍ଡା ସୁୱିସଦା ୱାଚୁଗ୍ଗତା ହୋନ୍ତି, ଥେରାଯତ୍ତୋୱ ପାତିମୋକ୍ଖୋ। ସଚେ ପନ ଏତ୍ତକମ୍ପି ୱିସଦଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ବ୍ୟତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଯତ୍ତୋତି।

ଇଦାନି ‘‘ସଙ୍ଘୋ’’ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧାଧିପ୍ପେତସଙ୍ଘଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଙ୍ଘୋତି ଇମିନା ପନ ପଦେନା’’ତିଆଦିମାହ କିଞ୍ଚାପୀତି ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ତସ୍ସ ଯଦି ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦକ୍ଖନ୍ତି ଏତାଯ ସତ୍ତା ଯଥାଧିପ୍ପେତାହି ସମ୍ପତ୍ତୀହି ୱଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଦକ୍ଖିଣା, ପରଲୋକଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଦାତଙ୍କଂ ଦାନଂ, ତଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଅରହତି, ଦକ୍ଖିଣାଯ ୱା ହିତୋ, ଯସ୍ମା ନଂ ମହପ୍ଫଲକାରିତାଯ ୱିସୋଧେତୀତି ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ, ଦିଟ୍ଠିସୀଲସଙ୍ଘାତେନ ସଂହତୋତି ସଙ୍ଘୋ, ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଚ ସୋ ସଙ୍ଘୋ ଚାତି ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟସଙ୍ଘୋ। ସମ୍ମୁତିଯା ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସିଦ୍ଧୋ ସଙ୍ଘୋ ସମ୍ମୁତିସଙ୍ଘୋ। ଅୱିସେସେନାତି ‘‘ଅରିଯା’’ତି ୱା ‘‘ପୁଥୁଜ୍ଜନା’’ତି ୱା ଅୱିସେସେତ୍ୱା ସାମଞ୍ଞେନ। ସୋତି ସମ୍ମୁତିସଙ୍ଘୋ। ଇଧାତି ଇମିସ୍ସଂ

ଉପୋସଥଞ୍ଚତ୍ତିଯଂ। ଅଧିପ୍ପେତୋ ଉପୋସଥଞ୍ଚତ୍ତିଯା ଅତ୍ତିସେସତ୍ତା। ନନୁ ଚ ସୋପି ପଞ୍ଚତ୍ତିଧୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ କତମୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ସୋ ପନେସା''ତିଆଦି। କମ୍ମତ୍ତସେନାତି ତ୍ତିନଯକମ୍ମତ୍ତସେନ। ପଞ୍ଚ ତ୍ତିଧା ପକାରା ଅସ୍ସ ସମ୍ମୁତିସଙ୍ଘସ୍ସାତି ପଞ୍ଚତ୍ତିଧୋ। ତଥା ହି ତ୍ତିଧଯୁତ୍ତଗତପ୍ପକାରସଦ୍ଦେ ସମାନତ୍ଥେ ତ୍ତଣ୍ଣଯନ୍ତି। ଚତୁନ୍ନଂ ତ୍ତଗ୍ଗୋ ସମୂହୋତି ଚତୁତ୍ତଗ୍ଗୋ, ଚତୁପରିମାଣଯୁତ୍ତୋ ତ୍ତା ତ୍ତଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ତଗ୍ଗୋ। ଏତ୍ତଂ ପଞ୍ଚତ୍ତଗ୍ଗାଦି।

ଇଦାନି ଯେସଂ କମ୍ମାନଂ ତ୍ତସେନାଯଂ ପଞ୍ଚତ୍ତିଧୋ ହୋତି, ତଂ ତ୍ତିସେସେତ୍ତା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ପଞ୍ଚତ୍ତିଧେ ସଙ୍ଘେ। ମଜ୍ଝିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମସ୍ସ ଦସତ୍ତଗ୍ଗକରଣୀଯତ୍ତା ତ୍ତୁତ୍ତଂ ''ଠପେତ୍ତା…ପେ… ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚା''ତି। ''ତଥା''ତି ଇମିନା ''ନ କିଞ୍ଚି ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ତ୍ତଟ୍ଟତୀ''ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସତି। ଯଦି ଏତ୍ତଂ କିମତ୍ଥଂ ଅତିରେକତ୍ତୀସତିତ୍ତଗ୍ଗୋ ତ୍ତୁତ୍ତୋତି ଆହ ''ସୋ ପନା''ତିଆଦି। ଅତିରେକତରେନାତି ଚତୁତ୍ତଗ୍ଗାଦିକରଣୀଯଂ ପଞ୍ଚତ୍ତଗ୍ଗାଦିନା ଅତିରେକତରେନ, ଦସତ୍ତଗ୍ଗକରଣୀଯଞ୍ଚ ଏକାଦସତ୍ତଗ୍ଗାଦିନା ଅତିରେକତରେନ। ଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଞାପନତ୍ଥଂ। ଇଦମେତ୍ତ ଚାନେନ କତ୍ତଙ୍ଗଂ କମ୍ମନ୍ତି ''କମ୍ମତ୍ତସେନ ପଞ୍ଚତ୍ତିଧୋ''ତି ତ୍ତୁତ୍ତଂ। କମ୍ମସ୍ସାନିଯମେ କଥମେତଂ ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଇଦିସୀ ଚୋଦନା ଅନତ୍ତକାସାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେତି ଉପୋସଥେ।

ଉପୋସଥସଦ୍ଦୋ ପନାଯଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସସୀଲୌପତ୍ତାସପଞ୍ଞତ୍ତିଦିତ୍ତସେସୁ ତ୍ତତ୍ତତି। ତଥା ହେସ ''ଆଯାମାତ୍ତୁସୋ କପ୍ପିନ, ଉପୋସଥଂ ଗମିସ୍ସାମା''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୫୦; ମା। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୮୫) ତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ ଆଗତୋ, ''ଏତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଖୋ, ତ୍ତିସାଖେ, ଉପୋସଥୋ ଉପତ୍ତୁତ୍ଥୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୪୩) ସୀଲେ, ''ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ତ୍ତେ ସଦା ଫଗ୍ଗୁ, ସୁଦ୍ଧସ୍ସୁପୋସଥୋ ସଦା''ତିଆଦୀସୁ (ମା। ନି। ୧।୭୯) ଉପତ୍ତାସେ, ''ଉପୋସଥୋ ନାମ ନାଗରାଜା''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୨୪୬) ପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ, ''ନ, ଭିକ୍ଖତ୍ତେ, ତଦହୁପୋସଥେ ସଭିକ୍ଖୁକା ଆତ୍ତାସା''ତିଆଦୀସୁ (ମହାତ୍ତ। ୧୮୧) ଦିତ୍ତସେ, ଇଧାପି ଦିତ୍ତସେଯେତ୍ତ ତ୍ତତ୍ତମାନୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ''ଅଜ୍ଜ ଉପୋସଥଦିତ୍ତସୋ''ତିଆଦି। ଉପତ୍ତସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଉପୋସଥୋ। ଉପତ୍ତସନ୍ତୀତି ସୀଲେନ ତ୍ତା ସବ୍ବସୋ ଆହାରସ୍ସ ଅଭୁଞ୍ଜନସଙ୍ଖାତେନ ଅନସନେନ ତ୍ତା ଖୀରପାନମଧୁପାନାଦିମତ୍ତେନ ତ୍ତା ଉପେତା ହୁତ୍ତା ତ୍ତସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଦ୍ଦେସମ୍ପି ତ୍ତାକ୍ୟାନଂ ଏତ୍ତ-କାରତ୍ଥସହିତତ୍ତା ''ଉପୋସଥୋ''ତି ଏତସ୍ସ ''ଉପୋସଥୋ ଏତ୍ତା''ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ''ଏତେନ ଅନୁପୋସଥଦିତ୍ତସଂ ପଟିକ୍ଖିପତୀ''ତି। ଇମିନା ଅତ୍ତଧାରଣେନ ନିରାକତଂ ଦସ୍ସେତି, ଅଥ ତ୍ତା ସଦ୍ଦନ୍ତରତ୍ଥାପୋହନତ୍ତସେନ ସଦ୍ଦୋ ଅତ୍ଥଂ ତ୍ତଦତୀତି ''ଉପୋସଥୋ''ତି ଏତସ୍ସ ''ଅନୁପୋସଥୋ ନ ହୋତୀ''ତି ଅଯମତ୍ଥୋତି ତ୍ତୁତ୍ତଂ ''ଏତେନ ଅନୁପୋସଥଦିତ୍ତସଂ ପଟିକ୍ଖିପତୀ''ତି। ''ଏସ ନଯୋ ପନ୍ନରସୋ''ତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞଂ ଉପୋସଥଦିତ୍ତସଂପଟିକ୍ଖିପତୀତି ଏତ୍ଥାପି। ଏତେନାତି ''ଉପୋସଥୋ''ତି ଏତେନ ସଦ୍ଦେନ। ପଞ୍ଚଦସନ୍ନଂ ତିଥୀନଂ ପୂରଣତ୍ତସେନ ପନ୍ନରସୋ। ପନ୍ନରସୋତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞଂ ଉପୋସଥଦିତ୍ତସଂ ପଟିକ୍ଖିପତୀ''ତି ସଂଖିତ୍ତେନ ତ୍ତୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ତ୍ତିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଦିତ୍ତସତ୍ତସେନ ହୀ''ତିଆଦିମାହ। ଚତୁଦ୍ଦସିଯଂ ନିଯୁତ୍ତୋ ଚାତୁଦ୍ଦସିକୋ। ଏତ୍ତଂ ପନ୍ନରସିକୋ। ସାମଗ୍ଗିଉପୋସଥୋ ନାମ ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିକତଦିତ୍ତସେ କାତବ୍ବୌପୋସଥୋ। ହେମନ୍ତଗିମ୍ହତ୍ତସ୍ସାନାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହେମନ୍ତୌତୁ ନାମ ଅପରକତ୍ତିକସ୍ସ କାଳଅପକ୍ଖପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଫଗ୍ଗୁନପୁଣ୍ଣମପରିଯୋସାନା ଚତ୍ତାରୋ ମାସା, ଗିମ୍ହୌତୁ ନାମ ଫଗ୍ଗୁନସ୍ସ କାଳପକ୍ଖପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆସାଳ୍ହପୁଣ୍ଣମପରିଯୋସାନା ଚତ୍ତାରୋ ମାସା, ତ୍ତସ୍ସାନୌତୁ ନାମ ଆସାଳ୍ହସ୍ସ କାଳଅପକ୍ଖପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅପରକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମପରିଯୋସାନା ଚତ୍ତାରୋ ମାସା। ତତିଯସତ୍ତମପକ୍ଖେସୁ ଦ୍ତେ ଦ୍ତେ କତ୍ତା ଛ ଚାତୁଦ୍ଦସିକାତି ହେମନ୍ତସ୍ସ ଉତୁନୋ ତତିଯେ ଚ ସତ୍ତମେ ଚ ପକ୍ଖେ ଦ୍ତେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକା, ଏତ୍ତମିତରେସଂ ଉତୂନନ୍ତି ଛ ଚାତୁଦ୍ଦସିକା। ସେସା ପନ୍ନରସିକାତି ସେସା ଅଟ୍ଠାରସ ପନ୍ନରସିକା। ହୋନ୍ତି ଚେତ୍ଥ –

''କତ୍ତିକସ୍ସ ଚ କାଳଅମ୍ହା, ଯାତ୍ତ ଫଗ୍ଗୁନପୁଣ୍ଣମା;

'ହେମନ୍ତକାଲୋ'ତି ତ୍ତିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି ଉପୋସଥା।

''ଫଗ୍ଗୁନସ୍ସ ଚ କାଳଅମ୍ହା, ଯାତ୍ତ ଆସାଳ୍ହପୁଣ୍ଣମା;

'ଗିମ୍ହକାଲୋ'ତି ତ୍ତିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି ଉପୋସଥା।

''ଆସାଳ୍ହସ୍ସ ଚ କାଳଅମ୍ହା, ଯାତ୍ତ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା;

'ତ୍ତସ୍ସକାଲୋ'ତି ତ୍ତିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି ଉପୋସଥା।

‘‘ଉତୂନଂ ପନ ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ପକ୍ଖେ ତତିଯସତ୍ତମେ;

‘ଚାତୁଦ୍ଦସୋ’ତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି ନଯଞ୍ଞୁନୋ’’ତି।

ପକତିଯା ନବହୁତରାୱାସିକାଦିପଚ୍ଚଯେନ କାତବ୍ବଂ ପକତିଚାରିତ୍ତଂ। ବହୁତରାୱାସିକାଦିପଚ୍ଚଯେ ପନ ସତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚାତୁଦ୍ଦସେପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ‘‘ସକି’’ନ୍ତିଆଦି। ସକିନ୍ତି ଏକସ୍ମିଂ ୱାରେ । ଆୱାସିକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବନ୍ତି ଆୱାସିକେହି ‘‘ଅଜ୍ଜୁପୋସଥୋ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ’’ତି ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚେ କରିଯମାନେ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବଂ, ନ ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ଆୱାସିକେହି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୭୮) ୱଚନଂ, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଉପୋସଥେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକେ କାତୁଂ, କଥଂ ମଯଂ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ପଠମତରଂ ପୱାରେଯ୍ୟାମା’’ତି (ମହାୱ। ୨୪୦) ୱଚନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମସୁତ୍ତସ୍ସ ଏକେକସ୍ସ ଉତୁନୋ ତତିଯସତ୍ତମପକ୍ଖସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ୱା ଅୱସେସସ୍ସ ପନ୍ନରସେ ୱା ସକିଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବନ୍ତି ପକତିଚାରିତ୍ତୱସେନପି ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ ‘‘ଆଗନ୍ତୁକେହୀ’’ତିଆଦୀନି ସୁତ୍ତାନି ଦସ୍ସିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥାରୂପପଚ୍ଚଯେ ସତୀତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଚାତୁଦ୍ଦସିକେ ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଅନୁରୂପେ ‘‘ଆୱାସିକା ବହୁତରା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଏୱମାଦିକେ ପଚ୍ଚଯେ ସତି। ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଚାତୁଦ୍ଦସେତି ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ତତିଯସତ୍ତମପକ୍ଖଚାତୁଦ୍ଦସତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚାତୁଦ୍ଦସେ।

ନ କେୱଲଂ ଉପୋସଥଦିୱସାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂ ପନା’’ତିଆଦି। ମା ଇତି ଚନ୍ଦୋ ୱୁଚ୍ଚତି ତସ୍ସ ଗତିଯା ଦିୱସସ୍ସ ମିନିତବ୍ବତୋ, ସୋ ଏତ୍ଥ ସବ୍ବକଲାପାରିପୂରିଯା ପୁଣ୍ଣୋତି ପୁଣ୍ଣମା, ପୁବ୍ବକତ୍ତିକାଯ ପୁଣ୍ଣମା ପୁବ୍ବକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା, ଅସ୍ସଯୁଜପୁଣ୍ଣମା। ସା ହି ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା। ତେସଂଯେୱାତି ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂଯେୱ। ଭଣ୍ଡନକାରକେହୀତି କଲହକାରକେହି। ପଚ୍ଚୁକ୍କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଉକ୍କଡ୍ଢନ୍ତି। ଭଣ୍ଡନକାରକେହି ଅନୁୱାଦୱସେନ ଅସ୍ସଯୁଜପୁଣ୍ଣମାଦିଂ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତା ପୱାରଣଂ କାଳପକ୍ଖଂ, ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖନ୍ତି ଉଦ୍ଧଂ କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସୁଣନ୍ତୁ ମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଆୱାସିକା, ଯଦାଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଇଦାନି ଉପୋସଥଂ କରେଯ୍ୟାମ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟାମ, ଆଗମେ କାଳେ ପୱାରେଯ୍ୟାମା’’ତି (ମହାୱ। ୨୪୦) ‘‘ସୁଣନ୍ତୁ ମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଆୱାସିକା, ଯଦାଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଇଦାନି ଉପୋସଥଂ କରେଯ୍ୟାମ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟାମ, ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ ପୱାରେଯ୍ୟାମା’’ତି ଚ ଏୱଂ ଞତ୍ତିଯା ପୱାରଣଂ ଉକ୍କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଥାତି ଅନନ୍ତରତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଚତୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ପୂରଣୋ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ, ଦିୱସୋ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ ପୱାରେଯ୍ୟାମା’’ତି ଞତ୍ତିଂ ଠପଯିଂସୁ, ତସ୍ମିଂ ପନ ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ କୋମୁଦିଯା ଚାତୁମାସିନିଯା ଅୱସ୍ସଂ ପୱାରେତବ୍ବଂ। ନ ହି ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୱାରେତୁଂ ଲବ୍ଭତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ତେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଣ୍ଡନକାରକା କଲହକାରକା ୱିୱାଦକାରକା ଭସ୍ସକାରକା ସଙ୍ଘେ ଅଧିକରଣକାରକା ତମ୍ପି ଜୁଣ୍ହଂ ଅନୁୱସେଯ୍ୟୁଂ, ତେହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂହି ସବ୍ବେହେୱ ଆଗମେ ଜୁଣ୍ହେ କୋମୁଦିଯା ଚାତୁମାସିନିଯା ଅକାମା ପୱାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୪୦)।

ତେନେୱାହ ‘‘ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ଏୱା’’ତି। ଯଦି ହି ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୱାରେଯ୍ୟ, ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପୱାରଣାଯ ପୱାରେତବ୍ବଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିଯା’’ତି (ମହାୱ। ୨୩୩)। ୱିସୁଦ୍ଧିପୱାରଣାଯୋଗତୋ ପୱାରଣାଦିୱସା। ପିସଦ୍ଦେନ ନ କେୱଲଂ ପୱାରଣାଦିୱସାଯେୱ, ଅଥ ଖୋ ଉପୋସଥଦିୱସାପି ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦାନି ଯୋ ସୋ ସାମଗ୍ଗିଉପୋସଥଦିୱସୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତଞ୍ଚ ତପ୍ପସଙ୍ଗେନ ସାମଗ୍ଗିପୱାରଣାଦିୱସଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଦା ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ଓସାରିତେ ତସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିନ୍ତି ଉକ୍ଖିତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ଓସାରିତେ, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଦେସାପେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାଯ କମ୍ମପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱସେନ ପୱେସିତେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁସ୍ମାତି ତସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସ। ତଦା ଠପେତ୍ୱା...ପେ... ଉପୋସଥଦିୱସୋ ନାମ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କିଂ କାରଣନ୍ତି ଆହ ‘‘ତାୱଦେୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ତାୱଦେୱାତି ତଂ ଦିୱସମେୱ। ୱଚନତୋତି କୋସମ୍ବକକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୪୭୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଯତ୍ଥ ପନ ପତ୍ତଚୀୱରାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ କାରଣେନ ୱିୱଦନ୍ତା ଉପୋସଥଂ ୱା ପୱାରଣଂ ୱା ଠପେନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ଅଧିକରଣେ ୱିନିଚ୍ଛିତେ ‘‘ସମଗ୍ଗା ଜାତମ୍ହା’’ତି ଅନ୍ତରା ସାମଗ୍ଗିଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି। କରୋନ୍ତେହି ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥୋ କତୋ ନାମ ହୋତି। କତ୍ତିକମାସବ୍ଭନ୍ତରେତି ଏତ୍ଥ କତ୍ତିକମାସୋ ନାମ ପୁବ୍ବକତ୍ତିକମାସସ୍ସ କାଳପକ୍ଖପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅପରକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା, ତାୱ ଏକୂନତିଂସରତ୍ତିଦିୱୋ, ତସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ, ତତୋ ପଚ୍ଛା ୱା ପନ ପୁରେ ୱା ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅଯମେୱ ଯୋ କୋଚି ଦିୱସୋଯେୱ। ଇଧାପି କୋସମ୍ବକକ୍ଖନ୍ଧକେ ସାମଗ୍ଗିଯା ସଦିସାୱ ସାମଗ୍ଗୀ ୱେଦିତବ୍ବା। ଯେ ପନ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ଅପ୍ପମତ୍ତକେ ପୱାରଣଂ ଠପେତ୍ୱା ସମଗ୍ଗା ହୋନ୍ତି, ତେହି ପୱାରଣାଯମେୱ ପୱାରଣା କାତବ୍ବା, ତାୱଦେୱ ନ କାତବ୍ବା। କରୋନ୍ତେହି ଅପ୍ପୱାରଣାଯ ପୱାରଣା କତା ହୋତି। ନ କାତବ୍ବୋଯେୱାତି ନିଯମେନ ଯଦି କରୋତି, ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ହି ଉପୋସଥକରଣେ ଦୁକ୍କଟଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିଯା’’ତି (ମହାୱ। ୧୮୩)।

‘‘ପଉକାଲମେଓପଉକଲ୍ଲ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସକଙ୍ଖେ ଭାଓସ୍ଥଚଯୋତି ଦସ୍ସେତି। ନାସତୀତି ଅନ୍ୱଯତୋ ୱୁଉମେଓ ବ୍ୟତିରେକତୋ ଦଢହଂ କରୋତି।

ଅନୁରୂପାତି ଅରହା ଅନୁଚ୍ଛଓିକା, ସାମିନୋତି ୱୁଉଂ ହୋତି। ସଙ୍କନ୍ତିମେନାତି ସଙ୍କହେଟ୍ଟିମେନ ଚଭାରୋ, ନ ତେହି ୱିନା ତଂ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୀଯତି, ନ ତେସଂ ଛନ୍ଦୋ ୱା ପାରିସୁଦ୍ଧି ୱା ଏତି। ଅଓସେସା ପନ ସଚେପି ସହସ୍ସମତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ସଚେ ସମାନସଂୱାସକା, ସଙ୍ଖେ ଛନ୍ଦାରହାଓ ହୋନ୍ତି, ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ୱା, ମା ୱା, କମ୍ମଂ ନ କୁପ୍ପତି। ପକତତ୍ତାତି ଅନୁକ୍ଖିତ୍ତା, ପାରାଜିକଂ ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନା ଚ। ହତ୍ଥପାସୋ ନାମ ଦିଯଡ୍ଢହତ୍ଥପ୍ପମାଣୋ।

ସୀମା ଚ ନାମେସା କତମା, ଯତ୍ଥ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତା କମ୍ମପ୍ପତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ସୀମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିଭାଗୱନ୍ତାନଂ ସଭାଓୱିଭାୱନଂ ୱିଭାଗଦସ୍ସନମୁଖେନେଓ ହୋତୀତି ‘‘ସୀମା ଚ ନାମେସା’’ତିଆଦିମାହ। ସମ୍ମିନ୍ଦନ୍ତେନାତି ମିସ୍ସୀକରୋନ୍ତେନ। ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେନାତି ମଦ୍ଦନ୍ତେନ, ଅନ୍ତୋ କରୋନ୍ତେନାତି ୱୁଉଂ ହୋତି। ଇମା ୱିପତ୍ତିସୀମାଯୋ ନାମାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କସ୍ମା ୱିପତ୍ତିସୀମାଯୋ ନାମାତି ଆହ ‘‘ଏକାଦସହୀ’’ତିଆଦି। ଆକାରେହୀତି କାରଣେହି। ୱଚନତୋତି କମ୍ମୱଗ୍ଗେ (ପରି। ୪୮୨ ଆଦଯୋ) କଥିତତ୍ତା। ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ନାମେତଂ ୱୀସତିୱଗ୍ଗକରଣୀଯପରମନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯତ୍ଥ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ’’ତି। ଯସ୍ସଂ ସୀମାଯଂ ହେଟ୍ଟିମପରିଚ୍ଛେଦେନ କମ୍ମାରହେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ପରିମଣ୍ଡଲାକାରେନ ନିସୀଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅଯଂ ଅତିଖୁଦ୍ଦକା ନାମାତି ଅଜ୍ଝୋ। ଏଓରୂପା ଚ ସୀମା ସମ୍ମତାପି ଅସମ୍ମତା, ଗାମଖେତ୍ତସଦିସାଓ ହୋତି, ତତ୍ଥ କତଂ କମ୍ମଂ କୁପ୍ପତି। ଏସ ନଯୋ ସେସସୀମାସୁପି।

ସମ୍ମତାତି ବଦ୍ଧା, ୱାଚିତକମ୍ମୱାଚାତି ଅଜ୍ଝୋ। କମ୍ମୱାଚାଯ ୱାଚନମେଓ ହି ବନ୍ଧନଂ ନାମ। ନିମିତ୍ତଂ ନ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଅନିମିତ୍ତୁପଗୋ, ତଂ ଅନିମିତ୍ତୁପଗଂ, ଅନିମିତ୍ତାରହନ୍ତି ୱୁଉଂ ହୋତି। ତଚସାରରୁକ୍ଖୋ ନାମ ତାଲନାଳିକେରାଦିକୋ। ପଂସୁପୁଞ୍ଜୱାଲୁକାପୁଞ୍ଜାନନ୍ତି ପଂସୁରାସିୱାଲୁକାରାସୀନଂ ମଜ୍ଝେ। ନିଦ୍ଧାରଣେ ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ପନ କତ୍ଥଚି ‘‘ପଂସୁପୁଞ୍ଜଂ ୱା ୱାଲୁକାପୁଞ୍ଜଂ ୱା ଅଞ୍ଞତର’’ନ୍ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ପନ ଅପାଠୋ। ନ ହି ସୋ ‘‘ଅଞ୍ଞତର’’ନ୍ତି ଇମିନା ଯୁଜ୍ଜତୀତି। ଅନ୍ତରାତି ନିମିତ୍ତୁପଗନିମିତ୍ତାନମନ୍ତରା। ଏତ୍ଥ ଚ ଯା ତୀହି ନିମିତ୍ତେହି ବଜ୍ଝମାନା ଅନିମିତ୍ତୁପଗେସୁ ତଚସାରରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅନ୍ତରା ଏକଂ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସମ୍ମତା, ସା ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା ନାମ ହୋତି। ଯା ପନ ଚତୁପଞ୍ଚନିମିତ୍ତାଦୀହି ବଜ୍ଝମାନା ଇମେସୁ ତଚସାରରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅନ୍ତରା ଏକଂ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସମ୍ମତା, ସା ଖଣ୍ଡନିମିତ୍ତା ନାମ ନ ହୋତୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି ନିମିତ୍ତୁପଗାନଂ ନିମିତ୍ତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ସବ୍ଭାୱତୋ। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ଅୱିସେସେନ ୱୁଉଂ, ତସ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ସଙ୍କେନ ସଙ୍କନ୍ତି ସଙ୍କପ୍ପକାରେନ। ନିମିତ୍ତାନଂ ବହି ଠିତେନ ସମ୍ମତାତି ତେସଂ ବହି ଠିତେନ ୱାଚିତକମ୍ମୱାଚା। ନିମିତ୍ତାନି ପନ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଠତ୍ୱା କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତି।

ଏୱଂ ସମ୍ମତାପୀତି ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାଯ ସମ୍ମତାପି। ଇମସ୍ସ ‘‘ଅସମ୍ମତାଓ ହୋତୀ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସଙ୍କା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନଦୀ ଅସୀମାତି ଯା କାଚି ନଦୀଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତା ନଦୀ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଏତଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ କରୋମା’’ତି କତାପି ଅସୀମା, ବଦ୍ଧସୀମା ନ ହୋତୀତି ଅଜ୍ଝୋ। ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱେନ ପନ ସା ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସା। ସଙ୍କତ୍ଥ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସମୁଦ୍ଦଜାତସ୍ସରେସୁପି ଏସେଓ ନଯୋ। ‘‘ସଂସଟ୍ଠୱିଟପା’’ତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଆସନ୍ନତଂ ଦୀପେତି। ବଦ୍ଧା ହୋତୀତି ପଚ୍ଛିମଦିସାଭାଗେ ସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁଉଂ। ତସ୍ସା ପଦେସନ୍ତି ତସ୍ସା ଏକଦେସଂ। ଯତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି, ତାଦିସଂ ଏକଦେସନ୍ତି ୱୁଉଂ ହୋତି। ଯତ୍ଥ ପନ ଠିତେହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତାଦିସଂ ପଦେସଂ ଅନ୍ତୋ କରିତ୍ୱା ବନ୍ଧନ୍ତା ସୀମାଯ ସୀମଂ ସମ୍ଭିନ୍ଦନ୍ତି ନାମ, ନ ତୁ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତି ନାମାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ‘‘ସମ୍ଭିନ୍ଦନଂ ପରେସଂ ସୀମାଯ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ନିମିତ୍ତେ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଲେଖାମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ବନ୍ଧନଂ। ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଂ ନାମ ପରେସଂ ସୀମାଯ ନିମିତ୍ତେ କିତ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ସକଲଂ ୱା ତସ୍ସେକଦେସଂ ୱା ଅନ୍ତୋ କରୋନ୍ତେନ ତସ୍ସା ବହି ଏକିସ୍ସଂ ଦ୍ୱୀସୁ ୱା ଦିସାସୁ ନିମିତ୍ତେ କିତ୍ତେତ୍ୱା ବନ୍ଧନ’’ନ୍ତି ୱୁଉଂ।

ପଙ୍କତାଦୀନଂ ନିମିତ୍ତାନଂ ସମ୍ପଦା ନିମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତି। ପଙ୍କତୋଓ ନିମିତ୍ତଂ ପଙ୍କତନିମିତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେସୁତି ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୩୮ ଆଦଯୋ) ସୀମାସମ୍ମୁତିଯଂ ୱୁତ୍ତେସୁ। ଇମେହି ଚ ପନ ଅଟ୍ଠହି ନିମିତ୍ତେହି ଅସମ୍ମିସ୍ସେହିପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମିସ୍ସେହିପି ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଦିସାଭାଗେ ଯଥାଲଦ୍ଧାନି ନିମିତ୍ତୁପଗାନି ନିମିତ୍ତାନୀ’’ତି। ଏକେନ, ପନ ଦ୍ୱୀହି ୱା ନିମିତ୍ତେହି ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତୀଣି ପନ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାନଂ ନିମିତ୍ତାନଂ ସତେନାପି ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱିନଯଧରେନ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ‘‘ପଙ୍କତୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପୁନ ୱିନଯଧରେନେଓ ‘‘ଏସୋ ପଙ୍କତୋ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତେତବ୍ବଂ। ‘‘ଏତଂ ପଙ୍କତଂ ନିମିତ୍ତଂ କରୋମ, ନିମିତ୍ତଂ କରିସ୍ସାମ, ନିମିତ୍ତଂ କତୋ, ନିମିତ୍ତଂ ହୋତୁ, ହୋତି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ପନ କିତ୍ତେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପାସାଣାଦୀସୁପି ଏସେଓ ନଯୋ। ତେନାହ ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି। ‘‘ପଙ୍କତୋ, ଭନ୍ତେ, ଉଦକଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଏୱଂ ପନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଆଚିକ୍ଖତୁ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱା, ୱଟ୍ଟତିଯେଓ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଅନୁଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତଂ? ପାସାଣୋ, ଭନ୍ତେ, ଏସୋ ପାସାଣୋ ନିମିତ୍ତଂ। ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ, ଦକ୍ଖିଣାଯ ଅନୁଦିସାଯ,

ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ, ପଚ୍ଛିମାଯ ଅନୁଦିସାଯ, ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ, ଉତ୍ତରାଯ ଅନୁଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତଂ? ଉଦକଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ଉଦକଂ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏତ୍ଥ ପନ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ କିଂ ନିମିତ୍ତଂ? ପବ୍ବତୋ, ଭନ୍ତେ, ଏସୋ ପବ୍ବତୋ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏଵଂ ପଠମଂ କିତ୍ତିତନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତେତ୍ୱାଵ ଠପେତବ୍ବଂ। ଏଵଞ୍ହି ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ଘଟିତଂ ହୋତି। ସମ୍ମା କିତ୍ତେତ୍ୱାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନାମଵିପରିଯାଯେନ, ଅନିମିତ୍ତାନଂ ନାମେନ ଚ ଅକିତ୍ତେତ୍ୱା ଯଥାଵୁତ୍ତେନେଵ ନଯେନ କିତ୍ତେତ୍ୱା। ସମ୍ମତାତି ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାଵ। ୧୩୯ ଆଦଯୋ) ଵୁତ୍ତାଯ ପରିସୁଦ୍ଧାଯ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଵାଚାଯ ବଦ୍ଧା। ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତାନି ସକିଂ କିତ୍ତିତାନିପି କିତ୍ତିତାନେଵ ହୋନ୍ତି। ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀମମଣ୍ଡଲଂ ସମ୍ବନ୍ଧନ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତେତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ଵୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ରାତି ତେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ନିମିତ୍ତେସୁ। ନିମିତ୍ତୁପଗତାତି ନିମିତ୍ତଯୋଗ୍ୟତା। ‘‘ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ଵଚନତୋ ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣୋପି ନିମିତ୍ତୁପଗୋଯେଵ। ହତ୍ଥୀ ପନ ସତ୍ତରତନୋ ଵା ଅଡ୍ଢଟ୍ଠରତନୋ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାଵଗ୍ଗ ୩।୧୩୮) ଵା। ତତୋ ଓମକତରୋତି ତତୋ ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣତୋ ଖୁଦ୍ଦକତରୋ। ସଚେ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଚତ୍ତାରୋ ଵା ତୀସୁ ଵା ତଯୋ ପବ୍ବତା ହୋନ୍ତି, ଚତୂହି, ତୀହି ଵା ପବ୍ବତନିମିତ୍ତେହେଵ ସମ୍ମନ୍ନିତୁମ୍ପି ଵଟ୍ଟତି, ଦ୍ୱୀହି ପନ ନିମିତ୍ତେହି, ଏକେନ ଵା ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି। ଇତୋ ପରେସୁ ପାସାଣନିମିତ୍ତାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ତସ୍ମା ପବ୍ବତନିମିତ୍ତଂ କରୋନ୍ତେନ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ‘‘ଏକାବଦ୍ଧୋ, ନ ଏକାବଦ୍ଧୋ’’ତି। ସଚେ ଏକାବଦ୍ଧୋ ହୋତି, ନ କାତବ୍ବୋ। ତଞ୍ହି ଚତୂସୁ ଵା ଅଟ୍ଠସୁ ଵା ଦିସାସୁ କିତ୍ତେନ୍ତେନାପି ଏକମେଵ ନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତିତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ଯୋ ଏଵଂ ଚକ୍କସଣ୍ଠାନେନ ଵିହାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତୋ ପବ୍ବତୋ, ତଂ ଏକଦିସାଯ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାସୁ ଦିସାସୁ ତଂ ବହିଦ୍ଧା କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞାନି ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତବ୍ବାନି। ସଚେ ପବ୍ବତସ୍ସ ତତିଯଭାଗଂ ଵା ଉପଡ୍ଢଂ ଵା ଅନ୍ତୋସୀମାଯ କତ୍ତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ପବ୍ବତଂ ଅକିତ୍ତେତ୍ୱା ଯତ୍ତକଂ ପଦେସଂ ଅନ୍ତୋ କତ୍ତୁକାମା, ତସ୍ସ ପରତୋ ତସ୍ମିଂଯେଵ ପବ୍ବତେ ଜାତରୁକ୍ଖଵମ୍ମିକାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଯୋଜନଦ୍ୱିଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ ସବ୍ବଂ ପବ୍ବତଂ ଅନ୍ତୋ କତ୍ତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ପବ୍ବତସ୍ସ ପରତୋ ଭୂମିଯଂ ଜାତରୁକ୍ଖଵମ୍ମିକାଦୀନି ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତବ୍ବାନି (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮; ଵି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୫୮)।

ସଙ୍ଘଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଗଣନଂ ଵୋହାରଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସପଲଗୁଳପିଣ୍ଡପରିମାଣୋତି ଥୂଲତାଯ, ନ ତୁଲଗଣନାଯ। ତତ୍ଥ ‘‘ଏକପଲଂ ନାମ ଦସକଲଞ୍ଜ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି। ଇଟ୍ଠକା ମହନ୍ତାପି ନ ଵଟ୍ଟତି। ତଥା ଅନିମିତ୍ତୁପଗପାସାଣାନଂ ରାସି, ପଗେଵ ପଂସୁଵାଲୁକାରାସି। ଭୂମିସମୋ ଖଲମଣ୍ଡଲସଦିସୋ ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ଵା ଭୂମିତୋ ଖାଣୁକୋ ଵିଯ ଉଟ୍ଠିତପାସାଣୋ ଵା ହୋତି, ସୋପି ପମାଣୂପଗୋ ଚେ, ଵଟ୍ଟତି। ‘‘ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ପନ ଅତିମହନ୍ତୋପି ପାସାଣସଙ୍ଖମେଵ ଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ ‘‘ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ପନା’’ତିଆଦି। ତସ୍ମା ସଚେ ମହତୋ ପିଟ୍ଠିପାସାଣସ୍ସ ଏକଂ ପଦେସଂ ଅନ୍ତୋସୀମାଯଂ କତ୍ତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ତଂ ଅକିତ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସୁପରି ଅଞ୍ଞୋ ପାସାଣୋ କିତ୍ତେତବ୍ବୋ। ସଚେ ପିଟ୍ଠିପାସାଣୁପରି ଵିହାରଂ କରୋନ୍ତି, ଵିହାରମଜ୍ଝେନ ଚ ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ଵିନିଵିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଏଵରୂପୋ ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ନ ଵଟ୍ଟତି। ସଚେ ହି ତଂ କିତ୍ତେନ୍ତି, ନିମିତ୍ତସ୍ସୁପରି ଵିହାରୋ ହୋତି, ନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ନାମ ବହିସୀମାଯଂ ହୋତି, ଵିହାରୋପି ବହିସୀମାଯଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଵିହାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ପନ ଏକତ୍ଥ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ କିତ୍ତେତବ୍ବୋ।

ଵନନିମିତ୍ତେ ତିଣଵନଂ ଵା ତଚସାରରୁକ୍ଖଵନଂ ଵା ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘‘ଅନ୍ତୋସାରେହୀ’’ତିଆଦି। ଅନ୍ତୋସାରା ନାମ ଅମ୍ବଜମ୍ବୁପନସାଦଯୋ। ଅନ୍ତୋସାରମିସ୍ସକେହୀତି ଅନ୍ତୋ ସାରୋ ଯେସଂ ତେ ଅନ୍ତୋସାରା, ତେହି ମିସ୍ସକା ଅନ୍ତୋସାରମିସ୍ସକା, ତେହି। ଚତୁପଞ୍ଚରୁକ୍ଖମତ୍ତମ୍ପୀତି ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦନାହ । ଉକ୍କଂସତୋ ପନ ଯୋଜନସତିକମ୍ପି ଵନଂ ଵଟ୍ଟତି। ଏତ୍ଥ ପନ ଚତୁରୁକ୍ଖମତ୍ତଞ୍ଚେ, ତଯୋ ସାରତୋ, ଏକୋ ଅସାରତୋ। ପଞ୍ଚରୁକ୍ଖମତ୍ତଞ୍ଚେ, ତଯୋ ସାରତୋ, ଦ୍ୱେ ଅସାରତୋତି ଗହେତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ ଵନମଜ୍ଝେ ଵିହାରଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ଵନଂ ନ କିତ୍ତେତବ୍ବଂ। ଏକଦେସଂ ଅନ୍ତୋସୀମାଯଂ କତ୍ତୁକାମେହିପି ଵନଂ ଅକିତ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ରୁକ୍ଖପାସାଣାଦଯୋ କିତ୍ତେତବ୍ବା, ଵିହାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତଵନଂ ଏକତ୍ଥ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ କିତ୍ତେତବ୍ବଂ (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮)।

ରୁକ୍ଖନିମିତ୍ତେପି ତଚସାରରୁକ୍ଖୋ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘‘ଅନ୍ତୋସାରୋ’’ତି। ‘‘ଭୂମିଯଂ ପତିଟ୍ଠିତୋ’’ତି ଇମିନା କୁଟସରାଵାଦୀସୁ ଠିତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ତତୋ ଅପନେତ୍ୱା ପନ ତଙ୍ଖଣମ୍ପି ଭୂମିଯଂ ରୋପେତ୍ୱା କୋଟ୍ଟକଂ କତ୍ୱା ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା କିତ୍ତେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ନଵମୂଲସାଖାନିଗ୍ଗମନଂ ଅକାରଣଂ। ଖନ୍ଧଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରୋପିତେ ପନ ଏତଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ସୂଚିଦଣ୍ଡକପ୍ପମାଣୋତି ‘‘ସୀହଳଦୀପେ ଲେଖନଦଣ୍ଡପ୍ପମାଣୋ’’ତି ଵଦନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାଵଗ୍ଗ ୩।୧୩୮), ସୋ ଚ କନିଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲିପରିମାଣୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇଦଂ ପନ ରୁକ୍ଖନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତେନ୍ତେନ ‘‘ରୁକ୍ଖୋ’’ତିପି, ‘‘ସାକରୁକ୍ଖୋ, ସାଲରୁକ୍ଖୋ’’ତିପି ଵତ୍ତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ଏକାବଦ୍ଧଂ ପନ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତନିଗ୍ରୋଧସଦିସଂ ରୁକ୍ଖଂ ଏକତ୍ଥ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ କିତ୍ତେତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି।

ମଗ୍ଗନିମିତ୍ତେ ଅରଞ୍ଞଖେତ୍ତନଦୀତଳଆକମଗ୍ଗାଦଯୋ ନ ଵଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଜଙ୍ଘମଗ୍ଗୋ ଵା ହୋତୁ’’ତିଆଦି। ଯୋ ପନ ଜଙ୍ଘମଗ୍ଗୋ ସକଟମଗ୍ଗତୋ

ଓକ୍କମିତ୍ୱା ପୁନ ସକଟମଗ୍ଗମେୱ ଓତରତି, ଯେ ୱା ଜଙ୍ଘମଗ୍ଗସକଟମଗ୍ଗା ଅୱଳଞ୍ଜିତା, ତେ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ତେନାହ "ଜଙ୍ଘସନ୍ଦସକଟସନ୍ଦେହୀ"ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ସଚେ ସକଟମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନ୍ତିମଚକ୍କମଗ୍ଗଂ ନିମିତ୍ତଂ କରୋନ୍ତି, ମଗ୍ଗୋ ବହିସୀମାଯ ହୋତି। ସଚେ ବାହିରଚକ୍କମଗ୍ଗଂ ନିମିତ୍ତଂ କରୋନ୍ତି, ବାହିରଚକ୍କମଗ୍ଗୋୱ ବହିସୀମାଯ ହୋତି, ସେସଂ ଅନ୍ତୋସୀମଂ ଭଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଚେପି ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସକଟଧୁରମିୱ ଏକୀଭୱନ୍ତି, ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ୱା ସମ୍ବନ୍ଧଟ୍ଠାନେ ୱା ସକିଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ନ କିତ୍ତେତବ୍ବା। ଏକାବଦ୍ଧନିମିତ୍ତଞ୍ହେତଂ ହୋତି।

ସଚେ ୱିହାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମଜ୍ଝେ ଏକଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅପରଂ କିତ୍ତେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏକାବଦ୍ଧନିମିତ୍ତଞ୍ହେତଂ। କୋଣଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତଂ ପନ ପରଭାଗେ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱିହାରମଜ୍ଝେନ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତମଗ୍ଗୋ ପନ ନ କିତ୍ତେତବ୍ବୋ। କିତ୍ତିତେ ପନ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉପରି ୱିହାରୋ ହୋତି। ଇମଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ କିତ୍ତେନ୍ତେନ "ମଗ୍ଗୋ ପନ୍ଥୋ ପଥୋ"ତିଆଦିନା (ଚୂଳନି। ପାରାଯନତ୍ଥୁତିଗାଥାନିଦ୍ଦେସ ୧୦୧) ୱୁତ୍ତେସୁ ଦସସୁ ନାମେସୁ ଯେନ କେନଚି ନାମେନ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପରିଖାସଣ୍ଠାନେନ ୱିହାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗତମଗ୍ଗୋ ଏକତ୍ଥ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ କିତ୍ତେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

ଯଂ ପନ ଅବଦ୍ଧସୀମାଲକ୍ଖଣେ ନଦିଂ ୱକ୍ଖାମାତି "ଯସ୍ସା ଧମ୍ମିକାନଂ ରାଜୂନଂ କାଲେ"ତିଆଦିନା (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯଂ ନଦିଯା ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଯା ପନ ନଦୀ ମଗ୍ଗୋ ୱିଯ ସକଟଧୁରସଣ୍ଠାନେନ ୱା ପରିଖାସଣ୍ଠାନେନ ୱା ୱିହାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗତା, ନଂ ଏକତ୍ଥ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ କିତ୍ତେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ୱିହାରସ୍ସ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତେ ନଦୀଚତୁକ୍କେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅସମ୍ମିସ୍ସନଦିଯୋ ପନ ଚତସ୍ସୋପି କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ୱତିଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ରୁକ୍ଖପାଦେ ନିଖଣିତ୍ୱା ୱଲ୍ଲିପଲାଲାଦୀହି ନଦୀସୋତଂ ରୁନ୍ଧନ୍ତି, ଉଦକମ୍ପି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଆୱରଣଂ ପୱତ୍ତତିଯେୱ, ନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯଥା ପନ ଉଦକଂ ନପ୍ପୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ସେତୁମ୍ହି କତେ ଅପ୍ପୱତ୍ତମାନା ନଦୀ ନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେ ନଦୀନିମିତ୍ତଂ, ଅପ୍ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେ ଉଦକନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଯା ପନ ଦୁବ୍ବୁଟ୍ଠିକାଲେ ୱା ଗିମ୍ହେ ୱା ନିରୁଦକଭାୱେନ ନପ୍ପୱତ୍ତତି, ସା ୱଟ୍ଟତି। ମହାନଦିତୋ ଉଦକମାତିକଂ ନୀହରନ୍ତି, ସା କୁନ୍ନଦୀସଦିସା ହୁତ୍ୱା ତୀଣି ସସ୍ସାନି ସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ ନିଚ୍ଚଂ ପୱତ୍ତତି। କିଞ୍ଚାପି ପୱତ୍ତତି, ନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯା ପନ ମୂଲେ ମହାନଦିତୋ ନିଗ୍ଗତାପି କାଲନ୍ତରେନ ତେନେୱ ନିଗ୍ଗତମଗ୍ଗେନ ନଦିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଯମେୱ ଗଚ୍ଛତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଚ ପରତୋ ସୁସୁମାରାଦିସମାକିଣ୍ଣା ନାୱାଦୀହି ସଞ୍ଚରିତବ୍ବା ନଦୀ ହୋତି, ତଂ ନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଅସନ୍ଦମାନନ୍ତି ଅପ୍ପୱତ୍ତମାନଂ। ସନ୍ଦମାନଂ ନାମ ଓଘନଦୀଉଦକୱାହକମାତିକାସୁ ଉଦକଂ। ୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦକାଲଂ ଅତିଟ୍ଠନ୍ତନ୍ତି "ଯାୱ କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନା ସଣ୍ଠମାନକ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦକାଲଂ ଅତିଟ୍ଠନ୍ତଂ। ଭାଜନଗତନ୍ତି ନାୱାଚାଟିଆଦୀସୁ ଭାଜନେସୁ ଗତଂ। ଯଂ ପନ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ "ଗମ୍ଭୀରେସୁ ଆୱାଟାଦୀସୁ ଉକ୍ଖେପିମଂ ଉଦକଂ ନିମିତ୍ତଂ ନ କାତବ୍ବ"ନ୍ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୫୮) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଦୁୱୁତ୍ତଂ , ଅତ୍ତନୋ ମତିମତ୍ତମେୱ। ଠିତଂ ପନ ଅନ୍ତମସୋ ସୂକରଖତାଯପି ଗାମଦାରକାନଂ କୀଳନୱାପିଯମ୍ପି ସଚେ ଯାୱ କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନଂ ତିଟ୍ଠତି, ଅପ୍ପଂ ୱା ହୋତୁ, ବହୁ ୱା, ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ତସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ନିମିତ୍ତସଞ୍ଞାକରଣତ୍ଥଂ ପାସାଣୱାଲିକାପଂସୁଆଦିରାସି ୱା ପାସାଣତ୍ଥମ୍ଭୋ ୱା ଦାରୁତ୍ଥମ୍ଭୋ ୱା କାତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ନିମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯେହି ଆକାରେହି ବଦ୍ଧା ପରିସାସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା ନାମ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ପରିସାସମ୍ପତ୍ତିଯା ଯୁତ୍ତା ନାମା"ତିଆଦିମାହ। ଇମସ୍ସ ପନ କମ୍ମସ୍ସ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀଯତ୍ତା "ଚତୂହି ଭିକ୍ଖୂହୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମଞ୍ଚ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମେହି ସାମନ୍ତୱିହାରେସୁ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରାନଂ ସୀମାଯ ସୀମନ୍ତରିକଂ, ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରାନଂ ସୀମାଯ ଉପଚାରଂ ଠପେତ୍ୱା ଦିସାଚାରିକଭିକ୍ଖୂନଂ ନିସ୍ସଞ୍ଚାରସମଯେ ସଚେ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମଖେତ୍ତେ ସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁକାମା, ଯେ ତତ୍ଥ ବଦ୍ଧସୀମୱିହାରା, ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ "ମଯଂ ଅଜ୍ଜ ସୀମଂ ବନ୍ଧିସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ସକସକସୀମାପରିଚ୍ଛେଦତୋ ମା ନିକ୍ଖମିତ୍ଥା"ତି ପେସେତବ୍ବଂ। ଯେ ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରା, ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂ ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପାତାପେତବ୍ବା, ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହରାପେତବ୍ବୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଯାୱତିକା ତସ୍ମିଂ ଗାମଖେତ୍ତେ"ତିଆଦି। ତସ୍ମିଂ ଗାମଖେତ୍ତେତି ଯସ୍ମିଂ ଗାମଖେତ୍ତେ ଠତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ୱାଚେନ୍ତି, ତସ୍ମିଂ ଗାମଖେତ୍ତେ। "ସଚେ ଅଞ୍ଞାନିପି ଗାମଖେତ୍ତାନି ଅନ୍ତୋ କତ୍ତୁକାମା, ତେସୁ ଗାମେସୁ ଯେ ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ତେହିପି ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋ"ତି ମହାସୁମତ୍ଥେରୋ ଆହ। ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୋ ପନାହ "ନାନାଗାମଖେତ୍ତାନି ନାମ ପାଟିଯେକ୍କଂ ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସାନି, ନ ତତୋ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ଆଗଚ୍ଛତି। ଅନ୍ତୋନିମିତ୍ତଗତେହି ପନ ଭିକ୍ଖୂହି ଆଗନ୍ତବ୍ବ"ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ଆହ "ସମାନସଂୱାସକସୀମାସମ୍ମନ୍ନନକାଲେ ଆଗମନମ୍ପି ଅନାଗମନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମନ୍ନନକାଲେ ପନ ଅନ୍ତୋନିମିତ୍ତଗତେହି ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋ"ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮)।

ଇଦାନି ଯେହି ଆକାରେହି ସମ୍ମତା କମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତା ନାମ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କମ୍ମୱାଚାସମ୍ପତ୍ତିଯା ଯୁତ୍ତା ନାମା’’ତିଆଦିମାହ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ। ‘‘ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଏତେହି ନିମିତ୍ତେହି ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ୟ ସମାନସଂୱାସଂ ଏକୁପୋସଥଂ, ଏସା ଞତ୍ତି। ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯାୱତା ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତା କିତ୍ତିତା, ସଙ୍ଘୋ ଏତେହି ନିମିତ୍ତେହି ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନତି ସମାନସଂୱାସଂ ଏକୁପୋସଥଂ, ଯସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ଖମତି ଏତେହି ନିମିତ୍ତେହି ସୀମାଯ ସମ୍ମୁତି ସମାନସଂୱାସାଯ ଏକୁପୋସଥାଯ, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ। ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେଯ୍ୟ। ସମ୍ମତା ସୀମା ସଙ୍ଘେନ ଏତେହି ନିମିତ୍ତେହି ସମାନସଂୱାସା ଏକୁପୋସଥା, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୩୯) ଇମଂ ପାଠଇସେସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ୱୁତ୍ତାଯାତି ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତାଯ। ଞତ୍ତିଦୋସଅନୁସ୍ସାୱନଦୋସେହି ୱିରହିତତ୍ତା ପରିସୁଦ୍ଧାଯ।

ଖଣ୍ଡସୀମା (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮; ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୩୮; ୱଜିର। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୧୩୮) ନାମ ଖୁଦ୍ଦକସୀମା। ସମାନସଂୱାସକହ୍ଚଂ ସମ୍ମତା ସୀମା ସମାନସଂୱାସକସୀମା। ଅୱିପ୍ପୱାସତ୍ଥଂ ସମ୍ମତା ସୀମା ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା। ଇମାସୁ ପନ ତୀସୁ ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନନ୍ତେହି ପବ୍ବଜ୍ଜୁପସମ୍ପଦାଦୀନଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମାନଂ ସୁଖକରଣତ୍ଥଂ ପଠମଂ ଖଣ୍ଡସୀମା ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ତଂ ପନ ବନ୍ଧନ୍ତେହି ୱତ୍ତଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ସଚେ ହି ବୋଧିଚେତିଯଭତ୍ତସାଲାଦୀନି ସବ୍ବୱତ୍ଥୂନି ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କତୱିହାରେ ବନ୍ଧନ୍ତି, ୱିହାରମଜ୍ଝେ ବହୂନଂ ସମୋସରଣଟ୍ଠାନେ ଅବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ୱିୱିତ୍ତୋକାସେ ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ଅକତୱିହାରେ ବନ୍ଧନ୍ତେହି ବୋଧିଚେତିଯାଦୀନଂ ସବ୍ବୱତ୍ଥୂନଂ ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଯଥା ପତିଟ୍ଠିତେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ୱିୱିତ୍ତୋକାସେ ହୋତି, ଏୱଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ସା ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ସଚେ ଏକୱୀସତିଭିକ୍ଖୂ ଗଣ୍ହାତି, ୱଟ୍ଟତି। ତତୋ ଓରଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପରଂ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀପି ୱଟ୍ଟତି। ତଂ ବନ୍ଧନ୍ତେହି ସୀମାମାଳକସ୍ସ ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତୁପଗା ପାସାଣା ଠପେତବ୍ବା, ନ ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ଠିତେହି ମହାସୀମା ବନ୍ଧିତବ୍ବା, ନ ମହାସୀମାଯ ଠିତେହି ଖଣ୍ଡସୀମା। ଖଣ୍ଡସୀମାଯମେୱ ପନ ଠତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମା ବନ୍ଧିତବ୍ବା, ମହାସୀମାଯମେୱ ଠତ୍ୱା ମହାସୀମା।

ତତ୍ରାଯଂ ବନ୍ଧନୱିଧି – ସମନ୍ତା ‘‘ଏସୋ ପାସାଣୋ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚାଯ ସୀମା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା। ଅଥ ତସ୍ସା ଏୱ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମତ୍ଥଂ ଅୱିପ୍ପୱାସକମ୍ମୱାଚା କାତବ୍ବା। ଏୱଞ୍ହି ‘‘ସୀମଂ ସମୂହନିସ୍ସାମା’’ତି ଆଗତା ସମୂହନିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ବହି ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା ଠପେତବ୍ବା, ସୀମନ୍ତରିକା ପଚ୍ଛିମକୋଟିଯା ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣାପି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୩) ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ପନ ୱିହାରୋ ମହା ହୋତି, ଦ୍ୱେପି ତିସ୍ସୋପି ତତୁତ୍ତରିପି ଖଣ୍ଡସୀମାଯୋ ବନ୍ଧିତବ୍ବା।

ଏୱଂ ଖଣ୍ଡସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ମହାସୀମାସମ୍ମୁତିକାଲେ ଖଣ୍ଡସୀମତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମହାସୀମାଯଂ ଠତ୍ୱା ସମନ୍ତା ଅନୁପରିଯାଯନ୍ତେହି ସୀମନ୍ତରିକପାସାଣା କିତ୍ତେତବ୍ବା। ତତୋ ଅୱସେସନିମିତ୍ତେ କିତ୍ତେତ୍ୱା ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହନ୍ତେହି କମ୍ମୱାଚାଯ ସମାନସଂୱାସକସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଦଳ୍ହୀକମ୍ମତ୍ଥଂ ଅୱିପ୍ପୱାସକମ୍ମୱାଚାପି କାତବ୍ବା। ଏୱଞ୍ହି ‘‘ସୀମଂ ସମୂହନିସ୍ସାମା’’ତି ଆଗତା ସମୂହନିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ସଚେ ପନ ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ତତୋ ସୀମନ୍ତରିକାଯ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ମହାସୀମାଯ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେନ୍ତି, ଏୱଂ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତ୍ୱା ଯଂ ସୀମଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତଂ ପଠମଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ଖଣ୍ଡସୀମତୋୱ ପଟ୍ଠାଯ ବନ୍ଧିତବ୍ବା। ଏୱଂ ବଦ୍ଧାସୁ ପନ ସୀମାସୁ ଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ ମହାସୀମାଯଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ନ କୋପେନ୍ତି, ମହାସୀମାଯଂ ୱା ଠିତା ଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ କରୋନ୍ତାନଂ। ସୀମନ୍ତରିକାଯ ପନ ଠିତା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ନ କୋପନ୍ତି। ଗାମଖେତ୍ତେ ଠତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ପନ ସୀମନ୍ତରିକାଯ ଠିତା କୋପେନ୍ତି। ସୀମନ୍ତରିକା ହି ଗାମଖେତ୍ତଂ ଭଜତି। ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମନନେ କତେ ସତି ସା ଚ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ନାମ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ସାଯେୱ ପଭେଦୋ’’ତି। ତସ୍ସାଯେୱାତି ବଦ୍ଧସୀମାଯ ଏୱ।

ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ୱଚନତୋ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ନ ଓତରତି, ସମାନସଂୱାସକସୀମା ପନ ତଦ୍ଦ୍ୱାପି ଓତରତି। ସମାନସଂୱାସକସୀମା ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଗଚ୍ଛତି, ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ପନ ଯତ୍ଥ ସମାନସଂୱାସକସୀମା, ତତ୍ଥେୱ ଗଚ୍ଛତି। ନ ହି ତସ୍ସା ୱିସୁଂ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନଂ ଅତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ସଚେ ଅୱିପ୍ପୱାସାଯ ସମ୍ମୁତିକାଲେ ଗାମୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ସା ନ ଓତରତି। ସଚେ ପନ ସମ୍ମତାଯ ସୀମାଯ ପଚ୍ଛା ଗାମୋ ନିୱିସତି, ସୋପି ସୀମାସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ଯଥା ଚ ପଚ୍ଛା ନିୱିଟ୍ଠୋ, ଏୱଂ ପଠମଂ ନିୱିଟ୍ଠସ୍ସ ପଚ୍ଛା ୱଡ୍ଢିତପ୍ପଦେସୋପି ସୀମାସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ସଚେପି ସୀମାସମ୍ମୁତିକାଲେ ଗେହାନି କତାନି, ‘‘ପୱିସିସ୍ସାମା’’ତି ଆଲଯୋପି ଅତ୍ଥି, ମନୁସ୍ସା ପନ ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠା, ପୋରାଣଗାମଂ ୱା ସଗେହମେୱ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗତା, ଅଗାମୋଯେୱ ଏସ, ସୀମା ଓତରତି। ସଚେ ପନ ଏକମ୍ପି କୁଲଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ୱା ଅଗତଂ ୱା ଅତ୍ଥି, ଗାମୋଯେୱ, ସୀମା ନ ଓତରତି।

ଏୱଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅବଦ୍ଧସୀମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅବଦ୍ଧସୀମା ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ଗାମୋ ଏୱ ସୀମା ଗାମସୀମା। ଗାମଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ନିଗମନଗରାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯତ୍ତକେ ପଦେସେ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଗାମଭୋଜକା ବଲିଂ ଲଭନ୍ତି, ସୋ ପଦେସୋ ଅପ୍ପୋ ୱା ହୋତୁ,

ମହନ୍ତୋ ୱା, ଏକଂ ଗାମଖେତ୍ତଂ ନାମ। ଯସ୍ମିଂ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଗାମଖେତ୍ତେ ଏକଂ ପଦେସଂ ''ଅଯଂ ୱିସୁଂ ଗାମୋ ହୋତୂ''ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରାଜା କସ୍ସଚି ଦେତି, ସୋପି ୱିସୁଂଗାମସୀମା ହୋତିଯେୱ। ତସ୍ମା ସା ଚ ଇତରା ଚ ପକତିଗାମସୀମା ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସାୱ ହୋତି। କେୱଲଂ ପନ ତିଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସପରିହାରଂ ନ ଲଭତୀତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭)।

ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେତି ୱିଞ୍ଝାଟୱିସଦିସେ ଅରଞ୍ଞେ। ତେନାହ ''ଅଗାମକଂ ନାମା''ତିଆଦି। ଅଯଂ ପନ ସୀମା ତିଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସପରିହାରମ୍ପି ଲଭତି। ମଚ୍ଛବନ୍ଧାନନ୍ତି କେୱଟ୍ଟାନଂ। ଅଗମନପଥେସୂତି ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟପଥେସୁ। ଯତ୍ଥ ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଦହେୱ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି, ତାଦିସେସୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେସଂ ଗମନପରିଯନ୍ତସ୍ସ ଓରତୋ ପନ ଗାମସୀମାସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ଗାମସୀମଂ ଅସୋଧେତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ମଚ୍ଛେ ଠିତାନଂ ସଦ୍ଦସିସାସୁ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରାତି ମଜ୍ଝେ ଠିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଠିତୋକାସତୋ ସବ୍ବଦିସାସୁ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରା। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଅବ୍ଭନ୍ତରେସୁ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ପରିସୱସେନ ୱଡ୍ଢତି, ତସ୍ମା। ଉପଚାରତ୍ଥାଯାତି ସୀମୋପଚାରତ୍ଥାଯ। ସୀମାଭାୱଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ବଦ୍ଧସୀମାଭାୱଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ସମାନୋ ସଂୱାସୋ ଏତ୍ଥାତି ସମାନସଂୱାସା। ଏକୋ ଉପୋସଥୋ ଏତ୍ଥାତି ଏକୂପୋସଥା। ଏତ୍ଥ ଚ ଉପୋସଥସ୍ସ ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ଅୱସେସକମ୍ମୱସେନ ସମାନସଂୱାସତା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତାତି ଅବଦ୍ଧସୀମାପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୪୯) ୱୁତ୍ତା। ଅନୁ ଅନୁ ଅଡ୍ଢମାସଂ ଅନ୍ୱଡ୍ଢମାସଂ, ଅଡ୍ଢମାସେ ଅଡ୍ଢମାସେତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ''ଅନୁଦସାହ''ନ୍ତିଆଦୀସୁପି। ଦେୱୋତି ମେଘୋ। ୱଲାହକେସୁ ୱିଗତମତ୍ତେସୂତି ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣେ ଭୁମ୍ମଂ। ସୋତନ୍ତି ଉଦକପ୍ପୱାହୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ତିତ୍ଥେନ ୱା ଅତିତ୍ଥେନ ୱା ଓତରିତ୍ୱାତି ପାଠସେସୋ। ତିମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱାତି ଯଥା ତିମଣ୍ଡଲପଟିଚ୍ଛାଦନଂ ହୋତି, ଏୱଂ ନିୱାସେତ୍ୱା। ଉତ୍ତରନ୍ତିଯାତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉତ୍ତରନ୍ତିଯା। ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗେ (ପାଚି। ୬୯୨) ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱସେନ ନଦୀଲକ୍ଖଣସ୍ସ ପାଠଇଯଂ ଆଗତତ୍ତା ''ଭିକ୍ଖୁନିଯା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ୱିସେସସବ୍ଭାୱତୋ।

କେନଚିଖଣିତ୍ୱା ଅକତୋତି ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନେନପି ଖଣିତ୍ୱା ଅକତୋ। ନଦିଂ ୱା ସମୁଦ୍ଦଂ ୱା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ନଦୀକୂଲଂ ୱା ସମୁଦ୍ଦୱେଲଂ ୱା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଏତଂ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ''ଯତ୍ଥ ନଦିଯଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ୱସ୍ସକାଲେ ଉଦକଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତୀ''ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଲକ୍ଖଣଂ। ଲୋଣୀପି ଜାତସ୍ସରସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ଯତ୍ଥ ପନ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ୱସ୍ସକାଲେ ୱସ୍ସେ ପଚ୍ଛିନ୍ନମତ୍ତେ ପିୱିତୁଂ ୱା ହତ୍ଥପାଦେ ଧୋୱିତୁଂ ୱା ଉଦକଂ ନ ହୋତି ସୁକ୍ଖତି, ଅଯଂ ଜାତସ୍ସରୋ ଗାମଖେତ୍ତସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି।

ଉଦକୁକ୍ଖେପାତି କରଣତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନନ୍ତି ଆହ ''ଉଦକୁକ୍ଖେପେନା''ତି। କଥଂ ପନ ଉଦକଂ ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ''ଠତ୍ୱା''ତିଆଦି। ମଜ୍ଝିମେନ ପୁରିସେନାତି ଥାମମଜ୍ଝିମେନ ପୁରିସେନ। ଅଯଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପୋ ନାମାତି ଅଯଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା ସୀମା ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯାୱ ପରିସା ୱଡ୍ଢତି, ତାୱ ଅଯଂ ସୀମାପି ୱଡ୍ଢତି, ପରିସପରିଯନ୍ତତୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପୋଯେୱ ପମାଣଂ। ସଚେ ପନ ନଦୀ ନାତିଦୀଘା ହୋତି, ପଭୱତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ମୁଖଦ୍ୱାରଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ସଙ୍ଘୋ ନିସୀଦତି, ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାକମ୍ମଂ ନତ୍ଥି। ସକଲାପି ନଦୀ ଏତେସଂଯେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପହୋତି।

ପକତିୱସ୍ସକାଲେତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ପକତିୱସ୍ସକାଲେ। ଚତୂସୁ ମାସେସୂତି ୱସ୍ସାନସ୍ସ ଚତୂସୁ ମାସେସୁ। ଅତିୱୁଟ୍ଠିକାଲେ ଓଘେନ ଓତ୍ଥତୋକାସୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ଗାମସୀମାସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ ଜାତସ୍ସରେ ଜାତପିଟ୍ଠିପାସାଣଦୀପକେସୁପି ଅଯମେୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ ନଦୀ ପରିପୁଣ୍ଣା ହୋତି ସମତିତ୍ତିକା, ଉଦକସାଟିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱାପି ଅନ୍ତୋନଦିଯଂଯେୱ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ସଚେ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ନାୱାଯପି ଠତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ। ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା ପନ ନାୱାଯ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ଉଦକୁକ୍ଖେପମତ୍ତମେୱ ହି ସୀମା, ତଂ ନାୱା ସୀଘମେୱ ଅତିକ୍କାମେତି। ଏୱଂ ସତି ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ସୀମାଯ ଞତ୍ତି, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଅନୁସ୍ସାୱନା ହୋତି, ତସ୍ମା ନାୱଂ ଅରିତ୍ତେନ ୱା ଠପେତ୍ୱା, ପାସାଣେ ୱା ଲମ୍ବିତ୍ୱା, ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ ଜାତରୁକ୍ଖେ ୱା ବନ୍ଧିତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ ବଦ୍ଧଅଟ୍ଟକେପି ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ ଜାତରୁକ୍ଖେପି ଠିତେହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ସଚେ ପନ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସାଖା ୱା ତତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତପାରୋହୋ ୱା ବହିନଦୀତୀରେ ୱିହାରସୀମାଯ ୱା ଗାମସୀମାଯ ୱା ପତିଟ୍ଠିତୋ, ସୀମଂ ୱା ସୋଧେତ୍ୱା, ସାଖଂ ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ବହିନଦୀତୀରେ ଜାତରୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ ପୱିଟ୍ଠସାଖାଯ ୱା ପାରୋହେ ୱା ନାୱଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। କରୋନ୍ତେହି ସୀମା ୱା ସୋଧେତବ୍ବା, ସାଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱା ତସ୍ସ ବହିପତିଟ୍ଠିତଭାଗୋ ନାସେତବ୍ବୋ। ନଦୀତୀରେ ପନ ଖାଣୁକଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ବଦ୍ଧନାୱାଯ ନ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ।

ନଦିଯଂ ସେତୁଂ କରୋନ୍ତି, ସଚେ ଅନ୍ତୋନଦିଯଂଯେୱ ସେତୁ ୱା ସେତୁପାଦା ୱା, ସେତୁମ୍ହି ଠିତେହି କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ପନ ସେତୁ ୱା ସେତୁପାଦା ୱା ବହିତୀରେ ପତିଟ୍ଠିତା, କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସୀମଂ ସୋଧେତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ଅଥ ସେତୁପାଦା ଅନ୍ତୋ, ସେତୁ ପନ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ତୀରାନଂ ଉପରିଆକାସେ ଠିତୋ, ୱଟ୍ଟତି। ଜାତସ୍ସରେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ପକତିୱୀଚିୟୋ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ସଣ୍ଠହନ୍ତୀ’’ତି ଏତେନ ଯଂ ପଦେସଂ ଉଦ୍ଧଂ ଓତ୍ଥନକୌଦକଂ ୱା ପକତିୱୀଚିୟୋ ୱା ୱେଗେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଓତ୍ଥରନ୍ତି, ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭) ଦସ୍ସେତି। ସଚେ ଊମିୱେଗୋ ବାଧତି, ନାୱାୟ ୱା ଅଟ୍ଟକେ ୱା ଠତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ। ତେସୁ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ନଦିୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ ସମୁଦ୍ଦୋ ଗାମସୀମଂ ୱା ନିଗମସୀମଂ ୱା ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ସମୁଦ୍ଦୋୱ ହୋତି। ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ କପ୍ପିୟଭୂମୀତି ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ସଣ୍ଠିତୌଦକନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନ୍ତୋ ନଦୀଜାତସ୍ସରସମୁଦ୍ଦୋ ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁବ୍ବୁଟ୍ଠିକାଲେତି ୱସ୍ସାନହେମନ୍ତେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସୁକ୍ଖେସୁପୀତି ନିରୁଦକେସୁପି। ଯଥା ଚ ୱାପିଖଣନେ, ଏୱଂ ଆୱାଟପୋକ୍ଖରଣୀଆଦୀନଂ ଖଣନେପି ଗାମଖେତ୍ତଂ ହୋତିୟେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱପ୍ପଂ ୱା କରୋନ୍ତୀତି ଲାବୁତିପୁସକାଦିୱପ୍ପଂ ୱା କରୋନ୍ତି। ତଂ ଠାନନ୍ତି ଯତ୍ଥ ୱାପିଆଦିକଂ କତଂ, ତଂ ଠାନଂ। ଅଞ୍ଞଂ ପନ କପ୍ପିୟଭୂମି। ସଚେ ପନ ଜାତସ୍ସରଂ ପୂରେତ୍ୱା ଥଲଂ କରୋନ୍ତି, ଏକସ୍ମିଂ ଦିସାଭାଗେ ପାଳିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସବ୍ବମେୱ ନଂ ମହାତଳାକଂ ୱା କରୋନ୍ତି, ସବ୍ବୋପି ଅଜାତସ୍ସରୋ ହୋତି। ଗାମସୀମାସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତି।

ସଚେ ନଦିମ୍ପି ୱିନାସେତ୍ୱା ତଳାକଂ କରୋନ୍ତି, ହେଟ୍ଠା ପାଳି ବଦ୍ଧା, ଉଦକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଳାକଂ ପୂରେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଏତ୍ଥ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଉପରି ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେ ଛଡ୍ଡିତଂ ଉଦକଂ ନଦିଂ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ସନ୍ଦନଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱଟ୍ଟତି। କାଚି ନଦୀ କାଲନ୍ତରେନ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗାମନିଗମସୀମଂ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ନଦୀୟେୱ ହୋତି, କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ୱିହାରସୀମଂ ଓତ୍ଥରତି ‘‘ୱିହାରସୀମା’’ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଅନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା। ସମନ୍ତା ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦୋ କାତବ୍ବୋତି ପହୋନକଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ଥ ପନ କୁନ୍ନଦୀଆଦୀସୁ ନପ୍ପହୋତି, ତତ୍ଥ ପହୋନକଟ୍ଠାନତୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦୋ କାତବ୍ବୋ। ଉପଚାରତ୍ଥାୟାତି ସୀମୋପଚାରତ୍ଥାୟ।

କସ୍ମା ପନ ଅଞ୍ଞମେକଂ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରଂ, ଅଞ୍ଞୋ ଏକୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପୋ ଚ ଉପଚାରତ୍ଥାୟ ଠପେତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଅୟଂ ହୀ’’ତିଆଦି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୪୭; ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୪୭) – ଯସ୍ମା ଅୟଂ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମା ଚ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମା ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଠିତୋକାସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଲଦ୍ଧୁତି, ତେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ନ ସବ୍ବଦା ଏକସଦିସା, କଦାଚି ୱଡ୍ଢନ୍ତି, କଦାଚି ପରିହାୟନ୍ତି। ଯଦା ଚ ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ତଦା ସୀମାସଙ୍କରୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞମେକଂ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରଂ, ଅଞ୍ଞୋ ଏକୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପୋ ଚ ଉପଚାରତ୍ଥାୟ ଠପେତବ୍ବୋତି। ଯଂ ପନ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ତତୋ ଅଧିକଂ ୱଟ୍ଟତିୟେୱ, ଊନକଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୭) ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ଏତଦତ୍ଥମେୱ, ନ ପନ ତତ୍ଥ କତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କୁପ୍ପତ୍ତାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ଅଞ୍ଞଂ ତତ୍ତକଂୟେୱ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋପୀତି ଅତ୍ତନୋ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରେନ, ଉଦକୁକ୍ଖେପେନ ୱା ଯୋ ତେସଂ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସ୍ସ, ଉଦକୁକ୍ଖେପସ୍ସ ୱା ପରିଚ୍ଛେଦୋ, ତତୋ ବହି ଅଞ୍ଞଂ ତତ୍ତକଂୟେୱ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋପୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଥମେତଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଆହ ‘‘ଇଦଂ ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି, ଇଦଂ ‘‘କମ୍ମଂ କୋପେତୀ’’ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତଥାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଇତି ଇମ’’ନ୍ତିଆଦି ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ନିଗମନଂ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ବଦ୍ଧାବଦ୍ଧୱସେନେଧ, ସୀମା ନାମ ଦ୍ୱିଧା ତହିଂ;

ତିସମ୍ପତ୍ତିୟୁତ୍ତା ୱଜ୍ଜି-ତେକାଦସ ୱିପତ୍ତିକା;

ବଦ୍ଧସୀମା ତିଧା ଖଣ୍ଡା-ଦିତୋ ଗାମାଦିତୋ ପରା’’ତି।

ସଭାଗାପତ୍ତି ଚ ନାମେସା ଦୁୱିଧା ୱତ୍ଥୁସଭାଗା, ଆପତ୍ତିସଭାଗାତି। ତତ୍ଥ ଇଧ ୱତ୍ଥୁସଭାଗା ଅଧିପ୍ପେତା, ନେତରାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଂ ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଘୋ ୱିକାଲଭୋଜନାଦିନା’’ତିଆଦିମାହ। ଲହୁକାପତ୍ତିନ୍ତି ଲହୁକେନ ୱିନୟକମ୍ମେନ ୱିସୁଜ୍ଝନତୋ ଲହୁକା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟପାଚିତ୍ତିୟପାଟିଦେସନୀୟଦୁକ୍କଟଦୁବ୍ଭାସିତସଙ୍ଖାତା ପଞ୍ଚାପତ୍ତିୟୋ। ୱତ୍ଥୁସଭାଗାୟ ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିୟାପି ସତି ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ନ ହୋତିୟେୱ। ଯଥାହ ‘‘ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ପନ ସନ୍ତିକେ ଆୱି କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ଆୱି କରୋତି, ଆପତ୍ତି ଆୱିକତା ହୋତି, ଦୁକ୍କଟା ପନ ନ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨)। ତସ୍ସା ପନ ଅଦେସନାଗାମିନିତୋ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱତ୍ଥୁସଭାଗାତି ୱତ୍ଥୁୱସେନ ସମାନଭାଗା, ଏକକୋଟ୍ଠାସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇମମେୱ ୱତ୍ଥୁସଭାଗଂ ଦେସେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଭାଗା ଆପତ୍ତି ଦେସେତବ୍ବା, ଯୋ ଦେସେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୧୬୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ନ ପନ ଆପତ୍ତିସଭାଗଂ। ତେନାହ ‘‘ୱିକାଲଭୋଜନପଚ୍ଚୟା ଆପନ୍ନଂ ପନା’’ତିଆଦି। ଆପତ୍ତିସଭାଗନ୍ତି ଆପତ୍ତିୟା ସମାନଭାଗଂ।

ସାମନ୍ତା ଆୱାସାତି ସାମନ୍ତଆୱାସଂ, ସମୀପୱିହାରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଜ୍ଜୁକନ୍ତି ତଦହେୱାଗମନତ୍ଥାୟ। ପାହେତବ୍ବୋତି ପେସେତବ୍ବୋ। ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲନ୍ତି ଇତି ଏତଂ ସୁନ୍ଦରଂ ଭଦ୍ଦକଂ, ଲଦ୍ଧକପ୍ପନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନୋ ଚେ ଲଭେଥାତି ୱିହାରାନଂ ଦୂରତାୟ ୱା ମଗ୍ଗେ ପରିପନ୍ଥାଦିନା ୱା ଯଦି ନ ଲଭେଥ।

‘‘ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପଟିକରିସ୍ସତୀ’’ତି ଇମିନା ୱଚନେନ ସଭାଗାପତ୍ତି ଆୱି କାତୁମ୍ପି ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ଯଦି ଲଭେଯ୍ୟ, ଆୱି କତ୍ୱାପି ଉପୋସଥଂ କରେୟ୍ୟ। ଯଦି ପନ ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଘୋ ସଭାଗଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପନ୍ନୋ ହୋତି, ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଉପୋସଥସ୍ସ ଅନ୍ତରାୟୋୱ ହୋତି। ଉଭୋପି ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଭାଗା ଆପତ୍ତି ଦେସେତବ୍ବା, ଯୋ ଦେସେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଭାଗା ଆପତ୍ତି ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବା, ଯୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୧୬୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ୱିମତି ସଂସୟୋ, ତତ୍ଥ ନିଯୁତ୍ତୋ ୱେମତିକୋ। ‘‘ପୁନ ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୁତ୍ୱା ଦେସେତବ୍ବମେୱା’’ତି ନେୱ ପାଳିୟଂ, ନ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଅତ୍ଥି, ଦେସିତେ ପନ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ‘‘ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଆରୋଚେଥା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ସାପତ୍ତିକସ୍ସ ଉପୋସଥକରଣେ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ। କସ୍ମା ସଭାଗାପତ୍ତିୟେୱ ୱୁତ୍ତାତି ଆହ ‘‘ଏତାସୁ ହୀ’’ତିଆଦି। ୱିସଭାଗାପତ୍ତୀସୁ ୱିଜ୍ଜମାନାସୁପି ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ହୋତିୟେୱାତି ୱିସଭାଗାସୁ ପନ ୱିଜ୍ଜମାନାସୁ ତେସଂୟେୱ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆପତ୍ତି, ନ ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ହୋତିୟେୱ।

ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନକୋ ନାମ ଚତୁନ୍ନଂ ପାରାଜିକାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନକୋ। ପଣ୍ଡକାଦୀନଂ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ପରତୋ ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସେ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି । ତିରଚ୍ଛାନଗତୋତି ଅନ୍ତମସୋ ସକ୍କଂ ଦେୱରାଜାନଂ ଉପାଦାୟ ଯୋ କୋଚି ନାଗମାଣୱକାଦିକୋ ଅମନୁସ୍ସଜାତିକୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ଅସ୍ସଗୋଣାଦୟୋ। ତେନାହ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଏତ୍ଥାତି ଏତିସ୍ସଂ ୱଜ୍ଜନୀୟପୁଗ୍ଗଲକଥାୟଂ। ଯସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାତି ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ, ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୧୧) ଯସ୍ସ ନାଗସୁପଣ୍ଣାଦିନୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା , ସୋ ଇଧାପି ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ ନାମାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତତ୍ଥ ହି ଅନ୍ତମସୋ ଦେୱେ ଉପାଦାୟ ନାଗମାଣୱକାଦିକୋ ଯୋ କୋଚି ଅମନୁସ୍ସଜାତିକୋ ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏତ୍ଥ ନାଗୋ ୱା ହୋତୁ ସୁପଣ୍ଣମାଣୱକାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରୋ, ଅନ୍ତମସୋ ସକ୍କଂ ଦେୱରାଜାନଂ ଉପାଦାୟ ଯୋ କୋଚି ଅମନୁସ୍ସଜାତିୟୋ, ସୋ ସବ୍ବୋୱ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ‘ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୧)। ତିତ୍ଥଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଲଦ୍ଧି, ତଂ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ତିତ୍ଥିକା, ତିତ୍ଥିକା ଏୱ ତିତ୍ଥିୟା, ଇତୋ ଅଞ୍ଞଲଦ୍ଧିକାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୁତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋ ସୁତ୍ତୁଦ୍ଦେସୋ। ପାରିସୁଦ୍ଧି ଏୱ ଉପୋସଥୋ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ। ଏସେୱ ନୟୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପୋସଥୋତି ଏତ୍ଥାପି। ସୋତି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ। ଓୱାଦୋୱ ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋ ସରୂପେନ କଥନଂ ଓୱାଦପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱୀତିକ୍କମେ ଅୟଂ ନାମ ଆପତ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ଆପତ୍ତିୱସେନ ଆଣାପନଂ ପଞ୍ଞାପନଂ ଆଣା, ସେସଂ ଅନନ୍ତରସଦିସମେୱ।

ଖନ୍ତୀ ପରମଂ ତପୋ ତିତିକ୍ଖା…ପେ… ୱୁତ୍ତା ତିସ୍ସୋ ଗାଥାୟୋ ନାମ –

‘‘ଖନ୍ତୀ ପରମଂ ତପୋ ତିତିକ୍ଖା;

ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ୱଦନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା;

ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ ପରୂପଘାତୀ;

ନ ସମଣୋ ହୋତି ପରଂ ୱିହେଠୟନ୍ତୋ।

‘‘ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣଂ, କୁସଲସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା;

ସଚିତ୍ତପରିୟୋଦପନଂ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନଂ।

‘‘ଅନୂପୱାଦୋ ଅନୂପଘାତୋ, ପାତିମୋକ୍ଖେ ଚ ସଂୱରୋ;

ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଚ ଭତ୍ତସ୍ମିଂ, ପନ୍ତଞ୍ଚ ସୟନାସନଂ;

ଅଧିଚିତ୍ତେ ଚ ଆୟୋଗୋ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନ’’ନ୍ତି।(ଦୀ। ନି। ୨।୯୦; ଧ। ପ। ୧୮୩-୧୮୫) –

ଇମା ତିସ୍ସୋ ଗାଥାୟୋ।

ତତ୍ଥ ଖନ୍ତୀ ପରମଂ ତପୋତି (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୯୦; ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୮୫) ଅଧିୱାସନଖନ୍ତି ନାମ ପରମଂ ତପୋ। ତିତିକ୍ଖାତି ଖନ୍ତିଯା ଏୱ ୱେୱଚନଂ, ତିତିକ୍ଖାସଙ୍ଖାତା ଅଧିୱାସନଖନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ତପୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ୱଦନ୍ତୀତି ସବ୍ବାକାରେନ ପନ ନିବ୍ବାନଂ ‘‘ପରମ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା। ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ ପରୂପଘାତୀତି ଯୋ ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିୱିରହିତତ୍ତା ପରଂ ଉପଘାତେତି ବାଧତି ୱିହିଂସତି, ସୋ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଚତୁତ୍ଥପାଦୋ ପନ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ‘‘ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି ଏତସ୍ସ ହି ‘‘ନସମଣୋ ହୋତୀ’’ତି ୱେୱଚନଂ। ‘‘ପରୂପଘାତୀ’’ତି ଏତସ୍ସ ‘‘ପରଂ ୱିହେଠଯନ୍ତୋ’’ତି ୱେୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ପରୂପଘାତୀତି ସୀଲୂପଘାତୀ। ସୀଲଞ୍ହି ଉତ୍ତମଟ୍ଠେନ ‘‘ପର’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯୋ ଚ ସମଣୋ ପରଂ ଯଂ କଞ୍ଚି ସତ୍ତଂ ୱିହେଠଯନ୍ତୋ ପରୂପଘାତୀ ହୋତି, ଅତ୍ତନୋ ସୀଲୱିନାସକୋ, ସୋ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଯୋ ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିଯା ଅଭାୱା ପରୂପଘାତୀ ହୋତି, ପରଂ ଅନ୍ତମସୋ ଡଂସମକସମ୍ପି ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ସୋ ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ। କିଂ କାରଣା? ମଲସ୍ସ ଅପବ୍ବାଜିତତ୍ତା। ‘‘ପବ୍ବାଜଯମତ୍ତନୋ ମଲଂ, ତସ୍ମା ‘ପବ୍ବଜିତୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଧ। ପ। ୩୮୮) ଇଦଞ୍ହି ପବ୍ବଜିତଲକ୍ଖଣଂ। ଯୋପି ନ ହେୱ ଖୋ ଉପଘାତେତି ନ ମାରେତି, ଅପିଚ ଦଣ୍ଡାଦୀହି ୱିହେଠେତି, ସୋ ପରଂ ୱିହେଠଯନ୍ତୋ ସମଣୋ ନ ହୋତି। କିଂ କାରଣା? ୱିହେସାଯ ଅସମିତତ୍ତା। ‘‘ସମିତତ୍ତା ହି ପାପାନଂ, ‘ସମଣୋ’ତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଧ। ପ। ୨୬୫) ଇଦଞ୍ହି ସମଣଲକ୍ଖଣଂ।

ଦୁତିଯଗାଥାଯ ସବ୍ବପାପସ୍ସାତି ସବ୍ବାକୁସଲସ୍ସ। ଅକରଣନ୍ତି ଅନୁପ୍ପାଦନଂ। କୁସଲସ୍ସାତି ଚତୁଭୂମକକୁସଲସ୍ସ। ଉପସମ୍ପଦାତି ଉପସମ୍ପାଦନଂ ପଟିଲାଭୋ। ସଚିତ୍ତପରିଯୋଦପନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱୋଦାପନଂ ପଭସ୍ସରଭାୱକରଣଂ ସବ୍ବସୋ ପରିସୋଧନଂ, ତଂ ପନ ଅରହତ୍ତେନ ହୋତି। ଇତି ସୀଲସଂୱରେନ ସବ୍ବପାପଂ ପହାଯ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାହି ସମଥୱିପସ୍ସନାହି କୁସଲଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲେନ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯୋଦାପେତବ୍ବନ୍ତି ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ଓୱାଦୋ ଅନୁସିଟ୍ଠି।

ତତିଯଗାଥାଯ ଅନୂପୱାଦୋତି ୱାଚାଯ କସ୍ସଚି ଅନୁପୱଦନଂ। ଅନୂପଘାତୋତି କାଯେନ କସ୍ସଚି ଉପଘାତସ୍ସ ଅକରଣଂ। ପାତିମୋକ୍ଖେତି ଯଂ ତଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପଅତିମୋକ୍ଖଂ ଅତିପମୋକ୍ଖଂ ଉତ୍ତମଂ ସୀଲଂ, ପାତି ୱା ଅଗତିୱିସେସେହି, ମୋକ୍ଖେତି ଦୁଗ୍ଗତିଭଯେହି। ଯୋ ୱା ନଂ ପାତି, ତଂ ମୋକ୍ଖେତୀତି ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ପାତିମୋକ୍ଖେ ଚ। ସଂୱରୋତି ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅୱୀତିକ୍କମଲକ୍ଖଣୋ ସଂୱରୋ। ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାତି ପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗୱସେନ ପମାଣଞ୍ଞୁତା। ପନ୍ତଞ୍ଚ ସଯନାସନନ୍ତି ଜନସଙ୍ଘଟ୍ଟନୱିରହିତଂ ନିଜ୍ଜନସମ୍ବାଧଂ ୱିୱିତ୍ତଂ, ସେନାସନଞ୍ଚ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦ୍ୱୀହିଯେୱ ପଚ୍ଚଯେହି ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସୋ ଦୀପିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ ପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସସାମଞ୍ଞେନ ଇତରଦ୍ୱଯସ୍ସାପି ଲକ୍ଖଣହାରନଯେନ ଜୋତିତତ୍ତା। ଅଧିଚିତ୍ତେ ଚ ଆଯୋଗୋତି ୱିପସ୍ସନାପାଦକଂ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଚିତ୍ତଂ, ତତୋପି ମଗ୍ଗଫଲଚିତ୍ତମେୱ ଅଧିଚିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ଅଧିଚିତ୍ତେ ଆଯୋଗୋ ଚ ଅନୁଯୋଗୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନନ୍ତି ଏତଂ ପରସ୍ସ ଅନୁପୱଦନଂ, ଅନୁପଘାତନଂ, ପାତିମୋକ୍ଖେ ସଂୱରୋ, ପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗେସୁ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା, ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିୱସିଭାୱାଯ ୱିୱିତ୍ତସେନାସନସେୱନଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ଓୱାଦୋ ଅନୁସିଟ୍ଠୀତି। ଇମା ପନ ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଗାଥାଯୋ ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତଂ ବୁଦ୍ଧା ଏୱ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି, ନ ସାୱକା।

‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୩୪) ନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ଆଣାପାତିମୋକ୍ଖଂ ନାମ। ତଂ ସାୱକା ଏୱ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି, ନ ବୁଦ୍ଧା ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ନ ଚ ତତ୍ଥ ପରିଯାପନ୍ନାତି ଆହ ‘‘ତଂ ସାୱକା ଏୱ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି, ନ ବୁଦ୍ଧା’’ତି। ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେତି ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟା’’ତି ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ।

ଅନୁପଗତୋ ନାମ ତତ୍ଥେୱ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅସତିଯା ପୁରିମିକାଯ ଅନୁପଗତୋ ୱା। ଚାତୁମାସିନିଯନ୍ତି ଚାତୁମାସିଯଂ। ସା ହି ଚତୁନ୍ନଂ ମାସାନଂ ପାରିପୂରିଭୂତାତି ଚାତୁମାସୀ, ସା ଏୱ ‘‘ଚାତୁମାସିନୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସଂ ଚାତୁମାସିନିଯଂ। ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାସିନିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କାଯସାମଗ୍ଗିନ୍ତି କାଯେନ ସମଗ୍ଗଭାୱଂ, ହତ୍ଥପାସୂପଗମନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ସଚେ ପୁରିମିକାଯ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତା, ପଚ୍ଛିମିକାଯପି ପଞ୍ଚ, ପୁରିମେହି ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୱାରିତେ ପଚ୍ଛିମେହି ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ, ନ ଏକସ୍ମିଂ ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ଦ୍ୱେ ଞତ୍ତିଯୋ ଠପେତବ୍ବା। ସଚେପି ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଉପଗତା ଚତ୍ତାରୋ, ତଯୋ, ଦ୍ୱେ, ଏକୋ ୱା ହୋତି, ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଥ ପୁରିମିକାଯ ଚତ୍ତାରୋ, ପଚ୍ଛିମିକାଯପି ଚତ୍ତାରୋ, ତଯୋ, ଦ୍ୱେ, ଏକୋ ୱା, ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଥ ପୁରିମିକାଯ ତଯୋ, ପଚ୍ଛିମିକାଯ ତଯୋ, ଦ୍ୱେ ୱା, ଏସେୱ ନଯୋ। ଇଦଞ୍ହେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ – ସଚେ ପୁରିମିକାଯ ଉପଗତେହି ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଉପଗତା ଥୋକତରା ଚେୱ ହୋନ୍ତି ସମସମା ଚ, ସଙ୍ଘପ୍ପୱାରଣାଯ ଚ ଗଣଂ ପୂରେନ୍ତି, ସଙ୍ଘପ୍ପୱାରଣାୱସେନ ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୁରିମେହି ପୱାରେତବ୍ବା। ସଚେ ପନ ପୁରିମିକାଯ ତଯୋ, ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଏକୋ ହୋତି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତେ ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି, ଚତୁନ୍ନଂ ସଙ୍ଘଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୱାରେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଗଣଞତ୍ତିଯା ପନ ସୋ ଗଣପୂରକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଗଣୱସେନ ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୁରିମେହି ପୱାରେତବ୍ବଂ, ଇତରେନ ତେସଂ

ସନ୍ତିକେ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ସଚେ ପୁରିମିକାଯ ଦ୍ୱେ, ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ଏକୋ ୱା, ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସଚେ ପୁରିମିକାଯ ଏକୋ, ପଚ୍ଛିମିକାଯପି ଏକୋ, ଏକେନ ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପୱାରେତବ୍ବଂ, ଏକେନ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ । ସଚେ ପୁରିମୱସ୍ସୂପଗତେହି ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସୂପଗତା ଏକେନପି ଅଧିକତରା ହୋନ୍ତି, ପଠମଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଥୋକତରେହି ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପୱାରେତବ୍ବଂ। କତ୍ତିକଚାତୁମାସିନିପୱାରଣାଯ ପନ ସଚେ ପଠମଂ ୱସ୍ସୂପଗତେହି ମହାପୱାରଣାଯ ପୱାରିତେହି ପଚ୍ଛା ଉପଗତା ଅଧିକତରା ୱା ସମସମା ୱା ହୋନ୍ତି, ପୱାରଣାଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୱାରେତବ୍ବଂ। ତେହି ପୱାରିତେ ପଚ୍ଛା ଇତରେହି ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ଅଥ ମହାପୱାରଣାଯ ପୱାରିତା ବହୂ ହୋନ୍ତି, ପଚ୍ଛା ୱସ୍ସୂପଗତା ଥୋକା ୱା ଏକୋ ୱା, ପାତିମୋକ୍ଖେ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ପଚ୍ଛା ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ତେନ ପୱାରେତବ୍ବନ୍ତି।

ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱାତି ଏକସ୍ମିଂ ଅଂସେ ସାଧୁକଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଦସନଖସମୋଧାନସମୁଜ୍ଜଲଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ସଚେ ପନ ତତ୍ଥ ପାରିୱାସିକୋପି ଅତ୍ଥି, ସଙ୍ଘନୱକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିସିନ୍ନେନ ଅତ୍ତନୋ ପାଳିଯା ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ପାତିମୋକ୍ଖେ ଉଦ୍ଦିସିଯମାନେ ପନ ପାଳିଯା ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ପାଳିଂ ୱିହାଯ ହତ୍ଥପାସଂ ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତେନ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ। ପୱାରଣାଯପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ସବ୍ବଂପୁବ୍ବକରଣୀଯନ୍ତି ସମ୍ମଜ୍ଜନାଦିଂ ନୱୱିଧଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ। ଯଥା ଚ ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଘୋ ସଭାଗାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ପଟିକରିସ୍ସତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୭୧) ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଲଭତି, ଏୱମେତ୍ଥାପି ତୀହି ‘‘ସୁଣନ୍ତୁ ମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତା ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ସଭାଗଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନା, ଯଦା ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁଦ୍ଧଂ ଅନାପତ୍ତିକଂ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ତଦା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିକରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଗଣଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା, ଦ୍ୱୀହିପି ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ସୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ପଟିକରିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏକେନାପି ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଟିକରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତଦହୂତି ତସ୍ମିଂ ଅହୁ, ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେତି ଅତ୍ଥୋ। ନାନାସଂୱାସକେହୀତି ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକେହି। ଅନାୱାସୋ ନାମ ନୱକମ୍ମସାଲାଦିକୋ ଯୋ କୋଚି ପଦେସୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘେନାତି ସଙ୍ଘପ୍ପହୋନକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ୱିନା। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନ୍ତରାଯାତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ ଦସୱିଧମନ୍ତରାଯଂ ୱିନା। ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଅତ୍ତଚତୁତ୍ଥେନ ଅନ୍ତରାଯେ ୱା ସତି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯଥା ଚ ଆୱାସାଦଯୋ ନ ଗନ୍ତବ୍ବା, ଏୱଂ ସଚେ ୱିହାରେ ଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତି, ଉପୋସଥାଧିଟ୍ଠାନତ୍ଥଂ ସୀମାପି ନଦୀପି ନ ଗନ୍ତବ୍ବା। ସଚେ ପନେତ୍ଥ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱିସ୍ସଟ୍ଠୌପୋସଥାପି ଆୱାସା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ଗତୋ ଅଧିଟ୍ଠାତୁମ୍ପି ଲଭତି। ଆରଞ୍ଞକେନାପି ଭିକ୍ଖୁନା ଉପୋସଥଦିୱସେ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରମେୱ ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅଞ୍ଞଂ ୱିହାରଂ ଓକ୍କମତି, ତତ୍ଥ ଉପୋସଥଂ କତ୍ୱାୱ ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଅକତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯଂ ଜଞ୍ଞା ‘‘ଅଜ୍ଜେୱ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କୋମୀ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୧) ଏୱରୂପୋ ପନ ଆୱାସୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତେନାପି ହି ଇମିନା ନେୱ ଉପୋସଥନ୍ତରାଯୋ କତୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି।

ଉଦକଂ ଆସନେନ ଚାତି ଆସନେନ ସହ ପାନୀଯପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉଦକଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତତୋ ପଠମଂ କତ୍ତବ୍ବଂ ପୁବ୍ବକରଣଂ। ପୁବ୍ବକରଣତୋ ପଚ୍ଛା କତ୍ତବ୍ବମ୍ପି ଉପୋସଥକମ୍ମତୋ ପଠମଂ କତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ। ଉଭଯମ୍ପି ଚେତଂ ଉପୋସଥକମ୍ମତୋ ପଠମଂ କତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ‘‘ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚ’’ମିଚ୍ଚେୱ ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏୱଂ ଦ୍ୱୀହି ନାମେହି ନୱୱିଧଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଦସ୍ସିତ’’ନ୍ତି। କିଂ ତଂ କତନ୍ତି ପୁଚ୍ଛତୀତି ଆହ ‘‘ନ ହୀ’’ତିଆଦି। ତଂ ଅକତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଥେରେନ ଆଣତ୍ତେନ ଅଗିଲାନେନ ନ ସମ୍ମଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଯୋ ନ ସମ୍ମଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତିଆଦି (ମହାୱ। ୧୫୯) ୱଚନତୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ତସ୍ମା ଥେରେନ ଆଣତ୍ତେନା’’ତିଆଦି।

ସଚେ ପନ ଆଣତ୍ତୋ ସମ୍ମଜ୍ଜନିଂ ତାୱକାଲିକମ୍ପି ନ ଲଭତି, ସାଖାଭଙ୍ଗଂ କପ୍ପିଯଂ କାରେତ୍ୱା ସମ୍ମଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ତମ୍ପି ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧକପ୍ପିଯଂ ହୋତି। ପାନୀଯଂ ପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପାନୀଯପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବଂ। ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବନ୍ତି ପୀଠଫଲକାଦିଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଉପୋସଥାଗାରେ ଆସନାନି ନତ୍ଥି, ସଂଘିକାୱାସତୋପି ଆହରିତ୍ୱା ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପୁନ ହରିତବ୍ବାନି। ଆସନେସୁ ଅସତି କଟସାରକେପି ତଟ୍ଟିକାଯୋପି ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତଟ୍ଟିକାସୁପି ଅସତି ସାଖାଭଙ୍ଗାନି କପ୍ପିଯଂ କାରେତ୍ୱା ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବାନି। କପ୍ପିଯକାରକଂ ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧକପ୍ପିଯଂ ହୋତି। ପଦୀପୋ କାତବ୍ବୋତି ପଦୀପେତବ୍ବୋ, ପଦୀପୁଜ୍ଜଲନଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆଣାପେନ୍ତେନ ପନ ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଓକାସେ ତେଲଂ ୱା ୱଟ୍ଟି ୱା କପଲ୍ଲିକା ୱା ଅତ୍ଥି, ତଂ ଗହେତ୍ୱା କରୋହୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ସଚେ ତେଲାଦୀନି ନତ୍ଥି, ପରିଯେସିତବ୍ବାନି। ପରିଯେସିତ୍ୱା ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧକପ୍ପିଯଂ ହୋତି। ଅପିଚ କପାଲେ ଅଗ୍ଗିପି ଜାଲେତବ୍ବୋ। ଆଣାପେନ୍ତେନ ଚ କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱା ସଦାକାଲମେୱ ଏକୋ ୱା ଭାରନିତ୍ଥରଣକୋ ୱା ସରଭାଣକଧମ୍ମକଥିକାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ୱା ନ ଆଣାପେତବ୍ବୋ, ଅୱସେସା ପନ ୱାରେନ ଆଣାପେତବ୍ବା। ତେନାହ ‘‘ଥେରେନାପି ପତିରୂପଂ ଞତ୍ୱା ଆଣାପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ବହି ଉପୋସଥଂ କତ୍ୱା ଆଗତେନାତି ନଦିଯା ୱା ସୀମାଯ ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉପୋସଥଂ କତ୍ୱା ଆଗତେନ ଛନ୍ଦୋ ଦାତବ୍ବୋ, ''କତୋ ମଯା ଉପୋସଥୋ''ତି ଅଛିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କିଚ୍ଚପ୍ପସୁତୋ ୱାତି ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକାଦିକିଚ୍ଚପ୍ପସୁତୋ ୱା। ସଚେ ଗିଲାନୋ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ମଞ୍ଚେନ ୱା ପୀଠେନ ୱା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ଆନେତ୍ୱା ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ସଚେ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏୱଂ ହୋତି ''ସଚେ ଖୋ ମଯଂ ଇମଂ ଗିଲାନଂ ଠାନା ଚାୱେସ୍ସାମ, ଆବାଧୋ ୱା ଅଭିୱଡ୍ଢିସ୍ସତି, କାଲକିରିଯା ୱା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି, ନ ତ୍ୱେୱ ସୋ ଗିଲାନୋ ଠାନା ଚାୱେତବ୍ବୋ, ସଙ୍ଘେନ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ, ନ ତ୍ୱେୱ ୱଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। କରେଯ୍ଯ ଚେ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ସଚେ ବହୂ ତାଦିସା ଗିଲାନା ହୋନ୍ତି, ସଙ୍ଘେନ ପଟିପାଟିଯା ଠତ୍ୱା ସବ୍ବେ ହତ୍ଥପାସେ କାତବ୍ବା। ସଚେ ଦୂରେ ଦୂରେ ହୋନ୍ତି, ସଙ୍ଘୋ ନପ୍ପହୋତି, ତଂ ଦିୱସଂ ଉପୋସଥୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ନ ତ୍ୱେୱ ୱଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦହୁପୋସଥେ ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦେନ୍ତେନ ଛନ୍ଦମ୍ପି ଦାତୁଂ, ସନ୍ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ କରଣୀଯ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୬୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭଗୱତୋ ଆଣଂ କରୋନ୍ତେନ ''ଛନ୍ଦଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଛନ୍ଦହାରକୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିନ୍ନେ ଛନ୍ଦେ ତତ୍ଥେୱ ପକ୍କମତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ ଛନ୍ଦୋ''ତିଆଦିୱଚନତୋ (ମହାୱ। ୧୬୫) ପୁନ ଅତ୍ତନୋ ଛନ୍ଦଦାନପରିସ୍ସମୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ''ଛନ୍ଦଂ ମେ ହରା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଛନ୍ଦହାରକୋ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିନ୍ନେ ଛନ୍ଦେ ସଙ୍ଘପ୍ପତ୍ତୋ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ନ ଆରୋଚେତି, ଆହଟୋ ହୋତି ଛନ୍ଦୋ, ଛନ୍ଦହାରକସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ମହାୱ। ୧୬୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦୁକ୍କଟତୋ ତଂ ମୋଚେତୁଂ ''ଛନ୍ଦଂ ମେ ଆରୋଚେହୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ଉଭଯେନ ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋତି ମନସା ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କାଯପ୍ପଯୋଗଂ କରୋନ୍ତେନ ଯେନ କେନଚି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେନ ୱା, ୱାଚଂ ପନ ନିଚ୍ଛାରେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତେନ ତଥେୱ ୱାଚାଯ ୱା, ଉଭଯଥାପି ସକ୍କୋନ୍ତେନ କାଯୱାଚାହି ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ, ଜାନାପେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅଯଂ ଅତ୍ଥୋ''ତି ୱଚନତୋ ପନ ଯାଯ କାଯଚିପି ଭାସାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପାରିସୁଦ୍ଧିଦାନେପି ଛନ୍ଦଦାନେ ୱୁତ୍ତସଦିସୋୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ତଂ ପନ ଦେନ୍ତେନ ପଠମଂ ସନ୍ତୀ ଆପତ୍ତି ଦେସେତବ୍ବା। ନ ହି ସାପତ୍ତିକୋ ସମାନୋ ''ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦମ୍ମି, ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ମେ ହର, ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ମେ ଆରୋଚେହୀ''ତି (ମହାୱ। ୧୬୪) ୱତ୍ତୁଂ ଲଭତି। ''ସନ୍ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ କରଣୀଯାନୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱଚନୱିପଲ୍ଲାସେନ ''ସନ୍ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ କରଣୀଯ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦେତୀତି ଏତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ଚ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ଚ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି, ତଂ ଦେତୀତି ସରୂପେକସେସନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇତରାତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି। ବିଳାଲସଙ୍ଖଲିକା ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧୀତି ଏତ୍ଥ ବିଳାଲସଙ୍ଖଲିକା ନାମ ବିଳାଲବନ୍ଧନଂ। ତତ୍ଥ ହି ସଙ୍ଖଲିକାଯ ପଠମୱଲଯଂ ଦୁତିଯୱଲଯଂଯେୱ ପାପୁଣାତି, ନ ତତିଯଂ, ଏୱମଯମ୍ପି ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ଦାଯକେନ ଯସ୍ସ ଦିନ୍ନା, ତତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୬୪; ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୬୪)। ତସ୍ମା ସା ବିଳାଲସଙ୍ଖଲିକସଦିସତ୍ତା ''ବିଳାଲସଙ୍ଖଲିକା''ତି ୱୁତ୍ତା। ବିଳାଲସଙ୍ଖଲିକଗ୍ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯାସଂ କାସଞ୍ଚି ସଙ୍ଖଲିକାନଂ ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଉତୁକ୍ଖାନନ୍ତି ତଂ ତଂ କିରିଯଂ ଅରତି ୱତ୍ତେତୀତି ଉତୁ, ତସ୍ସ ଅକ୍ଖାନଂ ଉତୁକ୍ଖାନଂ, ଉତୁଆଚିକ୍ଖନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ଚ ତସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନଂ, ତଂ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ହେମନ୍ତାଦୀନ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଗଣନାତି କଲନା। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅଟ୍ଠଗରୁଧମ୍ମେହି ଓୱଦନଂ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦୋ। ସ୍ୱେ ଉପୋସଥୋତି ଆଗନ୍ତ୍ୱାତି ''ସ୍ୱେ ଉପୋସଥୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଜ୍ଜେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପନ୍ନରସିକେ ଉପୋସଥେ ପକ୍ଖସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ, ଚାତୁଦ୍ଦସିକେ ତେରସିଯଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ପନ ''ପକ୍ଖସ୍ସ ତେରସିଯଂଯେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା 'ଅଯଂ ଉପୋସଥୋ ଚାତୁଦ୍ଦସିକୋ ୱା ପନ୍ନରସିକୋ ୱା'ତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୯) ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତେନ ଚ ଭିକ୍ଖୁନା ସଚେ ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ ଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତି, ''ଚାତୁଦ୍ଦସିକୋ ଭଗିନୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ୍ନରସିଯଂ କରୋନ୍ତି, ''ପନ୍ନରସିକୋ ଭଗିନୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଠପେତ୍ୱା ବାଲଂ, ଠପେତ୍ୱା ଗିଲାନଂ, ଠପେତ୍ୱା ଗମିକଂ ଅୱସେସେହି ଓୱାଦଂ ଗହେତୁ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୪୧୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ତଂ ଠପେତ୍ୱା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଆରୋଚନୱିଧାନଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ବାଲୋ। ଚାତୁଦ୍ଦସିକପନ୍ନରସିକେସୁ ଉପୋସଥେସୁ ୱା ପାଟିପଦେ ୱା ଗନ୍ତୁକାମୋ ଗମିଯୋ, ଦୁତିଯପକ୍ଖଦିୱସତୋ ପନ ପଟ୍ଠାଯ ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଇଧ ଗମିଯୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଅରଞ୍ଞେ ନିୱାସୋ ଅସ୍ସାତି ଆରଞ୍ଞିକୋ। ସୋପି ''ଅହଂ ଅରଞ୍ଞୱାସୀ, ସ୍ୱେ ଉପୋସଥୋ, ୱିହାରେ ନ ୱସାମୀ''ତି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତୁଂ ନ ଲଭତି। ଯଦି ନ ଗଣ୍ହେଯ୍ଯ, ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓୱାଦୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ, ଯୋ ନ ଗଣ୍ହେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ଚୂଳୱ। ୪୧୪)। ତେନ ପନ ପଚ୍ଚାହରଣତ୍ଥାଯ ସଙ୍କେତୋ କାତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆରଞ୍ଞିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଓୱାଦଂ ଗହେତୁଂ, ସଙ୍କେତଞ୍ଚ କାତୁଂ ଅତ୍ର ପତିହରିସ୍ସାମୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ୪୧୫)। ତସ୍ମା ଆରଞ୍ଞିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଚେ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱସନଗାମେ ଭିକ୍ଖା ଲବ୍ଭତି, ତତ୍ଥେୱ ଚରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଦିସ୍ୱା ଆରୋଚେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ନୋ ଚସ୍ସ ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖା ସୁଲଭା ହୋତି, ସାମନ୍ତଗାମେ ଚରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଗାମଂ ଆଗମ୍ମ ତଥେୱ କାତବ୍ବଂ। ସଚେ ଦୂରଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି, ସଙ୍କେତୋ କାତବ୍ବୋ ''ଅହଂ ଅମୁକଂ ନାମ ତୁମ୍ହାକଂ ଗାମଦ୍ୱାରେ ସଭଂ ୱା ମଣ୍ଡପଂ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ୱା ଉପସଙ୍କମିସ୍ସାମି, ତତ୍ର ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯାଥା''ତି। ଭିକ୍ଖୁନୀହି ତତ୍ର ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଅଗନ୍ତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସଙ୍କେତଂ ନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଯା ନ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ଚୂଳୱ। ୪୧୫)। ଉପୋସଥଗ୍ଗେତି ଉପୋସଥକରଣଟ୍ଠାନେ। ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହୀତି –

‘‘ସୀଲୱା ହୋତି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭୟଦସ୍ସାୱୀ ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତଧରୋ ସୁତସନ୍ନିଚୟୋ, ଯେ ତେ ଧମ୍ମା ଆଦିକଲ୍ୟାଣା ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣା ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣା ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଅଭିୱଦନ୍ତି, ତଥାରୂପାସ୍ସ ଧମ୍ମା ବହୁସ୍ସୁତା ହୋନ୍ତି, ଧାତା ୱଚସା ପରିଚିତା, ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତା, ଦିଟ୍ଠିୟା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା। ଉଭୟାନି ଖୋ ପନସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖାନି ୱିତ୍ଥାରେନ ସ୍ୱାଗତାନି ହୋନ୍ତି ସୁୱିଭତ୍ତାନି ସୁପ୍ପୱତ୍ତୀନି ସୁୱିନିଚ୍ଛିତାନି ସୁତ୍ତସୋ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ। କଲ୍ୟାଣୱାଚୋ ହୋତି କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣୋ। ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପିୟୋ ହୋତି ମନାପୋ। ପଟିବଲୋ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଓୱଦିତୁଂ। ନ ଖୋ ପନେତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତାୟ କାସାୟୱତ୍ଥୱସନାୟ ଗରୁଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନପୁବ୍ବୋ ହୋତି। ୱୀସତିୱସ୍ସୋ ୱା ହୋତି ଅତିରେକୱୀସତିୱସ୍ସୋ ୱା’’ତି (ପାଚି। ୧୪୭) –

ଇମେହି ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି। ପାସାଦିକେନାତି ପସାଦାୱହେନ ନିଦ୍ଦୋସେନ କାୟୱଚୀମନୋକମ୍ମେନ। ସମ୍ପାଦେତୂତି ତିୱିଧଂ ସିକ୍ଖଂ ସମ୍ପାଦେତୁ। ଯଦା ପନ ତାହି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକଂୟେୱ ଦିସ୍ୱା ଓୱାଦୋ ଯାଚିତୋ, ତଦା ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ସନ୍ନିପତିତେହି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେହି ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚୱସେନ ‘‘ଅତ୍ଥି କାଚି ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଓୱାଦଂ ଯାଚମାନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ‘‘ଏୱଂ ୱଦେହୀ’’ତି ଅୱୁତ୍ତା ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନଂ ଅଞ୍ଞେନ କଥାପେତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥି କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକୋ ସମ୍ମତୋ’’ତିଆଦିଂ ସୟଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ସୟମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଭିକ୍ଖୁନା ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସାପେତବ୍ବଂ। ଇଦନ୍ତି ‘‘ତାହୀ’’ତି ବହୁୱଚନଂ। ଏକତୋ ସହେୱ।

ଛଡ୍ଡିତ୍ଟପକେନ ୱାତି ଯତ୍ଥ ତିଣ୍ଣଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଛଡ୍ଡିତ୍ଟପନକେନ ୱା। ଇତରେନ ୱାତି ଯତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ଏକୋ ୱା, ତତ୍ଥ ଇତରେନ ୱା ଭିକ୍ଖୁନା ସଚେ ସୟମେୱ ସମ୍ମତୋ, ‘‘ଅହ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ । ତଥେୱାତି ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ। ‘‘ଆରୋଚେତ୍ୱା୍ୱା’’ତି ଇମିନା ଅନାରୋଚନଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓୱାଦୋ ନ ଆରୋଚେତବ୍ବୋ, ଯୋ ନ ଆରୋଚେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୧୫) ୱଚନତୋ ଓୱାଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ଅନାରୋଚେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

ପରିସୁଦ୍ଧଭାୱନ୍ତି ଆପତ୍ତିୟା ପରିସୁଦ୍ଧତଂ। ଆରୋଚେଥାତି ଆୱି କରୋଥ। ଏତ୍ଥ ସିୟାତି ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏତସ୍ମିଂ ପଦେ ଅୟମନୁୟୋଗୋ ଭୱେୟ୍ୟ। କିଂ ତଂ, ଯଂ ସିୟାତି ଆହ ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଉପୋସଥଂ କରେୟ୍ୟା’’ତିଆଦି। ପୁବ୍ବେନାପରଂ ସନ୍ଧିୟତୀତି ପୁବ୍ବୱଚନେନ ଅପରଂ ୱଚନଂ ସନ୍ଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ସାମଗ୍ଗିୟାତି କାୟଚିତ୍ତେହି ସହିତତାୟ। ଗଣସ୍ସାତି ଉଦ୍ଦେସକଂ ଠପେତ୍ୱା ଚତୁୱଗ୍ଗେ ସେସଭିକ୍ଖୂନଂ। ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତୀତି ସଙ୍ଘେନ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତି। କରଣତ୍ଥେ ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ। ଏତ୍ତାତି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ। ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ସଭାୱୋ।

ଥେରାଚ ନୱା ଚ ମଜ୍ଝିମା ଚାତି ଏତ୍ଥ ଦସୱସ୍ସା, ଅତିରେକଦସୱସ୍ସା ଚ ଥେରା। ଊନପଞ୍ଚୱସ୍ସା ନୱା। ପଞ୍ଚୱସ୍ସା, ଅତିରେକପଞ୍ଚୱସ୍ସା ଚ ମଜ୍ଝିମା। ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ତାନଂ ତେନ ପାତିମୋକ୍ଖେନ ଅତ୍ଥିକଂ କତ୍ୱା, ତଂ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ‘‘ଇଦଂ ମୟ୍ହଂ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥିଂ କତ୍ୱା। ମନସି କରିତ୍ୱାତି ଚିତ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା। ସୋତଦ୍ୱାରୱସେନାତି ସୋତଦ୍ୱାରିକଜୱନୱିଞ୍ଞାଣୱସେନ। ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାହରାମାତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥୋକମ୍ପି ବହି ଗନ୍ତୁଂ ଅଦେନ୍ତା ସବ୍ବେନ ଚିତ୍ତେନ ଆୱଜ୍ଜେମ, ସଲ୍ଲକ୍ଖେମାତି ଅତ୍ଥୋ। ମନସି କରୋମାତି ଆୱଜ୍ଜେମ, ସମନ୍ନାହରାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ଚ ଖୋ ମନସିକାରୋ ନ ଏତ୍ଥ ଆରମ୍ମଣପ୍ପଟିପାଦନଲକ୍ଖଣୋ, ଅଥ ଖୋ ୱୀଥିପ୍ପଟିପାଦନଜୱନପ୍ପଟିପାଦନମନସିକାରପୁବ୍ବକଚିତ୍ତେ ଠପନଲକ୍ଖଣୋତି ଆହ ‘‘ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଚିତ୍ତେ ଠପେୟ୍ୟାମା’’ତି। ନ ସମେତୀତି ନ ସଂଗଚ୍ଛତି। କସ୍ମା ନ ସଂଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ ‘‘ସମଗ୍ଗସ୍ସ ହୀ’’ତିଆଦି। କିଞ୍ଚ ଭିୟ୍ୟୋତି ଆହ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ଚା’’ତିଆଦି। ସଙ୍ଘପରିୟାପନ୍ନୋତି ସଙ୍ଘେ ପରିୟାପନ୍ନୋ ଅନ୍ତୋଗଧୋ।

ଇଦାନି ତଂ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଆୟସ୍ମନ୍ତୋତି ସନ୍ନିପତିତାନଂ ପିୟୱଚନେନ ଆଲପନଂ।

ଅଲଜ୍ଜିତାତି ଅଲଜ୍ଜିତାୟ, ଅଲଜ୍ଜନଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତିୟତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ। ‘‘ଅଞ୍ଞାଣତା’’ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। କୁକ୍କୁଚ୍ଚପ୍ପକତତାତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚେନ ଅଭିଭୂତତାୟ। ସତିସମ୍ମୋସାତି ସତିୱିପ୍ପୱାସତୋ। ୱୀତିକ୍କମନ୍ତି ସିକ୍ଖାପଦୱୀତିକ୍କମନଂ।

ସଞ୍ଚିଚ୍ଚାତି ସଞ୍ଚେତେତ୍ୱା, ଅକପ୍ପିୟଭାୱଂ ଜାନନ୍ତୋୟେୱ ୱୀତିକ୍କମଚିତ୍ତଂ ପେସେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଗୂହତୀତି ନିଗୂହତି ନ ଦେସେତି ନ ୱୁଟ୍ଠାତି। ଲଜ୍ଜାୟ ପରିଗୂହନ୍ତୋ ଅଲଜ୍ଜୀ ନ ହୋତି, ‘‘କିଂ ଇମିନା’’ତି ଅନାଦରିୟେନ ପରିଗୂହନ୍ତୋ ଅଲଜ୍ଜୀ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଗତିଗମନଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତୀତି ଭଣ୍ଡଭାଜନୀୟଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଛନ୍ଦାଗତିଆଦିଭେଦଂ ଅଗତିଗମନଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତି। ଅଲଜ୍ଜିପୁଗ୍ଗଲୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସମୁଟ୍ଠାନଲଜ୍ଜାୱିରହିତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚା’’ତି ଇମିନା ଅନାଦରିୟୱସେନେୱ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ, ଆପନ୍ନଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ପରିଗୂହନ୍ତୋ, ଭଣ୍ଡଭାଜନୀୟଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଅଗତିଗମନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚ ଅଲଜ୍ଜୀ ହୋତି, ନ ଇତରୋତି ଦସ୍ସେତି।

ମନ୍ଦୋତି ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ, ଅପଞ୍ଞସ୍ସେୱେତଂ ନାମଂ। ମୋମୂହୋତି ଅତିସଂମୂଳ୍ହୋ। ୱିରାଧେତୀତି ନ ରାଧେତି ନ ସାଧେତି। କୁକ୍କୁଚ୍ଚେତି ୱିନଯସଂସଯୋ। କପ୍ପିଯଂ ଚେ କତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯାତି ୱିନଯଧରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ୱତ୍ଥୁଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ମାତିକଂ, ପଦଭାଜନଂ, ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଂ, ଅନାପତ୍ତିଞ୍ଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘କପ୍ପତି, ଆୱୁସୋ, ମା ଏତ୍ଥ କଙ୍ଖୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ କତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ୟ।

ସହସେଯ୍ୟଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସାଦୀନୀତି ଏତ୍ଥ ସହସେଯ୍ୟା ନାମ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ଉତ୍ତରିଦିରତ୍ତତିରତ୍ତଂ ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତି, ୱିପ୍ପୱାସୋ ନାମ ଏକରତ୍ତଛାରତ୍ତୱସେନ ୱିପ୍ପୱାସୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମାଦୀସୁ ଆପତ୍ତିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନନ୍ତି ପାରାଜିକସଙ୍ଘାଦିସେସଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯପାଚିତ୍ତିଯପାଟିଦେସନୀଯଦୁକ୍କଟଦୁବ୍ଭାସିତସଙ୍ଖାତାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ।

ଦେସେତୁ ୱା ପକାସେତୁ ୱାତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ୱା ଗଣମଜ୍ଝେ ୱା ଏକପୁଗ୍ଗଲେ ୱା ଦେସେତୁ ୱା ପକାସେତୁ ୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଦେସନା ନାମ ଭିକ୍ଖୁଭାୱସ୍ସ ପରିଚ୍ଚାଗୋ। ୱୁଟ୍ଠାନଂ ପନ ଦେସନାୱିସେସତ୍ତା ‘‘ଦେସନା’’ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପକାସେତୁ ୱାତି ଆରୋଚେତୁ ୱା।

ଏୱଂ ଅନାପନ୍ନା ୱାତି ଏୱଂ ଛନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଅନାପନ୍ନା ୱା। ୱୁଟ୍ଠିତା ୱାତି ପରିୱାସାଦିନା ୱୁଟ୍ଠିତା ୱା। ଆରୋଚିତା ୱାତି ଆୱିକତା ୱା। ଆରୋଚେନ୍ତୋ ଚ ‘‘ତୁମ୍ହଂ ସନ୍ତିକେ ଏକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆୱିକରୋମୀ’’ତି ୱା ‘‘ଆଚିକ୍ଖାମୀ’’ତି ୱା ‘‘ଆରୋଚେମୀ’’ତି ୱା ‘‘ମମ ଏକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନଭାୱଂ ଜାନାହୀ’’ତି ୱା ୱଦତୁ, ‘‘ଏକଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆୱିକରୋମୀ’’ତି ୱା ଆଦିନା ନଯେନ ୱଦତୁ, ସବ୍ବେହିପି ଆକାରେହି ଆରୋଚିତାୱ ହୋତି। ସଚେ ପନ ଗରୁକାପତ୍ତିଂ ଆୱିକରୋନ୍ତୋ ‘‘ଲହୁକାପତ୍ତିଂ ଆୱିକରୋମୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱଦତି, ଅନାୱିକତା ହୋତି ଆପତ୍ତି। ୱତ୍ଥୁଂ ଆରୋଚେତି, ଆପତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତି, ଉଭଯଂ ଆରୋଚେତି, ତିୱିଧେନାପି ଆରୋଚିତାୱ ହୋତି। ଅସନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଯାତି ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣେ ଭୁମ୍ମଂ। ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନାପି ହୀତି ଏତ୍ଥ ନ କେୱଲଂ ‘‘ଆମ, ମଯଂ ପରିସୁଦ୍ଧା’’ତି ୱୁତ୍ତେଯେୱ, ଅଥ ଖୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନାପୀତି ଅପିସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କିଂ ତଂ ଯାୱତତିଯାନୁସାୱିତଂ ନାମ, କଥଞ୍ଚେତଂ ଯାୱତତିଯାନୁସାୱିତଂ ହୋତୀତି ୱିଚାରଣାଯଂ ଆଚରିଯାନଂ ମତିଭେଦମୁଖେନ ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯାୱତତିଯଂ ଅନୁସାୱିତଂ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଦେତଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅନୁସାୱିତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଭେଦତୋତି ଅରୀଯତି ଞାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଅଭିଧେଯ୍ୟଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜୀଯତି ଅତ୍ଥୋ ଅନେନାତି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, ଅକ୍ଖରଂ, ଅତ୍ଥୋ ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନାନି, ତେସଂ ଭେଦୋ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଭେଦୋ, ତତୋ, ଅତ୍ଥସ୍ସ ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଚ ୱିସଦିସତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ଅନୁସାୱନଞ୍ହି ନାମା’’ତିଆଦିମାହ। ହୀତି କାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ତସ୍ସ ପନ ‘‘ଅଭିନ୍ନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନାତି ଭିନ୍ନତ୍ତା। ଅସ୍ସାତି ‘‘ଯସ୍ସ ସିଯା’’ତିଆଦିୱଚନତ୍ତଯସ୍ସ। ଅୱସ୍ସଞ୍ଚେତମେୱଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଅତିପ୍ପସଙ୍ଗୋପି ସିଯାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଦି ଚେତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଏତନ୍ତି ‘‘ଯସ୍ସ ସିଯା’’ତିଆଦିୱଚନତ୍ତଯଂ। ଅପରେ ‘‘ଅନୁସାୱିତ’’ନ୍ତି ପଦଂ ନ ଅତୀତତ୍ଥଂ ଦୀପେତି, ଅଥ ଖୋ ଅନାଗତତ୍ଥଂ। ଧାତ୍ୱତ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧୋ କାଲନ୍ତରୱିହିତୋପି ପଚ୍ଚଯୋ କାଲନ୍ତରେ ସାଧୁ ହୋତୀତି ୱିକପ୍ପେସୁଂ। ତେନାହ ‘‘ଅପରେ ‘ଅନୁସାୱିତ’ନ୍ତି ପଦସ୍ସା’’ତିଆଦି। ଉପରି ଉଦ୍ଦେସାୱସାନେତି ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସାୱସାନେ। ଅତ୍ଥଯୁତ୍ତୀନଂ ଅଭାୱତୋତି ଅନାଗତତ୍ଥସ୍ସ ଚ କାରଣସ୍ସ ଚ ଅଭାୱତୋ। ଇଦାନି ତମେୱ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ଇଦଂ ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। କଥମେତଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଆହ ‘‘ଯଦି ଚସ୍ସା’’ତିଆଦି। ଅଯନ୍ତି ଅନାଗତକାଲୋ। ଅନୁସାୱିତଂ ହେସ୍ସତୀତି ୱଦେଯ୍ୟାତି ଅନୁପ୍ପଯୋଗଂ ଅନାଗତକାଲଂ କତ୍ୱା ‘‘ଅନୁସାୱିତଂ ହେସ୍ସତୀ’’ତି ବୁଦ୍ଧୋ ୱଦେଯ୍ୟ। ଅଯଂ ହେତ୍ଥାଧିପ୍ପାଯୋ – ଯଦି ଚେତ୍ଥ ଧାତ୍ୱତ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧୋ ତ-ପଚ୍ଚଯୋ ସିଯା, ତଥା ସତି ଧାତ୍ୱତ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ ୱିସେସନୱିସେସ୍ସଭାୱୋ, ସୋ ଚ ଅନୁପ୍ପଯୋଗସ୍ସ ସମାନତ୍ଥଭାୱେ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନାସତୀତି ‘‘ହେସ୍ସତୀ’’ତି ଅନୁପ୍ପଯୋଗଂ ୱଦେଯ୍ୟ, ନ ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଅନାଗତଂ ନ ଦୀପେତି, ଅତୀତକାଲମେୱ ଦୀପେତୀତି। ଅନୁସାୱିଯମାନେତି ୱଚନତୋତି ‘‘ଅନୁସାୱିଯମାନେ’’ତି ୱତ୍ତମାନକାଲୱଚନତୋ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଯାୱତତିଯଂ ଅନୁସାୱିତଂ ହୋତୀ’’ତି କିମିଦନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯାୱତତିଯ’’ନ୍ତିଆଦି। କିଂ ତେନ ଲକ୍ଖୀଯତି, ଯେନେତଂ ଲକ୍ଖଣୱଚନମତ୍ତଂ ସିଯାତି ଆହ ‘‘ତେନା’’ତିଆଦି। ତେନାତି ଲକ୍ଖଣୱଚନମତ୍ତେନ ହେତୁନା।

ତଦେତନ୍ତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ତଂ ପନେତନ୍ତି ‘‘ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତିଆଦିକଂ ଯାୱତତିଯାନୁସାୱନଂ। ନ ଦିସ୍ସତୀତି ନୋପଲବ୍ଭତି। ଇମମେୱ ଚ ଅତ୍ଥନ୍ତି ଇମଂ ଅମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ। ଯଦି ହି ‘‘ଯସ୍ସ ସିଯା ଆପତ୍ତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତ୍ତଯଂ ଯାୱତତିଯାନୁସାୱନଂ ସିଯା, ତଦେୱ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୩୨ ଆଦଯୋ) ୱଦେଯ୍ୟ, ନ ପନ ‘‘ସକିମ୍ପି ଅନୁସାୱିତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦିକନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନନୁ ଚାଯଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ନ ଆଗତୋ, ଅଥ କୁତୋ ଲଦ୍ଧୋତି ଆହ ‘‘ଅଯମେତ୍ଥା’’ତିଆଦି। ୱିନଯଟ୍ଠାନେସୁ କତପରିଚଯାନଂ ଆଚରିଯାନଂ ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥଂ ଞାପେନ୍ତୀ ପୱେଣି

ଆଚରିୟପରମ୍ପରା, ତାୟ ଆଭତୋ ଆନୀତୋ ଆଚରିୟପରମ୍ପରାଭତୋ।

ନନୁ ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିୟେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅଥ କଥଂ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସା ଚ ଖୋ ନ ମୁସାୱାଦଲକ୍ଖଣେନା’’ତିଆଦି। ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ କିଂ ହୋତୀତି ୟ୍ୱାୟଂ ‘‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦୋ ଅସ୍ସ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଆପତ୍ତିତୋ କିଂ ହୋତି, କତରା ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀତି ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ହୋତି। ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଅକିରିୟସମୁଟ୍ଠାନାପତ୍ତି ହୋତୀତି ଅସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଧମ୍ମିକାୟ ପଟିଞ୍ଞାୟ ତୁଣ୍ହୀଭୂତସ୍ସ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ମନୋଦ୍ୱାରେ ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ୟସ୍ମା ପନ ଆୱିକାତବ୍ବଂ ନାୱିକାସି, ତେନସ୍ସ ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଅକିରିୟତୋ ଅୟଂ ଆପତ୍ତି ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଇଦାନି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାଠଇୟା ସାଧେତୁଂ ‘‘ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଏତଂ ଉପାଲିପଞ୍ଚକେ ପରିୱାରେ ସେଦମୋଚନଗାଥାସୁ (ପରି। ୪୭୯) ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନାଲପନ୍ତୋ ମନୁଜେନ କେନଚି ୱାଚାତି କେନଚି ମନୁଜେନ ୱାଚାୟ ଅନାଲପନ୍ତୋ। ଗିରଂ ନୋ ଚ ପରେ ଭଣେୟ୍ୟାତି ‘‘ଇତି ଇମେ ସୋସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ପରପୁଗ୍ଗଲେ ସନ୍ଧାୟ ସଦ୍ଦମ୍ପି ନ ନିଚ୍ଛାରେୟ୍ୟ। ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ୱାଚସିକନ୍ତି ୱାଚତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ପଞ୍ହାମେସା କୁସଲେହି ଚିନ୍ତିତାତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ହାମେସାତି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଏସୋ ପଞ୍ହୋ କୁସଲେହି ଚିନ୍ତିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୟଂ ପଞ୍ହୋ ଇମମେୱ ମୁସାୱାଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତୋ।

ତଂତଂସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱିବନ୍ଧନୱସେନ ସତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ୱେମଜ୍ଝେ ଏତି ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଅନ୍ତରାୟୋ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଅନତ୍ଥୋ, ଅତିକ୍କମନଟ୍ଠେନ ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରାୟେ ନିୟୁତ୍ତୋ, ଅନ୍ତରାୟଂ ୱା ଫଲଂ ଅରହତି, ଅନ୍ତରାୟସ୍ସ ୱା କରଣସୀଲୋତି ଅନ୍ତରାୟିକୋ। ତେନାହ ‘‘ୱିପ୍ପଟିସାରୱତ୍ଥୁତାୟା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ୱିପ୍ପଟିସାରୱତ୍ଥୁତାୟାତି ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ନାମ ପଚ୍ଛାନୁତାପୱସେନ ଚିତ୍ତୱିପ୍ପଟିସାରୋ, ତସ୍ସ କାରଣତାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଠମଜ୍ଝାନାଦିପଚ୍ଚୟଭୂତଅୱିପ୍ପଟିସାରୱିରୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱିପ୍ପଟିସାରସ୍ସ ପଚ୍ଚୟତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପାମୋଜ୍ଜାଦିସମ୍ଭୱନ୍ତି ଦୁବ୍ବଲତରୁଣା ପୀତି ପାମୋଜ୍ଜଂ, ତଂ ଆଦି ୟେସଂ ତେ ପାମୋଜ୍ଜାଦୟୋ, ତେସଂ ସମ୍ଭୱୋ ପଟିଲାଭୋ ପାମୋଜ୍ଜାଦିସମ୍ଭୱୋ, ତଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପୀତିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନନ୍ତି ଏତ୍ଥାଦିସଦ୍ଦେନ ପନ ‘‘ଦୁତିୟସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ଅନ୍ତରାୟିକୋ, ତତିୟସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ଅନ୍ତରାୟିକୋ, ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ଅନ୍ତରାୟିକୋ, ଝାନାନଂ, ୱିମୋକ୍ଖାନଂ, ସମାଧୀନଂ, ସମାପତ୍ତୀନଂ, ନେକ୍ଖମ୍ମାନଂ, ନିସ୍ସରଣାନଂ, ପୱିୱେକାନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଧିଗମାୟ ଅନ୍ତରାୟିକୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୩୫) ୱୁତ୍ତଦୁତିୟଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ‘‘ତସ୍ମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ୟଂତଂସଦ୍ଦାନଂ ଅବ୍ୟଭିଚାରିତସମ୍ବନ୍ଧତାୟ ‘‘ୟସ୍ମା’’ତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଉପଟ୍ଠିତୋୟେୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା’’ତିଆଦି। ଜାନନ୍ତେନାତି ଜାନମାନେନ। ଇମିନାସ୍ସ ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦସ୍ସ ସଚିତ୍ତକତଂ ଦସ୍ସେତି। ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ଅପେକ୍ଖତୀତି ୱିସୁଦ୍ଧାପେକ୍ଖୋ, ତେନ ୱିସୁଦ୍ଧାପେକ୍ଖେନ। ସା ଚ ୱିସୁଦ୍ଧି ଇଧ ୱୁଟ୍ଠାନାଦୀତି ଆହ ‘‘ୱୁଟ୍ଠାତୁକାମେନ ୱିସୁଜ୍ଝିତୁକାମେନା’’ତି। ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିତୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସତୋ ୱୁଟ୍ଠାତୁକାମେନ, ଦେସନାଗାମିନିତୋ ୱିସୁଜ୍ଝିତୁକାମେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ୱା ଗଣମଜ୍ଝେ ୱା ଏକପୁଗ୍ଗଲେ ୱାତି ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚନୱସେନ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ୱା ତତ୍ଥେୱ ଉଭତୋ ନିସିନ୍ନାନଂ ଆରୋଚନୱସେନ ଗଣମଜ୍ଝେ ୱା ଅନନ୍ତରସ୍ସ ଆରୋଚନୱସେନ ଏକପୁଗ୍ଗଲେ ୱା ପକାସେତବ୍ବା। ଇତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ଇତୋ ଉପୋସଥଗ୍ଗତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ। ଏତ୍ଥ ପନ ସଭାଗୋୟେୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୱିସଭାଗସ୍ସ ହି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଭଣ୍ଡନକଲହସଙ୍ଘଭେଦାଦୀନିପି ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପଟିକରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୭୦) ୱୁତ୍ତଂ।

କରଣତ୍ଥେତି ତତିୟାୱିଭତ୍ତିଅତ୍ଥେ। କତ୍ତରି ହେତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ହୋତି ଫାସୁସଦ୍ଦାପେକ୍ଖାୟ। ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନନ୍ତି ପଠମାୱଚନଂ। ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଅଧିଗମାୟ ଫାସୁ ହୋତୀତି ଅଧିଗମତ୍ଥଂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଫାସୁ ହୋତି ସୁଖଂ ହୋତି ସଂୱରସ୍ସ ଅୱିପ୍ପଟିସାରହେତୁତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ଅୱିପ୍ପଟିସାରମୂଲକାନ’’ନ୍ତିଆଦି। ପାପପୁଞ୍ଞାନଂ କତାକତୱସେନ ଚିତ୍ତୱିପ୍ପଟିସାରାଭାୱୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ, ସୋ ମୂଲଂ କାରଣଂ ୟେସଂ ତେ ଅୱିପ୍ପଟିସାରମୂଲା, ଅୱିପ୍ପଟିସାରମୂଲାୟେୱ ଅୱିପ୍ପଟିସାରମୂଲକା, ତେସଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରମୂଲକାନଂ। ସୁଖପ୍ପଟିପଦା ସମ୍ପଜ୍ଜତୀତି ସୁଖା ପଟିପଦା ସମିଜ୍ଝତି, ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ସୁଖେନ ଅଧିଗମୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ନିଦାନେ ଛଉଟ୍ଠପନଂ, ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଚ୍ଛନଂ;

ନିଦାନୁଦ୍ଦେସସୱନେ, ୱିସୁଦ୍ଧାରୋଚନେ ୱିଧି;

ଅନାରୋଚନେ ଚାପତ୍ତି, ଞେୟ୍ୟଂ ପିଣ୍ଡତ୍ଥପଞ୍ଚକ’’ନ୍ତି।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାୟ

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ନିଦାନୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପାରାଜିକକଣ୍ଡଂ

ଇଦାନି ନିଦାନୁଦ୍ଦେସାନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ସଂୱଣ୍ଣେତୁଂ ‘‘ଇଦାନୀ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ନିଦାନାନନ୍ତରନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ, ନିଦାନଂ ଅନନ୍ତରଂ କତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥାତି ପାରାଜିକକଣ୍ଡେ। ପାତିମୋକ୍ଖେତି ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖେ। ଚତ୍ତାରୋତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ ଊନାତିରେକଭାୱନିୱତ୍ତନତୋ। ପାରାଜିକାତି ସଜାତିନାମଂ। ଆପତ୍ତିୟୋତି ସବ୍ବସାଧାରଣନାମଂ। ଉଦ୍ଦିସୀୟତୀତି ଉଦ୍ଦେସୋ। ଭାୱପ୍ପଧାନୋୟଂ ନିଦ୍ଦେସୋ। ତେନାହ ‘‘ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବତ’’ନ୍ତି।

୧. ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା

ଯୋ ପନାତି (ପାରା॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧.୪୫ ଭିକ୍ଖୁପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା) ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ପନାତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ୟୋତି ଅତ୍ଥପଦଂ, ତଞ୍ଚ ଅନିୟମେନ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦୀପେତି। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯୋ କୋଚୀ’’ତି ଆହ। ଯସ୍ମା ପନ ଯୋ ଯୋକୋଚି ନାମ, ସୋ ଅୱସ୍ସଂ ଲିଙ୍ଗଯୁତ୍ତଜାତିନାମଗୋତ୍ତସୀଲୱିହାରଗୋଚରୱୟେସୁ ଏକେନାକାରେନ ପଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ତଂ ତଥା ଞାପେତୁଂ ‘‘ରସ୍ସଦୀଘାଦିନା’’ତିଆଦିମାହ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ନୱକମ୍ମାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ଲିଙ୍ଗାଦିଭେଦେନାତି ଲିଙ୍ଗୀୟତିଞ୍ଞାୟତି ଏତେନାତି ଲିଙ୍ଗଂ, ତଂ ଆଦି ଯେସଂ ତେତି ଲିଙ୍ଗାଦୟୋ, ତେସଂ ଭେଦୋ ଲିଙ୍ଗାଦିଭେଦୋ, ତେନ ଲିଙ୍ଗାଦିଭେଦେନ। ଏତ୍ଥାଦିସଦ୍ଦେନ ପନ ଯୁତ୍ତାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଲିଙ୍ଗୱସେନ ଯାଦିସୋ ୱା ତାଦିସୋ ୱା ହୋତୁ, ଦୀଘୋ ୱା ରସ୍ସୋ ୱା କାଳୋ ୱା ଓଦାତୋ ୱା ମଙ୍ଗୁରଚ୍ଛୱି ୱା କିସୋ ୱା ଥୂଲୋ ୱା। ଯୋଗୱସେନ ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ଯୁତ୍ତୋ ହୋତୁ, ନୱକମ୍ମଯୁତ୍ତୋ ୱା ଉଦ୍ଦେସଯୁତ୍ତୋ ୱା ୱାସଧୁରଯୁତ୍ତୋ ୱା। ଜାତିୱସେନ ଯଂଜଚ୍ଚୋ ୱା ତଂଜଚ୍ଚୋ ୱା ହୋତୁ, ଖତ୍ତିୟୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ୱେସ୍ସୋ ୱା ସୁଦ୍ଦୋ ୱା। ନାମୱସେନ ଯଥାନାମୋ ୱା ତଥାନାମୋ ୱା ହୋତୁ, ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ୱା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ ୱା ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତୋ ୱା। ଗୋତ୍ତୱସେନ ଯଥାଗୋତ୍ତୋ ୱା ତଥାଗୋତ୍ତୋ ୱା ହୋତୁ, କଚ୍ଚାୟନୋ ୱା ୱାସିଟ୍ଠୋ ୱା କୋସିୟୋ ୱା। ସୀଲେସୁ ଯଥାସୀଲୋ ୱା ତଥାସୀଲୋ ୱା ହୋତୁ, ନୱକମ୍ମସୀଲୋ ୱା ଉଦ୍ଦେସସୀଲୋ ୱା ୱାସଧୁରସୀଲୋ ୱା। ୱିହାରେସୁପି ଯଥାୱିହାରୀ ୱା ତଥାୱିହାରୀ ୱା ହୋତୁ, ନୱକମ୍ମୱିହାରୀ ୱା ଉଦ୍ଦେସୱିହାରୀ ୱା ୱାସଧୁରୱିହାରୀ ୱା । ଗୋଚରେସୁପି ଯଥାଗୋଚରୋ ୱା ତଥାଗୋଚରୋ ୱା ହୋତୁ, ନୱକମ୍ମଗୋଚରୋ ୱା ଉଦ୍ଦେସଗୋଚରୋ ୱା ୱାସଧୁରଗୋଚରୋ ୱା। ୱୟେସୁପି ଯୋ ୱା ସୋ ୱା ହୋତୁ ଥେରୋ ୱା ନୱୋ ୱା ମଜ୍ଝିମୋ ୱା, ଅଥ ଖୋ ସବ୍ବୋୱ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ‘‘ଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଇଦାନି ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ପଦଂ ସଂୱଣ୍ଣେତୁଂ ‘‘ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ‘‘ଏହି ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଭଗୱତୋ ୱଚନମତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଏହିଭିକ୍ଖୁପସମ୍ପଦା। ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ॰ ୧୦୫) ନୟେନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱାଚଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତେହି ତୀହି ସରଣଗମନେହି ଉପସମ୍ପଦା ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦା। ଓୱାଦପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣୂପସମ୍ପଦା (ପାରା॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧.୪୫) ନାମ –

‘‘ତସ୍ମାତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ‘ତିବ୍ବଂ ମେ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତି ଥେରେସୁ ନୱେସୁ ମଜ୍ଝିମେସୂ’ତି, ଏୱଞ୍ହି ତେ କସ୍ସପ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ‘ଯଂ କିଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମି କୁସଲୂପସଂହିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ମନସି କରିତ୍ୱା ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଓହିତସୋତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମୀ’ତି, ଏୱଞ୍ହି ତେ, କସ୍ସପ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ‘ସାତସହଗତା ଚ ମେ କାୟଗତାସତି ନ ୱିଜହିସ୍ସତୀ’ତି, ଏୱଞ୍ହି ତେ, କସ୍ସପ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୨.୧୫୪) –

ଇମିନା ଓୱାଦପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତୌପସମ୍ପଦା।

ପଞ୍ହାବ୍ୟାକରଣୂପସମ୍ପଦା ନାମ ସୋପାକସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତୌପସମ୍ପଦା। ଭଗୱା କିର ପୁବ୍ବାରାମେ ଅନୁଚଙ୍କମନ୍ତଂ ସୋପାକସାମଣେରଂ ‘‘‘ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞା’ତି ୱା ସୋପାକ ‘ରୂପସଞ୍ଞା’ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା, ଉଦାହୁ ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ’’ନ୍ତି (ପାରା॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧.୪୫) ଦସ ଅସୁଭନିସ୍ସିତେ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତେ ବ୍ୟାକାସି। ଭଗୱା ତସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ‘‘କତିୱସ୍ସୋ ତ୍ୱଂ, ସୋପାକା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ତୱସ୍ସୋହଂ ଭଗୱାତି। ‘‘ସୋପାକ, ତ୍ୱଂ ମମ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ହେ ବ୍ୟାକାସୀ’’ତି ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ଉପସମ୍ପଦଂ ଅନୁଜାନି, ଅୟଂ ପଞ୍ହାବ୍ୟାକରଣୂପସମ୍ପଦା।

ଅଟ୍ଠଗରୁଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗହଣୂପସମ୍ପଦା ନାମ ମହାପଜାପତିୟା ଅଟ୍ଠଗରୁଧମ୍ମପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଅନୁଞ୍ଞାତୌପସମ୍ପଦା।

ଦୂତେନୂପସମ୍ପଦା ନାମ ଅଡ୍ଢକାସିଯା ଗଣିକାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତୌପସମ୍ପଦା।

ଅଟ୍ଠୱାଚିକୂପସମ୍ପଦା ନାମ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘତୋ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘତୋ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନାତି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି କମ୍ମେହି ଉପସମ୍ପଦା।

ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୂପସମ୍ପଦା ନାମ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତରହି ଉପସମ୍ପଦା। ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନାତି ତୀହି ଅନୁସ୍ସାୱନାହି, ଏକାଯ ଚ ଞତ୍ତିଯାତି ଏୱଂ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ। କିଞ୍ଚାପି ହି ଞତ୍ତି ସବ୍ବପଠମଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ପନ ଅନୁସ୍ସାୱନାନଂ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଭେଦାଭାୱତୋ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଭିନ୍ନଂ ଞତ୍ତିଂ ତାସଂ ଚତୁତ୍ଥନ୍ତି କତ୍ୱା ''ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅକୁପ୍ପେନାତି ଅକୋପେତବ୍ବତଂ, ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବତଞ୍ଚ ଉପଗତେନ। ଠାନାରହେନାତି କାରଣାରହେନ ସତ୍ଥୁ ସାସନାରହେନ। ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ଉପରିଭାୱଂ ସମାପନ୍ନୋ, ପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ହି ଉପରିଭାୱୋ, ତଞ୍ଚେସ ଯଥାୱୁତ୍ତେନ କମ୍ମେନ ସମାପନ୍ନତ୍ତା ''ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଇମିନାୱ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଇଧ ଗହିତୋ, ନାଞ୍ଞେହୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦା ଅନ୍ତିମଭୱିକାନମେୱ, ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦା ପରିସୁଦ୍ଧାନଂ, ଓୱାଦପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣୂପସମ୍ପଦା ମହାକସ୍ସପସୋପାକାନଂ, ନ ଚ ତେ ଭବ୍ବା ପାରାଜିକାଦିଲୋକୱଜ୍ଜଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ, ଅଟ୍ଠଗରୁଧମ୍ମପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣାଦଯୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂଯେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତା। ଅଯଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନେୱ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଇଧ ଗହିତୋ, ନାଞ୍ଞେହୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଣ୍ଡିୱଜ୍ଜେସୁ ପନ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଅଞ୍ଞେପି ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନାଦଯୋ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫ ଭିକ୍ଖୁପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା)। ୱକ୍ଖତି ହି ''ପଣ୍ଡିୱଜ୍ଜେସୁ ପନ ଅଞ୍ଞେପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି। ଇଦାନି ''ଅକୁପ୍ପେନ ଠାନାରହେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ''ତି ସଂଖିତ୍ତେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତସ୍ସ ପନା''ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ। ୱସତି ଏତ୍ଥାତି ୱତ୍ଥୁ, ଆଧାରୋ ପତିଟ୍ଠା। ତେନାହ ''ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି। ଊନାନି ଅପରିପୁଣ୍ଣାନି ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ଅସ୍ସାତି ଊନୱୀସତିୱସ୍ସୋ। ଏତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଉପରି ସତ୍ତାଣକୱଗ୍ଗେ ଊନୱୀସତିସିକ୍ଖାପଦେ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଊନୱୀସତିୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମ। ତେସ୍ୱେୱ ପଣ୍ଡକାଦୀସୁ ଏକାଦସସୁ ଅଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲେସୁ। ପଣ୍ଡକୋ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୯) ପନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ହୋତି ଆସିତ୍ତପଣ୍ଡକୋ, ଉସୂଯପଣ୍ଡକୋ , ଓପକ୍କମିକପଣ୍ଡକୋ, ନପୁଂସକପଣ୍ଡକୋ, ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୋତି। ତେସୁ ଆସିତ୍ତପଣ୍ଡକସ୍ସ ଚ ଉସୂଯପଣ୍ଡକସ୍ସ ଚ ପବ୍ବଜ୍ଜା ନ ୱାରିତା, ଇତରେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱାରିତା। ତେସୁପି ପକ୍ଖପଣ୍ଡକସ୍ସ ଯସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ପଣ୍ଡକୋ ହୋତି, ତସ୍ମିଂଯେୱସ୍ସ ପକ୍ଖେ ପବ୍ବଜ୍ଜା ୱାରିତାତି। ତଯୋ ଚେତ୍ଥ ପବ୍ବଜ୍ଜୂପସମ୍ପଦାନଂ ଅଭବ୍ବତାଯ ଅୱତ୍ଥୂ। ତେନାହ ''ଆସିତ୍ତପଣ୍ଡକଞ୍ଚା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ପରେସଂ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ମୁଖେନ ଗହେତ୍ୱା ଅସୁଚିନା ଆସିତ୍ତସ୍ସ ପରିଳାହୋ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅଯଂ ଆସିତ୍ତପଣ୍ଡକୋ। ଯସ୍ସ ପରେସଂ ଅଜ୍ଝାଚାରଂ ପସ୍ସତୋ ଉସୂଯାଯ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ପରିଳାହୋ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅଯଂ ଉସୂଯପଣ୍ଡକୋ। ଯସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ବୀଜାନି ଅପନୀତାନି, ଅଯଂ ଓପକ୍କମିକପଣ୍ଡକୋ (ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୫; ୱି। ୱି। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୨।୧୦୯)। ଯୋ ପନ ପଟିସନ୍ଧିଯଂଯେୱ ଅଭାୱକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଅଯଂ ନପୁଂସକପଣ୍ଡକୋ। ଏକଚ୍ଚୋ ପନ ଅକୁସଲୱିପାକାନୁଭାୱେନ କାଳପକ୍ଖେ ପଣ୍ଡକୋ ହୋତି, ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖେ ପନସ୍ସ ପରିଳାହୋ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅଯଂ ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଥେଯ୍ୟେନ ସଂୱାସୋ ଏତସ୍ସାତି ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ। ସୋ ଚ ନ ସଂୱାସମତ୍ତସ୍ସେୱ ଥେନକୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ଅଥ ଖୋ ଲିଙ୍ଗସ୍ସ, ତଦୁଭଯସ୍ସ ଚ ଥେନକୋପୀତି ଆହ ''ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ପନ ତିୱିଧୋ''ତିଆଦି। ନ ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସାନି ଗଣେତୀତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୦) ''ଅହଂ ଦସୱସ୍ସୋ ୱା ୱୀସତିୱସ୍ସୋ ୱା''ତି ମୁସା ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସାନି ନ ଗଣେତି। ନ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱା ସାମଣେରାନଂ ୱା ୱନ୍ଦନଂ ସାଦିଯତୀତି ଅତ୍ତନା ମୁସାୱାଦଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତୱସ୍ସାନୁରୂପେନ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ୱନ୍ଦନଂ ନାଧିୱାସେତି। ନ ଆସନେନ ପଟିବାହତୀତି ''ଅପେହି, ମେ ଏତଂ ପାପୁଣାତୀ''ତି ଆସନେନ ନପ୍ପଟିବାହତି। ନ ଉପୋସଥାଦୀସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସତୀତି ଉପୋସଥପ୍ପୱାରଣାଦୀସୁ ନ ସନ୍ଦିସ୍ସତି। ଲିଙ୍ଗମତ୍ତସ୍ସେୱାତି ଏୱସଦ୍ଦେନ ସଂୱାସଂ ନିୱତ୍ତେତି। ସମାନୋତି ସନ୍ତୋ। ଲିଙ୍ଗାନୁରୂପସ୍ସ ସଂୱାସସ୍ସାତି ସାମଣେରଲିଙ୍ଗାନୁରୂପସ୍ସ ସାମଣେରସଂୱାସସ୍ସ। ସଚେ ପନ କାସାଯେ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନଗ୍ଗୋ ୱା ଓଦାତୱତ୍ଥନିୱତ୍ଥୋ ୱା ମେଥୁନସେୱନାଦୀହି ଅସ୍ସମଣୋ ହୁତ୍ୱା କାସାଯାନି ନିୱାସେତି, ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ ହୋତି। ସଚେ ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ଥଯମାନୋ କାସାଯଂ ଓୱଟ୍ଟିକଂ କତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଆକାରେନ ଗିହିନିୱାସନେନ ନିୱାସେତି ''ସୋଭତି ନୁ ଖୋ ମେ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ, ନ ସୋଭତୀ''ତି ୱୀମଂସନତ୍ଥଂ, ରକ୍ଖତି ତାୱ, ''ସୋଭତୀ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପୁନ ଲିଙ୍ଗଂ ସାଦିଯତି, ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ ହୋତି। ଓଦାତଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ୱୀମଂସନସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ । ସଚେପି ନିୱତ୍ଥକାସାୱସ୍ସ ଉପରି ଓଦାତଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ୱୀମଂସତି ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି ୱା, ରକ୍ଖତି ଏୱ।

ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନକେପି ଏସେୱ ନଯୋତି ପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନକେ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହିପି ଏସେୱ ନଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ କାସାଯେ ସୌସ୍ସାହୋୱ ଓଦାତଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ମେଥୁନଂ ପଟିସେୱିତ୍ୱା ପୁନ କାସାଯାନି ନିୱାସେତ୍ୱା ୱସ୍ସଗଣନାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବଂ ୱିଧିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁହି ଦିନ୍ନଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ନ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ, ଲିଙ୍ଗାନୁରୂପସ୍ସ ସଂୱାସସ୍ସ ସାଦିତତ୍ତା ନାପି ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋତି। ୱିଦେସନ୍ତି ପରଦେସଂ। ଇଦଞ୍ଚ ୱଞ୍ଚେତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ପନ ସଦେସେପି ଏୱଂ କରୋତି, ସୋପି ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋୱ। ''ସଂୱାସମତ୍ତସ୍ସେୱା''ତି ଇମିନା

ଲିଙ୍ଗଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ସଚେ କୋଚି ଖୁଦ୍ଦପଜ୍ଜିତୋ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୦) ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସାନି ଗଣେତ୍ୱା ମହାପେଠଆଦୀସୁ ଦିୟ୍ୟମାନଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ସୋପି ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ହୋତି। ସୟଂ ସାମଣେରୋୱ ସାମଣେରପଟିପାଟିୟା କୂଟୱସ୍ସାନି ଗଣେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତି। ଭିକ୍ଖୁ ପନ ଭିକ୍ଖୁପଟିପାଟିୟା କୂଟୱସ୍ସାନି ଗଣେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବୋ।

ନନୁ ସଂୱାସୋ ନାମ ଏକକମ୍ମଂ ଏକୁଦ୍ଦେସୋ ସମସିକ୍ଖତାତି ଆହ ''ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସଗଣନାଦିକୋ ହୀ''ତିଆଦି। ଇମିନା ନ କେୱଲଂ ଏକକମ୍ମାଦିକୋୱ କିରିୟଭେଦୋ ସଂୱାସୋତି ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ଅଥ ଖୋ ତଦଙ୍ଗଞ୍ଜୋ ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସଗଣନାଦିକୋପୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେତି ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକାଧିକାରେ। ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯାତି ସିକ୍ଖଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ଲିଙ୍ଗଂ ଅନପନେତ୍ୱା ଦୁସ୍ସୀଲକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ୱା ଅକତ୍ୱା ୱା ''ନ ମଂ କୋଚି ଜାନାତୀ''ତି ପୁନ ସଙ୍ଘଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ ୱସ୍ସଗଣନାଦିଭେଦଂ ୱିଧିଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ସୋ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ହୋତୀତି।

ସଚେ ପନ କସ୍ସଚି ରାଜା କୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସୋ ''ଏୱଂ ମେ ସୋତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସୟମେୱ ଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ପଲାୟତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେନ୍ତି। ରାଜା ''ସଚେ ପବ୍ବଜିତୋ, ନ ତଂ ଲବ୍ଭା କିଞ୍ଚି କାତୁ''ନ୍ତି ତସ୍ମିଂ କୋଧଂ ପଟିୱିନେତି। ସୋ ''ୱୂପସନ୍ତଂ ମେ ରାଜଭୟ''ନ୍ତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ଅନୋସରିତ୍ୱାୱ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। ଅଥାପି ''ସାସନଂ ନିସ୍ସାୟ ମୟା ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧଂ, ହନ୍ଦ ଦାନି ଅହଂ ପବ୍ବଜାମୀ''ତି ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗୋ ତେନେୱ ଲିଙ୍ଗେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ ନ ସାଦିୟତି, ଭିକ୍ଖୂହି ପୁଟ୍ଠୋ ୱା ଅପୁଟ୍ଠୋ ୱା ୟଥାଭୂତମତ୍ତାନଂ ଆୱିକତ୍ୱାୱ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୟାଚତି, ଲିଙ୍ଗଂ ଅପନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ ୱତ୍ତଂ ସାଦିୟତି, ପବ୍ବଜିତାଲୟଂ ଦସ୍ସେତି, ସଙ୍ଘଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ ୱସ୍ସଗଣନାଦିଭେଦଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ଅୟଂ ପନ ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ।

ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖେ ଜୀୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସୟମେୱ ଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବପାସଣ୍ଡିୟଭତ୍ତାନି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖେ ୱୀତିୱତ୍ତେ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ଅନୋସରିତ୍ୱାୱ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋତି ସବ୍ବଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଅପରୋ ମହାକନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରିତୁକାମୋ ହୋତି, ସତ୍ଥୱାହୋ ଚ ପବ୍ବଜିତେ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ''ଏୱଂ ମଂ ସତ୍ଥୱାହୋ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସତୀ''ତି ସୟମେୱ ଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥୱାହେନ ସଦ୍ଧିଂ କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରିତ୍ୱା ଖେମନ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ଅନୋସରିତ୍ୱାୱ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋତି ସବ୍ବଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଅପରୋ ରୋଗଭୟେ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୦; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୮) ଉପ୍ପନ୍ନେ ଜୀୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସୟମେୱ ଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବପାସଣ୍ଡିୟଭତ୍ତାନି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ରୋଗଭୟେ ୱୂପସନ୍ତେ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ଅନୋସରିତ୍ୱାୱ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋତି ସବ୍ବଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଅପରସ୍ସ ଏକୋ ୱେରିକୋ କୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଘାତେତୁକାମୋ ନଂ ୱିଚରତି। ସୋ ''ଏୱଂ ମେ ସୋତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସୟମେୱ ଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ପଲାୟତି। ୱେରିକୋ ''କୁହିଂ ସୋ''ତି ପରିୟେସନ୍ତୋ ''ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଲାତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ସଚେ ପବ୍ବଜିତୋ, ନ ତଂ ଲବ୍ଭା କିଞ୍ଚି କାତୁ''ନ୍ତି ତସ୍ମିଂ କୋଧଂ ପଟିୱିନେତି। ସୋ ''ୱୂପସନ୍ତଂ ମେ ୱେରିଭୟ''ନ୍ତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ଅନୋସରିତ୍ୱାୱ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋତି ସବ୍ବଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଅପରୋ ଞାତିକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ଗିହୀ ହୁତ୍ୱା ''ଇମାନି ଚୀୱରାନି ଇଧ ୱିନସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ସଚେପି ଇମାନି ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗମିସ୍ସାମି, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମଂ 'ଚୋରୋ'ତି ଗହେସ୍ସନ୍ତି, ୟଂନୂନାହଂ କାୟପରିହାରିୟାନି କତ୍ୱା ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଚୀୱରାହରଣତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଚ ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସାମଣେରା ଚ ଦହରା ଚ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି। ସୋ ନ ସାଦିୟତି, ୟଥାଭୂତମତ୍ତାନଂ ଆୱିକରୋତି। ସଚେ ଭିକ୍ଖୂ ''ନ ଦାନି ମୟଂ ତଂ ମୁଞ୍ଚିସ୍ସାମା''ତି ବଲକ୍କାରେନ ପବ୍ବାଜେତୁକାମା ହୋନ୍ତି, କାସାୟାନି ଅପନେତ୍ୱା ପୁନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ ''ନ ଇମେ ମମ ହୀନାୟାୱତ୍ତଭାୱଂ ଜାନନ୍ତୀ''ତି ତଂୟେୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ପଟିଜାନିତ୍ୱା ସଙ୍ଘଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତୱସ୍ସଗଣନାଦିଭେଦଂ ୱିଧିଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ଅୟଂ ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। ତେନାହ ''ରାଜଦୁବ୍ଭିକ୍ଖକନ୍ତାର-ରୋଗୱେରୀଭୟେନ ୱା''ତିଆଦି। ଭୟସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ପଚ୍ଚେକଂ ୟୋଜେତବ୍ବୋ ''ରାଜଭୟେନ, ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଭୟେନା''ତିଆଦିନା। ଲିଙ୍ଗଂ ଆଦିୟତୀତି ୱେସଂ ଗଣ୍ହାତି। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ସଂୱାସଂ ନାଧିୱାସେତି, ୟାୱ ସୋ ସୁଦ୍ଧମାନସୋତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱଞ୍ଚେତୁକାମତାୟ ଅଭାୱତୋ ୟୋ ସୁଦ୍ଧମାନସୋ ୟାୱ ସଂୱାସଂ ନାଧିୱାସେତି, ତାୱ ଏସ ''ଗିହୀ ମଂ 'ସମଣୋ'ତି ଜାନନ୍ତୂ''ତି ୱଞ୍ଚନଚିତ୍ତେ ସତିପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱଞ୍ଚେତୁକାମତାୟ ଅଭାୱତୋ ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ନାମାତି ନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତିତ୍ଥିୟେସୁ ପକ୍କନ୍ତକୋ ପୱିଟ୍ଠୋତି ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ। ସୋ ଚ ନ କେୱଲଂ ତତ୍ଥ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତେନେୱ ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ତେସଂ

ଲଦ୍ଧିଗ୍ଗହଣେନ। ତେନାହ ‘‘ଯୋ ପନା’’ତିଆଦି। ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ଇମିନା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ କୁରୁନ୍ଦିଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅଯଞ୍ଚ ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ ନାମ ଉପସମ୍ପନ୍ନଭିକ୍ଖୁନା କଥିତୋ, ତସ୍ମା ସାମଣେରୋ ସଲିଙ୍ଗେନ ତିତ୍ଥାଯତନଂ ଗତୋପି ପୁନ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭତୀ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୦)। କୁସଚୀରାଦିକନ୍ତି ଏତ୍ଥାଦିସଦ୍ଦେନ ଫଲକକ୍ଖଣ୍ଡଜଟାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ସଚେପି ‘‘ଅଯଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା ସେଟ୍ଠା’’ତି ସେଟ୍ଠଭାୱଂ ୱା ଉପଗଚ୍ଛତି, ନ ମୁଚ୍ଚତି, ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋୱ ହୋତି। ୱତାନୀତି ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନାଦୀନି ୱତାନି। ସଚେ ପନ ‘‘ସୋଭତି ନୁ ଖୋ ମେ ତିତ୍ଥିଯପବ୍ବଜ୍ଜା, ନନୁ ଖୋ ସୋଭତୀ’’ତି ୱୀମଂସନତ୍ଥଂ କୁସଚୀରାଦୀନି ନିୱାସେତି, ଜଟଂ ୱା ବନ୍ଧତି, ଖାରିକାଜଂ ୱା ଆଦିଯତି, ଯାୱ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି ତଂ ଲଦ୍ଧିଂ, ତାୱ ରକ୍ଖତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତମତ୍ତେ ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ ହୋତି। ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରୋ ପନ କୁସଚୀରାଦୀନି ନିୱାସେନ୍ତୋ, ରାଜଭଯାଦୀହି ୱା ତିତ୍ଥିଯଲିଙ୍ଗଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଲଦ୍ଧିଯା ଅଭାୱେନ ନେୱ ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ ହୋତି।

ଅୱସେସୋ ସବ୍ବୋପୀତି ନାଗସୁପଣ୍ଣଯକ୍ଖଗନ୍ଧବ୍ବାଦିକୋ। ଯଞ୍ହେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ।

ଯଥା ସମାନଜାତିକସ୍ସ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୧୨) ୱିକୋପନେ କମ୍ମଂ ଗରୁତରଂ, ନ ତଥା ୱିଜାତିକସ୍ସାତି ଆହ ‘‘ମନୁସ୍ସଜାତିକା’’ତି। ପୁତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧେନ ମାତାପିତୁସମଞ୍ଞା, ଦତ୍ତକିତ୍ତିମାଦିୱସେନପି ପୁତ୍ତୱୋହାରୋ ଲୋକେ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ଚ ଖୋ ପରିଯାଯତୋତି ନିପ୍ପରିଯାଯସିଦ୍ଧତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଜନେତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଜନେତ୍ତୀତି ଜନିକା, ମାତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱେ ଠିତସ୍ସେୱ କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ତିକ୍ଖୱିସଦସୂରଭାୱାପତ୍ତି, ଯଥା ତଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ବୋଧିତ୍ତଯନିପ୍ଫତ୍ତିଯଂ, ଏୱଂ ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱେ ଠିତସ୍ସେୱ ଅକୁସଲଧମ୍ମାନମ୍ପି ତିକ୍ଖୱିସଦସୂରଭାୱାପତ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ମନୁସ୍ସଭୂତେନେୱା’’ତି। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚାତି ‘‘ପାଣୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ସଦ୍ଧିଂ ୱଧକଚେତନାଯ ଚେତେତ୍ୱା। ଅଯଂ ମାତୁଘାତକୋ ନାମାତି ଅଯଂ ଆନନ୍ତରିଯେନ ମାତୁଘାତକକମ୍ମେନ ମାତୁଘାତକୋ ନାମ। ଯେନ ପନ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଭୂତାପି ଅଜନିକା ପୋସାୱନିକମାତା ୱା ମହାମାତା ୱା ଚୂଳମାତା ୱା ଜନିକାପି ୱା ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଭୂତା ମାତା ଘାତିତା, ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜା ନ ୱାରିତା, ନ ଚ ଆନନ୍ତରିକୋ ହୋତି। ଯେନ ସଯଂ ତିରଚ୍ଛାନଭୂତେନ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଭୂତା ମାତା ଘାତିତା, ସୋପି ଆନନ୍ତରିକୋ ନ ହୋତି। ତିରଚ୍ଛାନଗତତ୍ତା ପନସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା, କମ୍ମଂ ପନସ୍ସ ଭାରିଯଂ ହୋତି, ଆନନ୍ତରିଯଂ ଆହଚ୍ଚେୱ ତିଟ୍ଠତି।

ଯେନ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ଜନକୋ ପିତା ସଯମ୍ପି ମନୁସ୍ସଜାତିକେନେୱ ସତା ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପିତୋ, ଅଯଂ ଆନନ୍ତରିଯେନ ପିତୁଘାତକକମ୍ମେନ ପିତୁଘାତକୋ ନାମାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସନ୍ତୋ ‘‘ପିତୁଘାତକେପି ଏସେୱ ନଯୋ’’ତି ଆହ। ସଚେପି ହି ୱେସିଯା ପୁତ୍ତୋ ହୋତି, ‘‘ଅଯଂ ମେ ପିତା’’ତି ନ ଜାନାତି, ଯସ୍ସ ସମ୍ଭୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ସୋ ଚ ତେନ ଘାତିତୋ, ‘‘ପିତୁଘାତକୋ’’ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଆନନ୍ତରିଯଞ୍ଚ ଫୁସତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୪)।

ଏଳକଚତୁକ୍କଂ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୧୨୮; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୭୫; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୮୦୯; ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାୱଗ୍ଗ ୩।୧୧୨), ସଙ୍ଗାମଚତୁକ୍କଂ, ଚୋରଚତୁକ୍କଞ୍ଚେତ୍ଥ କଥେତବ୍ବଂ। ‘‘ଏଳକଂ ମାରେମୀ’’ତି ଅଭିସନ୍ଧିନାପି ହି ଏଳକଟ୍ଠାନେ ଠିତଂ ମନୁସ୍ସଭୂତଂ ମାତରଂ ୱା ପିତରଂ ୱା ମାରେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ଫୁସତି ମାରଣାଧିପ୍ପାଯେନେୱ ଆନନ୍ତରିଯୱତ୍ଥୁନୋ ୱିକୋପିତତ୍ତା। ଏଳକାଭିସନ୍ଧିନା, ପନ ମାତାପିତିଅଭିସନ୍ଧିନା ୱା ଏଳକଂ ମାରେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ଫୁସତି ଆନନ୍ତରିଯୱତ୍ଥୁଅଭାୱତୋ। ମାତାପିତିଅଭିସନ୍ଧିନା ମାତାପିତରୋ ମାରେନ୍ତୋ ଫୁସତେୱ । ଏସେୱ ନଯୋ ଇତରସ୍ମିମ୍ପି ଚତୁକ୍କଦ୍ୱଯେ। ସବ୍ବତ୍ଥ ହି ପୁରିମଂ ଅଭିସନ୍ଧିଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ, ୱଧକଚିତ୍ତଂ, ପନ ତଦାରମ୍ମଣଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ଆନନ୍ତରିଯାନାନନ୍ତରିଯଭାୱେ ପମାଣଂ।

ଅରହନ୍ତଘାତକୋପି ମନୁସ୍ସଅରହନ୍ତୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଯେନ ଅନ୍ତମସୋ ଗିହିଲିଙ୍ଗେ ଠିତୋପୀ’’ତିଆଦି। ଅମନୁସ୍ସଜାତିକଂ ପନ ଅରହନ୍ତଂ, ମନୁସ୍ସଜାତିକଂ ୱା ଅୱସେସଂ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲଂ ଘାତେତ୍ୱା ଆନନ୍ତରିକୋ ନ ହୋତି, ପବ୍ବଜ୍ଜାପିସ୍ସ ନ ୱାରିତା, କମ୍ମଂ ପନ ବଲୱଂ ହୋତି। ତିରଚ୍ଛାନୋ ମନୁସ୍ସଅରହନ୍ତମ୍ପି ଘାତେତ୍ୱା ଆନନ୍ତରିକୋ ନ ହୋତି, କମ୍ମଂ ପନ ଭାରିଯନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ଯଥା ମାତାପିତୂସୁ, ଏୱଂ ଅରହନ୍ତେପି ଏଳକଚତୁକ୍କାଦୀନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ପକତତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁନିନ୍ତି ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲଂ ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ। ଯୋ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୫) ପନ କାଯସଂସଗ୍ଗେନ ସୀଲୱିନାସଂ ପାପେତି, ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚ ଉପସମ୍ପଦା ଚ ନ ୱାରିତା। ବଲକ୍କାରେନ ଓଦାତୱତ୍ଥୱସନଂ କତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଛମାନଂଯେୱ ଦୂସେନ୍ତୋପି ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋଯେୱ, ବଲକ୍କାରେନ ପନ ଓଦାତୱତ୍ଥୱସନଂ କତ୍ୱା ଇଚ୍ଛମାନଂ ଦୂସେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ଗିହିଭାୱେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତମତ୍ତେଯେୱ ସା ଅଭିକ୍ଖୁନୀ ହୋତି । ସକିଂ ସୀଲୱିପନ୍ନଂ ପନ ପଚ୍ଛା ଦୂସେନ୍ତୋ ସିକ୍ଖମାନସାମଣେରୀସୁ ଚ ୱିପ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ନେୱ ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ ହୋତି, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭତୀତି।

ଧମ୍ମତୋ ଉଗ୍ଗତଂ ଅପଗତଂ ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ। ଉଦ୍ୱିନଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନନ୍ତି ଅପଲୋକନଞ୍ଚତ୍ତିଞ୍ଚତ୍ତିଦୁତିଯଞ୍ଚତ୍ତିଚତୁତ୍ଥସଙ୍ଖାତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନଂ। ଇମେସଞ୍ହି ଅଞ୍ଞତରଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ଏକସୀମାଯଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କରୋନ୍ତେନ ସଙ୍ଘୋ ଭିନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତୀ''ତି।

''ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତେନା''ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ୱଧକଚିତ୍ତେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଧକଚେତନାଯ ହି ଦୂସିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଇଧ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତଂ ନାମ। ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅନ୍ତୋସରୀରେଯେୱ ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ସଞ୍ଚିତଂ କରୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ ହି ତଥାଗତସ୍ସ ଅଭେଜ୍ଜକାଯତାଯ ପରୂପକ୍କମେନ ଧମ୍ମଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଲୋହିତଂ ପଗ୍ଘରତି, ସରୀରସ୍ସ ପନ ଅନ୍ତୋଯେୱ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଲୋହିତଂ ସମୋସରତି, ଆଘାତେନ ପକୁପ୍ପମାନଂ ସଞ୍ଚିତଂ ହୋତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ପନ ରୋଗୱୂପସମନତ୍ଥଂ ଜୀୱକୋ ୱିଯ ସତ୍ଥେନ ଫାଲେତ୍ୱା ପୂତିମଂସଞ୍ଚ ଲୋହିତଞ୍ଚ ନୀହରିତ୍ୱା ଫାସୁକଂ କରୋତି, ଅଯଂ ଲୋହିତୁପ୍ପାଦକୋ ନ ହୋତି, ବହୁଂ ପନ ସୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୫)।

ଦୁୱିଧମ୍ପି ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତକମ୍ମଦ୍ୱଯତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ, ପୁରିସନିମିତ୍ତଞ୍ଚାତି ଦୁୱିଧମ୍ପି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ଇମିନା ଚ ୱିଗ୍ଗହେନ ''ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ''ତି ଅସମାନାଧିକରଣୱିସଯୋ ବାହିରତ୍ଥସମାସୋଯଂ, ପୁରିମପଦେ ଚ ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ, ପୁରିସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ଚାତି। ତତ୍ଥ ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ପୁରିସନିମିତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ। ପୁରିସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ପୁରିସନିମିତ୍ତଂ ପାକଟଂ, ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ। ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ଇତ୍ଥୀସୁ ପୁରିସତ୍ତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ହୋତି, ପୁରିସନିମିତ୍ତଂ ପାକଟଂ ହୋତି। ପୁରିସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ପୁରିସାନଂ ଇତ୍ଥିଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପୁରିସନିମିତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ହୋତି, ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ ପାକଟଂ ହୋତି। ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ସଯଞ୍ଚ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାତି, ପରଞ୍ଚ ଗଣ୍ହାପେତି। ପୁରିସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ପନ ସଯଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ପରଂ ଗଣ୍ହାପେତୀତି ଇଦମେତେସଂ ନାନାକରଣଂ।

ଅପରାମସନାନୀତି ଅଗ୍ଗହଣାନି ଅୱଚନାନି। ''ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ''ତି ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖସ୍ସ ଅକିତ୍ତନନ୍ତି ଯସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା କରୀଯତି, ତସ୍ସ ଅକିତ୍ତନଂ, ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅଯଂ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ ଆଯସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଅଯଂ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ''ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୮୪) ଅୱଚନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ''ତି ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଅକିତ୍ତନନ୍ତି ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅଯଂ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ ଆଯସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅଯଂ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଆଯସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସା''ତି ଅୱଚନଂ। ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଞତ୍ତିଯା ଅନୁଚ୍ଚାରଣନ୍ତି ଞତ୍ତିଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ କମ୍ମୱାଚାଯ ଏୱ ଅନୁସ୍ସାୱନକମ୍ମସ୍ସ କରଣଂ। ସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଉପେତଂ।

ହାପନଂ ପରିଚ୍ଚଜନଂ। ଯୋପି ଏକଂ ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ସକିଂଯେୱ ୱା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ଅନୁସ୍ସାୱନଂ କରୋତି, ଅଯମ୍ପି ସାୱନଂ ହାପେତିଯେୱ। ଦୁରୁଚ୍ଚାରଣଂ ନାମ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅକ୍ଖରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱଚନଂ। ତସ୍ମା କମ୍ମୱାଚଂ କରୋନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଯ୍ୱାଯଂ –

''ସିଥିଲଂ ଧନିତଞ୍ଚ ଦୀଘରସ୍ସଂ;

ଗରୁକଂ ଲହୁକଞ୍ଚେୱ ନିଗ୍ଗହୀତଂ;

ସମ୍ବନ୍ଧୱୱତ୍ଥିତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ;

ଦସଧା ବ୍ୟଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯା ପଭେଦୋ''ତି। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୯୦; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୯୧; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩।୬୪, ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୮୫; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୨) –

ୱୁତ୍ତୋ, ଅଯଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଲକ୍ଖେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ହି ସିଥିଲଂ ନାମ ପଞ୍ଚସୁ ୱଗ୍ଗେସୁ ପଠମତତିଯଂ। ଧନିତଂ ନାମ ତେସ୍ୱେୱ ଦୁତିଯଚତୁତ୍ଥଂ। ଦୀଘନ୍ତି ଦୀଘେନ କାଲେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଆ-କାରାଦି। ରସ୍ସନ୍ତି ତତୋ ଉପଡ୍ଢକାଲେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅ-କାରାଦି। ଗରୁକନ୍ତି ଦୀଘମେୱ, ଯଂ ୱା ''ଆଯସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତୀ''ତି ଏୱଂ ସଂଯୋଗପରଂ କତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚତି। ଲହୁକନ୍ତି ରସ୍ସମେୱ, ଯଂ ୱା ''ଆଯସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ଯସ୍ସ ନ ଖମତୀ''ତି ଏୱଂ ଅସଂଯୋଗପରଂ କତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚତି। ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତି ଯଂ କରଣାନି ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅୱିୱଟେନ ମୁଖେନ ସାନୁନାସିକଂ କତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସମ୍ବନ୍ଧନ୍ତି ଯଂ ପରପଦେନ ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା ''ତୁଣ୍ହସ୍ସା''ତି ୱା ''ତୁଣ୍ହସ୍ସା''ତି ୱା ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୱତ୍ଥିତନ୍ତି ଯଂ ପରପଦେନ ସମ୍ବନ୍ଧଂ ଅକତ୍ୱା ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ''ତୁଣ୍ହୀ ଅସ୍ସା''ତି ୱା ''ତୁଣ୍ହ ଅସ୍ସା''ତି ୱା ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ଯଂ କରଣାନି ଅନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱିୱଟେନ ମୁଖେନ ଅନୁନାସିକଂ ଅକତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ତ-କାରସ୍ସ ଥ-କାରଂ କତ୍ୱା ‘‘ସୁଣାଥୁ ମେ’’ତି ୱଚନଂ ସିଥିଲସ୍ସ ଧନିତକରଣଂ ନାମ, ତଥା ‘‘ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ଏସା ଞତ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପତ୍ଥକଲ୍ଲଂ ଏସା ଞତ୍ତୀ’’ତିଆଦିୱଚନଞ୍ଚ। ‘‘ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଭ-କାର ଘ-କାରାନଂ ବ-କାର ଗ-କାରେ କତ୍ୱା ‘‘ବନ୍ତେ ସଂଗୋ’’ତି ୱଚନଂ ଧନିତସ୍ସ ସିଥିଲକରଣଂ ନାମ। ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ’’ତି ୱିୱଟେନ ମୁଖେନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସୁଣଂତୁ ମେ’’ତି ୱା ‘‘ଏସା ଞତ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଏସଂ ଞତ୍ତୀ’’ତି ୱା ଅୱିୱଟେନ ମୁଖେନ ଅନୁନାସିକଂ କତ୍ୱା ୱଚନଂ ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହିତୱଚନଂ ନାମ। ‘‘ପତ୍ତକଲ୍ଲ’’ନ୍ତି ଅୱିୱଟେନ ମୁଖେନ ଅନୁନାସିକଂ କତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପତ୍ତକଲ୍ଲା’’ତି ୱିୱଟେନ ମୁଖେନ ଅନୁନାସିକଂ ଅକତ୍ୱା ୱଚନଂ ନିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତୱଚନଂ ନାମ। ଇତି ସିଥିଲେ କତ୍ତବ୍ବେ ଧନିତଂ, ଧନିତେ କତ୍ତବ୍ବେ ସିଥିଲଂ, ୱିମୁତ୍ତେ କତ୍ତବ୍ବେ ନିଗ୍ଗହିତଂ, ନିଗ୍ଗହିତେ କତ୍ତବ୍ବେ ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ଅନ୍ତୋକମ୍ମୱାଚାୟ କମ୍ମଂ ଦୂସେନ୍ତି। ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୋ ହି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅକ୍ଖରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଅଞ୍ଞଂ ୱଦତି, ଦୁରୁତ୍ତଂ କରୋତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଇତରେସୁ ପନ ଦୀଘରସ୍ସାଦୀସୁ ଛସୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ ଦୀଘଟ୍ଠାନେ ଦୀଘମେୱ। ରସ୍ସଟ୍ଠାନେ ଚ ରସ୍ସମେୱାତି ଏୱଂ ୟଥାଠାନେ ତଂ ତଦେୱ ଅକ୍ଖରଂ ଭାସନ୍ତେନ ଅନୁକ୍କମାଗତଂ ପୱେଣିଂ ଅୱିନାସେନ୍ତେନ କମ୍ମୱାଚା କାତବ୍ବା। ସଚେ ପନ ଏୱଂ ଅକତ୍ୱା ଦୀଘେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ରସ୍ସଂ, ରସ୍ସେ ୱା ୱତ୍ତବ୍ବେ ଦୀଘଂ ୱଦତି, ତଥା ଗରୁକେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଲହୁକଂ, ଲହୁକେ ୱା ୱତ୍ତବ୍ବେ ଗରୁକଂ ୱଦତି, ସମ୍ବନ୍ଧେ ୱା ପନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱୱତ୍ଥିତଂ, ୱୱତ୍ଥିତେ ୱା ୱତ୍ତବ୍ବେ ସମ୍ବନ୍ଧଂ ୱଦତି, ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି କମ୍ମୱାଚା ନ କୁପ୍ପତି। ଇମାନି ହି ଛ ବ୍ୟଞ୍ଜନାନି କମ୍ମଂ ନ କୋପେନ୍ତି।

ୟଂ ପନ ସୁତ୍ତନ୍ତିକତ୍ଥେରା ‘‘ଦ-କାରୋ ତ-କାରମାପଜ୍ଜତି, ତ-କାରୋ ଦ-କାରମାପଜ୍ଜତି, ଚ-କାରୋ ଜ-କାରମାପଜ୍ଜତି, ଜ-କାରୋ ଚ-କାରମାପଜ୍ଜତି, ୟ-କାରୋ କ-କାରମାପଜ୍ଜତି, କ-କାରୋ ୟ-କାରମାପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଦ-କାରାଦୀସୁ ୱତ୍ତବ୍ବେସୁ ତ-କାରାଦୀନଂ ୱଚନଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ କମ୍ମୱାଚଂ ପତ୍ୱା ନ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ୱିନୟଧରେନ ନେୱ ଦ-କାରୋ ତ-କାରୋ କାତବ୍ବୋ...ପେ... ନ କ-କାରୋ ୟ-କାରୋ। ୟଥାପାଳିୟା ନିରୁତ୍ତିଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଦସୱିଧାୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନନିରୁତ୍ତିୟା ୱୁତ୍ତଦୋସେ ପରିହରନ୍ତେନ କମ୍ମୱାଚା କାତବ୍ବା। ଇତରଥା ହି ସାୱନଂ ହାପେତି ନାମ। ଞତ୍ତିଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ପଠମଂ ଅନୁସ୍ସାୱନକରଣନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ୟାୱତିକା ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତାତି ୟତ୍ତକା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମସ୍ସ ପତ୍ତା ୟୁତ୍ତା ଅନୁରୂପା। ତେ ଚ ଖୋ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିୟାୟେନ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଏକସୀମଟ୍ଠା ପଞ୍ଚ ପକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ। ନ ହି ତେହି ୱିନା ତଂ କମ୍ମଂ କରୀୟତି, ନ ତେସଂ ଛନ୍ଦୋ ଏତି। ଅୱସେସା ପନ ସଚେପି ସହସ୍ସମତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ସଚେ ଏକସୀମଟ୍ଠା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ସମାନସଂୱାସକା, ସବ୍ବେ ଛନ୍ଦାରହାୱ ହୋନ୍ତି, ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ୱା, ମା ୱା, କମ୍ମଂ ନ କୁପ୍ପତି। ପଟିକ୍କୋସନନ୍ତି ନିୱାରଣଂ। ତିଟ୍ଠତି ଏତ୍ଥ ଫଲଂ ତଦାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିତାୟାତି ଠାନଂ, କାରଣଂ। ଇଧ ପନ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମକରଣସ୍ସ କାରଣତ୍ତା ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମୱାଚାସଙ୍ଖାତଂ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନାହ ‘‘କାରଣାରହତ୍ତା ପନ ସତ୍ଥୁ ସାସନାରହତ୍ତା’’ତି। ୟଥା ଚ ‘‘ତଂ କତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଭଗୱତା ଅନୁସିଟ୍ଠଂ, ତଥାକରଣଂ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମସ୍ସ କାରଣଂ ହୋତୀତି ଠାନାରହଂ ନାମ। କେଚି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ପନ ‘‘ଠାନାରହେନାତି ଏତ୍ଥ ‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ’ତିଆଦି (ମହାୱ। ୧୧୯) ସତ୍ଥୁସାସନଂ ଠାନ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ପାରାଜିକେ। ୟଥା ଚ ଇଧ, ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥାପି ଲୋକୱଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଅୟମେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘‘ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜେସୁ ପନା’’ତିଆଦି। ଅଞ୍ଞେପୀତି ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପନ୍ନାଦୟୋପି। କଥମେତଂ ୱିଞ୍ଞାୟତି ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଅଞ୍ଞେପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି? ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନତ୍ତା। ତଥା ହି ‘‘ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଅଭବ୍ବା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ବୁଦ୍ଧା ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ, ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଭବ୍ବା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଚା’’ତି (ପରି। ୩୨୨) ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପନ୍ନାଦୟୋପି ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅସ୍ସତିୟା ଅଚିତ୍ତକଂ ସହସେୟ୍ୟାପତ୍ତିଆଦିଭେଦଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୫) ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନଂ।

ଇଦାନି ‘‘ଭିକ୍ଖୂନ’’ନ୍ତି ଇମଂ ପଦଂ ୱିସେସତ୍ଥାଭାୱତୋ ୱିସୁଂ ଅୱଣ୍ଣେତ୍ୱାୱ ୟଂ ସିକ୍ଖଞ୍ଚ ସାଜୀୱଞ୍ଚ ସମାପନ୍ନତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତିଆଦିମାହ। ସିକ୍ଖିତବ୍ବାତି ସିକ୍ଖା, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ, ସହ ଜୀୱନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସାଜୀୱଂ, ମାତିକାଦିଭେଦା ପଣ୍ଣତ୍ତି, ସିକ୍ଖା ଚ ସାଜୀୱଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱଂ, ତଦୁଭୟଂ ସମାପନ୍ନୋ ଉପଗତୋତି ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ। ତେନାହ ‘‘ୟା ଭିକ୍ଖୂନ’’ନ୍ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସିକ୍ଖା’’ତି ସାଜୀୱସହଚରିୟତୋ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୱ ଅଧିପ୍ପେତାତି ଆହ ‘‘ଅଧିସୀଲସଙ୍ଖାତା’’ତି। ଅଧିକଂ ଉତ୍ତମଂ ସୀଲନ୍ତି ଅଧିସୀଲଂ, ‘‘ଅଧିସୀଲ’’ନ୍ତି ସଙ୍ଖାତା ଅଧିସୀଲସଙ୍ଖାତା।

କତମଂ ପନେତ୍ଥ ସୀଲଂ, କତମଂ ଅଧିସୀଲନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ପଞ୍ଚଙ୍ଗଦସଙ୍ଗସୀଲଂ ତାୱ ସୀଲମେୱ, ନ ତଂ ଅଧିସୀଲଂ। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ପନ ଅଧିସୀଲ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଞ୍ହି ସୂରିୟୋ ୱିୟ ପଜ୍ଜୋତାନଂ, ସିନେରୁ ୱିୟ ଚ ପବ୍ବତାନଂ ସବ୍ବଲୋକିୟସୀଲାନଂ ଅଧିକଞ୍ଚେୱ ଉତ୍ତମଞ୍ଚ, ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେୟେୱ ଚ ପୱତ୍ତତି, ନ ୱିନା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦା। ନ ହି ତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ବୁଦ୍ଧାୟେୱ ପନସ୍ସ ସବ୍ବସୋ

କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରଜ୍ଝାଚାରସୋତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱୀତିକ୍କମସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ତଂ ତଂ ସୀଲସଂୱରଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲତୋପି ଚ ମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତମେୱ ସୀଲଂ ଅଧିସୀଲଂ, ତଂ ପନ ଇଧ ନ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ନ ହି ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ମେଥୁନଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତି।

ଏତେତି ନାନାଦେସଜାତିଗୋତ୍ତାଦିଭେଦଭିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୂ ସହ ଜୀୱନ୍ତୀତି ଏକୁଦ୍ଦେସାଦିୱସେନ ସହ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ତେନାହ "ଏକଜୀୱିକା ସଭାଗୱୁତ୍ତିନୋ"ତି। ସିକ୍ଖାପଦସଙ୍ଖାତନ୍ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ। ସାପି ହି ୱିରତିଆଦୀନଂ ଦୀପନତୋ "ସିକ୍ଖାପଦ"ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ "ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ଯୋ ତତ୍ଥ ନାମକାଯୋ ପଦକାଯୋ ନିରୁତ୍ତିକାଯୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନକାଯୋ"ତି। ତସ୍ମାତି ତେସୁ। ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋତି ଅକତ୍ତବ୍ବପରିୱଜ୍ଜନକତ୍ତବ୍ବକରଣୱସେନ ୱାରିତ୍ତଚାରିତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ଦୁୱିଧଂ ସୀଲଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ, ୱାରିତ୍ତସୀଲୱସେନ ୱିରତିସମ୍ପଯୁତ୍ତଚେତନଂ, ଚାରିତ୍ତସୀଲୱସେନ ୱିରତିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚେତନଞ୍ଚ ଅତ୍ତନି ପୱତ୍ତେନ୍ତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସାଜୀୱଞ୍ଚ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋତି ସିକ୍ଖାପଦଞ୍ଚ ଅମଦ୍ଦନ୍ତୋ, ସୀଲସଂୱରଣଂ, ସାଜୀୱାନତିକ୍କମନଞ୍ଚାତି ଇଦମେୱ ଦ୍ୱଯଂ ଇଧ ସମାପଜ୍ଜନଂ ନାମାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ ସାଜୀୱାନତିକ୍କମୋ ସିକ୍ଖାପାରିପୂରିଯା ପଚ୍ଚଯୋ। ତସ୍ସାନତିକ୍କମନତୋ ହି ଯାୱ ମଗ୍ଗା ସିକ୍ଖା ପରିପୂରତି। ଅପିଚେତ୍ଥ "ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ"ତି ଇମିନା ୱିରତିଚେତନାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସୀଲସଂୱରସ୍ସ ୱିସେସତୋ ସନ୍ତାନେ ପୱତ୍ତନକାଲୋୱ ଗହିତୋ, "ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ"ତି ଇମିନା ପନ ଅପ୍ପୱତ୍ତନକାଲୋପି। ସିକ୍ଖଞ୍ହି ପରିପୂରଣୱସେନ ଅତ୍ତନି ପୱତ୍ତେନ୍ତୋପି ନିଦ୍ଦାଦିୱସେନ ଅପ୍ପୱତ୍ତେନ୍ତୋପି ୱୀତିକ୍କମାଭାୱା ସିକ୍ଖନୱସେନ ସମାପନ୍ନୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯସ୍ମା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ଏକଚ୍ଚଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଂ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ସନ୍ଧାଯ "ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯା"ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ୱିୱରନ୍ତୋ "ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା"ତି ଆହାତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସିଯା (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪୫ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନୱିଭଙ୍ଗୱଣ୍ଣନା), ଯସ୍ମା ନ ସବ୍ବଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଂ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ, ତସ୍ମା "ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା"ତି ପଠମଂ ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅତ୍ଥନିଯମନତ୍ଥଂ "ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯା"ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ତଂ ନ, କସ୍ମା? ଅତ୍ଥାନୁକ୍କମାଭାୱତୋ। "ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ"ତି ହି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯଂ ସିକ୍ଖଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ, ଯଞ୍ଚ ସାଜୀୱଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତତ୍ଥ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱାତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅନୁକ୍କମେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ତସ୍ମା ଇଦମେୱ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଇଦାନି ତଦୁଭଯମେୱ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ "ତତ୍ଥା"ତିଆଦିମାହ। ତଦଭାୱେନାତି ତେସଂ ଚିତ୍ତାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ। ଚୱିତୁକାମତାଚିତ୍ତେନାତି ଅପଗନ୍ତୁକାମତାଚିତ୍ତେନ । ଦୱାତି ସହସା। ଯୋ ହି ଅଞ୍ଞଂ ଭଣିତୁକାମୋ ସହସା "ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ"ତି ଭଣତି, ଅଯଂ ଦୱା ୱଦତି ନାମ। ରୱାତି ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା। ଯୋ ହି ଅଞ୍ଞଂ ଭଣିତୁକାମୋ ୱିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା "ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ"ତି ଭଣତି, ଅଯଂ ରୱା ଭଣତି ନାମ। ପୁରିମେନ କୋ ୱିସେସୋତି ଚେ? ପୁରିମଂ ପଣ୍ଡିତସ୍ସାପି ସହସାୱସେନ ଅଞ୍ଞଭଣନଂ, ଇଦଂ ପନ ମନ୍ଦତ୍ତା ମୋମୂହତ୍ତା ପକ୍ଖଲନ୍ତସ୍ସ "ଅଞ୍ଞଂ ଭଣିସ୍ସାମୀ"ତି ଅଞ୍ଞଭଣନଂ। "ଅକ୍ଖରସମଯାନଭିଞ୍ଞାତତାଯ ୱା କରଣସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ ୱା କଥେତବ୍ବଂ କଥେତୁମସକ୍କୋନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ କଥେନ୍ତୋ ରୱା ଭଣତି ନାମା"ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୪) ଏକେ।

ୱଜ୍ଜାୱଜ୍ଜଂ ଉପନିଜ୍ଝାଯତୀତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ, ତଂ ଉପଜ୍ଝାଯଂ। "ଏୱଂ ସଜ୍ଝାଯିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ଅଭିକ୍କମିତବ୍ବ"ନ୍ତିଆଦିନା ଆଚାରସିକ୍ଖାପନକୋ ଆଚରିଯୋ। ଅନ୍ତେ ସମୀପେ ୱସତି ସୀଲେନାତି ଅନ୍ତେୱାସୀ, ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପେନ ଯଥା "ୱନେକସେରୁକା"ତି। ସମାନୋ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଅସ୍ସାତି ସମାନୁପଜ୍ଝାଯକୋ। ଏୱଂ ସମାନାଚରିଯକୋ। ସବ୍ରହ୍ମଚାରିନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁଂ। ସୋ ହି "ଏକକମ୍ମଂ, ଏକୁଦ୍ଦେସୋ, ସମସିକ୍ଖତା"ତି ଇମଂ ବ୍ରହ୍ମଂ ସମାନଂ ଚରତି, ତସ୍ମା "ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ"ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନନ୍ତି ଏୱଂ ପଦଭାଜନୀଯେ ୱୁତ୍ତାନଂ। ଯଥା ହି ଲୋକେ ସସ୍ସାନଂ ୱିରୁହନଟ୍ଠାନଂ "ଖେତ୍ତ"ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିମାନିପି ବୁଦ୍ଧାଦୀନି ପଦାନି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ୱିରୁହନଟ୍ଠାନତ୍ତା "ଖେତ୍ତ"ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଆହ "ଇମେସଂ ଦ୍ୱାୱୀସତିଯା ଖେତ୍ତପଦାନ"ନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନେତେସଂ ୱେୱଚନେହିପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ତସ୍ମା "ସୱେୱଚନସ୍ସା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିୱିଧଂ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ଥେ ୱଚନଂ ୱିୱଚନଂ, ୱିୱଚନମେୱ ୱେୱଚନଂ, ପରିଯାଯନାମଂ, ସହ ୱେୱଚନେହୀତି ସୱେୱଚନଂ, ତସ୍ସ ସୱେୱଚନସ୍ସ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱଣ୍ଣପଟ୍ଠାନେ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୨; ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୩; ୱଜିର। ଟୀ। ୫୩) ଆଗତଂ ନାମସହସ୍ସଂ, ଉପାଲିଗାଥାସୁ (ମ। ନି। ୨।୭୬) ନାମସତଂ, ଅଞ୍ଞାନି ଚ ଗୁଣତୋ ଲବ୍ଭମାନାନି ନାମାନି "ବୁଦ୍ଧୱେୱଚନାନୀ"ତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସବ୍ବାନିପି ଧମ୍ମସ୍ସ ନାମାନି "ଧମ୍ମୱେୱଚନାନୀ"ତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ତେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁକାମସ୍ସ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱଦତୋ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତୀତି ତେସୁ ଦ୍ୱାୱୀସତିଯା ଖେତ୍ତପଦେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଏକଂ ପଦଂ ୱତ୍ତୁକାମସ୍ସ ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପଦମ୍ପି ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ୱଦତୋ ଖେତ୍ତପଦନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ ପନାଯଂ "ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ"ତି ୱତ୍ତୁକାମୋ ପଦପଚ୍ଚାଭଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା "ପଚ୍ଚକ୍ଖାମି ବୁଦ୍ଧ"ନ୍ତି ୱା ୱଦେଯ୍ୟ, ମିଲକ୍ଖଭାସାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରଭାସାଯ ତମତ୍ଥଂ

ୱଦେୟ୍ୟ, “ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ”ତି ୱତ୍ତୁକାମୋ ଉପ୍ପଟିପାଟିୟା “ଧମ୍ମଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ”ତି ୱା “ସବ୍ରହ୍ମଚାରିଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ”ତି ୱା ୱଦେୟ୍ୟ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୱିଭଙ୍ଗେ “ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ”ତି ୱତ୍ତୁକାମୋ “ଦୁତିୟଂ ଝାନ”ନ୍ତି ୱଦତି। ସଚେ “ୟସ୍ସ ୱଦତି, ସୋ ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଚଜିତୁକାମୋ ଏତମତ୍ଥଂ ୱଦତୀ”ତି ଏତ୍ତକମତ୍ତମ୍ପି ଜାନାତି, ୱିରଦ୍ଧଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଖେତ୍ତମେୱ ଓତିଣ୍ଣଂ, ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା। ସକ୍କତ୍ତା ୱା ବ୍ରହ୍ମତ୍ତା ୱା ଚୁତସତ୍ତୋ ୱିୟ ଚୁତୋୱ ହୋତି ସାସନାତି।

ଅଲନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୫୨) ହୋତୁ, ପରିୟତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ ନୁ ମେତି କିଂ ମୟ୍ହଂ କିଚ୍ଚଂ, କିଂ କରଣୀୟଂ, କିଂ ସାଧେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ମମତ୍ଥୋତି ନତ୍ଥି ମମ ଅତ୍ଥୋ। ସୁମୁତ୍ତାହନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ମୁତ୍ତୋ ଅହଂ। ପୁରିମେହି ଚୁଦ୍ଦସହି ପଦେହୀତି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ସବ୍ରହ୍ମଚାରିପରିୟନ୍ତେହି ପୁରିମେହି ଚୁଦ୍ଦସହି ପଦେହି। ୟନ୍ନୂନାହଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖେୟ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ “ୟନ୍ନୂନା”ତି ପରିୱିତକ୍କଦସ୍ସନେ ନିପାତୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – “ସଚାହଂ ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖେୟ୍ୟଂ, ସାଧୁ ୱତ ମେ ସିୟା”ତି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ “ପଚ୍ଚକ୍ଖି”ନ୍ତି ୱା “ପଚ୍ଚକ୍ଖିସ୍ସାମୀ”ତି ୱା “ଭୱିସ୍ସାମୀ”ତି ୱା “ହୋମୀ”ତି ୱା “ଜାତୋମ୍ହୀ”ତି ୱା “ଅମ୍ହୀ”ତି ୱା ଏୱଂଭୂତାନଂ ଗହଣଂ। ସଚେ ପନ “ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାୟ ‘ଗିହୀ’ତି ମଂ ଧାରେହୀ”ତି ୱା “ଜାନାହୀ”ତି ୱା “ସଞ୍ଜାନାହୀ”ତି ୱା “ମନସି କରୋହୀ”ତି ୱା ୱଦତି, ଅରିୟକେନ ୱା ୱଦତି, ମିଲକ୍ଖକେନ ୱା। ଏୱମେତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ୱୁତ୍ତେ ୟସ୍ସ ୱଦତି, ସଚେ ସୋ ଜାନାତି, ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁପି “ଉପାସକୋ”ତିଆଦୀସୁ ସତ୍ତସୁ ପଦେସୁ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅରିୟକଂ ନାମ ମାଗଧୱୋହାରୋ। ମିଲକ୍ଖକଂ ନାମ ଅନରିୟକୋ ଅନ୍ଧଦମିଢଆଦି।

ଅକ୍ଖରଲିଖନନ୍ତି “ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ”ତିଆଦିନା ଅଞ୍ଞେସଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅକ୍ଖରଲିଖନଂ। ଅଧିପ୍ପାୟୱିଞ୍ଞାପକୋ ଅଙ୍ଗୁଲିସଙ୍କୋଚନାଦିକୋ ହତ୍ଥୱିକାରୋ ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦା, ହତ୍ଥସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ତଦେକଦେସେସୁ ଅଙ୍ଗୁଲୀସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ “ନ ଭୁଞ୍ଜମାନୋ ସବ୍ବଂ ହତ୍ଥଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିସ୍ସାମୀ”ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୬୧୮) ୱିୟ। ତସ୍ମା ଅଧିପ୍ପାୟୱିଞ୍ଞାପକସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁଲିସଙ୍କୋଚନାଦିନୋ ହତ୍ଥୱିକାରସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଦିଦସ୍ସନନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୧) ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ସୀସକମ୍ପନଦସ୍ସନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ଉମ୍ମତ୍ତକଖିତ୍ତଚିତ୍ତୱେଦନାଟ୍ଟାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉମ୍ମତ୍ତକୋତି ପିତ୍ତୁମ୍ମତ୍ତକୋ। ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋତି ୟକ୍ଖେହି କତଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପୋ, ୟକ୍ଖୁମ୍ମତ୍ତକୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉଭିନ୍ନଂ ପନ ୱିସେସୋ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ୱେଦନାଟ୍ଟୋତି ବଲୱତିୟା ଦୁକ୍ଖୱେଦନାୟ ଫୁଟ୍ଠୋ ମୁଚ୍ଛାପରେତୋ, ତେନ ୱିପ୍ପଲପନ୍ତେନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାପି ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି। ମନୁସ୍ସଜାତିକୋ ହୋତୀତି ସଭାଗୋ ୱା ୱିସଭାଗୋ ୱା ଗହଟ୍ଠୋ ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ୱିଞ୍ଞୂ ୟୋକୋଚି ମନୁସ୍ସୋ ହୋତି। ଉମ୍ମତ୍ତକାଦୀନନ୍ତି ଏତ୍ଥାଦିସଦ୍ଦେନ ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୱେଦନାଟ୍ଟଦେୱତାତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ଗହଣଂ। ତତ୍ର ଉମ୍ମତ୍ତକଖିତ୍ତଚିତ୍ତୱେଦନାଟ୍ଟତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ସନ୍ତିକେ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାପି ଅଜାନନଭାୱେନ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି। ଦେୱତାୟ ପନ ସନ୍ତିକେ ଅତିଖିପ୍ପଂ ଜାନନଭାୱେନ। ଦେୱତା ନାମ ମହାପଞ୍ଞା ତିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକା ଅତିଖିପ୍ପଂ ଜାନନ୍ତି, ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ନାମେତଂ ଲହୁପରିୱତ୍ତଂ, ତସ୍ମା “ଚିତ୍ତଲହୁକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚିତ୍ତୱସେନେୱ ମା ଅତିଖିପ୍ପଂ ୱିନାସୋ ଅହୋସୀ”ତି ଦେୱତାୟ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ପଟିକ୍ଖିପି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ “ନ ଚ ଉମ୍ମତ୍ତକାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ”ତି। ଦୂତେନ ୱାତି “ମମ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଭାୱଂ କଥେହୀ”ତି ମୁଖସାସନୱସେନ ଦୂତେନ ୱା। ପଣ୍ଣେନ ୱାତି ପଣ୍ଣେ ଲିଖିତ୍ୱା ପହିଣୱସେନ ପଣ୍ଣେନ ୱା।

ସଚେ ତେ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଭାୱଂ ଜାନନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଆୱଜ୍ଜନସମୟେତି ଅତ୍ଥାଭୋଗସମୟେ। ଇମିନା ତଂ ଖଣଂୟେୱ ପନ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଦୁଜ୍ଜାନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ୱଚନାନନ୍ତରମେୱାତି ୱଚନସ୍ସ ଅନନ୍ତରମେୱ, ଆୱଜ୍ଜନସମୟେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱ-ସଦ୍ଦେନ ପନ ଚିରେନ ଜାନନଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋତି ଅନଭିରତିୟା ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ କିଚ୍ଛଜୀୱିକଂ ପତ୍ତୋ। ଅଥ ୱା “ଅଜ୍ଜ ୟାମି, ସ୍ୱେ ୟାମି, ଇତୋ ୟାମି, ଏତ୍ଥ ୟାମୀ”ତି ଉଦ୍ଧଂ କଣ୍ଠଂ କତ୍ୱା ୱିହରମାନୋ ୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଅନେକଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦଞ୍ଚ “ଅନଭିରତୋ ସାମଞ୍ଞା ଚୱିତୁକାମୋ”ତିଆଦୀନଂ (ପାରା। ୪୫) ଉପଲକ୍ଖଣଂ। ୟେନ କେନଚି…ପେ… ଜାନନ୍ତୀତି ସଚେ ତେ“ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ”ତି ୱା “ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ଥେତୀ”ତି ୱା “ଅନଭିରତୋ”ତି ୱା “ସାମଞ୍ଞା ଚୱିତୁକାମୋ”ତି ୱା ୟେନ କେନଚି ଆକାରେନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଭାୱଂ ଜାନନ୍ତି। ଇଦଞ୍ହି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଞ୍ଚ ଉପରି ଅଭୂତାରୋଚନଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାଅତ୍ତକାମଦୁଟ୍ଠଦୋସଭୂତାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦାନି ଚ ଏକପରିଚ୍ଛେଦାନି, ଆୱଜ୍ଜନସମୟେ ଞାତେ ଏୱ ସୀସଂ ଏନ୍ତି। “କିଂ ଅୟଂ ଭଣତୀ”ତି କଙ୍ଖତା ଚିରେନ ଞାତେ ସୀସଂ ନ ଏନ୍ତି। ତେନାହ “ଅଥ ଅପରଭାଗେ”ତିଆଦି। ଅଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଠିତଟ୍ଠାନେ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ନିୟମେତ୍ୱା “ଏତେସଂ ଆରୋଚେମୀ”ତି ୱଦତି, ତେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ଜାନନ୍ତେପି ଦ୍ୱୀସୁ ଜାନନ୍ତେସୁପି ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା। ଏୱଂ ସମ୍ବହୁଲେସୁପି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତନୟେନାତି “ତସ୍ସ ୱଚନାନନ୍ତର”ନ୍ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେନ ନୟେନ। ୟୋ କୋଚି ମନୁସ୍ସଜାତିକୋତି ଅନ୍ତମସୋ ନୱକମ୍ମିକଂ ଉପାଦାୟ ୟୋ କୋଚି ମନୁସ୍ସୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ –

“ସଚେ ପନ ଅନଭିରତିୟା ପୀଢଇତୋ ସଭାଗେ ଭିକ୍ଖୂ ପରିସଙ୍କମାନୋ ‘ୟୋ କୋଚି ଜାନାତୂ’ତି ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ ‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’ତି

ୱଦତି, ତଞ୍ଚ ଅୱିଦୂରେ ଠିତୋ ନୱକମ୍ମିକୋ ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ତୋ ୱା ସମୟଞ୍ଞୂ ପୁରିସୋ ସୁତ୍ୱା 'ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଅୟଂ ସମଣୋ ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ଥେତି, ସାସନତୋ ଚୁତୋ'ତି ଜାନାତି, ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୫୧)।

ସଚେ ୱଚନତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱାପି ''ଅୟଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ''ତି ୱା ''ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ଥେତୀ''ତି ୱା ନ ଜାନାତି, ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା। ସଚେ ପନ ୱଚନତ୍ଥଂ ଅଜାନିତ୍ୱାପି ''ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ''ତି ୱା ''ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ଥେତୀ''ତି ୱା ଜାନାତି, ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା। ଦୱାୟପୀତି କୀଢଆଧିପ୍ପାୟେନପି। ଚିତ୍ତାଦୀନଂ ୱା ୱସେନାତି ଚିତ୍ତାଦୀନଂ ୱା ଛଅଙ୍ଗାନଂ ୱସେନ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

''ଚିତ୍ତଂ ଖେତ୍ତଞ୍ଚ କାଲୋ ଚ, ପୟୋଗୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତଥା;

ୱିଜାନନନ୍ତି ସିକ୍ଖାୟ, ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଛଅଙ୍ଗିକ''ନ୍ତି।

ସଙ୍ଘସୋ ୱା ପନ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନାତି ''ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ''ତିଆଦୀସୁ ଯେନ ଯେନ ପରିୟାୟେନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ତତୋ ଏକସ୍ସପି ପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ଅଭାୱେନ। ଇମିନା ପନ ''ଇଦଂ ପଦଂ ସାୱେସ୍ସାମି, ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସ ଅଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଯସ୍ସ ହି ଏୱରୂପୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ନତ୍ଥି, ସୋ ସଙ୍ଘସୋ ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି ନାମାତି। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସାତି ''ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ''ତିଆଦିସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ। ଅନ୍ତଭୂତଂ ଏକଚ୍ଚଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟନ୍ତି ''ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ''ତି ୱଦତି ୱିଞ୍ଞାପେତି, ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଞ୍ଚେୱ ହୋତି, ସିକ୍ଖା ଚ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୩) ୱୁତ୍ତେହି ଯେହି ୱଚନେହି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଞ୍ଚେୱ ହୋତି ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଞ୍ଚ, ତଂ ''ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ''ତିଆଦିକଂ ଅନ୍ତଭୂତଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା। ''ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ''ତିଆଦିମ୍ହି ପନ ୱୁତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପରିପୂରଣେ ଦୁବ୍ବଲଭାୱସ୍ସାପି ଗମ୍ୟମାନତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ଇଦଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଂ ଅନ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଅନ୍ତଭୂତ''ନ୍ତି ଇମିନା ''ଯନ୍ନୂନାହଂ ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖେୟ୍ୟ''ନ୍ତିଆଦିକଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଯେନ ହି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଞ୍ଚେୱ ହୋତି ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଞ୍ଚ, ତଦେୱ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ଅନ୍ତଭୂତଂ। ଯେନ ପନ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମମେୱ ହୋତି, ନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ, ନ ତଂ ତସ୍ସ ଅନ୍ତଭୂତନ୍ତି।

ରାଗପରିୟୁଟ୍ଠାନେନ ସଦିସଭାୱାପତ୍ତିୟା ମିଥୁନାନଂ ଅୟନ୍ତି ''ମେଥୁନୋ''ତି ଧମ୍ମୋୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ''ରାଗପରିୟୁଟ୍ଠାନେନା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ରାଗପରିୟୁଟ୍ଠାନେନାତି ରାଗସ୍ସ ପରିୟୁଟ୍ଠାନେନ, ମେଥୁନରାଗସ୍ସ ପୱତ୍ତିୟା ପରିୟୋନଦ୍ଧଚିତ୍ତତାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମୋତି ଅଜ୍ଝାଚାରୋ। ''ପଲମ୍ବତେ ୱିଲମ୍ବତେ''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ଉପସଗ୍ଗସ୍ସ କୋଚି ଅତ୍ଥୱିସେସୋ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ''ସେୱେୟ୍ୟା''ତି। ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ସଙ୍ଖନ୍ତିମେନାତି ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତି...ପେ... ଚାତୁମହାରାଜିକମନୁସ୍ସିତ୍ଥିନାଗଗରୁଳଅମାଣୱିକାଦୀନଂ ସଙ୍ଖାସଂ ଅନ୍ତିମେନ। ତିରଚ୍ଛାନଗତାୟାତି ତିରଚ୍ଛାନେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନାୟ। ତେନାହ ''ପଟିସନ୍ଧିୱସେନା''ତି। ପାରାଜିକାୟ ୱତ୍ଥୁଭୂତା ଏୱ ଚେତ୍ଥ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀ ''ତିରଚ୍ଛାନଗତା''ତି ଗହେତବ୍ବା, ନ ସବ୍ବା। ତତ୍ରାୟଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ –

''ଅପଦାନଂ ଅହିମଚ୍ଛା, ଦ୍ୱିପଦାନଞ୍ଚ କୁକ୍କୁଟୀ;

ଚତୁପ୍ପଦାନଂ ମଜ୍ଜାରୀ, ୱତ୍ଥୁ ପାରାଜିକସ୍ସିମା''ତି। (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୫୫)

ତତ୍ଥ ଅହିଗ୍ଗହଣେନ ସବ୍ବାପି ଅଜଗରଗୋନସାଦିଭେଦା ଦୀଘଜାତି ସଙ୍ଗହିତା। ତସ୍ମା ଦୀଘଜାତୀସୁ ଯତ୍ଥ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ସକ୍କା ତିଲଫଲମତ୍ତମ୍ପି ପୱେସେତୁଂ, ସା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ, ଅୱସେସା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂତି ୱେଦିତବ୍ବା। ମଚ୍ଛଗ୍ଗହଣେନ ସବ୍ବାପି ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପମଣ୍ଡୂକାଦିଭେଦା ଓଦକଜାତି ସଙ୍ଗହିତା। ତତ୍ରାପି ଦୀଘଜାତିୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ଚ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ପତଙ୍ଗମୁଖମଣ୍ଡୂକା ନାମ ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ମୁଖସଣ୍ଠାନଂ ମହନ୍ତଂ, ଛିଦ୍ଦଂ ଅପ୍ପକଂ, ତତ୍ଥ ପୱେସନଂ ନପ୍ପହୋତି, ମୁଖସଣ୍ଠାନଂ ପନ ୱଣସଙ୍ଖେପଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ତଂ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟୱତ୍ଥୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ । କୁକ୍କୁଟିଗ୍ଗହଣେନ ସବ୍ବାପି କାକକପୋତାଦିଭେଦା ପକ୍ଖିଜାତି ସଙ୍ଗହିତା। ତତ୍ରାପି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ଚ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମଜ୍ଜାରିଗ୍ଗହଣେନ ସବ୍ବାପି ରୁକ୍ଖସୁନଖମଙ୍ଗୁସଗୋଧାଦିଭେଦା ଚତୁପ୍ପଦଜାତି ସଙ୍ଗହିତା। ତତ୍ରାପି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ଚ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପାରାଜିକୋ ହୋତୀତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୫୫) ପରାଜିତୋ ହୋତି ପରାଜୟଂ ଅପନ୍ନୋ। ଅୟଞ୍ହି ପାରାଜିକସଦ୍ଦୋ ସିକ୍ଖାପଦାପତ୍ତିପୁଗ୍ଗଲେସୁ ୱତ୍ତତି। ତତ୍ଥ ''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ୱଜ୍ଜୀନଂ ୱା ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକାନଂ ୱା କାରଣା ସାୱକାନଂ ପାରାଜିକଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସମୂହନେୟ୍ୟା''ତି (ପାରା। ୪୩) ଏୱଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ୱତ୍ତମାନୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ''ଆପତ୍ତିଂ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଆପନ୍ନୋ ପାରାଜିକ''ନ୍ତି (ପାରା। ୬୭) ଏୱଂ ଆପତ୍ତିୟଂ। ''ନ ମୟଂ ପାରାଜିକା, ଯୋ ଅୱହଟୋ, ସୋ ପାରାଜିକୋ''ତି (ପାରା। ୧୫୫) ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ୱତ୍ତମାନୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

‘‘ପାରାଜିକେନ ଧମ୍ମେନ ଅନୁଦ୍ଧଂସେୟ୍ୟା’’ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୩୮୪) ପନ ଧମ୍ମୋ ୱୁତ୍ତୋତି ୱଦନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନ ତତ୍ଥ ‘‘ଧମ୍ମୋ’’ତି କତ୍ଥଚି ଆପତ୍ତି, କତ୍ଥଚି ସିକ୍ଖାପଦମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତସ୍ମା ସୋ ୱିସୁଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଯୋ ତଂ ଅତିକ୍କମତି, ତଂ ପରାଜେତି, ତସ୍ମା ‘‘ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆପତ୍ତି ପନ ଯୋ ନଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜତି, ତଂ ପରାଜେତି, ତସ୍ମା ‘‘ପାରାଜିକା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯସ୍ମା ପରାଜିତୋ ପରାଜୟମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ‘‘ପାରାଜିକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଧ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ପାରାଜିକୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦି। ଇମିନାପି ଇଦଂ ଦସ୍ସେତି – ‘‘ପରାଜିତସଦ୍ଦେ ଉପସଗ୍ଗସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିଂ କତ୍ୱା, ତ-କାରସ୍ସ ଚ କ-କାରଂ କତ୍ୱା ପାରାଜିକୋ ହୋତୀତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି।

ଅପଲୋକନାଦି ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ସୀମାପରିଚ୍ଛିନ୍ନେହି ପକତତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଏକତୋ କତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ଏକକମ୍ମଂ ନାମ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଏକୁଦ୍ଦେସସମସିକ୍ଖତାନଂ ଗହଣଂ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚୱିଧୋପି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଏକତୋ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବତ୍ତା ଏକୁଦ୍ଦେସୋ ନାମ। ନହାପିତପୁବ୍ବକାଦୀନଂ ୱିଯ ଓଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ସବ୍ବମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଦଂ ସବ୍ବେହିପି ଲଜ୍ଜିପୁଗ୍ଗଲେହି ସମଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଭାୱତୋ ସମସିକ୍ଖତା ନାମ। ଯସ୍ମା ସବ୍ବେପି ଲଜ୍ଜିନୋ ଏତେସୁ ଏକକମ୍ମାଦୀସୁ ସହ ୱସନ୍ତି, ନ ଏକୋପି ତତୋ ବହିଦ୍ଧା ସନ୍ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ତାନି ସବ୍ବାନିପି ଗହେତ୍ୱା ଏକକମ୍ମାଦିକୋ ତିୱିଧୋପି ସଂୱାସୋ ନାମାତି ଆହ ‘‘ସୋ ଚ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ ସଂୱାସୋ ତେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ନତ୍ଥି, ତେନ କାରଣେନ ସୋ ପାରାଜିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘ଅସଂୱାସୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୫୫)।

ଇଦାନି ଯସ୍ମା ନ କେୱଲଂ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯା ଏୱ ନିମିତ୍ତଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ, ଅଥ ଖୋ ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀନମ୍ପି। ନ ଚ ଇତ୍ଥିଯା ଏୱ। ଅଥ ଖୋ ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକପଣ୍ଡକପୁରିସାନମ୍ପି, ତସ୍ମା ତେ ସବ୍ବେ, ତେସଞ୍ଚ ଯଂ ଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ୱତ୍ଥୁ ହୋତି, ତଂ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଚ ଯଥା ପଟିସେୱନ୍ତୋ ପାରାଜିକୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥାତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ। ତେସୂତି ଯେ ତିଂସମଗ୍ଗା ୱୁତ୍ତା, ତେସୁ। ଅତ୍ତନୋ ୱାତି ଲମ୍ବିମୁଦୁପିଟ୍ଠିକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସନ୍ଥତସ୍ସ ୱାତି ଯେନ କେନଚି ୱତ୍ଥେନ ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା ୱାକପଟ୍ଟେନ ୱା ଚମ୍ମେନ ୱା ତିପୁସୀସାଦୀନଂ ପଟ୍ଟେନ ୱା ପଲିୱେଠେତ୍ୱା, ଅନ୍ତୋ ୱା ପୱେସେତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସ୍ସ। ଅକ୍ଖାଯିତସ୍ସ ୱାତି ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦୀହି ଅକ୍ଖାଦିତସ୍ସ। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅକ୍ଖାଯିତସ୍ସାତି ଯାୱ ଉପଡ୍ଢକ୍ଖାଯିତୋ ନାମ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ଅକ୍ଖାଯିତସ୍ସ। ଅଲ୍ଲୋକାସେତି ତିନ୍ତୋକାସେ। ସନ୍ଥତନ୍ତି ତେସଂଯେୱ ୱତ୍ଥାଦୀନଂ ଯେନ କେନଚି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ନ ହେତ୍ଥ ଅନୁପାଦିନ୍ନକଂ ଅନୁପାଦିନ୍ନକେନ ଛୁପତି, ମୁତ୍ତି ଅତ୍ଥି, ଅଥ ଖୋ ଉପାଦିନ୍ନକେନ ୱା ଅନୁପାଦିନ୍ନକଂ ଘଟ୍ଟିଯତୁ, ଅନୁପାଦିନ୍ନକେନ ୱା ଉପାଦିନ୍ନକଂ, ଅନୁପାଦିନ୍ନକେନ ୱା ଅନୁପାଦିନ୍ନକଂ, ଉପାଦିନ୍ନକେନ ୱା ଉପାଦିନ୍ନକଂ। ସଚେ ଯତ୍ତକେ ପୱିଟ୍ଠେ ପାରାଜିକଂ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ତକଂ ସେୱନଚିତ୍ତେନ ପୱେସେତି, ସବ୍ବତ୍ଥାଯଂ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତୀତି।

ଏୱଂ ସେୱନଚିତ୍ତେନେୱ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯସ୍ମା ତଂ ପୱେସନଂ ନାମ ନ କେୱଲଂ ଅତ୍ତୂପକ୍କମେନେୱ, ପରୂପକ୍କମେନାପି ହୋତି। ତତ୍ରାପି ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି ପଟିସେୱନଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିସ୍ସ , ନ ଇତରସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପରେନ ୱା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପରେନାତି ଭିକ୍ଖୁପଚ୍ଚତ୍ଥିକାଦିନା ଯେନ କେନଚି ଅଞ୍ଞେନ। ପୱେସନପୱିଟ୍ଠଟ୍ଠିତୌଦ୍ଧରଣେସୂତି ଏତ୍ଥ ଅଗ୍ଗତୋ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୮) ଯାୱ ମୂଲା ପୱେସନଂ ପୱେସନଂ ନାମ। ଅଙ୍ଗଜାତସ୍ସ ଯତ୍ତକଂ ଠାନଂ ପୱେସନାରହଂ, ତତ୍ତକଂ ଅନୱସେସତୋ ପୱିଟ୍ଠଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ନାମ। ଏୱଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଉଦ୍ଧରଣାରମ୍ଭତୋ ଅନ୍ତରା ଠିତକାଲୋ ଠିତଂ ନାମ। ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ପନ ମାତୁଗାମସ୍ସ ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିଂ ପତ୍ୱା ସବ୍ବଥା ୱାଯାମତୋ ଓରମିତ୍ୱା ଠିତକାଲଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିସମଯେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧରଣଂ ନାମ ଯାୱ ଅଗ୍ଗା ନୀହରଣକାଲୋ। ସାଦିଯତୀତି ସେୱନଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତି। ଅସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀହି ସବ୍ବେହି ସିକ୍ଖାପଦେହି ଅସାଧାରଣୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛଯତ୍ଥନ୍ତି ପରିୱାରୱସେନ ସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛଯତ୍ଥଂ। ମାତିକାତି ମାତା, ଜନେତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିଦଦାତି ଦେସନଂ ଦେସୱସେନ ଅୱିଦିତଂ ୱିଦିତଂ କତ୍ୱା ନିଦସ୍ସେତୀତି ନିଦାନଂ। ପଞ୍ଞାପୀଯତୀତି ପଞ୍ଞତ୍ତି, ତସ୍ସା ପକାରୋ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିଧି ଅଙ୍ଗେତି ଗମେତି ଞାପେତୀତି ଅଙ୍ଗଂ, କାରଣଂ। ସମୁଟ୍ଠହନ୍ତି ଆପତ୍ତିଯୋ ଏତେନାତି ସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଉପ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ, ତସ୍ସ ୱିଧି ସମୁଟ୍ଠାନୱିଧି। ୱଜ୍ଜକମ୍ମପ୍ପଭେଦଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ପଭେଦସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ ‘‘ୱଜ୍ଜପ୍ପଭେଦଂ, କମ୍ମପ୍ପଭେଦଞ୍ଚା’’ତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ।

ପଞ୍ଞତ୍ତିଟ୍ଠାନନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତିଟ୍ଠପନସ୍ସ ଠାନଂ, ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଦେସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଗ୍ଗଲୋତି ଏତ୍ଥ ଆଦିକମ୍ମିକୋଯେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାମ ଯଂ ଯଂ ଆରବ୍ଭ ତଂ ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ’’ନ୍ତି, ସୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ହୋନ୍ତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ସୁଦିନ୍ନୋ ଧନିଯୋ ସମ୍ବହୁଲା ୱଗ୍ଗୁମୁଦନ୍ତିକା;

ସେଯ୍ୟସକୋ ଉଦାଯି ଚା-ଛଅଓକା ଛନ୍ନମେତ୍ତିଯା।

‘‘ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସଜିପୁନଙ୍ଗସ୍ସ-ଛଙ୍ଗଗ୍ଗିଯୋପନନ୍ଦଞ୍ଞତରୋପି ଚ;

ହତ୍ଥକୋ ଚାନୁରୁଦ୍ଧୋ ଚ, ସତ୍ତରସ ଚୂଳଅପନ୍ଥକୋ।

‘‘ବେଲଟ୍ଠସୀସୋ ଚାନନ୍ଦୋ, ସାଗତୋରିଟ୍ଠନାମକୋ;

ନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ତେୱୀସ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଦିକମ୍ମିକା।

‘‘ସୁନ୍ଦରୀନନ୍ଦା ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦା, ଛଙ୍ଗଗ୍ଗିଯଞ୍ଞତରାପି ଚ;

ଚଣ୍ଡକାଳୀ ସମ୍ବହୁଲା, ଦ୍ୱେ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ପରା;

ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ତୁ ସତ୍ତେୱ, ହୋନ୍ତି ତା ଆଦିକମ୍ମିକା’’ତି।

ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାତି ଯଂ ଯଂ ସୁଦିନ୍ନାଦିକଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆରବ୍ଭ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତି। ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଚ୍ଛା ଠପିତା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି। ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ଦୋସେ ଠପିତା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଞତ୍ତି। ସଜ୍ଜତ୍ଥ ମଜ୍ଝିମଦେସେ ଚେୱ ପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ଚାତି ସବ୍ବେସୁ ପଦେସେସୁ ଠପିତା ପଞ୍ଞତ୍ତି ସଜ୍ଜତ୍ଥପଞ୍ଞତ୍ତି। ମଜ୍ଝିମଦେସେଯେୱ ଠପିତା ପଞ୍ଞତ୍ତି ପଦେସପଞ୍ଞତ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚେୱ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ସାଧାରଣଭୂତା ପଞ୍ଞତ୍ତି ସାଧାରଣପଞ୍ଞତ୍ତି। ସୁଦ୍ଧଭିକ୍ଖୂନମେୱ, ସୁଦ୍ଧଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅସାଧାରଣପଞ୍ଞତ୍ତି। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପଞ୍ଞତ୍ତି ଉଭତୋପଞ୍ଞତ୍ତି। ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନାତି ଅନୁସ୍ସାୱନକାଚରିଯପଞ୍ଚମେନ। ଗୁଣଙ୍ଗୁଣୂପାହନାତି ଚତୁପ୍ପଟଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ କତା ଉପାହନା, ନ ଏକପ୍ପଟିଦିପଟଲା। ଚମ୍ମତ୍ଥରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥରିତଜ୍ଜଂ ଚମ୍ମଂ। ଏତେସଂ ୱସେନ ଚତୁଜ୍ଜିଧା ପଦେସପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମାତି ଏତେସଂ ୱସେନ ଚତୁଜ୍ଜିଧା ପଞ୍ଞତ୍ତି ମଜ୍ଝିମଦେସେଯେୱ ପଞ୍ଞତ୍ତାତି ପଦେସପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ତେନେୱାହ ‘‘ମଜ୍ଝିମଦେସେଯେୱ ହୀ’’ତିଆଦି। ଯସ୍ମା ମଜ୍ଝିମଦେସେଯେୱ ଯଥାୱୁତ୍ତୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତି ହୋତି, ନ ପଚ୍ଚନ୍ତିମଜନପଦେ, ତସ୍ମା ପଦେସପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଧୁୱନ୍ହାନଂ ପଟିକ୍ଖେପମତ୍ତନ୍ତି ନିଚ୍ଚନହାନପ୍ପଟିସେଧନମେୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ମତ୍ତସଦ୍ଦେନ ଅଞ୍ଞାନି ତୀଣି ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଟିକ୍ଖିପତି। ତାନି ହି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଜ୍ଜପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଗଣେନ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୨୫୯) ଚମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକେ ଆଗତାନି। ତେନେୱାହ ‘‘ତତୋ ଅଞ୍ଞା ପଦେସପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ସଜ୍ଜାନୀତି ତତୋ ଅୱସେସାନି ସଜ୍ଜାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଅନୁପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଞତ୍ତି ଅଟ୍ଠଗରୁଧମ୍ମୱସେନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂଯେୱ ଆଗତା, ଯସ୍ମା ଚ ଧୁୱନ୍ହାନଂ ପଟିକ୍ଖେପମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ପାତିମୋକ୍ଖେ ସଜ୍ଜାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସଜ୍ଜତ୍ଥପଞ୍ଞତ୍ତିଯେୱ ହୋନ୍ତି, ଯସ୍ମା ଚ ସାଧାରଣପଞ୍ଞତ୍ତିଦୁକଞ୍ଚ ଏକତୋପଞ୍ଞତ୍ତିଦୁକଞ୍ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନମତ୍ତଂ ନାନଂ, ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ତସ୍ମା। ସଜ୍ଜତ୍ଥାତି ସବ୍ବେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ହେତ୍ଥ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ ‘‘ଆପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋତି ଆହ ‘‘ଆପତ୍ତୀତି ପୁଜ୍ଜପ୍ପଯୋଗାଦିୱସେନ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ’’ତି। ସୀଲଆଚାରଦିଟ୍ଠିଆଜୀୱୱିପତ୍ତୀନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଠମା ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ସୀଲୱିପତ୍ତି ନାମ, ଅୱସେସା ପଞ୍ଚ ଆଚାରୱିପତ୍ତି ନାମ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଚ ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକାଦିଟ୍ଠି ଚ ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି ନାମ, ଆଜୀୱହେତୁ ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ଛ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଆଜୀୱୱିପତ୍ତି ନାମ, ଇତି ଇମାସଂ ସୀଲଆଚାରଦିଟ୍ଠିଆଜୀୱୱିପତ୍ତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରାତି ଅତ୍ଥୋ।

ନ କେୱଲଂ ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଯାନି ସିକ୍ଖାପଦସମୁଟ୍ଠାନାନୀତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି। ଏତାନି ହି କିଞ୍ଚାପି ଆପତ୍ତିଯା ସମୁଟ୍ଠାନାନି, ନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ, ୱୋହାରସୁଖତ୍ଥଂ ପନେୱଂ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଛସୁ ସମୁଟ୍ଠାନେସୁ। ତେସୂତି ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକେସୁ। ଏକଂ ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ ଏତିସ୍ସାତି ଏକସମୁଟ୍ଠାନା, ଏକେନ ୱା ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଏତିସ୍ସାତି ଏକସମୁଟ୍ଠାନା। ‘‘ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନା’’ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ସମୁଟ୍ଠାନୱସେନାତି ସମୁଟ୍ଠାନସୀସୱସେନ। ପଠମପାରାଜିକଂ ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଏତିସ୍ସାତି ପଠମପାରାଜିକସମୁଟ୍ଠାନା। ତଥା ଅଦିନ୍ନାଦାନସମୁଟ୍ଠାନା’’ତିଆଦୀସୁପି।

ସଯଂ ପଥୱିଖଣନେ କାଯେନ, ପରେ ଆଣାପେତ୍ୱା ଖଣାପନେ ୱାଚାଯ ଚ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ‘‘ପଥୱିଖଣନାଦୀସୁ ୱିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀନଂ ପରିଗ୍ଗହୋ। ପଠମକଥିନାପତ୍ତି କାଯୱାଚତୋ କତ୍ତବ୍ବଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱା ୱିକପ୍ପନଂ ୱା ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ହୋତି, ନୋ କରୋନ୍ତସ୍ସାତି ଆହ

‘‘ପଠମକଥିନାପତ୍ତି ୱିଯା’’ତି। ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ହତ୍ଥତୋ ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣାପତ୍ତି ତସ୍ସା ହତ୍ଥତୋ ଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ, ପରିୱତ୍ତକଂ ଅଦେନ୍ତସ୍ସ ଚ ହୋତୀତି କିରିଯାକିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି। ‘‘ସିଯା କରୋନ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ ସିଯାତି ‘‘ସିଯା ଖୋ ପନ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏୱମସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ‘‘କଦାଚୀ’’ତି ଇମିନା ସମାନତ୍ଥୋ ନିପାତୋ। ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗହଣାପତ୍ତି ସିଯା କିରିଯା ଗହଣେନ ଆପଜ୍ଜନତୋ, ସିଯା ଅକିରିଯା ପଟିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅକରଣତୋତି ଆହ ‘‘ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗହଣାପତ୍ତି ୱିଯା’’ତି। କୁଟିକାରାପତ୍ତି ୱତ୍ଥୁଂ ଦେସାପେତ୍ୱା ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତକରଣେ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସିଯା, ଅଦେସାପେତ୍ୱା ପନ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତକରଣେ ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ସିଯାତି ଆହ ‘‘କୁଟିକାରାପତ୍ତି ୱିଯା’’ତି।

ସଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱେନ ୱିମୋକ୍ଖୋ ଅସ୍ସାତି ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖୋତି ମଜ୍ଝେପଦଲୋପସମାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଯତୋ ୱୀତିକ୍କମସଞ୍ଞାଯା’’ତିଆଦି। ଇତରା ନାମ ଯତୋ ୱୀତିକ୍କମସଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱେନ ନ ମୁଚ୍ଚତି, ସା ଇତରସଦ୍ଦସ୍ସ ୱୁତ୍ତପଟିଯୋଗିୱିସଯତ୍ତା। ଯା ଅଚିତ୍ତକେନ ୱା ସଚିତ୍ତକମିସ୍ସକେନ ୱା ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ଯା ଆପତ୍ତି କଦାଚି ଅଚିତ୍ତକେନ ୱା କଦାଚି ସଚିତ୍ତକମିସ୍ସକେନ ୱା ସମୁଟ୍ଠାନେନ ସମୁଟ୍ଠାତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସଞ୍ଞାଦୁକଂ ଅନାପତ୍ତିମୁଖେନ ୱୁତ୍ତଂ, ସଚିତ୍ତକଦୁକଂ ଆପତ୍ତିମୁଖେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯସ୍ସାସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତୀତି ଯସ୍ସା ସଚିତ୍ତକାଯ ଆପତ୍ତିଯା ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ଯସ୍ସା ଚ ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକସଙ୍ଖାତାଯ ସୁରାପାନାଦିଅଚିତ୍ତକାଯ ଆପତ୍ତିଯା ୱତ୍ଥୁୱିଜାନନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ଅଯଂ ଲୋକୱଜ୍ଜା। ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ’’ତି ହି ଇଦଂ ୱଚନଂ ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଏକଂସତୋ ସଚିତ୍ତକସ୍ସ ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ’’ତି ୱିସେସନେ ପଯୋଜନଂ ଅତ୍ଥୀତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଗଣ୍ଠିପଦେ ‘‘ସୁରାପାନସ୍ମିଞ୍ହି ‘ସୁରା’ତି ୱା ‘ନ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱା ଜାନିତ୍ୱା ପିୱନେ ଅକୁସଲମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱା ଜାନିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜସ୍ସାପି ଲୋକୱଜ୍ଜଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଯସ୍ସା ପନ ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱା’’ତି ନିଯମୋ ନତ୍ଥି, ସା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ସେସା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜା’’ତି। ତଥା ହି ତସ୍ସା ୱତ୍ଥୁୱିଜାନନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ସିଯା କୁସଲଂ, ସିଯା ଅକୁସଲଂ, ସିଯା ଅବ୍ଯାକତନ୍ତି ‘‘ଅକୁସଲମେୱା’’ତି ନିଯମୋ ନତ୍ଥି। ଉଭଯତ୍ଥ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାତି କାଯଦ୍ୱାରେ, ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଚାତି ଉଭଯତ୍ଥ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବା ଆପତ୍ତି, ତା ପନ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦଯୋ। ‘‘ମନୋଦ୍ୱାରେ ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଇଦଂ ଯେଭୁଯ୍ଯୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତସାଦିଯନାଦୀସୁ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅକୁସଲଚିତ୍ତୋ ୱା ଆପଜ୍ଜତୀତି ପାରାଜିକସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିକାଯସଂସଗ୍ଗଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯଦୁଟ୍ଠଦୋସସଙ୍ଘଭେଦପ୍ପହାରଦାନତଲସତ୍ତିକାଦିଭେଦଂ ଆପତ୍ତିଂ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଂ ପଦସୋଧମ୍ମଂ ୱାଚେନ୍ତୋ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋତି ଏୱରୂପଂ ଆପତ୍ତିଂ କୁସଲଚିତ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚସହସେଯ୍ଯାଦିଂ ଅବ୍ଯାକତଚିତ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଯଂ ଅରହା ଆପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବଂ ଅବ୍ଯାକତଚିତ୍ତୋୱ ଆପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ‘‘କୁସଲାବ୍ଯାକତଚିତ୍ତୋ ୱା’’ତି।

ଦୁକ୍ଖୱେଦନାସମଙ୍ଗୀ ୱାତି ଦୁଟ୍ଠଦୋସାଦିଭେଦଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାସମଙ୍ଗୀ ଆପଜ୍ଜତି। ମେଥୁନଧମ୍ମାଦିଭେଦଂ ପନ ସୁଖୱେଦନାସମଙ୍ଗୀ ଆପଜ୍ଜତି। ଯଂ ସୁଖୱେଦନାସମଙ୍ଗୀ ଆପଜ୍ଜତି, ତଂଯେୱ ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନାସମଙ୍ଗୀ ଆପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ‘‘ଇତରୱେଦନାଦ୍ୱଯସମଙ୍ଗୀ ୱା’’ତି। ଇଦମ୍ପି ଚ ତିକଦ୍ୱଯଂ ଯେଭୁଯ୍ଯୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୋଧସମାପନ୍ନୋ ହି ଅଚିତ୍ତକୋ ଅୱେଦନୋ ସହସେଯ୍ଯାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି। କିଞ୍ଚାପି ଏୱଂ ଅନିଯମେନ ୱୁତ୍ତଂ, ୱିସେସୋ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀତି ହି ୱିସେସାଭିଧାନନିମିତ୍ତାଭ୍ଯୁପଗମେୱ ଯୁଜ୍ଜତି। ସବ୍ବେସଂ ୱସେନ ତୀଣି ଚିତ୍ତାନୀତି କୁସଲାକୁସଲାବ୍ଯାକତାନଂ ୱସେନ ପଦସୋଧମ୍ମାଦୀସୁ ତୀଣି ଚିତ୍ତାନି।

ଇଦାନି ତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତନିଦାନାଦିୱେଦନାତିକପରିଯୋସାନଂ ସତ୍ତରସପ୍ପକାରଂ ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଯୋଜେତୁଂ ‘‘ଇଧ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦେ। ୱେସାଲିଯନ୍ତି ଏୱଂନାମକେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ପୱତ୍ତୱୋହାରେ ନଗରେ। ତଞ୍ହି ନଗରଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପାକାରପରିକ୍ଖେପୱଡ୍ଢନେନ ୱିସାଲୀଭୂତତ୍ତା ‘‘ୱେସାଲୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦମ୍ପି ଚ ନଗରଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ସମ୍ପତ୍ତେଯେୱ ସବ୍ବାକାରୱେପୁଲ୍ଲତଂ ପତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯା’’ତି ଚ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାଯପୀ’’ତି ଚ ଦ୍ୱେ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋତି ମକ୍କଟିୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୂନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାଯା’’ତି ଚ ‘‘ସିକ୍ଖଂ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାଯା’’ତି ଚ ଇମା ଦ୍ୱେ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ। ଆପତ୍ତିକରା ଚ ହୋତୀତି ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ୱିସୁଂଯେୱାପତ୍ତିକରା ଚ ହୋତି। ଅଞ୍ଞୱାଦକସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ୱିଯାତି ଅଞ୍ଞୱାଦକସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ‘‘ୱିହେସକେ’’ତିଆଦିକା (ପାଚି। ୯୮) ୱିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଉଜ୍ଝାପନକସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହୋ। ଏତ୍ଥ ହି ଅଞ୍ଞୱାଦକାଦିତୋ ୱିସୁଂଯେୱ ୱିହେସକାଦୀସୁପି ପାଚିତ୍ତିଯଂ ହୋତି। ଯଥାହ ‘‘ରୋପିତେ ୱିହେସକେ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱା ଆପତ୍ତିଯା ୱା ଅନଯୁଞ୍ଜିଯମାନୋ ତଂ

ନକଥେତୁକାମୋ ତଂ ନୌଗ୍ଘାଟେତୁକାମୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ସଙ୍ଘଂ ୱିହେସେତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା’’ତିଆଦି (ପାରା। ୧୦୦)। ସୁପିନନ୍ତେ ୱିଜ୍ଜମାନାପି ମୋଚନସ୍ସାଦଚେତନା ଅବ୍ୟୋହାରିକତ୍ତା ଅନାପତ୍ତିକରାତି ଆହ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତାତିଆଦିକା ୱିୟା’’ତି। ତଥା ହି ଥିନମିଦ୍ଧେନ ଅଭିଭୂତତ୍ତା ସୁପିନେ ଚିତ୍ତଂ ଅବ୍ୟୋହାରିକଂ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅବ୍ୟୋହାରିକତ୍ତା ଓପକ୍କମନକିରିୟାପୱତ୍ତନିକାପି ଚେତନା ଅବ୍ୟୋହାରିକା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଅତ୍ଥେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତନା, ସା ଚ ଖୋ ଅବ୍ୟୋହାରିକା’’ତି (ପାରା। ୨୩୫), ତସ୍ମା ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା’’ତି ଅୟଂ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ଅନାପତ୍ତିକରା ଜାତା। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅଧିମାନା’’ତିଆଦିକଂ (ପାରା। ୧୯୭) ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀସୁ ୱିୟାତି ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀସୁ ‘‘ଅରଞ୍ଞା ୱା’’ତିଆଦିକା (ପାରା। ୯୧) ୱିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପଠମପାରାଜିକାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ଗାମେ, ନୋ ଅରଞ୍ଞେ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୯୦) ନୟେନ ଲେସଂ ଓଡ୍ଡେନ୍ତାନଂ ଲେସପିଦହନତ୍ଥଂ ‘‘ଅରଞ୍ଞା ୱା’’ତିଆଦିକା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି ଉପତ୍ଥମ୍ଭକରାୱ ହୋତି। ତେନେୱ ହି ‘‘ନନୁ, ଆୱୁସୋ, ତଥେୱେତଂ ହୋତୀ’’ତି (ପାରା। ୯୦) ଭିକ୍ଖୂହି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ମଗ୍ଗେତି ‘‘ମନୁସ୍ସାମନୁସ୍ସତିରଚ୍ଛାନଗତୱସେନା’’ତିଆଦିନା (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ତିଂସମଗ୍ଗେ। ଇମସ୍ସ ପନ ‘‘ଛିନ୍ନେ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତଚାଦୀନି ଅନୱସେସେତ୍ୱାତି ନିମିତ୍ତପ୍ପଦେସେ ବହି ଠିତାନି ଛୱିଚମ୍ମାନି ଅନୱସେସେତ୍ୱା। ନିମିତ୍ତସଣ୍ଠାନମତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ନିମିତ୍ତମଂସସ୍ସ ପନ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଛୱିଚମ୍ମସ୍ସ ଚ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଚମ୍ମଖିଲନ୍ତି ଚମ୍ମକ୍ଖଣ୍ଡଂ। ‘‘ଉଣ୍ଣିଗଣ୍ଡୋ’’ତିପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୫; ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୫୫) ୱଦନ୍ତି। ତଞ୍ହି ନିମିତ୍ତେ ଜାତତ୍ତା ନିମିତ୍ତମେୱ। ତେନାହ ‘‘ସେୱନଚିତ୍ତେ ସତି ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି। ସେୱନଚିତ୍ତେତି ମେଥୁନସେୱନଚିତ୍ତେ। କାୟସଂସଗ୍ଗସେୱନଚିତ୍ତେ ପନ ସତି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋୱ । ନଟ୍ଠୋ କାୟପ୍ପସାଦୋ ଏତ୍ଥାତି ନଟ୍ଠକାୟପ୍ପସାଦଂ, ସୁକ୍ଖପୀଳକଂ ୱା ମତଚମ୍ମଂ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ମତେ ଅକ୍ଖାୟିତେ, ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଅକ୍ଖାୟିତେ ଚ ପାରାଜିକାପତ୍ତିୱଚନତୋ (ପାରା। ୬୧) ପନ ନଟ୍ଠକାୟପ୍ପସାଦେପି ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତେ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକାପତ୍ତିୟେୱ। ନିମିତ୍ତସଣ୍ଠାନମତ୍ତମ୍ପି ଅନୱସେସେତ୍ୱାତି ନିମିତ୍ତାକାରେନ ଠିତଂ ୟଥାୱୁତ୍ତନିମିତ୍ତମଂସାଦିମ୍ପି ଅନୱସେସେତ୍ୱା। ୱଣସଙ୍ଖେପୱସେନାତି ୱଣସଙ୍ଗହୱସେନ। ୱଣେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ‘‘ଅମଗ୍ଗେନ ଅମଗ୍ଗଂ ପୱେସେତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୬୬) ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଦ୍ୱୀସୁ ସମ୍ଭିନ୍ନୱଣେସୁ ଏକେନ ୱଣେନ ପୱେସେତ୍ୱା ଦୁତିୟେନ ନୀହରନ୍ତସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ‘‘ଇମସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମୱସେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱଣସଙ୍ଖେପେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୬୬)। ମନୁସ୍ସାନଂ ପନ ଅକ୍ଖିଆଦୟୋପି ୱଣସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱଣେନ ଏକପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତଥା’’ତିଆଦିମାହ। ତେସଂ ୱଣସଙ୍ଗହୋ ‘‘ନୱଦ୍ୱାରୋ ମହାୱଣୋ’’ତି (ମି। ପ। ୨।୬।୧) ଏୱମାଦିସୁତ୍ତାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ଇତ୍ଥିପୁରିସପଣ୍ଡକୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ। ୱତ୍ଥିକୋସେସୂତି ୱତ୍ଥିପୁଟେସୁ ପୁରିସାନଂ ଅଙ୍ଗଜାତକୋସେସୁ। ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୀନଞ୍ଚ ତିରଚ୍ଛାନାନନ୍ତି ହତ୍ଥିଅସ୍ସଗୋଣଗଦ୍ରଭଓଟ୍ଠମହିଂସାଦୀନଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ। ତିରଚ୍ଛାନାନଂ ପନାତି ସବ୍ବେସମ୍ପି ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ। ସବ୍ବେସନ୍ତି ୟଥାୱୁତ୍ତମନୁସ୍ସାଦୀନଂ ସବ୍ବେସଂ।

ଏୱଂ ଜୀୱମାନକସରୀରେ ଲବ୍ଭମାନଂ ଆପତ୍ତିୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ମତସରୀରେ ଲବ୍ଭମାନଂ ଆପତ୍ତିୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମତସରୀରେ’’ତିଆଦିମାହ। ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗପସ୍ସାୱମଗ୍ଗମୁଖମଗ୍ଗାନଂ ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ ଠପେତ୍ୱା ୟଦା ଅପରେ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ଖାଦିତା, ତଦା ଉପଡ୍ଢକ୍ଖାୟିତଂ ନାମ ହୋତି। ନ କୁଥିତଂ ହୋତୀତି ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିଭାୱେନ କୁଥିତଂ ନ ହୋତି, ଅଲ୍ଲନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୟଦା ପନ ସରୀରଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ ହୋତି କୁଥିତଂ ନୀଲମକ୍ଖିକସମାକିଣ୍ଣଂ କିମିକୁଲସମାକୁଲଂ ନୱହି ୱଣମୁଖେହି ପଗ୍ଘରିତପୁବ୍ବକୁଣପଭାୱେନ ଉପଗନ୍ତୁମ୍ପି ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୫୯-୬୦), ତଦା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଞ୍ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟୱତ୍ଥୁଞ୍ଚ ୱିଜହତି, ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁମେୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘କୁଥିତେ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି। କୁଥିତେତି ଉଦ୍ଧୁମାତକଭାୱପ୍ପତ୍ତେ। ଇଦିସେ ହି ସରୀରେ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉପକ୍କମତୋ ଦୁକ୍କଟଂ। ତଥା ୱଟ୍ଟକତେ ମୁଖେ ଅଚ୍ଛୁପନ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସାତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୭୩) ୱିୱଟେ ମୁଖେ ଚତ୍ତାରି ପସ୍ସାନି, ତାଲୁକଞ୍ଚ ଅଫୁସନ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ପନ ହେଟ୍ଠା ୱା ଉପରି ୱା ଉଭୟପସ୍ସେହି ୱା ଛୁପନ୍ତଂ ପୱେସେତି, ପାରାଜିକଂ। ଚତୂହି ପସ୍ସେହି ଅଚ୍ଛୁପନ୍ତଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ତାଲୁକଂ ଛୁପତି, ପାରାଜିକମେୱ। ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତଜିୱ୍ହାୟ ୱା ଦନ୍ତେସୁ ୱା ଅଙ୍ଗଜାତଂ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଜୀୱମାନକସରୀରେପି ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତଜିୱ୍ହାୟ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟମେୱ। ୟଦି ପନ ବହି ଜିୱ୍ହାୟ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋମୁଖଂ ପୱେସେତି, ପାରାଜିକମେୱ। ୟଦି ପନ ଦନ୍ତା ସୁଫୁସିତା, ଅନ୍ତୋମୁଖେ ଓକାସୋ ନତ୍ଥି, ଦନ୍ତା ଚ ବହି ଓଟ୍ଠମଂସେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ତତ୍ଥ ୱାତେନ ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠଂ ଅଲ୍ଲୋକାସଂ ତିଲଫଲମତ୍ତମ୍ପି ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକମେୱ। ଉପ୍ପାଟିତେ ପନ ଓଟ୍ଠମଂସେ ଦନ୍ତେସୁୟେୱ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ। ୟୋପି ଦନ୍ତୋ ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ନ ସକ୍କା ଓଟ୍ଠେହି ପିଦହିତୁଂ, ତତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ୱେଦନାୟ ଅଟ୍ଟୋ ପୀଳିତୋ ୱେଦନାଟ୍ଟୋ। ଉମ୍ମତ୍ତକୋତି ଚେତ୍ଥ ପିତ୍ତୁମ୍ମତ୍ତକୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘ୟୋ ପିତ୍ତୱସେନା’’ତିଆଦି। ପିତ୍ତୱସେନାତି ବଦ୍ଧପିତ୍ତୱସେନ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ବଦ୍ଧପିତ୍ତେ ପିତ୍ତକୋସତୋ ଚଲିତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ସତ୍ତା ଉମ୍ମତ୍ତକା ହୋନ୍ତି, ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥସଞ୍ଞା ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅସାରୁପ୍ପଚରିୟଂ ଚରନ୍ତି, ଲହୁକଗରୁକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ମଦ୍ଦନ୍ତାପି ନ ଜାନନ୍ତି, ଭେସଜ୍ଜକିରିୟାୟପି ଅତେକିଚ୍ଛା ହୋନ୍ତି, ଏୱରୂପସ୍ସ ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ

ଅନାପତ୍ତି। ଅବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ପନ ଲୋହିତଂ ୱିଯ ସବ୍ବଙ୍ଗଗତଂ, ତମ୍ହି କୁପିତେ ସତ୍ତାନଂ କଣ୍ଡୁକଚ୍ଛୁସରୀରକମ୍ପାଦୀନି ହୋନ୍ତି, ତାନି ଭେସଜ୍ଜକିରିଯାଯ ୱୂପସମନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ବଦ୍ଧପିତ୍ତୱସେନା''ତି। ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ନାମ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଯକ୍ଖୁମ୍ମତ୍ତକୋ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ''ଯକ୍ଖେହି କତଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପୋ ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ''ତି। ଯକ୍ଖା କିର ଭେରୱାନି ଆରମ୍ମଣାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମୁଖେନ ହତ୍ଥଂ ପୱେସେତ୍ୱା, ହଦଯରୂପଂ ୱା ମଦ୍ଦନ୍ତା ସତ୍ତେ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତେ ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥସଞ୍ଞେ କରୋନ୍ତି, ଏୱରୂପସ୍ସ ଖିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ତେସଂ ପନ ଉଭିନ୍ନଂ ଅଯଂ ୱିସେସୋ – ପିତ୍ତୁମ୍ମତ୍ତକୋ ନିଚ୍ଚମେୱ ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ହୋତି, ପକତିସଞ୍ଞଂ ନ ଲଭତି। ଯକ୍ଖୁମ୍ମତ୍ତକୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ପକତିସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି। ଇଧ ପନ ପିତ୍ତୁମ୍ମତ୍ତକୋ ୱା ହୋତୁ, ଯକ୍ଖୁମ୍ମତ୍ତକୋ ୱା, ଯୋ ସବ୍ବସୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି କିଞ୍ଚି ନ ଜାନାତି, ଅଗ୍ଗିମ୍ପି ସୁୱଣ୍ଣମ୍ପି ଗୂଥମ୍ପି ଚନ୍ଦନମ୍ପି ଏକସଦିସଂ ମଦ୍ଦନ୍ତୋୱ ୱିଚରତି, ଏୱରୂପସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଅନ୍ତରନ୍ତରା ପକତିସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଞତ୍ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ଆପତ୍ତିଯେୱ। ତେନାହ ''ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଚ ଏତେସ''ନ୍ତିଆଦି।

ଅଧିମତ୍ତୱେଦନାଯାତି ଅଧିକପ୍ପମାଣାଯ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ। ଆଦିକମ୍ମେ ନିଯୁତ୍ତୋ ଆଦିକମ୍ମିକୋ, ଯୋ ଚ ଆଦିକମ୍ମେ ନିଯୁତ୍ତୋ, ସୋ ତସ୍ମିଂ କମ୍ମେ ଆଦିଭୂତୋ ହୋତୀତି ଆହ ''ଯୋ''ତିଆଦି। ଇଧ ପନ ସୁଦିନ୍ନତ୍ଥେରୋ ଆଦିକମ୍ମିକୋ, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଅୱସେସାନଂ ମକ୍କଟିସମଣୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକାଦୀନଂ ଆପତ୍ତିଯେୱ। ପଟିପାଦନଂ ସମ୍ପାଦନଂ। କରୋନ୍ତୋଯେୱ ହି ତଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି କିରିଯଂ। ଇଦଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୬୬) ପନ ଯେଭୁଯ୍ୟୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ମେଥୁନଧମ୍ମେ ପରୂପକ୍କମେ ସତି ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ଅକିରିଯସମୁଟ୍ଠାନଭାୱତୋ। ମେଥୁନପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ହି କାମସଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱେନ ମୁଚ୍ଚନତୋ ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ। ''ଅନାପତ୍ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ, ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସା''ତି (ପାରା। ୬୬) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ମେଥୁନଚିତ୍ତେନେୱ ନଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ୱିନା ଚିତ୍ତେନାତି ସଚିତ୍ତକଂ। ରାଗୱସେନେୱ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ। କାଯଦ୍ୱାରେନେୱ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ କାଯକମ୍ମଂ। ଚିତ୍ତଂ ପନେତ୍ଥ ଅଙ୍ଗମତ୍ତଂ ହୋତି , ନ ତସ୍ସ ୱସେନ କମ୍ମଭାୱୋ ଲବ୍ଭତି। ଲୋଭଚିତ୍ତେନେୱ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ। ସୁଖସମଙ୍ଗୀ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମଙ୍ଗୀ ୱା ଆପଜ୍ଜତୀତି ଦ୍ୱିୱେଦନଂ। ନନୁ ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ଆପତ୍ତିଯା ହୋନ୍ତି, ନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ, ଅଥ କସ୍ମା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ୱୁତ୍ତାନୀତି ଆହ ''ଇମାନି ଚ ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ନାମା''ତିଆଦି। ଆପତ୍ତିଯା ହୋନ୍ତୀତି ଅଜ୍ଝାଚାରସ୍ସ ହୋନ୍ତି।

ମୁନନତୋ ଅନୁମୁନନତୋ ମୁତି, ଞାଣଂ, ତଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମୁତିମା, ଞାଣୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା

ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ। ଏକକୁଟିକାଦିଭେଦୋ ସବ୍ବୋପି ଗାମୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଏକକୁଟିକାଦିଭେଦୋତି ଯସ୍ମିଂ ଗାମେ ଏକା ଏୱ କୁଟି ଏକଂ ଗେହଂ ସେଯ୍ୟଥାପି ମଲଯଜନପଦେ, ଅଯଂ ଏକକୁଟିକୋ ଗାମୋ ନାମ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ''ଦ୍ୱିକୁଟିକୋପି ଗାମୋ, ତିକୁଟିକୋପି ଗାମୋ, ଚତୁକ୍କୁଟିକୋପି ଗାମୋ''ତି (ପାରା। ୯୨) ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଭିନୱନିୱିଟ୍ଠୋ ଏକକୁଟିକାଦିଗାମୋ ପନ ଯାୱ ମନୁସ୍ସା ପୱିସିତ୍ୱା ୱାସଂ ନ କପ୍ପେନ୍ତି, ତାୱ ଗାମସଙ୍ଖଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। କିଂଭୂତୋତି ଆହ ''ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ନାମ ଇଟ୍ଠକପାକାରଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତମସୋ କଣ୍ଟକସାଖାହିପି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ତବ୍ବିପରୀତୋ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଅମନୁସ୍ସୋ ନାମ ଯୋ ସବ୍ବସୋ ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଅଭାୱେନ ଯକ୍ଖପରିଗ୍ଗହଭୂତୋ, ଯତୋ ୱା ମନୁସ୍ସା କେନଚି କରଣୀଯେନ ପୁନପି ଆଗନ୍ତୁକାମା ଏୱ ଅପକ୍କନ୍ତା, ଯତୋ ପନ ନିରପେକ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି, ସୋ ଗାମସଙ୍ଖଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ନ କେୱଲଂ ଏକକୁଟିକାଦିଭେଦୋୱାତି ଆହ ''ଅନ୍ତମସୋ''ତିଆଦି। ଯୋ କୋଚି ସତ୍ଥୋପୀତି ଜଙ୍ଘସତ୍ଥସକଟସତ୍ଥାଦୀସୁ ଯୋ କୋଚି ସତ୍ଥୋପି। ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ନିଗମନଗରାନି ୱିଯ ଗାମଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗାମୂପଚାରୋପି ସଙ୍ଗହିତୋତି ଆହ ''ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା''ତି। ଅଞ୍ଞଥା ପନ ମାତିକାଯ ଅନୱସେସତୋ ଅୱହାରଟ୍ଠାନପରିଗ୍ଗହୋ କତୋ ନାମ ନ ହୋତି, ନ ଚ ବୁଦ୍ଧା ସାୱସେସଂ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି।

ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଗାମଗାମୂପଚାରେସୁ। ଦ୍ୱାରେତି ନିବ୍ବକୋସସ୍ସ ଉଦକପତନଟ୍ଠାନତୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ। ଅନ୍ତୋଗେହେତି ପମୁଖସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ। କତପରିକ୍ଖେପୋତି ପାକାରୱତିଆଦୀହି କତପରିକ୍ଖେପୋ। ସୁପ୍ପପତନାଦିପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନେତ୍ଥ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଘରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତୋ। ନ କେୱଲଂ ଘରସ୍ସ ପୁରତୋ, ଅଥ ଖୋ ସମନ୍ତତୋ ତତ୍ତକୋୱ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଘରୂପଚାରୋ ନାମାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ''ପୁରତୋ''ତିଆଦିକଂ ପନ ଲୋକିଯେହି ତଥାକରଣତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଥାମମଜ୍ଝିମସ୍ସାତି ମଜ୍ଝିମଥାମସ୍ସ, ନେୱ ଅପ୍ପଥାମସ୍ସ, ନ ମହାଥାମସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ''ଯଥା ତରୁଣମନୁସ୍ସା''ତିଆଦିନା ଯଥା ମାତୁଗାମୋ କାକେ ଉଡ୍ଡାପେନ୍ତୋ ଉଜୁକମେୱ ହତ୍ଥଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଲେଡ୍ଡୁଂ ଖିପତି, ଯଥା ଚ ଉଦକୁକ୍ଖେପେ ଉଦକଂ ଖିପନ୍ତି, ଏୱଂ ଖିତ୍ତସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁସ୍ସ ପତିତଟ୍ଠାନଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ପୱତ୍ତିତ୍ୱାତି ଲୁଠିତ୍ୱା, ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ସଚେ ଦ୍ୱେ ଇନ୍ଦଖୀଲା ହୋନ୍ତୀତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୨) ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ସଚେ ଅନୁରାଧପୁରସ୍ସେୱ ଦ୍ୱେ ଉମ୍ମାରା ହୋନ୍ତି। ଯସ୍ସ ପନ ଏକୋ, ତସ୍ସ ଗାମଦ୍ୱାରବାହାନଂ ୱେମଜ୍ଝେ ଠିତସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତବ୍ଭନ୍ତରଂ ଗାମୂପଚାରୋ ନାମ। ଯତ୍ର ପନ ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ନତ୍ଥି, ତତ୍ର ଗାମଦ୍ୱାରବାହାନଂ ୱେମଜ୍ଝଂ। ଯତ୍ର ଦ୍ୱାରବାହାପି ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ୱତିଯା ୱା

ପାକାରସ୍ସ ୱା କୋଟିୱେମଜ୍ଝଂୱ ଇନ୍ଦଖୀଲଟ୍ଠାନିଯତ୍ତା ଇନ୍ଦଖୀଲୋତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଯୋ ପନ ଗାମୋ ପୁବ୍ବେ ମହା ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛା କୁଲେସୁ ନଟ୍ଠେସୁ ଅପ୍ପକୋ ହୋତି, ସୋ ଘରୂପଚାରତୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତେନେୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ। ପୁରିମପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନସ୍ସ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସାପି ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସାପି ଅପ୍ପମାଣମେୱାତି। ନନୁ ଚେତଂ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରଦସ୍ସନଂ ପଦଭାଜନେନ ୱିରୁଦ୍ଧମିୱ ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ହି ‘‘ଗାମୂପଚାରୋ ନାମ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଇନ୍ଦଖୀଲେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’’ତି (ପାରା। ୯୨) ୱତ୍ୱା ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’’ତି (ପାରା। ୯୨) ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ତଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତଂ ଗାମସଙ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ଗାମୂପଚାରୋତି ୱୁତ୍ତୋତି ଆହ ‘‘ପଦଭାଜନେପି ହି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି।

ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଇଧ ଗାମୋ ନାମ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଚ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଚ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୨)। ତତ୍ର ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋଯେୱ ପରିଚ୍ଛେଦୋ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ୱିସୁଂ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଗାମୂପଚାରୋ ନାମ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଇନ୍ଦଖୀଲେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’’ତି ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପନ ଗାମସ୍ସ ଗାମପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଗାମପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’’ତି (ପାରା। ୯୨) ୱୁତ୍ତଂ। ଗାମପରିଚ୍ଛେଦେ ଚ ଦସ୍ସିତେ ଗାମୂପଚାରଲକ୍ଖଣଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି ପୁନ ‘‘ତତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ତତ୍ଥାପି ଅଯମେୱ ଯଥାୱୁତ୍ତୋତି। ଯୋ ପନ ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତଂଯେୱ ‘‘ଗାମୂପଚାରୋ’’ତି ୱଦତି, ତସ୍ସ ଘରୂପଚାରୋ ‘‘ଗାମୋ’’ତି ଆପଜ୍ଜତି। ତତୋ ଘରଂ ଘରୂପଚାରୋ, ଗାମୋ ଗାମୂପଚାରୋତି ଏସ ୱିଭାଗୋ ସଙ୍କରୀଯତି। ଅସଂକରତୋ ଚେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ପାଠଇଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱେତ୍ଥ ଗାମୋ, ଗାମୂପଚାରୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଉପଚାରେସୁ। ଯ୍ୱାଯଂ ଉପଚାରୋ ଦସ୍ସିତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନାଦୀସୁପି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅସଂକଚ୍ଚିକାଗାମପ୍ପୱେସନଂ (ପାଚି। ୧୨୨୫) ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଯୋ ପନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ନ କତ୍ଥଚି ୱିନଯପିଟକେ ଉପଯୋଗଂ ଗତୋ। କେୱଲଂ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋକାସତୋ ଅପରୋ ଏକୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଗାମୂପଚାରୋ ନାମାତି ଞାପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ହି ଞାଯତି ‘‘ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସାପି ଚେ ଗାମସ୍ସ ଏକୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ କପ୍ପିଯଭୂମି ସମାନୋ ଉପଚାରୋତି ୱୁତ୍ତୋ, ପଗେୱ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପୋକାସତୋ ଏକୋ’’ତି। ଇମେସଂ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଇମେସଂ ଗାମାରଞ୍ଞାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ। ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁନ୍ତି ପାଦଗ୍ଘନକଂ। ଅୱହରନ୍ତସ୍ସାତି ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ।

ଅଦିନ୍ନନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୯୨) ଦନ୍ତପୋନସିକ୍ଖାପଦେ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମ୍ପି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତକଂ କପ୍ପିଯଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଇଧ ପନ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ ସସାମିକଂ ଭଣ୍ଡଂ, ତଦେତଂ ତେହି ସାମିକେହି କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ନ ଦିନ୍ନନ୍ତି ଅଦିନ୍ନଂ। ଅୱହାରପ୍ପହୋନକମେୱ ପନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସ ମନୁସ୍ସଜାତିକସ୍ସ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଖାସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ତ-କାରେନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ସଙ୍ଖା ସଙ୍ଖାତନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ଏକନ୍ତି ପଦତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ଅନତ୍ଥନ୍ତରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୋଟ୍ଠାସସ୍ସେତଂ ନାମଂ ଭାଗତୋ ସଙ୍ଖାଯତି ଉପଟ୍ଠାତୀତି କତ୍ୱା। ପପଞ୍ଚସଙ୍ଖାତି ସତ୍ତାନଂ ସଂସାରେ ପପଞ୍ଚେନ୍ତି ଚିରାଯନ୍ତୀତି ପପଞ୍ଚା, ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଯୋ, ଯସ୍ସ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତଂ ‘‘ରତ୍ତୋ’’ତି ୱା ‘‘ମତ୍ତୋ’’ତି ୱା ‘‘ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନିୱିଟ୍ଠୋ’’ତି ୱା ପପଞ୍ଚେନ୍ତି ବ୍ଯଞ୍ଜେନ୍ତୀତି ପପଞ୍ଚା, ସଙ୍ଖା ୱୁଚ୍ଚତି କୋଟ୍ଠାସୋ, ପପଞ୍ଚାୱ ସଙ୍ଖା ପପଞ୍ଚସଙ୍ଖା, ପପଞ୍ଚକୋଟ୍ଠାସାତି ଅତ୍ଥୋ, ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଯୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତସଙ୍ଖାତୋତି ‘‘ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତୋ’’ତି କଥିତୋ। ଏକୋ ଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋତି ୱିସ୍ସାସତାୱକାଲିକାଦିଗ୍ଗାହୱସପ୍ପୱତ୍ତଅଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋ। ଥେଯ୍ଯସଙ୍ଖାତେନାତି ଥେଯ୍ଯଭୂତଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସେନ। ଯଦି ଏୱଂ ଅଥ କସ୍ମା ଏତସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତୋ ଅୱହରଣଚିତ୍ତୋ’’ତି (ପାରା। ୯୨) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯୋ ଚା’’ତିଆଦି। ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱାତି ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ, ସଦ୍ଦତ୍ଥମନପେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅତ୍ଥମେୱାତି ଭାୱତ୍ଥମେୱ।

ତେ ପନ ଅୱହାରାତି ତେ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଅୱହାରା। ସୱିଞ୍ଞାଣକାୱିଞ୍ଞାଣକୱସେନ ନାନାୱିଧୋ ଭଣ୍ଡୋ ଏତସ୍ସ ପଞ୍ଚକସ୍ସାତି ନାନାଭଣ୍ଡଂ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅୱହାରାନଂ ସମୂହୋ ପଞ୍ଚକଂ, ପଞ୍ଚପରିମାଣମସ୍ସାତି ୱା ପଞ୍ଚକଂ, ନାନାଭଣ୍ଡମେୱ ପଞ୍ଚକଂ ନାନାଭଣ୍ଡପଞ୍ଚକଂ। ସୱିଞ୍ଞାଣକୱସେନ ଏକୋ ଭଣ୍ଡୋ ଏତସ୍ସାତି ଏକଭଣ୍ଡଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ସାହତ୍ଥିକୋୱ ପଞ୍ଚକଂ ସାହତ୍ଥିକପଞ୍ଚକଂ। ଆଦିପଦୱସେନ ଚେତଂ ନାମଂ କୁସଲାଦିତ୍ତିକସ୍ସ କୁସଲତ୍ତିକୱୋହାରୋ ୱିଯ। ତସ୍ମା ସାହତ୍ଥିକାଦିପଞ୍ଚକନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁ ପଞ୍ଚକଦ୍ୱଯେସୁ। ଏତସ୍ସେୱାତି ‘‘ଆଦିଯେଯ୍ଯା’’ତି ଏତସ୍ସେୱ ମାତିକାପଦସ୍ସ। ଇମେସଂ ପଦାନଂ ୱସେନାତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପଦାନଂ ୱସେନ। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମପଦଂ ଅଭିଯୋଗୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଦୁତିଯପଦଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭଣ୍ଡଂ ହରନ୍ତସ୍ସ ଗଚ୍ଛତୋ ୱସେନ, ତତିଯପଦଂ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଭଣ୍ଡୱସେନ, ଚତୁତ୍ଥଂ ସୱିଞ୍ଞାଣକୱସେନ, ପଞ୍ଚମଂ ଥଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତାଦିୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ନେସଂ ଅତ୍ଥଯୋଜନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ପଞ୍ଚକେସୁ। ଇତରନ୍ତି ଏକଭଣ୍ଡପଞ୍ଚକଂ। ଆରାମନ୍ତି ପୁପ୍ଫାରାମଫଲାରାମଂ। ଅଭିଯୁଞ୍ଜତୀତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୨) ପରସନ୍ତକଂ ‘‘ମମ ସନ୍ତକୋୱ ଅଯ’’ନ୍ତି ମୁସା ଭଣିତ୍ୱା ଅଭିଯୁଞ୍ଜତି ଚୋଦେତି, ଅଟ୍ଟଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେପି ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ପୁବ୍ବପଯୋଗତ୍ତା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆପତ୍ତିଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି, ଦୁକ୍କଟସଙ୍ଖାତା ଆପତ୍ତି ଭୱେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଦୁକ୍କଟସଞ୍ଞିତସ୍ସ ୱୀତିକ୍କମସ୍ସ ଆପଜ୍ଜନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନଯୋ ‘‘ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ। ସାମିକସ୍ସ ୱିମତିଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ୱିନିଚ୍ଛଯକୁସଲତାଯ, ବଲୱନିସ୍ସିତାଦିଭାୱେନ ୱା ଆରାମସାମିକସ୍ସ ସଂସଯଂ ଜନେତି। କଥଂ? ତଞ୍ହି ତଥା ୱିନିଚ୍ଛଯପ୍ପସୁତଂ ଦିସ୍ୱା ସାମିକୋ ଚିନ୍ତେତି ‘‘ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଇମଂ ଆରାମଂ ଅତ୍ତନୋ କାତୁଂ, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ନୁ ଖୋ’’ତି। ଏୱଂ ତସ୍ସ ୱିମତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ତେନ ଉପ୍ପାଦିତା ହୋତି। ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପତୀତି ଯଦା ପନ ସାମିକୋ ‘‘ଅଯଂ ଥଦ୍ଧୋ କକ୍ଖଳୋ ଜୀୱିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତରାଯମ୍ପି ମେ କରେଯ୍ୟ, ଅଲଂ ଦାନି ମଯ୍ହଂ ଇମିନା ଆରାମେନା’’ତି ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପତି, ଉସ୍ସାହଂ ଠପେତି, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକକରଣେ ନିରୁସ୍ସାହୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ ସଚେ ସଯମ୍ପି କତଧୁରନିକ୍ଖେପୋ ଚାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଥ ପନ ସାମିକେନ ଧୁରେ ନିକ୍ଖିତ୍ତେପି ଅଭିଯୁଞ୍ଜକୋ ଧୁରଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାୱ ‘‘ଇମଂ ସୁଟ୍ଠୁ ପୀଳେତ୍ୱା ମମ ଆଣାପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କିଙ୍କାରପ୍ପଟିସ୍ସାୱିଭାୱେ ଠପେତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଦାତବ୍ବଭାୱେ ସୌସ୍ସାହୋ, ରକ୍ଖତି ତାୱ। ଅଥାପି ଅଭିଯୁଞ୍ଜକୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ନ ଦାନି ଇମଂ ଇମସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପତି, ସାମିକୋ ପନ ଧୁରଂ ନ ନିକ୍ଖିପତି, ପକ୍ଖଂ ପରିଯେସତି, କାଲଂ ଆଗମେତି, ‘‘ଲଜ୍ଜିପରିସଂ ତାୱ ଲଭାମି, ପଚ୍ଛା ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗହଣେଯେୱ ସୌସ୍ସାହୋ ହୋତି, ରକ୍ଖତିଯେୱ। ଯଦା ପନ ‘‘ସୋପି ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି, ‘‘ସାମିକୋପି ନ ଲଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଏୱଂ ଉଭୋ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ତଦା ଅଭିଯୁଞ୍ଜକସ୍ସ ପାରାଜିକଂ।

ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ହରନ୍ତୋତି ୱେତନେନ ୱା ମିତ୍ତଭାୱେନ ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ହରନ୍ତୋ। ସୀସେ ଭାରନ୍ତି ସୀସେ ଠିତଭାରଂ। ସୀସସ୍ସ ତାୱ ପୁରିମଗଲେ ଗଲୱାଟକୋ, ପିଟ୍ଠିଗଲେ କେସଞ୍ଚି କେସନ୍ତେ ଆୱଟ୍ଟୋ ହୋତି, ଗଲସ୍ସେୱ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ କେସଞ୍ଚି କେସା ଓରୁଯ୍ହ ଜାଯନ୍ତି, ଯେ ‘‘କଣ୍ଣଚୂଳିକା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ଅଧୋଭାଗୋ ଚାତି ଅଯଂ ହେଟ୍ଠିମକୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ, ତତୋ ଉପରି ସୀସଂ, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଠିତଭାରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଖନ୍ଧଂ ଓରୋପେତୀତି ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ କଣ୍ଣଚୂଳିକାହି ପଟ୍ଠାଯ ହେଟ୍ଠା, କପ୍ପରେହି ପଟ୍ଠାଯ ଉପରି, ପିଟ୍ଠିଗଲାୱଟ୍ଟତୋ ଚ ଗଲୱାଟକତୋ ଚ ପଟ୍ଠାଯ ହେଟ୍ଠା, ପିଟ୍ଠିୱେମଜ୍ଝାୱଟ୍ଟତୋ ଚ ଉରପରିଚ୍ଛେଦମଜ୍ଝେ, ହଦଯାୱାଟକତୋ ଚ ପଟ୍ଠାଯ ଉପରି ଖନ୍ଧୋ, ତଂ ଓରୋପେତି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ଇଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଏତ୍ଥ ଯାହୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୧) ସାମିକେହି ଅନାଣତ୍ତୋ ସଯମେୱ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଇଦଂ ନାମ ଦେଥ, ଅହଂ ୱୋ ଭଣ୍ଡଂ ୱହାମୀ’’ତି ତେସଂ ଭଣ୍ଡଂ ସୀସେନ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେନ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଆମସତି, ଦୁକ୍କଟଂ। ଯଥାୱୁତ୍ତସୀସପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅନତିକ୍କମନ୍ତୋୱ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଘଂସନ୍ତୋ ସାରେତିପି ପଚ୍ଚାସାରେତିପି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ। ଖନ୍ଧଂ ଓରୋପିତମତ୍ତେ କିଞ୍ଚାପି ସାମିକାନଂ ‘‘ୱହତୂ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ତେହି ପନ ଅନାଣତ୍ତତ୍ତା ପାରାଜିକଂ। ଖନ୍ଧଂ ପନ ଅନୋରୋପେତ୍ୱାପି ସୀସତୋ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଚାୱେନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକଂ। ଯମକଭାରସ୍ସ ପନ ଏକୋ ଭାଗୋ ସୀସେ ପତିଟ୍ଠାତି, ଏକୋ ପିଟ୍ଠିଯଂ, ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଠାନାନଂ ୱସେନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ପନ ସୁଦ୍ଧସୀସଭାରସ୍ସେୱ ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଯୋ ଚାଯଂ ସୀସଭାରେ ୱୁତ୍ତୋ, ଖନ୍ଧଭାରାଦୀସୁପି ଅଯମେୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଭଣ୍ଡନ୍ତି ସଙ୍ଗୋପନତ୍ଥାଯ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେ ପରେହି ଠପିତଭଣ୍ଡଂ। ଅହଂ ନ ଗଣ୍ହାମୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅତୀତତ୍ଥେ ଚେତଂ ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ, ନାହଂ ଗହେସିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍କଟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୧୧) ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେପି ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ପୁବ୍ବପଯୋଗତ୍ତା। ‘‘କିଂ ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ, ନେୱିଦଂ ମଯ୍ହଂ ଅନୁରୂପଂ, ନ ତୁମ୍ହାକ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତସ୍ସାପି ଦୁକ୍କଟମେୱ। ସାମିକସ୍ସ ୱିମତିଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ‘‘ରହୋ ମଯା ଏତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପିତଂ, ନ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଜାନାତି, ଦସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ମେ, ନୋ’’ତି ସାମିକସ୍ସ ୱିମତିଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପତୀତି ତସ୍ସ ଫରୁସାଦିଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଉସ୍ସାହଂ ଠପେତି। ତତ୍ର ସଚାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘କିଲମେତ୍ୱା ନଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଦାନେ ସୌସ୍ସାହୋ, ରକ୍ଖତି ତାୱ। ସଚେ ସୋ ଦାନେ ନିରୁସ୍ସାହୋ, ଭଣ୍ଡସାମିକୋ ପନ ଗହଣେ ସୌସ୍ସାହୋ, ରକ୍ଖତେୱ। ଯଦି ପନ ସୋ ତସ୍ମିଂ ଦାନେ ନିରୁସ୍ସାହୋ, ଭଣ୍ଡସାମିକୋପି ‘‘ନ ମଯ୍ହଂ ଦସ୍ସତୀ’’ତି ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପତି, ଏୱଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାରାଜିକଂ। ଯଦିପି ମୁଖେନ ‘‘ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତି, ଚିତ୍ତେନ ପନ ଅଦାତୁକାମୋ, ଏୱମ୍ପି ସାମିକସ୍ସ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାରାଜିକଂ।

ସହଭଣ୍ଡହାରକଂନେସ୍ସାମୀତି ‘‘ସହଭଣ୍ଡହାରକଂ ଭଣ୍ଡଂ ନେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା। ପଠମଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେତୀତି ଭଣ୍ଡହାରକଂ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗମନପଥଂ ୱାରେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ରୁଚିତମଗ୍ଗଂ ଏକପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେତି। ଥଲଟ୍ଠନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୪) ଥଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଭୂମିତଲେ ୱା ପାସାଣପବ୍ବତତଲାଦୀସୁ ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ୱା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ୱା ଠପିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଫନ୍ଦାପେତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଯୋ ଫନ୍ଦାପେତି , ତସ୍ସ ପଯୋଗେ ପଯୋଗେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଆମସନେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଫନ୍ଦାପନେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଆମସନଫନ୍ଦାପନପଯୋଗେ

କରୋନ୍ତସ୍ସେଓ ହୋତି। ‘‘ଏକପଯୋଗେନ ଗଣ୍ଠନ୍ତସ୍ସ ପନ ଉଦ୍ଧାରେ ପାରାଜିକମେଓ, ନ ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାନୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଠାନାତି ଠିତଟ୍ଠାନତୋ। ସଚେ ତଂ ଥଲଟ୍ଠଂ ରାସିକତଂ ହୋତି, ଅନ୍ତୋକୁମ୍ଭିଯଂ ଭାଜନଗତକରଣମୁଟ୍ଠିଚ୍ଛେଦନୱିନିଚ୍ଛଯେନ ୱିନିଚ୍ଛିନିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଏକାବଦ୍ଧଂ ସିଲେସନିଯ୍ଯାସାଦି, ପକ୍କମଧୁଫାଣିତୱିନିଚ୍ଛଯେନ ୱିନିଚ୍ଛିନିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଗରୁକଂ ହୋତି ଭାରବଦ୍ଧଂ ଲୋହପିଣ୍ଡିତେଲମଧୁଘଟାଦି ୱା, କୁମ୍ଭିଯଂ ଠାନାଚାୱନୱିନିଚ୍ଛଯେନ ୱିନିଚ୍ଛିନିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଖଲିକାବଦ୍ଧସ୍ସ ଚ ଠାନଭେଦୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବୋ। ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠପିତଂ ପନ ପାୱାରତ୍ଥରଣକଟସାରକାଦିଂ ଉଜୁକଂ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢତି, ପାରିମନ୍ତେ ଓରିମନ୍ତେନ ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ପାରାଜିକଂ। ତଥେୱ ଗହେତ୍ୱା ପରତୋ ପେଲ୍ଲତି, ପାରିମନ୍ତେ ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ ଓରିମନ୍ତେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ପାରାଜିକଂ। ୱାମତୋ ୱା ଦକ୍ଖିଣତୋ ୱା ଅପନାମେନ୍ତସ୍ସ ୱାମନ୍ତେନ ୱା ଦକ୍ଖିଣନ୍ତେନ ୱା ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ ଦକ୍ଖିଣନ୍ତେ ୱା ୱାମନ୍ତେ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତେ ପାରାଜିକଂ। ୱେଠେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧରତି, କେସଗ୍ଗମତ୍ତଂ ଆକାସଗତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକଂ।

ସକୋ ହତ୍ଥୋ ସହତ୍ଥୋ, ତେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ୱା ସମ୍ବନ୍ଧୀତି ସାହତ୍ଥିକୋ, ଅୱହାରୋ। ଆଣାପନଂ ଆଣତ୍ତି, ତାଯ ଆଣତ୍ତିଯା ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅୱହାରୋ ଆଣତ୍ତିକୋ। ନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗୋ, ସୁଙ୍କଘାତଟ୍ଠାନେ, ପରିକପ୍ପିତୋକାସେ ଚ ଠତ୍ୱା ଭଣ୍ଡସ୍ସ ବହି ନିପାତନଂ, ନିସ୍ସଗ୍ଗୋୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୋ। କିରିଯାସିଦ୍ଧିତୋ ପୁରେତରମେୱ ପାରାଜିକାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତୀତି ଅତ୍ଥସାଧକୋ। ଧୁରସ୍ସ ଆଲଯସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଭାରସ୍ସ ନିକ୍ଖିପନଂ ପରିଚ୍ଚଜନଂ ନିରୁସ୍ସାହଭାୱାପଜ୍ଜନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପୋ। ଇଦାନି ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱା ତେସଂ ଅତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ଥ ସାହତ୍ଥିକୋ ନାମା’’ତିଆଦିମାହ। ସହତ୍ଥାତି ସହତ୍ଥେନ। କରଣତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ। ‘‘ଅସୁକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରା’’ତି ଅଞ୍ଞଂ ଆଣାପେତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏୱ ଆପତ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଦି ଏୱଂ ଇମସ୍ସ, ଅତ୍ଥସାଧକସ୍ସ ଚ କୋ ୱିସେସୋତି? ତଂ ଖଣଂ ଏୱ ଗହଣେ ନିଯୁଞ୍ଜନଂ ଆଣତ୍ତିକପଯୋଗୋ, କାଲନ୍ତରେନ ଗହଣତ୍ଥଂ ନିଯୋଗୋ ଅତ୍ଥସାଧକୋତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୯୨; ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୯୨) ଅଯମେତେସଂ ୱିସେସୋତି। ତେନେୱାହ ‘‘ଅସୁକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ଯଦା ସକ୍କୋସି, ତଦା ତଂ ଅୱହରାତି ଆଣାପେତୀ’’ତି।

ସୁଙ୍କଘାତପରିକପ୍ପିତୋକାସାନନ୍ତି ସୁଙ୍କଘାତଞ୍ଚ ପରିକପ୍ପିତୋକାସୋ ଚ ସୁଙ୍କଘାତପରିକପ୍ପିତୋକାସା, ତେସଂ। ତତ୍ଥ ସୁଙ୍କଘାତନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧। ୧୧୩) ରୁକ୍ଖପବ୍ବତାଦିସଞ୍ଞାଣେନ ନିଯମିତସ୍ସ ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତଞ୍ହି ଯସ୍ମା ତତୋ ରାଜଦେଯ୍ଯଭାଗଂ ସୁଙ୍କଂ ଅଦତ୍ୱା ନୀହରନ୍ତା ରଞ୍ଞୋ ସୁଙ୍କଂ ହନନ୍ତି ୱିନାସେନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ସୁଙ୍କଘାତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କୋଚି ପରପରିୱେଣାଦୀନି ପୱିଟ୍ଠୋ କିଞ୍ଚି ଲୋଭନେଯ୍ଯଭଣ୍ଡଂ ଦିସ୍ୱା ଦ୍ୱାରପ୍ପମୁଖାଦିୱସେନ ଯଂ ଠାନଂ ‘‘ସଚେ ମଂ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ଦଟ୍ଠୁକାମତାଯ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ୱିଯ ଦସ୍ସାମି, ନୋ ଚେ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପରିକପ୍ପେତି, ଅଯଂ ପରିକପ୍ପିତୋକାସୋ। ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେଯେୱ ପାରାଜିକନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୨୧) ଅତ୍ଥସାଧକଚେତନାକ୍ଖଣେଯେୱ ପାରାଜିକଂ। ସଚେପି ଅୱହାରକୋ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସାତିକ୍କମେନପି ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରତି, ଆଣାପକୋ ଚ ଅନ୍ତରାଯେୱ କାଲଂ କରୋତି, ହୀନାଯ ୱା ଆୱତ୍ତତି, ଅସ୍ସମଣୋୱ ହୁତ୍ୱା କାଲଂ ୱା କରିସ୍ସତି, ହୀନାଯ ୱା ଆୱତ୍ତିସ୍ସତି, ଅୱହାରକସ୍ସ ପନ ଅୱହାରକ୍ଖଣେଯେୱ ପାରାଜିକଂ। ପାଦଗ୍ଘନକତେଲନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୪) ଏତ୍ଥ ପାଦୋ ନାମ କହାପଣସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥୋ ଭାଗୋ, ତଂ ଅଗ୍ଘତୀତି ପାଦଗ୍ଘନକଂ, ପାଦଗ୍ଘନକଞ୍ଚ ତଂ ତେଲଞ୍ଚାତି ପାଦଗ୍ଘନକତେଲଂ। ଉପାହନା ଆଦି ଯେସଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ତାନି ଉପାହନାଦୀନି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଦୁକୂଲସାଟକଚମ୍ମକ୍ଖଣ୍ଡାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ପକ୍ଖିପତୀତି ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତେନ ପକ୍ଖିପତି। ତେନାହ ‘‘ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେଯେୱ ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ସଚେ ପନ ଅତ୍ତନୋପି କୁମ୍ଭିଯଂ ଅଞ୍ଞୋ ସପ୍ପିଂ ୱା ତେଲଂ ୱା ଆକିରତି, ତତ୍ର ଚାଯଂ ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତେନ ତେଲପିୱନକଂ ଭଣ୍ଡଂ ପକ୍ଖିପତି, ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପାରାଜିକଂ।

କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ପଯୁଞ୍ଜନଂ ଆଣାପନଂ ପଯୋଗୋ, ଆଣତ୍ତସ୍ସ ଭଣ୍ଡଗ୍ଗହଣତୋ ପୁବ୍ବତ୍ତା ପୁବ୍ବୋ, ଇତି ପୁବ୍ବୋ ଚ ସୋ ପଯୋଗୋ ଚାତି ପୁବ୍ବପଯୋଗୋ। ପଯୋଗେନ ସହ ୱତ୍ତମାନୋ ଅୱହାରୋ ସହପଯୋଗୋ। ସମଂ ଏକୀ ହୁତ୍ୱା ୱିଦହିତ୍ୱା ମନ୍ତେତ୍ୱା ଅୱହରଣଂ ସଂୱିଧାୱହାରୋ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଞୁପ୍ପତ୍ତିଯା କତାୱହାରୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୁବ୍ବଣ୍ହାଦିକାଲପରିଚ୍ଛେଦେନ ସଞ୍ଜାନନଂ ସଙ୍କେତୋ, ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ସଙ୍କେତକମ୍ମଂ। ନିମିତ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ, ସଞ୍ଞୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ କସ୍ସଚି ନିମିତ୍ତସ୍ସ କରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥାତି ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ପୁବ୍ବପଯୋଗାଦୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ। ଖିଲାଦୀନି ସଙ୍କାମେତ୍ୱା ଖେତ୍ତାଦିଗ୍ଗହଣୱସେନାତି ଖିଲଂ, ରଜ୍ଜୁଂ, ୱତିଂ, ମରିଯାଦଂ ୱା ପାକାରଂ ୱା ସଙ୍କାମେତ୍ୱା ଖେତ୍ତଗ୍ଗହଣୱସେନ, ଖିଲଂ, ରଜ୍ଜୁଂ, ୱତିଂ, ମରିଯାଦଂ ୱା ପାକାରଂ ୱା ସଙ୍କାମେତ୍ୱା ୱତ୍ଥୁଗ୍ଗହଣୱସେନ। ସଚେ ପନ ଦ୍ୱୀହି ଖିଲେହି ଗହେତବ୍ବଂ ହୋତି, ପଠମେ ଖିଲେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଦୁତିଯେ ପାରାଜିକଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୪)। ସଚେ ତୀହି ଗହେତବ୍ବଂ ହୋତି, ପଠମେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଦୁତିଯେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ତତିଯେ ପାରାଜିକଂ। ଏୱଂ ବହୁକେସୁପି ଅୱସାନେ ଦ୍ୱେ ଠପେତ୍ୱା ପୁରିମେହି ଦୁକ୍କଟଂ, ଅୱସାନେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏକେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ , ଇତରେନ ପାରାଜିକଂ। ରଜ୍ଜୁପସାରଣାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯଂ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ସାମିକାନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୪) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ‘‘ଖେତ୍ତଂ ଅଭିଯୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତିଆଦି (ପାରା। ୧୦୪) -ଅଧିକାରେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଭିଯୋଗୱସେନ ଗହଣଂ ସନ୍ଧାଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଂୱିଦହିତ୍ୱାତି ଏତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ।

ସଂମନ୍ତଯିତ୍ୱାତି ଏକଚ୍ଛନ୍ଦତାଯ ଏକଜ୍ଝାସଯତାଯ ଭଣିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ମିଂ ଅୱହାରେ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ''ଏୱଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଗତେସୁ ହୀ''ତିଆଦିମାହ। ସଞ୍ଜାନନକମ୍ମନ୍ତି ପୁବ୍ବଣ୍ହାଦିକାଲପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ସଞ୍ଜାଣକରଣଂ। ତେନାହ ''ସଚେ ହୀ''ତିଆଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ପୁରେଭତ୍ତଂ ଅୱହରା''ତି ୱୁତ୍ତେ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୧୯) ଅଜ୍ଜ ୱା ପୁରେଭତ୍ତଂ ଅୱହରତୁ, ସ୍ୱେ ୱା, ଅନାଗତେ ୱା ସଂୱଚ୍ଛରେ, ନତ୍ଥି ୱିସଙ୍କେତୋ, ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପାରାଜିକଂ। ସଚେ ପନ ''ଅଜ୍ଜ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଅୱହରା''ତି ୱୁତ୍ତେ ସ୍ୱେ ଅୱହରତି। ''ଅଜ୍ଜା''ତି ନିଯମିତଂ ସଙ୍କେତଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ପଚ୍ଛା ଅୱହଟଂ ହୋତି। ସଚେ ''ସ୍ୱେ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଅୱହରା''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଜ୍ଜ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଅୱହରତି, ''ସ୍ୱେ''ତି ନିଯମିତଂ ତଂ ସଙ୍କେତଂ ଅପତ୍ୱା ପୁରେ ଅୱହଟଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଅୱହରନ୍ତସ୍ସ ଅୱହାରକସ୍ସେୱ ପାରାଜିକଂ, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ''ସ୍ୱେୱ ପୁରେଭତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତଦହେୱ ୱା, ସ୍ୱେ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱା ଅୱହରନ୍ତୋପି ତଂସଙ୍କେତତୋ ପୁରେ ଚ ପଚ୍ଛା ଚ ଅୱହରତି। ଯୋ ପନ ଏୱଂଅକତ୍ୱା ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲମେୱ ଅୱହରତି, ଅଯଂ ସଙ୍କେତତୋ ଅପୁରେ ଅପଚ୍ଛା ତଂ ଅୱହରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏସ ନଯୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତରତ୍ତିନ୍ଦିୱେସୁପି,

ପୁରିମଯାମମଜ୍ଝିମଯାମପଚ୍ଛିମଯାମକାଳଜୁଣ୍ହମାସୌତୁସଂୱଚ୍ଛରାଦିୱସେନାପି ଏତ୍ଥ ସଙ୍କେତୱିସଙ୍କେତତା ୱେଦିତବ୍ବା। ପରଭଣ୍ଡାୱହାରସଞ୍ଜୁପ୍ପାଦସ୍ସ ହେତୁତ୍ତା ଅକ୍ଖିନିଖଣାଦୀନେୱ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଅକ୍ଖିନିଖଣାଦିନିମିତ୍ତଂ, ତସ୍ସ କରଣଂ ଅକ୍ଖିନିଖଣାଦିନିମିତ୍ତକରଣଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଭମୁକୁକ୍ଖେପସୀସକମ୍ପନହତ୍ଥଲଙ୍ଘନପାଣିପ୍ପହାରଅଙ୍ଗୁଲିଫୋଟନଗୀୱୁନ୍ନାମନୌକ୍କାସନାଦିଅନେକପ୍ପକାରଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସେସମେତ୍ଥ ସଙ୍କେତକମ୍ମେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଥେନୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଚୋରୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଥେଯ୍ୟଂ, ତେନ ଅୱହରଣଂ ଥେଯ୍ୟାୱହାରୋ। ପସଯ୍ହ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅୱହରଣଂ ପସଯ୍ହାୱହାରୋ। ୱତ୍ଥସୁତ୍ତାଦିକଂ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜ କପ୍ପନଂ ପରିକପ୍ପୋ, ତେନ ଅୱହରଣଂ ପରିକପ୍ପାୱହାରୋ। ତିଣପଣ୍ଣାଦୀହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସ୍ସ ଅୱହାରୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୱହାରୋ। କୁସେନ ଅୱହାରୋ କୁସାୱହାରୋ। କୂଟମାନକୂଟକହାପଣାଦୀହୀତି ଏତ୍ଥ କୂଟମାନଂ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୯୩; ପୁ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧୭୯) ନାମ ହଦଯଭେଦସିଖାଭେଦରଜ୍ଜୁଭେଦୱସେନ ତିୱିଧଂ ମାନକୂଟଂ। ତତ୍ଥ ହଦଯନ୍ତି ନାଳିଆଦିମାନଭାଜନାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ, ତସ୍ସ ଭେଦୋ ଛିଦ୍ଦକରଣଂ ହଦଯଭେଦୋ, ସୋ ସପ୍ପିତେଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ହେଟ୍ଠାଛିଦ୍ଦେନ ମାନେନ ''ସଣିକଂ ଆସିଞ୍ଚା''ତି ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଭାଜନେ ବହୁଂ ପଗ୍ଘରାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଚ ଛିଦ୍ଦଂ ପିଧାଯ ସୀଘଂ ପୂରେତ୍ୱା ଦେତି।

ସିଖାଭେଦୋ ପନ ତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସଣିକଂ ସିଖଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ୱେଗେନ ପୂରେତ୍ୱା ସିଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଦେତି।

ରଜ୍ଜୁଭେଦୋ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ଖେତ୍ତାଦିଂ ମିନନ୍ତା ହି ଅମହନ୍ତମ୍ପି ମହନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମିନନ୍ତି, ମହନ୍ତମ୍ପି ଅମହନ୍ତଂ।

ତମ୍ବକଂସାଦିମଯୋ କୂଟୋ କହାପଣୋ କୂଟକହାପଣୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ତୁଲାକୂଟକଂସକୂଟୱଞ୍ଚନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ଥ ତୁଲାକୂଟଂ ରୂପକୂଟଂ, ଅଙ୍ଗକୂଟଂ, ଗହଣକୂଟଂ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ରୂପକୂଟଂ ନାମ ଦ୍ୱେ ତୁଲା ସମରୂପା କତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମହତିଯା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଖୁଦ୍ଦିକାଯ ଦେତି। ଅଙ୍ଗକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପଚ୍ଛାଭାଗେ ହତ୍ଥେନ ତୁଲଂ ଅକ୍କମତି, ଦଦନ୍ତୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଅକ୍କମତି। ଗହଣକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମୂଲେ ରଜ୍ଜୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗେ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟଂ ନାମ ତୁଲଂ ସୁସିରଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅଯଚୁଣ୍ଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଂ ପଚ୍ଛାଭାଗେ କରୋତି, ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗଭାଗେ।

କଂସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁୱଣ୍ଣପାତି, ତାଯ ୱଞ୍ଚନଂ କଂସକୂଟଂ। କଥଂ? ଏକଂ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞା ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ଲୋହପାତିଯୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା କରୋନ୍ତି। ତତୋ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଡ୍ଢଂ କୁଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ''ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନାନି କିଣାଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଅଗ୍ଘେ ପୁଚ୍ଛିତେ ସମଗ୍ଘତରଂ ଦାତୁକାମା ହୋନ୍ତି । ତତୋ ତେହି ''କଥଂ ଇମେସଂ ସୁୱଣ୍ଣଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା''ତି ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ପାସାଣେ ଘଂସିତ୍ୱା ସବ୍ବା ପାତିଯୋ ଦତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି।

ୱଞ୍ଚନଂ ନାମ ତେହି ତେହି ଉପାଯେହି ପରେସଂ ୱଞ୍ଚନଂ। ତତ୍ରିଦମେକଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଲୁଦ୍ଦକୋ ମିଗଞ୍ଚ ମିଗପୋତକଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ତମେକୋ ଧୁତ୍ତୋ ''କିଂ ଭୋ ମିଗୋ ଅଗ୍ଘତି, କିଂ ମିଗପୋତକୋ''ତି ଆହ। ''ମିଗୋ ଦ୍ୱେ କହାପଣେ, ମିଗପୋତକୋ ଏକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଏକଂ କହାପଣଂ ଦତ୍ୱା ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ''ନ ମେ ଭୋ ମିଗପୋତକେନ ଅତ୍ଥୋ, ମିଗଂ ମେ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ''ତେନ ହି ଦ୍ୱେ କହାପଣେ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ଆହ ''ନନୁ ଭୋ ମଯା ପଠମଂ ଏକୋ କହାପଣୋ ଦିନ୍ନୋ''ତି। ଆମ ଦିନ୍ନୋ, ଇମଂ ମିଗପୋତକଂ ଗଣ୍ହ, ଏୱଂ ସୋ ଚ କହାପଣୋ , ଅଯଞ୍ଚ କହାପଣଗ୍ଘନକୋ ମିଗପୋତକୋତି ଦ୍ୱେ କହାପଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି। ସୋ ''କାରଣଂ ୱଦତୀ''ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା

ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ମିଗଂ ଅଦାସୀତି।

ପସୟ୍ହାତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୩୮) ପରେ ଅଭିଭୁୟ୍ୟ। ଗାମଂ ଘାତେନ୍ତୀତି ଗାମଘାତକା, ଗାମଂ ପହରନ୍ତା ଚୋରା, ତେ ଆଦି ୟେସଂ ତେ ଗାମଘାତକାଦୟୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ପନ୍ଥଘାତକାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ଉଦ୍ଧାରେୟେୱ ପାରାଜିକନ୍ତି ‘‘ସଚେ ସାଟକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ପରିକପ୍ପସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା, ସାଟକସ୍ସ ଚ ତତ୍ଥ ସବ୍ଭାୱତୋ। ପଦୱାରେନ କାରେତବ୍ବୋତି ଭୂମିୟଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାୱ ୱୀମଂସିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟନ୍ତି ୟଂ ପରସ୍ସ ନଟ୍ଠଂ, ତସ୍ସ ମୂଲଂ ୱା ତଦେୱ ୱା ଭଣ୍ଡଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସାତି ୟୋ ଏୱଂ ପରିକପ୍ପେତି, ତସ୍ସ। ଇମସ୍ସ ‘‘ଅୱହାରୋ ହୋତୀ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ପରେସନ୍ତି କୀଢଅନ୍ତାନଂ, ପୱିସନ୍ତାନଂ ୱା ପରେସଂ ମନୁସ୍ସାନଂ। ‘‘ପଚ୍ଛା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଂସୁନା ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତୀତି ‘‘ସଚେ ଇଦାନେୱ ଓନମିତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି, ‘କିଂ ସମଣୋ ଗଣ୍ହାତୀ’ତି ମଂ ଜାନିତ୍ୱା ୱିହେଠେୟ୍ୟୁଂ ପଚ୍ଛା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଂସୁନା ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି। ଉଦ୍ଧାରୋ ନତ୍ଥୀତି ଠାନାଚାୱନଂ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସାମିକାତି ଅନ୍ତାଗାମଂ ପୱିସିତୁକାମା ଭଣ୍ଡସାମିକା ମନୁସ୍ସା। ଉଦ୍ଧାରେତି ଉଦ୍ଧରଣେ, ଠାନାଚାୱନେତି ଅତ୍ଥୋ । ଠାନାଚାୱନଞ୍ଚେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୱେସେତୀତି ଠାନାଚାୱନୱସେନ ପୱେସେତି, ହେଟ୍ଠିମନ୍ତେନ ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଉପରିମନ୍ତେନ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତୋ ପୱେସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସମଗ୍ଘତରନ୍ତି ଅପ୍ପଗ୍ଘତରଂ। ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତେ ଅୱହାରୋତି ସକଭାୱପ୍ପୟୋଗସ୍ସ ନିଟ୍ଠାପିତତ୍ତା, ନ ଅତ୍ଥସାଧକୱସେନ। ଉଦ୍ଧାରେ ରକ୍ଖତି ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସେ ପାତେତୁକାମତାୟ ଉଦ୍ଧଟତ୍ତା। ଏସେୱ ନୟୋ ପାତନେପି ରକ୍ଖତୀତି ଏତ୍ଥାପି। ‘‘ଉଦ୍ଧାରେୟେୱ ରକ୍ଖତୀ’’ତି ଇମିନାୱ ପାତନେ ନ ରକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥେ ସିଦ୍ଧେପି ଅତ୍ଥସାଧକୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ଦ୍ୱୀସୁପି କୋଟ୍ଠାସେସୁ ପତିତଦଣ୍ଡକେ ଅଦସ୍ସନଂ ଗମେତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୩୮), ତତୋ ଅୱସେସଭିକ୍ଖୂସୁ ଗତେସୁ ଇତରୋ ‘‘ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦଣ୍ଡକୋ ନ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି, ‘‘ମୟ୍ହମ୍ପି, ଆୱୁସୋ, ନ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି, ‘‘କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ଭାଗୋ’’ତି। ‘‘ଅୟଂ ତୁୟ୍ହଂ ଭାଗୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଭାଗଂ ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ମିଂ ୱିୱଦିତ୍ୱା ୱା ଅୱିୱଦିତ୍ୱା ୱା ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗତେ ଇତରୋ ତସ୍ସ ଭାଗଂ ଉଦ୍ଧରତି, ଉଦ୍ଧାରେ ପାରାଜିକଂ। ସଚେପି ତେନ ‘‘ଅହଂ ମମ ଭାଗଂ ତୁୟ୍ହଂ ନ ଦେମି, ତ୍ୱଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗଂ ଞତ୍ୱା ଗଣ୍ହା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ନାୟଂ ମମା’’ତି ଜାନନ୍ତୋପି ତସ୍ସେୱ ଭାଗଂ ଗଣ୍ହାତି, ଉଦ୍ଧାରେ ପାରାଜିକଂ। ସଚେ ପନ ଇତରୋ ‘‘ଅୟଂ ତୁୟ୍ହଂ ଭାଗୋ, ଅୟଂ ମୟ୍ହଂ ଭାଗୋତି କିଂ ଇମିନା ୱିୱାଦେନା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ମୟ୍ହଂ ୱା ପତ୍ତୋ ହୋତୁ, ତୁମ୍ହାକଂ ୱା, ୟୋ ୱରଭାଗୋ, ତଂ ତୁମ୍ହେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦତି, ଦିନ୍ନକଂ ନାମ ଗହିତଂ ହୋତି, ନତ୍ଥେତ୍ଥ ଅୱହାରୋ। ସଚେ ସୋ ୱିୱାଦଭୀରୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ୟଂ ତୁୟ୍ହଂ ରୁଚ୍ଚତି, ତଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଂ ୱରଭାଗଂ ଠପେତ୍ୱା ଲାମକଂୟେୱ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତତୋ ଇତରସ୍ସ ୱିଚିନିତାୱସେସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥେୱ। ଏୱମିମାନି ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚକାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଇମେ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଅୱହାରା ୱେଦିତବ୍ବା। ନିଟ୍ଠିତୋ ‘‘ଆଦିୟେୟ୍ୟା’’ତି ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ। ତେନାହ ‘‘ଇତି ୟଂ ୱୁତ୍ତଂ…ପେ… ୟସ୍ସତ୍ଥୋ ପକାସିତୋ ହୋତୀ’’ତି।

ରାଜାନୋତି କିଞ୍ଚାପି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅପରାଧାନୁରୂପଂ ପନ ଛେଜ୍ଜଭେଜ୍ଜାନୁସାସକୋ ପମାଣଭୂତୋୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘ରାଜାନୋତି ଇଦଂ ବିମ୍ବିସାରଂୟେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସୋ ହି ଧମ୍ମିକରାଜତ୍ତା ୟଥାପୱେଣିୟାୱ କରୋତି। ଅଞ୍ଞେ ପନ କାକଣିକମତ୍ତସ୍ସପି ସୀସଂ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟୁଂ , ବହୁକସ୍ସାପି ନ ୱା କିଞ୍ଚି କରେୟ୍ୟୁଂ। ତେନାହ ‘‘ଅଞ୍ଞେ ପନା’’ତିଆଦି। ହନନଂ ନାମ ପୋଥନଞ୍ଚେୱ ଛେଦନଞ୍ଚାତି ଆହ ‘‘ହତ୍ଥାଦୀହି ୱା’’ତିଆଦି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପାଦକସାୱେତ୍ତଅଡ୍ଢଦଣ୍ଡକାନଂ ଗହଣଂ। ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନାଦୀହୀତି ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅନ୍ଦୁବନ୍ଧନସଙ୍ଖଲିକାବନ୍ଧନଘରବନ୍ଧନନଗରବନ୍ଧନପୁରିସଗୁତ୍ତୀନଂ ଗହଣଂ। ନୀହରେୟ୍ୟୁନ୍ତି ରଟ୍ଠତୋ ନିକ୍ଖାମେୟ୍ୟୁଂ। ଚୋରୋସି…ପେ… ଥେନୋସୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପରିଭାସେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ପଦଂ ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବଂ ଊନତ୍ତା ପଦପ୍ପୟୋଗସ୍ସ। ତେନାହ ‘‘ଇମେହି ୱଚନେହି ପରିଭାସେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ୟଥାରୂପଂ ପନ ୟସ୍ମା ପାଦତୋ ପଟ୍ଠାୟ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ପାଦସ୍ସ ୱା ପାଦାରହସ୍ସ ୱା’’ତି ଆହ। ପୋରାଣକସ୍ସ କହାପଣସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥୋ ଭାଗୋ ପାଦୋ, ପାଦଂ ଅରହତୀତି ପାଦାରହୋ, ତସ୍ସ ପାଦସ୍ସ ୱା ପାଦାରହସ୍ସ ୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ପାଦେନ କହାପଣସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଭାଗଂ ଅକପ୍ପିୟଭଣ୍ଡମେୱ ଦସ୍ସେତି, ପାଦାରହେନ ପାଦଗ୍ଘନକଂ କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ। ଏତ୍ତାୱତା ହେଟ୍ଠିମନ୍ତଦସ୍ସନେନ ସବ୍ବାକାରେନ ଦୁତିୟପାରାଜିକପ୍ପହୋନକୱତ୍ଥୁ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପୋରାଣକସ୍ସାତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୮୮; ୱି। ୱି। ଟୀ। ୧।୮୮) ପୋରାଣସତ୍ଥାନୁରୂପଂ ଉପ୍ପାଦିତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ନୀଲକହାପଣସଦିସସ୍ସ କହାପଣସ୍ସ। ଏତେନ ରୁଦ୍ରଦାମକାଦୀନି ପଟିକ୍ଖିପତି।

ଏୱଂ ଅସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ରାଜଗହେ’’ତିଆଦିମାହ। ରଞ୍ଞୋତି ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ। ମାସକୋ ନାମ ପୋରାଣକସ୍ସ କହାପଣସ୍ସ ୱୀସତିମୋ ଭାଗୋ। ୟୋ ଲୋକେ ‘‘ମଞ୍ଜେଟ୍ଠୀ’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦାନି ଇମସ୍ମିଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ

‘‘ସଙ୍କନ୍ତା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍କନ୍ତାତି ଊନମାସକାତିରେକମାସକପଞ୍ଚମାସକେସୁ। ପରିହୀନାପରିହୀନୱସେନାତି ଅଗ୍ଘସ୍ସ ପରିହୀନାପରିହୀନୱସେନ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ , ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଇଦଞ୍ହି ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତେନ ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସହସା ଅୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଠାନାନି ଓଲୋକେତବ୍ବାନି। ଯାନି ସନ୍ଧାଯ ପୋରାଣା ଆହୁ –

‘‘ୱତ୍ଥୁଂ କାଲଞ୍ଚ ଦେସଞ୍ଚ, ଅଗ୍ଘଂ ପରିଭୋଗପଞ୍ଚମଂ;

ତୁଲଯିତ୍ୱା ପଞ୍ଚଠାନାନି, ଧାରେଯ୍ୟତ୍ଥଂ ୱିଚକ୍ଖଣୋ’’ତି। (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୨);

ତତ୍ଥ ଚ ୱତ୍ଥୂତି ଭଣ୍ଡଂ। ଅୱହାରକେନ ହି ‘‘ମଯା ଇଦଂ ନାମ ଅୱହଟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେପି ଆପତ୍ତିଂ ଅନାରୋପେତ୍ୱାୱ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ସସାମିକଂ ୱା ଅସାମିକଂ ୱାତି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ସସାମିକେପି ସାମିକାନଂ ସାଲଯଭାୱୋ ୱା ନିରାଲଯଭାୱୋ ୱା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ସଚେ ତେସଂ ସାଲଯକାଲେ ଅୱହଟଂ, ଭଣ୍ଡଂ ଅଗ୍ଘାପେତ୍ୱା ଆପତ୍ତି କାରେତବ୍ବା। ସଚେ ନିରାଲଯକାଲେ, ନ ପାରାଜିକେନ କାରେତବ୍ବୋ। ଭଣ୍ଡସାମିକେସୁ ପନ ଭଣ୍ଡଂ ଆହରାପେନ୍ତେସୁ ଭଣ୍ଡଂ ଦାତବ୍ବଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ସାମୀଚି। ଏୱଂ ୱତ୍ଥୁ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ।

କାଲୋତି ଅୱହାରକାଲୋ। ତଦେୱ ହି ଭଣ୍ଡଂ କଦାଚି ସମଗ୍ଘଂ ହୋତି, କଦାଚି ମହଗ୍ଘଂ। ତସ୍ମା ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ଅୱହଟଂ, ତସ୍ମିଂଯେୱ କାଲେ ଯୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଘୋ, ତେନ ଅଗ୍ଘେନ ଆପତ୍ତି କାରେତବ୍ବା। ଏୱଂ କାଲୋ ଓଲୋକେତବ୍ବୋ।

ଦେସୋତି ଅୱହାରଦେସୋ। ତଞ୍ହି ଭଣ୍ଡଂ ଯସ୍ମିଂ ଦେସେ ଅୱହଟଂ, ତସ୍ମିଂଯେୱ ଦେସେ ଯୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଘୋ, ତେନ ଅଗ୍ଘେନ ଆପତ୍ତି କାରେତବ୍ବା। ଭଣ୍ଡୁଟ୍ଠାନଦେସେ ହି ଭଣ୍ଡଂ ସମଗ୍ଘଂ ହୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ମହଗ୍ଘଂ। ଏୱଂ ଦେସୋ ଓଲୋକେତବ୍ବୋ।

ଅଗ୍ଘୋତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୨) ଭଣ୍ଡଗ୍ଘୋ। ନୱଭଣ୍ଡସ୍ସ ହି ଯୋ ଅଗ୍ଘୋ, ସୋ ପଚ୍ଛା ପରିହାଯତି। ଯଥା ନୱଧୋତୋ ପତ୍ତୋ ଅଟ୍ଠ ୱା ଦସ ୱା ଅଗ୍ଘତି, ସୋ ପଚ୍ଛା ଭିନ୍ନୋ ୱା ଛିଦ୍ଦୋ ୱା ଆଣିଗଣ୍ଠିକାହତୋ ୱା ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ସବ୍ବଦା ଭଣ୍ଡଂ ପକତିଅଗ୍ଘେନେୱ କାତବ୍ବନ୍ତି। ଏୱଂ ଅଗ୍ଘୋ ଓଲୋକେତବ୍ବୋ।

ପରିଭୋଗୋତି ଭଣ୍ଡସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ। ପରିଭୋଗେନାପି ହି ୱାସିଆଦିଭଣ୍ଡସ୍ସ ଅଗ୍ଘୋ ପରିହାଯତି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ସଚେ କୋଚି କସ୍ସଚି ପାଦଗ୍ଘନକଂ ୱାସିଂ ହରତି, ତତ୍ର ୱାସିସାମିକୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ‘‘ତଯା ଅଯଂ ୱାସି କିତ୍ତକେନ କୀତା’’ତି। ‘‘ପାଦେନ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତେ କିଣିତ୍ୱାୱ ଠପିତା, ଉଦାହୁ ତଂ ୱଲଞ୍ଜେସୀ’’ତି? ସଚେ ୱଦତି ‘‘ଏକଦିୱସଂ ମେ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ୱା ରଜନଛଲ୍ଲି ୱା ପତ୍ତପଚନଦାରୁ ୱା ଛିନ୍ନଂ, ଘଂସିତ୍ୱା ୱା ନିସିତା’’ତି। ଅଥସ୍ସ ପୋରାଣୋ ଅଗ୍ଘୋ ଭଟ୍ଠୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ୱାସିଯା, ଏୱଂ ଅଞ୍ଜନିଯା ୱା ଅଞ୍ଜନିସଲାକାଯ ୱା କୁଞ୍ଚିକାଯ ୱା ପଲାଲେନ ୱା ଥୁସେହି ୱା ଇଟ୍ଠକଚୁଣ୍ଣେନ ୱା ଏକୱାରଂ ଘଂସିତ୍ୱା ଧୋୱନମତ୍ତେନାପି ଅଗ୍ଘୋ ଭସ୍ସତି। ତିପୁମଣ୍ଡଲସ୍ସ ମକରଦନ୍ତଚ୍ଛେଦନେନାପି ପରିମଦ୍ଦନମତ୍ତେନାପି, ଉଦକସାଟିକାଯ ସକିଂ ନିୱାସନପାରୁପନେନାପି, ପରିଭୋଗସୀସେନ ଅଂସେ ୱା ସୀସେ ୱା ଠପନମତ୍ତେନାପି, ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନଂ ପପ୍ଫୋଟନେନାପି ତତୋ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଅପନଯନେନାପି, ଅନ୍ତମସୋ ଏକଂ ପାସାଣସକ୍ଖରଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡିତମତ୍ତେନାପି, ସପ୍ପିତେଲାଦୀନଂ ଭାଜନନ୍ତରପରିୱତ୍ତନେନପି, ଅନ୍ତମସୋ ତତୋ ମକ୍ଖିକଂ ୱା କିପିଲ୍ଲିକଂ ୱା ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡିତମତ୍ତେନପି, ଗୁଳପିଣ୍ଡକସ୍ସ ମଧୁରଭାୱଜାନନତ୍ଥଂ ନଖେନ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଣୁମତ୍ତଂ ଗହିତମତ୍ତେନପି ଅଗ୍ଘୋ ଭସ୍ସତି। ତସ୍ମା ଯଂ କିଞ୍ଚି ପାଦଗ୍ଘନକଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସାମିକେନ ପରିଭୋଗେନ ଊନଂ କତଂ ହୋତି, ନ ତଂ ଅୱହାରକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପାରାଜିକେନ କାରେତବ୍ବୋତି। ଏୱଂ ପରିଭୋଗୋ ଓଲୋକେତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ଇମାନି ତୁଲଯିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଠାନାନି ଧାରେଯ୍ୟ ଅତ୍ଥଂ ୱିଚକ୍ଖଣୋ ଆପତ୍ତିଂ ୱା ଅନାପତ୍ତିଂ ୱା ଗରୁକଂ ୱା ଲହୁକଂ ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଯଥାଠାନେ ଠପେଯ୍ୟାତି।

ଏୱଂ ତତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅନାପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସକସଞ୍ଞିସ୍ସା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସକସଞ୍ଞିସ୍ସାତି ‘‘ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତକଂ ଇଦଂ ଭଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ସକସଞ୍ଞିସ୍ସ ପରଭଣ୍ଡମ୍ପି ଗଣ୍ହତୋ ଗହଣେ ଅନାପତ୍ତି, ଗହିତଂ ପନ ପୁନ ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେ ସାମିକେହି ‘‘ଦେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ନ ଦେତି, ତେସଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେ ପାରାଜିକଂ। ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହେତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୩୧) ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗହଣେପି ଅନାପତ୍ତି। ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣଂ ପନ ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ଜାନିତବ୍ବଂ –

‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ୱିସ୍ସାସଂ ଗହେତୁଂ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଚ ହୋତି, ସମ୍ଭତ୍ତୋ ଚ ଆଲପିତୋ ଚ ଜୀୱତି ଚ ଜାନାତି ଚ

‘ଗହିତେ ମେ ଅତ୍ତମନୋ’’’ତି (ମହାୱ। ୩୫୬)।

ତତ୍ଥ ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଦିଟ୍ଠମିତ୍ତକମିତ୍ତୋ। ସମ୍ଭତ୍ତୋତି ଦଳ୍ହମିତ୍ତୋ। ଆଲପିତୋତି ‘‘ମମ ସନ୍ତକଂ ଯଂ ଇଚ୍ଛସି, ତଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାସି, ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗହଣେ କାରଣଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଜୀୱତୀତି ଅନୁଟ୍ଠାନସେୟ୍ୟାଯ ସଯିତୋପି ଯାୱ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦଂ ନ ପାପୁଣାତି। ଗହିତେ ଚ ଅତ୍ତମନୋତି ଗହିତେ ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ। ଏୱରୂପସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ‘‘ଗହିତେ ମେ ଅତ୍ତମନୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଜାନନ୍ତେନ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅନୱସେସପରିଯାଦାନୱସେନ ଚେତାନି ପଞ୍ଚଙ୍ଗାନି ୱୁତ୍ତାନି। ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହୋ ପନ ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ରୁହତି। କଥଂ? ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ଜୀୱତି, ଗହିତେ ଅତ୍ତମନୋ, ସମ୍ଭତ୍ତୋ, ଜୀୱତି, ଗହିତେ ଅତ୍ତମନୋ, ଆଲପିତୋ, ଜୀୱତି, ଗହିତେ ଅତ୍ତମନୋତି ଏୱଂ।

ଯୋ ପନ ଜୀୱତି, ନ ଚ ଗହିତେ ଅତ୍ତମନୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ୱିସ୍ସାସଭାୱେନ ଗହିତମ୍ପି ପୁନ ଦାତବ୍ବଂ। ଦଦନ୍ତେନ ଚ ମତକଧନଂ ତାୱ ଯେ ତସ୍ସ ଧନେ ଇସ୍ସରା ଗହଟ୍ଠା ୱା ପବ୍ବଜିତା ୱା, ତେସଂ ଦାତବ୍ବଂ। ଅନତ୍ତମନସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ତସ୍ସେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ଯୋ ପନ ପଠମଂଯେୱ ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ କତଂ ତଯା ମମ ସନ୍ତକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନା’’ତି ୱଚୀଭେଦେନ ୱା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନ ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା କେନଚି କାରଣେନ କୁପିତୋ, ସୋ ପଚ୍ଚାହରାପେତୁଂ ନ ଲଭତି। ଯୋ ଚ ଅଦାତୁକାମୋ, ଚିତ୍ତେନ ପନ ଅଧିୱାସେତି, ନ କିଞ୍ଚି ୱଦତି, ସୋପି ପୁନ ପଚ୍ଚାହରାପେତୁଂ ନ ଲଭତି। ଯୋ ପନ ‘‘ମଯା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତକଂ ଗହିତ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ପରିଭୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱା ୱୁତ୍ତୋ ଗହିତଂ ୱା ହୋତୁ, ପରିଭୁତ୍ତଂ ୱା, ‘‘ମଯା ପନ ତଂ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ଠପିତଂ, ପାକତିକଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦତି, ଅଯଂ ପଚ୍ଚାହରାପେତୁଂ ଲଭତି।

ତାୱକାଲିକେତି ‘‘ପଟିଦସ୍ସାମି ପଟିକରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ତାୱକାଲିକେପି ଗହଣେ ଅନାପତ୍ତି। ଗହିତଂ ପନ ସଚେ ଭଣ୍ଡସାମିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ଗଣୋ ୱା ‘‘ତୁଯ୍ହେୱେତଂ ହୋତୂ’’ତି ଅନୁଜାନାତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ଅନୁଜାନାତି, ଆହରାପେନ୍ତେ ଦାତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ ପନ ପଟିଦାତୁମେୱ ୱଟ୍ଟତି।

ପେତପରିଗ୍ଗହେତି ଏତ୍ଥ ପନ ପେତ୍ତିୱିସଯେ ଉପପନ୍ନାପି, କାଲଂ କତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ନିବ୍ବତ୍ତାପି, ଚାତୁମହାରାଜିକାଦଯୋ ଦେୱାପି ସବ୍ବେ ‘‘ପେତା’’ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତା, ତେସଂ ପରିଗ୍ଗହେ ଅନାପତ୍ତି। ଦେୱତାଯ ପନ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ବଲିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେହି ରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଲଗ୍ଗିତସାଟକେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। ତଞ୍ହି ଖୋ ଆରକ୍ଖକେହି ଅପରିଗ୍ଗହିତେ, ପରିଗ୍ଗହିତଂ ପନ ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୩୧)।

ତିରଚ୍ଛାନଗତପରିଗ୍ଗହେତି ନାଗସୁପଣ୍ଣାଦୀନଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ପରିଗ୍ଗହେ। ସଚେପି ହି ଦେୱୋ ୱା ନାଗସୁପଣ୍ଣୋ ୱା ମନୁସ୍ସରୂପେନ ଆପଣଂ ପସାରେତି, ତତୋ ଚସ୍ସ ସନ୍ତକଂ କୋଚି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ଞତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ୱଟ୍ଟତି।

ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞିସ୍ସାତି ‘‘ଅସାମିକଂ ଇଦଂ ପଂସୁକୂଲ’’ନ୍ତି ଏୱସଞ୍ଞିସ୍ସାପି ଗହଣେ ଅନାପତ୍ତି। ସଚେ ପନ ତଂ ସସାମିକଂ ହୋତି, ଆହରାପେନ୍ତେ ଦାତବ୍ବଂ। ଉମ୍ମତ୍ତକାଦୀନି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାନେୱ। ଆଦିକମ୍ମିକୋ ପନେତ୍ଥ ଧନିଯୋ । ଅୱସେସାନଂ ପନ ରଜକଭଣ୍ଡିକାଦିଚୋରାନଂ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯାଦୀନଂ ଆପତ୍ତିଯେୱ।

ସଚିତ୍ତକେହି ତୀହି ସମୁଟ୍ଠାନେହି ଇଦଂ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ଆହ ‘‘ଅଦିନ୍ନାଦାନସମୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି। ତଥା ହି ସାହତ୍ଥିକଂ କାଯଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି। ଆଣତ୍ତିକଂ ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି। ସାହତ୍ତିକାଣତ୍ତିକଂ କାଯୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି, ତଞ୍ହି ଖୋ ‘‘ଭାରିଯମିଦଂ, ତ୍ୱଂ ଏକପସ୍ସଂ ଗଣ୍ହ, ଅହଂ ଏକପସ୍ସ’’ନ୍ତି ସଂୱିଧାଯ ଉଭଯେସଂ ପଯୋଗେନ ଏକସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ଠାନାଚାୱନେ ଲବ୍ଭତି। ‘‘କାଯୱଚୀକମ୍ମ’’ନ୍ତି ଅୱଚନଂ ପନ କାଯୱାଚାନଂ ଇଦିସେ ଠାନେ ଅଙ୍ଗମତ୍ତତ୍ତା। ଯାଯ ପନ ଚେତନାଯ ସମୁଟ୍ଠାପିତୋ ପଯୋଗୋ ସାହତ୍ଥିକୋ ୱା ଆଣତ୍ତିକୋ ୱା ପଧାନଭାୱେନ ଠାନାଚାୱନଂ ସାଧେତି, ତସ୍ସା ୱସେନ ଆପତ୍ତି କାରେତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞଥା ସାହତ୍ଥିକଂ ୱା ଆଣତ୍ତିକସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି, ଆଣତ୍ତିକଂ ୱା ସାହତ୍ଥିକସ୍ସାତି ଇଦଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ‘‘ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯାମୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱେନ ମୁଚ୍ଚନତୋ ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ। କାଯେନ କତଂ କମ୍ମଂ କାଯକମ୍ମଂ, କାଯଦ୍ୱାରେନ କତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଚୀକମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତୁଟ୍ଠୋ ୱା ଭୀତୋ ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ୱା ନଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ତିୱେଦନଂ। ସେସଂ ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦୁତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା

ସନ୍ତି ସହତ୍ଥେ ଉପସଗ୍ଗୋ। ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉସ୍ସୁକ୍କୱଚନମେତଂ ‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚା’’ତି ଆହ ‘‘ସଞ୍ଚେତେତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ଉସ୍ସୁକ୍କୱଚନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉସ୍ସୁକ୍କୱଚନଂ (ସାରତ୍ଥ।

ଟୀ। ୨।୧୭୨) ନାମ ପୁବ୍ବକାଲକିରିଯାୱଚନଂ। ଅଯଞ୍ହି ସମାନକତ୍ତୁକେସୁ ପୁବ୍ବାପରକାଲକିରିଯାୱଚନେସୁ ପୁବ୍ବକାଲକିରିଯାୱଚନସ୍ସ ନିରୁତ୍ତିୱୋହାରୋ। ଇଦାନି ‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଚେତେତ୍ୱା’’ତି ଇମିନା ସଙ୍ଖେପେନ ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପାଣୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ‘‘ପାଣୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚଯେୱାତି ‘‘ପାଣୋ’’ତି ସଞ୍ଞଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଏୱ, ‘‘ପାଣୋ’’ତି ସଞ୍ଞୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଅନନ୍ତରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା କଥଂ ଏକକ୍ଖଣେ ଏକସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉଭଯାରମ୍ମଣଭାୱୋତି ଏଦିସୀ ଚୋଦନା ଅନୱକାସାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଞାତପରିଞ୍ଞାଯ ଦିଟ୍ଠସଭାୱେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୭୨) ‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତିଆଦିନା ସଭାୱେନ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଏକକ୍ଖଣେ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣଜାନନଂ ୱିଯ ‘ପାଣୋ’ତି ସଞ୍ଞାଯ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚଯେୱ ‘ୱଧାମି ନ’ନ୍ତି ଜାନାତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ଆଚରିଯା ତତ୍ଥାପି ଏୱଂ ନ କଥେନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ପାଣୋ’’ତି ୱଚନଂ ‘‘ମନୁସ୍ସୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଅଜାନିତ୍ୱା କେୱଲଂ ସତ୍ତସଞ୍ଞାଯ ଘାତେନ୍ତସ୍ସାପି ପାରାଜିକଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚେତେତ୍ୱାତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା। ପକପ୍ପେତ୍ୱାତି ଅଭିୱିତାରେତ୍ୱା, ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ମନୁସ୍ସଅତ୍ତଭାୱଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କଲଲତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପନ୍ନକଲଲରୂପତୋ ପଟ୍ଠାଯ। କଲଲରୂପଂ ନାମ ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ କାଯୱତ୍ଥୁଭାୱଦସକୱସେନ ସମତିଂସ ରୂପାନି, ନପୁଂସକାନଂ କାଯୱତ୍ଥୁଦସକୱସେନ ୱୀସତି। ତତ୍ଥ ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ କଲଲରୂପଂ ଜାତିଉଣ୍ଣାଯ ଏକେନ ଅଂସୁନା ଉଦ୍ଧଟତେଲବିନ୍ଦୁମତ୍ତଂ ହୋତି ଅଚ୍ଛଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ –

‘‘ତିଲତେଲସ୍ସ ଯଥା ବିନ୍ଦୁ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ଅନାୱିଲୋ;

ଏୱଂୱଣ୍ଣପ୍ପଟିଭାଗଂ, ‘କଲଲ’ନ୍ତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୩୫; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬; ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୨);

ଏୱଂ ପରିତ୍ତକଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ମରଣକାଲା ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ ନାମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦଞ୍ଚ ଯେଭୁଯ୍ୟୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଓପପାତିକସଂସେଦଜାପି ହି ମନୁସ୍ସା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଯେୱ। କଲଲକାଲେପୀତି ପଠମସତ୍ତାହେପି। ତତ୍ଥ ହି ସନ୍ତତିୱସେନ ପୱତ୍ତମାନଂ କଲଲସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁଂ ସକ୍କା, ନ ପନ ସବ୍ବପଠମଂ କଲଲରୂପଂ। ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତେନ ହି ସଦ୍ଧିଂ ତିଂସ କମ୍ମଜରୂପାନି ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ତେସୁ ପନ ଠିତେସୁଯେୱ ସୋଳସ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଗହିତପଟିସନ୍ଧିକସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ୱା ମାତୁଯା ୱା ପନସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯୋ ନତ୍ଥି। ଅଯଞ୍ହି ମରଣସ୍ସ ଅନୋକାସୋ ନାମ। ଭେସଜ୍ଜସମ୍ପଦାନେନାତି ଗବ୍ଭପାତନଭେସଜ୍ଜଦାନେନ। ତତୋ ୱା ଉଦ୍ଧମ୍ପୀତି ଅବ୍ବୁଦପେସିକାଲାଦୀସୁପି। ଜୀୱିତା ୱିଯୋଜେଯ୍ୟାତି ସନ୍ତତିୱିକୋପନୱସେନ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯତୋ ଅପନେଯ୍ୟ।

ଇମସ୍ସପନତ୍ଥସ୍ସାତି ‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟା’’ତି (ପାରା। ୧୭୧) ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ। ଆୱିଭାୱତ୍ଥନ୍ତି ପକାସନତ୍ଥଂ। ପାଣସ୍ସ ଅତିପାତୋ ପାଣାତିପାତୋ, ପାଣୱଧୋ ପାଣଘାତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସତ୍ତୋତି ଖନ୍ଧସନ୍ତାନୋ। ତତ୍ଥ ହି ସତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି। ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ରୂପାରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯେ ହି ୱିକୋପିତେ ଇତରମ୍ପି ତଂସମ୍ବନ୍ଧତାଯ ୱିନସ୍ସତୀତି। ଯାଯ ଚେତନାଯାତି ତସ୍ମିଂ ପାଣେ ପାଣସଞ୍ଞିନୋ କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତାଯ ଯାଯ ଚେତନାଯ। ମନୋଦ୍ୱାରେ ପନ ପୱତ୍ତାଯ ୱଧକଚେତନାଯ ପାଣାତିପାତଭାୱୋ ନତ୍ଥି। ସା ଚେତନାତି ସା ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକୌପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତା ୱଧକଚେତନା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯାଯ ଚେତନାଯ ପୱତ୍ତମାନସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ନିସ୍ସଯଭୂତେସୁ ମହାଭୂତେସୁ ଉପକ୍କମକରଣହେତୁ ତଂମହାଭୂତପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକମହାଭୂତା ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୭୨), ସା ତାଦିସପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ପାଣାତିପାତୋ। ଲଦ୍ଧୂପକ୍କମାନି ହି ମହାଭୂତାନି ଇତରଭୂତାନି ୱିଯ ନ ୱିସଦାନୀତି ସମାନଜାତିକାନଂ କାରଣଂ ନ ହୋନ୍ତୀତି।

ପାଣାତିପାତୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପାଣାତିପାତୀ। ସଂସଗ୍ଗେ ଅଯମୀକାରୋ। ତେନାହ ‘‘ୱୁତ୍ତଚେତନାଯ ସମଙ୍ଗିପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି। ସକୋ ହତ୍ଥୋ ସହତ୍ଥୋ, ତେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପଯୋଗୋ ସାହତ୍ଥିକୋ। ନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗୋ, ସୋୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୋ। ଏୱଂ ଆଣତ୍ତିକୋ। ୱିଜ୍ଜାମଯୋ ମନ୍ତପରିଜପ୍ପନଯୋଗୋ। ଇଦ୍ଧିମଯୋ କମ୍ମୱିପାକଜିଦ୍ଧିମଯୋ।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତେଯେୱ ଛ ପଯୋଗେ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଛସୁ ପଯୋଗେସୁ। ସାହତ୍ଥିକୋତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥୋ ଉପଲକ୍ଖଣଭାୱେନ ଗହିତୋତି ଆହ ‘‘କାଯେନ ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ କାଯେନାତି ହତ୍ଥେନ ୱା ପାଦେନ ୱା ମୁଟ୍ଠିନା ୱା ଜାଣୁନା ୱା ଯେନ କେନଚି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେନ। କାଯେକଦେସୋ ହେତ୍ଥ ହତ୍ଥାଦିକାଯୋ ଅୱଯୱେ ସମୁଦାଯୋପଚାରୋ ଯଥା ‘‘ଗାମୋ ଦଡ୍ଢୋ’’ତି। କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନାତି କାଯତୋ ଅମୋଚିତେନ ଅସିଆଦିନା ପହରଣେନ। ପହରଣନ୍ତି କାଯୱିଞ୍ଞତ୍ତିସହିତାଯ ୱଧକଚେତନାଯ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସାଧନଂ। କାଯେନ ୱା ସତ୍ତିଆଦୀନଂ,

କାୟପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ଉସୁୟନ୍ତପାସାଣାଦୀନଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ସାହତ୍ଥିକନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେସୁ । ଉଦ୍ଦିସ୍ସାନୁଦ୍ଦିସ୍ସଭେଦତୋତି ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଚ ଅନୁଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଚ ପୱତ୍ତିଭେଦେନ। ଉଦ୍ଦିସନଂ ଉଦ୍ଦିସୋ, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଉଦ୍ଦିସକୋ, ପୟୋଗୋ, ତସ୍ମିଂ। ବଜ୍ଝତି ଏତେନାତି ବନ୍ଧୋ, କମ୍ମମେୱ ବନ୍ଧୋ କମ୍ମବନ୍ଧୋ, ପାଣାତିପାତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧୋ, କମ୍ମୁନା ବନ୍ଧୋ କମ୍ମବନ୍ଧୋ, ସୋ ଅସ୍ସ ହୋତି, ପାଣାତିପାତକମ୍ମମସ୍ସ ସିଜ୍ଝନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉଭୟତ୍ଥାପୀତି ଉଦ୍ଦିସକେ, ଅନୁଦ୍ଦିସକେ ଚାତି ଦ୍ୱୀସୁପି। ପଚ୍ଛା ୱା ତେନେୱ ରୋଗେନ ମରତୂତି ୟୋଜନା। ପହରିତକ୍ଖଣେୟେୱାତି ମରଣାୟ ପହୋନକପ୍ପହାରସ୍ସ ଲଦ୍ଧକ୍ଖଣେୟେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ। ୟଦି ଅୱସ୍ସଂ ତେନ ମରତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସଚେ ପନ ମରଣାଧିପ୍ପାୟେନ ପହାରଂ ଦତ୍ୱା ତେନ ଅମତସ୍ସ ପୁନ ଅଞ୍ଞେନ ଚିତ୍ତେନ ପହାରେ ଦିନ୍ନେ ପଚ୍ଛାପି ପଠମପ୍ପହାରେନେୱ ମରତି, ତଦାୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ। ଅଥ ଦୁତିୟପହାରେନ ମରତି , ନତ୍ଥି ପାଣାତିପାତୋ। ଉଭୟେହି ମତେପି ପଠମପ୍ପହାରେନେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ, ଉଭୟେହିପି ଅମତେ ନେୱତ୍ଥି ପାଣାତିପାତୋ। ଏସ ନୟୋ ବହୂହିପି ଏକସ୍ସ ପହାରେ ଦିନ୍ନେ। ତତ୍ରାପି ହି ୟସ୍ସ ପହାରେନ ମରତି, ତସ୍ସେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋତି। ଆଣାପନଂ ନାମ ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିସହିତାୟ ୱଧକଚେତନାୟ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସାଧନଂ।

ଇଦାନି ଇମସ୍ମିଂ ଆଣତ୍ତିକପୟୋଗେ ସଙ୍କେତୱିସଙ୍କେତଭାୱଜାନନତ୍ଥଂ ଛବ୍ବିଧଂ ନିୟମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଆଣତ୍ତିକପୟୋଗେ। ଆଣତ୍ତିନିୟାମକାତି ଆଣତ୍ତିକପୟୋଗସାଧିକା। ଏତେସୁ ହି ଅୱିରଜ୍ଝିତେସ୍ୱେୱ ଆଣତ୍ତିକପୟୋଗୋ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି।

ପୁଗ୍ଗଲୋତି ମାରେତବ୍ବୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ତେନାହ ''ୟଂ ହୀ''ତିଆଦି। ଆଣାପକସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଆଣାପକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଆପତ୍ତି, ଆଣତ୍ତସ୍ସ ମାରଣକ୍ଖଣେ। ଆଣାପକୋ ମୁଚ୍ଚତୀତି ଆଣତ୍ତସ୍ସେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ, ୱତ୍ଥୁୱିସେସେନ ପନେତ୍ଥ କମ୍ମୱିସେସୋ ଚ ଆପତ୍ତିୱିସେସୋ ଚ ହୋତୀତି। ''ପୁରେଭତ୍ତଂ ମାରେହୀ''ତି ଆଣତ୍ତୋ ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ମାରେତୀତି ''ଅଜ୍ଜ ସ୍ୱେ''ତି ଅନିୟମେତ୍ୱା ''ପୁରେଭତ୍ତଂ ମାରେହୀ''ତି ଆଣତ୍ତୋ ୟଦା କଦାଚି ପୁରେଭତ୍ତଂ ମାରେତି। ୟୋ ପନ ''ଅଜ୍ଜ ପୁବ୍ବଣ୍ହେ''ତି ୱୁତ୍ତୋ ମଜ୍ଝନ୍ହେ ୱା ସାୟନ୍ହେ ୱା ସ୍ୱେ ୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହେ ମାରେତି, ୱିସଙ୍କେତୋ ହୋତି, ଆଣାପକସ୍ସ ନତ୍ଥି କମ୍ମବନ୍ଧୋ। ପୁବ୍ବଣ୍ହେ ମାରେତୁଂ ୱାୟମନ୍ତସ୍ସ ମଜ୍ଝନ୍ହେ ଜାତେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତେନ ନୟେନ ସବ୍ବକାଲପ୍ପଭେଦେସୁ ସଙ୍କେତୱିସଙ୍କେତତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱଂ ୱତ୍ଥୁକାଲେସୁ ସଙ୍କେତୱିସଙ୍କେତତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଓକାସାଦୀସୁ ସଙ୍କେତୱିସଙ୍କେତତଂ ଅତିଦିସନ୍ତୋ ''ଇମିନା ନୟେନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଓକାସୋତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୪) ଗାମୋ ୱା ୱନଂ ୱା ଗେହଦ୍ୱାରଂ ୱାତି ଏୱମାଦିକୋ। ଆୱୁଧନ୍ତି ଅସି ୱା ଉସୁ ୱା ସତ୍ତି ୱାତି ଏୱମାଦି। ଇରିୟାପଥୋତି ମାରେତବ୍ବସ୍ସ ଗମନଂ ୱା ନିସଜ୍ଜା ୱାତି ଏୱମାଦି। କିରିୟାୱିସେସୋତି ୱିଜ୍ଝନଂ ୱା ଛେଦନଂ ୱା ଭେଦନଂ ୱା ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡକଂ ୱାତି ଏୱମାଦି। ଇମେସୁ ୟଥା ୟଥା ୱଧକୋ ଆଣତ୍ତୋ, ତଥା ତଥା କତେ ଆଣାପକସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା କତେ ୱିସଙ୍କେତୋ ହୋତି। ତେନାହ ''ଇମିନା ନୟେନା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଓକାସାଦୀସୁ ଚତୂସୁ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

''ୟଥାଣତ୍ତିୱସେନେୱ, ଆଣତ୍ତେନ କତେ ସତି;

ଆଣାପକସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ୱିସଙ୍କେତୋଞ୍ଞଥା କତେ''ତି।

ଆଣତ୍ତିୟଂ ପନ ଅୟଂ ୱିସେସୋ – ଅଧିଟ୍ଠାୟାତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଆଣାପେତି ''ଏୱଂ ୱିଜ୍ଝ, ଏୱଂ ପହର, ଏୱଂ ଘାତେହୀ''ତି (ପାରା। ୧୭୪) ୱୁତ୍ତାୟ ପାଳିୟା ଲବ୍ଭତୀତି ଞାତବ୍ବୋ।

ଓପତନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଓପାତୋ, ଆୱାଟୋ, ତସ୍ସ ଖଣନଂ ଓପାତକ୍ଖଣନଂ। ଅପସ୍ସେନସଂୱିଧାନନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୭) ଅପସ୍ସେନସ୍ସ ସଂୱିଧାନଂ। ନିଚ୍ଚପରିଭୋଗୋ ମଞ୍ଚୋ ୱା ପୀଠଂ ୱା ଅପସ୍ସେନଫଲକଂ ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦନ୍ତସ୍ସ ଅପସ୍ସେନକତ୍ଥମ୍ଭୋ ୱା ତତ୍ଥଜାତକରୁକ୍ଖୋ ୱା ଚଙ୍କମେ ଅପସ୍ସାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତସ୍ସ ଆଲମ୍ବନରୁକ୍ଖୋ ୱା ଆଲମ୍ବନଫଲକଂ ୱା, ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ଅପସ୍ସୟିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଅପସ୍ସେନଂ ନାମ, ତସ୍ମିଂ ଅପସ୍ସେନେ ୟଥା ଅପସ୍ସୟନ୍ତଂ ୱିଜ୍ଝତି ୱା ଛିନ୍ଦତି ୱା, ତଥା କତ୍ୱା ୱାସିଫରସୁସତ୍ତିଆରକଣ୍ଟକାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ସତ୍ଥସ୍ସ ଠପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉପନିକ୍ଖିପନଂ ନାମ ସମୀପେ ନିକ୍ଖିପନଂ। ମନାପସ୍ସ ୱା ଅମନାପସ୍ସ ୱା ରୂପସ୍ସ ଉପହରଣଂ ସମୀପେ ଠପନଂ ରୂପୂପହାରୋ, ଅତ୍ତନା ୱା ୟକ୍ଖପେତାଦିୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ସଦ୍ଦୂପହାରାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ଏତ୍ଥାପୀତି ଥାୱରପୟୋଗେପି । ଉଦ୍ଦିସ୍ସାନୁଦ୍ଦିସ୍ସଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ୟତୋ ତତ୍ଥପି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ ହୋତି। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ମୂଲଟ୍ଠେନ ଓପାତାଦୀସୁ ପରେସଂ ମୂଲେନ ୱା ମୁଧା ୱା ଦିନ୍ନେସୁପି ୟଦି ତପ୍ପଚ୍ଚୟା କୋଚି ମରତି, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ। ୟଦିପି ତେନ, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ତତ୍ର ଓପାତେ ୱିନାସେତ୍ୱା ଭୂମିସମେ

କତେପି ପଂସୁହାରକା ୱା ପଂସୁଂ ଗଣ୍ହନ୍ତା, ମୂଲଖଣକା ୱା ମୂଲାନି ଖଣନ୍ତା ଆୱାଟଂ କରୋନ୍ତି, ଦେୱେ ୱା ୱସ୍ସନ୍ତେ କଦ୍ଦମୋ ଜାଯତି, ତତ୍ଥ ଚ କୋଚି ଓତରିତ୍ୱା ୱା ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ୱା ମରତି, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ କମ୍ମବନ୍ଧୋ। ଯଦି ପନ ଯେନ ଲଦ୍ଧଂ, ସୋ ୱା ଅଞ୍ଞୋ ୱା ୱିତ୍ଥତତରଂ ୱା ଗମ୍ଭୀରତରଂ ୱା କରୋତି, ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଚ କୋଚି ମରତି, ଉଭଯେସମ୍ପି କମ୍ମବନ୍ଧୋ। ଯଥା ତୁ ମୂଲାନି ମୂଲେହି ସଂସନ୍ଦନ୍ତି, ତଥା ତତ୍ଥ ଥଲେ କତେ ମୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଅପସ୍ସେନସଂୱିଧାନାଦୀସୁପି ଯାୱ ତେସଂ ପୱତ୍ତି, ତାୱ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ କମ୍ମବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ୱିଜ୍ଜାପରିଜପ୍ପନନ୍ତି ଆଥବ୍ବଣିକେହି, ୱିଜ୍ଜାଧରେହି ଚ ମନ୍ତପରିଜପ୍ପନଂ। କମ୍ମୱିପାକଜାଯ ଇଦ୍ଧିଯାତି ସାତିସଯକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତାଯ କମ୍ମୱିପାକେନ ସହଜାତାଯ ଇଦ୍ଧିଯା, କମ୍ମସ୍ସ ୱା ୱିପାକଭାୱେନ ଜାତାଯ ଇଦ୍ଧିଯା। ପଯୋଜନନ୍ତି ପୱତ୍ତନଂ, କରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ଦାଠାୱୁଧାଦୀନଂ ଦାଠାକୋଟନାଦୀନମିୱ ମାରଣତ୍ଥଂ କମ୍ମୱିପାକଜିଦ୍ଧିୱିକାରକରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

କମ୍ମସାଧନୋ ୱାଯଂ ହାରକସଦ୍ଦୋ ବହୁଲଂୱିଧାନେନ ତଥାପି ଣୁପଚ୍ଚଯସ୍ସ ସିଜ୍ଝନତୋତି ଆହ ‘‘ଅଥ ୱା’’ତିଆଦି। ଜୀୱିତହରଣକଂ, ଉପନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ୱା ସତ୍ଥମେୱ ହାରକନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୭୨) ୱିକପ୍ପଦ୍ୱଯେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ସତ୍ଥଞ୍ଚ ତଂ ହାରକଞ୍ଚାତି ସତ୍ଥହାରକ’’ନ୍ତି। ‘‘ହାରକସତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱିସେସନସ୍ସ ପରନିପାତଂ କତ୍ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପରିଯେସେଯ୍ଯାତି ଗୱେସେଯ୍ଯ। ‘‘ଯଥା ଲଭତି, ତଥା କରେଯ୍ଯା’’ତି ଇମିନା ପନ ଅଧିପ୍ପାଯତ୍ଥମାହ, ‘‘ଉପନିକ୍ଖିପେଯ୍ଯା’’ତି ଇମିନା ସିଖାପତ୍ତମତ୍ଥଂ। ଇତରଥା ହି ‘‘ପରିଯେସେଯ୍ଯା’’ତି ଇମସ୍ସ ‘‘ଉପନିକ୍ଖିପେଯ୍ଯା’’ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ ନ ସିଯା। ପରିଯିଟ୍ଠମତ୍ତେଯେୱାତି ପରିଯେସିତମତ୍ତେଯେୱ। ଯଦି ଏୱଂ ଅଥ କସ୍ମା ପାଳିଯଂ ‘‘ସତ୍ଥହାରକଂ ୱାସ୍ସ ପରିଯେସେଯ୍ଯାତି ଅସିଂ ୱା ସତ୍ତିଂ ୱା ଭେଣ୍ଡିଂ ୱା ଲଗୁଳଂ ୱା ପାସାଣଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା ୱିସଂ ୱା ରଜ୍ଜୁଂ ୱା’’ତି (ପାରା। ୧୭୨) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପଦଭାଜନେ ପନା’’ତିଆଦି। ଅସ୍ସାତି ‘‘ସତ୍ଥହାରକଂ ୱାସ୍ସ ପରିଯେସେଯ୍ଯା’’ତି ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ। ବ୍ଯଞ୍ଜନାନୁରୂପତୋ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସସତି ହିଂସତୀତି ସତ୍ଥଂ, ସସନ୍ତି ହିଂସନ୍ତି ଏତେନାତି ୱା ସତ୍ଥଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ସତ୍ତିଂ ୱା’’ତିଆଦିପାଳିସେସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ଥ ଲଗୁଳନ୍ତି ମୁଗ୍ଗରୋ। ସତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତାୱସେସଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯୋ ଏୱଂ ମରତୀତି ଯୋ ସତ୍ଥଂ ୱା ଆହରିତ୍ୱା, ୱିସଂ ୱା ଖାଦିତ୍ୱା, ରଜ୍ଜୁଯା ୱା ଉବ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା, ସୋବ୍ଭାଦୀସୁ ୱା ପତିତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞେହି ୱା ଅଗ୍ଗିପୱେସନୌଦକପୱେସନାଦୀହି ଉପାଯେହି ମରତି। ‘‘ସୋ ଧନଂ ୱା ଲଭତୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନାତି ସୋ ଧନଂ ୱା ଲଭତି, ଯସଂ ୱା ଲଭତି, ସଗ୍ଗଂ ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଧମ୍ମୋ ୱାସ୍ସ ହୋତୀତି ଇମିନା ନଯେନ। କିମନେନ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏତେନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଏତେନାତି ‘‘ମରଣୱଣ୍ଣଂ ୱା ସଂୱଣ୍ଣେଯ୍ଯା’’ତି ଏତେନ ୱଚନେନ। ନଯିଧ ଏୱନ୍ତି ଇଧ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହପାରାଜିକେ ନ ଏୱଂ, ନ ପରିଯାଯକଥାଯ ମୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ସଂୱଣ୍ଣେଯ୍ଯା’’ତିଆଦି।

‘‘ସତ୍ଥଂ ୱା ଆହରା’’ତିଆଦିନାତି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ୱିସଂ ୱା ଖାଦ, ରଜ୍ଜୁଯା ୱା ଉବ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା କାଲଂ କରୋହି, ସୋବ୍ଭେ ୱା ନରକେ ୱା ପପାତେ ୱା ପପତା’’ତିଆଦିଂ (ପାରା। ୧୭୨) ସବ୍ବଂ ମରଣୂପାଯଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏତ୍ଥ ଚ ନରକୋ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୨) ନାମ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଫଲନ୍ତିଯା ଭୂମିଯା ସଯମେୱ ନିବ୍ବତ୍ତା ମହାଦରୀ, ଯତ୍ଥ ହତ୍ଥୀପି ପତନ୍ତି, ଚୋରାପି ନିଲୀଯିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ପପାତୋତି ପବ୍ବତନ୍ତରେ ୱା ଥଲନ୍ତରେ ୱା ଏକତୋ ଛିନ୍ନୋ। ପାପକେନାତି ଲାମକେନ। ଦୁଜ୍ଜୀୱିତେନାତି ଦୁକ୍ଖବହୁଲତ୍ତା ଦୁକ୍ଖେନ ଜୀୱିତେନ। ମତଂ ତେ ଜୀୱିତା ସେଯ୍ଯାତି ତୱ ମରଣଂ ଜୀୱିତା ସୁନ୍ଦରତରଂ। ଚିତ୍ତମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଚିତ୍ତୋ। ତଥା ମନୋ। ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ସବ୍ବମତ୍ଥୀତି ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଅଯମେକୋ ଅନ୍ତୋ, ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀତି ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଅନ୍ତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୨।୧୫; ୩।୯୦) ୱିଯ ନିଦସ୍ସନେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧିଯଂ ୱିପରିୱତ୍ତମାନସ୍ସ ମରଣସ୍ସ ନିଦସ୍ସନତୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ମତଂ ତେ ଜୀୱିତା ସେଯ୍ଯୋ’’ତିଆଦି।

ନନୁ ଚେତ୍ଥ ‘‘ମନୋ’’ତି ଇଦମ୍ପି ଅତ୍ଥତୋ ଚିତ୍ତମେୱ, ଅଥ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚା’’ତିଆଦି। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ନାଯଂ ଚିତ୍ତସଦ୍ଦୋ ‘‘ଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୧୭୧) ୱିଯ ୱିଚିତ୍ତାଦିଅତ୍ଥୋ, ଅଥ ଖୋ ୱିଞ୍ଞାଣୱଚନୋତି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ପୁନରୁତ୍ତିଦୋସାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। କଥମେତଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଆହ ‘‘ତେନେୱସ୍ସା’’ତିଆଦି। ଚିତ୍ତୋ ନାନାପ୍ପକାରକୋ ସଙ୍କପ୍ପୋ ଅସ୍ସାତି ଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ। ୱିଚିତ୍ତତ୍ଥୋ ହେତ୍ଥ ଚିତ୍ତସଦ୍ଦୋ ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକନିକାଯମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ, ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୧୦୦) ୱିଯ। ତେନାହ ‘‘ୱିଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତି। ଏତ୍ଥାପି ଇତିସଦ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋତି ‘‘ଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ପଦେପି ଅଧିକାରୱସେନ ଇତିସଦ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ହି ‘‘ଇତି ଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତି ଏୱଂ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ଅଧିକାରତୋ ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି। ସଙ୍କପ୍ପୋତି ଚେତ୍ଥ ‘‘ତକ୍କୋ ୱିତକ୍କୋ ସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୭) ୱିଯ ନ ୱିତକ୍କସ୍ସେୱ ନାମଂ, ଅଥ ଖୋ ତସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଙ୍କପ୍ପୋତି ଚା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ସଂୱିଦହନମତ୍ତସ୍ସାତି ସଞ୍ଞାଚେତନାୱିତକ୍କସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ ସଂୱିଦହନସ୍ସ। ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋ ହେତ୍ଥ ମତ୍ତସଦ୍ଦୋ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣମତ୍ତଂ

ଭୋଜେତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ତେନାହ ‘‘ତଞ୍ଚ ସଂୱିଦହନ’’ନ୍ତିଆଦି। ଇମିନା ସଂୱିଦହନଂ ନାମେତ୍ଥ ନ ୱିଧାନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଅଧିପ୍ପାଯୋ ନାମ ୱିତକ୍କୋ।

ଉଚ୍ଚାୱଚେନ କାରଣେନାତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୨) ମହନ୍ତାମହନ୍ତେନ ଉପାଯେନ। ତତ୍ଥ ମରଣୱଣ୍ଣସଂୱଣ୍ଣନେ ତାୱ ଜୀୱିତେ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନୱସେନ ଅୱଚାକାରତା, ମରଣେ ୱଣ୍ଣଭଣନୱସେନ ଉଚ୍ଚାକାରତା ୱେଦିତବ୍ବା। ସମାଦପନେ ପନ ମୁଟ୍ଠିଜାଣୁନିପ୍ପୋଥନାଦୀହି ମରଣସମାଦପନୱସେନ ଉଚ୍ଚାକାରତା, ଏକତୋ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ନଖେ ୱିସଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମରଣାଦିସମାଦପନୱସେନ ଅୱଚାକାରତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱଂ ଅସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛଯଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱେସାଲିଯ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଓପାତକ୍ଖଣନାଦୀସୁ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଚେପି ଜାତପଥୱିଂ ଖଣତି, ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପୁବ୍ବପଯୋଗତ୍ତା ପଯୋଗେ ପଯୋଗେ ଦୁକ୍କଟଂ। ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ ନାଗସୁପଣ୍ଣାଦିସଦିସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ, ଯକ୍ଖୋ ଚ ପେତୋ ଚ ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ ଚ ଯକ୍ଖପେତତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହା, ତେସଂ। ‘‘ତଥା’’ତି ଇମିନା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଅତିଦିସତି। ଇଦାନି ‘‘ଇମିନାନଯେନା’’ତିଆଦିନା ଅପସ୍ସେନସଂୱିଧାନାଦୀସୁପି ଯଥାୱୁତ୍ତଆପତ୍ତିଭେଦଂ ଅତିଦିସତି। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଅପସ୍ସେନସଂୱିଧାନାଦୀସୁ ସବ୍ବେସୁ ପଯୋଗେସୁ।

ଇଦାନି ଅନାପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚା’’ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚା’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୭୯) ଇଦଂ ମରଣସଂୱତ୍ତନିକୌପକ୍କମସ୍ସ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ , ‘‘ଅଜାନନ୍ତସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ପନ ମରଣସଂୱତ୍ତନିକୌପକରଣସ୍ସ ଅଜାନନଂ ସନ୍ଧାଯ, ‘‘ନମରଣାଧିପ୍ପାଯସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ଉପକ୍କମଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସାପି ମରଣାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଅଭାୱଂ। ତେନାହ ‘‘ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚା’’ତିଆଦି। ଅଚେତେତ୍ୱାତି ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା, ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ମୁସଲୁସ୍ସାପନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିଯାତି ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭତ୍ତଗ୍ଗେ ଅନ୍ତରଘରେ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୋ ମୁସଲେ ଉସ୍ସିତେ ଏକଂ ମୁସଲଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ଦୁତିଯୋ ମୁସଲୋ ପରିପତିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଅୱତ୍ଥାସି। ସୋ କାଲମକାସି। ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସି… ପେ… କିଂଚିତ୍ତୋ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୂତି। ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅହଂ ଭଗୱାତି। ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚା’’ତି (ପାରା। ୧୮୦) ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିଯ।

ୱିସଗତପିଣ୍ଡପାତୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିଯାତି ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ପିଣ୍ଡଚାରିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିସଗତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଟିକ୍କମନଂ ହରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗକାରିକଂ ଅଦାସି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ କାଲମକଂସୁ। ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସି…ପେ… କିଂଚିତ୍ତୋ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୂତି। ନାହଂ ଭଗୱା ଜାନାମୀତି। ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୧୮୧) ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିଯ।

ଭେସଜ୍ଜୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିଯାତି ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରା ୱଞ୍ଝା ଇତ୍ଥୀ କୁଲୂପକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଇଙ୍ଘାଯ୍ୟ ଭେସଜ୍ଜଂ ଜାନାହି, ଯେନାହଂ ୱିଜାଯେଯ୍ୟ’ନ୍ତି। ‘ସୁଟ୍ଠୁ ଭଗିନୀ’ତି ତସ୍ସା ଭେସଜ୍ଜଂ ଅଦାସି। ସା କାଲମକାସି। ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସି…ପେ… ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ପାରାଜିକସ୍ସ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୧୮୭) ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିଯ। ଇଧ ଆଦିକମ୍ମିକା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପିତଭିକ୍ଖୂ, ତେସଂ ଅନାପତ୍ତି। ଅୱସେସାନଂ ମରଣୱଣ୍ଣସଂୱଣ୍ଣନକାଦୀନଂ ଆପତ୍ତିଯେୱ।

ଅଥ କଥଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନନ୍ତି, ନନୁ ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଦିସ୍ୱା ହସମାନାପି ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ନଂ ଘାତେଥା’’ତି ୱଦନ୍ତୀତି? ସଚ୍ଚଂ ହସମାନା ୱଦନ୍ତି, ସୋ ପନ ହାସୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞୱିସଯୋ, ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ଦୁକ୍ଖସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ‘‘ସଚେପି ହି ସିରିସଯନଂ ଆରୁଳ୍ହୋ ରଜ୍ଜସମ୍ପତ୍ତିସୁଖମନୁଭୱନ୍ତୋ ରାଜା ‘ଚୋରୋ ଦେୱ ଆନୀତୋ’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘ଗଚ୍ଛଥ ନଂ ମାରେଥା’ତି ହସମାନୋ ଭଣତି, ଦୋମନସ୍ସଚିତ୍ତେନେୱ ଭଣତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୁଖୱୋକିଣ୍ଣତ୍ତା, ପନ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧାଭାୱା ଚ ଦୁଜ୍ଜାନମେତଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନେହୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୯)।

ତତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା

ଅନଭିଜାନନ୍ତି ନ ଅଭିଜାନଂ। ଯେନ ହି ଯୋ ଧମ୍ମୋ ଅଧିଗତୋ, ସୋ ତସ୍ସ ପାକଟୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସକସନ୍ତାନେ’’ତିଆଦି। ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ପକତିମନୁସ୍ସେହି ଉତ୍ତରିତରାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ, ଉକ୍କଟ୍ଠମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମନ୍ତି ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରଭୂତଂ ଅଧିଗତଧମ୍ମଂ। ଅଥ ୱା ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାତି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ। ମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ ନାମ ୱିନା ଭାୱନାମନସିକାରେନ ପକତିଯା ମନୁସ୍ସେହି ନିବ୍ବତ୍ତେତବ୍ବୋ ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମୋ। ସୋ ହି ମନୁସ୍ସାନଂ ଚିତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନମତ୍ତେନ ଇଜ୍ଝନତୋ ତେସଂ ସୋ ଭାୱିତଧମ୍ମୋ ୱିଯ ଠିତୋତି ତଥା ୱୁତ୍ତୋ,

ମନୁସ୍ସଗ୍ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ତେସୁ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତନତୋ। ଝାନାଦିକଂ ପନ ତଙ୍କିଧୁରନ୍ତି ତତୁତ୍ତରି, ଇତି ଉତ୍ତରି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମାତି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ, ତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସମୁଦାଚରନ୍ତୋତି ଆରୋଚେନ୍ତୋ।

କିଞ୍ଚାପି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ସବ୍ବାୱ ପଞ୍ଞା ‘‘ଞାଣ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଇଧ ପନ ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରାୱ ୱେଦିତବ୍ବାତି ଆହ ‘‘ମହଗ୍ଗତଲୋକୁତ୍ତରପଞ୍ଞା ଜାନନଟ୍ଠେନ ଞାଣ’’ନ୍ତି। କିଲେସେହି ଆରକତ୍ତା ପରିସୁଦ୍ଧଟ୍ଠେନ ଅରିଯନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅରିଯଂ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଉତ୍ତମ’’ନ୍ତି। ଅରିଯସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ୱିସୁଦ୍ଧପରିଯାଯୋ, ନ ଲୋକୁତ୍ତରପରିଯାଯୋ। ଝାନାଦିଭେଦେତି ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ୱିମୋକ୍ଖୋ, ସମାଧି, ସମାପତ୍ତି, ଞାଣଦସ୍ସନଂ, ମଗ୍ଗଭାୱନା, ଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯା, କିଲେସପ୍ପହାନଂ, ୱିନୀୱରଣତା ଚିତ୍ତସ୍ସ, ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଅଭିରତୀ’’ତି (ପାରା। ୧୯୮) ଇମେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ମନୁସ୍ସଜାତିକସ୍ସାତି ଆରୋଚେତବ୍ବପୁଗ୍ଗଲନିଦସ୍ସନଂ। ଏତସ୍ସ ହି ଆରୋଚିତେ ଆରୋଚିତଂ ହୋତି, ନ ଦେୱବ୍ରହ୍ମାନଂ, ନାପି ପେତଯକ୍ଖତିରଚ୍ଛାନଗତାନନ୍ତି। ଆରୋଚେନ୍ତସ୍ସାତି ୱଦେନ୍ତସ୍ସ, ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱିନା ଅଞ୍ଞାପଦେସେନାତି ‘‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତି, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଲାଭୀ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୨୨୦) ନଯେନ ଅଞ୍ଞାପଦେସଂ ୱିନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧେୱାତି ‘‘ଇତି ଜାନାମି, ଇତି ପସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ପଦେ। ‘‘ତେନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି ନିଗମନଂ।

ସମନୁଗ୍ଗାହୀଯମାନୋତି ଚୋଦିଯମାନୋ, ଯଂ ୱତ୍ଥୁ ଆରୋଚିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ‘‘କିଂ ତେ ଅଧିଗତଂ, କିନ୍ତି ତେ ଅଧିଗତଂ, କଦା ତେ ଅଧିଗତଂ, କତ୍ଥ ତେ ଅଧିଗତଂ, କତମେ ତେ କିଲେସା ପହୀନା, କତମେସଂ ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମାନଂ ଲାଭୀ’ତି କେନଚି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅସମନୁଗ୍ଗାହୀଯମାନୋତି ନ କେନଚି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ।

‘‘ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଠତ୍ୱା ଅଭବ୍ବୋ ଝାନାଦୀନି ଅଧିଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତି ସିକ୍ଖାପଦାତିକ୍କମସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯକରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ହିସ୍ସ ସଗ୍ଗନ୍ତରାଯୋ ଚେୱ ହୋତି ମଗ୍ଗନ୍ତରାଯୋ ଚ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୯୮)। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ସାମଞ୍ଞଂ ଦୁପ୍ପରାମଟ୍ଠଂ, ନିରଯାଯୁପକଡ୍ଢତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୧।୮୯; ଧ। ପ। ୩୧୧)। ଅପରମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସିଥିଲୋ ହି ପରିବ୍ବାଜୋ, ଭିଯ୍ୟୋ ଆକିରତେ ରଜ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୮୯; ଧ। ପ। ୩୧୩)। ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋତି ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ସମଣୋ ଅହ’’ନ୍ତି ପଟିଜାନନତୋ ୱୋହାରମତ୍ତସିଦ୍ଧୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ। ଦାନାଦୀହୀତି ଦାନସରଣସୀଲସଂୱରାଦୀହି।

ଅଜାନମେୱାତି ଏତ୍ଥ ଏୱାତି ଅୱଧାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ‘‘ଅଜାନମେୱ’’ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପନ ‘‘ଏୱଂ ଜାନାମି, ଏୱଂ ପସ୍ସାମୀ’’ତି ଅୱଚନ୍ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ୱଚନତ୍ଥୱିରହତୋତି ‘‘ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜି’’ନ୍ତି ଆଦିୱଚନସ୍ସ (ପାରା। ୨୦୯) ଅତ୍ଥଭୂତେନ ଝାନାଦିନା ୱଜ୍ଜିତତ୍ତା ତୁଚ୍ଛଂ ଉଦକାଦିସୁଞ୍ଞଂ ଭାଜନଂ ୱିଯ। ମୁସାତି ୱିସଂୱାଦନପୁରେକ୍ଖାରସ୍ସ ପରୱିସଂୱାଦକୋ ୱଚୀପଯୋଗୋ, କାଯପଯୋଗୋ ୱା। ତେନାହ ‘‘ୱଞ୍ଚନାଧିପ୍ପାଯତୋ ମୁସା’’ତି। ମୁସା ଚ ୱଞ୍ଚନାଧିପ୍ପାଯୋ ଚ ପୁବ୍ବଭାଗକ୍ଖଣେ, ତଙ୍ଖଣେ ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ପୁବ୍ବେ ୱାସ୍ସ ହୋତି ‘ମୁସା ଭଣିସ୍ସ’ନ୍ତି, ଭଣନ୍ତସ୍ସ ହୋତି ‘ମୁସା ଭଣାମୀ’’’ତି (ପାରା। ୨୦୦)। ଏତଞ୍ହି ଦ୍ୱଯଂ ଅଙ୍ଗଭୂତଂ, ଇତରଂ ପନ ହୋତୁ ୱା, ମା ୱା, ଅକାରଣମେତଂ। ଅଭଣିନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାପନଂ ଅକାସିଂ।

ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅଧିମାନାତି ଅଧିଗତୋ ମାନୋ, ଅଧିକୋ ୱା ମାନୋ ଅଧିମାନୋ, ଥଦ୍ଧମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ, ତଂ ୱିନାତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ସ ପନାଯଂ ଅଧିମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କସ୍ସ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି? ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ତାୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୯୬)। ସୋ ହି ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନପହୀନକିଲେସାୱସିଟ୍ଠକିଲେସପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ସଞ୍ଜାତସୋମନସ୍ସୋ ଅରିଯଗୁଣପଟିୱେଧେ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ, ତସ୍ମା ସୋତାପନ୍ନାଦୀନଂ ‘‘ଅହଂ ସକଦାଗାମୀ’’ତିଆଦିୱସେନ ମାନୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ସୋ ହି ଅରିଯଗୁଣାଧିଗମେ ନିରାସୋୱ। ସୀଲୱତୋପି ପରିଚ୍ଚତ୍ତକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ନିଦ୍ଦାରାମତାଦିମନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୁପରିସୁଦ୍ଧସୀଲସ୍ସ ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ନାମରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହେନ ୱିତିଣ୍ଣକଙ୍ଖସ୍ସ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ‘‘ଯ୍ୱାଯ’’ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୯୬) କଲାପସମ୍ମସନୱସେନ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣତ୍ତଯଂ ଆରୋପେତ୍ୱା। ସମ୍ମସନ୍ତସ୍ସାତି ୱିପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକସ୍ସାତି ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସନାଯ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକସ୍ସ। ଅପତ୍ତେତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଅପତ୍ତେ, ଅନଧିଗତେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପତ୍ତସଞ୍ଞିତାସଙ୍ଖାତୋତି ‘‘ପତ୍ତୋ ମଯା ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ’’ତି ଏୱଂସଞ୍ଞିତାସଙ୍ଖାତୋ ଅଧିମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ସୁଦ୍ଧସମଥଲାଭିଂ ୱା ସୁଦ୍ଧୱିପସ୍ସନାଲାଭିଂ ୱା ଅନ୍ତରା ଠପେତି। ସୋ ହି ଦସପି ୱୀସମ୍ପି ତିଂସମ୍ପି ୱସ୍ସାନି କିଲେସସମୁଦାଚାରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ଅହଂ ସୋତାପନ୍ନୋ’’ତି ୱା ‘‘ସକଦାଗାମୀ’’ତି ୱା ‘‘ଅନାଗାମୀ’’ତି ୱା ମଞ୍ଞତି। ସମଥୱିପସ୍ସନାଲାଭିଂ ପନ ଅରହତ୍ତେଯେୱ ଠପେତି। ତସ୍ସ ହି ସମାଧିବଲେନ କିଲେସା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତା, ୱିପସ୍ସନାବଲେନ ସଙ୍ଖାରା ସୁପରିଗ୍ଗହିତା, ତସ୍ମା ସଟ୍ଠିମ୍ପି ୱସ୍ସାନି, ଅସୀତିମ୍ପି ୱସ୍ସାନି, ୱସ୍ସସତମ୍ପି କିଲେସା ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ଖୀଣାସୱସ୍ସେୱ ଚିତ୍ତାଚାରୋ ହୋତି। ସୋ ଏୱଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ କିଲେସସମୁଦାଚାରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଅନ୍ତରା ଅଟ୍ଠତ୍ୱାୱ ‘‘ଅରହା ଅହ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞତୀତି। ‘‘ତଂ ଅଧିମାନଂ

ଠପେତ୍ୱା’’ତି ଇମିନା ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତ୍ରା’’ତି ପଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଅଧିମାନା’’ତି ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କଵଚନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ପାପିଚ୍ଛତାଯାତି ପାପା ଇଚ୍ଛା ଏତସ୍ସାତି ପାପିଚ୍ଛୋ, ତସ୍ସ ଭାଵୋ ପାପିଚ୍ଛତା, ତାଯ, ପାପିକାଯ ଇଚ୍ଛାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯା ସା ‘‘ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋଵ ସମାନୋ ‘ସୀଲଵା’ତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୮୫୧) ନଯେନ ଵୁତ୍ତା, ତାଯ ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାଵନିଚ୍ଛାଯାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇମିନା ପନ ମନ୍ଦତ୍ତା ମୋମୂହତ୍ତା ସମୁଦାଚରନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଯମ୍ପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ନ କେଵଲଂ ପୁରିମା ତଯୋଵାତି ଦସ୍ସେତି।

ଅସନ୍ତନ୍ତି ଅଭୂତଂ। ଝାନାଦିଧମ୍ମନ୍ତି ଝାନଂ, ୱିମୋକ୍ଖୋ, ସମାଧି, ସମାପତ୍ତି, ଞାଣଦସ୍ସନଂ, ମଗ୍ଗଭାଵନା, ଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯା, କିଲେସପ୍ପହାନଂ, ୱିନୀଵରଣତା ଚିତ୍ତସ୍ସ, ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଅଭିରତୀ’’ତି (ପାରା। ୧୯୮) ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ। ଯସ୍ସ ଆରୋଚେତୀତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୨୧୫) ଵାଚାଯ ଵା ହତ୍ଥୱିକାରାଦୀହି ଵା ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଚୋପନେହି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପଥେ ଠିତସ୍ସ ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଆରୋଚେତି। ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପଥଂ ପନ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ କୋଚି ଚେ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୧୫), ଦିବ୍ବାଯ ଚ ସୋତଧାତୁଯା ଦିସ୍ୱା ଚ ସୁତ୍ୱା ଚ ଜାନାତି, ନ ପାରାଜିକଂ। ଯୋପି ‘‘କିଂ ଅଯଂ ଭଣତୀ’’ତି ସଂସଯଂ ଵା ଆପଜ୍ଜତି, ଚିରଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଵା ପଚ୍ଛା ଜାନାତି, ‘‘ଅୱିଜାନନ୍ତୋ’’ଇଚ୍ଚେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯୋ ପନ ଝାନାଦୀନି ଅତ୍ତନୋ ଅଧିଗମଵସେନ ଵା ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାଦିଵସେନ ଵା ନ ଜାନାତି, କେଵଲଂ ‘‘ଝାନ’’ନ୍ତି ଵା ‘‘ୱିମୋକ୍ଖୋ’’ତି ଵା ଵଚନମତ୍ତମେଵ ସୁତଂ ହୋତି, ସୋପି ତେନ ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଝାନଂ କିର ସମାପଜ୍ଜୀ’’ତି ଏସ ଵଦତୀତି ଯଦି ଏତ୍ତକମତ୍ତମ୍ପି ଜାନାତି, ‘‘ଜାନାତି’’ଚ୍ଚେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ଵୁତ୍ତେ ପାରାଜିକମେଵ। ସେସୋ ପନ ଏକସ୍ସ ଵା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଵା ବହୂନଂ ଵା ନିଯମିତାନିଯମିତଵସେନ ୱିସେସୋ ସବ୍ବୋ ସିକ୍ଖାପଦଙ୍କ୍ଖାନକଥାଯଂ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ପରିଯାଯଭାସନେ ପନ ‘‘ଅହ’’ନ୍ତି ଅଵୁତ୍ତତ୍ତା ପଟିୱିଜାନନ୍ତସ୍ସ ଵୁତ୍ତେପି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ। ୱିସଂଵାଦନାଧିପ୍ପାଯେନ ମୁସାଵାଦପଯୋଗସ୍ସ କତତ୍ତା ଅପ୍ପଟିୱିଜାନନ୍ତସ୍ସାପି ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ଵସତି…ପେ… ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି। ଅନୁଲ୍ଲପନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସାତି ଉଲ୍ଲପନାଧିପ୍ପାଯୱିରହିତସ୍ସ, ଅଭୂତାରୋଚନାଧିପ୍ପାଯୱିରହିତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉମ୍ମତ୍ତକାଦଯୋ ପୁବ୍ବେ ଵୁତ୍ତନଯା ଏଵ। ଇଧ ପନ ଆଦିକମ୍ମିକା ଵଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିଯଭିକ୍ଖୂ, ତେସଂ ଅନାପତ୍ତି।

ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାରାଜିକନିଗମନଵଣ୍ଣନା

ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖେ। ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠପାରାଜିକପରିଦୀପନମେଵାତି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପାରାଜିକାନଂ ପରିଦୀପନଵଚନମେଵ। ଅଵଧାରଣଂ ପନ ନ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତେନାହ ‘‘ସମୋଧାନେତ୍ୱା ପନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସମୋଧାନେତ୍ୱାତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆଗତାନି ଏକତ୍ଥେଵ ସମୋଦହିତ୍ୱା, ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ରାସିଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପାଠଇଯଂ ଆଗତାନୀତି ଉଦ୍ଦେସପାଠଇଯଂ ଆଗତାନି । ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅସାଧାରଣାନି ଚତ୍ତାରୀତି ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲିକା, ଵଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦିକା, ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁଵତ୍ତିକା, ଅଟ୍ଠଵତ୍ଥୁକାତି ଇମାନି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଭିକ୍ଖୂହି ଅସାଧାରଣାନି ଚତ୍ତାରି। ପଣ୍ଡକାଦୀନଞ୍ହି ଏକାଦସନ୍ନଂ ଅଭବ୍ବଭାଵୋ ପାରାଜିକାପତ୍ତିସଦିସତ୍ତା ପାରାଜିକୋତି ଆହ ‘‘ଏକାଦସନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦି। ଅଭବ୍ବଭାଵସଙ୍ଖାତେହୀତି ଵତ୍ଥୁୱିପନ୍ନତାଦିନା ପବ୍ବଜ୍ଜୂପସମ୍ପଦାଯ ନଅରହଭାଵସଙ୍ଖାତେହି। ପଣ୍ଡକତିରଚ୍ଛାନଗତୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୩୩) ହି ତଯୋ ଵତ୍ଥୁୱିପନ୍ନା ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକା, ତେସଂ ସଗ୍ଗୋ ଅଵାରିତୋ, ମଗ୍ଗୋ ପନ ଵାରିତୋ। ଅଭବ୍ବା ହି ତେ ମଗ୍ଗପଟିଲାଭାଯ ଵତ୍ଥୁୱିପନ୍ନତ୍ତା। ପବ୍ବଜ୍ଜାପି ନେସଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା, ତସ୍ମା ତେପି ପାରାଜିକାଵ। ଥେଯ୍ୟସଂଵାସକୋ, ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ, ମାତୁଘାତକୋ, ପିତୁଘାତକୋ, ଅରହନ୍ତଘାତକୋ, ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ, ଲୋହିତୁପ୍ପାଦକୋ, ସଙ୍ଘଭେଦକୋତି ଇମେ ଅଟ୍ଠ ଅତ୍ତନୋ କିରିଯାଯ ୱିପନ୍ନତ୍ତା ଅଭବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ତାତି ପାରାଜିକାଵ। ତେସୁ ଥେଯ୍ୟସଂଵାସକୋ, ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ, ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଗ୍ଗୋ ଅଵାରିତୋ, ମଗ୍ଗୋ ପନ ଵାରିତୋଵ। ଇତରେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଭଯମ୍ପି ଵାରିତଂ। ତେ ହି ଅନନ୍ତରାଵ ନରକେ ନିବ୍ବତ୍ତନକସତ୍ତା। ଯଦା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱିବ୍ଭମିତୁକାମା ହୁତ୍ୱା କାସାଵମେଵ ଵା ଗିହିଵତ୍ଥଂ ଵା ଗିହିନିଵାସନାକାରେନ ନିଵାସେତି, ତଦା ପାରାଜିକମାପନ୍ନା ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଗିହିଭାଵଂ ପତ୍ଥଯମାନାଯା’’ତିଆଦି। ସା ହି ଅଜ୍ଝାଚାରଵୀତିକ୍କମଂ ଅକତ୍ୱାପି ଏତ୍ତାଵତା ଅସ୍ସମଣୀ ନାମ ହୋତି।

ଦୀଘତାଯ ଲମ୍ବମାନଂ ଅଙ୍ଗଜାତମେତସ୍ସାତି ଲମ୍ବୀ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୩୩)। ନ ସୋ ଏତ୍ତାଵତା ପାରାଜିକୋ, ଅଥ ଖୋ ଯଦା ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ମୁଖେ ଵା ଵଚ୍ଚମଗ୍ଗେ ଵା ପଵେସେତି, ତଦା ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ମୁଦୁକତା ପିଟ୍ଠି ଏତସ୍ସାତି ମୁଦୁପିଟ୍ଠିକୋ, କତପରିକମ୍ମାଯ ମୁଦୁକାଯ ପିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋପି ଯଦା ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖମଗ୍ଗଵଚ୍ଚମଗ୍ଗେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ପଵେସେତି, ତଦା ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ପରସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ମୁଖେନ ଗଣ୍ହାତୀତି ଯୋ ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ପରସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଵା ପମତ୍ତସ୍ସ ଵା ଅଙ୍ଗଜାତଂ ମୁଖେନ ଗଣ୍ହାତି। ପରସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତେ ଅଭିନିସୀଦତୀତି ଯୋ ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ପରସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତଂ କମ୍ମନିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଵଚ୍ଚମଗ୍ଗେନ ତସ୍ସୂପରି ନିସୀଦତି, ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଵଚ୍ଚମଗ୍ଗଂ ପଵେସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତାନି ହି ଚତ୍ତାରି ଯସ୍ମା ଉଭିନ୍ନଂ ରାଗଵସେନ

ସଦିସଭାୱୂପଗତାନଂ ଧମ୍ମୋ ‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଏକେନ ପରିଯାଯେନ ମେଥୁନଧମ୍ମଂ ଅପ୍ପଟିସେୱିତ୍ୱାଯେୱ କେୱଲଂ ମଗ୍ଗେନ ମଗ୍ଗପ୍ପୱେସନୱସେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା ମେଥୁନଧମ୍ମପାରାଜିକସ୍ସ ଅନୁଲୋମେନ୍ତୀତି ‘‘ଅନୁଲୋମପାରାଜିକାନୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ଏତ୍ଥାହ – ମାତୁଘାତକପିତୁଘାତକଅରହନ୍ତଘାତକା ତତିଯପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନା, ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ, ଲମ୍ବିଆଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ପଠମପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନା ଏୱାତି କତ୍ୱା କୁତୋ ଚତୁୱୀସତୀତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୩୩)? ୱୁଚ୍ଚତେ – ମାତୁଘାତକାଦଯୋ ହି ଚତ୍ତାରୋ ଇଧ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନା ଏୱ ଅଧିପ୍ପେତା, ଲମ୍ବିଆଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ କିଞ୍ଚାପି ପଠମପାରାଜିକେନ ସଙ୍ଗହିତା, ଯସ୍ମା ପନ ଏକେନ ପରିଯାଯେନ ମେଥୁନଧମ୍ମଂ ଅପ୍ପଟିସେୱିନୋ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତାତି। ଦୁତିଯୱିକପ୍ପେ କଚ୍ଚିତ୍ଥାତି ଏତ୍ଥ କଚ୍ଚି ଅତ୍ଥାତି ପଦଚ୍ଛେଦୋ କାତବ୍ବୋ।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାଯ

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ସଙ୍ଘାଦିସେସକଣ୍ଡଂ

ପିଯଵଚନେନଆଲପନ୍ତି ପିଯାଯିତବ୍ବଵଚନେନାଲପନଂ, ସାଧୂନଂ ସମାଲପନନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସାଧଵୋ ହି ପରେ ‘‘ଭୋନ୍ତୋ’’ତି ଵା ‘‘ଦେଵାନଂପିଯା’’ତି ଵା ‘‘ଭଦ୍ରଭଵ’’ନ୍ତି ଵା ‘‘ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ’’ତି ଵା ସମାଲପନ୍ତି।

୧। ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ସଂ-ସଦ୍ଦୋ ଵିଜ୍ଜମାନତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ସଂଵିଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଚେତନାତି ଵୀତିକ୍କମଵସପ୍ପଵତ୍ତା ପୁବ୍ବଭାଗଚେତନା, ମୋଚନସ୍ସାଦଚେତନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସ୍ସାତି ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିଯା। ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥସମାସେନେଵ ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିଯା ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଇକ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଵିସୁଂ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ‘‘ସଞ୍ଚେତନାଵ ସଞ୍ଚେତନିକା’’ତି। ଇଦାନି ଇକ-ସଦ୍ଦୋଵ ଅତ୍ଥିଅତ୍ଥଂ ପକାସେତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସଞ୍ଚେତନା ଵା’’ତିଆଦିମାହ। ସଂଵିଜ୍ଜମାନା ଚେତନା ସଞ୍ଚେତନା। ସୁକ୍କସ୍ସାତି ସମ୍ଭଵସ୍ସ। ଵିସଟ୍ଠୀତି ଵିସ୍ସଗ୍ଗୋ।

ଇଦାନି ତଂ ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ମୋଚେତି, ଯେନାଧିପ୍ପାଯେନ ମୋଚେତି, ଯେନ ଚୋପାଯେନ ମୋଚେତି, ଯଞ୍ଚ ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଵତ୍ଥୁ, ତଂ ସଙ୍ଗଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଵିଭାଵେତ୍ଵା ସରୂପତୋ ତଂ ଵିସଟ୍ଠିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭାଦୀସୂ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ରାଗସ୍ସ ବଲଵଭାଵୋ, ରାଗେନ ଵା ଅଙ୍ଗଜାତସ୍ସୂପତ୍ଥମ୍ଭୋ ଥଦ୍ଧଭାଵୋ ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭୋ, ସୋ ଆଦି ଯେସଂ ତେ ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭାଦଯୋ, ତେସୁ ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭାଦୀସୁ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ (ପାରା। ୨୩୮) ଵଚ୍ଚୂପତ୍ଥମ୍ଭପସ୍ସାଵୂପତ୍ଥମ୍ଭଵାତୂପତ୍ଥମ୍ଭୋଚ୍ଚାଲିଙ୍ଗପାଣକଦଟ୍ଠୂପତ୍ଥମ୍ଭାନଂ ଗହଣଂ। କମ୍ମଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତେତି ମୋଚନକମ୍ମକ୍ଖମତାଯ କମ୍ମନିଯତଂ ପତ୍ତେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପାଦୀସୁ ଉପକ୍କମାରହଭାଵଂ ପତ୍ତେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅରୋଗସ୍ସ ଭାଵୋ ଆରୋଗ୍ୟଂ, ତଂ ଆଦି ଯେସଂ ତେ ଆରୋଗ୍ୟାଦଯୋ, ତେସୁ ଆରୋଗ୍ୟାଦୀସୁ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ସୁଖଭେସଜ୍ଜଦାନପୁଞ୍ଞଯଞ୍ଞସଗ୍ଗବୀଜଵୀମଂସଦଵାନଂ ଗହଣଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପାଦିନ୍ନରୂପଂ, ତଂ ଆଦି ଯେସଂ ତେ ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପାଦଯୋ, ତେସୁ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ବହିଦ୍ଧାରୂପଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରୂପଆକାସେକଟିକମ୍ପନାନଂ ଗହଣଂ। ମୋଚନେ ଅସ୍ସାଦୋ ସୁଖଵେଦନା ମୋଚନସ୍ସାଦୋ, ମୋଚନତ୍ଥଂ ପୁବ୍ବଭାଗେ ପଵତ୍ତରାଗୋ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତଅସ୍ସାଦସୀସେନ ଚେତ୍ଥ ରାଗୋ ଵୁତ୍ତୋ, ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେତନା ମୋଚନସ୍ସାଦଚେତନା, ତାଯ । ଇମିନା ମୁଚ୍ଚନସ୍ସାଦୋ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୪୦) ମୁତ୍ତସ୍ସାଦୋ ମେଥୁନସ୍ସାଦୋ ଫସ୍ସସ୍ସାଦୋ କଣ୍ଡୁଵନସ୍ସାଦୋ ଦସ୍ସନସ୍ସାଦୋ ନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦୋ ଵାଚସ୍ସାଦୋ ଗେହସିତପେମଂ ଵନଭଙ୍ଗିଯନ୍ତି ଇମେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେତନାଯୋ ପଟିକ୍ଖିପତି, ତାହି ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ମୁତ୍ତେପି ଅନାପତ୍ତି। ‘‘ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ପନ ଊରୁମଦ୍ଦାପନାଦୀନି ପଟିକ୍ଖିପତି। ତେନ ହି ସତିପି ମୋଚନସ୍ସାଦେ ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମାଭାଵତୋ ମୁତ୍ତେପି ଅନାପତ୍ତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ‘‘ସା ଚ ଖୋ ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସେଵ, ହତ୍ଥପରିକମ୍ମପାଦପରିକମ୍ମଗତ୍ତପରିକମ୍ମକରଣେନ ସଚେପି ଅସୁଚି ମୁଚ୍ଚତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି।

ଆସଯଧାତୁନାନାତ୍ତତୋତି ପିତ୍ତସେମ୍ହପୁବ୍ବଲୋହିତାସଯାନଞ୍ଚେଵ ପଥଵୀଧାତୁଆଦୀନଞ୍ଚ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ, ରସସୋଣିତାଦୀନଂ ଵା ସତ୍ତନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ନାନାତ୍ତତୋ। ଠାନା ଚାଵନାତି ସୁକ୍କସ୍ସ ଯଂ ଠାନଂ, ତତୋ ଚୁତି। ସୁକ୍କସ୍ସ ହି ଵତ୍ଥିସୀସଂ କଟି କାଯୋତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୩୭) ତିଧା ଠାନଂ ପକପ୍ପେନ୍ତି। ଏକୋ କିରାଚରିଯୋ ‘‘ଵତ୍ଥିସୀସଂ ସୁକ୍କସ୍ସ ଠାନ’’ନ୍ତି ଆହ, ଏକୋ ‘‘କଟୀ’’ତି, ଏକୋ ‘‘ସକଲୋ କାଯୋ’’ତି। ତେସୁ ତତିଯସ୍ସ ଭାସିତଂ ସୁଭାସିତଂ। କେସଲୋମନଖଦନ୍ତାନଞ୍ହି ମଂସଵିନିମୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାଵଖେଳସିଙ୍ଘାଣିକା, ଥଦ୍ଧସୁକ୍ଖଚମ୍ମାନି ଚ ଵଜ୍ଜେତ୍ଵା ଅଵସେସୋ ଛଵିମଂସଲୋହିତାନୁଗତୋ ସବ୍ବୋପି କାଯୋ କାଯପ୍ପସାଦଭାଵଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯାବଦ୍ଧପିତ୍ତାନଂ, ସମ୍ଭଵସ୍ସ ଚ ଠାନମେଵ। ତଥା ହି ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନେନାଭିଭୂତାନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ଉଭୋହି କଣ୍ଣଚୂଳିକାହି ସମ୍ଭଵୋ ନିକ୍ଖମତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭାଦୀସୂ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୩୭) କାଲୋ ଦସ୍ସିତୋ। ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭାଦିକାଲେସୁ ହି ଅଙ୍ଗଜାତଂ କମ୍ମନିଯଂ ହୋତି। ଯସ୍ସ କମ୍ମନିଯତ୍ତେ ସତି ମୋଚେତି, ଇତୋ ପରଂ ଅଞ୍ଞୋ କାଲୋ ନତ୍ଥି। ନ ହି ଵିନା ରାଗୂପତ୍ଥମ୍ଭାଦୀହି ପୁବ୍ବଣ୍ହାଦଯୋ କାଲଭେଦା ମୋଚନେ ନିମିତ୍ତଂ ହୋନ୍ତି। ‘‘ଆରୋଗ୍ୟାଦୀସୂ’’ତିଆଦିନା ପନ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଏଵରୂପେନ ହି ଅଧିପ୍ପାଯଭେଦେନ ମୋଚେତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପାଦୀସୂ’’ତିଆଦିନା ଉପାଯୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପେ ଵା ହି ମୋଚେନ୍ତୋ, ବହିଦ୍ଧାରୂପେ ଵା, ଉଭଯତ୍ଥ ଵା, ଆକାସେ ଵା କଟିଂ କମ୍ପେନ୍ତୋ, ଇତୋ ପରଂ ଅଞ୍ଞୋ ଉପାଯୋ ନତ୍ଥି। ନୀଲାଦିଵସେନା’’ତିଆଦୀହି ପନ ଦସହି ନଵମସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଵତ୍ଥୁ ଦସ୍ସିତଂ। ଵୀମଂସନ୍ତୋ ହି ନୀଲାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଵସେନ ଵୀମଂସତି, ନ ତେହି ଵିନିମୁତ୍ତନ୍ତି। ‘‘ଠାନା ଚାଵନା’’ତି ଇମିନା ପନ ଅତ୍ଥତୋ ଵିସ୍ସଟ୍ଠି ଦସ୍ସିତା । ଯଥାହ ‘‘ଵିସ୍ସଟ୍ଠୀତି ଠାନତୋ ଚାଵନା ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ପାରା। ୨୩୭)। ସା ଚାଯଂ ତସ୍ସ ସୁକ୍କସ୍ସ ଠାନା ଚାଵନା ରାଗଵସେନ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ କଥାଵତ୍ଥୁଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠି ନାମ

ରାଗସମୁଟ୍ଠାନା ହୋତୀ’’ତି (କଥା। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୭)। ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତାତି ସୁପିନୋ ଏଵ ସୁପିନନ୍ତୋ, ତଂ ଠପେତ୍ଵାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ଯା ସୁପିନେ’’ତିଆଦି। ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ଇମସ୍ସ ଆପତ୍ତିନିକାଯସ୍ସ ନାମଂ। ତେନାହ ‘‘ଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା’’ତିଆଦି। ଆପତ୍ତିନିକାଯୋତି ଆପତ୍ତିସମୂହୋ। କିଞ୍ଚାପି ଅଯଂ ଏକାଵ ଆପତ୍ତି, ରୁଳ୍ହିସଦ୍ଦେନ, ପନ ଅଵଯଵେ ସମୂହଵୋହାରେନ ଵା ‘‘ନିକାଯୋ’’ତି ଵୁତ୍ତୋ ‘‘ଏକୋ ଵେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଏକୋ ଵିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଵିଯ।

ଅସ୍ସାତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୧୬ ସଂଘାଦିସେସକଣ୍ଡ) ଆପତ୍ତିନିକାଯସ୍ସ। ନନୁ ଚ ଅଯୁତ୍ତୋଯଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଆଦିମ୍ହି ଚେଵ ସେସେ ଚ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଅସ୍ସା’’ତି। ନ ହି ଆପତ୍ତିନିକାଯସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଚେଵ ସେସେ ଚ ସଙ୍ଘୋ ଇଚ୍ଛିତୋ, କିଞ୍ଚରହି ଵୁଟ୍ଠାନସ୍ସାତି ଇମଂ ଚୋଦନଂ ମନସି ନିଧାଯ ଯଥା ନ ଵିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଵିଵରିତୁଂ ‘‘କିଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ଆପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଚେଵ ସେସେ ଚ ଇଚ୍ଛିତୋ ସଙ୍ଘୋ ଆପତ୍ତିଯାଵ ଇଚ୍ଛିତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଆପତ୍ତିଵୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଆପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠାନଂ, ଅନାପତ୍ତିକଭାଵୂପଗମନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦକସୋତନ୍ତି ପସ୍ସାଵମଗ୍ଗଂ, ଅଙ୍ଗଜାତପ୍ପଦେସନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଦି ଏଵଂ ଅଥ କସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଦକସୋତଂ ଓତିଣ୍ଣମତ୍ତେ’’ତି ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଠାନତୋ ପନ ଚୁତ’’ନ୍ତିଆଦି। ଅଵସ୍ସମେଵ ଦକସୋତଂ ଓତରତି ଅଧିଵାସେତ୍ଵା ଅନ୍ତରା ନିଵାରେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯତ୍ତା। ଦକସୋତୋରୋହନତୋ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୩୬-୨୩୭) ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଉପାଦିନ୍ନତୋ ଵିନିମୁତ୍ତତ୍ତା ସଯଵରୂପଂ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନମେଵ ଅଵସିସ୍ସତି, ସେସଂ ତିସମୁଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଠାନତୋ ଚୁତଂ ଦକସୋତଂ ଓତରତି, ତସ୍ମା।

ଅମୋଚନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସାତି ଭେସଜ୍ଜେନ ନିମିତ୍ତଂ ଆଲିମ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ଉଚ୍ଚାରାଦୀନି ଵା କରୋନ୍ତସ୍ସ। ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସାତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୩୭) ଧାତୁକ୍ଖୋଭତୋ ଵା ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବତୋ ଵା ଦେଵତୋପସଂହାରତୋ ଵା ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତତୋ ଵାତି ଇମେହି ଚତୂହି କାରଣେହି ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। କିଂ ପନେତଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ସୁତ୍ତୋ ପସ୍ସତି, ପଟିବୁଦ୍ଧୋ, ଉଦାହୁ ନେଵ ସୁତ୍ତୋ, ନ ପଟିବୁଦ୍ଧୋତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ତାଵ ସୁତ୍ତୋ ପସ୍ସତି, ଅଭିଧମ୍ମଵିରୋଧୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଭଵଙ୍ଗଚିତ୍ତେନ ହି ସୁପତି, ତଂ ରୂପନିମିତ୍ତାଦିଆରମ୍ମଣଂ ଵା ରାଗାଦିସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଵା ନ ହୋତି। ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଚ ଈଦିସାନି ଚିତ୍ତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଥ ପଟିବୁଦ୍ଧୋ ପସ୍ସତି, ଵିନଯଵିରୋଧୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଯଞ୍ହି ପଟିବୁଦ୍ଧୋ ପସ୍ସତି, ତଂ ସବ୍ବୋହାରିକଚିତ୍ତେନ ପସ୍ସତି। ସବ୍ବୋହାରିକଚିତ୍ତେନ ଚ କତେ ଵୀତିକ୍କମେ ଅନାପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତେନ ପନ କତେପି ଵୀତିକ୍କମେ ଏକନ୍ତଂ ଅନାପତ୍ତି ଏଵ। ଅଥ ନେଵ ସୁତ୍ତୋ ନ ପଟିବୁଦ୍ଧୋ ପସ୍ସତି, କୋ ନାମ ପସ୍ସତି, ଏଵଞ୍ଚ ସତି ସୁପିନସ୍ସ ଅଭାଵୋଵ ଆପଜ୍ଜତୀତି? ନ ଅଭାଵୋ, କସ୍ମା? ଯସ୍ମା କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ ପସ୍ସତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ ଖୋ ମହାରାଜ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି (ମି। ପ। ୫।୩।୫)। କପିମିଦ୍ଧପରେତୋତି ମକ୍କଟନିଦ୍ଦାଯ ଯୁତ୍ତୋ। ଯଥା ହି ମକ୍କଟସ୍ସ ନିଦ୍ଦା ଲହୁପରିଵତ୍ତା ହୋତି, ଏଵଂ ଯା ନିଦ୍ଦା ପୁନପ୍ପୁନଂ କୁସଲାଦିଚିତ୍ତଵୋକିଣ୍ଣତ୍ତା ଲହୁପରିଵତ୍ତା, ଯସ୍ସା ପଵତ୍ତିଯଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭଵଙ୍ଗତୋ ଉତ୍ତରଣଂ ହୋତି, ତାଯ ଯୁତ୍ତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି। ଯସ୍ସ ଚ ଏଵଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ସୁପିନେ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵନ୍ତସ୍ସ ଵିଯ, କାଯସଂସଗ୍ଗାଦୀନି ଆପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଵିଯ ଚ ସୁପିନନ୍ତେନେଵ କାରଣେନ ଅସୁଚି ମୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତି। ସୁପିନେ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୬୨) ପନ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଅସ୍ସାଦଚେତନାଯ ସଚସ୍ସ ଵିସଯୋ ହୋତି, ନିଚ୍ଚଲେନ ଭଵିତବ୍ବଂ, ନ ହତ୍ଥେନ ନିମିତ୍ତଂ କୀଳାପେତବ୍ବଂ। କାସାଵପଚ୍ଚତ୍ଥରଣରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ପନ ହତ୍ଥପୁଟେନ ଗହେତ୍ଵା ଜଗ୍ଗନତ୍ଥାଯ ଉଦକଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତୁଂ ଵଟ୍ଟତି।

ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

‘‘ଓତିଣ୍ଣୋ’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୭୦) ଇଦଂ କମ୍ମସାଧନଂ, କତ୍ତୁସାଧନଂ ଵା ହୋତୀତି ତଦୁଭଯଵସେନ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯକ୍ଖାଦୀହି ଵିଯ ସତ୍ତା’’ତିଆଦିମାହ। ଅସମପେକ୍ଖିତ୍ଵାତି ଯଥାସଭାଵଂ ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା, ଯଥା ତେ ରତିଜନକା ରୂପାଦଯୋ ଵିସଯା ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାସୁଭାନତ୍ତାକାରେନ ଅଵଟ୍ଠିତା, ତଥା ଅପସ୍ସିତ୍ଵାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପରିଣତେନାତି ପରିଵତ୍ତେନ। ତେନାହ ‘‘ଯଥା ପରିଵତ୍ତମାନ’’ନ୍ତିଆଦି। ଵୁତ୍ତରାଗଵସେନାତି କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗଵସେନ। ତଦହୁଜାତାଯପୀତି ତସ୍ମିଂ ଅହନି ଜାତଂ ଜନନଂ ଏତିସ୍ସାତି ତଦହୁଜାତା, ତସ୍ମିଂ ଅହନି ଜାତାତି ଵା ତଦହୁଜାତା, ତାଯ, ତଂ ଦିଵସଂ ଜାତାଯପୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଜାତମତ୍ତାଯ ଅଲ୍ଲମଂସପେସିଵଣ୍ଣାଯପୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅସ୍ସାତି ‘‘କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜେଯ୍ଯା’’ତି ପଦସ୍ସ। ଇଦାନି ହତ୍ଥାଦୀନଂ ଵିଭାଗଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ତତ୍ଥ ହତ୍ଥୋ ନାମ କପ୍ପରତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତିଆଦିମାହ। କପ୍ପରତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଦୁତିଯମହାସନ୍ଧିଂ ଉପାଦାଯ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ମଣିବନ୍ଧତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଵ ଅଗ୍ଗନଖା ହତ୍ଥୋ। ଵିନନ୍ଧିତ୍ଵା ଵା ଅଵିନନ୍ଧିତ୍ଵା ଵା କତକେସକଲାପସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଵିନନ୍ଧିତ୍ଵାତି ତୀହି କେସଵଟ୍ଟୀହି ଗଚ୍ଛିତ୍ଵା। ସୁଵଣ୍ଣଚୀରକନ୍ତି ସୁଵଣ୍ଣପାଠଙ୍ଗଂ। ହତ୍ଥଞ୍ଚ ଵେଣିଞ୍ଚ

ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସସରୀରଂ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅୱସେସସ୍ସ ସରୀରସ୍ସା’’ତିଆଦି।

ଯୋ ହି ସେୱନାଧିପ୍ପାଯୋପି ନିଚ୍ଚଲେନ କାଯେନ କେୱଲଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି ସାଦିଯତି ଅନୁଭୋତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେ ଆପତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ ଅନାପତ୍ତୀତି ଆହ ‘‘କାଯେନ ଅୱାଯମିତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯେନାତି ଇତ୍ଥିତୋ ମୁଚ୍ଚିତୁକାମତାଧିପ୍ପାଯେନ। ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚାତି ‘‘ଇମିନା ଉପାଯେନ ଇମଂ ଫୁସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଚେତେତ୍ୱା। ଏୱଞ୍ହି ଅଚେତେତ୍ୱା ପତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣାଦୀସୁ ମାତୁଗାମସ୍ସ ଅଙ୍ଗେ ଫୁଟ୍ଠେପି ଅନାପତ୍ତି। ଅସତିଯାତି ଅଞ୍ଞୱିହିତୋ ହୋତି, ‘‘ମାତୁଗାମଂ ଫୁସିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତି ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ଅସତିଯା ହତ୍ଥପାଦପସାରଣାଦିକାଲେ ଫୁସନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଅଜାନନ୍ତସ୍ସାତି ଦାରକୱେସେନ ଠିତଂ ଦାରିକଂ ‘‘ଇତ୍ଥୀ’’ତି ଅଜାନନ୍ତୋ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ଫୁସତି, ଏୱଂ ‘‘ଇତ୍ଥୀ’’ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଫୁସତୋ ଅନାପତ୍ତି। ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସାତି କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ବାହାପରମ୍ପରାଯ ନୀତଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱିଯ ଅନାପତ୍ତି। ଇଧ ପନ ଉଦାଯିତ୍ଥେରୋ ଆଦିକମ୍ମିକୋ। ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସାତି।

କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚସ୍ସାଦରାଗୱସେନାତି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲା ୱାଚା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚା, ତାଯ ଅସ୍ସାଦଚେତନା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚସ୍ସାଦୋ, ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତରାଗୱସେନ। ଏତ୍ତାଧିପ୍ପେତଂ ମାତୁଗାମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମାତୁଗାମ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସଂଲକ୍ଖଣସମତ୍ଥନ୍ତି ଅସଦ୍ଧମ୍ମସଦ୍ଧମ୍ମପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ କଥଂ ଜାନିତୁଂ ସମତ୍ଥଂ। ଯା ପନ ମହଲ୍ଲିକାପି ବାଲା ଏଠମୂଗା, ଅଯଂ ଇଧାନଧିପ୍ପେତା। ୱଣ୍ଣୋ ନାମ ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ‘‘ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣେନ ସୁଭଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତାସୀ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୮୫) ଥୋମନା। ଅୱଣ୍ଣୋ ନାମ ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ଗରହନା, ‘‘ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣେନ ସୁଭଲକ୍ଖଣେନ ଅସମନ୍ନାଗତାସୀ’’ତିଆଦୀହି ଖୁଂସନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯାଚନା ନାମ ‘‘ଦେହି ମେ, ଅରହସି ମେ ଦାତୁ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୨୮୫) ୱଚନଂ। ଆଯାଚନା ନାମ ‘‘କଦା ତେ ମାତା ପସୀଦିସ୍ସତି, କଦା ତେ ପିତା ପସୀଦିସ୍ସତି, କଦା ତେ ଦେୱତାଯୋ ପସୀଦିସ୍ସନ୍ତି, କଦା ତେ ସୁଖଣୋ ସୁଲଯୋ ସୁମୁହୁତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି, କଦା ତେ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି (ପାରା। ୨୮୫) ୱଚନଂ । ପୁଚ୍ଛନଂ ନାମ ‘‘କଥଂ ତ୍ୱଂ ସାମିକସ୍ସ ଦେସି, କଥଂ ଜାରସ୍ସ ଦେସୀ’’ତି (ପାରା। ୨୮୫) ୱଚନଂ। ପଟିପୁଚ୍ଛନଂ ନାମ ‘‘ଏୱଂ କିର ତ୍ୱଂ ସାମିକସ୍ସ ଦେତି, ଏୱଂ ଜାରସ୍ସ ଦେସୀ’’ତି (ପାରା। ୨୮୫) ୱଚନଂ। ଆଚିକ୍ଖନଂ ନାମ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ‘‘ଏୱଂ ଦେହି, ଏୱଂ ଦେନ୍ତା ସାମିକସ୍ସ ପିଯା ଭୱିସ୍ସସି, ମନାପା ଚା’’ତି (ପାରା। ୨୮୫) ଭଣନଂ। ଅନୁସାସନଂ ନାମ ଅପୁଟ୍ଠସ୍ସ ‘‘ଏୱଂ ଦେହି, ଏୱଂ ଦେନ୍ତା ସାମିକସ୍ସ ପିଯା ଭୱିସ୍ସସି, ମନାପା ଚା’’ତି (ପାରା। ୨୮୫) ଭୱନଂ। ଅକ୍କୋସନଂ (ପାରା। ୨୮୫) ନାମ ‘‘ଅନିମିତ୍ତାସି, ନିମିତ୍ତମତ୍ତାସି, ଅଲୋହିତାସି, ଧୁୱଲୋହିତାସି, ଧୁୱଚୋଠଆସି, ପଗ୍ଘରନ୍ତୀସି, ସିଖରଣୀସି, ଇତ୍ଥିପଣ୍ଡକାସି, ୱେପୁରିସିକାସି, ସମ୍ଭିନ୍ନାସି, ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାସୀ’’ତି (ପାରା। ୨୮୫) ୱଚନଂ। ଯସ୍ମା ମେଥୁନୁପସଂହିତାଯ ୱାଚାଯ ଅଧିକଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘‘ମେଥୁନୁପସଂହିତାହୀ’’ତି ଇଦଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାଯ ସିଖାପତ୍ତଲକ୍ଖଣଦସ୍ସନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ମେଥୁନୁପସଂହିତାଯେୱ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚତ୍ତା। ସିଖରଣୀସୀତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୮୫) ବହିନିକ୍ଖନ୍ତଆଣିମଂସା। ସମ୍ଭିନ୍ନାସୀତି ସମ୍ଭିନ୍ନୱଚ୍ଚମଗ୍ଗପସ୍ସାୱମଗ୍ଗା। ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାସୀତି ପୁରିସନିମିତ୍ତେନ, ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତେନ ଚାତି ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ସମନ୍ନାଗତା।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱଣ୍ଣଭଣନେ ତାୱ ‘‘ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣେନ ସୁଭଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତାସୀ’’ତି ୱଦତି, ନ ତାୱ ସୀସଂ ଏତି। ‘‘ତୱ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗୋ ଚ ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗୋ ଚ ସୁଭୋ ସୁଭସଣ୍ଠାନୋ ଦସ୍ସନୀଯୋ, ଇଦିସେନ ନାମ ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣେନ ସୁଭଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତାସୀ’’ତି ୱଦତି, ସୀସଂ ଏତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅୱଣ୍ଣଭଣନେ ପନ ‘‘ଅନିମିତ୍ତାସୀ’’ତିଆଦୀହି ଏକାଦସହି ପଦେହି ଅୱଣ୍ଣେ ଅଘଟିତେ ସୀସଂ ନ ଏତି, ଘଟିତେପି ତେସୁ ‘‘ସିଖରଣୀସି ସମ୍ଭିନ୍ନାସି ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାସୀ’’ତି ଇମେହି ତୀହି ଘଟିତେଯେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ।

ଯାଚନାଯପି ‘‘ଦେହି ମେ’’ତି ଏତ୍ତକେନେୱ ସୀସଂ ନ ଏତି, ‘‘ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେହୀ’’ତି ଏୱଂ ମେଥୁନଧମ୍ମେନ ଘଟିତେ ଏୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ।

‘‘କଦା ତେ ମାତା ପସୀଦିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଆଯାଚନୱଚନେସୁପି ଏତ୍ତକେନେୱ ସୀସଂ ନ ଏତି, ‘‘କଦା ତେ ମାତା ପସୀଦିସ୍ସତି, କଦା ତେ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱା ‘‘ତୱ ମାତରି ପସନ୍ନାଯ ୱା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିନା ପନ ନଯେନ ମେଥୁନଧମ୍ମେନ ଘଟିତେଯେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ।

‘‘କଥଂ ତ୍ୱଂ ସାମିକସ୍ସ ଦେସୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୨୮୫) ପୁଚ୍ଛାୱଚନେସୁପି ‘‘ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେଯେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ‘‘ଏୱଂ କିର ତ୍ୱଂ

ସାମିକସ୍ସ ଦେସୀ’’ତି (ପାରା। ୨୮୫) ପଟିପୁଚ୍ଛାୱଚନେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଆଚିକ୍ଖନାଯ ଚ ‘‘ଏୱଂ ଦେହୀ’’ତି, ‘‘ଏୱଂ ଦଦମାନା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ସୀସଂ ନ ଏତି, ‘‘ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଏୱଂ ଦେହି, ଏୱଂ ଉପନେହି, ଏୱଂ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଦଦମାନା ଉପନଯମାନା ସାମିକସ୍ସ ପିଯା ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା ପନ ନଯେନ ମେଥୁନଧମ୍ମେନ ଘଟିତେଯେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ଅନୁସାସନିୱଚନେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଅକ୍କୋସୱଚନେସୁ ପନ ଏକାଦସସୁ ‘‘ସିଖରଣୀସି ସମ୍ଭିନ୍ନାସି ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାସୀ’’ତି ଇମାନି ତୀଣିଯେୱ ପଦାନି ସୁଦ୍ଧାନି ସୀସଂ ଏନ୍ତି, ଇତି ଇମାନି ଚ ତୀଣି, ପୁରିମାନି ଚ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗପସ୍ସାୱମଗ୍ଗମେଥୁନଧମ୍ମପଦାନି ତୀଣୀତି ଛ ପଦାନି ସୁଦ୍ଧାନି ଆପତ୍ତିକରାନି, ସେସାନି ‘‘ଅନିମିତ୍ତାସୀ’’ତିଆଦୀନି ଅନିମିତ୍ତେ ‘‘ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ମେ ଦେହୀ’’ତି ୱା ‘‘ଅନିମିତ୍ତାସି, ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ମେ ଦେହୀ’’ତି ୱା ଆଦିନା ନଯେନ ମେଥୁନଧମ୍ମେନ ଘଟିତାନେୱ ଆପତ୍ତିକରାନି ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଅଧକ୍ଖକନ୍ତି ଅକ୍ଖକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଧୋ। ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲନ୍ତି ଜାଣୁମଣ୍ଡଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉଦ୍ଧଂ। ଉବ୍ଭକ୍ଖକନ୍ତି ଅକ୍ଖକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉଦ୍ଧଂ। ଅଧୋଜାଣୁମଣ୍ଡଲନ୍ତି ଜାଣୁମଣ୍ଡଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଧୋ। ଅକ୍ଖକଂ, ପନ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲଞ୍ଚ ଏତ୍ଥେୱ ଦୁକ୍କଟଖେତ୍ତେ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା କାଯସଂସଗ୍ଗେ ୱିଯ । ନ ହି ବୁଦ୍ଧା ଗରୁକାପତ୍ତିଂ ସାୱସେସଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତୀତି। କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧନ୍ତି ୱତ୍ଥଂ ୱା ପୁପ୍ଫଂ ୱା ଆଭରଣଂ ୱା।

ଅତ୍ଥଧମ୍ମଅନୁସାସନିପୁରେକ୍ଖାରାନନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୮୭) ଏତ୍ଥ ‘‘ଅନିମିତ୍ତା’’ତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତୋ, ଅଟ୍ଠକଥଂ ୱା ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତୋ ଅତ୍ଥପୁରେକ୍ଖାରୋ ନାମ, ପାଳିଂ ୱାଚେନ୍ତୋ, ସଜ୍ଝାଯଂ ୱା କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମପୁରେକ୍ଖାରୋ ନାମ, ‘‘ଇଦାନିପି ଅନିମିତ୍ତାସି, ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାସି, ଅପ୍ପମାଦଂ ଦାନି କରେଯ୍ୟାସି, ଯଥା ଆଯତିମ୍ପି ଏୱରୂପା ମା ହୋହିସୀ’’ତି ଭଣନ୍ତୋ ଅନୁସାସନିପୁରେକ୍ଖାରୋ ନାମ। ଇତି ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଅନୁସାସନିଞ୍ଚ ପୁରକ୍ଖିତ୍ୱା ଭଣନ୍ତାନଂ ଅନାପତ୍ତି। ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପାଳିଂ ୱାଚେନ୍ତୋ ପକତିୱାଚନାମଗ୍ଗଂ ପହାଯ ହସନ୍ତୋ ହସନ୍ତୋ ‘‘ସିଖରଣୀସି, ସମ୍ଭିନ୍ନାସି, ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାସୀ’’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭଣତି, ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱ। ଇଧ ଆଦିକମ୍ମିକୋ ଉଦାଯିତ୍ଥେରୋ, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ। ନନୁ ‘‘ସିଖରଣୀ’’ତିଆଦୀହି ଅକ୍କୋସନ୍ତସ୍ସ ପଟିଘଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯପି ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅଥ କସ୍ମା ଦ୍ୱିୱେଦନନ୍ତି? ନାଯଂ ଦୋସୋ। ରାଗୱସେନ ହି ଅଯଂ ଆପତ୍ତି, ନ ପଟିଘୱସେନ, ତସ୍ମା ରାଗୱସେନେୱ ପୱତ୍ତୋ ଅକ୍କୋସୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ନ ପଟିଘୱସେନାପୀତି।

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଅତ୍ତକାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯାୱସେନାତି ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯାଯ ରାଗୱସେନ। ଇଧାପି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଜାନନସମତ୍ଥାୱ ଇତ୍ଥୀ ଅଧିପ୍ପେତାତି ଆହ ‘‘ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୋଭାସେନ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାଯ ଇତ୍ଥିଯା’’ତି। ସମୀପେତି ସୱନୂପଚାରେ। ‘‘ଠତ୍ୱା’’ତି ପାଠସେସୋ। ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯାତି କାମୀଯତୀତି କାମୋ, ମେଥୁନଧମ୍ମୋ, ପରିଚରଣଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ପରିଚରିଯା, ସାୱ ପାରିଚରିଯା, କାମେନ ପାରିଚରିଯା କାମପାରିଚରିଯା, ଅତ୍ତନୋ କାମପାରିଚରିଯା ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯା, ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ମେଥୁନଧମ୍ମେନ ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା କାମିତାତି କାମା, ପାରିଚରିଯା, ଅତ୍ତନୋ କାମା ଅତ୍ତକାମା, ଅତ୍ତକାମା ଚ ସା ପାରିଚରିଯା ଚାତି ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯା, ସଯଂ ମେଥୁନରାଗୱସେନ ପତ୍ଥିତୌପଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମସଙ୍ଖାତେନା’’ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମେନ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେନ କାମହେତୁପାରିଚରିଯାସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଉଯଂ ଦସ୍ସେତି, ଦୁତିଯେନ ଅଧିପ୍ପାଯପାରିଚରିଯାସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯଂ। ବ୍ୟଞ୍ଜନେ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୯୧) ପନ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱା ଅତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅତ୍ତନୋ କାମଂ ଅତ୍ତନୋ ହେତୁଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅତ୍ତନୋ ପାରିଚରିଯ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୨୯୨) ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅତ୍ତନୋ କାମଂ ଅତ୍ତନୋ ହେତୁଂ ଅତ୍ତନୋ ପାରିଚରିଯ’’ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ଜାନିସ୍ସନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା ‘‘ଏତ୍ତାୱତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ କାମପାରିଚରିଯା ୱୁତ୍ତା’’ତି, ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅତ୍ତନୋ ପାରିଚରିଯ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୨୯୨) ୱୁତ୍ତେପି ଜାନିସ୍ସନ୍ତି ‘‘ଏତ୍ତାୱତା ଅତ୍ତନା ଇଚ୍ଛିତକାମିତଟ୍ଠେନ ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯା ୱୁତ୍ତା’’ତି।

କଲ୍ୟାଣେନ ଭଦ୍ଦକେନ ଗୁଣେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମଂ। ତେନାହ ‘‘ତଦୁଭଯେନାପୀ’’ତିଆଦି। ଅଭିରମେଯ୍ୟାତି ତୋସେଯ୍ୟ। ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଏସା ଅଗ୍ଗା। ପାରିଚରିଯାନନ୍ତି ପାରିଚରିଯାନଂ ମଜ୍ଝେ, ନିଦ୍ଧାରଣେ ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ। ନନୁ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦେ (ପାରା। ୨୮୫) ମେଥୁନଯାଚନଂ ଆଗତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ? ନାଯଂ ଦୋସୋ। ତତ୍ଥ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୨୯୧) ହି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚସ୍ସାଦରାଗୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ଅତ୍ତନୋ

ମେଥୁନସ୍ସାଦରାଗୱସେନାତି।

ତସ୍ମିଂଯେୱ ଖଣେତି ଭଣିତକ୍ଖଣେ। ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ପନ ପଣ୍ଡକଗତିକତ୍ତା ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତୋ । ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦଦ୍ୱଯେ କାଯସଂସଗ୍ଗେ ୱିଯ ଯକ୍ଖିପେତୀସୁପି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲତ୍ତକାମୱଚନେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯ’’ନ୍ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୨୯୫) ୱଦନ୍ତି। ତସ୍ମିଂଯେୱାତି ପଣ୍ଡକେଯେୱ ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିନୋ ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯାଯ ୱଣ୍ଣଭଣନେପି ଦୁକ୍କଟଂ। ‘‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତି, ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗଦାନଂ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେହୀ’’ତି ପରିଯାଯୱଚନେପି ଦୁକ୍କଟଂ। ‘‘ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯାଯ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ଯ ଯା ମାଦିସଂ ‘ସୀଲୱନ୍ତ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା’’ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୨୯୫) ଏକେ। ‘‘ପଞ୍ଚସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ୍ୱା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋୱା’’ତି ଅପରେ। ‘‘ମେଥୁନୁପସଂହିତେନା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଚୀୱରାଦୀହି…ପେ… ଭାସନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅତ୍ତକାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଞ୍ଚରଣଂ ସଞ୍ଚରୋ, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସଞ୍ଚରୀ, ସଞ୍ଚରଣସୀଲୋତି ୱା ସଞ୍ଚରୀ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ, ସଞ୍ଚରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଞ୍ଚ ପରତୋ ‘‘ଇତ୍ଥିଯା ୱା ପୁରିସମତି’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ ୱେମଜ୍ଝେତି ଆହ ‘‘ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ ଅନ୍ତରେ ସଞ୍ଚରଣଭାୱ’’ନ୍ତି। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନୱୀମଂସନପଚ୍ଚାହରଣାନୀତି ଏତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ନାମ ପୁରିସେନ ୱା ଇତ୍ଥିଯା ୱା ଉଭିନ୍ନଂ ମାତାଦୀହି ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଇତ୍ଥିଂ ୱା ପୁରିସଂ ୱା ଏୱଂ ଭଣାହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେସଂ ୱଚନଂ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱା ‘‘ହୋତୂ’’ତି ୱା ‘‘ଭଣାମୀ’’ତି ୱା ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା, ସୀସକମ୍ପନାଦୀହି ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନଂ। ୱୀମଂସନଂ ନାମ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ୱା ପୁରିସସ୍ସ ୱା ତେସଂ ଅୱସ୍ସଂ ଆରୋଚନକାନଂ ମାତାପିତୁଭାତାଭଗିନିଆଦୀନଂ ୱା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ସାସନସ୍ସ ଆରୋଚନଂ। ପଚ୍ଚାହରଣଂ ନାମ ତେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚିତେ ସା ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତୁ ୱା, ମା ୱା, ଲଜ୍ଜାଯ ୱା ତୁଣ୍ହୀ ହୋତୁ, ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ୱା ପୁରିସସ୍ସ ୱା ତସ୍ସା ପୱତ୍ତିଯା ଆରୋଚନଂ। ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯାତି ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ଯ।

ଇତ୍ଥିଯା ୱା ପୁରିସମତିଂ ପୁରିସସ୍ସ ୱା ଇତ୍ଥିମତିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଆରୋଚେଯ୍ଯା’’ତି ପାଠସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦି। ଜାଯାଭାୱେତି ଭରିଯାଭାୱେ। ଜାରଭାୱେତି ପତିଭାୱେ, ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଚେତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ତସ୍ମା ଭରିଯାଭାୱନିମିତ୍ତଂ ପତିଭାୱନିମିତ୍ତଂ, ଭରିଯାଭାୱହେତୁ ପତିଭାୱହେତୁ, ଭରିଯାଭାୱପଚ୍ଚଯା ପତିଭାୱପଚ୍ଚଯା ଆରୋଚେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନଯୋ ‘‘ଜାଯତ୍ତନେ ଆରୋଚେତୀ’’ତିଆଦୀସୁପି। ‘‘ଜାଯତ୍ତନେ ୱା ଜାରତ୍ତନେ ୱା’’ତି ହି ଇଦଂ ଯଦତ୍ଥଂ ତଂ ତେସଂ ମତିଂ ଆରୋଚେତି , ତଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ପନ ପଦଭାଜନିଯଂ (ପାରା। ୩୦୨) ୱୁତ୍ତନଯେନାପି ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦିମାହ। କିଞ୍ଚାପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ପଦଭାଜନିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଜାଯତ୍ତନେ ୱା ଜାରତ୍ତନେ ୱା’’ତି ପନ ନିଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଭଯଲିଙ୍ଗସାଧାରଣତ୍ତା ପୁରିସଲିଙ୍ଗୱସେନାପି ଯୋଜେତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏତେନେୱ ଉପାଯେନା’’ତିଆଦି। ମୁହୁତ୍ତିକାତି ଗଣିକା। ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତଙ୍ଖଣିକାଯପୀ’’ତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏତେନେୱ ଉପାଯେନା’’ତିଆଦି।

ଅଞ୍ଞତ୍ରନାଲଂୱଚନୀଯାଯାତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୩୩୯-୩୪୦) ଦେସଚାରିତ୍ତୱସେନ ପଣ୍ଣଦାନାଦିନା ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା। ସଞ୍ଚରିତ୍ତୱସେନ ଭିକ୍ଖୁନା ୱଚନୀଯା ନ ହୋତୀତି ନାଲଂୱଚନୀଯା, ତଂ ଠପେତ୍ୱାତି କେଚି। ଅପ୍ପେନ ୱା ବହୁନା ୱା ଧନେନ କୀତା ଧନକ୍କୀତା। ଯସ୍ମା ପନ ସା ନ କୀତମତ୍ତାଯେୱ ଭରିଯା, ସଂୱାସତ୍ଥାଯ ପନ କୀତତ୍ତା ଭରିଯା, ତସ୍ମାସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ଧନେନ କିଣିତ୍ୱା ୱାସେତୀ’’ତି (ପାରା। ୩୦୪) ୱୁତ୍ତଂ। ଛନ୍ଦୱାସିନୀତି ଛନ୍ଦେନ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ୱସତୀତି ଛନ୍ଦୱାସିନୀ। ଯସ୍ମା ପନ ସା ନ ଅତ୍ତନୋ ଛନ୍ଦମତ୍ତେନେୱ ଭରିଯା ହୋତି, ପୁରିସେନ ପନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା, ତସ୍ମାସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ପିଯୋ ପିଯଂ ୱାସେତୀ’’ତି (ପାରା। ୩୦୪) ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ଭୋଗୱାସିନୀ, ପଟୱାସିନୀ, ଓଦପତ୍ତକିନୀ, ଓଭଟଚୁମ୍ବଟା, ଦାସୀ ଚ ଭରିଯା ଚ, କମ୍ମକାରୀ ଚ ଭରିଯା ଚ, ଧଜାହଟା, ମୁହୁତ୍ତିକା’’ତି (ପାରା। ୩୦୪) ଇମେସଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ଗହଣଂ। ଯଥା ଚ ‘‘ଛନ୍ଦୱାସିନୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ୱଦତୋ ୱିସଙ୍କେତୋ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ପାଠିଯଂ ଅୱୁତ୍ତେସୁପି ‘‘ହୋହି କିର ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭରିଯା, ଜାଯା, ପଜାପତି, ପୁତ୍ତମାତା, ଘରଣୀ, ଘରସାମିନୀ, ଭତ୍ତରନ୍ଧିକା, ସୁସ୍ସୂସିକା, ପରିଚାରିକା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୦୫) ଏୱମାଦୀସୁ ସଂୱାସପରିଦୀପକେସୁ ୱଚନେସୁ ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ୱଦନ୍ତସ୍ସାପି ୱିସଙ୍କେତୋ ନତ୍ଥି, ତିୱଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଯେୱ।

ମାତୁରକ୍ଖିତଂ ବ୍ରୂହୀତି ଏତ୍ଥ ମାତୁରକ୍ଖିତା ନାମ ମାତରା ରକ୍ଖିତା, ଯଥା ପୁରିସେନ ସହ ସଂୱାସଂ ନ କପ୍ପେତି, ଏୱଂ ମାତରା ରକ୍ଖିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱସ୍ସ ପଦଭାଜନେପି ‘‘ମାତା ରକ୍ଖତି ଗୋପେତି, ଇସ୍ସରିଯଂ କାରେତି, ୱସଂ ୱତ୍ତେତୀ’’ତି (ପାରା। ୩୦୪) ୱୁତ୍ତଂ। ପିତୁରକ୍ଖିତାଦୀସୁପି ‘‘ପିତୁରକ୍ଖିତା, ମାତାପିତୁରକ୍ଖିତା, ଭାତୁରକ୍ଖିତା, ଭଗିନିରକ୍ଖିତା, ଞାତିରକ୍ଖିତା, ଗୋତ୍ତରକ୍ଖିତା, ଧମ୍ମରକ୍ଖିତା, ସାରକ୍ଖା, ସପରିଦଣ୍ଡା’’ତି (ପାରା। ୩୦୩)

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେସୁ ପିତୁରକ୍ଖିତାଦୀସୁ। ଯଥା ଚ ଏତ୍ଥ, ଏୱଂ ‘‘ପିତୁରକ୍ଖିତଂ ବ୍ରୂହୀ’’ତିଆଦୀସୁପି ନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଚେତିଯସ୍ସ ୱା ଗିଲାନସ୍ସ ୱା କିଚ୍ଚେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୪୦) ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପୋସଥାଗାରଂ ୱା କିଞ୍ଚି ୱା ୱିପ୍ପକତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ କାରୁକାନଂ ଭତ୍ତୱେତନତ୍ଥାଯ ଉପାସକୋ ୱା ଉପାସିକାଯ ସନ୍ତିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପହିଣେଯ୍ଯ, ଉପାସିକା ୱା ଉପାସକସ୍ସ, ଏୱରୂପେନ ସଙ୍ଘକିଚ୍ଚେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଚେତିଯକମ୍ମେ କରିଯମାନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଗିଲାନସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯପି ଉପାସକେନ ୱା ଉପାସିକାଯ ସନ୍ତିକଂ, ଉପାସିକାଯ ୱା ଉପାସକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିତସ୍ସ ଗଚ୍ଛତୋ ଅନାପତ୍ତି।

କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ‘‘ଇତ୍ଥୀ ନାମ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ, ନ ଯକ୍ଖୀ ନ ପେତୀ ନ ତିରଚ୍ଛାନଗତା। ପୁରିସୋ ନାମ ମନୁସ୍ସପୁରିସୋ, ନ ଯକ୍ଖୋ’’ତିଆଦି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୩୪୧) ନତ୍ଥି, ତଥାପି ମନୁସ୍ସଜାତିକାୱ ଇତ୍ଥିପୁରିସା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତାତି ଆହ ‘‘ତେସଂ ମନୁସ୍ସଜାତିକତା’’ତି। ନନାଲଂୱଚନୀଯତାତି ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା ଅଲଂୱଚନୀଯା। ନିୱାରଣତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଅଲଂ-ସଦ୍ଦୋ। ନ ଅଲଂୱଚନୀଯା ନାଲଂୱଚନୀଯା, ନ ନାଲଂୱଚନୀଯା, ତସ୍ସା ଭାୱୋ ନନାଲଂୱଚନୀଯତା, ‘‘ଅଲଂୱଚନୀଯତା’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ପଣ୍ଣତ୍ତିନ୍ତି, ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ। କାଯୱିକାରେନାତି ସୀସୁକ୍ଖିପନାଦିକାଯୱିକାରେନ। ତଥେୱ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ତଥେୱ ପଚ୍ଚାହରନ୍ତସ୍ସାତି ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଦିନା କାଯୱିକାରେନ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଥେୱ ଆରୋଚେନ୍ତସ୍ସ। ଆଗମିସ୍ସତୀତି ତୱ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦିଅତ୍ଥଂ ଆଗମିସ୍ସତି। କେନଚି ୱୁତ୍ତେତି ଆସନସାଲାଦୀସୁ ନିସିନ୍ନସ୍ସ କେନଚି ପୁରିସେନ ୱୁତ୍ତେ। ସଚେ ହି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ମାତାପିତରୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଲଂୱଚନୀଯା ହୋନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁଂ ଘରଂ ଉପଗତଂ ପିତା ୱଦତି ‘‘ମାତା ତେ, ତାତ, ମଂ ମହଲ୍ଲକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଞାତିକୁଲଂ ଗତା, ଗଚ୍ଛ ନଂ ମଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ପେସେହୀ’’ତି। ସୋ ଚେ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ପିତୁନୋ ତସ୍ସା ଆଗମନଂ ୱା ଅନାଗମନଂ ୱା ଆରୋଚେତି, ଏୱଂ ଆରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସପି କାଯୱାଚତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି। ତେନାହ ‘‘ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ପନା’’ତିଆଦି। ଖୀଣାସୱସ୍ସପୀତି ଏତ୍ଥ ପି-ସଦ୍ଦେନ ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି। ପିତୁୱଚନେନାତି ଅତ୍ତନୋ ପିତୁୱଚନେନ। ଗନ୍ତ୍ୱାତି ତସ୍ସା ସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା। ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ, ଅଲଂୱଚନୀଯଭାୱଞ୍ଚାତି ଉଭଯଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସପି କାଯୱାଚତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି। ତଦୁଭଯନ୍ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ, ଅଲଂୱଚନୀଯଭାୱଞ୍ଚ। ଯଂ ପନ ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଜାନିତ୍ୱା ଏତେହେୱ ତୀହି ନଯେହି ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ସମାପଜ୍ଜତୋ କାଯଚିତ୍ତତୋ, ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ, କାଯୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ଚ ସମୁଟ୍ଠାତି। ଇମାନି ତୀଣି ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନଚିତ୍ତେନ ‘‘ସଚିତ୍ତକସମୁଟ୍ଠାନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ। ନ ହି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଜାନିତ୍ୱାପି ‘‘ନାଲଂୱଚନୀଯା’’ତି ମଞ୍ଞମାନସ୍ସ ସଚିତ୍ତକେହି ସମୁଟ୍ଠାନେହି ଆପତ୍ତି ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି ୱୀତିକ୍କମଚେତନାଯ ଅସମ୍ଭୱତୋ।

ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଞ୍ଞାଚିକାଯପନାତି ଏତ୍ଥ ସନ୍ତି ଅତ୍ତୱାଚକୋ ତତିଯନ୍ତୋ ନିପାତୋ, ଯାଚିକାତି ଭାୱସାଧନୋ, ତେସଞ୍ଚ ମଜ୍ଝେପଦଲୋପସମାସୋ। ପନାତି ନିପାତମତ୍ତମେୱ। ତେନାହ ‘‘ସଯଂ ପୱତ୍ତିତଯାଚନା ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଯା ହି ଅତ୍ତନା ପୱତ୍ତିତା, ସା ଅତ୍ତନୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ତସ୍ମା’’ତିଆଦି। ନନୁ ନ ସକ୍କା ଯାଚନାଯେୱ କୁଟିଂ କାତୁନ୍ତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ତସ୍ସାଧିପ୍ପାଯତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଯଂ ଯାଚିତକେହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଯଂ ଯାଚିତକେହୀତି ‘‘ୱାସିଂ ଦେଥ, ଫରସୁଂ ଦେଥା’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୩୪୨) ସଯଂ ଯାଚିତକେହି। ଉପକରଣେହୀତି ୱାସିଆଦୀହି। ପରେନ ଭଣ୍ଡସାମିକେନ ‘‘ମମ ଇଦ’’ନ୍ତି ଅପରିଚ୍ଚାଗାରକ୍ଖଣଗୋପନୱସେନ ପରିଗ୍ଗହିତଂ ପରପରିଗ୍ଗହିତକଂ, ପରସନ୍ତକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମୂଲଚ୍ଛେଦୱସେନାତି ମୂଲସ୍ସ ଛିନ୍ଦନୱସେନ, ପରସନ୍ତକଭାୱତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱଞ୍ହି ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ଯାଚନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ତାୱକାଲିକଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି ତାୱକାଲିକଂ କତ୍ୱା ଯାଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସକକମ୍ମଂ ନ ଯାଚିତବ୍ବାତି ପାଣାତିପାତସିକ୍ଖାପଦରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଦେଥା’’ତି ଅନିଯମେତ୍ୱାପି ନ ଯାଚିତବ୍ବା। ଏୱଂ ଯାଚିତା ହି ତେ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଭିକ୍ଖୁଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ମିଗେପି ମାରେତ୍ୱା ଆହରେଯ୍ୟୁଂ। ନିଯମେତ୍ୱା ପନ ‘‘ୱିହାରେ କିଞ୍ଚି କତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଦେଥା’’ତି ଯାଚିତବ୍ବା। ‘‘କୁଟି ନାମ ଉଲ୍ଲିତ୍ତା ୱା ହୋତି, ଅୱଲିତ୍ତା ୱା ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତା ୱା’’ତି (ପାରା। ୩୪୫) ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘କୁଟିନ୍ତି ଉଲ୍ଲିତ୍ତାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଧଂ ମୁଖଂ ଲିତ୍ତା ଉଲ୍ଲିତ୍ତା। ଅନ୍ତୋ ଲିମ୍ପନ୍ତା ହି ଏୱଂ ଲିମ୍ପନ୍ତି। ଅଧୋ ମୁଖଂ ଲିତ୍ତା ଅୱଲିତ୍ତା। ବହି ଲିମ୍ପନ୍ତା ହି ଏୱଂ ଲିମ୍ପନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ତତ୍ଥ ଉଲ୍ଲିତ୍ତା ନାମା’’ତିଆଦି। ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟୋତି ଦ୍ୱାରବାହା। ‘‘ସୁଧାଯ ୱା ମତ୍ତିକାଯ ୱା’’ତି ଏତେନ ଠପେତ୍ୱା ଇମେ ଦ୍ୱେ ଲେପେ ଅୱସେସୋ ଭସ୍ମାଗୋମଯାଦିଭେଦୋ ଅଲେପୋତି ଦସ୍ସେତି।

ଯସ୍ମା ପନ ସଞ୍ଞାଚିକାଯ କୁଟିଂ କରୋନ୍ତେନାପି ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ‘‘ସଯଂ ୱା କରୋନ୍ତେନ ଆଣତ୍ତିଯା ୱା

କାରାପେନ୍ତେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସଯଂ ୱା କରୋନ୍ତେନା’’ତି ଇମିନା ସାମତ୍ଥିଯତୋ ଲବ୍ଭମାନମତ୍ଥମାହ, ନ ତୁ ପଦତ୍ଥତୋ। ‘‘ଆଣତ୍ତିଯା ୱା କାରାପେନ୍ତେନା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୪୮-୩୪୯) ପନ ପଦତ୍ଥତୋ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଯଦି ପନ ‘‘କରୋନ୍ତେନ ୱା କାରାପେନ୍ତେନ ୱା’’ତି ୱଦେଯ୍ଯ, ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ୱିଲୋମିତଂ ଭୱେଯ୍ଯ। ନ ହି କାରାପେନ୍ତୋ କରୋନ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଏଦିସୀ ଚୋଦନା ଅନୱକାସାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନତ୍ଥି ସାମୀ ପତି ଏତିସ୍ସାତି ଅସାମିକା, ତଂ ଅସାମିକଂ, ଅନିସ୍ସରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନିସ୍ସରତା ଚେତ୍ଥ କାରାପନେନାତି ଆହ ‘‘କାରେତା ଦାଯକେନ ୱିରହିତ’’ନ୍ତି। ଉଦ୍ଦେସୋତି ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ରାତି ସାମିସ୍ମିଂ ଭୁମ୍ମୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ତସ୍ସା କୁଟିଯା’’ତି। ଦୀଘସୋତି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଦୀଘତୋ’’ତି। ବହିକୁଟ୍ଟେତି କୁଟ୍ଟସ୍ସ ବହି, ଥୁସେନ ମିସ୍ସକୋ ପିଣ୍ଡୋ ଥୁସପିଣ୍ଡୋ, ତସ୍ସ ପରିଯନ୍ତୋ ଥୁସପିଣ୍ଡପରିଯନ୍ତୋ, ତେନ, ଥୁସମିସ୍ସକମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡପରିଯନ୍ତେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଥୁସପିଣ୍ଡସ୍ସୂପରି ସେତକମ୍ମଂ ପନ ଅବୋହାରିକଂ। ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଭୱୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରିମୋ, ତେନ। ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ସଂ କୁଟିଯଂ। ପମାଣଯୁତ୍ତୋତି ପକତିୱିଦତ୍ଥିଯା ନୱୱିଦତ୍ଥିପମାଣୋ। ‘‘ତିରିଯଂ ସତ୍ତନ୍ତରା’’ତି (ପାରା। ୩୪୮) ଉକ୍କଂସତୋ ପମାଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ଚତୁହତ୍ଥୱିତ୍ଥାରା ନ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସୋଧେତ୍ୱାତି ସମତଲସୀମମଣ୍ଡଲସଦିସଂ କତ୍ୱା। ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଙ୍ଘଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଯାଚିତ୍ୱାତି ‘‘ସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଦେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ ‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାଚିକାଯ କୁଟିଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଅସାମିକଂ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସଂ, ସୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ କୁଟିୱତ୍ଥୁଓଲୋକନଂ ଯାଚାମୀ’’’ତି (ପାରା। ୩୪୯) ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଯାଚିତ୍ୱା। ସଙ୍ଘେନ ୱା ସମ୍ମତାତି ପଦଭାଜନିଯଂ (ପାରା। ୩୫୦) ୱୁତ୍ତେନ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମେନ, ଅପଲୋକନକମ୍ମୱସେନ ୱା ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତା। ୱତ୍ଥୂତି କୁଟିୱତ୍ଥୁ। ଅନାରମ୍ଭନ୍ତି ଅନୁପଦ୍ଦୱଂ। ପରିତୋ କମତି ଗଚ୍ଛତି ଏତ୍ଥାତି ପରିକ୍କମନଂ, ତେନ ସହ ୱତ୍ତତୀତି ସପରିକ୍କମନଂ, ସୌପଚାରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ତେହି ଭିକ୍ଖୂହୀ’’ତିଆଦି।

କିପିଲ୍ଲିକାଦୀନନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିପିଲ୍ଲିକା (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୫୩) ନାମ ରତ୍ତକାଳଅପିଙ୍ଗଲାଦିଭେଦା ଯା କାଚି, ତା ଆଦି ଯେସଂ ତାନି କିପିଲ୍ଲିକାଦୀନି, ତେସଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଉପଚିକାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହଣଂ। ଆସଯୋତି ନିବଦ୍ଧୱସନଟ୍ଠାନଂ, ସୋ ଆଦି ଯେସଂ ତେ ଆସଯାଦଯୋ, ତେହି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ନିସ୍ସିତସ୍ସ ଗହଣଂ। ସୋଳସହି ଉପଦ୍ଦୱେହୀତି ‘‘କିପିଲ୍ଲିକାନଂ ୱା ଆସଯୋ ହୋତି, ଉପଚିକାନଂ ୱା ଉନ୍ଦୂରାନଂ ୱା ଅହୀନଂ ୱା ୱିଚ୍ଛିକାନଂ ୱା ସତପଦୀନଂ ୱା ହତ୍ଥୀନଂ ୱା ଅସ୍ସାନଂ ୱା ସୀହାନଂ ୱା ବ୍ଯଗ୍ଘାନଂ ୱା ଦୀପୀନଂ ୱା ଅଚ୍ଛାନଂ ୱା ତରଚ୍ଛାନଂ ୱା ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ପାଣାନଂ ୱା ଆସଯୋ ହୋତି, ପୁବ୍ବଣ୍ଣନିସ୍ସିତଂ ୱା ହୋତି, ଅପରଣ୍ଣଅବ୍ଭାଘାତଆଘାତନସୁସାନୌଯ୍ଯାନରାଜୱତ୍ଥୁହତ୍ଥିସାଲାଅସ୍ସସାଲାବନ୍ଧନାଗାରପାନାଗାରସୂନରଚ୍ଛାଚଚ୍ଚରସଭାସଂସରଣନିସ୍ସିତଂ ୱା ହୋତୀ’’ତି (ପାରା। ୩୫୩) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେହି ସୋଳସହି ଉପଦ୍ଦୱେହି। ତତ୍ଥ ଚ ଅବ୍ଭାଘାତଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୫୩) ନାମ କାରଣାଘରଂ। ଆଘାତନଂ ନାମ ଧମ୍ମଗନ୍ଧିକା। ସୁସାନନ୍ତି ମହାସୁସାନଂ। ସଂସରଣଂ ନାମ ଅନିବ୍ବିଜ୍ଝଗମନୀଯୋ ଗତପଚ୍ଚାଗତମଗ୍ଗୋ।

ଆୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯତାଯାତି ଛିନ୍ନତଟାଦୀନମଭାୱତୋ ଅନୁପରିଯାଯିତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯତାଯ। ତେନ ଭିକ୍ଖୁନାତି କୁଟିକାରକେନ ଭିକ୍ଖୁନା। ଯାଚିତେହୀତି ‘‘ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଦେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ ‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାଚିକାଯ କୁଟିଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଅସାମିକଂ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସଂ, ସୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ କୁଟିୱତ୍ଥୁଦେସନଂ ଯାଚାମୀ’’’ତି (ପାରା। ୩୫୧) ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଯାଚିତେହି। ଞତ୍ତିଦୁତିଯେନ କମ୍ମେନାତି –

‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଞ୍ଞାଚିକାଯ କୁଟିଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଅସାମିକଂ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସଂ, ସୋ ସଙ୍ଘଂ କୁଟିୱତ୍ଥୁଦେସନଂ ଯାଚତି। ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କୁଟିୱତ୍ଥୁଂ ଦେସେଯ୍ଯ। ଏସା ଞତ୍ତି। ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଞ୍ଞାଚିକାଯ କୁଟିଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଅସାମିକଂ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସଂ, ସୋ ସଙ୍ଘଂ କୁଟିୱତ୍ଥୁଦେସନଂ ଯାଚତି। ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କୁଟିୱତ୍ଥୁଂ ଦେସେତି, ଯସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ଖମତି ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କୁଟିୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଦେସନା, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ। ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେଯ୍ଯ। ଦେସିତଂ ସଙ୍ଘେନ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କୁଟିୱତ୍ଥୁ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ’’ତି –

ଏୱଂ ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତେନ ଞତ୍ତିଦୁତିଯେନ କମ୍ମେନ। ଆଳଅୱିକା ନାମ ଆଳଅୱିରଟ୍ଠେ ଜାତା ଦାରକା, ତେ ପଚ୍ଛିତକାଲେପି ‘‘ଆଳଅୱିକା’’ତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାଯିଂସୁ। ତେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ଆଳଅୱିକେ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି। ଲେପେ ଘଟିତେତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୫୩) ଅନ୍ତୋଲେପେ ୱା ଅନ୍ତୋଲେପେନ ସଦ୍ଧିଂ ଭିତ୍ତିଞ୍ଚ ଛଦନଞ୍ଚ ଏକାବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଘଟିତେ, ବହିଲେପେ ୱା ବହିଲେପେନ ସଦ୍ଧିଂ ଘଟିତେ। ଦ୍ୱେ ଚ ଦୁକ୍କଟାନି ସାରମ୍ଭଅପରିକ୍କମନୱସେନ।

ଉଭଯଓିପନାତି ଉଭଯେହି ଦେସନାପମାଣେହି ଓିପନା ଓିରହିତା ଉଭଯଓିପନା, ଅଦେସିତଓତ୍ଥୁକା ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମିନ୍ତି ଦ୍ୱାରବନ୍ଧେ ୱା ୱାତପାନେ ୱା। ଲେପୋ ନ ଘଟିଯତୀତି ପୁବ୍ବେ ଦିନ୍ନଲେପୋ ଦ୍ୱାରବନ୍ଧେନ ୱା ୱାତପାନେନ ୱା ସଦ୍ଧିଂ ନ ଘଟିଯତି, ଏକାବଦ୍ଧଂ ହୁତ୍ୱା ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତନ୍ତି ଦ୍ୱାରବନ୍ଧଂ ୱା ୱାତପାନଂ ୱା ପରାମସତି। ପଠମମେୱାତି ଲେପକିଚ୍ଚସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଦ୍ୱାରବନ୍ଧୱାତପାନାନଂ ଠପନତୋ ପୁବ୍ବେଯେୱ, ଲେପସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତକ୍ଖଣେଯେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁ କୁଟିଂ କରୋତି ଦେସିତଓତ୍ଥୁକଂ ପମାଣିକଂ ସାରମ୍ଭଂ ସପରିକ୍କମନଂ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଭିକ୍ଖୁ କୁଟିଂ କରୋତି ଦେସିତଓତ୍ଥୁକଂ ପମାଣିକଂ ଅନାରମ୍ଭଂ ଅପରିକ୍କମନଂ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୩୫୫) ପଦଭାଜନିଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘କେୱଲଂ ସାରମ୍ଭାଯା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଓିପ୍ପକତନ୍ତି ଅନିଟ୍ଠିତଂ। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦଦତୋ ଚାତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଦଦତୋ ଚ। ଗୁହା ନାମ ଇଟ୍ଠକଗୁହା ୱା ସିଲାଗୁହା ୱା ଦାରୁଗୁହା ୱା ଭୂମିଗୁହା ୱା। ତିଣକୁଟି ନାମ ସତ୍ତଭୂମିକୋପି ପାସାଦୋ ତିଣଚ୍ଛଦନୋ ‘‘ତିଣକୁଟିକା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଞ୍ଞସ୍ସାତି ଆଚରିଯସ୍ସ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା। ୱାସାଗାରଂ ଠପେତ୍ୱାତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୬୪) ଅତ୍ତନୋ ୱସନତ୍ଥାଯ ୱାସାଗାରଂ ଠପେତ୍ୱା। ଉପୋସଥାଗାରାଦୀସୁପି ଏଏ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଜନ୍ତାଘରଭୋଜନସାଲାଅଗ୍ଗିସାଲାନଂ ଗହଣଂ। ହେଟ୍ଠିମପମାଣସମ୍ଭୱୋତି ଚତୁହତ୍ଥୱିତ୍ଥିଣ୍ଣତା। ଅଦେସାପେତ୍ୱା କରୋତୋତି ଓତ୍ଥୁଂ ଅଦେସାପେତ୍ୱା ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ, ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ୱା କରୋତୋ। ଏଏ ଚ ଓତ୍ଥୁନୋ ଅଦେସାପନଂ ଅକିରିଯା। କୁଟିକରଣଂ କିରିଯା।

କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଓିହାରକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମହନ୍ତଂ ଲାତି ଗଣ୍ହାତୀତି ମହଲ୍ଲକୋ, ତଂ ମହଲ୍ଲକଂ। ଯୋ ଚ ଯଂ ଗଣ୍ହାତି, ସୋ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଆହ ‘‘ମହନ୍ତଭାୱୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମହଲ୍ଲକୋ’’ତି। ସୋ ଚ ମହନ୍ତଭାୱୋ କେନ, କୁତୋ ଚାତି ଆହ ‘‘ସସାମିକଭାୱେନା’’ତିଆଦି। ନ କେୱଲଂ ସସାମିକଭାୱେନେୱାତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା ୱା’’ତିଆଦି। ଯଦି ଏୱଂ ଅଥ କସ୍ମା ‘‘ମହଲ୍ଲକୋ ନାମ ଓିହାରୋ ସସାମିକୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ପାରା। ୩୬୭) ଏତ୍ତକମେୱ ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦି। ଓିହରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଓିହାରୋ, ଆୱାସୋ। ମାତିକାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଅନଭିନେଯ୍ୟାତି ଏଏ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ଅଯଂ ୱା ସୋ ମହାନାଗୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଓିଯ ଅୱଧାରଣତ୍ଥୋ।

କୋସମ୍ବିଯନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୩୬୫) ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ତସ୍ସ କିର ନଗରସ୍ସ ଆରାମପୋକ୍ଖରଣିଆଦୀସୁ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ କୋସମ୍ବରୁକ୍ଖାୱ ଉସ୍ସନ୍ନା ଅହେସୁଂ, ତସ୍ମା ତଂ ‘‘କୋସମ୍ବୀ’’ତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ‘‘କୁସୁମ୍ବସ୍ସ ନାମ ଇସିନୋ ଅସ୍ସମତୋ ଅଓିଦୂରେ ମାପିତତ୍ତା’’ତି ଏକେ। ଛନ୍ନତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭାତି ଯୋ ଅଭିନିକ୍ଖମନକାଲେ ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ଯସ୍ସ ଚ ସତ୍ଥାରା ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡୋ (ଚୂଳୱ। ୪୪୫) ଆଣତ୍ତୋ, ତଂ ଛନ୍ନତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ। ଚେତିଯରୁକ୍ଖନ୍ତି ଚିତ୍ତୀକତଟ୍ଠେନ ଚେତିଯଂ, ପୂଜାରହାନଂ ଦେୱଟ୍ଠାନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ‘‘ଚେତିଯ’’ନ୍ତି ସମ୍ମତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଚେତିଯରୁକ୍ଖଂ। ଓତ୍ଥୁନୋ ଅଦେସନାଯ ଆପଜ୍ଜନତୋ ‘‘ଅକିରିଯମତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାନଭାୱୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମତ୍ତ-ସଦ୍ଦେନ କିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାନତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। କେଚି ପନ ‘‘ଓତ୍ଥୁଅଦେସନାଯ, କୁଟିକରଣେନ ଚ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ କିରିଯାକିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପମାଣନିଯମାଭାୱୋୱ ଓିସେସୋ।

ଓିହାରକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୂସୀଯତୀତି ଦୁଟ୍ଠୋ, ଦୂସେତି ପରଂ ଓିନାସେତୀତି ଦୋସୋ। ତେନାହ ‘‘ଦୂସିତୋ ଚେୱା’’ତିଆଦି। ଇଦାନି ‘‘ଦୂସିତୋ ଚେୱ ଦୂସକୋ ଚା’’ତି ଇମିନା ସଙ୍ଖେପେନ ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ଓିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନେ ହି ଦୋସେ’’ତିଆଦିମାହ। ପକତିଭାୱଂ ଜହାପିତୋତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨। ୩୮୫-୩୮୬) ସୋମ୍ମଭାୱଂ ଜହାପିତୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଓିକାରମାପାଦିତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆକାରନାନତ୍ତେନାତି ଦୂସିତାକାରସ୍ସ ଚେୱ ଦୂସକାକାରସ୍ସ ଚାତି ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ନାନାଭାୱେନ। ନପ୍ପତିତୋତି ପୀତିସୁଖାଦୀହି ନ ଅଭିଗତୋ ଅନୁପଗତୋ, ନ ଉପଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ଚ ପୀତିସୁଖାଦୀହି ଅନୁପଗତୋ, ସୋ ତେହି ୱଜ୍ଜିତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ପୀତିସୁଖାଦୀହି ଓିୱଜ୍ଜିତୋ’’ତି। ଯୋ ଚ ତେହି ୱଜ୍ଜିତୋ, ନ ସୋ ତେହି ଅଭିସଟୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନ ଅଭିସଟୋ’’ତି, ପୀତିସୁଖାଦୀହି ନ ପତ୍ଥଟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନାସ୍ସ ମୂଲନ୍ତି ଅମୂଲକଂ। ତଂ ପନ ଅମୂଲକତ୍ତଂ ଯସ୍ମା ଚୋଦକୱସେନ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ନ ଚୁଦିତକୱସେନ, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଂ ଚୋଦକେନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯନ୍ତି ପାରାଜିକଂ। ଏତନ୍ତି ଚୁଦିତକସ୍ସ ଆପନ୍ନାନାପନ୍ନତ୍ତଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ।

ଇଦାନି ଅତ୍ତନା ୱୁତ୍ତମେୱ ଦିଟ୍ଠାଦିଂ ୱିୱରିତୁଂ “ଏତ୍ଥ ଚା”ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥେୱାତି “ପସାଦସୋତେନ ୱା ଦିବ୍ବସୋତେନ ୱା”ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସତି। ପରିସଙ୍କିତଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୮୫-୩୮୬) ପନ ତିୱିଧଂ ଦିଟ୍ଠପରିସଙ୍କିତଂ, ସୁତପରିସଙ୍କିତଂ, ମୁତପରିସଙ୍କିତନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁଞ୍ଚ ମାତୁଗାମଞ୍ଚ ତଥାରୂପେ ଠାନେ ଦିସ୍ୱା “ଅଦ୍ଧା ଇମେହି କତ”ନ୍ତି ୱା “କରିସ୍ସନ୍ତୀ”ତି ୱା ପରିସଙ୍କିତଂ, ଇଦଂ ଦିଟ୍ଠପରିସଙ୍କିତଂ ନାମ। ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋକାସେ ୱା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଚ ମାତୁଗାମସ୍ସ ଚ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଦୁତିୟସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ଅଜାନତୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ପରିସଙ୍କିତଂ, ଇଦଂ ସୁତପରିସଙ୍କିତଂ ନାମ। ଧୁତ୍ତେହି ଇତ୍ଥୀହି ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚନ୍ତୱିହାରେ ମଣ୍ଡପେ ୱା ସାଲାଦୀସୁ ୱା ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧମଂସସୁରାଦୀନି ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଗତଟ୍ଠାନଂ ଦିସ୍ୱା “କେନ ନୁ ଖୋ ଇଦଂ କତ”ନ୍ତି ୱୀମଂସନ୍ତେନ ତତ୍ର କେନଚି ଭିକ୍ଖୁନା ଗନ୍ଧାଦୀହି ପୂଜା କତା ହୋତି, ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାୟ ଅରିଟ୍ଠଂ ୱା ପୀତଂ, ସୋ ତସ୍ସ ଗନ୍ଧଂ ଘାୟିତ୍ୱା “ଅୟଂ ସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ”ତି ପରିସଙ୍କିତଂ, ଇଦଂ ମୁତପରିସଙ୍କିତଂ ନାମ। ଏୱଂ ତିୱିଧସ୍ସ ପରିସଙ୍କିତସ୍ସ ଅଭାୱୋ ଅପରିସଙ୍କିତଂ। ତେନାହ “ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱସେନ ଚେତସା ଅପରିସଙ୍କିତ”ନ୍ତି। ତଞ୍ଚ ପନେତଂ ଦିଟ୍ଠାଦିକଂ ନ କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ୱାତି ଆହ “ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରସ୍ସ ୱା”ତି। ୟସ୍ମା “ତ୍ୱଂ ପଣ୍ଡକୋ”ତିଆଦିୱଚନେନାପି ଚୋଦୟତୋ ଆପତ୍ତିୟେୱ, ତସ୍ମା “ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁରୂପେସୁ ଏକୂନୱୀସତିୟା ଅଞ୍ଞତରେନା”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟଦି ଏୱଂ ଅଥ କସ୍ମା ପଦଭାଜନେ “ପାରାଜିକେନ ଧମ୍ମେନାତି ଚତୁନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରେନା”ତି (ପାରା। ୩୮୬) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ “ପଦଭାଜନେପନା”ତିଆଦି। ଉପସଗ୍ଗନିପାତାନଂ ୱାଚକସଦ୍ଦସନ୍ନିଟ୍ଠାନେ ତଦତ୍ଥଜୋତନଭାୱେନ ପୱତ୍ତନତୋ “ଧଂସେୟ୍ୟା”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଧଂସନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅଭିଭୱନଂ। ତେନାହ “ଅଭିଭୱେୟ୍ୟା”ତି। “ତ୍ୱଂ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱୀ”ତିଆଦିନା ନୟେନ ପୱତ୍ତାତି “ତ୍ୱଂ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱି, ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟି, ମନୁସ୍ସଂ ଘାତୟିତ୍ଥ, ଅଭୂତଂ ଆରୋଚୟିତ୍ଥା”ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ “ଅସ୍ସମଣୋସୀ”ତି ଅୱନ୍ଦନକାରଣସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ନ ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋ”ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ ଅୱନ୍ଦିୟେସୁ ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା, “ପଚ୍ଛା ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ପୁରେ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱନ୍ଦିୟୋ”ତି (ପରି। ୪୬୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ। ଇଦଂ ପନ ଅତ୍ତନା ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ସମୀପେତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥପମାଣେ ପଦେସେ। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନମେୱ ହି ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାୟ ସୀସଂ ନ ଏତି, ଇଦଂ ପନ ଅନୁଦ୍ଧଂସନଂ, ଅଭୂତାରୋଚନଞ୍ଚ ଏତିୟେୱ। ତେନାହ “ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାୟ ଏୱ ୱା”ତି। ବ୍ରହ୍ମଚରିୟାତି ବ୍ରହ୍ମଂ ସେଟ୍ଠଂ ପସତ୍ଥଂ ଚରିୟନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, ବ୍ରହ୍ମୂନଂ ୱା ସେଟ୍ଠାନଂ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଅରିୟସାୱକାନଂ, ବ୍ରହ୍ମାନଞ୍ଚ ଚରିୟନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, ତମ୍ହା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟା। ତେନାହ “ସେଟ୍ଠଚରିୟା”ତି। ସାଧୁ ୱତସ୍ସ ଏକନ୍ତେନ ଭଦ୍ଦକଂ ଭୱେୟ୍ୟ। “ତଜ୍ଜନୀୟକମ୍ମାଦିସତ୍ତୱିଧମ୍ପି କମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା”ତି ଆପତ୍ତିୟା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ କମ୍ମାଧିପ୍ପାୟୋ। “ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାପେସ୍ସାମା”ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ୱୁଟ୍ଠାନାଧିପ୍ପାୟୋ। ଅନୁୱିଜ୍ଜନାଧିପ୍ପାୟୋତି ୱୀମଂସନାଧିପ୍ପାୟୋ, ଉପପରିକ୍ଖାଧିପ୍ପାୟୋ। ଅନୁୱିଜ୍ଜକେନାତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଓତିଣ୍ଣଂ ଅଧିକରଣଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିତୁଂ ନିସିନ୍ନେନ ୱିନୟଧରେନ। କିଂ ତେ ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ତୟା କିଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ପଠମଂ ପାରାଜିକଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ଦୁତିୟଂ ତତିୟଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ “କିନ୍ତି ତେ ଦିଟ୍ଠଂ, କଦା ତେ ଦିଟ୍ଠଂ, କତ୍ଥ ତେ ଦିଟ୍ଠ”ନ୍ତି ଇମଂ ନୟଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ସମନତ୍ଥାୟ ପୱତ୍ତମାନେହି ସମଥେହି ଅଧିକାତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିକରଣଂ। ୟଥା ହି ସମନୱସେନ ସମଥାନଂ ୱିୱାଦାଦୀସୁ ଅଧିକତଭାୱୋ, ଏୱଂ ୱିୱାଦାଦୀନଂ ତେହି ଅଧିକତ୍ତବ୍ବତାତି। ତେନାହ “ସମଥେହି ଅଧିକରଣୀୟଭାୱେନା”ତିଆଦି। ଇମିନା ହି ଅଧିକରଣସଦ୍ଦସ୍ସ କମ୍ମସାଧନତା ୱୁତ୍ତା। ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ଅନୁୱାଦାଧିକରଣଂ ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କିଚ୍ଚାଧିକରଣନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଅଧିକରଣଂ। ୱିୱାଦାଦୀନି ଅଧିକରଣାନି ସମେନ୍ତି ୱୂପସମେନ୍ତୀତି ସମଥା, ସମ୍ମୁଖାୱିନୟାଦୟୋ। ଅଥ ୱା ଅଧିକରୀୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଅଧିକରଣଂ। କେ ଅଧିକରୀୟନ୍ତି? ସମଥା। କଥଂ ଅଧିକରୀୟନ୍ତି? ସମନୱସେନ। ଅଧିକରଣଂ ସମେନ୍ତି ୱୂପସମେନ୍ତୀତିପି ସମଥାତି ଏୱମ୍ପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାଧିକରଣେହି ଚୋଦନାୟ ଅଭାୱତୋ “ଇଦଂ ପନ ପାରାଜିକସଙ୍ଖାତଂଆପତ୍ତାଧିକରଣମେୱ ଅଧିପ୍ପେତ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆପତ୍ତିୟେୱ ଅଧିକରଣଂ ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ। ଅନୁଦ୍ଧଂସିତକ୍ଖଣେୟେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ, ସୋ ଚେ ତଙ୍ଖଣେୟେୱ ଜାନାତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ମେତ୍ତିୟଭୂମଜକେତି ମେତ୍ତିୟଞ୍ଚ ଭୂମଜକଞ୍ଚ। ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟାନଂ ଅଗ୍ଗପୁରିସା ଏତେ। ସୁଦ୍ଧଂ ୱାତି ପାରାଜିକମନାପନ୍ନଂ ୱା। “ସଚେ ସୋ ତଙ୍ଖଣେୟେୱ ଜାନାତୀ”ତି ଇମିନା ଆୱଜ୍ଜନସମୟମାହ। ତଙ୍ଖଣେୟେୱ ଜାନନଂ ନାମ ଦୁକ୍କରଂ, ସମୟେନ ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ଞାତେ ପନ ଞାତମେୱ ହୋତି। ପଚ୍ଛା ଚେ ଜାନାତି, ସୀସଂ ନ ଏତି। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଅଭୂତାରୋଚନଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାଅତ୍ତକାମଦୁଟ୍ଠଦୋସଭୂତାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦାନୀତି ସବ୍ବାନେୱ ହି ଇମାନି ଏକପରିଚ୍ଛେଦାନି। ୟସ୍ମା ପନ ପରମ୍ମୁଖା ସତ୍ତହିପି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେହି ୱଦତୋ ଦୁକ୍କଟମେୱ, ତସ୍ମା “ପରମ୍ମୁଖା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ପନ ସୀସଂ ନ ଏତୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତନୟାପତ୍ତିୟୋତି “ୱାଚାୟ ୱାଚାୟା”ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନୟା ସଙ୍ଘାଦିସେସଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିୟୋ। ତଥେୱାତି ୱାଚାୟ ୱାଚାୟେୱ। ୱଦନ୍ତସ୍ସାତି ସତ୍ତହିପି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେହି ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ସମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତସ୍ସ। ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ୱାଚାୟ ୱାଚାୟେୱ। ଓକାସଂ କାରେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ସମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ୱାଚାୟ ୱାଚାୟ ପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଆହ “ଓକାସଂ କାରେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟମେୱା”ତି। ଏୱସଦ୍ଦେନ ଦୁକ୍କଟଂ ନିୱତ୍ତୀୟତି। ଅସମ୍ମୁଖା ସତ୍ତହିପି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେହି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ସତ୍ତୱିଧମ୍ପି କମ୍ମନ୍ତି ତଜ୍ଜନୀୟଂ, ନିୟସଂ, ପବ୍ବାଜନୀୟଂ, ପଟିସାରଣୀୟଂ, ତିୱିଧଞ୍ଚ ଉକ୍ଖେପନୀୟନ୍ତି ସତ୍ତୱିଧମ୍ପି

କମ୍ମଂ।

ଉପୋସଥଂ ୱା ପୱାରଣଂ ୱା ଠପେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଓକାସକମ୍ମଂ ନତ୍ଥୀତି ଏତ୍ଥ ଉପୋସଥତୋ ପୁରେ ୱା ପଚ୍ଛା ୱା ଠପିତୋପି ଅଟ୍ଠପିତୋ ହୋତି। ଖେତ୍ତେ ଠପିତୋ ପନ ଠପିତୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅଜ୍ଜୁପୋସଥୋ ପନ୍ନରସୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଉପୋସଥଂ କରେୟ୍ୟା''ତି ଏତ୍ଥ ଯାୱ ରେ-କାରଂ ଭଣତି, ତାୱ ଠପେତବ୍ବୋ, ଇଦଂ ଖେତ୍ତଂ। ୟ୍ୟ-କାରେ ପନ ୱୁତ୍ତେ ଠପେନ୍ତେନ ପଚ୍ଛା ଠପିତୋ ନାମ ହୋତି । ''ସୁଣାତୁ ମେ''ତି ଅନାରଦ୍ଧେ ଠପେନ୍ତେନ ପୁରେ ଠପିତୋ ହୋତି। ପୱାରଣାଟ୍ଠପନଂ ପନ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକଂ, ପୁଗ୍ଗଲିକଞ୍ଚାତି ଦୁୱିଧଂ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକେ ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ସଙ୍ଘୋ ତେୱାଚିକଂ ପୱାରେୟ୍ୟା''ତି ସୁ-କାରତୋ ଯାୱ ରେ-କାରୋ, ତାୱ ଅପରିୟୋସିତାୱ ହୋତି ପୱାରଣା, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଏକପଦେପି ଠପେନ୍ତେନ ଠପିତା ହୋତି ପୱାରଣା। ୟ୍ୟ-କାରେ ପନ ପତ୍ତେ ପରିୟୋସିତାୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଠପେନ୍ତେନ ଅଟ୍ଠପିତା ହୋତି। ପୁଗ୍ଗଲିକଟ୍ଠପନେ ପନ ''ସଙ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ, ପୱାରେମି…ପେ… ତତିଯମ୍ପି ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘଂ ପୱାରେମି ଦିଟ୍ଠେନ ୱା…ପେ… ପସ୍ସନ୍ତୋ ପଟୀ''ତି (ମହାୱ। ୨୧୦) ସଂ-କାରତୋ ଯାୱ ଅଯଂ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମୋ ଟି-କାରୋ, ତାୱ ଅପରିୟୋସିତାୱ ହୋତି ପୱାରଣା, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଏକପଦେପି ଠପେନ୍ତେନ ଠପିତା ହୋତି ପୱାରଣା। ''କରିସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ପରିୟୋସିତା ହୋତି, ତସ୍ମା ''କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଏତସ୍ମିଂ ପଦେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଠପିତାପି ଅଟ୍ଠପିତା ହୋତି। ଏସେୱ ନଯୋ ଦ୍ୱେୱାଚିକଏକୱାଚିକସମାନୱସ୍ସିକାସୁ। ଏତାସୁପି ହି ଟି-କାରାୱସାନଂଯେୱ ଠପନକ୍ଖେତ୍ତନ୍ତି। ତେନାହ ''ଠପନକ୍ଖେତ୍ତଂ ପନ ଜାନିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଓସଟେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଚୋଦକେନ ଅତ୍ତନା ୱତ୍ତବ୍ବେ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଉଦାହଟେ। ଇଦଞ୍ଚ ଇଦଞ୍ଚ କରୋତୀତି ପାଣାତିପାତଂ, ଅଦିନ୍ନାଦାନଞ୍ଚ କରୋତି, ଜାତରୂପରଜତଞ୍ଚ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅସୁକୋ ଚ ଅସୁକୋ ଚ ଅସ୍ସମଣୋ, ଅନୁପାସକୋତି ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯେନ ପରମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ସମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ପନ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ତେନାହ ''ସଚେ ପନ ଓଦିସ୍ସ ନିଯମେତ୍ୱା''ତିଆଦି। ସଙ୍ଖୁପଗମନନ୍ତି ୱୋହାରୂପଗମନଂ।

ଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଞ୍ଞଭାଗସ୍ସାତି ଅଞ୍ଞକୋଟ୍ଠାସସ୍ସ, ଯଂ ଚୋଦେତୁକାମୋ, ତସ୍ସ ଜାତିଆଦିତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ତିରଚ୍ଛାନଜାତିଆଦିକୋଟ୍ଠାସସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦନ୍ତି ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସେନ ଛଗଲକାଦିଂ ନିଦ୍ଦିସତି, ଅଯଂ ଛଗଲକାଦିକୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଅଧିକରଣସଦ୍ଦାପେକ୍ଖାଯ ୱା ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ, ଇଦଂ ଛଗଲକାଦିସଙ୍ଖାତଂ ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଭାଗୋ ୱାତି ତିରଚ୍ଛାନଜାତିଆଦିଭେଦୋ ଅଞ୍ଞୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ୱା। ଅସ୍ସାତି ଛଗଲକାଦିକସ୍ସ । ଅଞ୍ଞଭାଗିଯଂ ଛଗଲକାଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଅଞ୍ଞଭାଗସମ୍ବନ୍ଧି ଅଞ୍ଞଭାଗିଯ''ନ୍ତି ପଠମୱିଗ୍ଗହସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ, ''ଅଞ୍ଞଭାଗୱନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯ''ନ୍ତି ଦୁତିଯୱିଗ୍ଗହସ୍ସ। ଠପେତ୍ୱା ପନ ତିରଚ୍ଛାନଜାତିଆଦିକଂ ପରମତ୍ଥତୋ ୱିସୁଂ ଛଗଲକାଦିକେ ଅସତିପି ''ପଟିମାଯ ସରୀର''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଅଭେଦେପି ଭେଦକପ୍ପନାଯ ପୱତ୍ତଲୋକୱୋହାରୱସେନ ''ଅଞ୍ଞଭାଗସ୍ସ ଇଦଂ, ଅଞ୍ଞଭାଗୋ ୱା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଧିକରୀଯତି ଏତ୍ଥାତି ଅଧିକରଣଂ। ତେନାହ ''ଆଧାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି। ଆଧରୀଯତି ଅସ୍ମିନ୍ତି ଆଧାରୋ, ପତିଟ୍ଠାନଂ। ତେନାହ ''ୱତ୍ଥୁ ଅଧିଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତି।

ଇଦାନି ''ଅଞ୍ଞଭାଗସ୍ସ ଇଦ''ନ୍ତିଆଦିନା ସଙ୍ଖେପେନ ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ କେୱଲଂ ନଯଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ଆଗତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ୱିଭଜନ୍ତୋ ''ଯୋ ହି ସୋ''ତିଆଦିମାହ। ତେନ ନନୁ ଅନାଗତେ ଏୱଂ ଚୋଦେନ୍ତାନଂ ପାପଭିକ୍ଖୂନଂ ଲେସୋକାସପିଦହନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ନ ପନ ମେତ୍ତିଯଭୁମ୍ମଜକାନଂ। ତେସଞ୍ହି ଆଦିକମ୍ମିକତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି, ତସ୍ମା ସାମଞ୍ଞେନ ଅତ୍ଥୋ ୱିଭଜିତବ୍ବୋ। ନ ପନ ''ଯୋ ହି ସୋ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ଦବ୍ବୋ ମଲ୍ଲପୁତ୍ତୋ''ତିଆଦିନା ୱିସେସେନାତି ଏଦିସୀ ଚୋଦନା ଅନୱକାସାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ହୀତି କାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ଯସ୍ମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତି, ଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିଯେୱ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି, ତସ୍ସଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ, ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ନିଦାନେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଛଗଲକୋତି ସେତଛଗଲକୋ। ସୋତି ଛଗଲକୋ। ଇମସ୍ସ ପନ ''ହୋତୀ''ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଞ୍ଞସ୍ସ…ପେ… ଛଗଲକଭାୱସ୍ସ ଚାତି ''ତିରଚ୍ଛାନଜାତିଯା ଚେୱ ଛଗଲକଭାୱସ୍ସ ଚା''ତି ସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭାଗସ୍ସ କୋଟ୍ଠାସସ୍ସ, ପକ୍ଖସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

କୁତୋଯମଞ୍ଞୋ, ଯତୋ ''ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭାଗସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ୟ୍ୱାଯଂ…ପେ… ତତୋ''ତି। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସଜାତି ଚେୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଚାତି ଯୋ ଅଯଂ ଭାଗୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ପକ୍ଖୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ''ମନୁସ୍ସଜାତି ଚେୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଚା''ତି ସଙ୍ଖାତୋ ଯୋ ଅଯଂ ଭାଗୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ପକ୍ଖୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋତି ''ମନୁସ୍ସଜାତି ଚେୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଚା''ତି ଭାଗତୋ। ସୋ ୱା ଅଞ୍ଞଭାଗୋତି ଯଥାୱୁତ୍ତତିରଚ୍ଛାନଜାତିଛଗଲକଭାୱସଙ୍ଖାତୋ ସୋ ଅଞ୍ଞଭାଗୋ ୱା। ଅସ୍ସାତି ଛଗଲକସ୍ସ। ଅତ୍ଥୀତି ଉପଲବ୍ଭତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଅଞ୍ଞଭାଗସ୍ସ ଛଗଲକୋ ହୋତି, ଯସ୍ମା ଚ ସୋ ୱା ଅଞ୍ଞଭାଗୋ ଅସ୍ସ

ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସଙ୍ଖଂ ଲଭତୀତି ଏତ୍ଥ ''ସୋ ଞାୟ''ନ୍ତି ଇଧ ସୋ-ସଦ୍ଦମେୱ ଆନେତ୍ୱା ସୋ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସଙ୍ଖଂ ଲଭତୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ, ''ସୋ''ତି ୱା ପାଠସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ। ସୋ ପନ ଅଧିକରଣସଦ୍ଦତୋ ପରଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ''ଅଧିକରଣ''ନ୍ତି ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋତି। ତେସନ୍ତି ମେତ୍ତିୟଭୂମଜକାନଂ। ଇମଂ ମୟଂ ଦବ୍ବଂ ମଲ୍ଲପୁତ୍ତଂ ନାମ କରୋମାତି ଛଗଲକଂ ଅଜିକାୟ ୱିପ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ମୟଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମଂ ଛଗଲକଂ ଦବ୍ବଂ ମଲ୍ଲପୁତ୍ତଂ ନାମ କରୋମା''ତି ୱଦନ୍ତାନଂ। ନାମକରଣସଞ୍ଞାୟାତି ନାମକରଣସଙ୍ଖାତାୟ ସଞ୍ଞାୟ। ଏତ୍ଥାପି ''ଯୋ ସୋ''ତିଆଦିକଂ ଆନେତ୍ୱା ତସ୍ସା ନାମକରଣସଞ୍ଞାୟ ଯୋ ସୋ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟଂ ''ଦବ୍ବୋ ମଲ୍ଲପୁତ୍ତୋ ନାମା''ତି ଛଗଲକୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଯସ୍ମା ଆଧାରୋ ୱତ୍ଥୁ ଅଧିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି କଥମେତଂ ୱିଞ୍ଞାୟତି ''ଅଧିକରଣ''ନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଆଧାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ୱିୱାଦାଧିକରଣାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରନ୍ତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାୟାହ ''ତଞ୍ହି ସନ୍ଧାୟା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ତନ୍ତି ତସ୍ସା ନାମକରଣସଞ୍ଞାୟ ଅଧିଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଛଗଲକଂ ପଚ୍ଚାମସତି। ୱିୱାଦାଧିକରଣାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ସନ୍ଧାୟ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ କାରଣଂ ପୁଚ୍ଛତି ''କସ୍ମା''ତି। କାରଣମାହ ''ଅସମ୍ଭୱତୋ''ତି। ଇଦାନି ତମେୱ ଅସମ୍ଭୱଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ନ ହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଉପାଦିୟିଂସୂତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଉପାଦିୟିଂସୂତି ଗଣ୍ହିଂସୁ। କିଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅଧିକରଣାନମ୍ପି ଲେସୋ ଅତ୍ଥି, ଯେନେୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ନ ଚ ଚତୁନ୍ନଂ ଅଧିକରଣାନ''ନ୍ତିଆଦି। ଇଦାନି ତମେୱ ସମତ୍ଥେତୁଂ ''ଜାତିଲେସାଦୟୋ ହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଜାତିଯେୱ ଲେସୋ ଜାତିଲେସୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ନାମଲେସାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

''ଲେସା ଜାତିନାମଗୋତ୍ତ-ଲିଙ୍ଗାପତ୍ତିୱସାପି ଚ;

ପତ୍ତଚୀୱରୁପଜ୍ଝାୟା-ଚରିୟାୱାସୱସା ଦସା''ତି।

ଆପତ୍ତିଲେସୋ ନାମ ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି। ତଞ୍ଚେ ପାରାଜିକେନ ଚୋଦେତି ''ଅସ୍ସମଣୋସି, ଅସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟୋସୀ''ତି, ଆପତ୍ତି ୱାଚାୟ ୱାଚାୟ ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସାତି (ପାରା। ୩୯୬) ଏୱଂ ଆପତ୍ତିଲେସମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ମିଂଯେୱ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ପୁଗ୍ଗଲାନଂଯେୱ ଲେସା ୱୁତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ । ତଞ୍ଚ ''ଦବ୍ବୋ ମଲ୍ଲପୁତ୍ତୋ''ତି ନାମନ୍ତି ମେତ୍ତିୟଭୂମଜକେହି ଛଗଲକସ୍ସ କତଂ ତଂ ''ଦବ୍ବୋ ମଲ୍ଲପୁତ୍ତୋ''ତି ନାମଞ୍ଚ। ଏୱଂ ଅସମ୍ଭୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଇମିନାୱ ପସଙ୍ଗେନ ଦେସଲେସସଦ୍ଦାନଂ ଅତ୍ଥଂ ସଂୱଣ୍ଣେତୁଂ ''ଏତ୍ଥ ଚା''ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଦେସଲେସେସୁ। ଦେସୋ ନାମ ଜାତିଆଦିଭେଦୋ ୱୋହାରୋ। ତେନାହ ''ଜାତିଆଦୀସୂ''ତିଆଦି। ଅଞ୍ଞମ୍ପି ୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଯସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତଂ, ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମ୍ପି ୱତ୍ଥୁଂ। କଥଂ ସିଲିସ୍ସତୀତି ଆହ ''ୱୋହାରମତ୍ତେନେୱା''ତିଆଦି, ୱୋହାରମତ୍ତେନେୱ, ନ ତୁ ଅତ୍ଥତୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ''ଈସକଂ ଅଲ୍ଲୀୟତୀ''ତି ଇମିନା ''ଲେସୋ''ତି ଲିସ ଅଲ୍ଲୀଭାୱେତି ଇମସ୍ସ ରୂପନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। କିଞ୍ଚାପି ଦେସଲେସାନଂ ୱୁତ୍ତନୟେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ନାନାକରଣଂ ଅତ୍ଥି, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ''ଜାତିଆଦୀନଂଯେୱ ଅଞ୍ଞତରକୋଟ୍ଠାସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି।

ଯଦି ପନ ନାମକରଣସଞ୍ଞାୟ ଆଧାରଭୂତଂ ଛଗଲକଂ ସନ୍ଧାୟ ''ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ପଦଭାଜନେ ତଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସାତି ଆପତ୍ତଞ୍ଞଭାଗିୟଂ ୱା ହୋତି ଅଧିକରଣଞ୍ଞଭାଗିୟଂ ୱା''ତିଆଦି (ପାରା। ୩୯୩) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ପଦଭାଜନେ ପନା''ତିଆଦି। ତନ୍ତି ଆଧାରସଙ୍ଖାତଂ ଅଧିକରଣଂ। ଆୱିଭୂତଂ ପାକଟଂ। ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନାତି ତେନ ୱତ୍ତବ୍ବଅତ୍ଥାନଂ ଉଦ୍ଧରଣୱସେନ। ନନୁ ଚ ''ଅତ୍ଥମତ୍ତଂ ପତି ସଦ୍ଦା ଅଭିନିୱିସନ୍ତୀ''ତି ନ ଏକେନ ସଦ୍ଦେନ ଅନେକତ୍ଥା ଅଭିଧୀୟନ୍ତୀତି? ସଚ୍ଚମେତଂ ସଦ୍ଦୱିସେସେ ଅପେକ୍ଖିତେ, ତେସଂ ତେସଂ ପନ ଅତ୍ଥାନଂ ଅଧିକରଣସଦ୍ଦୱଚନୀୟତାସାମଞ୍ଞଂ ଉପାଦାୟ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅୟଂ ୱିଚାରୋ ଅଧିକରଣସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ତେନେୱାହ ''ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱଚନସାମଞ୍ଞତୋ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ପୱତ୍ତାନି ଚତ୍ତାରି ଅଧିକରଣାନୀ''ତି। ଅଞ୍ଞଭାଗିୟତାତି ଅଞ୍ଞପକ୍ଖିୟତା। ତବ୍ଭାଗିୟତାତି ତପ୍ପକ୍ଖିୟତା। ଅପାକଟା ପଦଭାଜନତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦସ୍ସିତଟ୍ଠାନାଭାୱତୋ। ଅୱସାନେ ଆପତ୍ତଞ୍ଞଭାଗିୟେନ ଚୋଦନଞ୍ଚାତି ''ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ସଙ୍ଘାଦିସେସଦିଟ୍ଠି ହୋତି, ତଞ୍ଚେ ପାରାଜିକେନ ଚୋଦେତୀ''ତିଆଦିଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଧିକରଣଞ୍ଞଭାଗିୟ''ନ୍ତି। ଏକମେକଞ୍ହି ଅଧିକରଣଂ ଇତରେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟଂ ଅଞ୍ଞପକ୍ଖିୟଂ ଅଞ୍ଞକୋଟ୍ଠାସିୟଂ ହୋତି ୱତ୍ଥୁୱିସଭାଗତ୍ତା। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ''କଥଂ ଅଧିକରଣଂ ଅଧିକରଣସ୍ସ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟ''ନ୍ତିଆଦିକୋ ପଦୱିଭାଗୋ ସଙ୍ଗହିତୋ।

କିଞ୍ଚି ଦେସଂ ଲେସମତ୍ତଂ ଉପାଦାୟାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ସାପି ଅସମ୍ଭୱଦସ୍ସନପ୍ପସଙ୍ଗେନ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ସେସା ୱିନିଚ୍ଛୟକଥା ଅଟ୍ଠମେ ୱୁତ୍ତସଦିସାଯେୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସେସା ୱିନିଚ୍ଛୟକଥାତି ''ପାରାଜିକେନାତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁରୂପେସୁ ଏକୂନୱୀସତିୟା ଅଞ୍ଞତରେନା''ତିଆଦିକା (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱିନିଚ୍ଛୟକଥା। ୱୁତ୍ତସଦିସାଯେୱାତି ଏତ୍ଥ ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଯା ୱତ୍ତବ୍ବା, ତେନ ସିକ୍ଖାପଦେନ ସାଧାରଣଭୂତା ସା ୱୁତ୍ତସଦିସାଯେୱାତି ଅଧିପ୍ପେତା, ନ ଅସାଧାରଣଭୂତା ଅପୁବ୍ବୱଣ୍ଣନାୟ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ତେନେୱାହ ''ଅୟଂ ପନା''ତିଆଦି।

ପୁରିମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେପି ତଥାସଞ୍ଞିନୋ ଅନାପତ୍ତିକତ୍ତା ‘‘ଇଧ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାସଞ୍ଞିନୋପୀତି ‘‘ପାରାଜିକଂଯେୱ ଅଯଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋପି। ଇତିସଦ୍ଦୋ ଆଦିଅତ୍ଥୋ ୱା ପକାରତ୍ଥୋ ୱା। ତେନ କେନଚି ଭିକ୍ଖୁନା ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଖତ୍ତିଯଜାତିକୋ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି, ଅଥ ସୋ ଅଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତନୋ ୱେରିଂ ଖତ୍ତିଯଜାତିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ତଂ ଖତ୍ତିଯଜାତିଲେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଏୱଂ ଚୋଦେତି ‘‘ଖତ୍ତିଯୋ ମଯା ଦିଟ୍ଠୋ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତୋ, ତ୍ୱଂ ଖତ୍ତିଯୋ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋସି, ଅଥ ୱା ତ୍ୱଂ ଖୋ ଖତ୍ତିଯୋ, ନ ଅଞ୍ଞୋ, ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋସି, ଅସ୍ସମଣୋସି, ଅସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯୋସି, ନତ୍ଥି ତଯା ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥୋ ୱା ପୱାରଣା ୱା ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ୱା’’ତି, ଆପତ୍ତି ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସ। ଏତ୍ଥ ଚ ତେସଂ ଖତ୍ତିଯାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସଦିସସ୍ସ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଦୀଘାଦିନୋ ୱା ଦିଟ୍ଠାଦିନୋ ୱା ୱସେନ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯତା, ଖତ୍ତିଯଜାତିପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଆଧାରୱସେନ ଅଧିକରଣତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଏସ ନଯୋ ନାମଲେସାଦୀସୁପି।

ଆପତ୍ତିଲେସେ ପନ କେନଚି ଭିକ୍ଖୁନା କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି, ସୋ ଚେତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପାରାଜିକେନ ଚୋଦେତି, ଆପତ୍ତି ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସ। ଯଦି ଏୱଂ କଥଂ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯଂ ଅଧିକରଣଂ ହୋତୀତି? ଯଞ୍ହି ସୋ ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ତଂ ପାରାଜିକସ୍ସ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯଂ ଅଧିକରଣଂ, ତସ୍ସ ପନ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସ ଲେସୋ ନାମ। ଯୋ ସୋ ସବ୍ବଖତ୍ତିଯାନଂ ସାଧାରଣୋ ଖତ୍ତିଯଭାୱୋ ୱିଯ ସବ୍ବାପତ୍ତୀନଂ ସାଧାରଣୋ ଆପତ୍ତିଭାୱୋ। ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ‘‘କେନଚି ଭିକ୍ଖୁନା କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିକଂ ୱିସେସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସିକ୍ଖଂ ଯୋ, ନେୱ ସିକ୍ଖତି ଯୁତ୍ତିତୋ;

ଗଚ୍ଛେ ୱିନଯୱିଞ୍ଞୂହି, ଅଞ୍ଞଭାଗିଯତଂୱ ସୋ। (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୪୦୮);

ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସହିତସ୍ସାତି କାଯଚିତ୍ତେହି ଏକୀଭୂତସ୍ସ। ତେନାହ ‘‘ଚିତ୍ତେନ ଚ ସରୀରେନ ଚ ଅୱିଯୁତ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ଅସ୍ସାତି ‘‘ସମଗ୍ଗସ୍ସା’’ତି ପଦସ୍ସ। ସମାନସଂୱାସକୋତି ସମାନୋ ଏକୂପୋସଥାଦିଭେଦୋ ସଂୱାସୋ ଅସ୍ସାତି ସମାନସଂୱାସକୋ, ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକେନ ୱା କମ୍ମନାନାସଂୱାସକେନ ୱା ୱିରହିତୋ। କାଯସାମଗ୍ଗିଦାନତୋତି କାଯେନ, କାଯସ୍ସ ୱା ସାମଗ୍ଗିଯା ସହିତଭାୱସ୍ସ ଦାନତୋ, ତେସୁ ତେସୁ ସଙ୍ଘକମ୍ମେସୁ ହତ୍ଥପାସୂପଗମନତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କଥଂ ନାମାଯଂ ଭିଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଅଯଂ ସଙ୍ଘୋ କେନ ନୁ ଖୋ ଉପାଯେନ ୱଗ୍ଗୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ୱାଯାମେଯ୍ୟାତି ଉସ୍ସାହଂ କରେଯ୍ୟ, ପକ୍ଖଂ ପରିଯେସେଯ୍ୟ, ଗଣଂ ବନ୍ଧେଯ୍ୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅତ୍ତନୋ ଫଲଂ କରୋତୀତି କରଣଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି କାରଣଂ, ଅଧିକଂ କରଣନ୍ତି ଅଧିକରଣଂ, ୱିସେସକାରଣଂ, ୱିସେସକାରଣଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଭେଦସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭେଦନସ୍ସା’’ତିଆଦି। ଭେଦକରୱତ୍ଥୁୱସେନ ଅଟ୍ଠାରସୱିଧନ୍ତି –

‘‘ଇଧୁପାଲି ଭିକ୍ଖୂ ଅଧମ୍ମଂ ‘ଧମ୍ମୋ’ତି ଦୀପେନ୍ତି, ଧମ୍ମଂ ‘ଅଧମ୍ମୋ’ତି ଦୀପେନ୍ତି। ଅୱିନଯଂ ‘ୱିନଯୋ’ତି ଦୀପେନ୍ତି, ୱିନଯଂ ‘ଅୱିନଯୋ’ତି ଦୀପେନ୍ତି। ଅଭାସିତଂ ଅଲପିତଂ ତଥାଗତେନ ‘ଭାସିତଂ ଲପିତଂ ତଥାଗତେନା’ତି ଦୀପେନ୍ତି, ଭାସିତଂ ଲପିତଂ ତଥାଗତେନ ‘ଅଭାସିତଂ ଅଲପିତଂ ତଥାଗତେନା’ତି ଦୀପେନ୍ତି। ଅନାଚିଣ୍ଣଂ ତଥାଗତେନ ‘ଆଚିଣ୍ଣଂ ତଥାଗତେନା’ତି ଦୀପେନ୍ତି, ଆଚିଣ୍ଣଂ ତଥାଗତେନ ‘ଅନାଚିଣ୍ଣଂ ତଥାଗତେନା’ତି ଦୀପେନ୍ତି। ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ତଥାଗତେନ ‘ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ତଥାଗତେନା’ତି ଦୀପେନ୍ତି, ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ତଥାଗତେନ ‘ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ତଥାଗତେନା’ତି ଦୀପେନ୍ତି। ଅନାପତ୍ତିଂ ‘ଆପତ୍ତୀ’ତି ଦୀପେନ୍ତି, ଆପତ୍ତିଂ ‘ଅନାପତ୍ତୀ’ତି ଦୀପେନ୍ତି। ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ‘ଗରୁକା ଆପତ୍ତୀ’ତି ଦୀପେନ୍ତି, ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ‘ଲହୁକା ଆପତ୍ତୀ’ତି ଦୀପେନ୍ତି। ସାୱସେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ‘ଅନୱସେସା ଆପତ୍ତୀ’ତି ଦୀପେନ୍ତି, ଅନୱସେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ‘ସାୱସେସା ଆପତ୍ତୀ’ତି ଦୀପେନ୍ତି। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଆପତ୍ତିଂ ‘ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲା ଆପତ୍ତୀ’ତି ଦୀପେନ୍ତି, ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଆପତ୍ତିଂ ‘ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲା ଆପତ୍ତୀ’ତି ଦୀପେନ୍ତୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୩୫୨) –

ଏୱଂ କମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତାନଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ଭେଦକରଣାନଂ ୱସେନ ଅଟ୍ଠାରସୱିଧଂ। କାରଣଞ୍ହି ତଦାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିତାଯ ଫଲଂ ଏତ୍ଥ ୱସତୀତି ‘‘ୱତ୍ଥୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ହୋନ୍ତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ଧମ୍ମୱିନଯଭାସିତା-ଚିଣ୍ଣପଞ୍ଞତ୍ତିକା ଦୁକା;

ଆପତ୍ତିଲହୁଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲ-ସାଓସେସଦୁକାନି ଚ।

‘‘ଏତାନଟ୍ଠାରସ ‘ଭେଦ-କରଓତ୍ଥୂ’ତି ୱୁଚ୍ଚରେ;

ୱିପଲ୍ଲାସଗହିତାନି, ୱାଦମୂଲୂପନିସ୍ସୟା’’ତି।

ପଗ୍ଗୟ୍ହାତି ପଗ୍ଗହିତଂ ଅବ୍ଭୁସ୍ସିତଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା। ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟାତି ଯଥାସମାଦିନ୍ନଂ, ଯଥାପଗ୍ଗହିତମେୱ ଚ କତ୍ୱା ଅଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନ ଏୱଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହତା, ତିଟ୍ଠତା ଚ ତଂ ଦୀପିତଞ୍ଚେୱ ଅୱିନିସ୍ସଟ୍ଠଞ୍ଚ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଦୀପେୟ୍ୟ ଚେୱ ନପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କୀୱ ଦୂରେ ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱଦନ୍ତାନଂ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଆହ ‘‘ସଦ୍ଦନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନା’’ତିଆଦି। ପି-ସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାନପ୍ପୟୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ‘‘ଅଦ୍ଧୟୋଜନମତ୍ତ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ‘‘ଅଦ୍ଧୟୋଜନମତ୍ତ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଏକୱିହାରେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି। ‘‘ଗନ୍ତ୍ୱା’’ତି ଇମିନା ଦୂତଂ ୱା ପଣ୍ଣଂ ୱା ପେସେତ୍ୱା ୱଦତୋପି ଆପତ୍ତିମୋକ୍ଖୋ ନତ୍ଥି, ସୟମେୱ ପନ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଗରୁକୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘଭେଦୋ, ମା ସଙ୍ଘଭେଦାୟ ପରକ୍କମୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୧୧) ନିୱାରେତବ୍ବୋତି ଦୀପେତି।

ସମାଗଚ୍ଛତୂତି ଏକୀଭୱତୁ। ଏକୀଭାୱୋ ଚ ସମାନଲଦ୍ଧିୱସେନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଏକଲଦ୍ଧିକୋ ହୋତୂ’’ତି। ଏକା ଲଦ୍ଧି ଗହଣଂ ଅସ୍ସାତି ଏକଲଦ୍ଧିକୋ, ଏକଦିଟ୍ଠିକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ପତ୍ତିୟାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସମାନଦିଟ୍ଠିଚିତ୍ତତାସଙ୍ଖାତାୟ ସମ୍ପତ୍ତିୟା। ‘‘ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଗୁଣଲାଭାଦିକାୟ ସମ୍ପତ୍ତିୟା’’ତି କେଚି। ଅସମଗ୍ଗୋ ହି ୱିସୁଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସତି, ବହିସୀମାୟଂ ୱା ଅନୁପରିୱେଣିୟଂ ୱାତି ନ ଏକୁଦ୍ଦେସୋ। ତେନାହ ‘‘ଏକତୋ ପୱତ୍ତପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜତୋ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ୱଦନ୍ତାନଂ ଗଣନାୟ ଦୁକ୍କଟଂ। ସମନୁଭାସନକମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଯାୱତତିୟଂ ସମନୁଭାସନକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ, ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅୟଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭେଦାୟ ପରକ୍କମତୀ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୪୧୩) ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତାହି ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥାହି ତୀହି ସମନୁଭାସନକମ୍ମୱାଚାହି କମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ଭେଦାୟ ପରକ୍କମେୟ୍ୟା’’ତି ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭେଦନସଂୱତ୍ତନିକସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସ ସମାଦାୟ ପଗ୍ଗଣ୍ହନତୋ ପୁବ୍ବେପି ପକ୍ଖପରିୟେସନାଦିୱସେନ ସଙ୍ଘଭେଦାୟ ପରକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ସମନୁଭାସନକମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପଟିନିସ୍ସଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଭାୱତୋ ‘‘ସୋତ୍ଥିଭାୱୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କିଞ୍ଚାପି ଭିକ୍ଖୁନୀ ସଙ୍ଘଂ ନ ଭିନ୍ଦତି, ଅପିଚ ଖୋ ଭେଦାୟ ପରକ୍କମତୀତି ‘‘ସାଧାରଣପଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଞତ୍ତିୟା ଦୁକ୍କଟଂ, ଦ୍ୱୀହି କମ୍ମୱାଚାହି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟା ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ସମନୁଭାସନକମ୍ମେ’’ତିଆଦି। ତଞ୍ଚ ଦୁକ୍କଟଂ ତେ ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତୀତି ଯଞ୍ଚ ଞତ୍ତିପରିୟୋସାନେ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପନ୍ନୋ, ଯେ ଚ ଦ୍ୱୀହି କମ୍ମୱାଚାହି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟେ, ତା ତିସ୍ସୋପି ଆପତ୍ତିୟୋ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେନ ଅସାଧାରଣାପତ୍ତିୟୋ ୱିୟ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି। ସଚେ ପନସ୍ସ ଞତ୍ତିପରିୟୋସାନେ ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମୋ ଓକ୍କମତି, ସଂୱରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ପଟିନିସ୍ସଜତି, ଞତ୍ତିୟା ଦୁକ୍କଟଂ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତି। ଅଥ ତଂ ନ ପଟିନିସ୍ସଜତି, ଭେଦାୟ ପରକ୍କମତି ଚେୱ ଭେଦନସଂୱତ୍ତନିକଂ ଅଧିକରଣଂ ସମାଦାୟ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ତିଟ୍ଠତି ଚ, ଞତ୍ତିଦୁକ୍କଟଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପଠମକମ୍ମୱାଚାୟ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟେ ପତିଟ୍ଠାତି। ଏସ ନୟୋ ଇତରକମ୍ମୱାଚାୟମ୍ପି। ଅସମନୁଭାସିୟମାନସ୍ସ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜନ୍ତସ୍ସାପି ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଅନାପତ୍ତି। ପଟିନିସ୍ସଜନ୍ତସ୍ସାପି ଞତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ ୱା ଞତ୍ତିକ୍ଖଣେ ୱା ଞତ୍ତିପରିୟୋସାନେ ୱା ପଠମାୟ ୱା ଅନୁସ୍ସାୱନାୟ ଦୁତିୟାୟ ୱା ତତିୟାୟ ୱା ଯାୱ ୟ୍ୟ-କାରଂ ନ ସମ୍ପାପୁଣାତି, ତାୱ ପଟିନିସ୍ସଜନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଅନାପତ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ଅସମନୁଭାସିୟମାନସ୍ସ ଚା’’ତିଆଦି।

ଏତ୍ଥ ପନ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୧୬) ‘‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭେଦାୟ ପରକ୍କମି, ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି (ପରି। ୧୭) ପରିୱାରେ ଆଗତତ୍ତା ଦେୱଦତ୍ତୋ ଆଦିକମ୍ମିକୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ସଙ୍ଘଭେଦାୟ ପରକ୍କମନସ୍ସେୱ, ନ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜନସ୍ସ। ନ ହି ତସ୍ସ ତଂ କମ୍ମଂ କତଂ। କଥମିଦଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ସୁତ୍ତତୋ। ତଥା ହି ‘‘ଅରିଟ୍ଠୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗଦ୍ଧବାଧିପୁବ୍ବୋ ପାପିକାୟ ଦିଟ୍ଠିୟା ଯାୱତତିୟଂ ସମନୁଭାସନାୟ ନ ପଟିନିସ୍ସଜି, ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି ପରିୱାରେ ଆଗତତ୍ତା ଅରିଟ୍ଠସ୍ସ କମ୍ମଂ କତନ୍ତି ପଞ୍ଞାୟତି, ନ ତଥା ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ। ଅଥାପିସ୍ସ କତେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି କୋଚି ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିମତ୍ତେନ ୱଦେୟ୍ୟ, ତଥାପି ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜନେ ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ନ ହି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଓଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତୋ ଅନାପତ୍ତି ନାମ ଦିସ୍ସତି। ଯମ୍ପି ଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପଦଭାଜନେ ଅନାପତ୍ତିୟଂ ‘‘ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସା’’ତି ପୋତ୍ଥକେସୁ ଲିଖିତଂ, ତଂ ପମାଦଲିଖିତଂ, ପମାଦଲିଖିତଭାୱୋ ଚ ତସ୍ସ ‘‘ପଠମଂ ଅରିଟ୍ଠୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚୋଦେତବ୍ବୋ, ଚୋଦେତ୍ୱା ସାରେତବ୍ବୋ, ସାରେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଆରୋପେତବ୍ବୋ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୬୫) ଏୱଂ କମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକେ ଆପତ୍ତିରୋପନତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଧ ଭେଦାୟ ପରକ୍କମନେ ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଯସ୍ମା ତଂ କମ୍ମଂ ନ କତଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୧୬), ତସ୍ମାସ୍ସ ଆପତ୍ତିୟେୱ ନ ଜାତା। ସିକ୍ଖାପଦଂ ପନ ତଂ ଆରବ୍ଭ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି କତ୍ୱା ‘‘ଆଦିକମ୍ମିକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଇତି ଆପତ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋୟେୱସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ସା ପନେସା କିଞ୍ଚାପି

‘‘ଅସମନୁଭାସିୟମାନସ୍ସା’’ତି ଇମିନାୱ ସିଦ୍ଧା। ଯସ୍ମା ପନ ଅସମନୁଭାସିୟମାନୋ ନାମ ଯସ୍ସ କେୱଲଂ ସମନୁଭାସନଂ ନ କରୋନ୍ତି, ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ଆଦିକମ୍ମିକୋ। ଅଯଞ୍ଚ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଆଦିକମ୍ମିକୋୟେୱ। ତସ୍ମା ‘‘ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୪୧୬) ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ଠପେତ୍ୱା ଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦଂ ସବ୍ବସମନୁଭାସନାସୁ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କାୟୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ ସମନୁଭାସନସମୁଟ୍ଠାନଂ। ‘‘ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ’’ତି କାୟୱିକାରଂ ୱା ୱଚୀଭେଦଂ ୱା ଅକରୋନ୍ତସ୍ସେୱ ପନ ଆପଜ୍ଜନତୋ ଅକିରିୟଂ। ‘‘ନପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ଅଭାୱେନ ମୁଚ୍ଚନତୋ ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ। ‘‘ନପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ’’ତି ଜାନନଚିତ୍ତେନେୱ ସଚିତ୍ତକଂ।

ସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ଭେଦାନୁୱତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତସ୍ସେୱାତି ଭେଦାୟ ପରକ୍କମନ୍ତସ୍ସେୱ। ଖୋତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ପନାତି ୱିସେସେ ନିପାତୋ। ଯଂ ୱଚନଂ ସମଗ୍ଗେପି ୱଗ୍ଗେ ଅୱୟୱଭୂତେ କରୋତି ଭିନ୍ଦତି, ତଂ କଲହକାରକୱଚନଂ ଇଧ ‘‘ୱଗ୍ଗ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ‘‘ୱଗ୍ଗଂ ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖିୟୱଚନଂ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି। ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖେ ଭୱା ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖିୟା, କଲହକାରକା, ତେସଂ ୱଚନଂ ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖିୟୱଚନଂ, ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖେ ୱା ଭୱଂ ୱଚନଂ ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖିୟୱଚନଂ। ‘‘ନ ହି ସଙ୍ଘୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ କମ୍ମଂ କରୋତୀ’’ତି ଇଦଂ ନିଗ୍ଗହୱସେନ କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଉବ୍ବାହିକାଦିକମ୍ମଂ ପନ ବହୂନମ୍ପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ଧମ୍ମୱାଦୀତି ଭୂତୱାଦୀ। ୱିନୟୱାଦୀତି ୱୂପସମୱାଦୀ। ଜାନାତି ନୋତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଛନ୍ଦଞ୍ଚ ରୁଚିଞ୍ଚା’’ତି ଇଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଛନ୍ଦାଦୀନି ଜାନାତୀ’’ତି। ଭାସତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ନୋ’’ତି ଇଦଂ ୱିଭତ୍ତିୱିପରିଣାମେନ ଯୁଜ୍ଜତି। ତେନାହ ‘‘ଏୱଂ କରୋମାତି ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଭାସତୀ’’ତି। ‘‘ଏତ’’ନ୍ତି ଇମିନା ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ପଚ୍ଚାମଟ୍ଠନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯଂ ସୋ କରୋତୀ’’ତିଆଦି। ସୋତି ସଙ୍ଘଭେଦାୟ ପରକ୍କମନ୍ତୋ। ସମେତାୟସ୍ମନ୍ତାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି। ୱୁତ୍ତସଦିସାୟେୱାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାୟ ୱଣ୍ଣନାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତମେୱ।

ଭେଦାନୁୱତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁକ୍ଖେନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଅନୁସାସିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୋ ସଭାୱୋ ଅସ୍ସାତି ଦୁବ୍ବଚଜାତିକୋ, ୱିଲୋମଭାୱୀ। ତେନାହ ‘‘ଦୁବ୍ବଚସଭାୱୋ’’ତିଆଦି। ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୋତି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅସହନତୋ ୱଦିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୋ। ଉଦ୍ଦିସୀୟତୀତି ଉଦ୍ଦେସୋ, ପାତିମୋକ୍ଖୋ, ତସ୍ମିଂ ପରିୟାପନ୍ନା ଅନ୍ତୋଗଧା ଉଦ୍ଦେସପରିୟାପନ୍ନା, ତେସୁ ଉଦ୍ଦେସପରିୟାପନ୍ନେସୁ। ତେନାହ ‘‘ଉଦ୍ଦେସେ’’ତିଆଦି। ଅଥ ସବ୍ବାନେୱ ସିକ୍ଖାପଦାନି କଥଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପରିୟାପନ୍ନାନୀତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ସ ସିୟା ଆପତ୍ତି, ସୋ ‘ଆୱିକରେୟ୍ୟା’ତି ଏୱଂ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଯସ୍ସ ସିୟା ଆପତ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ସବ୍ବାପି ଆପତ୍ତିୟୋ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସେ ସଙ୍ଗହିତା ଏୱ ହୋନ୍ତି। ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୟ ଅଧିଗମୂପାୟଭୂତେସୁ ୱିନୟପଞ୍ଞତ୍ତୀସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ପନ ପାକଟୋୟେୱାତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ନ ୱୁତ୍ତୋ। ପଞ୍ଚହି ସହଧମ୍ମିକେହୀତି ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନିସାମଣେରସାମଣେରିସିକ୍ଖମାନାହି। ସିକ୍ଖିତବ୍ବତ୍ତାତି ଲଦ୍ଧୂପମାନୱସେନ ସିକ୍ଖିତବ୍ବତ୍ତା। ତଥା ହି ତେହି ଯଥାସକଂ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖୀୟତି, ନ ସବ୍ବା। ବୁଦ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତେନାତି ବୁଦ୍ଧେନ ଠପିତେନ, ୱିହିତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସହଧମ୍ମିକେନ ସକାରଣେନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱଚନାୟାତି ନିସ୍ସକ୍କେ ସମ୍ପଦାନୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ତତୋ ମମ ୱଚନତୋ’’ତି।

ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩। କୁଲଦୂସକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ନଗରସ୍ସାପି ଗାମୱିସେସତ୍ତା ଇଧ ଗାମଗ୍ଗହଣେନେୱ ନଗରମ୍ପି ଗହିତନ୍ତି ଆହ ‘‘ନଗରମ୍ପି ଗାମେ ଅନ୍ତୋଗଧମେୱା’’ତି, ୱା-ସଦ୍ଦେନ ୱା ଅନୁତ୍ତୱିକପ୍ପତ୍ଥେନ ଗହଣନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅପାକାରପରିକ୍ଖେପୋ ସାପଣୋ ନିଗମୋ, ସପାକାରାପଣଂ ନଗରଂ, ତଂତଂୱିପରୀତୋ ଗାମୋତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱିସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କୁଲାନି ଦୂସେତୀତି ଖତ୍ତିୟବ୍ରାହ୍ମଣୱେସ୍ସସୁଦ୍ଦୱସେନ ଚତ୍ତାରି କୁଲାନି ୱିକାରଂ ଆପାଦେତି। ଦୂସେନ୍ତୋ ଚ ନ ଅସୁଚିକଦ୍ଦମାଦୀହି ଦୂସେତି, ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ତନୋ ଦୁପ୍ପଟିପତ୍ତିୟା ତେସଂ ପସାଦଂ ୱିନାସେତି। ତେନାହ ‘‘ପୁପ୍ଫଦାନାଦୀହୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ହରିତ୍ୱା ୱା ହରାପେତ୍ୱା ୱା ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ୱା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ୱା ସୟଂ ୱା ଉପଗତାନଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୩୬-୪୩୭) ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକସ୍ସ ପୁପ୍ଫସ୍ସ

କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାୟ ଦାନଂ ପୁପ୍ଫଦାନଂ, ତଂ ଆଦି ଯେସଂ ତେ ପୁପ୍ଫଦାନାଦୟୋ, ତେହି ପୁପ୍ଫଦାନାଦୀହି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ (ପାରା। ୪୩୭) ଫଲଦାନଚୁଣ୍ଣମତ୍ତିକାଦନ୍ତକଟ୍ଠଵେଳୁଵେଜ୍ଜିକାଜଙ୍ଘପେସନିକାନଂ ଗହଣଂ। ସଦ୍ଧଂ ୱିନାସେନ୍ତୋତି ତଥା ଅକରୋନ୍ତେସୁ ଅଞ୍ଞେସୁ ପେସଲେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଅପ୍ପସାଦଂ ଅଦସ୍ସନଂ ଗମେନ୍ତୋ। ପୁପ୍ଫଦାନାଦୀହି ଚ ତେହି କତସଙ୍ଗହେହି ଅଞ୍ଞେ ପେସଲେ ତଥା ଅକରୋନ୍ତେ ତେ ମନୁସ୍ସା ଇସ୍ସନ୍ତି ନ ଅଲ୍ଲୀୟନ୍ତୀତି ସୋ ତେସଂ ପସାଦଂ ୱିନାସେତି ନାମାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପାପକା ସମାଚାରାତି ବୁଦ୍ଧପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠା ଲାମକା ସମାଚାରା । ତେ ପନ ଯସ୍ମା କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥଂ ମାଲାୱଚ୍ଛରୋପନାଦୟୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା, ତସ୍ମା ''ମାଲାୱଚ୍ଛରୋପନାଦୟୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆରାମାଦୀନମତ୍ଥାୟ ପନ କପ୍ପିୟୱୋହାରାଦୀହି ରୋପାପନାଦିକଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ମାଲାୱଚ୍ଛନ୍ତି ତରୁଣପୁପ୍ଫରୁକ୍ଖଂ। ତରୁଣକା ହି ପୁପ୍ଫରୁକ୍ଖାପି ପୁପ୍ଫଗଚ୍ଛାପି ''ମାଲାୱଚ୍ଛା''ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତସ୍ସ ରୋପନଂ ମାଲାୱଚ୍ଛରୋପନଂ, ତଂ ଆଦି ଯେସଂ ତେ ମାଲାୱଚ୍ଛରୋପନାଦୟୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ରୋପାପନସିଞ୍ଚନସିଞ୍ଚାପନଓଚିନନଓଚିନାପନଗନ୍ଥନଗନ୍ଥାପନାନଂ ଗହଣଂ।

ମାତିକାୟଂ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ଯେ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ପସ୍ସନ୍ତି, ତେହି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ସୂୟନ୍ତୀତି ଯେ ପରତୋ ସୁଣନ୍ତି, ତେହି ସୋତଦ୍ୱାରେନ ସୁୟ୍ୟା ଉପଧାରୀୟନ୍ତି। ଦୁଟ୍ଠାନୀତି ଦୂସିତାନି। ଅଲଂ ତେ ଇଧ ୱାସେନାତି ତୱ ଇଧ ୱାସେନ ଅଲଂ, ମା ଇଧ ତୱ ୱାସୋ ହୋତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ୱାରଣତ୍ଥୋ ହି ଇଧ ଅଲଂ-ସଦ୍ଦୋ। ପବ୍ବାଜନୀୟକମ୍ମକତୋତି ଚୋଦେତ୍ୱା ସାରେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଇମେ ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକା''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୪୩୪) ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତାୟ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୱାଚାୟ କତପବ୍ବାଜନୀୟକମ୍ମୋ। ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ୱିହାରେ ୱସତୀତି ଗାମତୋ ବହିୱିହାରମାହ। ନେୱ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ…ପେ… ଚରିତୁଂ ଲଭତୀତି ସଚେପି ଗାମୋ ୱା ନିଗମୋ ୱା ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନପରମୋ ହୋତି, ତିୟୋଜନପରମୋ ଚ ୱିହାରୋ ହୋତି, ନେୱ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତୁଂ ଲଭତି, ନ ୱିହାରେ ୱସିତୁଂ। ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତେନ ସାମନ୍ତଗାମେପି ପିଣ୍ଡାୟ ନ ଚରିତବ୍ବଂ, ସାମନ୍ତୱିହାରେପି ୱସନ୍ତେନ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାୟ ନ ଚରିତବ୍ବଂ। ସାମନ୍ତୱିହାରେ ୱସନ୍ତେନ ପନ ସାମନ୍ତଗାମେ ଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବା ଆପତ୍ତିୟୋତି କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଦାନେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଇସ୍ସରୱତାୟ ସଙ୍ଘସନ୍ତକଦାନେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ, ପସୟ୍ହ ଦାନେ ପାରାଜିକନ୍ତି ଇମା ଆପତ୍ତିୟୋ। ମାତିକାୟଂ ''ପକ୍କମତା ଯସ୍ମା''ତି ପବ୍ବାଜନୀୟକମ୍ମକତସ୍ସ ୱତ୍ତୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦିମ୍ହି ପନ ପବ୍ବାଜନୀୟକମ୍ମୱସେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକେତି ଅସ୍ସଜିଞ୍ଚେୱ ପୁନବ୍ବସୁକଞ୍ଚ।

କୁଲଦୂସକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଙ୍ଘାଦିସେସନିଗମନୱଣ୍ଣନା

ପଠମାପତ୍ତିକାତି ଅୱୟୱେନ ୱିଗ୍ଗହୋ ସମୁଦାୟୋ ସମାସତ୍ଥୋତି ଆହ ''ପଠମଂ ଆପତ୍ତି ଏତେସନ୍ତି ପଠମାପତ୍ତିକା''ତି। ୱୀତିକ୍କମନକ୍ଖଣେୟେୱାତି ୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମନକ୍ଖଣେୟେୱ। ଏୱ-କାରେନ ସମନୁଭାସନକମ୍ମକ୍ଖଣଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଅହସ୍ସ ଯତ୍ତକୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଯାୱତୀହଂ। ତେନାହ ''ଯତ୍ତକାନି ଅହାନୀ''ତି। ଅହାନୀତି ଚ ଦିୱସାନୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱାତି ଅସୁଚିମୋଚନାଦିୱୀତିକ୍କମମତ୍ତୱସେନ ୱା। ଇଦନ୍ତି ଇଦଂ ୱୀତିକ୍କମଂ। ନାମମତ୍ତୱସେନ ୱା ଅୟଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମା ଆପତ୍ତୀତି ''ଅୟଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ନାମ ଆପତ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ୱିନା ୱତ୍ଥୁଂ ନାମୱସେନ ୱା। ମତ୍ତସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ପୋତ୍ଥକେସୁ ପନ କତ୍ଥଚି ''ନାମଗୋତ୍ତୱସେନ ୱା''ତି ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ ''ଅୟଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମା ଆପତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଇଦାନି ନଂ କସ୍ସଚି ନ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଆରୋଚନେ ଉସ୍ସାହଂ ଠପେତ୍ୱା। ନ କେୱଲଂ ୱତ୍ଥୁନାମୱସେନେୱ ଆପତ୍ତିସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ଛାଦେନ୍ତସ୍ସେୱ, ଅଥ ଖୋ ଯୋପି ଏୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ କେୱଲଂ ''ଆପତ୍ତିଂ ଛାଦେମୀ''ତି ଆପତ୍ତିସଞ୍ଞାୟ ଛାଦେତି, ତସ୍ସପି ଛନ୍ନା ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନେତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତିସଞ୍ଞୀ ୱା ହୋତି, ଅଞ୍ଞାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧସଞ୍ଞୀ ୱା ୱେମତିକୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ''ନ ଦାନି ନଂ କସ୍ସଚି ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଛାଦେତୁକାମୋୱ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତି, ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱ ହୋତୀତି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅନାପତ୍ତି ପନ ଆପତ୍ତିସଞ୍ଞାୟପି ଅନାପତ୍ତିସଞ୍ଞାୟପି ଛାଦେନ୍ତେନ ଅଚ୍ଛାଦିତାୱ ହୋତି। ଲହୁକଂ ୱା ''ଗରୁକା''ତି ଗରୁକଂ ୱା ''ଲହୁକା''ତି ଛାଦେତି, ଅଲଜ୍ଜିପକ୍ଖେ ତିଟ୍ଠତି, ଆପତ୍ତି ପନ ଅଚ୍ଛନ୍ନା ହୋତି। ଗରୁକଂ ''ଲହୁକା''ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଦେସେତି, ନେୱ ଦେସିତା ହୋତି ନଚ୍ଛନ୍ନା।

ପକତୋ ସଭାୱଭୂତୋ ଅତ୍ତା ଅସ୍ସାତି ପକତତ୍ତୋ, ନ କମ୍ମେହି ୱିକତତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଅନୁକ୍ଖିତ୍ତୋ ସମାନସଂୱାସକୋ''ତି। ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ''ନ ଦାନି ନଂ କସ୍ସଚି ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନେୱ ନୟେନ। ଅଥ ''ମୟ୍ହଂ ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମଂ କତ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ଅପକତତ୍ତସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ଛାଦେତି, ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱ ହୋତି। ଅପକତତ୍ତେନ ପନ ପକତତ୍ତସଞ୍ଞିନା ୱା ପକତତ୍ତେନ ଅପକତତ୍ତସଞ୍ଞିନା ୱା ଛାଦିତାପି ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱ ହୋତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ଆପଜ୍ଜତି ଗରୁକଂ ସାୱସେସଂ;

ଛାଦେତି ଅନାଦରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ;

ନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ନୋ ଚ ଫୁସେୟ୍ୟ ୱଜ୍ଜଂ;

ପଞ୍ହାମେସା କୁସଲେହି ଚିନ୍ତିତା’’ତି। (ପରି। ୪୮୧);

ଅଯଞ୍ହି ପଞ୍ହୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତକେନ କଥିତୋ।

ଦସସୁ ଅନ୍ତରାଯେସୁ ଯଂ ୱତ୍ତଙ୍କଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ସଚେ ପନ ଯୋ ଭୀରୁକଜାତିକତାଯ ଅନ୍ଧକାରେ ଅମନୁସ୍ସଚଣ୍ଡମିଗଭଯେନ ଅନ୍ତରାଯିକସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ଛାଦେତି, ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱ ହୋତି। ଯସ୍ସପି ପଦ୍ଦତୱିହାରେ ୱସନ୍ତସ୍ସ କନ୍ଦରଂ ୱା ନଦିଂ ୱା ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଆରୋଚେତଙ୍କଂ ହୋତି, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚ ଚଣ୍ଡୱାଳଅମନୁସ୍ସାଦିଭଯଂ ଅତ୍ଥି, ମଗ୍ଗେ ଅଜଗରା ନିପଜ୍ଜନ୍ତି, ନଦୀ ପୂରା ହୋତି, ଏତସ୍ମିଂ ସତିଯେୱ ଅନ୍ତରାଯେ ଅନ୍ତରାଯିକସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ଛାଦେତି, ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱ ହୋତି। ଅନ୍ତରାଯିକସ୍ସ ପନ ଅନ୍ତରାଯିକସଞ୍ଞାଯ ୱା ଅନନ୍ତରାଯିକସଞ୍ଞାଯ ୱା ଛାଦଯତୋ ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱ।

ଭିକ୍ଖୁନୋତି ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ। ସଚସ୍ସ ମୁଖେ ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ଗଣ୍ଡୋ ୱା ହୋତି, ହନୁକୱାତୋ ୱା ୱିଜ୍ଝତି, ଦନ୍ତୋ ୱା ରୁଜ୍ଜତି, ଭିକ୍ଖା ୱା ମନ୍ଦା ଲଦ୍ଧା ହୋତି, ତାୱତକେନ ପନ ନେୱ ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ନ ଗନ୍ତୁଂ। ଅପିଚ ଖୋ ‘‘ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ସଞ୍ଞୀ ହୋତି, ଅଯଂ ପହୁ ହୁତ୍ୱା ଅପ୍ପହୁସଞ୍ଞୀ ନାମ। ଇମିନା ଛାଦିତାପି ଅଚ୍ଛାଦିତା। ଅପ୍ପହୁନା ପନ ୱତ୍ତୁଂ ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱା ଅସମତ୍ଥେନ ପହୁସଞ୍ଞିନା ୱା ଅପ୍ପହୁସଞ୍ଞିନା ୱା ଛାଦିତାପି ଅଚ୍ଛାଦିତାୱ।

ଇଦଂ ଉତ୍ତାନମେୱାତି ଇଦଂ ଅଙ୍ଗଦ୍ୱଯଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ସଚେ ପନ ‘‘ଛାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ପୁରେଭତ୍ତେ ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ୱା ପଠମଯାମାଦୀସୁ ୱା ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମଂ ଓକ୍କମତି, ଅନ୍ତୋଅରୁଣେଯେୱ ଆରୋଚେତି, ଅଯଂ ଛାଦେତୁକାମୋ ନ ଛାଦେତି ନାମ।

ଯସ୍ସ ପନ ଅଭିକ୍ଖୁକେ ଠାନେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଗମନଂ ଆଗମେନ୍ତସ୍ସ ୱା, ସଭାଗସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅଡ୍ଢମାସୋପି ମାସୋପି ଅତିକ୍କମତି, ଅଯଂ ନଚ୍ଛାଦେତୁକାମୋ ଛାଦେତି ନାମ। ଅଯମ୍ପି ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱ ହୋତି।

ଯୋ ପନ ଆପନ୍ନମତ୍ତୋୱ ଅଗ୍ଗିଂ ଅକ୍କନ୍ତପୁରିସୋ ୱିଯ ସହସା ଅପକ୍କମିତ୍ୱା ସଭାଗଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆୱି କରୋତି, ଅଯଂ ନଚ୍ଛାଦେତୁକାମୋୱ ନ ଛାଦେତି ନାମ। ସଭାଗମତ୍ତମେୱ ପମାଣନ୍ତି ଅୱେରିସଭାଗମତ୍ତମେୱ ପମାଣଂ। ଅୱେରିସଭାଗସ୍ସ ହି ସନ୍ତିକେ ଆରୋଚେତଙ୍କଂ। ଯୋ ପନ ୱିସଭାଗୋ ହୋତି ସୁତ୍ୱା ପକାସେତୁକାମୋ, ଏୱରୂପସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ନ ଆରୋଚେତଙ୍କା। ତତ୍ଥ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ ହୋତୁ, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱା ଦିୱା ୱା ରତ୍ତିଂ ୱା, ଯାୱ ଅରୁଣଂ ନ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ତାୱ ଆରୋଚେତଙ୍କଂ। ଉଦ୍ଧସ୍ତେ ଅରୁଣେ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୋତି, ପଟିଚ୍ଛାଦନପଚ୍ଚଯା ଚ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସଙ୍ଖେପତୋତି ସମାସତୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ୱୁତ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଅକାମା ପରିୱତ୍ଥବ୍ବନ୍ତି ଅପ୍ପଟିକମ୍ମକତାଯ ଆପତ୍ତିଯା ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖାୱରଣଭାୱତୋ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତେନାପି ପରିୱସିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ନ କାମେନା’’ତିଆଦି। ପରିୱାସଂ ସମାଦାଯାତି ପରିୱାସୱତ୍ତଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ସମାଦିଯିତ୍ୱା। ଯଦିପି ଚତୁବ୍ବିଧୋ ପରିୱାସୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସୋ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସୋ, ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସୋ, ସମୋଧାନପରିୱାସୋତି, ତଥାପି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସୋ ଇଧ ନ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘ତତ୍ଥ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନ… ପେ… ତିୱିଧୋ ପରିୱାସୋ’’ତି। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ୱାକ୍ୟେ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଆପତ୍ତିଯା ସତି ଦାତବ୍ବୋ ପରିୱାସୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୱିସଯତାଯ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସୋ। ସୁଦ୍ଧନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାତବ୍ବୋ ପରିୱାସୋ ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିୱାସୋ। ସମୋଦହିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋ ପରିୱାସୋ ସମୋଧାନପରିୱାସୋ।

ଇଦାନି ତେ ତିୱିଧେଯେୱ ପରିୱାସେ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ହୀତି ଯସ୍ମା। ଏକାହଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା। ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ‘‘ଆପତ୍ତି ଚ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ। ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇତିସଦ୍ଦୋ ‘‘ଇତି ୱା, ଇତି ଏୱରୂପା ୱିସୂକଦସ୍ସନା ପଟିୱିରତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୧୩, ୧୯୭) ୱିଯ ଆଦିଅତ୍ଥୋ। ତେନ ‘‘ସୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ସଞ୍ଚେତନିକାଯ ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିଯା ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଏକାହପରିୱାସଂ ଯାଚାମୀ’’ତି ଇମଂ ପାଠଇସେସଂ (ଚୂଳୱ। ୧୦୨) ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏୱଂ ପରିୱାସଂ ଯାଚାପେତ୍ୱାତି ଏୱଂ ଯାୱତତିଯଂ ଯାଚାପେତ୍ୱା। ଖନ୍ଧକେ ଆଗତନଯେନାତି ସମୁଚ୍ଚଯକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୯୭ ଆଦଯୋ) ଆଗତନଯେନ। ତତୋତି

ପକ୍ଖତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଅତିରେକପକ୍ଖଂପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ପକ୍ଖସ୍ସ ଅତିରେକୋ ଅତିରେକପକ୍ଖୋ, ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋତି ତିଂସତିମଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ମାସପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ସତ୍ତାନଂ ଆଯୁଂ ମିନନ୍ତୋ ଵିଯ ସିଯତି ଅନ୍ତଂ କରୋତୀତି ମାସୋ, ତିଂସରତ୍ତିନ୍ଦିଵୋ, ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଂଵଚ୍ଛରେ ପୁଣ୍ଣେତି ତଂ ତଂ ସତ୍ତଂ, ଧମ୍ମପ୍ପଵତ୍ତିଞ୍ଚ ସଙ୍ଗମ୍ମ ଵଦନ୍ତୋ ଵିଯ ସରତି ପଵତ୍ତତୀତି ସଂଵଚ୍ଛରୋ, ଦ୍ଵାଦସ ମାସା, ତସ୍ମିଂ ପରିପୁଣ୍ଣେ।

ଵତ୍ଥୁକିତ୍ତନଵସେନ ଵାତି ନାମେନ ସହ ଵତ୍ଥୁକିତ୍ତନଵସେନ ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେଵ ହି ଉପରି ''ନାମମତ୍ତଵସେନ ଵା''ତି ମତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ କତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନାମମତ୍ତଵସେନାତି ଵତ୍ଥୁକିତ୍ତନଂ ଵିନା କେଵଲଂ ନାମସ୍ସେଵ ଵସେନ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଦୁଵିଧେ ନାମେ ''ଆପତ୍ତୀ''ତି ସବ୍ବସାଧାରଣଂ ନାମଂ, ତସ୍ମା । ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠୀତି ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠି ନାମାଯଂ। ଇତିସଦ୍ଦୋ ହେତ୍ଥ ଵଚନୀଯତ୍ଥଂ ନିଦସ୍ସେତି। ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ''ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠୀ''ତି କାଯସଂସଗ୍ଗାଦୀନମ୍ପି ଵତ୍ଥୁଆଦିଭାଵେନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ଵତ୍ଥୁ ଚେଵ ଗୋତ୍ତଞ୍ଚାତି ଵୀତିକ୍କମତ୍ତା ଵତ୍ଥୁ ଚେଵ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣତ୍ତା ଗୋତ୍ତଞ୍ଚ। ଗଂ ତାଯତୀତି ଗୋତ୍ତଂ, ସଜାତିତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ କାଯସଂସଗ୍ଗାଦୀସୁ ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ଵା ବୁଦ୍ଧିଂ, ଵଚନଞ୍ଚ ରକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ନାମାଯଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ଇତିସଦ୍ଦୋ ଵଚନଵଚନୀଯସମୁଦାଯଂ ନିଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ନାମଞ୍ଚେଵ ଆପତ୍ତି ଚା''ତି, ସଜାତିସାଧାରଣନାମତ୍ତା ନାମଞ୍ଚେଵ ତେନ ତେନ ଵୀତିକ୍କମେନାପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା ଆପତ୍ତି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦମ୍ପି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତମେଵ ''ଆପତ୍ତିଯୋ''ତି ଇମସ୍ସାପି ନାମାଦିଭାଵେନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ଇତିସଦ୍ଦୋ ଵା ଆଦିଅତ୍ଥୋ। ଏଵଞ୍ଚ କତ୍ଵା ''କାଯସଂସଗ୍ଗନ୍ତିଆଦିଵଚନେନାପୀ''ତିଆଦିକମ୍ପି ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି।

ତଯିଦଂ କମ୍ମଵାଚାଯ କେନ ଵଚନେନ ଗହିତନ୍ତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦିମାହ। ''ଆପତ୍ତୀ''ତି ସବ୍ବସାଧାରଣନାମତ୍ତା, ଵୀତିକ୍କମେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା ଚ ନାମଞ୍ଚେଵ ଆପତ୍ତି ଚ ହୋତୀତି ଆହ ''ଆପତ୍ତିଯୋତି ଵଚନେନାପୀ''ତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଇଦଂ ପରିଵାସାଦିଵିନଯକମ୍ମଂ ଵତ୍ଥୁଵସେନ, ଗୋତ୍ତଵସେନ, ନାମଵସେନ, ଆପତ୍ତିଵସେନ ଚ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତିଯେଵ, ତସ୍ମା। ଏତେସୁତି ଵତ୍ଥୁଆଦୀସୁ, ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିଆଦୀସୁ ଵା। ଵତ୍ତଂ ସମାଦାତବ୍ବନ୍ତି ଯଥାଵୁତ୍ତେସୁ ଦ୍ଵୀସୁ ପଦେସୁ ଏକେନପି ସମାଦାତବ୍ବଂ। ଦ୍ଵୀହି ପନ ସୁସମାଦିନ୍ନଂଯେଵ। ତେନେଵ ଵକ୍ଖତି ''ସମାଦାନେପି ଏସେଵ ନଯୋ''ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନଵଣ୍ଣନା)।

ଆରୋଚେତ୍ଵାତି –

''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିଂ ସଞ୍ଚେତନିକଂ ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିଂ ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ସୋହଂ ସଙ୍ଘଂ ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ସଞ୍ଚେତନିକାଯ ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିଯା ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଏକାହପରିଵାସଂ ଯାଚିଂ, ତସ୍ସ ମେ ସଙ୍ଘୋ ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ସଞ୍ଚେତନିକାଯ ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିଯା ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଏକାହପରିଵାସଂ ଅଦାସି, ସୋହଂ ପରିଵସାମି, ଵେଦଯାମହଂ, ଭନ୍ତେ, 'ଵେଦଯତୀ'ତି ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୂ''ତି (ଚୂଳଅଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) –

ଏଵମାଦିନା ତଂ ତଂ ଯୋଜନାନୁରୂପଂ ଆରୋଚେତ୍ଵା। ଇମଞ୍ଚ ପନତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ଵା ଯାଯ କାଯଚି ଭାସାଯ ଆରୋଚେତୁଂ ଵଟ୍ଟତିଯେଵ (ଚୂଳଅଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨)। ''ପୁନ ଆଗତାଗତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେନ୍ତେନା''ତି ଇଦଂ ଆଗନ୍ତୁକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଏକସ୍ସ ଆରୋଚେନ୍ତେନ ଅଵସାନେ ''ଵେଦଯତୀତି ମଂ ଆଯସ୍ମା ଧାରେତୁ'', ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ''ଆଯସ୍ମନ୍ତା ଧାରେନ୍ତୁ'', ତିଣ୍ଣଂ ''ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଧାରେନ୍ତୂ''ତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ଵତ୍ତଭେଦଞ୍ଚ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଞ୍ଚ ଅକତ୍ଵାତି ''ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପାରିଵାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସାଦିତବ୍ବଂ ପକତତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଭିଵାଦନଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନ''ନ୍ତିଆଦିନା (ଚୂଳଅଵ। ୭୫) ପାରିଵାସିକକ୍ଖନ୍ଧକେ ଯାନି ଚତୁନଵୁତି ଵତ୍ତାନି ଵୁତ୍ତାନି, ତେସଂ ଭେଦଞ୍ଚ, ଯୋ ଚ ''ତଯୋ ଖୋ, ଉପାଲି, ପାରିଵାସିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦା ସହଵାସୋ ଵିପ୍ପଵାସୋ ଅନାରୋଚନା''ତି (ଚୂଳଅଵ। ୮୩) ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଵୁତ୍ତୋ, ତଞ୍ଚ ଅକତ୍ଵା।

ଅଯଂ ହେତ୍ଥ ଵିନିଚ୍ଛଯୋ – ସଚେ (ଚୂଳଅଵ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬) ଆଗନ୍ତୁକା ମୁହୁତ୍ତଂ ଵିସ୍ସମିତ୍ଵା ଵା ଅଵିସ୍ସମିତ୍ଵା ଏଵ ଵା ଵିହାରମଜ୍ଝେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସମ୍ପି ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ସଚେ ତସ୍ସ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେଵ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଞ୍ଚ ଗତକାଲେ ଜାନାତି, ଗନ୍ତ୍ଵା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ସମ୍ପାପୁଣିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋଵ ହୋତି, ନ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଂ। ଯେପି ଅନ୍ତୋଵିହାରଂ ଅପ୍ପଵିସିତ୍ଵା ଉପଚାରସୀମଂ ଓକ୍କମିତ୍ଵା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଞ୍ଚ ନେସଂ ଛତ୍ତସଦ୍ଦଂ ଵା ଉକ୍କାସିତସଦ୍ଦଂ ଵା ଖିପିତସଦ୍ଦଂ ଵା ସୁତ୍ଵାଵ ଆଗନ୍ତୁକଭାଵଂ ଜାନାତି, ଗନ୍ତ୍ଵା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଗତକାଲେ ଜାନନ୍ତେନାପି ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ଵା ଆରୋଚେତବ୍ବମେଵ। ସମ୍ପାପୁଣିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋଵ ହୋତି, ନ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଂ। ଯୋପି ରତ୍ତିଂଯେଵ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ରତ୍ତିଂଯେଵ ଗଚ୍ଛତି, ସୋପିସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଂ କରୋତି। ଅଞ୍ଞାତତ୍ତା ପନ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଂ ନତ୍ଥି। ସଚେ ଅଜାନିତ୍ଵାଵ ଅବ୍ଭାନଂ କରୋତି, ଅକତମେଵ ହୋତୀତି କୁରୁନ୍ଦିଯଂ (ଚୂଳଅଵ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬) ଵୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଅଧିକା ରତ୍ତିଯୋ ଗହେତ୍ଵା କାତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦା।

ନଦିଆଦୀସୁ ନାଵାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ପି ପରତୀରେ ଠିତମ୍ପି ଆକାସେ ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ପି ପବ୍ବତତଲଅରଞ୍ଞାଦୀସୁ ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ଵା ସଚେ ''ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଵଵତ୍ଥାନଂ ଅତ୍ଥି, ନାଵାଦୀହି ଵା ଗନ୍ତ୍ଵା, ମହାସଦ୍ଦଂ କତ୍ଵା ଵା ଵେଗେନ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ଵା ଵା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ଅନାରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚେଵ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ।

ସଚେ ଵାୟମନ୍ତୋପି ସମ୍ପାପୁଣିତୁଂ ଵା ସାଵେତୁଂ ଵା ନ ସକ୍କୋତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋଵ ହୋତି, ନ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଂ।

ଅଞ୍ଞଂ କଞ୍ଚି ଵିହାରଂ ଗତେନପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବମେଵ (ଚୂଳଵ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬)। ସଚେ ସବ୍ବେ ଏକଟ୍ଠାନେ ଠିତେ ପସ୍ସତି, ଏକଟ୍ଠାନେ ଠିତେନେଵ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଅଥ ରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ଵିସୁଂ ଵିସୁଂ ଠିତା ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ଵା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅନାରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚ ହୋତି, ଵତ୍ତଭେଦେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ। ଅଥ ଵିଚିନନ୍ତୋ ଏକଚ୍ଚେ ନ ପସ୍ସତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋଵ ହୋତି , ନ ଚ ଵତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟଂ। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅନାରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ପନ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚେଵ ହୋତି, ଵତ୍ତଭେଦେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ।

ତତ୍ଥେଵାତି ମାଳକସୀମାୟମେଵ। ମାଳକତୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂସୁ ନିକ୍ଖନ୍ତେସୁ ଏକସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି (ଚୂଳଵ। ଅଟ୍ଠ। ୯୭)। ମାଳକତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ସତିଂ ପଟିଲଭନ୍ତେନ ସହ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘‘ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଵା ସନ୍ତିକେ’’ତି। ସଚେ ସୋପି ପକ୍କନ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୟସ୍ସ ମାଳକେ ନାରୋଚିତଂ, ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ଵା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ପକତତ୍ତଟ୍ଠାନେତି ସଙ୍ଘକମ୍ମାନଂ ଅରହଟ୍ଠାନେ। ଦ୍ଵେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ଵାତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳଵଗ୍ଗ ୩।୯୭) ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଜ୍ଝାୟନସଦ୍ଦସଵନୂପଚାରଵିଜହନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ମହାମଗ୍ଗତୋ ଓକ୍କମ୍ମାତି ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପଚାରଵିଜହନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଗୁମ୍ବେନ ଵା ଵତିୟା ଵା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେତି ଦସ୍ସନୂପଚାରଵିଜହନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଵତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ଵା ଆରୋଚେତବ୍ବନ୍ତି ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ଵତ୍ତଂ ସମାଦିୟିତ୍ଵା ପରିଵାସୋ ଆରୋଚେତବ୍ବୋ। ‘‘ଆରୋଚେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପନ ସାମଞ୍ଞେନ ଵୁତ୍ତଂ। ଆରୋଚେନ୍ତେନ ଚ ସଚେ ନଵକତରୋ ହୋତି, ‘‘ଆଵୁସୋ’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ଵୁଡ୍ଢତରୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ କେନଚିଦେଵ କରଣୀୟେନ ତଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ସଚେ ଏସ ନଂ ପସ୍ସତି, ସଦ୍ଦଂ ଵା ତସ୍ସ ସୁଣାତି, ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ଅନାରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚେଵ ଵତ୍ତଭେଦୋ ଚ। ତେନାହ ‘‘ୟମ୍ପି ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସାପି ଆରୋଚେତବ୍ବମେଵା’’ତି। ଅଥ ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥଂ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ଵା ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେଵ ଗଚ୍ଛତି, ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତିୟେଵ, ଵତ୍ତଭେଦୋ ପନ ନତ୍ଥି। ଉଟ୍ଠିତେତି ଉଗ୍ଗତେ। ୟଂ ସବ୍ବପଠମଂ ଭିକ୍ଖୁନ୍ତି ଵିହାରତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ ଵା ଆଗନ୍ତୁକଂ ଵା ସବ୍ବପଠମଂ ୟଂ ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସତି। ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ଵା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ଅନାରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ସିୟା, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ତୁ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଂ ସନ୍ଧାୟ। ଇତରଥା ହି ‘‘ଵିହାରସୀମାପରିୟାପନ୍ନାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଆରୋଚେତ୍ଵା’’ତି ଵଦେୟ୍ୟ। ୟାଵ ରତ୍ତିୟୋ ପୂରେନ୍ତୀତି ୟତ୍ତକା ରତ୍ତିୟୋ ଆପତ୍ତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୋତି, ତତ୍ତକା ରତ୍ତିୟୋ ୟାଵ ପୂରେନ୍ତି, ତାଵ ପରିଵତ୍ଥବ୍ବଂ। ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ପନ ‘‘ଏଵଂ ୟତ୍ତକାନି ଦିଵସାନି ଆପତ୍ତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୋତି, ତତ୍ତକାନି, ତତୋ ଅଧିକତରାନି ଵା କୁକ୍କୁଚ୍ଚଵିନୋଦନତ୍ଥାୟ ପରିଵସିତ୍ଵା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଵିତ୍ଥାରୋତି ପପଞ୍ଚୋ।

ଇତରେସୁ ପନ ଦ୍ଵୀସୁପି ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିଵାସୋ, ସମୋଧାନପରିଵାସୋତି ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ମଜ୍ଝେ। ଖନ୍ଧକେତି ସମୁଚ୍ଚୟକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳଵ। ୧୫୬ ଆଦୟୋ)। ଚୂଳସୁଦ୍ଧନ୍ତୋ ମହାସୁଦ୍ଧନ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ୟୋ ଉପସମ୍ପଦତୋ (ଚୂଳଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨; ଵି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୪୨) ପଟ୍ଠାୟ ଅନୁଲୋମକ୍କମେନ ଵା ଆରୋଚିତଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଟିଲୋମକ୍କମେନ ଵା ‘‘ଅସୁକଞ୍ଚ ଅସୁକଞ୍ଚ ଦିଵସଂ ଵା ପକ୍ଖଂ ଵା ମାସଂ ଵା ସଂଵଚ୍ଛରଂ ଵା ତଵ ସୁଦ୍ଧଭାଵଂ ଜାନାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିୟମାନୋ ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାନାମି , ଏତ୍ତକଂ ନାମ କାଲଂ ଅହଂ ସୁଦ୍ଧୋ’’ତି ଵଦତି, ତସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିଵାସୋ ‘‘ଚୂଳସୁଦ୍ଧନ୍ତୋ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି।

ତଂ ଗହେତ୍ଵା ପରିଵସନ୍ତେନ ୟତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅତ୍ତନୋ ସୁଦ୍ଧଭାଵଂ ଜାନାତି, ତତ୍ତକଂ ଅପନେତ୍ଵା ଅଵସେସଂ ମାସଂ ଵା ଦ୍ଵେମାସଂ ଵା ପରିଵସିତବ୍ବଂ। ସଚେ ‘‘ମାସମତ୍ତଂ ଅସୁଦ୍ଧୋମ୍ହୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵା ପରିଵାସଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ପରିଵସନ୍ତୋ ଚ ପୁନ ଅଞ୍ଞଂ ମାସଂ ସରତି, ତମ୍ପି ମାସଂ ପରିଵସିତବ୍ବମେଵ, ପୁନ ପରିଵାସଦାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଅଥ ‘‘ଦ୍ଵେମାସଂ ଅସୁଦ୍ଧୋମ୍ହୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵା ଅଗ୍ଗହେସି, ପରିଵସନ୍ତୋ ଚ ‘‘ମାସମତ୍ତମେଵାହଂ ଅସୁଦ୍ଧୋମ୍ହୀ’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କରୋତି, ମାସମେଵ ପରିଵସିତବ୍ବଂ, ପୁନ ପରିଵାସଦାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଅୟଞ୍ହି ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିଵାସୋ ଉଦ୍ଧମ୍ପି ଆରୋହତି, ହେଟ୍ଠାପି ଓରୋହତି, ଇଦମସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ।

ୟୋ ପନ ୟଥାଵୁତ୍ତେନ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମଵସେନ ପୁଚ୍ଛିୟମାନୋପି ରତ୍ତିପରିୟନ୍ତଂ (ଚୂଳଵ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨) ନ ଜାନାତି ନସ୍ସରତି, ରତ୍ତିପରିୟନ୍ତେ ଵେମତିକୋ ଵା ହୋତି, ତସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ ସୁଦ୍ଧନ୍ତପରିଵାସୋ ‘‘ମହାସୁଦ୍ଧନ୍ତୋ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ତଂ ଗହେତ୍ଵା ଗହିତଦିଵସତୋ ୟାଵ ଉପସମ୍ପଦଦିଵସୋ, ତାଵ ରତ୍ତିୟୋ ଗଣେତ୍ଵା ପରିଵସିତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ଉଦ୍ଧଂ ନାରୋହତି, ହେଟ୍ଠା ପନ ଓରୋହତି। ତସ୍ମା ସଚେ ପରିଵସନ୍ତୋ ରତ୍ତିପରିଚ୍ଛେଦେ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କରୋତି ‘‘ମାସୋ ଵା ସଂଵଚ୍ଛରୋ ଵା ମୟ୍ହଂ ଆପନ୍ନସ୍ସା’’ତି, ମାସଂ ଵା ସଂଵଚ୍ଛରଂ ଵା ପରିଵସିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅହଂ ସୁଦ୍ଧୋ’’ତି ଵଦନ୍ତସ୍ସ ଚୂଳସୁଦ୍ଧନ୍ତୋ ଦୀୟତି, ତଥାପି ନିୟମେନେଵ ଜାନନାଭାଵା ‘‘ଦୁଵିଧୋପି ଚେସ...ପେ... ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଦାନଵିଧି ଖନ୍ଧକେ ଆଗତୋତି ତସ୍ସ ଦୁଵିଧସ୍ସାପି ସୁଦ୍ଧନ୍ତସ୍ସ ଦାନଵିଧି ‘‘ତେନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନା ସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା... ପେ... ଏଵମସ୍ସ ଵଚନୀୟୋ’’ତିଆଦିନା ସମୁଚ୍ଚୟକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳଵ। ୧୫୬) ଆଗତୋ। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଏସ ନଯୋ ୱିନିଚ୍ଛଯକଥା ପନ ୱିତ୍ଥାରତୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ୱୁତ୍ତାତି ଏତ୍ଥାପି।

ଓଧୁନିତ୍ୱା ଅୱଧୁଯ ପହାଯ ସମୋଧାନୋ ଓଧାନସମୋଧାନୋ। ଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଘେନ ସମୋଧାନୋ ଅଗ୍ଘସମୋଧାନୋ। ମିସ୍ସକାନଂ ସମୋଧାନୋ ମିସ୍ସକସମୋଧାନୋ। ଇଦାନି ତଂ ତିୱିଧମ୍ପି ସମୋଧାନପରିୱାସଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦିମାହ। ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତସ୍ସାତି ଯୋ ପରିୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତୋ ଅପରିନିଟ୍ଠିତେୟେୱ ପରିୱାସେ ଅନ୍ତରା ୱେମଜ୍ଝେ ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତସ୍ସ। ପରିୱୁତ୍ଥଦିୱସେତି ଲକ୍ଖଣୱଚନମେତଂ, ତେନ ''ମାନତ୍ତଚିଣ୍ଣଦିୱସେ ଚା''ତିପି ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତି। ମକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସନୱସେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା। ସମୋଦହିତ୍ୱାତି ମୂଲାପତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା, ପକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦାତବ୍ବପରିୱାସୋତି ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ''ତିଆଦିନା ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ ଦାତବ୍ବପରିୱାସୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଆପତ୍ତିଯା ପରିୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱସନ୍ତୋ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୪୩) ୱା ମାନତ୍ତାରହୋ ୱା ମାନତ୍ତଂ ଚରନ୍ତୋ ୱା ଅବ୍ଭାନାରହୋ ୱା ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁରିମାପତ୍ତିଯା ସମା ୱା ଊନତରା ୱା ରତ୍ତିଯୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତସ୍ସ ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସନେନ ତେ ପରିୱୁତ୍ଥଦିୱସେ ଚ ମାନତ୍ତଚିଣ୍ଣଦିୱସେ ଚ ସବ୍ବେ ଓଧୁନିତ୍ୱା ଅଦିୱସେ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଆପନ୍ନାପତ୍ତିଂ ମୂଲାପତ୍ତିଯଂ ସମୋଧାଯ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋତି।

ସଚେ ପନ ଅନ୍ତରାପତ୍ତି ମୂଲାପତ୍ତିତୋ ଅତିରେକପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୋତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨), ତଂ ମୂଲାପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଇତରଂ ସମୋଧାଯ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ ଅନ୍ତରାପତ୍ତି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୋତି, ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସନଂ ଅକତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ଗହିତପରିୱାସେନେୱ ପରିୱସିତବ୍ବଂ।

ଯା ଏକା ୱା…ପେ… ସବ୍ବଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋତି ଯା ଏକା ୱା ଆପତ୍ତି ସବ୍ବଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଯା ଦ୍ୱେ ୱା ତିସ୍ସୋ ୱା ସମ୍ବହୁଲା ୱା ଆପତ୍ତିଯୋ ସବ୍ବଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତାସନ୍ତି ସବ୍ବଚିରପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ। ଦାନୱିଧି ପନସ୍ସ ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯସ୍ସ ପନ ସତଂ ଆପତ୍ତିଯୋ ଦସାହପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଅପରମ୍ପି ସତଂ ଆପତ୍ତିଯୋ ଦସାହପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଅପରମ୍ପି ସତଂ ଆପତ୍ତିଯୋ ଦସାହପଟିଚ୍ଛନ୍ନାତି ଏୱଂ ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ କତ୍ୱା ଆପତ୍ତିସହସ୍ସଂ ଦିୱସସତପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ହୋତି, ତେନ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି? ସବ୍ବଂ ସମୋଦହିତ୍ୱା ଦସ ଦିୱସେ ପରିୱସିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଏକେନେୱ ଦସାହେନ ଦିୱସସତମ୍ପି ପରିୱସିତମେୱ ହୋତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ଦସସତଂ ରତ୍ତିସତଂ, ଆପତ୍ତିଯୋ ଛାଦଯିତ୍ୱାନ;

ଦସ ରତ୍ତିଯୋ ୱସିତ୍ୱାନ, ମୁଚ୍ଚେଯ୍ଯ ପାରିୱାସିକୋ''ତି। (ପରି। ୪୭୭);

ଅଯଂ ଅଗ୍ଘସମୋଧାନୋ ନାମ।

ଇଦାନି ମିସ୍ସକସମୋଧାନଂ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ ''ମିସ୍ସକସମୋଧାନୋ ନାମା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ –

''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜିଂ ଏକଂ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଂ, ଏକଂ କାଯସଂସଗ୍ଗଂ, ଏକଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚଂ, ଏକଂ ଅତ୍ତକାମଂ, ଏକଂ ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ, ଏକଂ କୁଟିକାରକଂ, ଏକଂ ୱିହାରକାରକଂ, ଏକଂ ଦୁଟ୍ଠଦୋସଂ, ଏକଂ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯଂ, ଏକଂ ସଙ୍ଘଭେଦଂ, ଏକଂ ଭେଦାନୁୱତ୍ତକଂ, ଏକଂ ଦୁବ୍ବଚଂ, ଏକଂ କୁଲଦୂସକଂ, ସୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ ତାସଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ସମୋଧାନପରିୱାସଂ ଯାଚାମୀ''ତି –

ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଯାଚାପେତ୍ୱା ତଦନୁରୂପାଯ କମ୍ମୱାଚାଯ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜିଂ ନାନାୱତ୍ଥୁକାଯୋ''ତିପି ''ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜି''ନ୍ତିପି ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱତ୍ଥୁୱସେନପି ଗୋତ୍ତୱସେନପି ନାମୱସେନପି ଆପତ୍ତିୱସେନପି ଯୋଜେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତିୟେୱାତି। ଅଯଂ ମିସ୍ସକସମୋଧାନୋ। ସବ୍ବପରିୱାସକମ୍ମୱାଚାୱସାନେ ପନ ନିକ୍ଖିତ୍ତାନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାଦିକଥା ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ତିୱିଧେପି ସମୋଧାନପରିୱାସେ ଅତ୍ଥମତ୍ତସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ୱିନିଚ୍ଛଯାଦୀନଂ ୱା ଅନାମଟ୍ଠତ୍ତା ''ଅଯଂ ତିୱିଧେପି ସମୋଧାନପରିୱାସେ ସଙ୍ଖେପକଥା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମହାୱିସଯତ୍ତା ସମୋଧାନୱିଚାରଣାଯ ସା ନିରୱସେସା କୁତୋ ଲଦ୍ଧବ୍ବାତି ଆହ ''ୱିତ୍ଥାରୋ''ତିଆଦି।

ଛାରତ୍ତନ୍ତି ରା ସଦ୍ଦୋ ତୀଯତି ଛିଜ୍ଜତି ଏତ୍ଥାତି ରତ୍ତି, ସତ୍ତାନଂ ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱୂପସମନକାଲୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଛ ରତ୍ତିଯୋ ସମାହଟା, ଛନ୍ନଂ ରତ୍ତୀନଂ ୱା ସମାହାରୋ ଛରତ୍ତଂ, ଛରତ୍ତମେୱ ଛାରତ୍ତଂ, ଅୱଯୱଭ୍ୟତିରେକେନ ସମୁଦାଯସ୍ସାଭାୱତୋ ଛ ରତ୍ତିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ପରିୱାସଂ ଅଦତ୍ୱା ମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଯସ୍ମା ଆପତ୍ତି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଯସ୍ମା ଚ ଆପନ୍ନଭାୱେନେୱ ମାନତ୍ତାରହୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ପରିୱାସଂ ଅଦତ୍ୱା କେୱଲଂ ମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ଯଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଆପତ୍ତିଯା ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସସ୍ସ ଦୀଯତି, ଇଦଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମାନତ୍ତଂ ନାମାତି ଆହ ''ଯସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୋତୀ''ତିଆଦି। ଇଦନ୍ତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମାନତ୍ତଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ୱାକ୍ୟେ। କଥଂ ପନ ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମାନତ୍ତାନଂ ଦାନୱିଧି ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯକଥା ଚ ୱେଦିତବ୍ବାତି ଆହ ''ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପନା''ତିଆଦି।

ଅଯନ୍ତି ୱକ୍ଖମାନଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ପରିୱାସେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ପଦେସନ୍ତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋ , ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମହାମଗ୍ଗତୋ ଓକ୍କମ୍ମ ଗୁମ୍ବେନ ୱା ୱତିଯା ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନଂ। ସମାଦିଯିତ୍ୱାତି ଅନ୍ତୋଅରୁଣେଯେୱ ସମାଦିଯିତ୍ୱା। ଆରୋଚେତ୍ୱାତି –

''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିଂ ସଞ୍ଚେତନିକଂ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଂ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ସୋହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ସଞ୍ଚେତନିକାଯ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଯା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଛାରତ୍ତଂ ମାନତ୍ତଂ ଯାଚିଂ , ତସ୍ସ ମେ ସଙ୍ଘୋ ଏକିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ସଞ୍ଚେତନିକାଯ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଯା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଛାରତ୍ତଂ ମାନତ୍ତଂ ଅଦାସି, ସୋହଂ ମାନତ୍ତଂ ଚରାମି, ୱେଦଯାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ୱେଦଯତୀ'ତି ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୂ''ତିଆଦିନା (ଚୂଳଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୯୭) –

ଆପତ୍ତିଦିୱସାନୁରୂପଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା। ଇମଞ୍ଚ ପନ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା (ଚୂଳଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୯୭) ଯାଯ କାଯଚି ଭାସାଯ ଆରୋଚେତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ଆରୋଚିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସେହି ସତି କରଣୀଯେ ଗନ୍ତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ସଚେ ସୋପି କେନଚି କମ୍ମେନ ପୁରେ ଅରୁଣେଯେୱ ଗଚ୍ଛତି, ଅଞ୍ଞଂ ୱିହାରତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ୱା ଆଗନ୍ତୁକଂ ୱା ଯଂ ପଠମଂ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ଅଯଞ୍ଚ ଯସ୍ମା ଗଣସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱ ୱସି, ତେନସ୍ସ ଊନେ ଗଣେ ଚରଣଦୋସୋ ୱା ୱିପ୍ପୱାସୋ ୱା ନ ହୋତି। ସଚେ ପନ କଞ୍ଚି ନ ପସ୍ସତି, ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯଂ ପଠମଂ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ତେନାହ ''ତତୋ ତେସୁ ଗତେସୁ ୱା ଅଗତେସୁ ୱା ପୁରିମନଯେନ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି।

ଯତ୍ଥ ସିଯାତି ଯସ୍ମିଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମାଯଂ ୱୀସତିଗଣୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅତ୍ଥି। ଅୱ୍ହାତବ୍ବୋତି ଅବ୍ଭାନକମ୍ମୱସେନ ପକ୍କୋସିତବ୍ବୋ। ଅବ୍ଭାନକମ୍ମଂ ପନ କଥନ୍ତି ଆହ ''ଅବ୍ଭାନକମ୍ମଂ ପନା''ତିଆଦି। ପାଳିଇୱସେନାତି ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ''ତିଆଦିନା (ଚୂଳଅୱ। ୧୦୧) ପାଳିଇୱସେନ। ୱିନିଚ୍ଛଯୱସେନାତି ''ଅବ୍ଭେନ୍ତେହି ଚ ପଠମଂ ଅବ୍ଭାନାରହୋ କାତବ୍ବୋ। ଅଯଞ୍ହି ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତତ୍ତା ପକତତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ, ପକତତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅବ୍ଭାନଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ୱତ୍ତଂ ସମାଦପେତବ୍ବୋ। ୱତ୍ତେ ସମାଦିନ୍ନେ ଅବ୍ଭାନାରହୋ ହୋତି। ତେନାପି ୱତ୍ତଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଆରୋଚେତ୍ୱା ଅବ୍ଭାନଂ ଯାଚିତବ୍ବଂ। ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତସ୍ସ ପନ ୱତ୍ତସମାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ସୋ ହି ଛାରତ୍ତାତିକ୍କମେନେୱ ଅବ୍ଭାନାରହୋ ହୋତୀ''ତିଆଦିନା (ଚୂଳଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୯୭) ୱିନିଚ୍ଛଯୱସେନ। ତଂ ପନେତଂ ସବ୍ବଂ ପରିୱାସାଦିକମ୍ମଂ ପାଳିଇୱସେନ (ଚୂଳଅୱ। ୭୫) ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୱସେନ (ଚୂଳଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୭୫, ୯୭) ଚ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ଅତିୱିତ୍ଥାରଭଯେନ ନ ୱିତ୍ଥାରଯିମ୍ହ, ଅତ୍ଥିକେହି ପନ ତତୋୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ଇମସ୍ସ ପନ କମ୍ମସ୍ସ ୱୀସତିୱଗ୍ଗକରଣୀଯତ୍ତା ତତୋ ଊନତରେନ କତଂ କୁପ୍ପତି। ତେନାହ ''ଏକେନାପି ଚେ…ପେ… ଅନବ୍ଭିତୋ''ତି। ଅଯନ୍ତି ଅଯଂ ଯଥାୱୁତ୍ତୋ। ସାମୀଚୀତି ୱତ୍ତଂ।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାଯ

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ସଙ୍ଘାଦିସେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଅନିଯତକଣ୍ଡଂ

୧। ପଠମଅନିଯତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ମାତୁଗାମେନା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଏକାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ମାତୁଗାମସଙ୍ଖାତାଯ ଏକାଯ ଇତ୍ଥିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ରହୋତି ଅପ୍ପକାସଂ। ଅପ୍ପକାସତା ଚ ଯୋ ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖଭାୱତୋତି ଆହ ‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ’’ତି। ନନୁ ‘‘ରହୋ ନାମ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ, ସୋତସ୍ସ ରହୋ। ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ ନାମ ନ ସକ୍କା ହୋତି ଅକ୍ଖିଂ ୱା ନିଖଣିଯମାନେ, ଭମୁକଂ ୱା ଉକ୍ଖିପିଯମାନେ, ସୀସଂ ୱା ଉକ୍ଖିପିଯମାନେ ପସ୍ସିତୁଂ। ସୋତସ୍ସ ରହୋ ନାମ ନ ସକ୍କା ହୋତି ପକତିକଥା ସୋତୁ’’ନ୍ତି ପଦଭାଜନପାଳିଯଂ ସୋତସ୍ସ ରହୋତି ଆଗତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ତଂ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘କିଞ୍ଚାପୀ’’ତିଆଦି। ଇମିନା ପାଳିଯଂ ‘‘ସୋତସ୍ସ ରହୋ’’ତି ଇଦଂ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଅଥ କଥମେତଂ ୱିଞ୍ଞାଯତି ‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ସେୱ ରହୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ’’ତି? ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଆସନେ’’ତି ୱଚନତୋ ‘‘ସକ୍କା ହୋତି ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱିତୁ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୪୪୫) ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେନେୱାହ ‘‘ସଚେପୀ’’ତିଆଦି। ‘‘ପିହିତକୱାଟସ୍ସା’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୪୪-୪୪୫) ଇମିନା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭାୱତୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋସବ୍ଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଅପିହିତକୱାଟସ୍ସ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୪୪-୪୪୫) ପନ ଦ୍ୱାରେ ନିସିନ୍ନୋ ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତି, ନ କେୱଲଂ ଅପିହିତକୱାଟସ୍ସ ଗବ୍ଭସ୍ସ ଦ୍ୱାରେ ନିସିନ୍ନୋୱ ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତି, ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଓକାସେ ନିସିନ୍ନୋପୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନାହ ‘‘ଯତ୍ଥ ପନ ସକ୍କା ଦଟ୍ଠୁ’’ନ୍ତିଆଦି। ଯସ୍ମା ନିସୀଦିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ କଞ୍ଚି କାଲଂ ଚକ୍ଖୂନି ଉମ୍ମୀଲେତି, କଞ୍ଚି କାଲଂ ନିମୀଲେତି, ନ ଚ ମହାନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମତି, ତସ୍ମା ‘‘ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋପି ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ପନ ତାଦିସୋ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋପି ନ କରୋତୀ’’ତି, ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମେଥୁନସ୍ସ ମାତୁଗାମୋ ଦୁତିଯୋ ନ ହୋତି। ଇତ୍ଥିଯୋ ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞିସ୍ସା ୱଜ୍ଜଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି। ତେନେୱ ୱେସାଲିଯଂ (ପାରା। ୭୬-୭୭) ମହାୱନେ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସମ୍ବହୁଲା ଇତ୍ଥିଯୋ ଯାୱଦତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ତେନାହ ‘‘ଇତ୍ଥୀନଂ ପନ ସତମ୍ପି ନ କରୋତୀ’’ତି। ତଂ କମ୍ମନ୍ତି ଅଜ୍ଝାଚାରକମ୍ମଂ। ଯସ୍ମା ନିସୀଦିତ୍ୱାୱ ନିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ନିପଜ୍ଜନମ୍ପି ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ‘‘ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେଯ୍ଯା’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚା’’ତିଆଦିମାହ। ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ କାରେତବ୍ବୋତି ନିସଜ୍ଜଂ ପଟିଜାନମାନସ୍ସ ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରସମାଯୋଗୋ ହୋତିଯେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ। ପାରାଜିକେନ, ପନ ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଚ ପାଚିତ୍ତିଯେନ ଚ ତେନାକାରେନ ନିସଜ୍ଜଂ ପଟିଜାନମାନୋୱ କାରେତବ୍ବୋ। ନ ଅପ୍ପଟିଜାନମାନୋତି ନିସଜ୍ଜଂ ଅପ୍ପଟିଜାନମାନୋ ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ନ କାରେତବ୍ବୋତି। ଅଲଜ୍ଜୀପି ହି ପଟିଜାନମାନୋୱ ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋ। ଯାୱ ନ ପଟିଜାନାତି, ତାୱ ‘‘ନେୱ ସୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱା ‘‘ନ ଅସୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱା ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ୱତ୍ତାନୁସନ୍ଧିନା ପନ କାରେତବ୍ବୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ପଟିଞ୍ଞା ଲଜ୍ଜୀସୁ କତା, ଅଲଜ୍ଜୀସୁ ଏୱଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ବହୁମ୍ପି ଅଲଜ୍ଜୀ ଭାସେଯ୍ଯ, ୱତ୍ତାନୁସନ୍ଧିତେନ କାରଯେ’’ତି। (ପରି। ୩୫୯);

ନ କେୱଲଂ ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଚୋଦନାଯମେୱ ଏୱଂ ପଟିଞ୍ଞାଯ କାରେତବ୍ବୋ, ଅଥ ଖୋ ନିସଜ୍ଜାଦିନା ଆକାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚୋଦନାଯପୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯେନ ୱା ସା ସଦ୍ଧେଯ୍ଯୱଚସା ଉପାସିକା ୱଦେଯ୍ଯ, ତେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଆକାରେସୂ’’ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ପଟିଜାନମାନୋ’’ତି ଅୱୁତ୍ତେପି ଅଧିକାରତ୍ତା ‘‘ପଟିଜାନମାନୋୱ ତେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାରୂପାଯ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୪୪-୪୪୫) ଉପାସିକାଯ ୱଚନେ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତାଭାୱତୋ ଦିଟ୍ଠଂ ନାମ ତଥାପି ହୋତି, ଅଞ୍ଞଥାପି ହୋତୀତି ଦସ୍ସନେ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତସମ୍ଭୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଅନେକଂସିକତାଯ ନ ନିଯତୋତି ଅନିଯତୋ। ତେନାହ ‘‘ତିଣ୍ଣଂ ଆପତ୍ତୀନ’’ନ୍ତିଆଦି।

ରହୋନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦେନ ମାତୁଗାମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଅକ୍ଖିଂ ଅଞ୍ଜେତି, ଦୁକ୍କଟଂ। ନିୱାସନଂ ନିୱାସେତି, କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧତି, ଚୀୱରଂ ପାରୁପତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ପଯୋଗେ ପଯୋଗେ ଦୁକ୍କଟଂ। ଗଚ୍ଛତି, ପଦୱାରେ ପଦୱାରେ ଦୁକ୍କଟଂ। ଗନ୍ତ୍ୱାନ ନିସୀଦତି, ଦୁକ୍କଟମେୱ। ତେନାହ ‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମସନ୍ନିସ୍ସିତକିଲେସସଙ୍ଖାତେନା’’ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ରହୋନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦସ୍ସ ଅସତିପି ମେଥୁନରାଗଭାୱେ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧକିଲେସତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମସନ୍ନିସ୍ସିତକିଲେସସଙ୍ଖାତେନା’’ତି। ତେନେୱ ସନ୍ନିସ୍ସିତଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ରହସ୍ସାଦେନାତି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମାଯ ସଦ୍ଧିଂ ରହୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ହସିତଲପିତାଦିକଂ କରେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନଅସ୍ସାଦହେତୁ । ନିସଜ୍ଜାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଅସତି ଉପଚାରଗତେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନିଦ୍ଦାଯନ୍ତେ ଅନନ୍ଧେ ୱିଞ୍ଞୁପୁରିସେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଚେ ସା ଇତ୍ଥୀ କେନଚି କରଣୀଯେନ ଉଟ୍ଠାଯୁଟ୍ଠାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିସୀଦତି, ନିସଜ୍ଜାଯ ନିସଜ୍ଜାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଗତୋ, ସା ନ ଦିଟ୍ଠା, ଅଞ୍ଞା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦତି, ଅସ୍ସାଦେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ସଚେ ସମ୍ବହୁଲା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମାତୁଗାମଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ସଚେ

ଉଟ୍ଠାଯୁଟ୍ଠାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିସୀଦନ୍ତି, ନିସଜ୍ଜାଗଣନାଯପି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ଅନିଯମେତ୍ୱା ''ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠାଯ ସଦ୍ଧିଂ ରହସ୍ସାଦଂ କପ୍ପିସ୍ସାମୀ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସାପି ଆଗତାଗତାନଂ ୱସେନ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିସଜ୍ଜାଯ ୱସେନ ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଆପତ୍ତିଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ପୁରିସେତି ଅନନ୍ଧେ ୱିଞ୍ଞୁପୁରିସେ। ଉପଚାରଗତେ ସତୀତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରଗତେ ସତି। ସଚେ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାଯ ଇତ୍ଥିଯା ରହସ୍ସାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱମ୍ପି ଅନାପତ୍ତି।

ପଠମଅନିଯତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯଅନିଯତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ନହେୱ ଖୋ ପନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଯମ୍ପି ବହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋ ୱିୱଟଂ ପରିୱେଣଙ୍ଗଣାଦି, ତମ୍ପି ଅନ୍ତୋଗଧନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ଏୱରୂପଞ୍ହି ଠାନଂ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେଯେୱ ଗହିତ''ନ୍ତି ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୫୩) ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ୱାତି କାଯସଂସଗ୍ଗଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୋଭାସନସଙ୍ଖାତେନ ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ୱା। ତେନେୱ ହି ପଦଭାଜନେ ''ସା ଚେ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ 'ଅଯ୍ଯୋ, ମଯା ଦିଟ୍ଠୋ ନିସିନ୍ନୋ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ'''ତିଆଦି (ପାରା। ୪୫୫) ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାୱସେନ ଆଗତଂ। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ତଂ ମାତୁଗାମୋପି ନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି। ତଥା ହି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦେ (ପାରା। ୨୮୩ ଆଦଯୋ) ଯା ପନ ତା ଇତ୍ଥିଯୋ ହିରିମନା, ତା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାପେସୁଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ଇତ୍ଥୀପି ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତୀତି ଆହ ''ଇତ୍ଥୀପୀ''ତି। ଅଥ ୱା ଇଧ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ଇତ୍ଥୀପି ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତି, ପଠମେ ପନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ଇତ୍ଥିସତମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅନନ୍ଧୋ ଅବଧିରୋତି ଏତ୍ଥ କାଯସଂସଗ୍ଗୱସେନ ଅନନ୍ଧୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାୱସେନ ଅବଧିରୋ।

ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ତିସମୁଟ୍ଠାନଂ – କାଯଚିତ୍ତତୋ ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ କାଯୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି, କିରିଯଂ, ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ, ସଚିତ୍ତକଂ, ଲୋକୱଜ୍ଜଂ, କାଯକମ୍ମଂ, ୱଚୀକମ୍ମଂ, ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ, ସୁଖମଜ୍ଝତ୍ତୱେଦନାହି ଦ୍ୱିୱେଦନଂ। ତେନାହ ''ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପନେତ୍ଥ ଅଦିନ୍ନାଦାନସଦିସାନେୱା''ତି। ଏତ୍ଥ ଚ କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲମ୍ପି ଭଣତି, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଭଣନ୍ତୋ ନିସୀଦତି ଚାତି ''କାଯୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ଚ ସମୁଟ୍ଠାତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲମେୱ ୱା ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଦୁତିଯଅନିଯତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

''ଅନିଯତୁଦ୍ଦେସୋ ଚାଯଂ ଦିଟ୍ଠାଦିସମୂଲକଚୋଦନାଯ ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଜାନମାନୋୱ ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋ, ନ ଇତରୋତି ଆପତ୍ତିରୋପନାରୋପନଲକ୍ଖଣଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ''ତି ୱଦନ୍ତି।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାଯ

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ଅନିଯତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟକଣ୍ଡଂ

୧। ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ

୧। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୨-୪୬୩) ନିଟ୍ଠିତଞ୍ଚ ତଂ ଚୀୱରଞ୍ଚାତି ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରଂ, ନିଟ୍ଠିତେ ଆନିସଂସମୂଲକେ ଚୀୱରେ, ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରେ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ୟସ୍ମା ପନ ତଂ ଚୀୱରଂ କରଣେନପି ନିଟ୍ଠିତଂ ହୋତି ନାସନାଦୀହିପି, ତସ୍ମା ''ସୂଚିକମ୍ମପରିୟୋସାନେନ ୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୟଂ କିଞ୍ଚି ସୂଚିୟା କତ୍ତବ୍ବଂ ପାସକପଟ୍ଟଗଣ୍ଠିକପଟ୍ଟପରିୟୋସାନକମ୍ମଂ, ତଂ ସୂଚିକମ୍ମପରିୟୋସାନଂ ନାମ, ତେନ। ନଟ୍ଠନ୍ତି ଚୋରାଦୀହି ହଟଂ। ଏତମ୍ପି ହି କରଣପଲିବୋଧସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ''ନିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିନଟ୍ଠନ୍ତି ଉପଚିକାଦୀହି ଖାଦିତଂ। ଦଡ୍ଢନ୍ତି ଅଗ୍ଗିନା ଦଡ୍ଢଂ। ଚୀୱରାସା ୱା ଉପଚ୍ଛିନ୍ନାତି ''ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ କୁଲେ ଚୀୱରଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ୟା ଚୀୱରାସା ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋତି, ସା ଉପଚ୍ଛିନ୍ନା। ଏତେସମ୍ପି କରଣପଲିବୋଧସ୍ସେୱ ନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ନିଟ୍ଠିତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନାହ ''ଇମେସୁ ୱା''ତିଆଦି। ଏତେନ ଚୀୱରପଲିବୋଧାଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନାହ ''ଚୀୱରସ୍ସ କରଣପଲିବୋଧେ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନେତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। କଥମେତଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଆହ ''ଅବ୍ଭତକଥିନସ୍ସ ହୀ''ତିଆଦି। ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ସଙ୍ଗଣ୍ହନଟ୍ଠେନ କଥିନଂ, ଥିରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ଅବ୍ଭତଂ କଥିନଂ ୟେନ ସୋ ଅବ୍ଭତକଥିନୋ, ତସ୍ସ ଅବ୍ଭତକଥିନସ୍ସ। ହୀତି କାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ତାୱ କଥିନାନିସଂସଂ ଲଭତୀତି ଏତ୍ଥ ୟୋ ଅବ୍ଭତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବଂ, ତାୱ ସୋ ଅବ୍ଭତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୂତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଅନାମନ୍ତଚାରାଦିକଂ କଥିନାନିସଂସଂ ଲଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅବ୍ଭତକଥିନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ''ତି ଇଦଂ ୱା ''ଅବ୍ଭତକଥିନୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ୱିଭତ୍ତିୱିପରିଣାମଂ କତ୍ୱା ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଚୀୱରପଲିବୋଧୋ ଆୱାସପଲିବୋଧୋତି ଦ୍ୱେ ପଲିବୋଧା। ତେସୁ ଏକପଲିବୋଧେପି ସତି ୟସ୍ମା ଅନାମନ୍ତଚାରାଦିକଂ ଆନିସଂସଂ ଲଭତି, ନାସତି। କସ୍ମା? ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି''ନ୍ତି ଏତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ କରଣପଲିବୋଧେ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନେତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି। ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ସଙ୍ଘେନ। କତ୍ତରି ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ। ଉବ୍ଭତେତି ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ମାତିକାନମଞ୍ଞତରେନ, ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରେନ ୱା ଉଦ୍ଧଟେ।

ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ କଥିନେ। ଉବ୍ଭାରୋ ଉଦ୍ଧରଣଂ। ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠେ ତିଂସମତ୍ତେ ପାୱେୟ୍ୟକେ ଭିକ୍ଖୂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁ''ନ୍ତି କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୦୬) ଭଗୱତା କଥିନସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ''ଅୟଞ୍ହି କଥିନତ୍ଥାରୋ ନାମ...ପେ... ଅନୁଞ୍ଞାତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦଂ ଅକତ୍ୱା ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୱସେନ ତାୱ ପୁରିମିକାୟ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତାୟେୱ କଥିନତ୍ଥାରଂ ଲଭନ୍ତି, ନ ପଚ୍ଛିମିକାୟ ଉପଗତାତି ଦସ୍ସେତି। ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୱସେନ ତାୱ ଏୱଂ ହୋତୁ, ଗଣନୱସେନ ତଂ କିତ୍ତକା ଲଭନ୍ତୀତି ଆହ ''ସୋ''ତିଆଦି। ସୋତି କଥିନତ୍ଥାରୋ। ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନାତି ଗଣନୱସେନ ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ଚତ୍ତାରୋ କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ଦାୟକା, ଏକୋ ପଟିଗ୍ଗାହକୋତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତି। କେଚି ପନ ''ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗକରଣୀୟତ୍ତା 'ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ଚତୁୱଗ୍ଗୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଠପେତ୍ୱା ତୀଣି କମ୍ମାନି ଉପସମ୍ପଦଂ ପୱାରଣଂ ଅବ୍ଭାନ''ନ୍ତି ଚମ୍ପେୟ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୮୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୱସେନ ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ୟସ୍ମା ଚ ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା। ୟତ୍ଥାତି ୟସ୍ମିଂ ୱିହାରେ। ଆନିସଂସେତି ଅନାମନ୍ତଚାରାଦିକେ କଥିନାନିସଂସେ। ଅଥ ପନ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତା, ଏକୋ ପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସୋ ସାମଣେରୋ ସଚେ ପଚ୍ଛିମିକାୟ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଗଣପୂରକୋ ଚେୱ ହୋତି, ଆନିସଂସଞ୍ଚ ଲଭତି। ତୟୋ ଭିକ୍ଖୂ, ଦ୍ୱେ ସାମଣେରା, ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ, ତୟୋ ସାମଣେରା, ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଚତ୍ତାରୋ ସାମଣେରାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତାୟ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚାୟାତି –

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ୟଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇମଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦଦେୟ୍ୟ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ, ଏସା ଞତ୍ତି। ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇମଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେତି କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ। ୟସ୍ସାୟସ୍ମତୋ ଖମତି ଇମସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦାନଂ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ। ୟସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେୟ୍ୟ। ଦିନ୍ନଂ ଇଦଂ ସଙ୍ଘେନ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରୟାମୀ''ତି (ମହାୱ। ୩୦୭) –

ଏୱଂ କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତାଯ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ। କଥିନତ୍ଥାରାରହସ୍ସାତି କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ଭବ୍ବସ୍ସ। ସୋ ଚ ଖୋ ପୁବ୍ବକରଣଜାନନାଦୀହି ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯେ ''ଅଟ୍ଠଧମ୍ମକୋୱିଦୋ ଭିକ୍ଖୁ, କଥିନତ୍ଥାରମରହତୀ''ତି। ପରିୱାରେପି (ପରି। ୪୦୯) ୱୁତ୍ତଂ –

''ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭବ୍ବୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ। କତମେହି ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭବ୍ବୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ? ପୁବ୍ବକରଣଂ ଜାନାତି, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଂ ଜାନାତି, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଜାନାତି, ଅତ୍ଥାରଂ ଜାନାତି, ମାତିକଂ ଜାନାତି, ପଲିବୋଧଂ ଜାନାତି, ଉଦ୍ଧାରଂ ଜାନାତି, ଆନିସଂସଂ ଜାନାତି, ଇମେହି ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭବ୍ବୋ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁ''ନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ପୁବ୍ବକରଣଂ ନାମ ଧୋୱନୱିଚାରଣଛେଦନବନ୍ଧନସିବ୍ବନରଜନକପ୍ପକରଣଂ। ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ ନାମ ପୁରାଣସଙ୍ଘାଟିଆଦୀନଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣଂ। ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନାମ କଥିନଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନଂ। ଅତ୍ଥାରୋ ନାମ କଥିନତ୍ଥାରୋ। ମାତିକା ନାମ ଅଟ୍ଠ ମାତିକା। ପଲିବୋଧୋ ନାମ ଆୱାସପଲିବୋଧୋ ଚୀୱରପଲିବୋଧୋତି ଦ୍ୱେ ପଲିବୋଧା। ଉଦ୍ଧାରୋ ନାମ ପକ୍କମନନ୍ତିକାଦଯୋ। ଆନିସଂସୋ ନାମ ପଞ୍ଚାନିସଂସା।

ଯଂ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ୱୁତ୍ତଂ ''କଥିନଂ ପନ କେନ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ? ଯସ୍ସ ସଙ୍ଘୋ କଥିନଚୀୱରଂ ଦେତି, ସଙ୍ଘେନ ପନ କସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ? ଯୋ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରୋ ହୋତି, ସଚେ ବହୂ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରା ହୋନ୍ତି, ୱୁଡ୍ଢସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ। ୱୁଡ୍ଢେସୁପି ଯୋ ମହାପରିସୋ ତଦହେୱ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥରିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେ ୱୁଡ୍ଢୋ ନ ସକ୍କୋତି, ନୱକତରୋ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ। ଅପିଚ ସଙ୍ଘେନ ମହାଥେରସ୍ସ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା 'ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ଗଣ୍ହଥ, ମଯଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସାମା'ତି ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି, ତମ୍ପି କଥିନତ୍ଥାରାରହଂଯେୱ ଗହେତ୍ୱାୱ ଦାତବ୍ବଂ। ଦେନ୍ତେନ ପନ ତୀସୁ ଚୀୱରେସୁ ଯଂ ଯଂ ଜିଣ୍ଣଂ ହୋତି, ତଂ ତଦତ୍ଥାଯ ଦାତବ୍ବଂ। ପକତିଯା ଦୁପଟ୍ଟଚୀୱରସ୍ସ ଦୁପଟ୍ଟତ୍ଥାଯେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେପିସ୍ସ ଏକପଟ୍ଟଚୀୱରଂ ଘନଂ ହୋତି, କଥିନସାଟକୋ ଚ ପେଲୱୋ, ସାରୁପ୍ପତ୍ଥାଯ ଦୁପଟ୍ଟପ୍ପହୋନକମେୱ ଦାତବ୍ବଂ। ''ଅହଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ଏକପଟ୍ଟଂ ପାରୁପାମୀ''ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସାପି ଦୁପଟ୍ଟଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯୋ ପନ ଲୋଭପକତିକୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ନ ଦାତବ୍ବଂ। ତେନାପି କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସିବ୍ବେତ୍ୱା ''ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନି କରିସ୍ସାମୀ''ତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ।

ତେନାତି କଥିନତ୍ଥାରକେନ ଭିକ୍ଖୁନା। ତଦହେୱାତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଦିୱସେ। ପଞ୍ଚ ୱା ଅତିରେକାନି ୱାଖଣ୍ଡାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଯଥା ପଞ୍ଚଖଣ୍ଡିକାଦୀନଂ ସଙ୍ଘାଟିଆଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରପ୍ପହୋନକାନି ମହାମଣ୍ଡଲଅଡ୍ଢମଣ୍ଡଲାଦିୱସେନ ପଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡାନି ୱା ଅତିରେକାନି ୱା ସତ୍ତାଦିଖଣ୍ଡାନି ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ତସ୍ମିଞ୍ଚ କଥିନଚୀୱରେ କରିଯମାନେ ''ଅହଂ ଥେରୋ''ତି ୱା ''ବହୁସ୍ସୁତୋ''ତି ୱା ଏକେନାପି ଅକାତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ଅନାଦରିଯେନ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ତସ୍ମା ସବ୍ବେହେୱ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଧୋୱନଛେଦନସିବ୍ବନରଜନାନି ନିଟ୍ଠାପେତବ୍ବାନି। ତେନାହ ''ସେସଭିକ୍ଖୂହିପି ତସ୍ସ ସହାଯେହି ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି। କତଚୀୱରମେୱାତି ନିଟ୍ଠିତପରିକମ୍ମମେୱ କଥିନଦୁସ୍ସଂ। ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଅନ୍ତରୱାସକୋପି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥାରୱିପତ୍ତିତୋ। ଯଥାହ –

''କଥଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନଂ? ନ ଉଲ୍ଲିଖିତମତ୍ତେନ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନଂ…ପେ… ନ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଞ୍ଚକେନ ୱା ଅତିରେକପଞ୍ଚକେନ ୱା ତଦହେୱ ସଞ୍ଛିନ୍ନେନା''ତି (ମହାୱ। ୩୦୮)।

ତେନେୱାହ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନସିବ୍ବିତଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ତେନ ଭିକ୍ଖୁନାତି ଅତ୍ଥାରକେନ ଭିକ୍ଖୁନା। ଅତ୍ଥରିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥରଣଂ କାତବ୍ବଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ତଥାୱଚୀଭେଦକରଣମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥାହ –

''ସଚେ ସଙ୍ଘାଟିଯା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁକାମୋ ହୋତି, ପୋରାଣିକା ସଙ୍ଘାଟି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବା, ନୱା ସଙ୍ଘାଟି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା, 'ଇମାଯ ସଙ୍ଘାଟିଯା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ'ତି ୱାଚା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବା''ତି (ପରି। ୪୧୩) –

ୱିତ୍ଥାରୋ। ''ଭନ୍ତେ, ଆୱୁସୋ''ତି ଚ ''ଅନୁମୋଦଥ, ଅନୁମୋଦାହୀ''ତି ଚ ୱଚନଭେଦଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଥେରାନଞ୍ଚା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏୱଂ ଅତ୍ଥାରକେନ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅନୁମୋଦକେହି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତେହିପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅନୁମୋଦାମା''ତି ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନି ଗାରୱୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଏକକେନ ''ଅନୁମୋଦାମା''ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ''ଅନୁମୋଦାମି''ଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଇଦାନି କଥିନାନିସଂସେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଭୂମିଂ ୱିଚାରଯନ୍ତୋ ''ପୁରିମୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠେସୁପୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତେସଂଯେୱାତି ଅତ୍ଥାରକଅନୁମୋଦକାନଂଯେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ ''ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅତ୍ଥତଂ

ହୋତି କଥିନଂ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଚ ଅନୁମୋଦକସ୍ସ ଚା’’ତି (ପରି। ୪୦୩)। ତେତି ଅତ୍ଥାରକଅନୁମୋଦକା। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଅତ୍ଥାରାନୁମୋଦନତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଯାୱ କଥିନସ୍ସୁବ୍ଭାରାତି ନ କେୱଲଂ ଚୀୱରମାସେଯେୱ, ଅଥ ଖୋ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ମାତିକାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ୱା ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରେନ ୱା ଯାୱ କଥିନସ୍ସୁବ୍ଭାରା ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଲଭନ୍ତି, ଉଦ୍ଧଟେ ପନ ନ ଲଭନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ତେ ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅନାମନ୍ତଚାରୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନାମନ୍ତଚାରୋ ନାମ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ନିମନ୍ତିତସ୍ସ ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା କୁଲେସୁ ଚାରିତ୍ତାପଜ୍ଜନଂ। ଅସମାଦାନଚାରୋ ନାମ ନାମେନାଧିଟ୍ଠିତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ଅସମାଦାନଚରଣଂ, ନାମେନାଧିଟ୍ଠିତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନମଞ୍ଞତରଂ ଚୀୱରଂ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯାୱଦତ୍ଥଚୀୱରନ୍ତି ଯାୱତା ଚୀୱରେନ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ତାୱତକଂ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତଂ ଚୀୱରଧାରଣଂ, ଦସାହମତିକ୍କମିତ୍ୱା ଚୀୱରସ୍ସ ଠପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଗଣସ୍ସ ଭୋଜନଂ ଗଣଭୋଜନଂ। ଗଣୋତି ଚେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ୱା ତତୁତ୍ତରି ୱା ଭିକ୍ଖୂ। ତେସଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ୱା ନିମନ୍ତନତୋ ୱା ଲଦ୍ଧସ୍ସ ଓଦନାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରଭୋଜନସ୍ସ ସହ ଗହଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ଚ ତତ୍ଥ ଚୀୱରୁପ୍ପାଦୋତି ତତ୍ଥ କଥିନତ୍ଥତସୀମାଯ ମତକଚୀୱରଂ ୱା ହୋତୁ, ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ୱା ସଙ୍ଘିକେନ ତତ୍ରୁପ୍ପାଦେନ ଆଭତଂ ୱା ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଯଂ ସଙ୍ଘିକଂ ଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ତେସଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଞ୍ଚା’’ତି।

‘‘ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପତ୍ତାଦି ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭଣ୍ଡଂ ୱା, ତଂ ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତି। ଯଂ ପନ ତତ୍ରୁପ୍ପାଦେନ ତଣ୍ଡୁଲାଦିନା ୱତ୍ଥଂ ଚେତାପିତଂ, ଅତ୍ଥତକଥିନାନମେୱ ତାନି ୱତ୍ଥାନି ପାପୁଣନ୍ତି। ୱତ୍ଥେହି ପନ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀସୁ ଚେତାପିତେସୁ ସବ୍ବେସଂ ତାନି ପାପୁଣନ୍ତୀ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ଚେତାପିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚୀୱରୁପ୍ପାଦୋ ନ ହୋତୀତି ସୁୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅନତ୍ଥତକଥିନା ପନ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଆନିସଂସେସୁ ଚୀୱରମାସେ ଅସମାଦାନଚାରଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନିସଂସେ ଲଭନ୍ତି। ଯଦି ଅସମାଦାନଚାରୋପି ଲବ୍ଭେଯ୍ୟ, ପାୱେଯ୍ୟକା ଭିକ୍ଖୂ ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠା ଓକପୁଣ୍ଣେହି ଚୀୱରେହି ନ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମେଯ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ତଂ ନ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ଚୀୱରମାସେପି ଚୀୱରଂ ସମାଦାଯ ଏୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିଂସୁ।

ଏୱଂ କଥିନତ୍ଥାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଉବ୍ଭାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତଂ ପନେତଂ କଥିନ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମାତିକାତି ମାତରୋ, ଜନେତ୍ତିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। କଥିନୁବ୍ଭାରଞ୍ହି ଏତା ଅଟ୍ଠ ଜନେନ୍ତି। ତାସୁ ପକ୍କମନଂ ଅନ୍ତୋ ଏତିସ୍ସାତି ପକ୍କମନନ୍ତିକା। ଏୱଂ ସେସାପି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥତକଥିନୋ କଥିନଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ନିରପେକ୍ଖୋ ‘‘ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ’’ନ୍ତି ପକ୍କମତି, ତସ୍ସେୱଂ ପକ୍କମତୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତାଯ ସୀମାଯ ହୋତୀତି ପକ୍କମନନ୍ତିକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯୋ ପନ ଆନିସଂସଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ପକ୍କମତି, ତସ୍ସ ବହିସୀମାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘‘ଇଧେୱିମଂ କରିସ୍ସାମି, ନ ପୁନ ତଂ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ନିରପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଚୀୱରଂ କାରେତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ।

ଯଦି ପନ ଆନିସଂସମୂଲଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ବହିସୀମାଗତୋ ‘‘ନେୱିମଂ ଚୀୱରଂ କରିସ୍ସାମି, ନ ଚ ତଂ ଆୱାସଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କରୋତି, ତଦା ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ।

ତଦେୱ ଆନିସଂସଚୀୱରଂ ଲଦ୍ଧା ତଂ ଆଦାଯ ବହିସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଇଧେୱିମଂ ଚୀୱରଂ କରିସ୍ସାମି, ନ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି କରୋନ୍ତସ୍ସ ସଚେ ତଂ ଚୀୱରଂ ନସ୍ସତି ୱିନସ୍ସତି ଡଯ୍ହତି, ନାସନନ୍ତିକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ହୋତି।

ସଚେ ପନ ଆନିସଂସଚୀୱରଂ ଲଦ୍ଧା ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ସାପେକ୍ଖୋୱ ବହିସୀମାଗତୋ ‘‘ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂହି ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରଂ କତ’’ନ୍ତି ସୁଣାତି, ତସ୍ସ ସୱନନ୍ତିକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ହୋତି।

ଆସାଯ ଅୱଚ୍ଛେଦୋ ଏତିସ୍ସାତି ଆସାୱଚ୍ଛେଦିକା। ଯୋ ପନ ଯେନ କେନଚି ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ଚୀୱରଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଚୀୱରେ ଆସାଯ ୱିହାରେ ଅପେକ୍ଖଂ ପହାଯ ବହିସୀମାଗତୋ ପୁନ ତେନ ‘‘ନ ସକ୍କୋମି ଦାତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଆସଂ ଛିନ୍ଦତି, ତସ୍ସ ଆସାୱଚ୍ଛେଦିକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ହୋତି।

ଯୋ ପନ ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠୱିହାରତୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱିହାରଂ ସାପେକ୍ଖୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେଯେୱ କଥିନୁବ୍ଭାରଂ ୱୀତିନାମେତି, ତସ୍ସ ସୀମାତିକ୍କମନନ୍ତିକୋ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ।

ସହ ଉବ୍ଭାରେନାତି ସହୁବ୍ଭାରା। ଆନିସଂସଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ସାପେକ୍ଖୋୱ ବହି ଗନ୍ତ୍ୱା କଥିନୁବ୍ଭାରଂ ସମ୍ପୁଣନ୍ତସ୍ସ କଥିନୁବ୍ଭାରୋ ସହୁବ୍ଭାରୋତି

ୱେଦିତବ୍ବୋ।

‘‘ଏତସ୍ମିଂ ପନ ପକ୍କମନ୍ତିକେ କଥିନୁଦ୍ଧାରେ ପଠମଂ ଚୀୱରପଲିବୋଧୋ ଛିଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦିନା ଚୀୱରପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦାଦିକସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛୟସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରତୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୧୧) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୮ ‘‘ତତ୍ଥ ୱିତ୍ଥାରୱିନିଚ୍ଛୟୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଅତ୍ଥାରୁବ୍ଭାରାନଂଯେୱ ୱା ୱିତ୍ଥାରୱିନିଚ୍ଛୟସ୍ସ ତତ୍ଥାଗତତ୍ତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସେସପଲିବୋଧାଭାୱନ୍ତି ଅୱସେସସ୍ସ ପଲିବୋଧସ୍ସ ଅଭାୱଂ, ଆୱାସପଲିବୋଧାଭାୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅସ୍ସାତି କାଲସ୍ସ। ଦସାହପରମନ୍ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ଉପଯୋଗୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ତଂ ଦସାହପରମଂ କାଲ’’ନ୍ତି। ଅତିରେକନ୍ତି ଅଧିକଂ, ସୋ ଚ ଅଧିକଭାୱୋ ଅଧିଟ୍ଠିତୱିକପ୍ପିତଚୀୱରତୋତି ଆହ ‘‘ଅଧିଟ୍ଠିତୱିକପ୍ପିତେସୂ’’ତିଆଦି। ଖୋମନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୩୬-୬୩୮) ଖୋମସୁତ୍ତେହି ୱାୟିତଂ ଖୋମପଟ୍ଟଚୀୱରଂ। ତଥା ସେସାନି। କମ୍ବଲଂ ନାମ ମନୁସ୍ସଲୋମୱାଳଲୋମେ ଠପେତ୍ୱା ସେସଲୋମେହି ୱାୟିତ୍ୱା କତୱତ୍ଥଂ। ସାଣଂ ନାମ ସାଣୱାକେହି କତୱତ୍ଥଂ। ଭଙ୍ଗଂ ନାମ ଖୋମସୁତ୍ତାଦୀହି ପଞ୍ଚହି ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତୱତ୍ଥଂ। ‘‘ପାଟେକ୍କଂ ୱାକମୟମେୱା’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ତଦନୁଲୋମାନଂ ୱାତି ଦୁକୂଲଂ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ ସୋମାରପଟ୍ଟଂ ଚୀନପଟ୍ଟଂ ଇଦ୍ଧିଜଂ ଦେୱଦିନ୍ନନ୍ତି ତେସଂ ଖୋମାଦୀନଂଯେୱ ଅନୁଲୋମାନଂ ଛନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ୱା, ତତ୍ଥ ଦୁକୂଲଂ ସାଣସ୍ସ ଅନୁଲୋମଂ ୱାକମୟତ୍ତା। ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଦେସେ ପାଣକେହି ସଞ୍ଜାତୱତ୍ଥଂ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ। ସୋମାରଦେସେ ଜାତଂ ୱତ୍ଥଂ ସୋମାରପଟ୍ଟଂ। ତଥା ଚୀନପଟ୍ଟଂ। ଇମାନି ତୀଣିପି କୋସେୟ୍ୟସ୍ସ ଅନୁଲୋମାନି ପାଣକେହି କତସୁତ୍ତମୟତ୍ତା। ଇଦ୍ଧିଜଂ ଏହିଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁଞ୍ଞିଦ୍ଧିୟା ନିବ୍ବତ୍ତଚୀୱରଂ। ତଂ ପନ ଖୋମାଦୀନମଞ୍ଞତରଂ ହୋତୀତି ତେସଂଯେୱ ଅନୁଲୋମଂ। ଦେୱେହି ଦିନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ ଦେୱଦିନ୍ନଂ, ତଂ କପ୍ପରୁକ୍ଖେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଜାଲିନିୟା ଦେୱକଞ୍ଞାୟ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନୱତ୍ଥସଦିସଂ, ତମ୍ପି ଖୋମାଦୀନଂଯେୱ ଅନୁଲୋମଂ ହୋତି ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଭାୱତୋ।

ଦୀଘତୋ ୱଡ୍ଢକିହତ୍ଥପ୍ପମାଣଂ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ତତୋ ଉପଡ୍ଢପ୍ପମାଣଂ ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମଂ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲଂ ସୁଗତଙ୍ଗୁଲେନାତି ଏତ୍ଥ ସୁଗତଙ୍ଗୁଲଂ ନାମ ଇଦାନି ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗୁଲାନି, ତେନ ସୁଗତଙ୍ଗୁଲେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲଂ ୱଡ୍ଢକିହତ୍ଥପ୍ପମାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲୱିତ୍ଥତନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଯଥାୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯେସଂ ପନ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନାନଂ ଅଭାୱତୋ ଅଧିଟ୍ଠିତୱିକପ୍ପିତେସୁ ଅପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା ଇଦଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ନାମ ହୋତି।

ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନଂ କେନାକାରେନ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାୟ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଧିଟ୍ଠିତୱିକପ୍ପିତେସୁ ଅପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା’’ତି ଅମ୍ହେହି ଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ନାମଂ ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ। ନ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ସଙ୍ଘାଟିଆଦିନାମେନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ନ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପେମୀ’’ତି ପନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ସାମଞ୍ଞୱଚନଂ ପନ ତିଚୀୱରସ୍ସ କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିୱସ୍ସିକସାଟିକାନଂ ୱିୟ କାଲୱସେନ ୱିସେସାଭାୱା ତସ୍ସ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବତାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ , ନ ପନ ସବ୍ବଥା ୱିକପ୍ପନପଟିସେଧନତ୍ଥନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତଥା ହି ପୁରାଣଚୀୱରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ନୱସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନୱଚନତୋ, ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠେତି ୱିକପ୍ପେତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ (ପାରା। ୪୬୯) ଚ ତିଚୀୱରସ୍ସପି ୱିକପ୍ପନାୟ ଓକାସୋ ଦିନ୍ନୋ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ତିଚୀୱରାଦୀନି ହି ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତେନ ‘‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’’ତିଆଦିନା ତଂ ତଂ ନାମଂ ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ୱିକପ୍ପେନ୍ତେନ ପନ ‘‘ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟି’’ନ୍ତିଆଦିନା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ନାମଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ତୁଯ୍ହଂ ୱିକପ୍ପେମୀ’’ତି ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ। ତିଚୀୱରଂ ୱା ହୋତୁ, ଅଞ୍ଞଂ ୱା, ଯଦି ତଂ ତଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତି, ଅୱିକପ୍ପିତଂ ହୋତି, ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠାନେଯେୱ ତିଟ୍ଠତି। ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ଚତୁମାସତୋ ପରଂ ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପେମୀ’’ତି ୱିକପ୍ପେତୁଂ। ଇଦଞ୍ଚ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। କେଚି ପନ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ‘‘ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଯାୱ ଆଗାମିସଂୱଚ୍ଛରେ ୱସ୍ସାନଂ ଚତୁମାସଂ, ତାୱ ଠପେତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତତୋ ପରନ୍ତି ଆବାଧତୋ ପରଂ। ‘‘ଇମାସଞ୍ଚ ପନ ୱସ୍ସିକସାଟିକକଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦୀନଂ ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ପରିଭୋଗସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ତଥାୱିକପ୍ପିତଂ ଅଞ୍ଞନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବୱିକପ୍ପେତବ୍ବତା ଜାନିତବ୍ବାତି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବନ୍ତି ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନା ଜାନିତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଞ୍ଚପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ପଞ୍ଚକଂ, ମୁଟ୍ଠିସ୍ସ ମୁଟ୍ଠିହତ୍ଥସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧଂ ପଞ୍ଚକଂ ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକଂ। ଏସ ନ ଯୋ ମୁଟ୍ଠିତ୍ତିକନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି। ପାରୁପନେନପି ସକ୍କା ନାଭିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁନ୍ତି ଆହ ‘‘ଦ୍ୱିହତ୍ଥୋପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ନ କେୱଲଂ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟୋୱ ୱଟ୍ଟତି, ଅଥ ଖୋ ଦ୍ୱିହତ୍ଥୋପି ୱଟ୍ଟତୀତି ପି-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅତିରେକଞ୍ଚାତି ସୁଗତଚୀୱରପ୍ପମାଣମ୍ପି ତତୋ ଅଧିକମ୍ପି। ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀତି ଠପେମି, ପରିଚ୍ଚଜାମୀତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ଏୱମ୍ପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କାୟୱିକାରଂ କରୋନ୍ତେନାତି ହତ୍ଥାଦିନା ଚୀୱରଂ ପରାମସନ୍ତେନ, ଚାଲେନ୍ତେନ ୱା। ଇଦଞ୍ହି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଯେନ କେନଚି ସରୀରାୱୟୱେନ ଅଫୁସନ୍ତସ୍ସ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଦୁୱିଧନ୍ତି ସମ୍ମୁଖାପରମ୍ମୁଖଭେଦେନ ଦୁୱିଧଂ। ୱାଚା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବାତି ୱଚନଂ

ନିଚ୍ଛାରେତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭୁଦୀସୂତି ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେପରିପାସାଦେସୁ। ସାମନ୍ତୱିହାରେତି ଯତ୍ଥ ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କା, ଏୱରୂପେ ସମୀପୱିହାରେ। ଇଦଞ୍ଚ ଦେସନାସୀସମତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା’’ତି ଇମିନା ଚୀୱରସଂଲକ୍ଖଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଠପିତଟ୍ଠାନମତ୍ତସଲ୍ଲକ୍ଖଣେନ କିଞ୍ଚି ପୟୋଜନଂ ଅତ୍ଥି।

ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତୱତ୍ଥେହୀତି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମୁଖପୁଞ୍ଛନଚୋଳପରିକ୍ଖାରଚୋଳୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତୱତ୍ଥେହି। ଅଧିଟ୍ଠାନତୋ ପୁବ୍ବେ ସଙ୍ଘାଟିଆଦିୱୋହାରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ‘‘ଇମଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାଦୀନଂ ୱିସୁଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତି। ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାଦିନାମେନ ପନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବତ୍ତା ‘‘ଇମଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେପି ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋ। ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନୀତି ସଙ୍ଘାଟିଆଦିନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନି। ପରିକ୍ଖାରଚୋଳକସ୍ସ ପନ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତୱତ୍ଥେହିପି ସଙ୍ଘାଟିଆଦିମ୍ହି କତେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ନତ୍ଥି। ପୁବ୍ବେ କତାଧିଟ୍ଠାନମେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ। ଅଧିଟ୍ଠିତେନ ପନ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମହନ୍ତତରମେୱ ଦୁତିୟଂ ପଟ୍ଟଂ ୱା ଖଣ୍ଡଂ ୱା ସଂସିବ୍ବନ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ସମେ ୱା ଖୁଦ୍ଦକେ ୱା ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ସୁଖପରିଭୋଗତ୍ଥନ୍ତି ୱିପ୍ପୱାସଦୋସାଭାୱତୋ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠପେତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦିନା କିଚ୍ଚେନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱିନାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତାୟ ସୁଖପରିଭୋଗତ୍ଥଂ। ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅଂ କତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ।

ଅନତିରିତ୍ତପମାଣାତି ‘‘ଦୀଘସୋ ଛ ୱିଦତ୍ଥିୟୋ ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିୟା, ତିରିୟଂ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟା’’ତି (ପାଚି। ୫୪୩) ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣତୋ ଅନଧିକପମାଣା। ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ୱସ୍ସିକସାଟିକଭାୱତୋ ଅପନେତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା, ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନ୍ତୋଦସାହେ ୱସ୍ସିକସାଟିକାୱସ୍ସିକସାଟିକଭାୱତୋ ଅପନେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ତୁୟ୍ହଂ ୱିକପ୍ପେମୀ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଥା ହି ‘‘ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେନାପି, କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦି ଆବାଧୱୂପସମେନାପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀ’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା ୱସ୍ସାନମାସତୋ ପରଂ ଅସତି ଅଧିଟ୍ଠାନେ କିଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରେୟ୍ୟାତି ‘‘ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା’’ତି ୱଚନମେୱ ନୋପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ।

କେଚି ପନ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ‘‘ଯଥା କଥିନମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ କଥିନମାସାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି, ଏୱମୟଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକାପି ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟା ହୋତି। ତସ୍ମା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଠମଦିୱସେ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ପଦୟୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। କଥିନମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ହି ଚୀୱରଂ ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠାନେ ଠିତତ୍ତା ଅୱସାନଦିୱସେ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ କଥିନମାସାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି। ଅୟଂ ପନ ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତତ୍ତା ନ ତେନ ସଦିସାତି ୱସ୍ସାନାତିକ୍କମେ କଥଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି ଅନଧିଟ୍ଠିତଅୱିକପ୍ପିତମେୱ ହି ତଂ କାଲାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ହେମନ୍ତେପି ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଦସାହପରିହାରଂ ଲଭତି। ଏୱଂ କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିପି ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନତୋ ପରଂ ଦସାହପରିହାରଂ ଲଭତି। ଦସାହଂ ପନ ଅନତିକ୍କାମେତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା। ନହାନତ୍ଥାୟ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ୱଣ୍ଣଭେଦମତ୍ତରତ୍ତାପି ଚେସା ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଦ୍ୱେ ପନ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ । ‘‘ସଚେ ୱସ୍ସାନେ ଅପରା ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋତି, ପୁରିମୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା, ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଚ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ପମାଣଯୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଦୀଘସୋ ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିୟା ଦ୍ୱେ ୱିଦତ୍ଥିୟୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦିୟଡ୍ଢଂ ଦସା ୱିଦତ୍ଥୀ’’ତି (ପାଚି। ୫୩୧ ଆଦୟୋ) ଇମିନା ପମାଣେନ ଯୁତ୍ତଂ। ପମାଣିକାତି ‘‘ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିୟା ଦୀଘସୋ ଚତସ୍ସୋ ୱିଦତ୍ଥିୟୋ, ତିରିୟଂ ଦ୍ୱେ ୱିଦତ୍ଥିୟୋ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତା। ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ଯସ୍ମା ଭିକ୍ଖୂନଂ ତିଚୀୱରେ ପରିପୁଣ୍ଣେ, ଅତ୍ଥେ ଚ ସତି ପରିସ୍ସାୱନାଦୀହି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିକ୍ଖାରଚୋଳକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୭) ବହୂନଂ ପତ୍ତତ୍ଥୱିକପରିସ୍ସାୱନାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୱସେନ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳାଧିଟ୍ଠାନମନୁଞ୍ଞାତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ପରିକ୍ଖାରଚୋଳେ ଗଣନା ନତ୍ଥୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଭଗୱତା ହି ଯଂ ଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଲଭନ୍ତି, ତଂ ତଂ ଇମିନା ୱିଧାନେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ୟେନ ୟେନ ପରିସ୍ସାୱନାଦିନା ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ତଂ ତଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଅନୁକମ୍ପାୟ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ଥୱିକାପୀ’’ତିଆଦି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ଏତାନି ଚୀୱରାନି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳାନି ଅଧିଟ୍ଠାମୀ’’ତି ଅସମ୍ମୁଖାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ‘‘ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତ୍ଥାୟ ଦିନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେ ଚା’’ତି ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। କେଚି ପନ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୪୬୯) ‘‘ଅନିୱାସେତ୍ୱା, ଅପାରୁପିତ୍ୱା ଚ କେୱଲଂ ପଞ୍ଚପୀଠେସୁୟେୱ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିୟମାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମ୍ପି ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତ୍ଥାୟ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣସ୍ସ ୱିସେସିତତ୍ତା। ଭିସିବିବ୍ବୋହନପାୱାରକୋଜୱାନମ୍ପି ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତୋୟେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅଧିଟ୍ଠିତଞ୍ଚ ପନେତଂ ଚୀୱରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ କଥଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତି ଆହ ‘‘ସବ୍ବଞ୍ଚ ପନେତ’’ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହଣେନାତି ଚୋରାଦୀହି

ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହଣେନ। ହୀନାୟାୱତ୍ତନେନାତି ଗିହିଭାୱାୟ ଆୱତ୍ତନେନ, ୱିବ୍ଭମେନାତି ଅତ୍ଥୋ, “ସୀଲୱନ୍ତୋୱ ହୁତ୍ୱା ଗିହୀ ଭୱିସ୍ସାମୀ”ତି ସେତୱତ୍ଥନିୱାସନେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। “ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ସେତୱତ୍ଥନିୱାସୋ ୱା କାସାୟଚଜନଂ ୱା ହୀନାୟାୱତ୍ତନ”ନ୍ତି କେଚି। “‘ହୀନାୟାୱତ୍ତନେନା’ତି ଇମିନା ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଏୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ଗହିତଂ ହୋତି। ସା ହି ଯଦା ୱିବ୍ଭମତି, ତଦା ଅସ୍ସମଣୀ ହୋତି। ଭିକ୍ଖୁ ପନ ୱିବ୍ଭମନ୍ତୋପି ଯାୱ ସିକ୍ଖଂ ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ତାୱ ଭିକ୍ଖୁୟେୱାତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀ”ତି ଅପରେ। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନାତି ଲିଙ୍ଗେ ଠିତସ୍ସେୱ ସିକ୍ଖାୟ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନ। ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁଲିଙ୍ଗେ ଠିତୋୱ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ତସ୍ସ କାୟଲଗ୍ଗମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତି। କାଲଙ୍କିରିୟାୟାତି ମରଣେନ। ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତନେନାତି ପୁରିସଲିଙ୍ଗସ୍ସ , ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ୱା ପରିୱତ୍ତନେନ, ପୁରିସସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନ, ଇତ୍ଥିୟା ୱା ପୁରିସଲିଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

କନିଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲିନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣେନାତି ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତି। ଓରତୋତି ଅବ୍ଭନ୍ତରତୋ। ଯୋ ପନ ଦୁବ୍ବଲଟ୍ଠାନେ ପଠମଂ ଅଗ୍ଗଳଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦୁବ୍ବଲଟ୍ଠାନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପନେତି, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି। ମଣ୍ଡଲପରିୱତ୍ତନେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଦୁପଟ୍ଟସ୍ସ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ପଟଲେ ଛିଦ୍ଦେ ୱା ଜାତେ, ଗଲିତେ ୱା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି। ଖୁଦ୍ଦକଂ ଚୀୱରଂ ମହନ୍ତଂ କରୋତି, ମହନ୍ତଂ ୱା ଖୁଦ୍ଦକଂ କରୋତି, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି। ଉଭୋ କୋଟିୟୋ ମଜ୍ଝେ କରୋନ୍ତୋ ସଚେ ପନ ପଠମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଘଟେତି, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଭିଜ୍ଜତି। ଅଥ ଘଟେତ୍ୱା ଛିନ୍ଦତି, ନ ଭିଜ୍ଜତି। ରଜକେହି ଧୋୱାପେତ୍ୱା ସେତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନମେୱ। ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେନାପୀତି ଏତ୍ଥ ପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ। ତେନ ନ କେୱଲଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତେନ ଦାନାଦିନା ଅଟ୍ଠୱିଧେନେୱ କାରଣେନ ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି, ଅଥ ଖୋ ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେନପୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏସ ନୟୋ ଆବାଧୱୂପସମେନାପୀତି ଏତ୍ଥାପି। ୱିକପ୍ପନସିକ୍ଖାପଦେତି (ପାଚି। ୩୭୨ ଆଦୟୋ) ପାଚିତ୍ତିୟେ ସୁରାପାନୱଗ୍ଗସ୍ସ ନୱମସିକ୍ଖାପଦେ।

ତଂ ଅତିକ୍କାମୟତୋତି ଏତ୍ଥ ତନ୍ତି ଚୀୱରଂ, କାଲଂ ୱା ପରାମସତୀତି ଆହ “ତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଜାତିପ୍ପମାଣ”ନ୍ତିଆଦି। ଅସ୍ସାତି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ। ତସ୍ସ ଯୋ ଅରୁଣୋତି ତସ୍ସ ଚୀୱରୁପ୍ପାଦଦିୱସସ୍ସ ଯୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ଅରୁଣୋ। ଚୀୱରୁପ୍ପାଦଦିୱସେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଚୀୱରୁପ୍ପାଦଦିୱସସ୍ସ ଅରୁଣେନ ସଦ୍ଧିଂ। ଦିୱସସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ତଂଦିୱସନିସ୍ସିତୋ ଅରୁଣୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଇଦାନି ଯସ୍ସ ଚ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଯଥା ଚ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ “ତଂ ଗହେତ୍ୱା”ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟଂ ନୟୋତି ତସ୍ମିଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଅୟଂ ୱିଧି। ଅଞ୍ଞଥାପୀତି ଭାସନ୍ତରେନାପି, ଯାୟ କାୟଚି ଭାସାୟପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିବଲେନାତି ୱତ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥେନ। ଆୟତିଂ ସଂୱରେୟ୍ୟାସୀତି ଉପରି ସଂୱରମାପଜ୍ଜେୟ୍ୟାସି, ସଂୱୁତକାୟୱଚୀଦ୍ୱାରୋ ଭୱେୟ୍ୟାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମାନି ଚ “ପସ୍ସସୀ”ତିଆଦୀନି ଯଥାକ୍କମଂ ପଟିଗ୍ଗାହକଦେସକେହି ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନାନି। ତଥା ହି “ପସ୍ସସୀ”ତି ପଟିଗ୍ଗାହକେନ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନଂ, “ଆମ ପସ୍ସାମୀ”ତି ତଦନୁଦେସକେନ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନଂ। “ଆୟତିଂ ସଂୱରେୟ୍ୟାସୀ”ତି ତଦନୁପ୍ପଟିଗ୍ଗାହକେନ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନଂ, “ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୁ ସଂୱରିସ୍ସାମୀ”ତି ତଦନୁଦେସକେନ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନଂ। ଇମିନା ଚ ଅତ୍ତନୋ ଆୟତିଂ ସଂୱରେ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଦ୍ୱୀସୁ, ପନ ସମ୍ବହୁଲାସୁ ୱାତି ଦ୍ୱୀସୁ ୱା ସମ୍ବହୁଲାସୁ ୱା ଆପତ୍ତୀସୁ ପୁରିମନୟେନେୱ ୱଚନଭେଦୋ କାତବ୍ବୋ। ଞତ୍ତିୟଂ ଆପତ୍ତିଂ ସରତି ୱିୱରତୀତି ଏତ୍ଥ “ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିୟୋ”ତି ୱା “ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋ”ତି ୱା ୱଚନଭେଦୋ କାତବ୍ବୋ। ଦ୍ୱୀସୁ, ବହୂସୁ ୱା ୱଚନଭେଦୋ କାତବ୍ବୋତି “ସଙ୍ଘୋ ଇମାନି ଚୀୱରାନୀ”ତି ୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱଚନଭେଦୋ କାତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଗଣସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ “ଗଣସ୍ସ ପନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତେନା”ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି ନିସ୍ସଜ୍ଜନାପତ୍ତିପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣନିସ୍ସଟ୍ଠଚୀୱରଦାନେସୁ “ଆୟସ୍ମନ୍ତାନ”ନ୍ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୱଚନଭେଦଂ ୱିନା ଅୱସେସଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜନାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ “ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପନା”ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱୀସୁ, ତୀସୁ ୱାତି ଦ୍ୱୀସୁ, ତୀସୁ ୱା ଆପତ୍ତୀସୁ ଚେୱ ଦାତବ୍ବଚୀୱରେସୁ ଚ। ଯଥା ଚ ଗଣସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜନେ, ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜନେପି ପାଳି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଦି ହି ୱିସେସୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଯଥେୱ “ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥଂ କାତୁଂ, ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାତବ୍ବୋ – ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଞାପେତବ୍ବା”ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୬୮) ନୟେନ ତିଣ୍ଣଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥଂ ୱତ୍ୱା “ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥଂ କାତୁଂ, ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତ୍ତବ୍ବୋ – ଥେରେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗ”ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱିସୁଂୟେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ଇଧାପି ୱିସୁଂ ପାଳିଂ ୱଦେୟ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅୱତ୍ୱାୱ ଗତୋତି ଗଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତା ପାଳିୟେୱେତ୍ଥ ପାଳି। ଆପତ୍ତିପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣେ ପନ ଅୟଂ ୱିସେସୋ – ଯଥା ଗଣସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆପତ୍ତିୟା ଦେସିୟମାନାୟ ଆପତ୍ତିପ୍ପଟିଗ୍ଗାହକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଞତ୍ତିଂ ଠପେତି, ଏୱଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ ଯଥା ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ ଆପତ୍ତି ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବା। ଦ୍ୱିନ୍ନଞ୍ହି ଞତ୍ତିଟ୍ଠପନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଦି ସିୟା, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥଂ ୱିସୁଂ ନ ୱଦେୟ୍ୟ। ନିସ୍ସଟ୍ଠଚୀୱରଦାନେପି ଯଥା “ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଆୟସ୍ମତୋ ଦମ୍ମୀ”ତି ଏକୋ ୱଦତି, ଏୱଂ “ମୟଂ ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଆୟସ୍ମତୋ ଦେମା”ତି ୱତ୍ତୁଂ

ୱଜ୍ଜତି। ଇତୋ ଗରୁକତରାନିପି ହି ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମାନି ଅପଲୋକେତ୍ୱା କାତବ୍ବାନୀତି ୱୁତ୍ତାନି ଅତ୍ଥି, ତେସଂ ଏତଂ ଅନୁଲୋମଂ। ତେନେୱାହ “ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପନା”ତିଆଦି। ନିସ୍ସଟ୍ଠଚୀୱରଂ ପନ ଦାତବ୍ବମେୱ, ଅଦାତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ୱିନଯକମ୍ମମତ୍ତମେୱ ହେତଂ। ନ ତଂ ତେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଦିନ୍ନମେୱ ହୋତି। ତେନାହ “ନିସ୍ସଟ୍ଠୱତ୍ଥୁ”ନ୍ତିଆଦି।

ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱାପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସକିଂ ନିୱତ୍ଥଂ ୱା ସକିଂ ପାରୁତଂ ୱା କାଯତୋ ଅମୋଚେତ୍ୱା ଦିୱସମ୍ପି ଚରତି, ଏକମେୱ ଦୁକ୍କଟଂ। ମୋଚେତ୍ୱା ନିୱାସେତି ୱା ପାରୁପତି ୱା, ପଯୋଗେ ପଯୋଗେ ଦୁକ୍କଟଂ। ଦୁନ୍ନିୱତ୍ଥଂ ୱା ଦୁପ୍ପାରୁତଂ ୱା ସଣ୍ଠାପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୋପି ଅନାପତ୍ତି। “ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ”ତିଆଦିୱଚନଞ୍ଚେତ୍ଥ (ପାରା। ୫୭୦) ସାଧକଂ। ଦସାହଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତେପି ଅତିକ୍କନ୍ତସଞ୍ଞିନୋ, ୱେମତିକସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି “ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସା”ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଅନତିକ୍କନ୍ତସଞ୍ଞିନୋପୀତି ଦସାହଂ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଚୀୱରେ “ଅନତିକ୍କନ୍ତଂ ଇଦ”ନ୍ତି ଏୱଂ ସଞ୍ଞିନୋ, ଦସାହେ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତେ “ଅନତିକ୍କନ୍ତୋ ଦସାହୋ”ତି ଏୱଂ ସଞ୍ଞିନୋ।

ଇଦାନି “ଅନଧିଟ୍ଠିତେ ଅଧିଟ୍ଠିତସଞ୍ଞିନୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ”ନ୍ତିଆଦିଆପତ୍ତିୱାରଂ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ “ତଥା”ତିଆଦିମାହ। ତଥାତି ଯଥା ଦସାହଂ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ସଞ୍ଞାଭେଦେନ ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ, ତଥା ଅନଧିଟ୍ଠିତାଦୀସୁ ସତ୍ତସୁ ୱିକପ୍ପେସୁ ଅଧିଟ୍ଠିତାଦିସଞ୍ଞାଭେଦତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତସଞ୍ଞିନୋତି କସ୍ସଚି ଅଦିନ୍ନେ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତେ “ଦିନ୍ନଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ମଯା”ତି ଏୱଂ ସଞ୍ଞିନୋ। ଅନଟ୍ଠେ ନଟ୍ଠସଞ୍ଞିନୋତି ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରେନ ସଦ୍ଧିଂ ବହୂନି ଅଞ୍ଞେସଂ ଚୀୱରାନି ଏକତୋ ଠପିତାନି, ତାନି ଚେ ଚୋରା ହରନ୍ତି, ତତ୍ରେସ ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରେ ଅନଟ୍ଠେ ନଟ୍ଠସଞ୍ଞୀ ହୋତି, ତସ୍ସ ନଟ୍ଠସଞ୍ଞିନୋ। ଏସ ନଯୋ ଅୱିନଟ୍ଠାଦୀସୁପି। ଅୱିଲୁତ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ପନ ଗବ୍ଭଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପସଯ୍ହାୱହାରୱସେନ ଅୱିଲୁତ୍ତେତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦିନ୍ନେ। କଥଂ ପନ ଦିନ୍ନଂ ହୋତି, କଥଂ ଗହିତଂ? “ଇମଂ ତୁଯ୍ହଂ ଦେମି, ଦଦାମି, ଦଜ୍ଜାମି, ଓଣୋଜେମି, ପରିଚ୍ଚଜାମି, ୱିସ୍ସଜ୍ଜାମି, ନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ”ତି ୱା ୱଦତି, “ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦେମି…ପେ… ନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ”ତି ୱା ୱଦତି, ସମ୍ମୁଖାପି ପରମ୍ମୁଖାପି ଦିନ୍ନଂଯେୱ ହୋତି। “ତୁଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାହୀ”ତି ୱୁତ୍ତେ “ମଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାମୀ”ତି ୱଦତି, ସୁଦିନ୍ନଂ, ସୁଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ। “ତୱ ସନ୍ତକଂ କରୋହି, ତୱ ସନ୍ତକଂ ହୋତୁ, ତୱ ସନ୍ତକଂ କରିସ୍ସସୀ”ତି ୱୁତ୍ତେ “ମମ ସନ୍ତକଂ କରୋମି, ମମ ସନ୍ତକଂ ହୋତୁ, ମମ ସନ୍ତକଂ କରିସ୍ସାମୀ”ତି ୱଦତି, ଦୁଦ୍ଦିନ୍ନଂ, ଦୁଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ। ନେୱ ଦାତା ଦାତୁଂ ଜାନାତି, ନ ଇତରୋ ଗହେତୁଂ। ସଚେ ପନ “ତୱ ସନ୍ତକଂ କରୋହୀ”ତି ୱୁତ୍ତେ “ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାମୀ”ତି ଗଣ୍ହାତି, ସୁଗ୍ଗହିତଂ, ସଚେ ପନ ଏକୋ “ଗଣ୍ହାହୀ”ତି ୱଦତି, ଇତରୋ “ନ ଗଣ୍ହାମୀ”ତି ୱଦତି, ପୁନ ସୋ “ଦିନ୍ନଂ ମଯା ତୁଯ୍ହଂ, ଗଣ୍ହାହୀ”ତି ୱଦତି, ଇତରୋପି “ନ ମଯ୍ହଂ ଇମିନା ଅତ୍ଥୋ”ତି ୱଦତି। ତତୋ ପୁରିମୋପି “ମଯା ଦିନ୍ନ”ନ୍ତି ଦସାହଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ପଚ୍ଛିମୋପି “ମଯା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତ”ନ୍ତି, କସ୍ସାପତ୍ତୀତି? ନ କସ୍ସଚି। ଯସ୍ସ ପନ ରୁଚ୍ଚତି, ତେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଯୋ ପନ ଅଧିଟ୍ଠାନେ ୱେମତିକୋ, ତେନ କିଂ କାତବ୍ବଂ? ୱେମତିକଭାୱଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା “ସଚେ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଏୱଂ ମେ କପ୍ପିଯଂ ହୋତୀ”ତି ୱତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ନ ହି ଏୱଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ୱିନଯକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ମୁସାୱାଦୋ ହୋତି।

ଯଥାଚ ଇଦଂ, ଏୱଂ ଇତୋ ପରାନିପୀତି ଯଥା ଇଦଂ ଅତିରେକଚୀୱରଧାରଣସିକ୍ଖାପଦଂ ଆଚାରୱିପତ୍ତି, ଏୱଂ ଇତୋ ପରାନିପି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଆଚାରୱିପତ୍ତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ “ଉଭତୋପାତିମୋକ୍ଖେସୂ”ତିଆଦି। ଆଜୀୱୱିପତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ପନ ଠପେତ୍ୱା ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଛ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ପଞ୍ଞତ୍ତାତି –

“ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ପାପିଚ୍ଛୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋ ଅସନ୍ତଂ ଅଭୂତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଉଲ୍ଲପତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ। ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସ। ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତି, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହା’ତି ଭଣତି, ପଟିୱିଜାନନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ। ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ଭିକ୍ଖୁ ପଣୀତଭୋଜନାନି ଅଗିଲାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ। ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ଭିକ୍ଖୁନୀ ପଣୀତଭୋଜନାନି ଅଗିଲାନା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ପାଟିଦେସନୀଯସ୍ସ। ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ଭିକ୍ଖୁ ସୂପଂ ୱା ଓଦନଂ ୱା ଅଗିଲାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା”ତି (ପରି। ୨୮୭) –

ଏୱଂ ପାରାଜିକାଦିୱସେନ ଠପେତ୍ୱା ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଆଜୀୱୱିପତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଛ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯଦୁକ୍କଟୱସେନ ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ପଞ୍ଞତ୍ତାତି ସମନୁଭାସନାଯ ପାପିକାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଞତ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟଂ, କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯଦୁକ୍କଟୱସେନ ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଏତ୍ଥାତି ୱିପତ୍ତିକଥାସୁ।

ଗଣନୁପଗତାତି ଦିୱସଗଣନଂ ଉପଗତଭାୱୋ। ଅଞ୍ଞେହି ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦେମା’’ତି ପରହତ୍ଥେ ଦିନ୍ନମ୍ପି ‘‘ନ ତାୱ ତଂ ଗଣନୁପଗଂ, ଯାୱ ନ ହତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୨୫୯) ଚମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯାୱ ଆହରିତ୍ୱା ୱା ନ ଦିନ୍ନଂ, ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ପହିଣିତ୍ୱା ୱା ଅନାରୋଚିତଂ, ତାୱ ଦିୱସଗଣନଂ ନ ଉପେତି, ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯଦା ପନ ଆନେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ହୋତି, ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ୱା ସୁତଂ, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗଣନୁପଗଂ ହୋତି, ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। କଥିନସଞ୍ଞିତଂ ସମୁଟ୍ଠାନମସ୍ସାତି କଥିନସମୁଟ୍ଠାନଂ, ତତିଯଛଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନୱସେନ ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କାଯୱାଚାହି କତ୍ତବ୍ବଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନାନଂ ଅକରଣେନ କାଯୱାଚତୋ, ଚିତ୍ତେ ପନ ସତି କାଯୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ଚ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅନଧିଟ୍ଠାନାୱିକପ୍ପନୱସେନ ଆପଜ୍ଜନତୋ ଅକିରିଯଂ। ଅଜାନନ୍ତୋପି ଆପଜ୍ଜତୀତି ନୋସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ। କାଯଦ୍ୱାରେ ଚ ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଚ କତ୍ତବ୍ବାକରଣତୋ କାଯକମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ।

କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଭିକ୍ଖୁନାତି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ, ସାମିଅତ୍ଥେ ଚେତଂ କରଣୱଚନଂ। ତେନାହ ‘‘ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେ ୱିଯା’’ତିଆଦି। ଅଥ କସ୍ମା କରଣୱସେନେୱ କରଣୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସାମିୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘କରଣୱସେନ ହୀ’’ତିଆଦି। ହୀତି କାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଛିନ୍ନପଲିବୋଧୋତି ଛିନ୍ନଚୀୱରାୱାସପଲିବୋଧୋ। ଏକାୱ ରତ୍ତି ଏକରତ୍ତଂ, ସମାସନ୍ତଗତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ। ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ସମାହାରୋତି ତିଚୀୱରଂ। ତେନ ତିଚୀୱରେନ, ତୀହି ଚୀୱରେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକେନ ୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥୋପି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୭୫-୪୭୬) ହି ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥୋ ନାମ ହୋତି ପଟିସିଦ୍ଧପରିଯାପନ୍ନେନ ୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥତ୍ତା, ଅୱଯୱେପି ୱା ସମୁଦାଯୱୋହାରତୋ। ତେନାହ ‘‘ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନନଯେନା’’ତିଆଦି।

ଇଦାନି ୱିପ୍ପୱାସଲକ୍ଖଣୱତ୍ଥାପନତ୍ଥଂ ‘‘ଗାମୋ ଏକୂପଚାରୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନିୱେସନନ୍ତି ଉଦୋସିତାଦୀନଂ ୱସେନ ଅକତାଯ ପତିସ୍ସଯୱିକତିଯା ଅଧିୱଚନଂ। ଉଦୋସିତୋତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୮୨-୪୮୭) ଯାନାଦୀନଂ ଭଣ୍ଡାନଂ ସାଲା। ଯୋ ‘‘ଉଦୱସିତୋ’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଟ୍ଟୋତି ପଟିରାଜାଦିପଟିବାହନତ୍ଥଂ ଇଟ୍ଠକାହି କତୋ ବହଲଭିତ୍ତିକୋ ଚତୁପଞ୍ଚଭୂମିକୋ ପତିସ୍ସଯୱିସେସୋ। ‘‘ଅଟ୍ଟୋତି ବହଲଭିତ୍ତିକଗେହଂ, ଯସ୍ସ ଗୋପାନସିଯୋ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇଟ୍ଠକାହି ଏୱ ଛଦନଂ ହୋତୀ’’ତି ଅପରେ। ‘‘ଅଟ୍ଟାକାରେନ କରୀଯତୀ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ମାଳୋତି ଏକକୂଟସଙ୍ଗହିତୋ ଚତୁରସ୍ସପାସାଦୋ, ଏକକୂଟସଙ୍ଗହିତୋ ୱା ଅନେକକୋଣୱନ୍ତୋ ପତିସ୍ସଯୱିସେସୋ। ‘‘ମାଳୋତି ୱଟ୍ଟାକାରେନ କତସେନାସନ’’ନ୍ତି ଅପରେ। ପାସାଦୋତି ଦୀଘପାସାଦୋ, ଅଡ୍ଢଯୋଗାଦିଭେଦୋ ଅଟ୍ଟମାଳଅହମ୍ମିଯୱଜ୍ଜିତୋ ସବ୍ବୋ ୱା ପାସାଦୋ। ହମ୍ମିଯନ୍ତି ମୁଣ୍ଡଚ୍ଛଦନପାସାଦୋ। ‘‘ଚନ୍ଦିଯଙ୍ଗଣଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅପରେ। ନାୱାତି ଥଲଟ୍ଠୋଦକଟ୍ଠୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ନାୱା। ସତ୍ଥୋତି ଜଙ୍ଘସତ୍ଥୋ, ସକଟସତ୍ଥୋ ୱା। ଧଞ୍ଞକରଣନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୯୧-୪୯୪) ଖଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଆରାମୋତି ପୁପ୍ଫାରାମୋ, ଫଲାରାମୋ ୱା। ୱିହାରୋତି ସପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା ସକଲୋ ଆୱାସୋ। ‘‘ଗେହମ୍ପୀ’’ତି କେଚି। ନିୱେସନାଦୀନି ଚେତ୍ଥ ଗାମତୋ ବହି ନିୱିଟ୍ଠାନି ଗହିତାନି। ଅନ୍ତୋଗାମେ ଠିତାନଂ ପନ ଗାମଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତତ୍ତା ଗାମପରିହାରୋୱେୱାତି। ‘‘ନିୱେସନାଦଯୋ ହମ୍ମିଯପରିଯୋସାନା ଗାମପରିକ୍ଖେପତୋ ବହି ନିୱିଟ୍ଠା’’ତି ଅପରେ। ହତ୍ଥପାସାତିକ୍କମେତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥପାସୋ ନାମ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟରତନପ୍ପମାଣୋ ପଦେସୋ, ତସ୍ସ ଅତିକ୍କମୋ ହତ୍ଥପାସାତିକ୍କମୋ, ତସ୍ମିଂ ହତ୍ଥପାସାତିକ୍କମେ। ହତ୍ଥପାସବ୍ଭନ୍ତରେ ପନ ୱତ୍ଥୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତଂ ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସଚେପି ଇଦ୍ଧିମା ଭିକ୍ଖୁ ଆକାସେ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱ ହୋତି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ସଚେ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୭୭-୪୭୮) ଗାମୋ ଏକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ୱା ଭୋଜକସ୍ସ ୱା ୱସେନ ଏକକୁଲସ୍ସ ହୋତି, ପାକାରାଦିନା ପରିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଏକୂପଚାରୋ ଚ, ଏୱରୂପେ ଗାମେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଗାମବ୍ଭନ୍ତରେ ଯଥାରୁଚିତଟ୍ଠାନେ ୱସିତବ୍ବଂ, ସଚେ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଯସ୍ମିଂ ଘରେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ଘରେ ୱସିତବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ଘରସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ହତ୍ଥପାସା ୱା ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ।

ସଚେ ଗାମୋ ୱେସାଲିକୁସିନାରାଦଯୋ ୱିଯ ନାନାରାଜୂନଂ ୱା ଭୋଜକାନଂ ୱା ହୋତି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଚ, ଏୱରୂପେ ଗାମେ ଯସ୍ମିଂ ଘରେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ଘରେ ୱା ୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ଘରସ୍ସ ହତ୍ଥପାସା ୱା ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ସା ୱୀଥିଯା ଘରଂ ହୋତି, ତସ୍ସା ୱୀଥିଯା ତସ୍ସ ଘରସ୍ସ ସମ୍ମୁଖାଟ୍ଠାନେ ସଭାଯଂ ୱା ଘରଦ୍ୱାରେ ୱା ୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ତେସଂ ସଭାଦ୍ୱାରାନଂ ହତ୍ଥପାସା ୱା ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ।

ସଚେ ସୋ ଗାମୋ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଯସ୍ମିଂ ଘରେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ୱା ୱତ୍ଥବ୍ବଂ। ନିୱେସନେ ପନ ସଚେ ଏକକୁଲସ୍ସ ନିୱେସନଂ ହୋତି, ପରିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚ, ଅନ୍ତୋନିୱେସନେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନିୱେସନେ ୱତ୍ଥବ୍ବଂ। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଚେ ହୋତି, ଯସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ଗବ୍ଭସ୍ସ ହତ୍ଥପାସା ୱା ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ।

ସଚେ ନାନାକୁଲସ୍ସ ନିୱେସନଂ ହୋତି, ପରିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚ, ଯସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭେ ୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ସବ୍ବେସଂ ସାଧାରଣଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱା ତେସଂ ଗବ୍ଭଦ୍ୱାରମୂଲାନଂ ହତ୍ଥପାସା ୱା ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଚେ, ଯସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭେ ୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ଗବ୍ଭସ୍ସ ହତ୍ଥପାସା ୱା ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ। ଏସ ନଯୋ ଉଦୋସିତାଦୀସୁପି।

ସତ୍ଥୋ ପନ ଜଙ୍ଘସତ୍ଥୋ ୱା ହୋତୁ, ସକଟସତ୍ଥୋ ୱା। ସଚେ ଏକକୁଲସ୍ସ ସତ୍ଥୋ ହୋତି, ସତ୍ଥେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରା ନ ୱିଜହିତବ୍ବା, ପସ୍ସତୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ। ସଚେ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୮୯) ସତ୍ଥୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗାମଂ ୱା ନଦିଂ ୱା ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଓରଞ୍ଚ ପାରଞ୍ଚ ଫରିତ୍ୱା ଠିତୋ ହୋତି, ସତ୍ଥପରିହାରୋୱ ଲବ୍ଭତି। ଅଥ ଗାମେ ୱା ନଦିଯା ୱା ପରିଯାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠୋ, ଗାମପରିହାରୋ ଚେୱ ନଦିପରିହାରୋ ଚ ଲବ୍ଭତି। ସଚେ ୱିହାରସୀମଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଅନ୍ତୋସୀମାଯ ଚ ଚୀୱରଂ ହୋତି, ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସିତବ୍ବଂ। ସଚେ ବହିସୀମାଯ ଚୀୱରଂ ହୋତି, ସତ୍ଥସମୀପେଯେୱ ୱସିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସକଟେ ୱା ଭଗ୍ଗେ, ଗୋଣେ ୱା ନଟ୍ଠେ ଅନ୍ତରା ଛିଜ୍ଜତି, ଯସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ୱସିତବ୍ବଂ।

ଖେତ୍ତେପି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୯୦) ସଚେ ଏକକୁଲସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ହୋତି, ପରିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚ, ଅନ୍ତୋଖେତ୍ତେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଖେତ୍ତେ ୱତ୍ଥବ୍ବଂ। ସଚେ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ହତ୍ଥପାସା ଚୀୱରଂ ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ। ସଚେ ନାନାକୁଲସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ହୋତି, ପରିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚ, ଅନ୍ତୋଖେତ୍ତେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଖେତ୍ତଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱା ୱତ୍ଥବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାସା ୱା ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଚୀୱରଂ ହତ୍ଥପାସା ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ। ଏସ ନଯୋ ଧଞ୍ଞକରଣାରାମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁପି। ୱିହାରେ ପନ ନିୱେସନେ ୱୁତ୍ତସଦିସୋୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ରୁକ୍ଖମୂଲେ ପନ ଯଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ କାଲେ ସମନ୍ତା ଛାଯା ଫରତି, ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅୱିରଲେ ପଦେସେ ତସ୍ସ ଛାଯାଯ ଫୁଟ୍ଠୋକାସସ୍ସ ଅନ୍ତୋଯେୱ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ସଚେ ୱିରଳସାଖସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଆତପେନ ଫୁଟ୍ଠୋକାସେ ଠପେତି, ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଚ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ନ ହୋତି, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଠାନେ ତସ୍ସ ଛାଯାଯପି ହୋତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି। ସଚେ ନାନାକୁଲସ୍ସ ରୁକ୍ଖୋ ହୋତି, ଚୀୱରସ୍ସ ହତ୍ଥପାସା ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ।

ଅଜ୍ଝୋକାସେ ପନ ୱିଞ୍ଝାଟୱିଆଦୀସୁ ଅରଞ୍ଞେସୁପି ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ମଚ୍ଛବନ୍ଧାନଂ ଅଗମନପଥଦୀପକେସୁପି ଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ସମନ୍ତା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରେ ପଦେସେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱସିତବ୍ବଂ, ଇତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱସନ୍ତୋ ୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥୋ ନାମ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇମସ୍ସ ପନ ୱିହାରସ୍ସ ଇଧ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା, ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ତାତି ''ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସେଯ୍ଯା''ତି ଏତସ୍ମିଂ ପଦେ। ସଙ୍ଖେପୋତି ସଙ୍ଖେପୱଣ୍ଣନା। ଏତ୍ଥ ପନ ପାଠଇଯଂ (ପାରା। ୪୭୭) ''ଗାମୋ ଏକୂପଚାରୋ ନାନୂପଚାରୋ''ତିଆଦିନା ଅୱିସେସେନ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାପି ଗାମନିୱେସନୌଦୋସିତଖେତ୍ତଧଞ୍ଞକରଣଆରାମୱିହାରାନଂ ଏକୂପଚାରନାନୂପଚାରତା ''ଗାମୋ ଏକୂପଚାରୋ ନାମ ଏକକୁଲସ୍ସ ଗାମୋ ହୋତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଚ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଚା''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୪୭୮) ପରିକ୍ଖିତ୍ତାପରିକ୍ଖିତ୍ତୱସେନ ୱିଭତ୍ତା। ଅଟ୍ଟମାଳଅପାସାଦହମ୍ମିଯନାୱାସତ୍ଥରୁକ୍ଖମୂଲଅଜ୍ଝୋକାସାନଂ ପନ ଏୱଂ ଅୱତ୍ୱା ''ଏକକୁଲସ୍ସ ଅଟ୍ଟୋ ହୋତି, ନାନାକୁଲସ୍ସ ଅଟ୍ଟୋ ହୋତୀ''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୪୮୪) ନଯେନ ଏକକୁଲନାନାକୁଲୱସେନ ଚ ଅନ୍ତେ ''ଅଜ୍ଝୋକାସୋ ଏକୂପଚାରୋ ନାମ ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେ ସମନ୍ତା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରା ଏକୂପଚାରୋ, ତତୋ ପରଂ ନାନୂପଚାରୋତି (ପାରା। ୪୯୪) ଚ ଏୱଂ ଏକୂପଚାରନାନୂପଚାରତା ୱିଭତ୍ତା। ତସ୍ମା ଗାମାଦୀସୁ ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଏକୂପଚାରଂ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ନାନୂପଚାରନ୍ତି ଚ, ଅଟ୍ଟାଦିସୁ ଯଂ ଏକକୁଲସ୍ସ, ତଂ ଏକୂପଚାରଂ, ଯଂ ନାନାକୁଲସ୍ସ, ତଂ ନାନୂପଚାରନ୍ତି ଚ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଜ୍ଝୋକାସେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଉପଚାରୋତି ହି ''ଗାମୋ ଏକୂପଚାରୋ ନାନୂପଚାରୋ''ତିଆଦୀସୁ ଦ୍ୱାରଂ, ''ଅଜ୍ଝୋକାସୋ ଏକୂପଚାରୋ''ତି ଏତ୍ଥ ସମନ୍ତା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସଙ୍ଖାତଂ ପମାଣନ୍ତି ଅପରେ।

ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭିକ୍ଖୁସମ୍ମୁତିଯାତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଙ୍ଘେନ ଦିନ୍ନା ସମ୍ମୁତି ଭିକ୍ଖୁସମ୍ମୁତି, ତଂ ୱିନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଯଂ ସଙ୍ଘୋ''ତିଆଦି। ଅୱିପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତିଂ ଦେତୀତି ଅୱିପ୍ପୱାସା ସମ୍ମୁତି, ଅୱିପ୍ପୱାସାଯ ୱା ସମ୍ମୁତି ଅୱିପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତି, ତଂ ଞତ୍ତିଦୁତିଯେନ କମ୍ମେନ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନାତି ''ଅନ୍ତର''ନ୍ତି ଅନ୍ତରୱାସକୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ''ଉତ୍ତର''ନ୍ତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ, ସହ ଅନ୍ତରେନ ଉତ୍ତରଂ ସନ୍ତରୁତ୍ତରଂ, ତେନ ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ, ସହ ଅନ୍ତରୱାସକେନ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତୋଅରୁଣେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧଟେତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପାପୁଣିତୁମସକ୍କୋନ୍ତେନ ତତ୍ଥେୱ ଠତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅରୁଣେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧଟେ। ପଚ୍ଚାଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଯଥା ରୋଗୋ ନ କୁପ୍ପତି, ତଥା ପୁନ ଚୀୱରସ୍ସ ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ସତ୍ଥଂ ୱା ପରିଯେସତି, ''ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆଭୋଗଂ ୱା କରୋତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱଟ୍ଟତି। ''ନ ଦାନି ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ପନ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କରୋନ୍ତେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ

‘‘ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠାନେ ଠସ୍ସତୀ’’ତି। ତେନାହ ‘‘ତଙ୍ଖେୱ ୱା ଠିତେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସୋତି ଯସ୍ସ ସମ୍ମୁତି ଦିନ୍ନା, ସୋ ରୋଗୋ। ଲଦ୍ଧକପ୍ପିୟମେୱ ପୁନ ସମ୍ମୁତିଦାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରତାତି ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନନୟେନ ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରତା। ୱିପ୍ପୱାସୋ ନାମ ଯଦି ବଦ୍ଧସୀମାୟଂ ଚୀୱରଂ ହୋତି, ତତୋ ବହି ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନଂ। ଅଥ ଅବଦ୍ଧସୀମାୟଂ, ଯଥାୱୁତ୍ତଗାମାଦୀନଂ ବହି ହତ୍ଥପାସାତିକ୍କମେ ଅରୁଣୁଟ୍ଠାପନଂ। ବଦ୍ଧସୀମାୟଂ ପନ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସୀମାୟମେୱ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇଧ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣଂ ଅକିରିୟାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଅକାଲଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେ ୱିୟ ଏତ୍ଥାପି ଭିକ୍ଖୁନାତି ସାମିଅତ୍ଥେ କରଣୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା’’ତିଆଦି। ‘‘ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ସତ୍ତମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମା’’ତି (ପାରା। ୫୦୦) ପଦଭାଜନିୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ସ୍ୱାୟଂ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ’’ତିଆଦିମାହ। ସ୍ୱାୟଂ ଚୀୱରକାଲୋ ୱୁତ୍ତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ୱସ୍ସାନସ୍ସାତି ୱସ୍ସାନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଉତୁନୋ। ପଚ୍ଛିମୋ ମାସୋ ନାମ ଚୀୱରମାସୋ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ଅନତ୍ଥତେପି କଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ, ଅୱିକପ୍ପିତଂ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପଞ୍ଚ ମାସାତି ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକମାସୋ, ହେମନ୍ତିକା ଚତ୍ତାରୋ ଚାତି ପଞ୍ଚ ମାସା। ଅଞ୍ଞତ୍ରାତି ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ସତ୍ତମାସେ। କାଲେପୀତି ‘‘ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଚୀୱରମାସୋ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ପଞ୍ଚ ମାସା’’ତି ଯଥାୱୁତ୍ତଚୀୱରକାଲେପି। ‘‘ଆଦିନା ନୟେନା’’ତି ଇମିନା ‘‘ଦଦାମି ଦଜ୍ଜାମୀ’’ତିଆଦୀନଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ସଙ୍ଗହୋ। କିଞ୍ଚାପି ଚେତାନି ସବ୍ବାନି ‘‘ଅକାଲଚୀୱର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତାନି, ତଥାପି ପିଟ୍ଠିସମୟେୟେୱ ଉପ୍ପନ୍ନାନି ‘‘ଅକାଲଚୀୱର’’ନ୍ତି ଇଧାଧିପ୍ପେତାନି।

‘‘କାଲେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଇଦଂ ଅକାଲଚୀୱର’’ନ୍ତି ଦିନ୍ନଂ ପନ ଅକାଲଚୀୱରସାମଞ୍ଞତୋ ଅଜ୍ଝୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ପିଟ୍ଠିସମୟେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସେହି, ସେସେହି ଚ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେହି ଭାଜେତୁଂ ଲବ୍ଭତୀତି ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ଜାତଂ, ତଥେୱିଦମ୍ପୀତି ତଦିଦଂ ଅକାଲଚୀୱରସାମଞ୍ଞଂ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଇଦଂ ତୁୟ୍ହଂ 'ଦମ୍ମୀ'ତିଆଦିନା ନୟେନ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ କେନଚି ଭାଜନୀୟଂ ହୋତୀତି? ନାୟଂ ୱିରୋଧୋ, ଆଦିସ୍ସ ଦାନସାମଞ୍ଞତୋ ଲବ୍ଭମାନମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ତଥା ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଅତ୍ତନୋ ୱା ଧନେନାତି ଅତ୍ତନୋ କପ୍ପାସସୁତ୍ତାଦିନା ଧନେନ। ଇମସ୍ସ ‘‘ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ସୀମାୟ ଦେତୀ’’ତିଆଦି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନନୟେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ସୀମାୟ ଦାନଂ ଏକା ମାତିକା, କତିକାୟ ଦାନଂ ଦୁତିୟା…ପେ… ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦାନଂ ଅଟ୍ଠମା।

‘‘ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନେନା’’ତି ଇମିନା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ଧୁୱସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନାଦିତୋ ପଠମଲେଡ୍ଡୁପାତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଉପଚାରସୀମାତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦାନି ଦୁତିୟଲେଡ୍ଡୁପାତସ୍ସପି ଅନ୍ତୋ ଉପଚାରସୀମାୟେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଧୁୱସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନମ୍ପି ସୀମାପରିୟନ୍ତଗତମେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆୱାସେ ୱଡ୍ଢନ୍ତେ ୱଡ୍ଢତୀତି ସଚେ ଉପଚାରତୋ ଅବହିଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା ଆୱାସୋ ୱଡ୍ଢତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ପନ ‘‘ଭିକ୍ଖୂସୁପି ୱଡ୍ଢନ୍ତେସୁ ୱଡ୍ଢତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସଚେ ୱିହାରେ ସନ୍ନିପତିତଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧା ହୁତ୍ୱା ଯୋଜନସତମ୍ପି ପୂରେତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତି, ଯୋଜନସତମ୍ପି ଉପଚାରସୀମାୱ ହୋତି, ସବ୍ବେସଂ ଲାଭୋ ପାପୁଣାତୀ’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଆରାମପୱେସନସେନାସନାପୁଚ୍ଛନାନୀତି ଆଗନ୍ତୁକଗମିକାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଆରାମପୱେସନାପୁଚ୍ଛନଂ, ସେନାସନାପୁଚ୍ଛନଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥା ହି ଆଗନ୍ତୁକାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଆରାମପୱେସନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ଗମିକାୟ ସଙ୍ଘିକଂ ଦସୱିଧଂ ସେନାସନଂ। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଗମିକସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସାପି ଇମିସ୍ସାୟେୱ ସୀମାୟ ୱସେନ ସେନାସନାପୁଚ୍ଛନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପରିୱାସମାନତ୍ତାରୋଚନନ୍ତି ପାରିୱାସିକମାନତ୍ତଚାରୀନଂ ପରିୱାସାରୋଚନଂ, ମାନତ୍ତାରୋଚନଞ୍ଚ। ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦନିସ୍ସୟସେନାସନଗ୍ଗାହାଦିୱିଧାନନ୍ତି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୱିଧାନଂ, ନିସ୍ସୟଗ୍ଗାହୱିଧାନଂ, ସେନାସନଗ୍ଗାହୱିଧାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ନିସ୍ସୟପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି, ଲାଭଗ୍ଗାହୋ ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆରାମପୱେସନନ୍ତି ଏୱମାଦିକଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଇମିସ୍ସାୱ ସୀମାୟ ୱସେନାତି ଉପଚାରସୀମାୟେୱାତି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଅତ୍ଥୋ, ବହି ଚ ଇମସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ ଲବ୍ଭନତୋ ୱୁତ୍ତଂ।

ଲାଭତ୍ଥାୟ ଠପିତା ସୀମା ଲାଭସୀମା (ମହାୱ। ୩୭୯), ସା ଚ ଖୋ ନେୱ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଅନୁଞ୍ଞାତା, ନ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ଠପିତା, ଅପିଚ

ଖୋ ଲାଭଦାଯକେହି। ତେନାହ ‘‘ଯଂ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦଯୋ’’ତିଆଦି। ସମନ୍ତାତି ୱିହାରସ୍ସ ସମନ୍ତା। ଯନ୍ତି ସୁଙ୍କସସ୍ସାଦି। ‘‘ସୀମଂ ଠପେନ୍ତୀ’’ତି ପାଠସେସୋ। ଏକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଆଣାପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଚୋଳଭୋଗୋ କେରଳଭୋଗୋତି ଏୱଂ ଏକେକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଆଣାପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ। ଦ୍ୱିଧା ଆପୋ ଗତୋ ଏତ୍ଥାତି ଦୀପୋ, ଓଘେନ ଅନଜ୍ଝୋତ୍ଥତୋ ଭୂମିଭାଗୋ, ସୋୱ ସୀମା ଦୀପସୀମା। ତେନାହ ସମୁଦ୍ଦନ୍ତେନା’’ତିଆଦି। ଚକ୍କୱାଳସୀମା ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତେନେୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ଆହ ‘‘ଏକଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତପରିକ୍ଖେପବ୍ଭନ୍ତରଂ ଚକ୍କୱାଳସୀମା’’ତି।

ସେସାତି ଖଣ୍ଡସୀମାଦଯୋ। ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ଦେମାତି ଦିନ୍ନନ୍ତି ଖଣ୍ଡସୀମାଯ କେନଚି କମ୍ମେନ ସନ୍ନିପତିତଂ ସଙ୍ଘଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା’’ତି ଦିନ୍ନଂ। ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ଠିତେ ରୁକ୍ଖେ ୱା ପବ୍ବତେ ୱା ଠିତୋପି ହେଟ୍ଠା ୱା ପଥୱିୱେମଜ୍ଝଗତୋପି ଖଣ୍ଡସୀମାଯେୱ ଠିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସମାନସଂୱାସସୀମାଯ ଦିନ୍ନନ୍ତି ‘‘ସମାନସଂୱାସସୀମାଯ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଦିନ୍ନଂ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ଖଣ୍ଡସୀମା ସୀମନ୍ତରିକଟ୍ଠାନଂ ନ ପାପୁଣାତି ତତ୍ଥ ସମାନସଂୱାସସୀମାଯ ଅଭାୱତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସମାନସଂୱାସଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସୁ ଦିନ୍ନସ୍ସ ଇଦଂ ନାନାତ୍ତଂ – ‘‘ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଦିନ୍ନଂ ଗାମଟ୍ଠାନଂ ନ ପାପୁଣାତି। କସ୍ମା? ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା’’ତି (ମହାୱ। ୧୪୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା । ‘‘ସମାନସଂୱାସସୀମାଯ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଦିନ୍ନଂ ପନ ଗାମେ ଠିତାନମ୍ପି ପାପୁଣାତୀତି। ଅବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାସୁ ଦିନ୍ନନ୍ତି ତତ୍ଥ ଉପୋସଥାଦିଅତ୍ଥାଯ ସନ୍ନିପତିତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମିସ୍ସା ଅବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ ଦେମା’’ତିଆଦିନା ଦିନ୍ନଂ। ଜନପଦରଟ୍ଠରଜ୍ଜଦୀପଚକ୍କୱାଳସୀମାସୁପି ଗାମସୀମାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତସଦିସୋୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ଆହ ‘‘ଜନପଦସୀମାଦୀସୂ’’ତିଆଦି। ଏକୋପି ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବେସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଲଭତୀତି ଏକୋପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଇଧ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଭାଜେତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁଂ ଲଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋତି ସଭାଗୋ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଅଯମ୍ପି ଭାଗମେୱ ଗହେତୁଂ ଲଭତି। ତେନାହ ‘‘ସଭାଗାନଂ ଭାଗଂ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ତାୱ ଯୋ ସୀମଂ ପରାମସିତ୍ୱା ଦେତି, ତସ୍ସ ଦାନେ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଯୋ ‘‘ଅସୁକସୀମାଯା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ଜାନାତି, କେୱଲଂ ‘‘ସୀମା’’ତି ୱଚନମତ୍ତମେୱ ଜାନନ୍ତୋ ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ସୀମାଯ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱା ‘‘ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱା ଭଣତି, ତତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯୋ ପନ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା’’ତିଆଦିମାହ। କତରନ୍ତି କତରସୀମଂ। ଅହମେତଂ ଭେଦଂ ନ ଜାନାମୀତି ଅହଂ ‘‘ଅସୁକା ସୀମା’’ତି ଏତଂ ୱିଭାଗଂ ନ ଜାନାମି। ଉପଚାରସୀମଟ୍ଠେହି ଭାଜେତବ୍ବଂ ଲାଭସ୍ସ ଉପଚାରସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସାତି ସମାନଲାଭକତିକା।

ଯତ୍ଥ ମଯ୍ହଂ ଧୁୱକାରା କରୀଯନ୍ତୀତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ତସ୍ସ ଚୀୱରଦାଯକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପାକୱତ୍ତଂ ୱା ୱତ୍ତତି। ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନୋ ଭାରଂ କତ୍ୱା ସଦା ଗେହେ ଭୋଜେତି, ଯତ୍ଥ ୱା ଅନେନ ଆୱାସୋ ୱା କାରିତୋ, ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନି ୱା ନିବଦ୍ଧାନି, ଇମେ ଧୁୱକାରା ନାମ। ଯେନ ପନ ସକଲୋପି ୱିହାରୋ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ, ତତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। ତେନାହ ‘‘ଯତ୍ଥ ତସ୍ସ ପାକୱତ୍ତଂ ୱା ୱତ୍ତତୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପାକୱତ୍ତନ୍ତି ଦାନୱତ୍ତଂ। ୱତ୍ତତୀତି ପୱତ୍ତତି। ଯତୋତି ଯସ୍ମା ୱିହାରା। ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବେସୁ ୱିହାରେସୁ। ମାତିକଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି ଏକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ବହୁତରା, ଏକସ୍ମିଂ ଥୋକତରା, ଏକଞ୍ଚ ୱତ୍ଥଂ, ଧୁୱକାରଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ବହୁକଂ, କତ୍ଥ ଦେମାତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ଯଦି ପନ ମଞ୍ଚୋ ୱା ପୀଠଂ ୱା ଏକମେୱ ହୋତି, ତଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଯସ୍ସ ୱା ୱିହାରସ୍ସ, ଏକୱିହାରେପି ୱା ଯସ୍ସ ସେନାସନସ୍ସ ସୋ ୱିଚାରେତି, ତତ୍ଥ ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେପି ‘‘ଅସୁକଭିକ୍ଖୁ ଗଣ୍ହତୂ’’ତି ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତି। ଅଥ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଧୁୱକାରେ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅୱିଚାରେତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛତି, ସଙ୍ଘସ୍ସପି ୱିଚାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ପନ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – ‘‘ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ତତ୍ଥ ସେନାସନଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି, ଯତ୍ଥ ନପ୍ପହୋତି, ତତ୍ଥ ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ମଯ୍ହଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ସେନାସନପରିଭୋଗଭଣ୍ଡଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱଦତି, ତତ୍ଥ ଦାତବ୍ବଂ।

ସଙ୍ଘସ୍ସଦମ୍ମୀତି ଦିନ୍ନନ୍ତି ‘‘ଇମାନି ଚୀୱରାନି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଏୱଂ ଦିନ୍ନଂ। ତତୋ ବହିଦ୍ଧାପୀତି ଉପଚାରସୀମାତୋ ବହିଦ୍ଧାପି। ତେହି ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଉପଚାରସୀମାଗତେହି ସଦ୍ଧିଂ। ଏକାବଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି ପରିସାୱସେନ ୱଡ୍ଢିତା ସୀମା ହୋତୀତି କତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଉପଚାରସୀମାଗତାନଂ ପାପୁଣାତି, ଯସ୍ମା ଚ ତତୋ ବହିଦ୍ଧାପି ଉପଚାରସୀମୋକ୍କନ୍ତେହି ଏକାବଦ୍ଧାନଂ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମା। ତେସନ୍ତି ଉପଚାରସୀମାଗତାନଂ, ତତୋ ବହିଦ୍ଧା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧାନଞ୍ଚ। ଗାହତେ ସତୀତି ଅନ୍ତେୱାସିକାଦିକେ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ସତି। ଅସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପୀତି ଉପଚାରସୀମାଯଂ ଠିତେହି ଘଣ୍ଟିଂ ପହରିତ୍ୱା କାଲଂ ଘୋସେତ୍ୱା ଲାଭଭାଜନଟ୍ଠାନଂ ଅସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ଉପଚାରସୀମାଯ ପୱିଟ୍ଠାନଂ, ତେହି ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧାନଂ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରଦ୍ୱାରେ ୱା ଅନ୍ତୋୱିହାରେଯେୱ ୱା ଠିତାନଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭାଗୋ ଦାତବ୍ବୋତି ସଙ୍ଘନୱକସ୍ସ ଦିନ୍ନେପୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଦୁତିଯଭାଗେ ପନ ଥେରାସନଂ ଆରୁଳ୍ହେ ଆଗତାନଂ ପଠମଭାଗୋ ନ ପାପୁଣାତି। ଦୁତିଯଭାଗତୋ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଦାତବ୍ବଂ।

ସଚେ ପନ ‘‘ବହିଉପଚାରସୀମାଯଂ ଠିତାନଂ ଦେଥା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ନ ଦାତବ୍ବଂ। ଯଦି ପନ ୱିହାରୋ ମହା ହୋତି, ଥେରାସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱତ୍ଥେସୁ ଦୀଯମାନେସୁ ଅଲସଜାତିକା ମହାଥେରା ପଚ୍ଛା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ୱୀସତିୱସ୍ସାନଂ ଦୀଯତି, ତୁମ୍ହାକଂ ଠିତିକା ଅତିକ୍କନ୍ତା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଠିତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ତେସଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଠିତିକାଯ ଦାତବ୍ବଂ।

‘‘ଅସୁକୱିହାରେ କିର ବହୁଚୀୱରଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ଯୋଜନନ୍ତରିକୱିହାରତୋପି ଭିକ୍ଖୂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସମ୍ପତ୍ତସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାତବ୍ବଂ, ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ‘‘ଇମାନି ଚୀୱରାନି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଦିନ୍ନେସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ବହିଉପଚାରସୀମାଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଦିନ୍ନେସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକାବଦ୍ଧପରିସାଯ ପାପୁଣାତୀତି ସଚେ ଯୋଜନଂ ଫରିତ୍ୱା ପରିସା ଠିତା ହୋତି, ଏକାବଦ୍ଧା ଚେ, ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକାବଦ୍ଧତା ଚେତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରତୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବା। ତେନାହ ‘‘ଯେ ପନା’’ତିଆଦି।

ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନନ୍ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ‘‘ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଦିନ୍ନଂ। ‘‘ଦ୍ୱେଧାସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମି, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘାନଂ ଦମ୍ମି, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନମେୱ ହୋତି। ଉପଡ୍ଢଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଉପଡ୍ଢଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଭାଗେ ସମେ କତ୍ୱା ଏକୋ ଭାଗୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଏକୋ ଭାଗୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଦାତବ୍ବୋ। ଯହେତୁଂ ଲଭତି ଉଭତୋସଙ୍ଘଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଚେତିଯସ୍ସାତି ଥୂପାଦିନୋ। ତଞ୍ହି ଧାତାଯତନାଦିଭାୱେନ ଚିତତ୍ତା, ଲୋକସ୍ସ ଚିତ୍ତୀକାରଟ୍ଠାନତାଯ ଚ ‘‘ଚେତିଯ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନ କୋଚି ୱିସେସୋତି ଆହ ‘‘ଇଧ ପନ ଚେତିଯସ୍ସା’’ତିଆଦି।

‘‘ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଦ୍ୱାୱୀସତିକୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଦସ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଦସ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ, ଏକୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ଏକୋ ଚେତିଯସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଙ୍ଘତୋପି ଅତ୍ତନୋ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପୁନ ଯହେତୁଂ ଲଭତି, ଚେତିଯସ୍ସ ଏକୋୱେୱ। ଅଯଂ ପନ ୱାରୋ ଯଥାୱୁତ୍ତେନେୱ ନଯେନ ଞାଯତୀତି କତ୍ୱା ଇଧ ନ ୱୁତ୍ତୋ। ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ପନ ୱୁତ୍ତୋୟେୱ।

ନମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀନ’’ନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିସୁଂ ନ ଲଭତୀତି ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ୱିସୁଂ ପୁଗ୍ଗଲିକକୋଟ୍ଠାସଂ ନ ଲଭତି। ପାପୁଣନଟ୍ଠାନତୋ ଏକମେୱ ଲଭତୀତି ଅତ୍ତନୋ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନତୋ ଏକମେୱ କୋଟ୍ଠାସଂ ଲଭତି। କସ୍ମା? ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଚେତିଯସ୍ସ ଏକପୁଗ୍ଗଲପଟିୱୀସୋ ଲବ୍ଭତି, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱିସୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ତସ୍ମା ଏକଂ ଚେତିଯସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚ ଗଣେତ୍ୱା ଭାଜେତବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘‘ଚେତିଯସ୍ସ ଚାତି ୱୁତ୍ତେ ପନା’’ତିଆଦି।

ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପୁଗ୍ଗଲଚେତିଯପରାମସନଂ ଅନନ୍ତରନଯସଦିସମେୱାତି ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚ ଗହଣଂ ଅନନ୍ତରନଯସଦିସମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚ, ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଚେତିଯସ୍ସ ଏକପଟିୱୀସୋ ଲବ୍ଭତି, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱିସୁଂ ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚ ଗଣେତ୍ୱାୱ ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱିସୁଂ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱିସୁଂ ପଟିୱୀସୋ ନ ଲବ୍ଭତି, ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଏକୋୱ ଲବ୍ଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଚେତିଯସ୍ସ ୱିସୁଂ ପଟିୱୀସୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ‘‘ଚେତିଯସ୍ସ ପନ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଚେତିଯସ୍ସେୱ ୱିସୁଂ ଲବ୍ଭତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ଚେତିଯସ୍ସ ପନ ଲବ୍ଭତିଯେୱାତି ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଚେତିଯସ୍ସ ୱିସୁଂ ପଟିୱୀସୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଚେତିଯସ୍ସେୱ ୱିସୁଂ ଲବ୍ଭତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱାପି ଏୱମେୱ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥାହ – ଯଂ ପନେତରହି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ପଣ୍ଡିତମନୁସ୍ସା ସଧାତୁକଂ ପଟିମଂ ୱା ଚେତିଯଂ ୱା ଠପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦେନ୍ତି, ପଟିମାଯ ୱା ଚେତିଯସ୍ସ ୱା ପୁରତୋ ଆଧାରକେ ପତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦେମା’’ତି, ତତ୍ଥ ଯଂ ପଠମଂ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ ଦେନ୍ତି, ୱିହାରଂ ୱା ଆହରିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଚେତିଯସ୍ସ ଦେମା’’ତି ପିଣ୍ଡପାତଞ୍ଚ ମାଲାଗନ୍ଧାଦୀନି ଚ ଦେନ୍ତି, ତତ୍ଥ କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ମାଲାଗନ୍ଧାଦୀନି ତାୱ ଚେତିଯେ ଆରୋପେତବ୍ବାନି, ୱତ୍ଥେହି ପଟାକା, ତେଲେନ ପଦୀପା କାତବ୍ବା, ପିଣ୍ଡପାତମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ପନ ଯୋ ନିବଦ୍ଧଚେତିଯଜଗ୍ଗକୋ ହୋତି ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ଗହଟ୍ଠୋ ୱା, ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବାନି। ନିବଦ୍ଧଜଗ୍ଗକେ ଅସତି ଆହଟଭତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଉପକଟ୍ଠେ କାଲେ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାପି ୱତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ।

ମାଲାଗନ୍ଧାଦୀସୁ ଚ ଯଂ କିଞ୍ଚି ‘‘ଇଦଂ ହରିତ୍ୱା ଚେତିଯପୂଜଂ କରୋଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଦୂରମ୍ପି ହରିତ୍ୱା ପୂଜେତବ୍ବଂ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ହରା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ହରିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ ‘‘ଅହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରାମି, ଆସନସାଲାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ଥି, ତେ ହରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁଯ୍ହଂଯେୱ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱଦତି, ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଥ ପନ ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ହରନ୍ତସ୍ସ ଗଚ୍ଛତୋ ଅନ୍ତରାୱ କାଲୋ ଉପକଟ୍ଠୋ ହୋତି, ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀତି ୱଦତୀତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ‘‘ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠସଙ୍ଘସ୍ସ ଇମାନି ଚୀୱରାନି ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱଦତି। ତେସଂ ବହିସୀମଟ୍ଠାନମ୍ପି

ପାପୁଣାତୀତି ଅନ୍ତତେ କଥିନେ ବହିସୀମଗ୍ଗାନମ୍ପି ଯାଓ କଥିନସ୍ସ ଉବ୍ଭାରା ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମା ଦିସାପକ୍କନ୍ତସ୍ସାପି ସତି ପଟିଗ୍ଗାହକେ ଦାତବ୍ବଂ। ଅନନ୍ତତେ ପନ କଥିନେ ଅନ୍ତୋହେମନ୍ତେ, ଏଓଞ୍ଚ ପନ ଓତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ପଚ୍ଛିମଓସ୍ସଂଓୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ପାପୁଣାତି। ଯନ୍ତ କଦଚୀତି ଯେସୁ କେସୁଚି ଓିହାରେସୁ। ଏଓଂ ଓଦତୀତି "ଓସ୍ସଂଓୁଟ୍ଠସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ"ତି ଓଦତି। ତତ୍ର ସମ୍ମୁଖୀଭୂତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତି ପିଟ୍ଠିସମଯେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା। ସଚେ ପନ "ଓସ୍ସଂ ଓସନ୍ତାନଂ ଦମ୍ମୀ"ତି ଓଦତି, ଅନ୍ତୋଓସ୍ସେଯେଓ ଓସ୍ସଂ ଓସନ୍ତାଓ ଲଭନ୍ତି, ଛିନ୍ନଓସ୍ସା ନ ଲଭନ୍ତି। ଚୀଓରମାସେ ପନ "ଓସ୍ସଂ ଓସନ୍ତାନଂ ଦମ୍ମୀ"ତି ଓୁତ୍ତେ ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଓସ୍ସୂପଗତାନଂଯେଓ ପାପୁଣାତି, ପୁରିମିକାଯ ଓସ୍ସୂପଗତାନଞ୍ଚ ଛିନ୍ନଓସ୍ସାନଞ୍ଚ ନ ପାପୁଣାତି।

ଚୀଓରମାସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଓ ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ଦିଓସୋ, ତାଓ "ଓସ୍ସାଓାସିକଂ ଦେମା"ତି ଓୁତ୍ତେ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ ଓା ହୋତୁ, ଅନତ୍ଥତଂ ଓା, ଅତୀତଓସ୍ସଂଓୁଟ୍ଠାନଂଯେଓ ପାପୁଣାତି। ଗିମ୍ହାନଂ ପଠମଦିଓସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଓୁତ୍ତେ ପନ ମାତିକା ଆରୋପେତବ୍ବା "ଅତୀତଓସ୍ସାଓାସସ୍ସ ପଞ୍ଚ ମାସା ଅତିକ୍କନ୍ତା, ଅନାଗତୋ ଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନ ଭଓିସ୍ସତି, କତରଓସ୍ସାଓାସସ୍ସ ଦେସୀ"ତି। ସଚେ "ଅତୀତଓସ୍ସଂଓୁଟ୍ଠାନଂ ଦମ୍ମୀ"ତି ଓଦତି, ତଂଅନ୍ତୋଓସ୍ସଂଓୁଟ୍ଠାନମେଓ ପାପୁଣାତି, ଦିସା ପକ୍କନ୍ତାନମ୍ପି ସଭାଗା ଗଣ୍ହିତୁଂ ଲଭନ୍ତି।

ସଚେ "ଅନାଗତେ ଓସ୍ସାଓାସିକଂ ଦମ୍ମୀ"ତି ଓଦତି, ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଓସ୍ସୂପନାଯିକଦିଓସେ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଥ "ଅଗୁତ୍ତୋ ଓିହାରୋ, ଚୋରଭଯଂ ଅତ୍ଥି, ନ ସକ୍କା ଠପେତୁଂ, ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଓା ଆହିଣ୍ଡିତୁ"ନ୍ତି ଓୁତ୍ତେ "ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଦମ୍ମୀ"ତି ଓଦତି, ଭାଜେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଓଦତି "ଇତୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ତତିଯେ ଓସ୍ସେ ଓସ୍ସାଓାସିକଂ ନ ଦିନ୍ନଂ, ତଂ ଦମ୍ମୀ"ତି, ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତୋଓସ୍ସେ ଓୁଟ୍ଠଭିକ୍ଖୂନଂ ପାପୁଣାତି। ସଚେ ତେ ଦିସା ପକ୍କନ୍ତା, ଅଞ୍ଞୋ ଓିସ୍ସାସିକୋ ଗଣ୍ହାତି, ଦାତବ୍ବଂ। ଅଥ ଏକୋଯେଓ ଅଓସିଟ୍ଠୋ, ସେସା କାଲଙ୍କତା, ସବ୍ବଂ ଏକସ୍ସେଓ ପାପୁଣାତି। ସଚେ ଏକୋପି ନତ୍ଥି, ସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି, ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେହି ଭାଜିତବ୍ବଂ।

ଯେହି ନିମନ୍ତିତେହି ଯାଗୁ ପୀତାତି (ମହାଓ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ନିମନ୍ତିତେହି ଯେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଗୁ ପୀତା, ଯେହି ପନ ଭିକ୍ଖାଚାରଓତ୍ତେନ ଘରଦ୍ୱାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି ଓା ଘରଂ ପଓିଟ୍ଠେହି ଓା ଯାଗୁ ଲଦ୍ଧା, ଯେସଂ ଓା ଆସନସାଲତୋ ପତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେହି ନୀତା, ଯେସଂ ଓା ଥେରେହି ପେସିତା, ତେସଂ ନ ପାପୁଣାତି। ସଚେ ପନ ନିମନ୍ତିତଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗେହଞ୍ଚ ବହିଗେହଞ୍ଚ ପୂରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା, ଦାଯକୋ ଚ ଏଓଂ ଓଦତି "ନିମନ୍ତିତା ଓା ହୋନ୍ତୁ, ଅନିମନ୍ତିତା ଓା, ଯେସଂ ମଯା ଯାଗୁ ଦିନ୍ନା, ସବ୍ବେସଂ ଇମାନି ଓତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତୂ"ତି, ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତି। ଯେହି ପନ ଥେରାନଂ ହତ୍ଥତୋ ଯାଗୁ ଲଦ୍ଧା, ତେସଂ ନ ପାପୁଣାତି। ଅଥ ସୋ "ଯେହି ମଯ୍ହଂ ଯାଗୁ ପୀତା, ସବ୍ବେସଂ ହୋତୂ"ତି ଓଦତି, ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତି। ଭତ୍ତଖଜ୍ଜକାଦୀହୀତି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନପି ଚୀଓରସେନାସନଭେସଜ୍ଜାନଂ ଗହଣଂ।

ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାତି (ମହାଓ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ସମ୍ମୁଖାସମ୍ମୁଖଭୂତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ତେନାହ "ଇଦଂ ଚୀଓର"ନ୍ତିଆଦି। ସଚେ ପନ "ଇଦଂ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚେଓ ତୁମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତେଓାସିକାନଞ୍ଚ ଦମ୍ମୀ"ତି ଏଓଂ ଓଦତି, ଥେରସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତେଓାସିକାନଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି। ଉଦ୍ଦେସଂ ଗହେତୁଂ ଆଗତୋ, ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସାପି ପାପୁଣାତି। ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିବଦ୍ଧଚାରିକଭିକ୍ଖୂନଂ ଦମ୍ମୀ"ତି ଓୁତ୍ତେ ଉଦ୍ଦେସନ୍ତେଓାସିକାନଂ ଓତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଓିଚରନ୍ତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତି। ଏତ୍ତାତି ଅଟ୍ଠସୁ ମାତିକାସୁ। ଯଦି ପନ ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପକଥା, ଓିତ୍ଥାରୋ ପନ କଥଂ ଞାତବ୍ବୋତି ଆହ "ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ଓୁତ୍ତୋ"ତି। ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ଚୀଓରକ୍ଖନ୍ଧକଓଣ୍ଣନାଯଂ (ମହାଓ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭୯) ଓୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

"ଞାତକେହି ଓା ମେ ଚୀଓରତ୍ଥାଯ ପେସିତଂ, ମିତ୍ତେହି ଓା ପେସିତଂ, ତେ ଆଭତେ ଚୀଓରେ ଦସ୍ସନ୍ତୀ"ତି ଏଓଂ ଞାତିତୋ ଓା ମିତ୍ତତୋ ଓା ପଚ୍ଚାସା ହୋତୀତି ଓେଦିତବ୍ବଂ। କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡେନାତି କପ୍ପାସସୁତ୍ତାଦିନା ଅତ୍ତନୋ ଧନେନ। ସଣ୍ହନ୍ତି ସୁଖୁମଂ। ଅଞ୍ଞଂ ପଚ୍ଚାସାଚୀଓରଂ ଲଭିତ୍ୱା ଏଓ କାଲବ୍ଭନ୍ତରେ କାରେତବ୍ବନ୍ତି ଅଞ୍ଞଂ ମୂଲଚୀଓରସଦିସଂ ପଚ୍ଚାସାଚୀଓରଂ ଲଭିତ୍ୱାଯେଓ ମାସବ୍ଭନ୍ତରେ କାରେତବ୍ବଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ସତିଯାଯେଓ ପଚ୍ଚାସାଯ, ଅସତିଯା ପନ ପଚ୍ଚାସାଯ ମୂଲଚୀଓରଂ ଦସାହଂ ଚେ ସମ୍ପତ୍ତଂ, ତଦହେଓ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ତେନାହ "ସଚେ ନ ଲଭତୀ"ତିଆଦି। ପଚ୍ଚାସାଚୀଓରମ୍ପି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ପଠମତରଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଥୂଲପଚ୍ଚାସାଚୀଓରମ୍ପି ସନ୍ଧାଯ ଓୁତ୍ତଂ। ପି-ସଦ୍ଦେନ ନ କେଓଲଂ ମୂଲଚୀଓରମେଓାତି ଦସ୍ସେତି।

ଅକାଲଚୀଓରସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପୁରାଣଚୀଓରସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

"ଅମ୍ହାକମେଓ ଞାତୀ"ତି ଞାଯତୀତି ଞାତି, ସାଓ ଞାତିକା, ନ ଞାତିକା ଅଞ୍ଞାତିକା, ତାଯ ଅଞ୍ଞାତିକାଯ। ତେନାହ "ନ ଞାତିକାଯା"ତି। ମାତିତୋ ଓା ପିତିତୋ ଓାତି ମାତିପକ୍ଖତୋ ଓା ପିତିପକ୍ଖତୋ ଓା। ଯାଓ ସତ୍ତମଂ ଯୁଗନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୦୩-୫୦୫) ଯାଓ ସତ୍ତମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ, ସତ୍ତମାଯ

ୱା ଇତ୍ଥିୟା ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ, ୟାୱ ପିତାମହୟୁଗଂ ପିତାମହିୟୁଗଂ ମାତାମହୟୁଗଂ ମାତାମହିୟୁଗନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ୟାୱ ସତ୍ତମଂ ୟୁଗନ୍ତି ୟାୱ ସତ୍ତମଦ୍ୱନ୍ଦନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୟୁଗସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ଏକସେସନୟେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ‘‘ୟୁଗୋ ଚ ୟୁଗୋ ଚ ୟୁଗା’’ତି। ଏୱଞ୍ହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଦ୍ୱନ୍ଦଂ ଗହିତଂ ହୋତି। କେନଚି ଆକାରେନ ଅସମ୍ବଦ୍ଧାୟାତି ଭାତୁଭଗିନିଭାଗିନେୟ୍ୟପୁତ୍ତପପୁତ୍ତାଦୀସୁ ୟେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଅସମ୍ବଦ୍ଧାୟ। ପିତା, ପିତୁପିତା, ତସ୍ସ ପିତା, ତସ୍ସାପି ପିତାତି ଏୱଂ ୟାୱ ସତ୍ତମା ୟୁଗା, ପିତା, ପିତୁମାତା, ତସ୍ସା ପିତା ଚ ମାତା ଚ ଭାତା ଚ ଭଗିନୀ ଚ, ପୁତ୍ତା ଚ, ଧୀତରୋ ଚାତି ଏୱମ୍ପି ଉଦ୍ଧଞ୍ଚ ଅଧୋ ଚ ୟାୱ ସତ୍ତମା ୟୁଗା, ପିତା, ପିତୁଭାତା, ପିତୁଭଗିନୀ, ପିତୁପୁତ୍ତା, ପିତୁଧୀତରୋ, ତେସମ୍ପି ପୁତ୍ତଧୀତୁପରମ୍ପରାତି ଏୱମ୍ପି ୟାୱ ସତ୍ତମା ୟୁଗା, ମାତା, ମାତୁମାତା, ତସ୍ସା ମାତା, ତସ୍ସାପି ମାତାତି ଏୱଂ ୟାୱ ସତ୍ତମା ୟୁଗା, ମାତା, ମାତୁପିତା, ତସ୍ସ ପିତା ଚ ମାତା ଚ ଭାତା ଚ ଭଗିନୀ ଚ ପୁତ୍ତା ଚ ଧୀତରୋ ଚାତି ଏୱମ୍ପି ଉଦ୍ଧଞ୍ଚ ଅଧୋ ଚ ୟାୱ ସତ୍ତମା ୟୁଗା, ମାତା, ମାତୁଭାତା, ମାତୁଭଗିନୀ, ମାତୁପୁତ୍ତା, ମାତୁଧୀତରୋ , ତେସମ୍ପି ପୁତ୍ତଧୀତୁପରମ୍ପରାତି ଏୱମ୍ପି ୟାୱ ସତ୍ତମା ୟୁଗା, ତାୱ ନେୱ ମାତୁସମ୍ବନ୍ଧେନ, ନ ପିତୁସମ୍ବନ୍ଧେନ ୟା ସମ୍ବଦ୍ଧା, ସା ‘‘ଅଞ୍ଞାତିକା ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସାକିୟାନିୟୋ ୱିୟାତି ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ସାକିୟାନିୟୋ ୱିୟ। ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଞ୍ଚେତଂ, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଠତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତଲିଙ୍ଗା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋପି ଇଧ ସୁଦ୍ଧଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନା’’ ଇଚ୍ଚେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ୱାତି ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନାତି ଏୱଂ ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ୱା। ପୁରାଣଚୀୱରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚୀୱରନ୍ତି ନିୱାସନପାରୁପନୁପଗମେୱ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ରଜିତ୍ୱା’’ତିଆଦି। କପ୍ପଂ କତ୍ୱାତି କପ୍ପବିନ୍ଦୁଂ ଦତ୍ୱା। ‘‘ଇମିନା ଅଦିନ୍ନକପ୍ପଂ ପାଚିତ୍ତିୟୱତ୍ଥୁ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତୀ’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୦୫) ୱଦନ୍ତି। ପରିଭୋଗସୀସେନାତି କାୟେନ ଫୁସିତ୍ୱା ପରିଭୋଗସୀସେନ। ଅଂସେତି ଜତ୍ତୁମ୍ହି। ମତ୍ଥକେତି ସୀସମତ୍ଥକେ। ସଚେ ପନ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣସ୍ସ ହେଟ୍ଠା କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜତି, ହତ୍ଥେହି ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆକାସେ ୱିତାନଂ କତ୍ୱା ସୀସେନ ଅସମ୍ଫୁସନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅୟଂ ପରିଭୋଗୋ ନାମ ନ ହୋତି।

କାୟୱିକାରଂ ୱା କରୋତୀତି ୟଥା ସା ‘‘ଧୋୱାପେତୁକାମୋ ଅୟ’’ନ୍ତି ଜାନାତି, ଏୱଂ କାୟୱିକାରଂ କରୋତି। ‘‘ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଓକାସେ ଠତ୍ୱା ଉପରି ୱା ଖିପତୀ’’ତି ଇମିନା ଉପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଓରତୋ ଖିପନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ହତ୍ଥେ ପେସେତୀତି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଓକାସେ ଠତ୍ୱା ସିକ୍ଖମାନସାମଣେରସାମଣେରିଉପାସକୈତ୍ଥିୟାଦୀସୁ ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥେ ୱା ପେସେତି। ସୋତି ଉପାସକୋ ଚ ସାମଣେରୋ ଚ। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଧୋୱତୀତି ଏତ୍ଥ ଉପାସକୋ ଲିଙ୍ଗେ ପରିୱତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଧୋୱତି, ସାମଣେରୋ ଲିଙ୍ଗେ ପରିୱତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଧୋୱତୀତି ୟଥାୟୋଗଂ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ହତ୍ଥେ ଦିନ୍ନଂ ହୋତି, ସଚେ ଲିଙ୍ଗେ ପରିୱତ୍ତେ ଧୋୱତି, ୱଟ୍ଟତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଏକସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜନାଭାୱତୋ ତୀଣିପି କାରେନ୍ତସ୍ସ ଏକେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱେ ଦୁକ୍କଟାନି। ଦ୍ୱେ କାରେନ୍ତସ୍ସ ଏକେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, ଦୁତିୟେନ ଦୁକ୍କଟଂ। ତେନାହ ‘‘ଧୋୱନାଦୀନି ତୀଣୀ’’ତିଆଦି। ‘‘ଏକେନ ୱତ୍ଥୁନା’’ତି ପଠମଂ କତ୍ୱା ନିଟ୍ଠାପିତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ରଜିତ୍ୱା ଧୋୱିତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସା ଭିକ୍ଖୁନୀ ପଠମଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ରଜତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେନ ଦୁକ୍କଟମେୱ, ଏୱଂ ସବ୍ବେସୁ ୱିପରୀତୱଚନେସୁ ନୟୋ ନେତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ ‘‘ଧୋୱିତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା ଧୋୱତି ଚେୱ ରଜତି ଚ, ଧୋୱାପନପଚ୍ଚୟା ଏୱ ଆପତ୍ତି, ରଜନେ ଅନାପତ୍ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ। ତେନାହ ‘‘ସଚେ ପନ‘ଧୋୱା’ତି ୱୁତ୍ତା’’ତିଆଦି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସେନ ଏକତୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନାୟ ଧୋୱାପେନ୍ତସ୍ସ ୟଥାୱତ୍ଥୁକମେୱାତି ଆହ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୱସେନା’’ତିଆଦି।

ଅଞ୍ଞସ୍ସୱା ସନ୍ତକନ୍ତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ପୁରାଣଚୀୱରଂ ଧୋୱାପେନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିସୀଦନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣନ୍ତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱା ସନ୍ତକଂ ନିସୀଦନଞ୍ଚେୱ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଞ୍ଚ। ନିୱାସନପାରୁପନୁପଗସ୍ସେୱ ଚ ଇଧ ‘‘ପୁରାଣଚୀୱର’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମ୍ପି ନିସୀଦନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଧୋୱାପେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱ ହୋତି, ନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ। ଅୱୁତ୍ତା ୱା ଧୋୱତୀତି ଉଦ୍ଦେସାୟ ୱା ଓୱାଦାୟ ୱା ଆଗତା କିଲିଟ୍ଠଚୀୱରଂ ଦିସ୍ୱା ଠପିତଟ୍ଠାନତୋ ୱା ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଦେଥ ଅୟ୍ୟ, ଧୋୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହରାପେତ୍ୱା ୱା ଧୋୱତି ଚେୱ ରଜତି ଚ ଆକୋଟେତି ଚ, ଅୟଂ ଅୱୁତ୍ତା ଧୋୱତି ନାମ। ୟାପି ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଧୋୱା’’ତି ଦହରଂ ୱା ସାମଣେରଂ ୱା ଆଣାପେନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଆହରଥୟ୍ୟ, ଅହଂ ଧୋୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଧୋୱତି, ତାୱକାଲିକଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଧୋୱିତ୍ୱା ରଜିତ୍ୱା ଦେତି, ଅୟମ୍ପି ଅୱୁତ୍ତା ଧୋୱତି ନାମ।

ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପରିକ୍ଖାରନ୍ତି ଉପାହନତ୍ଥୱିକପତ୍ତତ୍ଥୱିକଅଂସବଦ୍ଧକକାୟବନ୍ଧନମଞ୍ଚପୀଠଭିସିଆଦିଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି। ‘‘ଉପଚାରେ ଠତ୍ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ପେସିତ୍ୱା ଧୋୱନେପି ଅନାପତ୍ତି। ଉପଚାରେତି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଓକାସେ।

ପୁରାଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଛନ୍ନନ୍ତି ଖୋମାଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ମଜ୍ଝେ। ଉପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୂପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା। ପି-ସଦ୍ଦେନ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ଚୀୱରାନି ଚ ନାନାୱିରାଗୱତ୍ଥାନି ଚ ଆହରିତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ଠପେନ୍ତି, ଉପଚାରେ ୱା ଠତ୍ୱା ଉପରି ଖିପନ୍ତି, ''ସଚେ ସାଦିଯତି, ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱା''ତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ଖିପନ୍ତୁତି ଦିୱା ୱା ରତ୍ତିଭାଗେ ୱା ଖିପନ୍ତୁ। ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତୀତି କିଞ୍ଚାପି ''ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୁନିଯା, ଇଦଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସା''ତି ଞାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତଥାପି ଅଚିତ୍ତକଭାୱେନ ଗହିତମେୱ ହୋତି। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସାତି ସିକ୍ଖମାନସାମଣେରସାମଣେରିଉପାସକୌପାସିକାଦୀସୁ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ। ଠପିତନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଠପିତଂ। ପଂସୁକୂଲଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ''ଅସ୍ସାମିକଂ ଇଦ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ଅସ୍ସାମିକଞ୍ହି ''ପଂସୁକୂଲ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମିନା ''ଅମ୍ହାକମତ୍ଥାଯ ଠପିତ''ନ୍ତିଆଦିକାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଞ୍ଞତ୍ର ପାରିୱତ୍ତକାତି ପରିୱତ୍ତେତବ୍ବଂ ପରିୱତ୍ତଂ, ପରିୱତ୍ତମେୱ ପାରିୱତ୍ତକଂ, ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଦିଯ୍ୟମାନଂ, ତଂ ୱିନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଯଂ ଅନ୍ତମସୋ ହରୀଟକଖଣ୍ଡମ୍ପୀ''ତିଆଦି। ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱାତି ଚିତ୍ତେନ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା। ସଚେ ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱିସ୍ସାସିକମ୍ପି ଦେତି, ତମ୍ପି ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ ଅକତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଟିଲାଭେନାତି ଗହଣେନ। ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ତୀଣି ପରିମାଣାନି ଅସ୍ସାତି ତିକଂ,ତିକଞ୍ଚ ତଂ ପାଚିତ୍ତିଯଞ୍ଚାତି ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଞାତିକସଞ୍ଞିୱେମତିକଅଞ୍ଞାତିକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନାଯାତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନାଯ। ତାଯ ହି ହତ୍ଥତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପାରିୱତ୍ତକା ଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନାଯ ପନ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ''ପଞ୍ଚହତ୍ଥିକାଦିମ୍ହି ଚ ଅନଧିଟ୍ଠାତବ୍ବପରିକ୍ଖାରେ''ତି ଇମିନା ଭିସିଚ୍ଛୱିମ୍ପି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସା ହି ମହନ୍ତାପି ସେନାସନସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଚୀୱରସଙ୍ଖଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ନେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗା, ନ ୱିକପ୍ପନୁପଗା ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ''ସଚେପି ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣା ଭିସିଚ୍ଛୱି ହୋତି, ୱଟ୍ଟତିଯେୱା''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୧୪)। ''ହତ୍ଥତୋ ଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ''ତି ୱଚନତୋ ପନ ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପେସିତଗ୍ଗହଣେପି ଅନାପତ୍ତି। ପଟିଗ୍ଗହଣତୋ, ପରିୱତ୍ତନାକରଣତୋ ଚ କିରିଯାକିରିଯଂ।

ଚୀୱରପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଗେହସ୍ସ ପତି ଜେଟ୍ଠୋତି ଗହପତି, ତଂ ଗହପତିଂ, ଇଧ ପନ ଅପବ୍ବଜିତୋ ଯୋ କୋଚି ମନୁସ୍ସୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତେନାହ ''ଭିକ୍ଖୂସୁ ଅପବ୍ବଜିତମନୁସ୍ସ''ନ୍ତି। ଏସେୱ ନଯୋ ଗହପତାନିନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି। ''ୱିଞ୍ଞାପେଯ୍ୟା''ତି ଇଦଂ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ଚ ହେତୁକତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ଚ ୱତ୍ତତୀତି ଆହ ''ଯାଚେଯ୍ୟ ୱା ଯାଚାପେଯ୍ୟ ୱା''ତି। ଯାଚାପନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ଚ ପନ କତ୍ୱା ''ଅନାଣତ୍ତିକ''ନ୍ତି ଇଦଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଯାତି ସମେତି ଏତ୍ଥ, ଏତେନ ୱା ସଂଗଚ୍ଛତି ସତ୍ତୋ, ସଭାୱଧମ୍ମୋ ୱା ସହଜାତାଦୀହି, ଉପ୍ପାଦାଦୀହି ୱାତି ସମଯୋ, କାଲୋ, ଧମ୍ମପ୍ପୱତ୍ତିମତ୍ତତାଯ ଅତ୍ଥତୋ ଅଭୂତୋପି ହି କାଲୋ ଧମ୍ମପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଅଧିକରଣଂ, କରଣଂ ୱିଯ ଚ କପ୍ପନାମତ୍ତସିଦ୍ଧେନ ରୂପେନ ୱୋହରୀଯତି, ତଂ ସମଯଂ ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଯୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରୋ ୱା ହୋତୀ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ରାଜାଦୀସୁ ଯେହି କେହିଚି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ ଏତସ୍ସାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରୋ। ଯଥାହ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ହୋତି, ରାଜୂହି ୱା ଚୋରେହି ୱା ଧୁତ୍ତେହି ୱା ଯେହି କେହିଚି ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ହୋତୀ''ତି। ଅଗ୍ଗିଆଦୀସୁ ଯେନ କେନଚି ନଟ୍ଠଂ ଚୀୱରମେତସ୍ସାତି ନଟ୍ଠଚୀୱରୋ। ଯଥାହ ''ନଟ୍ଠଚୀୱରୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଅଗ୍ଗିନା ୱା ଦଡ୍ଢଂ ହୋତି, ଉଦକେନ ୱା ୱୁଳ୍ହଂ ହୋତି, ଉନ୍ଦୂରେହି ୱା ଉପଚିକାହି ୱା ଖାଯିତଂ ହୋତି , ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣଂ ୱା ହୋତୀ''ତି (ପାରା। ୫୧୯)। ସମଯାତି ଅଞ୍ଞତ୍ରସଦ୍ଦାପେକ୍ଖାଯ ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନନ୍ତି ଆହ ''ତଂ ସମଯ''ନ୍ତି। ଅଞ୍ଞସ୍ମିନ୍ତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ସମଯେ।

ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅଞ୍ଞାତକେ ଅଞ୍ଞାତକସଞ୍ଞିୱେମତିକଞ୍ଞାତକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ସମଯେତି ଯଥାୱୁତ୍ତେ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରକାଲେ ଚ ନଟ୍ଠଚୀୱରକାଲେ ଚ। ଞାତକପ୍ପୱାରିତେ ୱା ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସାତି ଞାତକେ, ପୱାରିତେ ଚ ''ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତକଂ ଦେଥା''ତି ଯାଚନ୍ତସ୍ସ। ଏତ୍ଥ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୨୧) ଚ ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତେ ପମାଣମେୱ ଯାଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନ ପୱାରିତେ ପନ ଯଂ ଯଂ ପୱାରେନ୍ତି, ତଂ ତମେୱ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବଂ। ଯୋ ହି ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ପୱାରେତ୍ୱା ସଯମେୱ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା କାଲାନୁକାଲଂ ଚୀୱରାଦୀନି ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ଦେତି, ଏୱଂ ଯେନ ଯେନ ଅତ୍ଥୋ, ତଂ ତଂ ଦେତି, ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଯୋ ପନ ପୱାରେତ୍ୱା ବାଲତାଯ ୱା ସତିସମ୍ମୋସେନ ୱା ନ ଦେତି, ସୋ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ। ଯୋ ''ମଯ୍ହଂ ଗେହଂ ପୱାରେମୀ''ତି ୱଦତି, ତସ୍ସ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯଥାସୁଖଂ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ

ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ନ କିଞ୍ଚି ଗହେତବ୍ବଂ। ଯୋ ପନ ''ଯଂ ମୟ୍ହଂ ଗେହେ ଅତ୍ଥି, ତଂ ପୱାରେମୀ''ତି ୱଦତି, ଯଂ ତତ୍ଥ କପ୍ପିୟଂ, ତଂ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବଂ। ଗେହେ ପନ ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱା ନ ଲବ୍ଭତି। ତସ୍ସେୱତ୍ଥାୟାତି ''ଅଞ୍ଞସ୍ସା''ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥାୟ। ଅୱନୋ ଧନେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାତି ଅୱନୋ କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡେନ କପ୍ପିୟୱୋହାରେନେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଚେତାପେନ୍ତସ୍ସ, ପରିୱତ୍ତାପେନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତଂ-ସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ପକତତ୍ଥୱଚନୋ। ଚେତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଚେତି ୱା ଯଦୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ସ ''ପୱାରେୟ୍ୟା''ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପୱାରେୟ୍ୟ ଚେତି ଯଦି ପୱାରେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅଭୀତି ଉପସଗ୍ଗୋ''ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୨୩-୫୨୪) ଇମିନା ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱିସେସାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ହରିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। ପୱାରସଦ୍ଦସ୍ସ ଇଚ୍ଛାଯଂ ୱତ୍ତମାନତ୍ତା ''ଇଚ୍ଛାପେୟ୍ୟା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଚ୍ଛଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟାତି ପଚ୍ଚଯେ ଇଚ୍ଛଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟ। ଉପନିମନ୍ତନାୟେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନାହ ''ଯାୱତକ''ନ୍ତିଆଦି। ନେକ୍ଖମନ୍ତି ପଚ୍ଚଜ୍ଜଂ। ଦଟ୍ଠୂତି ଦଟ୍ଠୁଂ। ଛନ୍ଦାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅନୁନାସିକଲୋପୋ। ଖେମତୋତି ନିବ୍ଭୟତୋ। କାଯେନ ୱା ୱାଚାୟ ୱା ଅଭିହରିତ୍ୱା ନିମନ୍ତେୟ୍ୟାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯଥା ଚ କାଯେନ ଅଭିହରେୟ୍ୟ, ୱାଚାୟ ଚ, ତଂ ୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଉପନେତ୍ୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ ସଅନ୍ତରନ୍ତି ଅନ୍ତରୱାସକସହିତଂ। ଉତ୍ତରନ୍ତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ। ପରମନ୍ତି ଅୱସାନଂ। ଅସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସାତି ଅସ୍ସ ସମୁଦାୟଭୂତସ୍ସ ହରିତବ୍ବସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ। ତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ହି ଅୟଂ ବାହିରତ୍ଥସମାସୋ ଯଥା ''ଲମ୍ବକଣ୍ଣୋ''ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନାହ ''ନିୱାସନେନା''ତିଆଦି। ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ହି ସଙ୍କେ ତଂପରମଂଯେୱ ଗହେତୁଂ ଲଭନ୍ତି।

ଯସ୍ମା ଅଚ୍ଛିନ୍ନସଙ୍କଚୀୱରେନ ତିଚୀୱରମତ୍ତକେନେୱ ଭିକ୍ଖୁନା ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞେନ ପନ ଅଞ୍ଞଥାପି, ତସ୍ମା ତଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତତ୍ରାୟଂ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସାତି ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନନୟେନ ୱା ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅୱସେନ ୱା ଯେନ କେନଚି ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସ, ଇଦଞ୍ଚ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଅନଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସ ଚୀୱରେ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ ଅୟଂ ୱିଧି ନ ସମ୍ଭୱତୀତି। ଯସ୍ସ ୱା ତିଚୀୱରତୋ ଅଧିକମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି, ତେନାପି ତଦା ତତ୍ଥ ଅଭାୱତୋ ଦ୍ୱେ ସାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପକତିୟାୱ ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଚରତୀତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୨୩-୫୨୪) ଅତ୍ଥତକଥିନତ୍ତା ୱା ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ୱା ଅୱିପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତିୱସେନ ୱା ତତିୟସ୍ସ ଅଲାଭେନ ୱା ଚରତି। ''ଦ୍ୱେ ନଟ୍ଠାନୀ''ତି ଅଧିକାରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ଦ୍ୱେ ସାଦିତବ୍ବାନୀ''ତି। ଏକଂ ସାଦିୟନ୍ତେନେୱ ସମୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଦ୍ୱୀସୁ ନଟ୍ଠେସ ଏକଂ ସାଦିୟନ୍ତେନ ସମୋ ଭୱିସ୍ସତି ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମତାୟ ଅୱଟ୍ଠାନତୋ। ଯସ୍ସ ଏକଂଯେୱ ହୋତି ଅଞ୍ଞେନ କେନଚି କାରଣେନ ୱିନଟ୍ଠସେସଚୀୱରତ୍ତା।

ପଞ୍ଚସୁ ନଟ୍ଠେସୂତି ତିଚୀୱରଂ ଉଦକସାଟିକା ସଂକଚ୍ଚିକାତି ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଚୀୱରେସୁ ନଟ୍ଠେସୁ। ''ଏକସ୍ମିଂ ୱା ନଟ୍ଠେ''ତି ୱଚନୱିପରିଣାମଂ କତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତତୋ ଉତ୍ତରୀତି ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମତୋ ଉତ୍ତରି।

ସେସକଂ ଆହରିସ୍ସାମୀତି ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନି କତ୍ୱା ''ସେସକଂ ପୁନ ଆହରିସ୍ସାମୀ''ତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସକଂ ତୁୟ୍ହଂଯେୱ ହୋତୂତି ୱୁତ୍ତସ୍ସାତି ଦାନସମୟେ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସ୍ସ। ସଚେ ପନ ''ସେସକଂ ଆହରିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଗମନସମୟେପି ''ସେସକଂ ତୁୟ୍ହଂଯେୱ ହୋତୂ''ତି ୱଦନ୍ତି, ଲଦ୍ଧକପ୍ପିୟମେୱ। ନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନନଟ୍ଠକାରଣା ଦିନ୍ନନ୍ତି ବାହୁସଚ୍ଚାଦିଗୁଣୱସେନ ଦିନ୍ନଂ। ୱୁତ୍ତନୟେନାତି ''ଞାତକପ୍ପୱାରିତେ ୱା ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ, ସମୟେ ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ଞାତକପ୍ପୱାରିତେ ତସ୍ସେୱତ୍ଥାୟ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ''ତି ୱୁତ୍ତନୟେନ।

ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ପଠମଉପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଭିକ୍ଖୁଂପନେୱ ଉଦ୍ଦିସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ପନାତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ତଥା ଏୱ-ସଦ୍ଦୋପି। ତେନାହ ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସା''ତିଆଦି। ଅପଦିସିତ୍ୱାତି କଥେତ୍ୱା, ଆରବ୍ଭାତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞାତକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସାତି ଅଞ୍ଞାତକଗହପତିନାତି ଅତ୍ଥୋ। କରଣତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ସାମିୱଚନଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ଇଦଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ନ ୱିଚାରିତଂ। ଚୀୱରଂ ଚେତାପେନ୍ତି ପରିୱତ୍ତେନ୍ତି ଏତେନାତି ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୨୮-୫୨୯), ଚୀୱରମୂଲଂ, ନ-କାରୋ ପନେତ୍ଥ ଆଗମୋ, ''ଚୀୱରଚେତାପନ''ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି। ତଂ ପନ ଯସ୍ମା ହିରଞ୍ଞାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ହିରଞ୍ଞାଦିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହିରଞ୍ଞନ୍ତି କହାପଣୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ସୁୱଣ୍ଣାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ଉପକ୍ଖଟନ୍ତି ଉପଟ୍ଠାପିତଂ। ତଂ ଉପକ୍ଖରଣଂ ତେସଂ ତଥା ସଜ୍ଜିତନ୍ତି ଆହ ''ଉପକ୍ଖଟଂ

ହୋତୀତି ସଙ୍ଖିତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ସଂହରିତ୍ୱା ଠପିତନ୍ତି ରାସିଂ କତ୍ୱା ଠପିତଂ। ପରିୱତ୍ତନଞ୍ଚ ଅକତସ୍ସ କାରାପନଂ, କତସ୍ସ କିଣନନ୍ତି ଆହ ‘‘କାରେତ୍ୱା ୱା କିଣିତ୍ୱା ୱାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ଅଚ୍ଛାଦେସ୍ସାମୀତି ପାରୁପେସ୍ସାମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ୱୋହାରୱଚନମେତ’’ନ୍ତି। ୱୋହାରୱଚନନ୍ତି ଚ ଉପଚାରୱଚନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ତତ୍ର ଚେ ସୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦୀସୁ କୋ ପଦସମ୍ବନ୍ଧୋତି ଆହ ‘‘ଯତ୍ର ସୋ ଗହପତି ୱା’’ତିଆଦି। ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପୱାରିତୋତି ‘‘ଦସ୍ସାମି, କୀଦିସେନ ତେ, ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରେନ ଅତ୍ଥୋ, କୀଦିସଂ ତେ ଚୀୱରଂ ଚେତାପେମୀ’’ତି ପୁବ୍ବେ ଅୱୁତ୍ତୋ। ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱାତି ଗନ୍ତ୍ୱା। ପଦଭାଜନେ ପଚୁରୱୋହାରୱସେନ ‘‘ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା’’ତି (ପାରା। ୫୨୯) ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ପଚୁରୱୋହାରୱସେନାତି ଯେଭୁୟ୍ୟୱୋହାରୱସେନ। ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ହି ଘରସାମିକଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ତସ୍ସ ଘରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ତଥେୱ ବହୁଲୱୋହାରୋ। ୱିକପ୍ପନ୍ତି ୱିସିଟ୍ଠୋ କପ୍ପୋ ୱିକପ୍ପୋ, ୱି-ସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ୱିସିଟ୍ଠତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ୱିସିଟ୍ଠକପ୍ପ’’ନ୍ତି। ଇମିନା ୱଚନତ୍ଥମାହ। ‘‘ଅଧିକୱିଧାନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ପନ ଅଧିପ୍ପାଯତ୍ଥଂ। ଯଥା ପନ ତମାପଜ୍ଜତୀତି ଯେନାକାରେନ ତଂ ୱିକପ୍ପଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତଂ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ତଂ ଆକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ।

‘‘ସାଧୂ’’ତି ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନସମ୍ପହଂସନସୁନ୍ଦରାଯାଚନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହେସ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୮୬) ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ ଦିସ୍ସତି, ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ ସାରିପୁତ୍ତା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୩।୩୪୯; ମ। ନି। ୧।୩୪୦) ସମ୍ପହଂସନେ।

‘‘ସାଧୁ ଧମ୍ମରୁଚି ରାଜା, ସାଧୁ ପଞ୍ଞାଣୱା ନରୋ;

ସାଧୁ ମିତ୍ତାନମଦ୍ଦୁବ୍ଭୋ, ପାପସ୍ସାକରଣଂ ସୁଖ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ। (ଜା। ୨।୧୮।୧୦୧) –

ସୁନ୍ଦରେ, ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୬୪-୬୮) ଆଯାଚନେ, ଇଧାପି ଆଯାଚନେୟେୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୮୯; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧ ମୂଲପରିଯାଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା; ସୁ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୧୫ ଅଗ୍ଗିକଭାରଦ୍ୱାଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା; ବୁ। ୱଂ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪୯) ଆହ ‘‘ସାଧୂତିଆଯାଚନେ ନିପାତୋ’’ତି। ତତ୍ଥ ଆଯାଚନେତି ଅଭିମୁଖଂ ଯାଚନେ, ଅଭିପତ୍ଥନାଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିୱିତକ୍କେ ନିପାତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଆଲପତୀତି ଆମନ୍ତେତି। ଆଯତାଦୀସୂତି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ୱିତ୍ଥତଅପ୍ପିତସଣ୍ଠାନଂ ଗହଣଂ। ଯସ୍ମା ପନ ନ ଇମସ୍ସ ଆପଜ୍ଜନମତ୍ତେନେୱ ଆପତ୍ତି ସୀସଂ ଏତି, ତସ୍ମା ‘‘ତସ୍ସ ୱଚନେନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପଯୋଗେତି ସୁତ୍ତପରିଯେସନାଦିପଯୋଗେ।

ମହଗ୍ଘଂ ଚେତାପେତୁକାମଂ ଅପ୍ପଗ୍ଘନ୍ତି ୱୀସତିଅଗ୍ଘନକଂ ଚୀୱରଂ ଚେତାପେତୁକାମଂ ‘‘ଅଲଂ ମଯ୍ହଂ ତେନ, ଦସଅଗ୍ଘନକଂ ୱା ଅଟ୍ଠଗ୍ଘନକଂ ୱା ଦେହୀ’’ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱରୂପନ୍ତି ଏୱଂ ସମଭାଗଂ, ଇମିନା ସମକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅଗ୍ଘୱସେନେୱ, ନ ପମାଣୱସେନ। ଅଗ୍ଘୱଡ୍ଢନକଞ୍ହି ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ।

ପଠମୌପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଦୁତିଯୌପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କସ୍ମା ଇମିନା ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଇଦଞ୍ହି’’ତିଆଦି। ହୀତି କାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ନ କୋଚି ୱିସେସୋତି ଆହ ‘‘କେୱଲ’’ନ୍ତିଆଦି।

ଦୁତିଯୌପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ରାଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ରାଜତୋଭୋଗ୍ଗନ୍ତି ରାଜତୋ ଲଦ୍ଧଭୋଗ୍ଗଂ। ରାଜଭୋଗ୍ଗୋତି ରାଜାମଚ୍ଚୋ। ରାଜତୋ ଭୋଗୋତି ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନଂ ଇସ୍ସରିଯଂ। ଇମିନାତିଆଦୀତି ‘‘ଇମିନା ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନେନ ଚୀୱରଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚୀୱରେନ ଅଚ୍ଛାଦେହୀ’’ତି ଇଦଂ। ଆଗମନସୁଦ୍ଧିନ୍ତି ମୂଲସୁଦ୍ଧିଂ। ଯଦି ହି ଇମିନା କପ୍ପିଯନୀହାରେନ ଅପେସେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେହୀ’’ତି ପେସେଯ୍ୟ, ସୋପି ଦୂତୋ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ

‘‘ଇଦଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ ଆଭତଂ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଆୟସ୍ମା ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୩୮), ତଦା ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱାପି କପ୍ପିୟକାରକଂ ପୁଟ୍ଠେନ ତଂ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ‘‘ସଚେ ହୀ’’ତିଆଦି। ଅକପ୍ପିୟୱତ୍ଥୁଂ ଆରବ୍ଭାତି ହିରଞ୍ଞାଦିଂ ଆରବ୍ଭ। ଇଦିସେନ ଦୂତୱଚନେନାତି ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଆୟସ୍ମା ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଏୱରୂପେନ ଦୂତୱଚନେନ। ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ଅକପ୍ପିୟଂ ହୋତି, ତସ୍ମା। ସୁୱଣ୍ଣନ୍ତି ଜାତରୂପଂ। ରଜତନ୍ତି ରୂପିୟଂ। କହାପଣେନାତି ସୁୱଣ୍ଣମୟୋ ୱା ରୂପିୟମୟୋ ୱା ପାକତିକୋ ୱା କହାପଣୋ। ମାସକୋତି ଲୋହମାସକୋ ୱା ହୋତୁ, ଦାରୁମାସକୋ ୱା ହୋତୁ, ଜତୁମାସକୋ ୱା ହୋତୁ, ୟୋ ୟୋ ୟତ୍ଥ ୟତ୍ଥ ଜନପଦେ ୟଦା ୟଦା ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅନ୍ତମସୋ ଅଟ୍ଠିମୟୋପି ଚମ୍ମମୟୋପି ରୁକ୍ଖଫଲବୀଜମୟୋପି ସମୁଟ୍ଠାପିତରୂପୋପି ଅସମୁଟ୍ଠାପିତରୂପୋପି ସବ୍ବୋ ଇଧ ମାସକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ରୂପିୟସିକ୍ଖାପଦେ ୱକ୍ଖାମ।

ମୁତ୍ତାତି ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭଜାଦିକା ଅଟ୍ଠୱିଧା ମୁତ୍ତା। ତଥା ହି ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭଂ ୱରାହଦାଠଂ, ଭୁଜଙ୍ଗସୀସଂ, ୱଲାହକଂ, ୱେଳୁ, ମଚ୍ଛସିରୋ, ସଙ୍ଖୋ, ସିପ୍ପୀତି ଅଟ୍ଠ ମୁତ୍ତାୟୋନିୟୋ। ତତ୍ଥ ୟା ମଚ୍ଛସଙ୍ଖସିପ୍ପିଜାତା, ସା ସାମୁଦ୍ଦିକା, ଭୁଜଙ୍ଗଜାପି କାଚି ସାମୁଦ୍ଦିକା ହୋତି। ଇତରା ଅସାମୁଦ୍ଦିକା। ୟସ୍ମା ପନ ବହୁଲଂ ସାମୁଦ୍ଦିକାୱ ମୁତ୍ତା ଲୋକେ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥାପି ସିପ୍ପିଜାୱ, ଇତରା କଦାଚି। ତସ୍ମା ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିୟଂ ‘‘ମୁତ୍ତାତି ସାମୁଦ୍ଦିକମୁତ୍ତା’’ତି (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୧୭୨) ୱୁତ୍ତଂ। ମଣୀତି ଠପେତ୍ୱା ୱେଳୁରିୟାଦିକେ ଅନ୍ତମସୋ ଜାତିଫଲିକଂ ଉପାଦାୟ ସବ୍ବୋପି ନୀଲପୀତାଦିୱଣ୍ଣଭେଦୋ ମଣୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ପଚିତ୍ୱା କତୋ ପନ କାଚମଣିୟେୱେକୋ ପତ୍ତାଦିଭଣ୍ଡମୂଲତ୍ଥଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱେଳୁରିୟୋ ନାମ ୱଂସୱଣ୍ଣମଣି। ସଙ୍ଖୋତି ଧମନସଙ୍ଖୋ। ଧୋତୱିଦ୍ଧୋ ରତନମିସ୍ସୋ, ପାନୀୟସଙ୍ଖୋ ପନ ରତନାମିସ୍ସକତୋ, ସୋ ଚ ଅଞ୍ଜନାଦିଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାୟ, ଭଣ୍ଡମୂଲତ୍ଥାୟ ଚ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସିଲାତି ଧୋତୱିଦ୍ଧା ରତନସଂୟୁତ୍ତା ମୁଗ୍ଗୱଣ୍ଣା ସିଲା। ରତନେନ ପନ ଅମିସ୍ସା ସତ୍ଥକନିସାନାଦିଅତ୍ଥାୟ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ରତନସଂୟୁତ୍ତାତି ସୁୱଣ୍ଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ୟୋଜେତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା କତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପୱାଳନ୍ତି ଧୋତମ୍ପି ଅଧୋତମ୍ପି ସବ୍ବଂ ପୱାଳଂ। ଲୋହିତଙ୍କୋତି ରତ୍ତମଣି। ମସାରଗଲ୍ଲନ୍ତି କବରମଣି। ୟଂ ‘‘ମରକତ’’ନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନୀତି ସାନୁଲୋମାନି ସାଲିଆଦୀନି ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନି। ନୀୱାରାଦିଉପଧଞ୍ଞସ୍ସ ପନ ସାଲିଆଦିମୂଲଧଞ୍ଞନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ‘‘ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦାସିଦାସଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପୁପ୍ଫାରାମଫଲାରାମାଦୟୋତି ଏତ୍ଥ ଦାସୀ ନାମ ଅନ୍ତୋଜାତଧନକ୍କୀତକରମରାନୀତପ୍ପଭେଦା। ତଥା ଦାସୋ। ଖେତ୍ତଂ ନାମ ୟସ୍ମିଂ ପୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ରୁହତି। ୱତ୍ଥୁ ନାମ ୟସ୍ମିଂ ଅପରଣ୍ଣଂ ରୁହତି। ୟତ୍ଥ ୱା ଉଭୟମ୍ପି ରୁହତି, ତଂ ଖେତ୍ତଂ। ତଦତ୍ଥାୟ ଅକତଭୂମିଭାଗୋ ୱତ୍ଥୁ। ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁସୀସେନ ଚେତ୍ଥ ୱାପିତଳାକାଦୀନିପି ସଙ୍ଗହିତାନେୱ। ୱସ୍ସିକାଦୀନଂ ପୁପ୍ଫନକୋ ପୁପ୍ଫାରାମୋ। ଅମ୍ବଫଲାଦୀନଂ ଫଲନକୋ ଫଲାରାମୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋୟେୱତ୍ଥାୟ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସଚେପି କୋଚି ଜାତରୂପରଜତଂ ଆନେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମି, ଆରାମଂ ୱା କରୋଥ, ଚେତିୟଂ ୱା ଭୋଜନସାଲାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତର’’ନ୍ତି ୱଦତି, ଇଦମ୍ପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ହି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୩୮-୫୩୯) ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ଚେତିୟସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱା ଅତ୍ଥାୟ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି।

ସଚେ ପନ ସଙ୍ଘଂ ୱା ଗଣଂ ୱା ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱା ଅନାମସିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଚେତିୟସ୍ସ ଦେମ, ୱିହାରସ୍ସ ଦେମ, ନୱକମ୍ମସ୍ସ ଦେମା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଇମେ ଇଦଂ ଭଣନ୍ତୀ’’ତି କପ୍ପିୟକାରକାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ‘‘ଚେତିୟାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ତୁମ୍ହେ ଗହେତ୍ୱା ଠପେଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ।

ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋତି କିଚ୍ଚକରୋ। ଇଧ ପନ ସବ୍ବୋ କିଚ୍ଚକରୋୱ ‘‘ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘କପ୍ପିୟକାରକୋ’’ତି। ଏସୋ ଖୋତି ‘‘ଅସୁକୱୀଥିୟଂ ଅସୁକଘରେ ଅସୁକନାମୋ’’ତି ପରମ୍ମୁଖଂ ୱଦତି। ଇତରମ୍ପୀତି ପରମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠମ୍ପି। ‘‘ଅତ୍ଥୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଚୀୱରେନା’’ତି ଏତଂ ଚୋଦନାଲକ୍ଖଣନିଦସ୍ସନନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଚୋଦନାଲକ୍ଖଣନିଦସ୍ସନନ୍ତି ୱାଚାୟ ଚୋଦନାଲକ୍ଖଣନିଦସ୍ସନଂ। ତେନାହ ‘‘ସଚେ ହୀ’’ତିଆଦି। ଇଦଂ ୱା ୱଚନଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏତସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥୋ ୟାୟ କାୟଚି ଭାସାୟ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ଦେହି ମେ ଚୀୱରଂ, ଆହର ମେ ଚୀୱରଂ, ପରିୱତ୍ତେହି ମେ ଚୀୱରଂ, ଚେତାପେହି ମେ ଚୀୱର’’ନ୍ତି ଏତାନି ପନ ୱଚନାନି ଏତେସଂ ୱା ଅତ୍ଥୋ ୟାୟ କାୟଚି ଭାସାୟ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ତେନାହ ‘‘ଦେହି ମେ’’ତିଆଦି। ସାଧେୟ୍ୟାତି ନିପ୍ଫାଦେୟ୍ୟ। ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲନ୍ତି ଏୱଂ ୟାୱତତିୟଂ ଚୋଦନେନ ତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ୟଦେତଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦନଂ, ଏତଂ କୁସଲଂ ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୂତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଏତଂ ସୁନ୍ଦର’’ନ୍ତି।

ଛକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପରମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅସ୍ସାତି ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ। ଇଦଞ୍ହି ‘‘ଠାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିସ୍ସା କିରିୟାୟ ୱିସେସନଂ, ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ଠାନଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଭାୱନପୁଂସକୱଚନମେତ’’ନ୍ତି, ଏତଂ ଭାୱେ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଧାତ୍ୱତ୍ଥମତ୍ତେ ସାଧେତବ୍ବେ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱଚନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ନିସୀଦିତବ୍ବନ୍ତି

''ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ନିସୀଦଥା''ତି ୱୁତ୍ତେପି ନ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ । ନ ଆମିସଂ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦିଭେଦଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସଂ ''ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ଯାଚିଯମାନେନାପି ନ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ। ନ ଧମ୍ମୋ ଭାସିତବ୍ବୋତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୩୮-୫୩୯) ''ମଙ୍ଗଲଂ ୱା ଅନୁମୋଦନଂ ୱା ଭାସଥା''ତି ଯାଚିଯମାନେନାପି ନ କିଞ୍ଚି ଭାସିତବ୍ବଂ। ଠାନଂ ଭଞ୍ଜତୀତି ଠିତିଂ ୱିନାସେତି। ଠତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ଗହେତୁଂ ଆଗତେନ ହି ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନ ଠାତବ୍ବମେୱ, ନ ନିସଜ୍ଜାଦିକଂ କାତବ୍ବଂ। ଇମିନା ପନ ତଂ କତନ୍ତି ଠାନଂ ୱିନାସିତଂ ହୋତି। ତେନାହ ''ଆଗତକାରଣଂ ୱିନାସେତୀ''ତି। ''ଆଗତକାରଣଂ ନାମ ଠାନମେୱ, ତସ୍ମା 'ନ କାତବ୍ବ'ନ୍ତି ୱାରିତସ୍ସ କତତ୍ତା ନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ କତେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ଏକଂ ଠାନଂ ଭଞ୍ଜତୀ''ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୩୭-୫୩୯) ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଠାତବ୍ବଂ। ''ନ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ହି ଇଦଂ ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ତେନେୱାହ ''ଇଦ''ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଇଦନ୍ତି ''ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଠାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଚନଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ନିସୀଦନାଦିମ୍ହି କତେ ପୁନ ଚୀୱରଂ ଗହେତୁଂ ନ ଲଭତୀ''ତି କେଚି। ''ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ପରିହାଯନ୍ତୀ''ତି ଅଞ୍ଞେ। ''ଏକଂ ଠାନଂ ପରିହାଯତୀ''ତି ଅପରେ। ଉଭଯଂ କରୋତୀତି ଚୋଦେତିପି ତିଟ୍ଠତିପି।

''ତତ୍ର ତତ୍ର ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଇଦଂ ଚୋଦକସ୍ସ ଠିତଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ଅପକ୍କମ୍ମ ତତ୍ର ତତ୍ର ଚୀୱରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଠାନଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଚୋଦନାଟ୍ଠାନେସୁ।

କିଂ ପନ ସବ୍ବକପ୍ପିଯକାରକେସୁ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୩୮-୫୩୯; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୬୫) ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି? ନ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଅଯଞ୍ହି କପ୍ପିଯକାରକୋ ନାମ ସଙ୍ଖେପତୋ ଦୁୱିଧୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଚ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଚ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଦୁୱିଧୋ ଭିକ୍ଖୁନା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ଦୂତେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି। ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋପି ଦୁୱିଧୋ ମୁଖୱେୱଟିକକପ୍ପିଯକାରକୋ, ପରମ୍ମୁଖକପ୍ପିଯକାରକୋତି। ତେସୁ ଭିକ୍ଖୁନା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ସମ୍ମୁଖାସମ୍ମୁଖୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି, ତଥା ଦୂତେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋପି।

କଥଂ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ଦୂତେନ ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଂ ପହିଣତି, ଦୂତୋ ଚ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମେନ ତୁମ୍ହାକଂ ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ପହିତଂ, ଗଣ୍ହଥ ନ''ନ୍ତି ୱଦତି। ଭିକ୍ଖୁ ''ଇଦଂ ନ କପ୍ପତୀ''ତି ପଟିକ୍ଖିପତି। ଦୂତୋ ''ଅତ୍ଥି ପନ ତେ, ଭନ୍ତେ, ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ''ତି ପୁଚ୍ଛତି, ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକେହି ଚ ଉପାସକେହି ''ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କରୋଥା''ତି ଆଣତ୍ତା ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱା ସନ୍ଦିଟ୍ଠା ସମ୍ଭତ୍ତା କେଚି ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ନିଦ୍ଦିସତି ''ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ''ତି । ଦୂତୋ ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଂ ଦତ୍ୱା ''ଥେରସ୍ସ ଚୀୱରଂ କିଣିତ୍ୱା ଦେହୀ''ତି ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁନା ସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ନୋ ଚେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୩୭; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୬୫) ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ଅପିଚ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ନିଦ୍ଦିସତି ''ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଗାମେ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ''ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଂ ଦତ୍ୱା ''ଥେରସ୍ସ ଚୀୱରଂ କିଣିତ୍ୱା ଦଦେଯ୍ୟାସୀ''ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଅଯମେକୋ ଭିକ୍ଖୁନା ଅସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ନ ହେୱ ଖୋ ସୋ ଦୂତୋ ଅତ୍ତନା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେତି, ଅପିଚ ଖୋ ଅଞ୍ଞଂ ପହିଣତି ''ଦିନ୍ନଂ ମଯା, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ, ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାଥା''ତି, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁନା ଅସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ନ ହେୱ ଖୋ ଅଞ୍ଞଂ ପହିଣତି, ଅପିଚ ଖୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱଦତି ''ଅହଂ ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ ଦସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାଥା''ତି, ଅଯଂ ତତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁନା ଅସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଏୱଂ ଏକୋ ସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ତଯୋ ଅସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୁନା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରା ନାମ। ଏତେସୁ ଇମସ୍ମିଂ ରାଜସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ।

ଅପରୋ ଭିକ୍ଖୁ ପୁରିମନଯେନେୱ ଦୂତେନ ପୁଚ୍ଛିତୋ ନତ୍ଥିତାଯ ୱା ଅୱିଚାରେତୁକାମତାଯ ୱା ''ନତ୍ଥମ୍ହାକଂ କପ୍ପିଯକାରକୋ''ତି ୱଦତି, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଖଣେ କୋଚି ମନୁସ୍ସୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଦୂତୋ ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଂ ଦତ୍ୱା ''ଇମସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଦୂତେନ ସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ଅପରୋ ଦୂତୋ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଅଭିରୁଚିତସ୍ସ କସ୍ସଚି ହତ୍ଥେ ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଂ ଦତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଆରୋଚେତି, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପହିଣତି, ''ଅହଂ ଅସୁକସ୍ସ ନାମ ହତ୍ଥେ ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ ଦସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାଥା''ତି ୱତ୍ୱା ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ତତିଯୋ ଦୂତେନ ଅସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଏୱଂ ଏକୋ ସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ତଯୋ ଅସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଦୂତେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରା ନାମ। ଏତେସୁ

ମେଣ୍ଡକସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ।

ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସା ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା, ତେ କପ୍ପିଯକାରକାନଂ ହତ୍ଥେ ହିରଞ୍ଞଂ ଉପନିକ୍ଖିପନ୍ତି ‘ଇମିନା ଅଯ୍ୟସ୍ସ ଯଂ କପ୍ପିଯଂ, ତଂ ଦେଥା’ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ତତୋ କପ୍ପିଯଂ, ତଂ ସାଦିତୁଂ, ନ ତ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିତବ୍ବଂ ପରିଯେସିତବ୍ବନ୍ତି ୱଦାମୀ’’ତି (ମହାୱ। ୨୯୯)।

ଏତ୍ଥ ଚ ଚୋଦନାଯ ପରିମାଣଂ ନତ୍ଥି। ମୂଲଂ ଅସାଦିଯନ୍ତେନ ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ଚୋଦନାଯ ୱା ଠାନେନ ୱା କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ସାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନୋ ଚେ ଦେତି, ଅଞ୍ଞଂ କପ୍ପିଯକାରକଂ ଠପେତ୍ୱାପି ଆହରାପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଇଚ୍ଛତି, ମୂଲସାମିକାନମ୍ପି କଥେତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ ଇଚ୍ଛତି, ନ କଥେତବ୍ବଂ।

ଅପରୋ ଭିକ୍ଖୁ ପୁରିମନଯେନେୱ ଦୂତେନ ପୁଚ୍ଛିତୋ ‘‘ନତ୍ଥମ୍ହାକଂ କପ୍ପିଯକାରକୋ’’ତି ୱଦତି, ତଦଞ୍ଞୋ ସମୀପେ ଠିତୋ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଆହର, ଭୋ, ଅହଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତି। ଦୂତୋ ‘‘ହନ୍ଦ, ଭୋ, ଦଦେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅନାରୋଚେତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ମୁଖୱେୱଟିକକପ୍ପିଯକାରକୋ।

ଅପରୋ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୩୮-୫୩୯; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୬୫) ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପଟ୍ଠାକସ୍ସ ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ହତ୍ଥେ ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଥେରସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଦଦେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ଏତ୍ତୋୱ ପକ୍କମତି, ଅଯଂ ପରମ୍ମୁଖକପ୍ପିଯକାରକୋତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକପ୍ପିଯକାରକା ନାମ। ଏତେସୁ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେସୁ ୱିଯ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ।

ସଚେ ସଯମେୱ ଚୀୱରଂ ଆନେତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ଗହେତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ, ନ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତବ୍ବା। ତେନାହ ‘‘ସଚେ’’ତିଆଦି। କପ୍ପିଯକାରକେତି ସମ୍ମୁଖାସମ୍ମୁଖୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ କପ୍ପିଯକାରକେତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଦାଯକୋ ସଯମେୱା’’ତି ଇମିନା ଭିକ୍ଖୁଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ଦୂତଂ। ତସ୍ମା ଦୂତେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋପି ଯଥାରୁଚି ଚୋଦେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ସଯମେୱ କପ୍ପିଯକାରକତ୍ତଂ ଉପଗତୋତି ମୁଖୱେୱଟିକକପ୍ପିଯକାରକୋ। ଏୱନ୍ତି ‘‘ଏସୋ ଖୋ’’ତିଆଦିନା ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଆକାରେନ। ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି ସଙ୍ଖେପତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ୱୁତ୍ତଚୋଦନାଟ୍ଠାନପରିମାଣତୋତି ୱୁତ୍ତଚୋଦନାପରିମାଣତୋ ଚ ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନପରିମାଣତୋ ଚ। ସନ୍ତିକନ୍ତି ସମୀପଂ। ତତ୍ରାତି ଏତ୍ଥ କଥମଯମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ‘‘ସମୀପତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ଭୁମ୍ମୱଚନ’’ନ୍ତି । ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ଗଙ୍ଗାଯଂ ଗୋଯୂଥାନି ଚରନ୍ତି, କୂପେ ଗଗ୍ଗକୁଲ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଯସ୍ମା ସମୀପାଧାରେ ଇଦଂ ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତିୱଚନଂ, ତସ୍ମା ଅଯମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତୀତି। ଏୱଂ ଅକରୋନ୍ତୋତି ସାମଂ ୱା ଅଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଦୂତଂ ୱା ଅପାହେନ୍ତୋ।

ଅଜ୍ଜଣ୍ହୋ, ଭନ୍ତେ, ଆଗମେହୀତି, ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ଏକଦିୱସଂ ଅମ୍ହାକଂ ତିଟ୍ଠ, ଅଧିୱାସେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତିରେକେସୁ ଚୋଦନାଟ୍ଠାନେସୁ ଅତିରେକସଞ୍ଞିୱେମତିକଊନକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚୋଦନାଯ ଛକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଠାନେନ, ଊନକତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚୋଦନାଯ ଊନକଛକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଠାନେନ ଲଦ୍ଧେପି ଅନାପତ୍ତି। ଅପ୍ପିତତାତି ପତିଟ୍ଠାପିତତା, ‘‘ସଞ୍ଞତ୍ତୋ ସୋ ମଯା’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୩୮) କଥିତତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ରାଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ଏଳକଲୋମୱଗ୍ଗୋ

୧। କୋସିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କୋସିଯମିସ୍ସକନ୍ତି ‘‘କୋସକାରକା’’ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରାନଂ ପାଣକାନଂ କୋସତୋ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଅଂସୁ କୋସିଯଂ, ତେନ ମିସ୍ସଂ କୋସିଯମିସ୍ସକଂ। ତେନ ପନ କୋସିଯେନ ଅପ୍ପକେନାପି ମିସ୍ସିତଂ କୋସିଯମିସ୍ସକମେୱ, ନ ଇଦଂ ଅବୋହାରିକନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ଲବ୍ଭା। ତେନାହ ‘‘ଏକେନାପୀ’’ତିଆଦି। କୋସିଯଂସୁନାତି କିମିକୋସସମ୍ଭୱେନ ଅଂସୁନା। ‘‘ଅନ୍ତମସୋ’’ତିଆଦିକଂ ପନ ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅଟ୍ଠିତକତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ସନ୍ଥତଂ ନାମ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା

କତଂ ଅୱାଯିମଂ। ତେନାହ ‘‘ସମେ ଭୂମିଭାଗେ’’ତିଆଦି। ଇମସ୍ସେୱ ୱଚନସ୍ସ ଅନୁସାରେନାତି ଇମସ୍ସେୱ ପଠମସନ୍ଥତସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନୱଚନାନୁସାରେନ। ସବ୍ବସନ୍ଥତନ୍ତି ସବ୍ବସନ୍ଥତନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ।

ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ କାରାପନେ ଦୁକ୍କଟତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ କାରାପନୱସେନ ‘‘ସାଣତ୍ତିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ତନା ୱିପ୍ପକତପରିଯୋସାପନନଯେନାତି ‘‘ଅତ୍ତନା ୱିପ୍ପକତଂ ଅତ୍ତନା ପରିଯୋସାପେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଅତ୍ତନା ୱିପ୍ପକତଂ ପରେହି ପରିଯୋସାପେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ପରେହି ୱିପ୍ପକତଂ ଅତ୍ତନା ପରିଯୋସାପେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ପରେହି ୱିପ୍ପକତଂ ପରେହି ପରିଯୋସାପେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୪୫) ଇମିନା ନଯେନ। ୱିତାନାଦିକରଣେତି ୱିତାନଭୂମତ୍ଥରଣସାଣିପାକାରଭିସିବିବ୍ବୋହନକରଣେ। ଯଥା ଚ ୱିତାନାଦିକରଣେ, ଏୱଂ ତେନାକାରେନ ପରିଭୋଗେପି ଅନାପତ୍ତି। ‘‘ଅୱାଯିମ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୪୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱାଯିତ୍ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସାପି ଅନାପତ୍ତି।

କୋସିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସୁଦ୍ଧକାଳକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କାଳକାନନ୍ତି ସଭାୱେନ ୱା ରଜନେନ ୱା କାଳକାନଂ। ଯଥାହ ‘‘କାଳକଂ ନାମ ଦ୍ୱେ କାଳକାନି ଜାତିଯା କାଳକଂ ୱା ରଜନକାଳକଂ ୱା’’ତି। ଅଞ୍ଞେହି ଅମିସ୍ସିତାନନ୍ତି ଅଞ୍ଞେହି ଅମିସ୍ସିତକାଳକାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଯଥା ପଠମେ ‘ଏକେନାପି କୋସିଯଂସୁନା’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କୋସିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଇଧାପି ‘ଏକେନାପି ଅଞ୍ଞେନ ଅମିସ୍ସେତ୍ୱା’ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେନ ପନ ମିସ୍ସକଭୋଗେପି ଅପଞ୍ଞାଯମାନରୂପକଂ ଚେ ‘ସୁଦ୍ଧକାଳକ’ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାରାଜିକ ୫୪୭) ୱଦନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁଦ୍ଧକାଳକାନଂ ଏଳକଲୋମାନଂ ସନ୍ଥତ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୪୯) ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସନ୍ତି ପୁବ୍ବପଯୋଗଦୁକ୍କଟଚତୁକ୍କପାଚିତ୍ତିଯାଦିକଂ। ଅଙ୍ଗେସୁ ପନ ‘‘ସୁଦ୍ଧକାଳକଭାୱୋ’’ତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ।

ସୁଦ୍ଧକାଳକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଗହେତବ୍ବାତି ଯଥା କାଳକା ଅଧିକା ନ ହୋନ୍ତି, ତଥା ଗହେତବ୍ବା। ଠପେତ୍ୱା ଚେତ୍ଥ କାଳକଓଦାତେ ଅୱସେସା ଗୋଚରିଯେସ୍ୱେୱ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୫୫୨) ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦ୍ୱେ ଭାଗାତି ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ କାଳକାନଂ ଅଧିକଗ୍ଗହଣସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା। ତସ୍ମା କାଳକାନଂ ଭାଗଦ୍ୱଯତୋ ଅଧିକଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଊନକଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ‘‘ଏକସ୍ସାପୀ’’ତିଆଦି। ଏକସ୍ସାପି କାଳକଲୋମସ୍ସ ଅତିରେକଭାୱେତି ତୁଲାଯ ଧାରଯିତ୍ୱା ଠପିତେସୁ ଅନ୍ତମସୋ ୱାତୱେଗେନପି ପତିତସ୍ସ ଏକସ୍ସାପି କାଳକଲୋମସ୍ସ ଅଧିକଭାୱେ ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ତତିଯଂ ଓଦାତାନଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଗୋଚରିଯାନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦୋ ତେସଂ ଅଧିକଗ୍ଗହଣେ ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ। ତସ୍ମା ତେସଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣତୋ ଅଧିକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସନ୍ଥତଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ତୁଲେ ସୁଦ୍ଧକାଳକାନଂ ଏଳକଲୋମାନଂ, ତୁଲଂ ଓଦାତାନଂ, ତୁଲଂ ଗୋଚରିଯାନଂ ସନ୍ଥତଂ କାରାପିତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୫୪) ଇମିନା ନଯେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆଦାଯ ଚ ୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦେନ ଅନାଦାଯ ଚ କରଣତୋ କିରିଯାକିରିଯଂ। ସେସନ୍ତି ପୁବ୍ବପଯୋଗଦୁକ୍କଟଚତୁକ୍କପାଚିତ୍ତିଯାଦିକଂ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ତୁଲଂ ଓଦାତାନଂ ତୁଲଂ ଗୋଚରିଯାନଂ ଆଦିଯିତ୍ୱା କରଣେ, ବହୁତରଂ ଓଦାତାନଂ ବହୁତରଂ ଗୋଚରିଯାନଂ ଆଦିଯିତ୍ୱା କରଣେ , ସୁଦ୍ଧଂ ଓଦାତାନଂ ସୁଦ୍ଧଂ ଗୋଚରିଯାନଂ ଆଦିଯିତ୍ୱା କରଣେ ଚ ଅନାପତ୍ତୀତି।

ଅଙ୍ଗେସୁ ପନ ପଠମଙ୍ଗଂ କାଳକାନଂ ଦ୍ୱେଭାଗତୋ ଅତିରେକଭାୱୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମାନି ତୀଣି ନ କେୱଲଂ ଅନିସ୍ସଟ୍ଠାନେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଇମାନି ପନା’’ତିଆଦି। ‘‘ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ଯଦି ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଛଦ୍ଦଵସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ଯଂ ସନ୍ଥତସମ୍ମୁତିଂ ଦେତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଗିଲାନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋତି ଯସ୍ସ ଵିନା ସନ୍ଥତା ନ ଫାସୁ ହୋତି, ନ ସକ୍କୋତି ଚ ସନ୍ଥତଂ ଆଦାଯ ପକ୍କମିତୁଂ, ଏଵଂଭୂତସ୍ସ ଗିଲାନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ। ସନ୍ଥତସମ୍ମୁତିଂ ଦେତୀତି ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗିଲାନୋ ନ ସକ୍କୋତି ସନ୍ଥତଂ ଆଦାଯ ପକ୍କମିତୁ''ନ୍ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୬୦) ପଦଭାଜନେ ଵୁତ୍ତାଯ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଵାଚାଯ ସନ୍ଥତସମ୍ମୁତିଂ ଦେତି।

ସାତି ସନ୍ଥତସମ୍ମୁତି। ଵୂପସନ୍ତୋ ଵା ପୁନ କୁପ୍ପତୀତି ଵୂପସନ୍ତୋ ଵା ସୋ ଆବାଧୋ ପୁନ କୁପ୍ପତି, ଅନୁଵସ୍ସମ୍ପି କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ପୁନ ସମ୍ମୁତିଦାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ କେଵଲଂ ତସ୍ମିଂଯେଵ ରୋଗେ କୁପ୍ପିତେ, ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ରୋଗେ କୁପ୍ପିତେପି ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଅନୁଵସ୍ସଂ କାତୁଂ ଲଭତି। ତେନେଵ ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ''ସଚେ ଅରୋଗୋ ହୁତ୍ଵା ପୁନ ମୂଲବ୍ୟାଧିନାଵ ଗିଲାନୋ ହୋତି , ସୋଯେଵ ପରିହାରୋ, ନତ୍ଥଞ୍ଞଂ 'ସମ୍ମୁତିକିଚ୍ଚ'ନ୍ତି ଫୁସ୍ସଦେଵତ୍ଥେରୋ ଆହ। ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ପନ ସୋ ଵା ବ୍ୟାଧି ପଟିକୁପ୍ପତୁ, ଅଞ୍ଞୋ ଵା, ସକିଂ 'ଗିଲାନୋ'ତି ନାମଂ ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧମେଵ, ପୁନ 'ସମ୍ମୁତିକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ'ତି ଆହା''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୫୭) ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରଵାଦୋ ପଚ୍ଛା ଵୁତ୍ତୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସନ୍ଥତଂ ଊନକଛବ୍ବସ୍ସାନି କାରାପିତଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭିକ୍ଖୁସମ୍ମୁତିଯା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ''ନ୍ତି (ପାରା। ୫୬୨) ଇମିନା ନଯେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନଵିଧାନଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ''ସେସଂ ପଠମସଦିସମେଵା''ତି ଇମିନା ''ଅତ୍ତନା କତଂ ପରେହି ପରିଯୋସାପେତୀ''ତିଆଦିକଂ ଅତିଦିଟ୍ଠଂ। ଅଯଂ ପନ ଵିସେସୋ – ପରିପୁଣ୍ଣେ ଛବ୍ବସ୍ସେ ଵା ଅତିରେକଛବ୍ବସ୍ସେ ଵା ଅନାପତ୍ତି। ଅଙ୍ଗେସୁ ଚ ଛବ୍ବସ୍ସାନଂ ଅନ୍ତୋଭାଵୋ ନାନାତ୍ତଂ।

ଛଦ୍ଦଵସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ନିସୀଦନସନ୍ଥତନ୍ତି ''ନିସୀଦନଂ ନାମ ସଦସଂ ଵୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ପଦଭାଜନିଯଂ (ପାରା। ୫୬୮) ଵୁତ୍ତତ୍ତା ସଦସଂ ସନ୍ଥତଂ, ଏତ୍ଥ ଚ ନିସୀଦନଗ୍ଗହଣଂ ସନ୍ଥତେ ଚୀଵରସଞ୍ଞାନିଵାରଣତ୍ଥଂ, ଯତୋ ତେ ଭିକ୍ଖୁ କମ୍ବଲଚୀଵରସଞ୍ଞାଯ ସନ୍ଥତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ଵା ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦିଯିଂସୁ। ସଯନାସନପ୍ପଯୋଜନତ୍ତା ସନ୍ଥତସ୍ସ ''ପୁରାଣସନ୍ଥତଂ ନାମା''ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ସନ୍ଥତେ। ଵିଦତ୍ଥିମତ୍ତନ୍ତି ସୁଗତଵିଦତ୍ଥିମତ୍ତଂ। ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ ଚାଯଂ ''ଅନାପତ୍ତି ଅଲଭନ୍ତୋ ଥୋକତରଂ ଆଦିଯିତ୍ଵା କରୋତୀ''ତି (ପାରା। ୫୭୦) ପଦଭାଜନେ ଵୁତ୍ତତ୍ତା। ଏକଦେସେତି ଇଦାନି କତ୍ତବ୍ବନଵସନ୍ଥତସ୍ସ ଏକପ୍ପଦେସେ। ଵିଜଟେତ୍ଵାତି ଵିଦ୍ଧଂସେତ୍ଵା। ଅନାଦାତି ଯ-କାରଲୋପେନାଯଂ ନିଦ୍ଦେସୋତି ଆହ ''ସତି ପୁରାଣସନ୍ଥତେ ଅଗ୍ଗହେତ୍ଵା''ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ନିସୀଦନସନ୍ଥତଂ ଅନାଦିଯିତ୍ଵା ପୁରାଣସନ୍ଥତସ୍ସ ସାମନ୍ତା ସୁଗତଵିଦତ୍ଥିଂ କାରାପିତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ''ନ୍ତି (ପାରା। ୫୬୮) ଇମିନା ନଯେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନଵିଧାନଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ସନ୍ଥତଵିସ୍ସଜ୍ଜନଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଭଗଵତା ସନ୍ଥତାନି ଵିପ୍ପକିଣ୍ଣାନି ଦିସ୍ଵା ''ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟଵିନିପାତନେ କାରଣଂ ନତ୍ଥି, ପରିଭୋଗୁପାଯଂ ନେସଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୬୬) ସନ୍ଥତଵିସ୍ସଜ୍ଜନଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। କିରିଯାକିରିଯତ୍ତା ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ''ସେସଂ ତତିଯସଦିସମେଵା''ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଦ୍ଵେଭାଗସିକ୍ଖାପଦସଦିସମେଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ପନ ଵିସେସୋ – ପୁରାଣସନ୍ଥତସ୍ସ ସାମନ୍ତା ସୁଗତଵିଦତ୍ଥିଯା ଆଦାଯ କରଣେ, ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଥୋକତରଂ ଆଦାଯ କରଣେ, ସବ୍ବଥା ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଅନାଦାଯ କରଣେ ଚ ଅନାପତ୍ତୀତି। ଅଙ୍ଗେସୁ ପନେତ୍ଥ ପଠମଙ୍ଗପୁରାଣସନ୍ଥତସ୍ସ ସାମନ୍ତା ସୁଗତଵିଦତ୍ଥିଅନାଦିଯନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାତି ଅଦ୍ଧାନମେଵ ମଗ୍ଗୋ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗୋ, ତଂ ପଟିପନ୍ନସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଅଦ୍ଧାନସଙ୍ଖାତ''ନ୍ତିଆଦି। ଅଦ୍ଧାନସଦ୍ଦେନ ଵିସେସିତତ୍ତା ପନ ''ଦୀଘମଗ୍ଗ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅଦ୍ଧାନଗମନସମଯସ୍ସ ଵିଭଙ୍ଗେ ''ଅଡ୍ଢଯୋଜନଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିଵଚନତୋ (ପାଚି। ୨୧୮) ଅଡ୍ଢଯୋଜନମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗୋ ହୋତି। ଏଳକଲୋମାନି ଚେତାନି ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନାନି ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟନ୍ତି, ଯତୋ ''ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସା''ତିଆଦିକଂ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ସବ୍ବଞ୍ଚେତ''ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଚେତନ୍ତି ''ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନେଵ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଏଳକଲୋମାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତିଆଦିକଂ ଏତଂ ସବ୍ବଂ। ଵତ୍ଥୁମତ୍ତଦୀପନମେଵାତି ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କୋସଲେସୁ ଜନପଦେ ସାଵତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏଳକଲୋମାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୂ''ତିଆଦିକସ୍ସ (ପାରା। ୫୭୧) ଵତ୍ଥୁମତ୍ତସ୍ସ

ଦୀପନମେୱ। ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚୀତି ଅଦ୍ଧାନତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠାନେସୁ। ସହତ୍ଥାତି କରଣତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ସହତ୍ଥେନା’’ତି। ଲକ୍ଖଣୱଚନଞ୍ହେତଂ, ତସ୍ମା ଯେନ କେନଚି ସରୀରାୱଯୱେନାତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନାହ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ହରିତଙ୍କାନୀତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ଅସନ୍ତେ ହାରକେତି ଏତ୍ଥ ପଦାନଂ ଅନ୍ତୋଗଧାୱଧାରଣତୋ ଅୱଧାରଣତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ‘‘ଅସନ୍ତେଯେୱା’’ତିଆଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଇମାନି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଏଳକଲୋମାନି ତିଯୋଜନଂ ଅତିକ୍କାମିତାନି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାନୀ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୭୩) ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତିକପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଅତିରେକତିଯୋଜନେ ଅତିରେକତିଯୋଜନସଞ୍ଞିୱେମତିକଊନକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିୟାନି। ୱାସାଧିପ୍ପାଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ହରଣେତି ଯତ୍ଥ ଗତୋ, ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନଂ ୱା ପଚ୍ଚଯାଦୀନଂ ୱା ଅଲାଭେନ ତତୋ ପରଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ହରଣେ, ତତୋପି ଅଞ୍ଞତ୍ଥାତି ଏୱଂ ଯୋଜନସତମ୍ପି ହରଣେ ଅନାପତ୍ତି। ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱା ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ୱାତି ଚୋରେହି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱା ୱିନଯକମ୍ମକତଂ ୱା। କତଭଣ୍ଡନ୍ତି କତଂ ଭଣ୍ଡଂ କମ୍ବଲକୋଜୱସନ୍ଥତାଦି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅନ୍ତମସୋ ସୁତ୍ତକେନ ବଦ୍ଧମତ୍ତମ୍ପି। ତେନାହ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ’’ତିଆଦି। ଯୋ ପନ ତନୁକପତ୍ତତ୍ଥୱିକନ୍ତରେ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୭୫) ୱା ଆଯୋଗଅଂସବଦ୍ଧକକାଯବନ୍ଧନାଦୀନଂ ଅନ୍ତରେସୁ ୱା ପିପ୍ଫଲିକାଦୀନଂ ମଲରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ସିପାଟିକାଯଂ ୱା ଅନ୍ତମସୋ ୱାତାବାଧିକୋ କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦେପି ଲୋମାନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି , ଆପତ୍ତିଯେୱ। ସୁତ୍ତକେନ ପନ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପକ୍ଖିତ୍ତଂ କତଭଣ୍ଡଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି, ୱେଣିଂ କତ୍ୱା ହରତି, ଇଦଂ ନିଧାନମୁଖଂ ନାମ, ଆପତ୍ତିଯେୱ।

ପଠମପ୍ପଟିଲାଭୋତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଏଳକଲୋମାନଂ ପଠମୁପ୍ପତ୍ତି। ଏତେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନନିସ୍ସଟ୍ଠପଟିଲଦ୍ଧାନଂ ପଟିକ୍ଖେପୋ। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଯାନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୭୨) ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ରଥାଦିକେ ୱା ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠିଆଦୀସୁ ୱା ସାମିକସ୍ସ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେୱ ‘‘ହରିସ୍ସତୀ’’ତି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ଅଗଚ୍ଛନ୍ତେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସଚେ ପନ ଅଗଚ୍ଛନ୍ତେ ରଥାଦିମ୍ହି ୱା ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠିଆଦୀସୁ ୱା ଠପେତ୍ୱା ଆରୋହିତ୍ୱା ସାରେତି, ହେଟ୍ଠା ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚୋଦେତି, ପକ୍କୋସନ୍ତୋ ୱା ଅନୁବନ୍ଧାପେତି, ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀ’’ତି (ପାରା। ୫୭୫) ୱଚନତୋ ଅନାପତ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଯାନେ’’ତି ଇମିନା ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଚେ ଯାନେ ପକ୍ଖିପତି, ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତି ନାମାତି ଦସ୍ସେତି। ଅହରଣପଚ୍ଚାହରଣନ୍ତି ହରଣପଚ୍ଚାହରଣାନମଭାୱୋ।

ଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଏଳକଲୋମଧୋୱାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସକ୍କେସୂତି ‘‘ସକ୍ଯା ୱତ, ଭୋ କୁମାରା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୬୭) ଉଦାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ସକ୍ଯା’’ତି ଲଦ୍ଧନାମାନଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୁଳ୍ହିସଦ୍ଦେନ ‘‘ସକ୍କା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ସକ୍କେସୁ ଜନପଦେ। ଛଦ୍ଦଗ୍ଗିଯା ନାମ ପଣ୍ଡୁକଲୋହିତକାଦଯୋ ଛମ୍ପୂଲକା, ତେସଂ ସିସ୍ସା ଚ।

ଏଳକଲୋମଧୋୱାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଜାତରୂପସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ରଜତନ୍ତି ନ କେୱଲଂ ରୂପିୟମେୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, ଅଥ ଖୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱୋହାରଗମନୀଯଂ କହାପଣାଦି ଚ ଏତଂ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ କହାପଣୋତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୩-୫୮୪) ସୁୱଣ୍ଣମଯୋ ୱା ରୂପିୟମଯୋ ୱା ପାକତିକୋ ୱା। ଲୋହମାସକୋ ନାମ ତମ୍ବଲୋହାଦୀହି କତମାସକୋ। ଦାରୁମାସକୋ ନାମ ସାରଦାରୁନା ୱା ୱେଳୁପେସିକାଯ ୱା ଅନ୍ତମସୋ ତାଲପଣ୍ଣେନପି ରୂପଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତମାସକୋ। ଜତୁମାସକୋ ନାମ ଲାଖାଯ ୱା ନିୟ୍ୟାସେନ ୱା ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କତମାସକୋ। ‘‘ଯେ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ପନ ପଦେନ ଯୋ ଯୋ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଜନପଦେ ଯଦା ଯଦା ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅନ୍ତମସୋ ଅଟ୍ଠିମଯୋପି ଚମ୍ମମଯୋପି ରୁକ୍ଖଫଲବୀଜମଯୋପି ସମୁଟ୍ଠାପିତରୂପୋପି ଅସମୁଟ୍ଠାପିତରୂପୋପି ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଗହିତୋ। ତଦେୱାତି ଜାତରୂପରଜତମେୱ। ହିରଞ୍ଞଂ ନାମ କହାପଣୋ।

‘‘ସାଦିଯତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି ‘‘ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ ହୋତୀ’’ତି। ନ କେୱଲଂ କାଯୱାଚାହି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ମନସାପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘କାଯୱାଚାହୀ’’ତିଆଦି। ସଚେ ପନ କାଯୱାଚାହି ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନ ଅଧିୱାସେତି, କାଯୱାଚାହି କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅକରଣତୋ ଅକିରିଯସମୁଟ୍ଠାନଂ କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ମନୋଦ୍ୱାରେ ପନ ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି।

ଏକୋ ସତଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୩-୫୮୪) ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ପାଦମୂଲେ ଠପେତି ‘‘ତୁଯ୍ହିଦଂ ହୋତୂ’’ତି, ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ନଯିଦଂ କପ୍ପତୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପତି। ଉପାସକୋ ‘‘ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ମଯା ତୁମ୍ହାକ’’ନ୍ତି ଗତୋ, ଅଞ୍ଞୋ ତତ୍ଥ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛତି ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଇଦ’’ନ୍ତି। ଯଂ ତେନ ଚ ଅତ୍ତନା ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ

ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ସୋ ଚେ ୱଦତି ‘‘ଗୋପେସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ, ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେଥା’’ତି, ସତ୍ତଭୂମିକମ୍ପି ପାସାଦଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ‘‘ଇଧ ନିକ୍ଖିପାହୀ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାୱତା କପ୍ପିଯଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିଯଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ ହୋତି, ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ରକ୍ଖନ୍ତେନ ୱସିତବ୍ବଂ। ସଚେ କିଞ୍ଚି ୱିକ୍କାଯିକଭଣ୍ଡଂ ପତ୍ତଂ ୱା ଚୀୱରଂ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ‘‘ଇଦଂ ଗହେସ୍ସଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଉପାସକ, ଅତ୍ଥି ଅମ୍ହାକଂ ଇମିନା ଅତ୍ଥୋ, ୱତ୍ଥୁ ଚ ଏୱରୂପଂ ନାମ ସଂୱିଜ୍ଜତି, କପ୍ପିଯକାରକୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ସୋ ୱଦତି ‘‘ଅହଂ କପ୍ପିଯକାରକୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଦେଥା’’ତି, ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଠପିତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ‘‘ଇମଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱମ୍ପି କପ୍ପିଯଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିଯଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଠିତମେୱ ହୋତି। ସୋ ଚେତଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ଦେତି, ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ଅଧିକଂ ଗଣ୍ହାତି, ‘‘ନ ମଯଂ ତୱ ଭଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହାମ, ନିକ୍ଖମାହୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ।

ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେୟେୱନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ରୂପିଯଂ ନାମ ଅକପ୍ପିଯଂ, ତସ୍ମା ‘‘ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତମତ୍ତମେୱ, ନ ତେନ କିଞ୍ଚି କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ଚେତାପିତଂ, ତସ୍ମା ଉପାଯେନ ପରିଭୋଗଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେୟେୱ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ତେଲାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ସୋତି ଯୋ ଗହଟ୍ଠୋ ‘‘ସପ୍ପି ୱା ତେଲଂ ୱା ୱଟ୍ଟତି ଉପାସକା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ। ଅଞ୍ଞେନ ଲଭିତ୍ୱାତି ଭିକ୍ଖୁନା ୱା ଆରାମିକେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଲଭିତ୍ୱା। ତତୋ ନିବ୍ବତ୍ତରୁକ୍ଖଚ୍ଛାଯାପୀତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁନା ଆହଟବୀଜତୋ ନିବ୍ବତ୍ତରୁକ୍ଖପରିଚ୍ଛେଦେନ ଠିତଚ୍ଛାଯାପି, ପରିଚ୍ଛେଦାତିକ୍କନ୍ତା ପନ ଆଗନ୍ତୁକତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି। ନୋ ଚେ ଛଡ୍ଡେତୀତି ଅଥ ନେୱ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ନ ଛଡ୍ଡେତି, ‘‘କିଂ ମଯ୍ହଂ ଇମିନା ବ୍ଯାପାରେନା’’ତି ଯେନକାମଂ ପକ୍କମତି। ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ‘‘ଯୋ ନ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ନ ଦୋସାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ନ ମୋହାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ନ ଭଯାଗତିଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଛଡ୍ଡିତାଛଡ୍ଡିତଞ୍ଚ ଜାନେଯ୍ଯା’’ତି (ପାରା। ୫୮୪) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପଞ୍ଚଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋତି ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ରୂପିଯଛଡ୍ଡକଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ଯା’’ତିଆଦିନା ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତାଯ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋ।

ଅନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଗୂଥଂ ୱିଯ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବନ୍ତି ପତିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ନିମିତ୍ତଂ ଅକତ୍ୱା ଗୂଥଂ ୱିଯ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ, ଅକ୍ଖୀନି ନିମୀଲେତ୍ୱାୱ ନଦିଯା ୱା ପପାତେ ୱା ୱନଗହନେ ୱା ଗୂଥଂ ୱିଯ ଅନପେକ୍ଖେନ ପତିତୋକାସଂ ଅସମନ୍ନାହରନ୍ତେନ ପାତେତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ଗୂଥଂ ୱିଯ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ରୂପିଯସଞ୍ଞିୱେମତିକଅରୂପିଯସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ଅରୂପିଯେ ରୂପିଯସଞ୍ଞିନୋତି ଖରପତ୍ତାଦୀସୁ ସୁୱଣ୍ଣାଦିସଞ୍ଞିନୋ। ରତନସିକ୍ଖାପଦନଯେନାତି ‘‘ଅଜ୍ଝାରାମେ ୱା ଅଜ୍ଝାୱସଥେ ୱା’’ତି (ପାଚି। ୫୦୫) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତୱିଧିନା।

ଜାତରୂପସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ରୂପିଯସଂୱୋହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କତାଦିୱସେନାତି କତଅକତକତାକତୱସେନ। ସୁୱଣ୍ଣାଦିଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁ ଇଧ ରୂପିଯଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଜାତରୂପରଜତପରିୱତ୍ତନ’’ନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘‘ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେନ ହୀ’’ତିଆଦି। ପରିୱତ୍ତନନ୍ତି ସାଦିତରୂପିଯସ୍ସ ପରିୱତ୍ତନଂ। ପୁରିମନଯାନୁସାରେନାତି ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ନାନପ୍ପକାରକଂ ରୂପିଯସଂୱୋହାରଂ ସମାପଜ୍ଜିଂ, ଇଦଂ ମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୮୯)।

ରୂପିଯସଂୱୋହାରୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ପଟିଗ୍ଗହିତପରିୱତ୍ତନେ ଦୋସଂ ଅଦିସ୍ୱା ରୂପିଯପରିୱତ୍ତନେ। ତସ୍ସ ୱାତି ପରିୱତ୍ତିତସ୍ସ ୱା। ଧନସ୍ସ ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ମୂଲଧନସ୍ସ ୱା । ଅତ୍ତନୋ ୱା ହି ଅରୂପିଯେନ ପରସ୍ସ ରୂପିଯଂ ଚେତାପେଯ୍ଯ, ଅତ୍ତନୋ ୱା ରୂପିଯେନ ପରସ୍ସ ଅରୂପିଯଂ, ଉଭଯଥାପି ରୂପିଯସଂୱୋହାରୋ କତୋୱ ହୋତୀତି।

ରୂପିଯସଂୱୋହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। କଯୱିକ୍କଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ରୂପିଯସଂୱୋହାରସ୍ସ ପନ ହେଟ୍ଠାସିକ୍ଖାପଦେନ ଗହିତତ୍ତା କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡାନମେୱେତ୍ଥ ଗହଣନ୍ତି ଆହ ‘‘ଚୀୱରାଦୀନ’’ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଚୀୱରାଦୀନଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡାନନ୍ତି ଅନ୍ତମସୋ ଦସିକସୁତ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯାନଂ ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡାନଂ। କଯଂ ନାମ ପରଭଣ୍ଡସ୍ସ ଗହଣଂ। ୱିକ୍କଯଂ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡସ୍ସ ଦାନଂ। ତେନାହ ‘‘ଇମିନା ଇମଂ ଦେହୀ’’ତିଆଦି। ପରସ୍ସାତି ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ସହଧମ୍ମିକେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ନାନପ୍ପକାରକଂ କଯୱିକ୍କଯଂ ସମାପଜ୍ଜିଂ, ଇଦଂ ମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ, ଇମାହଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ’’ତିଆଦିନା (ପାରା।

୫୯୫) ନଯେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ତେନାହ “ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୱସେନା”ତିଆଦି। ନନୁ ଚେତ୍ଥ ଚୀୱରଧୋୱନେ ୱା କେସଚ୍ଛେଦନେ ୱା ଭୂମିସୋଧନାଦିନୱକମ୍ମେ ୱା ପରଭଣ୍ଡଂ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଆହ “ଅସନ୍ତେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଦେସେତବ୍ବମେୱା”ତି। ଯଥା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁମ୍ହି ପରିଭୁତ୍ତେ ୱା ନଟ୍ଠେ ୱା ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଦେସେତି, ଏୱଂ ଇଧାପି ଦେସେତବ୍ବମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇଦଂଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥୀତି ଇଦଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ତେଲଂ ୱା ସପ୍ପି ୱା ଅମ୍ହାକଂ ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ଅତ୍ଥୋତି ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ତଦଞ୍ଞେନ ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତକେନ ଅତ୍ଥୋ। “ରୂପିଯସଂୱୋହାରେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱା”ତି ଇମିନା “ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ ଅକଯୱିକ୍କଯେ କଯୱିକ୍କଯସଞ୍ଞିନୋ ଚ ୱେମତିକସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍କଟ”ନ୍ତି ଇମଂ ନଯମତିଦିସତି।

କଯୱିକ୍କଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏଳକଲୋମୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ପତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅୱିକପ୍ପିତୋତି “ଇମଂ ପତ୍ତଂ ତୁଯ୍ହଂ ୱିକପ୍ପେମୀ”ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅୱିକପ୍ପିତୋ। ଅଡ୍ଢାଳ୍ହକୋଦନଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ମଗଧନାଳିଯା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତଣ୍ଡୁଲନାଳୀନଂ ଓଦନଂ ଗଣ୍ହାତି। “ମଗଧନାଳି ନାମ ଅଡ୍ଢତେରସପଲା ହୋତୀ”ତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। “ସୀହଳଦୀପେ ପକତିନାଳି ମହନ୍ତା, ଦମିଳନାଳି ଖୁଦ୍ଦକା, ମଗଧନାଳି ପମାଣଯୁତ୍ତା, ତାଯ ମଗଧନାଳିଯା ଦିଯଡ୍ଢନାଳି ଏକା ସୀହଳନାଳି ହୋତୀ”ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୦୨) ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁତ୍ତଣ୍ଡୁଲନ୍ତି ପାକତୋ ଉକ୍କନ୍ତଂ ତଣ୍ଡୁଲଂ ଉତ୍ତଣ୍ଡୁଲଂ, ନ ଉତ୍ତଣ୍ଡୁଲଂ ଅନୁତ୍ତଣ୍ଡୁଲଂ। ସବ୍ବସମ୍ଭାରସଙ୍ଖତୋତି ଜୀରକାଦିସବ୍ବସମ୍ଭାରେହି ସଙ୍ଖତୋ। ଆଲୋପସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଭାଗପ୍ପମାଣଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଆଲୋପସ୍ସ ଅନୁରୂପବ୍ୟଞ୍ଜନଂ।

ଏୱଂ ଉକ୍କଟ୍ଠପତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ମଜ୍ଝିମୋମକାନି ଦସ୍ସେତୁଂ “ଉକ୍କଟ୍ଠୋ”ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାଯଂ ନଯୋ – ସଚେ ନାଳିକୋଦନାଦି ସବ୍ବମ୍ପି ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ହେଟ୍ଠିମରାଜିସମଂ ତିଟ୍ଠତି, ଅଯଂ ମଜ୍ଝିମୋ ନାମ ପତ୍ତୋ। ସଚେ ତଂ ରାଜିଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଥୂପୀକତଂ ତିଟ୍ଠତି, ଅଯଂ ମଜ୍ଝିମୋମକୋ ନାମ ପତ୍ତୋ। ସଚେ ତଂ ରାଜିଂ ନ ସମ୍ପାପୁଣାତି, ଅନ୍ତୋଗଧମେୱ ହୋତି, ଅଯଂ ମଜ୍ଝିମୁକ୍କଟ୍ଠୋ ନାମ ପତ୍ତୋ। ସଚେ ପତ୍ତୋଦନାଦି ସବ୍ବମ୍ପି ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ହେଟ୍ଠିମରାଜିସମଂ ତିଟ୍ଠତି, ଅଯଂ ଓମକୋ ନାମ ପତ୍ତୋ। ସଚେ ତଂ ରାଜିଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଥୂପୀକତଂ ତିଟ୍ଠତି, ଅଯଂ ଓମକୋମକୋ ନାମ ପତ୍ତୋ। ସଚେ ତଂ ରାଜିଂ ନ ସମ୍ପାପୁଣାତି, ଅନ୍ତୋଗଧମେୱ ହୋତି, ଅଯଂ ଓମକୁକ୍କଟ୍ଠୋ ନାମ ପତ୍ତୋତି। ତେନାହ “ତେସମ୍ପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ”ତି।

ଇଦାନି ତେସୁ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନାନଧିଟ୍ଠାନାୱିକପ୍ପନୁପଗେ ଦସ୍ସେତୁଂ “ଇଚ୍ଚେତେସୂ”ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଉକ୍କଟ୍ଠୁକ୍କଟ୍ଠୋତି ଉକ୍କଟ୍ଠତୋ ଉକ୍କଟ୍ଠୋ। ତତୋ ହି ସୋ “ଅପତ୍ତୋ”ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଓମକୋମକୋତି ଓମକତୋ ଓମକୋ। ତତୋ ହି ସୋ “ଅପତ୍ତୋ”ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଏତେ ପନ ଭାଜନପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା, ନ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗା ନ ୱିକପ୍ପନୁପଗା, ଇତରେ ପନ ସତ୍ତ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱା ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା। ତେନାହ “ସେସା ସତ୍ତ ପତ୍ତା ପମାଣଯୁତ୍ତା ନାମା”ତି।

ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ସତ୍ତ ପତ୍ତା ପମାଣଯୁତ୍ତା, ତସ୍ମା। ସମଣସାରୁପ୍ପେନ ପକ୍କନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଯୋପତ୍ତୋ ପଞ୍ଚହି ପାକେହି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୦୮) ପକ୍କୋ ସମଣସାରୁପ୍ପେନ ପକ୍କୋ ହୋତି, ମତ୍ତିକାପତ୍ତୋ ଦ୍ୱୀହି ପାକେହି। ସଚେ ଏକୋ ପାକୋ ଊନୋ ହୋତି, ନ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗୋ। ଯଥା ଚ ସମଣସାରୁପ୍ପେନ ପକ୍କୋଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗୋ, ତଥା ଉଭୋପି ଯଂ ମୂଲଂ ଦାତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ଦିନ୍ନେଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗା। ଯଦି ପନ ଅପ୍ପକମ୍ପି ଅଦିନ୍ନଂ ହୋତି, ନ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗା। ତେନାହ “ସଚେ ପନା”ତିଆଦି। “କାକଣିକମତ୍ତଂ ନାମ ଦିଯଡ୍ଢୱୀହୀ”ତି ୱଦନ୍ତି। ସଚେପି ପତ୍ତସାମିକୋ ୱଦତି “ଯଦା ତୁମ୍ହାକଂ ମୂଲଂ ଭୱିସ୍ସତି, ତଦା ଦସ୍ସଥ, ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜଥା”ତି, ନେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗୋ ହୋତି। ପାକସ୍ସ ହି ଊନତ୍ତା ପତ୍ତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ମୂଲସ୍ସ ସକଲସ୍ସ ୱା ଏକଦେସସ୍ସ ୱା ଅଦିନ୍ନତ୍ତା ସକଭାୱଂ ନ ଉପେତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସେୱ ସନ୍ତକୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ପାକେ ଚ ମୂଲେ ଚ ନିଟ୍ଠିତେଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗୋ ହୋତି। ଯୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗୋ, ସ୍ୱେୱ ୱିକପ୍ପନୁପଗୋ ଚ। ତେନାହ “ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରନ୍ତେନା”ତିଆଦି। ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରନ୍ତେନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବୋତି ପୁରାଣପତ୍ତଂ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରନ୍ତେନ ନୱୋ ପତ୍ତୋ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଠପେତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କଙ୍ଗୁସିତ୍ଥନ୍ତି ସତ୍ତନ୍ନଂ ଧଞ୍ଞାନଂ ଲାମକଧଞ୍ଞସିତ୍ଥନ୍ତି ଆହ “କଙ୍ଗୁସିତ୍ଥନିକ୍ଖମନମତ୍ତେନ ଛିଦ୍ଦେନା”ତି।

ପଉସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅସ୍ସାତି ଇମସ୍ସ ପଉସ୍ସ। ତେନ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନାତି ତେନ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନ ପଉେନ ଉପଲକ୍ଖିତୋ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନୋ ହି ପଉୋ ଏତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଭାୱେନ ଗହିତୋ। ତେନେୱାହ ''ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣେ କରଣୱଚନ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତସ୍ସାତି କଞ୍ଚି ପକାରଂ ପଉସ୍ସ। ଲକ୍ଖୀୟତେ ଅନେନାତି ଲକ୍ଖଣଂ, ତସ୍ମିଂ କରଣୱଚନଂ, ତତିୟାୱିଭତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ପକାରୋ''ତି ଚ ସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଭେଦକୋ ୱିସେସୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ତଥା ହି ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନ ପଉେନାତି ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁଭାୱସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନପଉଭାୱୋ ପକାରୋ, ତଂ ଭିକ୍ଖୁ ଆପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ପଉୋ ଲକ୍ଖଣଂ। ଯଦି ଅପରିପୁଣ୍ଣପଞ୍ଚବନ୍ଧନୋ ପଉୋ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନୋ ନାମ ହୋତି, ଅଥ କସ୍ମା ଇମସ୍ସ ପଦଭାଜନିୟଂ ଅବନ୍ଧନୋପି ୱୁତ୍ତୋତି ଆହ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ୱାକ୍ୟୋପଞ୍ଞାସେ। ବନ୍ଧନୋକାସେ ସତି ୱା ଅସତି ୱା ବନ୍ଧନୱିରହିତୋ ପଉୋ ଅବନ୍ଧନୋ, ପଞ୍ଚବନ୍ଧନାନଂ ଓକାସୋ ଅସ୍ସାତି ପଞ୍ଚବନ୍ଧନୋକାସୋ। ଅପଉୋତି ପଉୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ପାକତିକଂ କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନେ କାରଣୱଚନଂ। ତେନାହ ''ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି।

ବନ୍ଧନଞ୍ଚ ନାମେତଂ ଯସ୍ମା ବନ୍ଧନୋକାସେ ସତି ହୋତି, ଅସତି ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ, ବନ୍ଧନୱିଧିଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯସ୍ମିଂ ପନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ମୁଖୱଟ୍ଟିସମୀପେ ପନ ପଉୱେଧକେନ ୱିଜ୍ଝିୟମାନେ କପାଲସ୍ସ ବହଲତ୍ତା ଭିଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ହେଟ୍ଠା ୱିଜ୍ଝିତବ୍ବୋ। ତେନାହ ''ହେଟ୍ଠିମପରିଯନ୍ତେ''ତିଆଦି। ସୁଖୁମଂ ୱା ଛିଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତବ୍ବୋତି ସୁଖୁମେ ଛିଦ୍ଦେ ତିପୁପଟ୍ଟାଦୀହି ପୟୋଜନଂ ନତ୍ଥି, ସୁତ୍ତଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱାୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ନ କେୱଲଂ ତିପୁସୁତ୍ତକାଦିନାୱ ବନ୍ଧିତବ୍ବୋତି ଆହ ''ଫାଣିତ''ନ୍ତିଆଦି। ଫାଣିତଂ ଝାପେତ୍ୱା ପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନାତି ପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଫାଣିତଂ ପଚିତ୍ୱା ତଥାପକ୍କେନ ପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବୋତି ''ଅୟଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ପଉୋ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନ ପଉେନ ଚେତାପିତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୋ, ଇମାହଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ''ତି (ପାରା। ୬୧୩) ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବୋ। ତେନାହ ''ନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତେନା''ତିଆଦି। ସମ୍ମତେନାତି –

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପଉକଲ୍ଲଂ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଉଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନ୍ନେୟ୍ୟ, ଏସା ଞତ୍ତି । ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ସଙ୍ଘୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଉଗ୍ଗାହାପକଂ ସମ୍ମନତି, ଯସ୍ସାୟସ୍ମତୋ ଖମତି ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଉଗ୍ଗାହାପକସ୍ସ ସମ୍ମୁତି, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ। ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେୟ୍ୟ। ସମ୍ମତୋ ସଙ୍ଘେନ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଉଗ୍ଗାହାପକୋ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏୱମେତଂ ଧାରୟାମୀ''ତି (ପାରା। ୬୧୪) –

ଏୱଂ ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତାୟ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚାୟ ସମ୍ମତେନ। ପଉସ୍ସ ୱିଜ୍ଜମାନଗୁଣଂ ୱତ୍ୱାତି ''ଅୟଂ, ଭନ୍ତେ, ପଉୋ ପମାଣୟୁତ୍ତୋ ସୁନ୍ଦରୋ ଥେରାନୁରୂପୋ''ତିଆଦିନା (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୧୫) ୱିଜ୍ଜମାନାନିସଂସଂ ୱତ୍ୱା। ପଉପରିୟନ୍ତୋତି ପରିୟନ୍ତେ ଠିତପଉୋ। ଅଦେସେତି ମଞ୍ଚପୀଠଛତ୍ତନାଗଦନ୍ତକାଦିକେ ଅଦେସେ। ପଉସ୍ସ ହି ନିକ୍ଖିପନଦେସୋ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଧାରକ''ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତୋୟେୱ। ଅପରିଭୋଗେନାତି ୟାଗୁରନ୍ଧନରଜନପଚନାଦିନା ଅୟୁତ୍ତପରିଭୋଗେନ। ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପନ ବ୍ୟାଧିମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ଅସତି ମତ୍ତିକାୟ ଲିମ୍ପିତ୍ୱା ୟାଗୁଂ ପଚିତୁଂ, ଉଦକଂ ୱା ତାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦେତି। ସଚେ ପନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ ୱା ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱରପଉଂ ଠପେତ୍ୱା ''ଅୟଂ ମୟ୍ହଂ ସାରୁପ୍ପୋ, ଅୟଂ ଥେରସ୍ସା''ତି ଗଣ୍ହାତି, ୱଟ୍ଟତି। ଅଞ୍ଞୋ ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଉଂ ଦେତି, ୱଟ୍ଟତି। ''ମୟ୍ହମେୱ ପଉଂ ଆହରା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି।

ଞାତକପୱାରିତେତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନେୱ ୱଟ୍ଟତି, ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ପନ ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନାପି। ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ ''ୱଦ, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଚୟେନା''ତି ଏୱଂ ଅକତଟ୍ଠାନେ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି।

ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଉଗ୍ଗହିତକଂ କତ୍ୱା, ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସୟମେୱ ଗହେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେପି ଅନାପତ୍ତିକତା ଚେତ୍ଥ ଅନଜ୍ଝୋହରଣୀୟତଂ ଆପନ୍ନତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା ଏତେନ ଇଦଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତୀତି ଆହ ''ତାନି ହୀ''ତିଆଦି। ଭିସକ୍କସ୍ସ ଇମାନି ତେନ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାତି ଭେସଜ୍ଜାନି,

ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ସପ୍ପାଯାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନାହ ‘‘ଭେସଜ୍ଜକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତୁ ୱା, ମା ୱା, ଏୱଂ ଲଦ୍ଧୱୋହାରାନୀ’’ତି। ଇଦାନି ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ସପ୍ପିନୱନୀତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସପ୍ପି ନାମ ଗୱାଦୀନ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅଜିକାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ‘‘ଯେସଂ ମଂସଂ କପ୍ପତୀ’’ତି ଇମିନା ପାକଟେହି ଗୋଅଜିକାଦୀହି ଅଞ୍ଞାନିପି ମିଗରୋହିତାଦୀନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଯେସଞ୍ହି ଖୀରଂ ଅତ୍ଥି, ସପ୍ପିପି ତେସଂ ଅତ୍ଥିଯେୱ। ତଂ ପନ ସୁଲଭଂ ୱା ହୋତୁ, ଦୁଲ୍ଲଭଂ ୱା, ଅସଂମୋହତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ମକ୍ଖିକାମଧୁମେୱାତି ଖୁଦ୍ଦକଭମରମଧୁକରୀହି ତୀହି ମକ୍ଖିକାହି କତଂ ମଧୁମେୱ। ଉଚ୍ଛୁରସନ୍ତି ସୁଦ୍ଧୋଦକସମ୍ଭିନ୍ନାନଂ ୱସେନ ଦୁୱିଧମ୍ପି ଉଚ୍ଛୁରସଂ। ‘‘ଅଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋଦକ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୮୪) ପନ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ଅଗିଲାନସ୍ସ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଅୱତ୍ଥୁକପକ୍କା ୱା’’ତି ଇମିନା ସୱତ୍ଥୁକପକ୍କା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ପନ ‘‘ଏତଂ ସୱତ୍ଥୁକପକ୍କଂ ୱଟ୍ଟତି, ନୋ ୱଟ୍ଟତୀତି ପୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ଉଚ୍ଛୁଫାଣିତଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ନୋୱଟ୍ଟନକଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୬୨୩) ୱୁତ୍ତଂ। ଉଚ୍ଛୁୱିକତୀତି ଉଚ୍ଛୁମ୍ହା ନିବ୍ବତ୍ତା ରସଲସିକାଦିକା। ପକତତ୍ତାନଂ ପଟିନିଦ୍ଦେସତ୍ତା ତଂ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ତେନ ପକତାନଂ ଭେସଜ୍ଜାନଂ ଏୱ ଗହଣଂ, ନ ତେସଂ ୱତ୍ଥୂନନ୍ତି ଆହ ‘‘ତାନି ଭେସଜ୍ଜାନୀ’’ତିଆଦି। ନ ତେସଂ ୱତ୍ଥୂନୀତି ତେସଂ ସପ୍ପିଆଦୀନଂ କାରଣାନି ଖୀରାଦୀନି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱସାତେଲନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୩) ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଚ୍ଛୱସଂ ମଚ୍ଛୱସଂ ସୁସୁକାୱସଂ ସୂକରୱସଂ ଗଦ୍ରଭୱସ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୬୨) ଏୱଂ ଅନୁଞ୍ଞାତୱସାନଂ ତେଲଂ। ଯାନୀତି ଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଚ୍ଛୱସଂ ମଚ୍ଛୱସଂ ସୁସୁକାୱସଂ ସୂକରୱସଂ ଗଦ୍ରଭୱସଂ କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ କାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ ତେଲପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ତେଲତ୍ଥଂ ୱସାପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ୱସାତେଲଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କାଲେତି ପୁରେଭତ୍ତଂ। ସଂସଟ୍ଠନ୍ତି ପରିସ୍ସାୱିତଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତସ୍ମା। ‘‘ଅଚ୍ଛୱସ’’ନ୍ତି ୱଚନେନ ଠପେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସୱସଂ ସବ୍ବେସଂ ଅକପ୍ପିଯମଂସାନଂ ୱସାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ଠପେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସୱସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସାମଂ ପଚିତ୍ୱାତି କାଲେଯେୱ ସାମଂ ପଚିତ୍ୱା। ନିବ୍ବଟ୍ଟିତତେଲମ୍ପୀତି କାଲେଯେୱ ଅତ୍ତନା ୱିୱେଚିତତେଲମ୍ପି। ତିୱିଧମ୍ପି ଚେତଂ କାଲେଯେୱ ୱଟ୍ଟତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ‘‘କାଲେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ କାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ, ତଂ ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପନ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ୱା କାତୁଂ ୱା ନ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ‘‘ୱିକାଲେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱିକାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ ୱିକାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ, ତଂ ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ତିଣ୍ଣଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। କାଲେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱିକାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ ୱିକାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ, ତଂ ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁକ୍କଟାନଂ। କାଲେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ ୱିକାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ, ତଂ ଚେ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୨୬୨)। ‘‘ସତ୍ତାହଂ ନିରାମିସପରିଭୋଗେନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇମିନା ପନ ‘‘କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ ନିପ୍ପକ୍କଂ କାଲେ ସଂସଟ୍ଠଂ ତେଲପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ନିରାମିସପରିଭୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଯଂ ପନେତ୍ଥ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୩) ସୁଖୁମରଜସଦିସଂ ମଂସଂ ୱା ନ୍ହାରୁ ୱା ଅଟ୍ଠି ୱା ଲୋହିତଂ ୱା ହୋତି, ତଂ ଅବ୍ବୋହାରିକଂ। ସଚେ ପନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ତାଯ ପଟିଗ୍ଗହିତୱସାଯ ତେଲଂ କତ୍ୱା ଦେତି, ତଂ କଥନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନା’’ତିଆଦି। ତଦହୂତି ଯସ୍ମିଂ ଅହନି ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତଦହୁ। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ସତ୍ତାହଂ ନିରାମିସମେୱ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ରାପି ଅବ୍ବୋହାରିକଂ ଅବ୍ବୋହାରିକମେୱ। ଯାୱକାଲିକୱତ୍ଥୂନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଯାୱକାଲିକୱତ୍ଥୂନନ୍ତି ଯାୱକାଲିକଂ ୱତ୍ଥୁ ଏତେସନ୍ତି ଯାୱକାଲିକୱତ୍ଥୂନି, ତେସଂ, ଯାୱକାଲିକୱତ୍ଥୁମନ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ୱସାତେଲତୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ସପ୍ପିଆଦୀନଂ। ୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଖୀରାଦିକଂ ଯାୱକାଲିକଭୂତଂ ୱତ୍ଥୁଂ, ପଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ, ସାମଂପାକତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ନିବ୍ବଟ୍ଟିତସପ୍ପିଂ ୱାତି ଯାୱକାଲିକୱତ୍ଥୁତୋ ୱିୱେଚିତସପ୍ପିଂ ୱା। ଯଥା ତତ୍ଥ ଦଧିଗତଂ ୱା ତକ୍କଗତଂ ୱା ଖଯଂ ଗମିସ୍ସତି, ଏୱଂ ଝାପିତଂ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ନୱନୀତଂ ୱାତି ତକ୍କବିନ୍ଦୂନିପି ଦଧିଗୁଳିକାଯୋପି ଅପନେତ୍ୱା ସୁଧୋତନୱନୀତଂ ପଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ସାମଂପକ୍କାଭାୱତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଦି ସଯଂପଚିତସତ୍ତାହକାଲିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆମିସଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ତଂ ଆମିସଂ ସଯଂପଚିତସତ୍ତାହକାଲିକେନ ମିସ୍ସିତଂ ଅତ୍ତନୋ ଯାୱକାଲିକଭାୱଂ ସତ୍ତାହକାଲିକେନ ଗଣ୍ହାପେତି। ତଥା ଚ ଯାୱକାଲିକଂ ଅପକ୍କମ୍ପି ସଯଂପକ୍କଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ‘‘ତଂ ପନ ତଦହୁପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ସାମିସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ସଯଂପକ୍କସତ୍ତାହକାଲିକଂ ୱସାତେଲଂ, ସଯଂଭଜ୍ଜିତସାସପାଦିଯାୱଜୀୱିକୱତ୍ଥୂନଂ ତେଲଞ୍ଚ ସାମିସଂ ତଦହୁପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ନୱନୀତସପ୍ପୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

‘‘ଯାୱକାଲିକଆଦୀନି , ସଂସଟ୍ଠାନି ସହତ୍ତନା;

ଗାହାପଯନ୍ତି ସବ୍ଭାୱ’’ନ୍ତି ଚ;

‘‘ତେହେୱ ଭିକ୍ଖୂନା ପତ୍ତଂ, କପ୍ପତେ ଯାୱଜୀୱିକଂ;

ନିରାମିସଂୱ ସତ୍ତାହଂ, ସାମିସେ ସାମପାକତା’’ତି ଚ।

ଖୀରାଦିତୋତି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ତିଲାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ସାମିସାନିପୀତି ନ କେୱଲଂ ନିରାମିସାନେୱାତି ଅଧ୍ପୋ। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତତୋ ପନ ପଟ୍ଠାଯ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତିଯେୱ। ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେପି ଅନାପତ୍ତି ସୱତ୍ଥୁକାନଂ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ‘‘ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା’’ତି (ପାରା। ୬୨୨) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ପଚ୍ଛାଭତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତିଆଦି। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତକେହି କତଂ ପନ ଅବ୍ଭଞ୍ଜନାଦୀସୁ ଉପନେତବ୍ବଂ, ପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ଚ ଉଗ୍ଗହିତକେହି କତଂ। ଉଭଯେସମ୍ପି ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେପି ଅନାପତ୍ତି। ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେତି ସତ୍ତାହବ୍ଭନ୍ତରେ। ଅବ୍ଭଞ୍ଜନାଦୀନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ମୁଦ୍ଧନିତେଲଅରୁମକ୍ଖନଘରଧୂପନାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ‘‘ଇଦାନି ନ ମଯ୍ହଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣତ୍ଥାଯ ଭୱିସ୍ସତି, ଇଦଂ ସପ୍ପି ଚ ତେଲଞ୍ଚ ୱସା ଚ ମୁଦ୍ଧନିତେଲତ୍ଥଂ ୱା ଅବ୍ଭଞ୍ଜନତ୍ଥଂ ୱା ଭୱିସ୍ସତି, ମଧୁ ଅରୁମକ୍ଖନତ୍ଥଂ ୱା ଫାଣିତଂ ଘରଧୂପନତ୍ଥଂ ୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା।

କୋ ପନେତ୍ଥ ଯାୱକାଲିକଯାୱଜୀୱିକୱତ୍ଥୂସୁ ୱିସେସୋତି ଆହ ‘‘ଯାୱଜୀୱିକାନୀ’’ତିଆଦି। ଯାୱ ଅରୁଣସ୍ସ ଉଗ୍ଗମନା ତିଟ୍ଠତୀତି ସତ୍ତମଦିୱସେ କତତେଲଂ ସଚେ ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ତିଟ୍ଠତୀତି ଅଧ୍ପୋ। ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତସପ୍ପିଆଦୀନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତାୱ ମିଗରୋହିତାଦୀନଂ ସପ୍ପି ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତସପ୍ପି, ତଥା ନୱନୀତଂ, ନାଳିକେରନିମ୍ବକୋସମ୍ବକରମନ୍ଦସାସପଆଦୀନଂ ତେଲଂ ପନ ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତତେଲଂ, ତଥା ମଧୁକପୁପ୍ଫଫାଣିତଂ ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତଫାଣିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନ ସବ୍ବଂ ମଧୁକପୁପ୍ଫଫାଣିତଂ ଫାଣିତଗତିକନ୍ତି ଆହ ‘‘ସୀତୁଦକେନା’’ତିଆଦି। ସୀତୁଦକେନ କତନ୍ତି ମଧୁକପୁପ୍ଫାନି ସୀତୁଦକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫରସେ ଉଦକଗତେ ସତି ତଂ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା କତଂ। ‘‘ଫାଣିତଗତିକମେୱା’’ତି ଇମିନା ସତ୍ତାହକାଲିକନ୍ତି ଦସ୍ସେତି, ନ ପନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁନ୍ତି। ତସ୍ମା ସତ୍ତାହଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ସୀତୁଦକେନ କତଂ ମଧୁକପୁପ୍ଫଫାଣିତଂ ପୁରେଭତ୍ତଂ ସାମିସଂ ୱଟ୍ଟତି , ପଚ୍ଛାଭତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସତ୍ତାହଂ ନିରାମିସମେୱ, ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି। ସଚେ ପନ ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତଂ, ଯାୱକାଲିକଂ। ଖଣ୍ଡସକ୍ଖରଂ ପନ ଖୀରଜଲ୍ଲିକଂ ଅପନେତ୍ୱା ସୋଧେନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟତି, ଅମ୍ବଜମ୍ବୁପନସକଦଲିଖଜ୍ଜୁରିଚିଞ୍ଚାଦୀନଂ ସବ୍ବେସଂ ଯାୱକାଲିକଫଲାନଂ ଫାଣିତଂ ଯାୱକାଲିକମେୱାତି ଆହ ‘‘ଅମ୍ବଫାଣିତାଦୀନି ଯାୱକାଲିକାନୀ’’ତି।

କାଯିକପରିଭୋଗଂ ୱଟ୍ଟତୀତି କାଯସ୍ସ ୱା କାଯେ ଅରୁନୋ ୱା ମକ୍ଖନଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅଜ୍ଝୋହରିତୁଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯନ୍ତି ସତ୍ତାହାତିକ୍କନ୍ତଂ ଭେସଜ୍ଜଂ। ନିରପେକ୍ଖୋ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱାତି ଅନପେକ୍ଖୋ ସାମଣେରସ୍ସ ଦତ୍ୱା। ତନ୍ତି ଏୱଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ପୁନ ଲଦ୍ଧଭେସଜ୍ଜଂ। ଏୱଞ୍ହି ଦିନ୍ନଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ସଚେ ସୋ ସାମଣେରୋ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ୱା ଅନଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ୱା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦଦେଯ୍ଯ, ଗହେତ୍ୱା ନତ୍ଥୁକମ୍ମଂ ୱା କାତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଜଞ୍ଜଂ ୱା କଞ୍ଚି ପରିଭୋଗଂ। ତେନାହ ‘‘ଅଜ୍ଝୋହରିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସଚେ ସୋ ବାଲୋ ହୋତି, ଦାତୁଂ ନ ଜାନାତି, ଅଞ୍ଞେନ ଭିକ୍ଖୁନା ୱତ୍ତବ୍ବୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ତେ, ସାମଣେର, ଭେସଜ୍ଜ’’ନ୍ତି, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ଆହର, ଥେରସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି, ଏୱମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯାତି ସପ୍ପିଆଦିୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଚେୱ ସପ୍ପିପିଣ୍ଡାଦିୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଚ। ମିସ୍ସିତେସୁ ପନ ଏକଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭେସଜ୍ଜଂ ସତ୍ତାହାତିକ୍କନ୍ତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ, ଇମାହଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ’’ତି (ପାରା। ୬୨୩) ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସାଧାରଣପଞ୍ଞତ୍ତି। ସତ୍ତାହଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତେପି ଅତିକ୍କନ୍ତସଞ୍ଞିନୋ ଚେୱ ୱେମତିକସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ। ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଅନତିକ୍କନ୍ତସଞ୍ଞିନୋପି ୱେମତିକସ୍ସପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ, ତଥା ଅନଧିଟ୍ଠିତାୱିସ୍ସଜ୍ଜିତାନଟ୍ଠୱିନଟ୍ଠାଦଡ୍ଢାୱିଲୁତ୍ତେସୁ ଅଧିଟ୍ଠିତାଦିସଞ୍ଞିନୋ। ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହଂ ଅଧିଟ୍ଠିତେ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ, ନଟ୍ଠେ, ୱିନଟ୍ଠେ, ଦଡ୍ଢେ, ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ, ୱିସ୍ସାସେନ ଗହିତେ ଉମ୍ମତ୍ତକାଦୀନଞ୍ଚ ଅନାପତ୍ତି। ଆଚାରୱିପତ୍ତି। ସପ୍ପିଆଦୀନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତା, ଗଣନୁପଗତା, ସତ୍ତାହାତିକ୍କମୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି। କଥିନସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଅକିରିଯଂ, ନୋସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ, ଅଚିତ୍ତକଂ, ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ, କାଯକମ୍ମଂ, ୱଚୀକମ୍ମଂ, ତିଚିତ୍ତଂ, ତିୱେଦନଂ। ତେନାହ ‘‘ସେସଂ ଚୀୱରୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା)।

ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଚ୍ଛିମମାସସ୍ସପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଜେଟ୍ଠମୂଲପୁଣ୍ଣମାସିଯା ପଚ୍ଛିମପାଟିପଦଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ତାୱାତି ତାୱ ପରିମାଣେ କାଲେ। ଜେଟ୍ଠମୂଲପୁଣ୍ଣମାସିଯା ପଚ୍ଛିମପାଟିପଦଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା, ଇମସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚମାସେତି ଅଧ୍ପୋ। କାଲୋ ୱସ୍ସିକସାଟିକାଯାତିଆଦିନାତି

ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ସମୟୋ ୱସ୍ସିକସାଟିକାୟ, ଅଞ୍ଞେପି ମନୁସ୍ସା ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱରଂ ଦେନ୍ତୀ’’ତି (ପାରା। ୬୨୮) ଇମେସଂ ଗହଣଂ। ଦେଥ ମେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱରନ୍ତିଆଦିକାୟାତି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପନ ‘‘ଆହରଥ ମେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱରଂ, ପରିୱତ୍ତେଥ ମେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱରଂ, ଚେତାପେଥ ମେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱର’’ନ୍ତି ଇମେସଂ ଗହଣଂ। ଅଭନୋ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେସୁ ତଦୁଭୟଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କିଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ’’ତିଆଦି। ‘‘ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ପୁବ୍ବେ ଅଦେନ୍ତେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଯେ ପନ ପୁବ୍ବେପି ଦେନ୍ତି, ତେସୁ ୱତ୍ତଭେଦୋ ନତ୍ଥି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ‘‘ଯେ ମନୁସ୍ସା ପୁବ୍ବେପି ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱରଂ ଦେନ୍ତି, ଇମେ ପନ ସଚେପି ଅଭନୋ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତା ହୋନ୍ତି, ୱତ୍ତଭେଦୋ ନତ୍ଥି ତେସୁ ସତୁପ୍ପାଦକରଣସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୮)। ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞାତକଂ ଗହପତିଂ ୱା ଗହପତାନିଂ ୱା ଚୀୱରଂ ୱିଞ୍ଞାପେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମୟା, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୧୮) ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। ଇଦଂ ପନ ପକତିୟା ୱସ୍ସିକସାଟିକଦାୟକେସୁପି ହୋତିୟେୱ।

ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମଦ୍ଧମାସସ୍ସ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ଏତ୍ଥ ଜେଟ୍ଠମୂଲକାଳପକ୍ଖପୋସଥସ୍ସ ପଚ୍ଛିମପାଟିପଦଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମା, ଅୟମଦ୍ଧମାସୋ ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମଦ୍ଧମାସୋ ନାମ, ତସ୍ସ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ଅତ୍ଥୋ, ଅଦ୍ଧମାସସ୍ସ ପଠମପାଟିପଦଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କତ୍ତିକମାସସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଦିୱସୋ ନାମ ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକମାସସ୍ସ ପୁଣ୍ଣମା। ଏତ୍ତାୱତାତି ‘‘ମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନା ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱରଂ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ, ଅଦ୍ଧମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନନ୍ତି କତ୍ୱା ନିୱାସେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱକେନ ଗଣନେନ। ପରିୟେସନକ୍ଖେତ୍ତନ୍ତି ପରିୟେସନସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ମାସେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଅଲଦ୍ଧଂ ପରିୟେସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କରଣନିୱାସନକ୍ଖେତ୍ତମ୍ପୀତି କରଣକ୍ଖେତ୍ତଞ୍ଚେୱ ନିୱାସନକ୍ଖେତ୍ତଞ୍ଚ। ପି-ସଦ୍ଦେନ ପରିୟେସନକ୍ଖେତ୍ତଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଅଦ୍ଧମାସେ ପରିୟେସିତୁଂ, କାତୁଂ, ନିୱାସେତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି, ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂୟେୱ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯଂ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ ‘‘ଜେଟ୍ଠମୂଲପୁଣ୍ଣମାସିୟା ପଚ୍ଛିମପାଟିପଦଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ କାଳପକ୍ଖପୋସଥୋ, ଅୟମେକୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ ପରିୟେସନକ୍ଖେତ୍ତଞ୍ଚେୱ କରଣକ୍ଖେତ୍ତଞ୍ଚ। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଅନ୍ତରେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଅଲଦ୍ଧଂ ପରିୟେସିତୁଂ , ଲଦ୍ଧଂ କାତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି, ନିୱାସେତୁଂ, ଅଧିଟ୍ଠାତୁଞ୍ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୮) ୱଚନଂ ଦିସ୍ସତି, ତଂ ପମାଦଲିଖିତଂ ମାତିକାୟ ୱିରୋଧତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ‘‘ଅଦ୍ଧମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନନ୍ତି କତ୍ୱା ନିୱାସେତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୨୭) ହି ପାଠୋ। ସବ୍ବମ୍ପୀତି ପରିୟେସନଂ, କରଣଂ, ନିୱାସନଂ, ଅଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚାତି ସବ୍ବମ୍ପି। ଇମିନା ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସା ପରିୟେସନକରଣନିୱାସନାଧିଟ୍ଠାନାନଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଖେତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଏତେସୁ ହି ଚତୂସୁ ମାସେସୁ ଅଲଦ୍ଧଂ ପରିୟେସିତୁଂ, ଲଦ୍ଧଂ କାତୁଂ, ନିୱାସେତୁଂ, ଅଧିଟ୍ଠାତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି।

ୱସ୍ସଂ ଉକ୍କଡ୍ଢୀୟତୀତି ସଂୱଚ୍ଛରଂ ଉଦ୍ଧଂ କଡ୍ଢୀୟତି ୱଡ୍ଢୀୟତି, ଆରୁୟ୍ହତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଠମମାସଂ ଉକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମମାସମେୱ କରୋନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସେ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାତି ୱସ୍ସାନତୋ ପୁବ୍ବେୟେୱ ଦସାହସ୍ସ ଅତିକ୍କନ୍ତତ୍ତା ୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସେୟେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା। ତଞ୍ହି ଦିୱସଂ ଅତିକ୍କାମେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ପନ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଲଦ୍ଧଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦସାହଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବା, ଦସାହାତିକ୍କମେ ନିଟ୍ଠିତା ପନ ତଦହେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା। ଦସାହେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବା। ଅୟଂ ତାୱ କତାୟ ପରିହାରୋ। ଅକତାୟ ପନ କୋ ପରିହାରୋତି ଆହ ‘‘ସଚେ’’ତିଆଦି। ଏକାହମ୍ପି ନ ଲଭତି ଇତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପରିହାରସ୍ସାଭାୱତୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ସୋ କୁତୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଯାୱ ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଠମଦିୱସୋ’’ତି, ଜେଟ୍ଠମୂଲପୁଣ୍ଣମାସିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାସିୟା ପଚ୍ଛିମପାଟିପଦଦିୱସୋ, ତାୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେସୁ ସତ୍ତସୁ ପିଟ୍ଠିସମୟମାସେସୂତି ପଟିଲୋମକ୍କମେନ ୱୁତ୍ତେସୁ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାସିୟା ପଚ୍ଛିମପାଟିପଦାଦୀସୁ ଜେଟ୍ଠମୂଲପୁଣ୍ଣମାସାୱସାନେସୁ ଏତେସୁ ସତ୍ତସୁ ପିଟ୍ଠିସମୟନାମକେସୁ ମାସେସୁ। ସତୁପ୍ପାଦକରଣେନାତି ‘‘କାଲୋ ୱସ୍ସିକସାଟିକାୟା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ସତୁପ୍ପାଦକରଣେନ। ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସାତି ‘‘ଦେଥ ମେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱର’’ନ୍ତିଆଦିନା (ପାରା। ୬୨୮) ନୟେନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ। ତେନ ସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତି, ଇମିନା ପନ ସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତିୟେୱ ଅସମୟତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଦନ୍ତବୁଦ୍ଧଦତ୍ତାଚରିୟେନ –

‘‘କତ୍ୱା ପନ ସତୁପ୍ପାଦଂ, ୱସ୍ସସାଟିକଚୀୱରଂ;

ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ସମୟେ ପିଟ୍ଠିସଞ୍ଞିତେ।

‘‘ହୋତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାପତ୍ତି, ଞାତକାଞ୍ଞାତକାଦିନୋ;

ତେସୁଯେୱ ଚ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ, କତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦନେ ତଥା’’ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱରଂ ଅତିରେକମାସେ ସେସେ ଗିମ୍ହାନେ ପରିଯିଟ୍ଠଂ ଅତିରେକଦ୍ଧମାସେ ସେସେ ଗିମ୍ହାନେ କତ୍ୱା ପରିଦହିତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ’’ନ୍ତି ଇମିନା (ପାରା। ୬୨୮) ନଯେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱସ୍ସିକସାଟିକପରିଯେସନୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ପଟିକଙ୍ଖେୱ ୱସ୍ସିକସାଟିକପରିଯେସନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତିରେକମାସଦ୍ଧମାସେସୁ ଅତିରେକସଞ୍ଞିୱେମତିକଊନକସଞ୍ଞୀନଂ ପରିଯେସନନିୱାସନୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି, ଏକସେସନିଦ୍ଦେସୋ ଚାଯଂ, ସାମଞ୍ଞନିଦ୍ଦେସୋ ୱା। ଊନକମାସଦ୍ଧମାସେସୂତି ଊନକମାସେ ଚେୱ ଊନକଦ୍ଧମାସେ ଚ। ଅତିରେକସଞ୍ଞିନୋ, ୱେମତିକସ୍ସ ୱା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପରିଯେସନନିୱାସନଂ କରୋନ୍ତସ୍ସା’’ତି ପାଠସେସୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ଊନକମାସେ ସେସେ ଗିମ୍ହାନେ ଅତିରେକସଞ୍ଞିନୋ, ୱେମତିକସ୍ସ ୱା ପରିଯେସନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ଊନକଦ୍ଧମାସେ ସେସେ ଗିମ୍ହାନେ ଚ ଅତିରେକସଞ୍ଞିନୋ, ୱେମତିକସ୍ସ ୱା ନିୱାସେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି। ‘‘ତଥା’’ତି ଇମିନା ଦୁକ୍କଟଂ ଅତିଦିସତି, ତଞ୍ଚ ଦୁକ୍କଟଂ ଉଦକଫୁସିତଗଣନାଯ ଅକତ୍ୱା ନ୍ହାନପରିଯୋସାନୱସେନ ପଯୋଗେ ପଯୋଗେ କାରେତବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ୱିୱଟଙ୍ଗଣେ ଆକାସତୋ ପତିତୌଦକେନେୱ ନ୍ହାଯନ୍ତସ୍ସ, ନ ନ୍ହାନକୋଟ୍ଠକୱାପିଆଦୀସୁ ଘଟେହି ଆସିତ୍ତୂଦକେନ ନ୍ହାଯନ୍ତସ୍ସ। ତେନେୱାହ ‘‘ସତିଯା ୱସ୍ସିକସାଟିକାଯା’’ତିଆଦି। ପୋକ୍ଖରଣିଯାଦୀସୁ ପନ ନଗ୍ଗସ୍ସ ନ୍ହାଯନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ପୋକ୍ଖରଣିଯାଦୀସୁ ପନ ସତିଯାପି ୱସ୍ସିକସାଟିକାଯ ନଗ୍ଗସ୍ସ ନ୍ହାଯନ୍ତସ୍ସ ନତ୍ଥି ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଯା ଅନାପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ ଅନାପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନସେସଚୀୱରସ୍ସ। ତସ୍ସାପି ଅସମଯେ ନିୱାସତୋ ଅନାପତ୍ତି। ଏସ ନଯୋ ନଟ୍ଠଚୀୱରସ୍ସ ୱାତି ଏତ୍ଥାପି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ ନିୱାସେନ୍ତାନଂ ତେସଂ ଅନାପତ୍ତି, ଏୱଂ ତତ୍ଥ ପରିଯେସନ୍ତାନମ୍ପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ମହଗ୍ଘୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଠପେତ୍ୱା ନ୍ହାଯନ୍ତସ୍ସ ଚୋରୂପଦ୍ଦୱୋ ଆପଦା ନାମାତି ଆହ ‘‘ଅନିୱତ୍ଥ’’ନ୍ତିଆଦି। ଆପଦାସୁ ୱା ନିୱାସଯତୋତି ଆପଦାସୁ ୱିଜ୍ଜମାନାସୁ ଅସମଯେ ନିୱାସେନ୍ତସ୍ସ। ଯଂ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ‘‘ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସାତି ଏତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଞ୍ହି ନଗ୍ଗାନଂ କାଯୋୱସ୍ସାପନେ ଅନାପତ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ମହଗ୍ଘୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ନ୍ହାଯନ୍ତସ୍ସ ଚୋରୂପଦ୍ଦୱୋ ଆପଦା ନାମା’’ତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରାଦିନୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ ଅନାପତ୍ତିଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ନଗ୍ଗସ୍ସ ନ୍ହାଯତୋ ଦୁକ୍କଟେନେୱ ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ନ ଦିସ୍ସତି। ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦେସୁ ହି ମୂଲାପତ୍ତିଯା ଏୱ ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗେ ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅନାପତ୍ତିୱାରୋ ଆରଭୀଯତି, ନ ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଯାତି, ତସ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ସଚୀୱରତାତି ଅନ୍ତରୱାସକୌତ୍ତରାସଙ୍ଗେହି ସଚୀୱରତା।

ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଦତ୍ୱା’’ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ପଚ୍ଚାସୀସମାନସ୍ସେୱ ଦାନମିଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ନ ନିସ୍ସଟ୍ଠଦାନନ୍ତି ଆହ ‘‘ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚାଦୀନୀ’’ତିଆଦି। ସକସଞ୍ଞାଯାତି ‘‘ସକ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ। ଇମିନା ପାରାଜିକାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନମ୍ପି ହି ସକସଞ୍ଞାଯ ଗଣ୍ହତୋ ନତ୍ଥି ପାରାଜିକଂ। ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସାତି ଏକତୋ ଅବଦ୍ଧାନି, ୱିସୁଂ ଠପିତାନି ଚ ବହୂନି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତୋ, ‘‘ସଙ୍ଘାଟିଂ ଆହର, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଆହରା’’ତି ଏୱଂ ଆହରାପଯତୋ ଚ। ତେନାହ ‘‘ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋ’’ତି। ‘‘ମଯା ଦିନ୍ନାନି ସବ୍ବାନି ଆହରା’’ତି ୱଦତୋପି ଏକୱଚନେନେୱ ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋ। ଏକଂ ଚୀୱରଂ ପନ ଏକାବଦ୍ଧାନି ଚ ବହୂନି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତୋ ଏକା ଆପତ୍ତି। ‘‘ଅଚ୍ଛିନ୍ଦା’’ତି ଆଣତ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ‘‘ମଯା ଦିନ୍ନାନି ସବ୍ବାନି ଗଣ୍ହା’’ତି ଆଣତ୍ତିଯା ଏକଂ ଦୁକ୍କଟଂ, ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ପନ ଏକୱଚନେନେୱ ସମ୍ବହୁଲା ପାଚିତ୍ତିଯୋ। ତେନାହ ‘‘ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋ’’ତି। ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୂତି ତେନାଣତ୍ତେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ଚୀୱରେସୁ। ଯତ୍ଥ ପନ ପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ଯତ୍ତକାନି ଆଣତ୍ତାନି, ତେସଂ ଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋ’’ତି ପାଠୋ, ତତ୍ଥ ଯତ୍ତକାନି ଆଣତ୍ତାନୀତି ଯତ୍ତକାନି ଚୀୱରାନି ଗଣ୍ହିତୁଂ ଆଣତ୍ତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ‘‘ଚୀୱରଂ ‘ଗଣ୍ହା’ତି ଆଣାପେତି, ଏକଂ ଦୁକ୍କଟଂ। ଆଣତ୍ତୋ ବହୂନି ଗଣ୍ହାତି, ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୩୩) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଏକାବଦ୍ଧଂ ସନ୍ଧାଯ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଇମାଯ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ କୋଚି ୱିରୋଧୋ। ସଚେ ପନ ‘‘ସଙ୍ଘାଟିଂ ଗଣ୍ହ, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ଆଣାପେତି, ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ଦୁକ୍କଟଂ। ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସାମଂ ଦତ୍ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୩୩) ଇମିନା ନଯେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞିୱେମତିକଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ଅଞ୍ଞଂ ପରିକ୍ଖାରନ୍ତି ପତ୍ତାଦିଂ ଅଞ୍ଞଂ

ପରିକ୍ଖାରଂ, ଅନ୍ତମସୋ ସୂଚିମ୍ପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ କେୱଲଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚୀୱରଂଯେୱ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତୋ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଆହ ''ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ଚୀୱରଂ ୱା ହୋତୁ, ପତ୍ତାଦି, ଯଂ କିଞ୍ଚି ପରିକ୍ଖାରଂ ୱା। ତସ୍ସ ୱିସ୍ସାସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାତି ଯସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ୱିସ୍ସାସେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ, ତତିଯତ୍ଥେ ଚେତଂ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ଉପସମ୍ପନ୍ନତାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସମଯେ ଉପସମ୍ପନ୍ନଭାୱୋ। କିଞ୍ଚାପି ଉପସମ୍ପନ୍ନଭାୱୋ ପାଠଇଯଂ, ମାତିକଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଦାନଗ୍ଗହଣେସୁ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିତୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନକାଲେଯେୱ ଉପସମ୍ପନ୍ନତା ଅଙ୍ଗନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚୀୱରଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ସୁତ୍ତୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଛବ୍ବିଧଂ ଖୋମସୁତ୍ତାଦିନ୍ତି ''ସୁତ୍ତଂ ନାମ ଛ ସୁତ୍ତାନି ଖୋମଂ କପ୍ପାସିକଂ କୋସେଯ୍ୟଂ କମ୍ବଲଂ ସାଣଂ ଭଙ୍ଗ''ନ୍ତି (ପାରା। ୬୩୮) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଛବ୍ବିଧଂ ଖୋମସୁତ୍ତାଦିଂ। ତତ୍ଥ ଖୋମନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୩୬-୩୮) ଖୋମୱାକେହି କତସୁତ୍ତଂ। କପ୍ପାସିକନ୍ତି କପ୍ପାସତୋ ନିବ୍ବତ୍ତଂ। କୋସେଯ୍ୟନ୍ତି କୋସିଯଂସୂହି କନ୍ତିତ୍ୱା କତସୁତ୍ତଂ। କମ୍ବଲନ୍ତି ଏଠଅକଲୋମସୁତ୍ତଂ। ସାଣନ୍ତି ସାଣୱାକେନ କତସୁତ୍ତଂ। ଭଙ୍ଗନ୍ତି ପାଟେକ୍କଂ ୱାକସୁତ୍ତମେୱାତି ଏକେ। ପଞ୍ଚହିପି ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତସୁତ୍ତଂ ପନ ''ଭଙ୍ଗ''ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେସଂ ଅନୁଲୋମନ୍ତି ତେସଂ ଖୋମାଦୀନଂ ଅନୁଲୋମଂ ଦୁକୂଲଂ ପତ୍ତୁଣ୍ଣଂ ସୋମାରପଟ୍ଟଂ ଚୀନପଟ୍ଟଂ ଇଦ୍ଧିଜଂ ଦେୱଦିନ୍ନନ୍ତି ଛବ୍ବିଧଂ ସୁତ୍ତଂ।

ତୁରୀତି ୱାଯନୂପକରଣୋ ଏକୋ ଦଣ୍ଡୋ, ୱୀତୱୀତଟ୍ଠାନଂ ଯତ୍ଥ ସଂହରିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି। ୱେମନ୍ତି ୱାଯନୂପକରଣୋ ଏକୋ ଦଣ୍ଡୋ, ସୁତ୍ତଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଯେନ ଆକୋଟେନ୍ତୋ ଘନଭାୱଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତି। ତସ୍ସ ସଙ୍କପ୍ପଯୋଗେସୁ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ତନ୍ତୱାଯସ୍ସ ଯେ ତେ ତୁରିୱେମସଜ୍ଜନାଦିକା ପଯୋଗା, ତେସୁ ସବ୍ବେସୁ ପଯୋଗେସୁ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ତସ୍ସ ତନ୍ତୱାଯସ୍ସ ପଯୋଗେ ପଯୋଗେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତୁରିଆଦୀନଂ ଅଭାୱେ ତେସଂ କରଣତ୍ଥଂ ୱାସିଫରସୁଆଦୀନଂ ମଗ୍ଗନନିସାନରୁକ୍ଖଚ୍ଛେଦନାଦିସଙ୍କପ୍ପଯୋଗେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତନ୍ନୂନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତ୍ତା ୱୀତୱୀତଟ୍ଠାନଂ ପଟିଲଦ୍ଧମେୱ ହୋତୀତି ଆହ ''ପଟିଲାଭେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀ''ତି, ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଚୀୱରପ୍ପମାଣେ ୱୀତେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ''ଦୀଘତୋ ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତେ, ତିରିଯଞ୍ଚ ହତ୍ଥମତ୍ତେ ୱୀତେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରଂ ସାମଂ ସୁତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ତନ୍ତୱାଯେହି ୱାଯାପିତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ''ନ୍ତି ଇମିନା ନଯେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତେନେୱାତି ୱିଞ୍ଞାପିତତନ୍ତୱାଯେନେୱ। ଏୱଂ ଇଧ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇଧାପି ତନ୍ତୱାଯେନେୱ ଦୀଘତୋ ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତେ, ତିରିଯଂ ହତ୍ଥମତ୍ତେ ୱୀତେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକପ୍ପିଯସୁତ୍ତମଯେତି ୱିଞ୍ଞାପିତସୁତ୍ତମଯେ। ଇତରସ୍ମିନ୍ତି ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିସୁତ୍ତମଯେ ପରିଚ୍ଛେଦେ। ତତୋ ଚେ ଊନତରାତି ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣତୋ ଚେ ଊନତରା, ଅନ୍ତମସୋ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୩୬-୬୩୮) ଅକ୍ଖିମଣ୍ଡଲପ୍ପମାଣାପୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କପ୍ପିଯତନ୍ତୱାଯେନପି ଅକପ୍ପିଯସୁତ୍ତଂ ୱାଯାପେନ୍ତସ୍ସ ଯଥା ପୁବ୍ବେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ, ଏୱମିଧ ଦୁକ୍କଟଂ। ତେନେୱ କପ୍ପିଯଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିଯଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ୱାଯାପେନ୍ତସ୍ସ ସଚେ ପଚ୍ଛିମଚୀୱରପ୍ପମାଣା ୱା ଊନକା ୱା ଅକପ୍ପିଯସୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦା ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ପରିଚ୍ଛେଦଗଣନାଯ ଦୁକ୍କଟଂ। କପ୍ପିଯସୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦେସୁ ଅନାପତ୍ତି। ଅଥ ଏକନ୍ତରିକେନ ୱା ସୁତ୍ତେନ, ଦୀଘତୋ ୱା କପ୍ପିଯଂ ତିରିଯଂ ଅକପ୍ପିଯଂ କତ୍ୱା ୱୀତଂ ହୋତି, ପମାଣଯୁତ୍ତେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ।

ଯଦି ପନ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୩୬-୬୩୮) ଦ୍ୱେ ତନ୍ତୱାଯା ହୋନ୍ତି ଏକୋ କପ୍ପିଯୋ ଏକୋ ଅକପ୍ପିଯୋ, ସୁତ୍ତଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିଯଂ, ତେ ଚେ ୱାରେନ ୱିନନ୍ତି, ଅକପ୍ପିଯତନ୍ତୱାଯେନ ୱୀତେ ପମାଣଯୁତ୍ତେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଊନତରେ ଦୁକ୍କଟଂ। ଇତରେନ ୱୀତେ ଉଭଯତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟଂ। ସଚେ ଦ୍ୱେପି ୱେମଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକତୋ ୱିନନ୍ତି, ପମାଣଯୁତ୍ତେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଅଥ ସୁତ୍ତଂ କପ୍ପିଯଂ, ଚୀୱରଞ୍ଚ କେଦାରବଦ୍ଧାଦୀହି ସପରିଚ୍ଛେଦଂ, ଅକପ୍ପିଯତନ୍ତୱାଯେନ ୱୀତେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଇତରେନ ୱୀତେ ଅନାପତ୍ତି। ସଚେ ଦ୍ୱେପି ଏକତୋ ୱିନନ୍ତି, ପମାଣଯୁତ୍ତେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ। ଅଥ ସୁତ୍ତମ୍ପି କପ୍ପିଯଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିଯଞ୍ଚ, ତେ ଚେ ୱାରେନ ୱିନନ୍ତି, ଅକପ୍ପିଯତନ୍ତୱାଯେନ ଅକପ୍ପିଯସୁତ୍ତମଯେସୁ ପଚ୍ଛିମଚୀୱରପ୍ପମାଣେସୁ ପରିଚ୍ଛେଦେସୁ ୱୀତେସୁ ପରିଚ୍ଛେଦଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଊନତରେସୁ କପ୍ପିଯସୁତ୍ତମଯେସୁ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ। କପ୍ପିଯତନ୍ତୱାଯେନ ଅକପ୍ପିଯସୁତ୍ତମଯେସୁ ପମାଣଯୁତ୍ତେସୁ ୱା ଊନକେସୁ ୱା ଦୁକ୍କଟମେୱ, କପ୍ପିଯସୁତ୍ତମଯେସୁ ଅନାପତ୍ତି।

ଅଥ ଏକନ୍ତରିକେନ ୱା ସୁତ୍ତେନ, ଦୀଘତୋ ୱା ଅକପ୍ପିଯଂ ତିରିଯଂ ଅକପ୍ପିଯଂ କତ୍ୱା ୱିନନ୍ତି, ଉଭୋପି ୱା ତେ ୱେମଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକତୋ ୱିନନ୍ତି, ଅପରିଚ୍ଛେଦେ ଚୀୱରେ ପମାଣଯୁତ୍ତେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ, ସପରିଚ୍ଛେଦେ ପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ଦୁକ୍କଟାନି। ତେନାହ ''ଏତେନେୱ ଉପାଯେନା''ତିଆଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ ତନ୍ତୱାୟୋ ତାୱ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତତୋ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଲଦ୍ଧୋ ଅକପ୍ପିୟୋ, ସେସୋ କପ୍ପିୟୋ। ସୁତ୍ତମ୍ପି ସାମଂ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅକପ୍ପିୟଂ, ସେସଂ, ଞାତକାଦିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ କପ୍ପିୟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତିକପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ୱାୟାପିତେ ୱାୟାପିତସଞ୍ଞିୱେମତିକଅୱାୟାପିତସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିୟାନି। ଚୀୱରତ୍ଥାୟ ୱିଞ୍ଞାପିତସୁତ୍ତନ୍ତି ସାମଂ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଚୀୱରତ୍ଥାୟ ୱିଞ୍ଞାପିତସୁତ୍ତଂ । କିଞ୍ଚାପି ପାଠଇୟଂ ''ସାମଂ ସୁତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଇଧ ''ଚୀୱରତ୍ଥାୟ ସାମଂ ୱିଞ୍ଞାପିତସୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା କେୱଲଂ ''ଚୀୱରତ୍ଥାୟ ୱିଞ୍ଞାପିତସୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଅଙ୍ଗେସୁ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେନ ଚୀୱରତ୍ଥାୟ ୱିଞ୍ଞାପିତସୁତ୍ତମ୍ପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅକପ୍ପିୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟାତି ''ଚୀୱରଂ ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱାୟଥା''ତି ଏୱଂଭୂତାୟ ଅକପ୍ପିୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା।

ସୁତ୍ତୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ମହାପେସକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଚୀୱରସାମିକେହିପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପୱାରିତୋ ହୁତ୍ୱାତି ''କୀଦିସେନ ତେ, ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରେନ ଅତ୍ଥୋ, କୀଦିସଂ ତେ ଚୀୱରଂ ୱାୟାପେମି, ୱଦ, ଭନ୍ତେ, ଯଦିଚ୍ଛସୀ''ତି ଚୀୱରସାମିକେହି ପୁବ୍ବେ ଅୱୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ଆୟତାଦୀହି ତୀହି ସୁତ୍ତୱଡ୍ଢନାକାରେନ ସହ ୱାୟନାକାରଂ ଦସ୍ସେତି, ସୁୱୀତାଦୀହି ଚତୂହି ୱାୟନାକାରମେୱ। ''କିଞ୍ଚିମତ୍ତଂ ଅନୁପଦଜ୍ଜେୟ୍ୟାମା''ତିଆଦି ତସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବାକାରମତ୍ତଦସ୍ସନଂ, ନ ପନ ଅଙ୍ଗଦସ୍ସନଂ ସୁତ୍ତୱଡ୍ଢନୱସେନେୱ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତାତି ଆହ ''ନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପିଣ୍ଡପାତଦାନମତ୍ତେନା''ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରଂ ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପୱାରିତେନ ଅଞ୍ଞାତକସ୍ସ ଗହପତିକସ୍ସ ତନ୍ତୱାୟେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଚୀୱରେ ୱିକପ୍ପଂ ଆପନ୍ନଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ''ନ୍ତି (ପାରା। ୬୪୩) ଇମିନା ନୟେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତିକପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଅଞ୍ଞାତକେ ଅଞ୍ଞାତକସଞ୍ଞିୱେମତିକଞାତକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିୟାନି।

ମହାପେସକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଠମପଦସ୍ସାତି ''ଦସାହାନାଗତ''ନ୍ତି ପଦସ୍ସ। ପୁରିମନୟେନେୱାତି ଅନନ୍ତରସଂଯୋଗୱସେନେୱ। ତାନି ଦିୱସାନୀତି ତେସୁ ଦିୱସେସୁ। ଅନନ୍ତମେୱାତି ନିରନ୍ତରମେୱ, ତେସୁ ଦସାହେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଦିୱସେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୱାରଣାମାସସ୍ସାତି ପୁବ୍ବକତ୍ତିକମାସସ୍ସ। ସୋ ହି ଇଧ ପଠମପୱାରଣାଯୋଗତୋ ''ପୱାରଣାମାସୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ସୁକ୍କପକ୍ଖପଞ୍ଚମିଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା। ପୱାରଣାମାସସ୍ସ ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖପଞ୍ଚମିତୋତି ୱା ପୱାରଣାମାସସ୍ସ ପକାସନତୋ ପୁରିମସ୍ସ ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖସ୍ସ ପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ପନେତ୍ଥ ''କାମଞ୍ଚେସ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୬୫୦) 'ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବ'ନ୍ତି (ପାରା। ୪୬୩) ଇମିନାୱ ସିଦ୍ଧୋ, ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପନ ଅପୁବ୍ବଂ ୱିୟ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ଠପିତ''ନ୍ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ପମାଦପାଠୋ ''ଦସାହାନାଗତ''ନ୍ତି ଇମିନା ୱିରୋଧତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚ ''ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାୟା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଟ୍ଠକଥାୟେୱ ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧୋପି ସିୟା।

ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରନ୍ତି ଅଚ୍ଚାୟିକଚୀୱରଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ଚ ଅଚ୍ଚାୟିକଭାୱୋ ଦାୟକସ୍ସ ଗମିକାଦିଭାୱେନାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଗମିକଗିଲାନଗବ୍ଭିନିଅଭିନୱୁପ୍ପନ୍ନସଦ୍ଧାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଗମିକୋ ନାମ ''ସେନାୟ ୱା ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୋତି, ପୱାସଂ ୱା ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୋତୀ''ତି (ପାରା। ୬୪୯) ୱୁତ୍ତୋ। ଅଞ୍ଞତରେନ ''ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଦିନ୍ନନ୍ତି ଗମିକାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଗମନାଦୀହି କାରଣେହି ଦାତୁକାମେନ ଦୂତଂ ୱା ପେସେତ୍ୱା, ସୟଂ ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଚୀୱରକାଲସମୟଂ ଅତିକ୍କାମିତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ''ନ୍ତି (ପାରା। ୬୪୯) ଇମିନା ନୟେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସେସନ୍ତି ''ସାଧାରଣପଞ୍ଞତ୍ତୀ''ତିଆଦିକଂ। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ତତ୍ଥ ଅତିରେକଚୀୱରେ ଅତିରେକଚୀୱରସଞ୍ଞିଆଦିନୋ ଦସାହାତିକ୍କମୋ, ଇଧ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରେ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସଞ୍ଞିଆଦିନୋ ଚୀୱରକାଲାତିକ୍କମୋ। ତଥା ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରେ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସଞ୍ଞିନୋ, ୱେମତିକସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ। ଜାତିପ୍ପମାଣସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତା, ଦସାହାନାଗତାୟ କତ୍ତିକତେମାସିକପୁଣ୍ଣମାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱୋ, ଅନଧିଟ୍ଠିତଅୱିକପ୍ପିତତା, ଚୀୱରକାଲାତିକ୍କମୋତି ଚତୁରଙ୍ଗଭାୱୋୱ ଏତ୍ଥ ୱିସେସୋ।

ଅଚ୍ଛେକଚୀଵରସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ଉପଵସ୍ସଞ୍ଜନ୍ତିଆଦୀସୁ ଵିଯାତି ‘‘ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତୀ’’ତି (ଵିଭ। ୫୦୮) ଇମସ୍ସ ଵିଭଙ୍ଗେ ‘‘ଉପସମ୍ପଜ୍ଜା’’ତି ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବେ ‘‘ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ଉଦ୍ଧଟଂ। ତଦିହ ନିଦସ୍ସନଂ କତଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପନ ‘‘ଅନାପୁଚ୍ଛଂ ଵା ଗଚ୍ଛେୟ୍ଯା’’ତିଆଦୀନଂ (ପାଚି। ୧୧୧, ୧୧୫) ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଉପଗନ୍ତ୍ଵାତି ଉପସଦ୍ଦସ୍ସତ୍ଥମାହ। ଵସିତ୍ଵାତି ଅଜ୍ଝଣ୍ଠ ଵସିତ୍ଵା। ‘‘ଯେନ ଯସ୍ସ ହି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ଦୂରଟ୍ଠମ୍ପି ଚ ତସ୍ସ ତ’’ନ୍ତି ଵଚନତୋ ‘‘ଇମସ୍ସ… ପେ… ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇମସ୍ସାତି ‘‘ଉପଵସ୍ସ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ। ଵିନଯପରିଯାଯେନ ଅରଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନପାରାଜିକେ ଆଗତଂ। ତତ୍ଥ ହି ‘‘ଗାମା ଵା ଅରଞ୍ଞା ଵା’’ତି ଅନଵସେସତୋ ଅଵହାରଟ୍ଠାନପରିଗ୍ଗହେନ ତଦୁଭଯଂ ଅସଙ୍କରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଠପେତ୍ଵା ଗାମଞ୍ଚା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଗାମୂପଚାରୋ ହି ଲୋକେ ଗାମସଙ୍ଖମେଵ ଗଚ୍ଛତୀତି। ଇଧ ପନ ସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯାଯେନ ‘‘ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୫୪) ଆଗତଂ ଆରଞ୍ଞକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାଯ। ନ ହି ସୋ ଵିନଯପରିଯାଯିକେ ଅରଞ୍ଞେ ଵସନ୍ତୋ ‘‘ଆରଞ୍ଞକୋ ପନ୍ତସେନାସନୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୬୧) ସୁତ୍ତେ ଵୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଆଗତମେଵ ଲକ୍ଖଣଂ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସବ୍ବପଚ୍ଛିମାନି ଆରୋପିତେନ ଆଚରିଯଧନୁନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ‘‘ଆଚରିଯଧନୁ ନାମ ପକତିହତ୍ଥେନ ନଵଵିଦତ୍ଥିପମାଣଂ। ଜିଯାଯ ପନ ଆରୋପିତାଯ ଚତୁହତ୍ଥପମାଣ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି। ଗାମସ୍ସାତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ। ଇନ୍ଦଖୀଲତୋତି ଉମ୍ମାରତୋ। ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋତି ପରିଯନ୍ତେ ଠିତଘରସ୍ସ ଉପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପଠମଲେଡ୍ଡୁପାତତୋ। କିତ୍ତକେନ ମଗ୍ଗେନ ମିନିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ସଚେ’’ତିଆଦି। ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ‘‘ଵିହାରସ୍ସାପି ଗାମସ୍ସେଵ ଉପଚାରଂ ନୀହରିତ୍ଵା ଉଭିନ୍ନଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତାନଂ ଅନ୍ତରା ମିନିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଚୋରାନଂ ନିସିନ୍ନୋକାସାଦିଦସ୍ସନେନାତି ଆରାମେ, ଆରାମୂପଚାରେ ଚ ଚୋରାନଂ ନିସିନ୍ନୋକାସାଦିଦସ୍ସନେନ କାରଣେନ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଭୁତ୍ତୋକାସଟ୍ଠିତୋକାସନିସିନ୍ନୋକାସନିପନ୍ନୋକାସାନଂ ଗହଣଂ। ଚୋରେହି ମନୁସ୍ସାନଂ ହତଵିଲୁତ୍ତାକୋଟିତଭାଵଦସ୍ସନତୋତି ଆରାମେ, ଆରାମୂପଚାରେ ଚ ହତଵିଲୁତ୍ତାକୋଟିତଭାଵଦସ୍ସନତୋ।

ଅନ୍ତରଘରେ ନିକ୍ଖିପେୟ୍ଯାତି ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ ଘରାନି ଏତ୍ଥ, ଏତସ୍ସାତି ଵା ଅନ୍ତରଘରଂ, ଗାମୋ, ତସ୍ମିଂ ଠପେୟ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଆରଞ୍ଞକସ୍ସା’’ତିଆଦି। ତଞ୍ଚାତି ନିକ୍ଖିପନଞ୍ଚ। ‘‘ମହାପଵାରଣାଯ ପଵାରିତୋ ହୋତୀ’’ତି ଇଦଂ ଵସ୍ସଚ୍ଛେଦଂ ଅକତ୍ଵା ଵୁଟ୍ଠଭାଵଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ପଵାରଣାଯ ଅଙ୍ଗଭାଵଂ। ତେନେଵ ହି ବ୍ଯତିରେକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୫୩-୬୫୪) ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ସଚେ ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଵା ଉପଗତୋ ହୋତି ଛିନ୍ନଵସ୍ସୋ ଵା, ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ଲଭତୀ’’ତି। କତ୍ତିକମାସୋ ନାମ ପୁବ୍ବକତ୍ତିକମାସସ୍ସ କାଳପକ୍ଖପାଟିପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଵ ଅପରକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା, ତାଵ ଏକୂନତିଂସ ରତ୍ତିନ୍ଦିଵା। ଏଵ-ସଦ୍ଦେନ କତ୍ତିକମାସତୋ ପରଂ ନ ଲଭତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଊନପ୍ପମାଣେ ତାଵ ଅରଞ୍ଞଲକ୍ଖଣାଯୋଗତୋ ନ ଲଭତୁ, କସ୍ମା ଗାଵୁତତୋ ଅତିରେକପ୍ପମାଣେ ନ ଲଭତୀତି ଆହ ‘‘ଯତ୍ରହୀ’’ତିଆଦି। ନିମନ୍ତିତୋ ପନ ଅଦ୍ଧଯୋଜନମ୍ପି ଯୋଜନମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ଵା ଵସିତୁଂ ପଚ୍ଚେତି, ଇଦମପ୍ପମାଣଂ। ସାସଙ୍କସପ୍ପଟିଭଯମେଵ ହୋତୀତି ସାସଙ୍କଞ୍ଚେଵ ସପ୍ପଟିଭଯଞ୍ଚ ହୋତି। ଏଵ-ସଦ୍ଦେନ ଅନାସଙ୍କଅପ୍ପଟିଭଯେହି ଅଙ୍ଗଯୁତ୍ତେପି ସେନାସନେ ଵସନ୍ତୋ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏତ୍ତାଵତା ପୁରିମିକାଯ ଉପଗନ୍ତ୍ଵା ଅଜ୍ଝଣ୍ଠଂ କତ୍ଵା ଵୁଟ୍ଠଵସ୍ସୋ ଯଂ ଗାମଂ ଗୋଚରଗାମଂ କତ୍ଵା ପଞ୍ଚଧନୁସତିକପଚ୍ଛିମେ ଆରଞ୍ଞକସେନାସନେ ଵିହରତି, ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଚୀଵରଂ ଠପେତ୍ଵା ସକଲକତ୍ତିକମାସଂ ତସ୍ମିଂଯେଵ ସେନାସନେ ତେନ ଚୀଵରେନ ଵିନା ଵତ୍ଥୁଂ ଅନୁଜାନିତ୍ଵା ଇଦାନି ଵିହାରତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଵସନ୍ତସ୍ସ ଛାରତ୍ତଂ ଵିପ୍ପଵାସଂ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ‘‘ସିଯା ଚ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଅସମାଦାନଚାରଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥିନା ଏଵ ଲଭନ୍ତି, ନେତରେତି ଏତ୍ଥ ଇଦମ୍ପି କାରଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଛାରତ୍ତପରମଂ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତେନ ଚୀଵରେନ ଵିପ୍ପଵସିତବ୍ବନ୍ତି ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଵିହାରେ ଵସନ୍ତୋ ତତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗମନକିଚ୍ଚେ ସତି ଅନ୍ତରଘରେ ଚୀଵରଂ ନିକ୍ଖିପତି, ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତେନ ଚୀଵରେନ ଛାରତ୍ତପରମଂ ଵିପ୍ପଵସିତବ୍ବଂ, ଛ ରତ୍ତିଯୋ ତମ୍ହା ଵିହାରା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଵସିତବ୍ବାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଦନ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧଦତ୍ତାଚରିଯେନ –

‘‘ଯଂ ଗାମଂ ଗୋଚରଂ କତ୍ଵା, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଞ୍ଞକେ ଵସେ;

ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଠପେତୁଂ ତଂ, ମାସମେକଂ ତୁ ଵଟ୍ଟତି।

‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ଥେଵ ଵସନ୍ତସ୍ସ, ଛାରତ୍ତପରମଂ ମତଂ;

ଅଯମସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ପକାସିତୋ’’ତି।

ତେନେୱାହ ‘‘ତତୋ ଚେ ଉତ୍ତରି ୱିପ୍ପୱସେୟ୍ୟାତି ଛାରତ୍ତତୋ ଉତ୍ତରି ତସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ସତ୍ତମଂ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେୟ୍ୟା’’ତିଆଦି। ତଥା ଅସଙ୍କୋଚେନାତି ଗତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦୂରତାୟ ସେନାସନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ତମଂ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତୁଂ ଅସଙ୍କୋଚେନ୍ତେନ। ଏୱମ୍ପି ଅସଙ୍କୋଚେନ୍ତେନ ତତ୍ରେୱ ଠିତେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ ‘‘ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠାନେ ଠସ୍ସତୀ’’ତି। ୱସିତ୍ୱାତି ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା। ଭିକ୍ଖୁସମ୍ମୁତି ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତାୱ।

ସେସନ୍ତି ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭିକ୍ଖୁସମ୍ମୁତିୟାତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତିଆଦିକଂ। ତତ୍ଥ ହି ଅଙ୍ଗେସୁ ଯଂ ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସୋ ଚତୁତ୍ଥମଙ୍ଗଂ, ତଂ ଇଧ ଛାରତ୍ତତୋ ଉତ୍ତରି ୱିପ୍ପୱାସୋ ହୋତୀତି ଅୟମେୱ ୱିସେସୋ।

ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ପରିଣତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ନନୁ ଚାୟଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣତୋ, ନ ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋ, ଅଥ କଥଂ ସଙ୍ଘସନ୍ତକୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସୋ ହୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସୋତି ଲାଭୋ। ଏକେନ ପରିୟାୟେନାତି ପରିଣତଭାୱସଙ୍ଖାତେନ ଏକେନ ପରିୟାୟେନ। ‘‘ଲଭିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଲାଭସଦ୍ଦସ୍ସ କମ୍ମସାଧନମାହ। ଚୀୱରାଦିୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ ଅନ୍ତମସୋ ଚୁଣ୍ଣପିଣ୍ଡମ୍ପି ଦନ୍ତକଟ୍ଠମ୍ପି ଦସିକସୁତ୍ତମ୍ପି। ପରିଣତନ୍ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୋଣଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପବ୍ଭାରଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେନ ପନ କାରଣେନ ସୋ ପରିଣତୋ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଦସ୍ସାମ କରିସ୍ସାମା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମେନ୍ତସ୍ସାତି ‘‘ଇଦଂ ମୟ୍ହଂ ଦେହୀ’’ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ। ପୟୋଗେତି ପରିଣାମନପ୍ପୟୋଗେ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଜାନଂ ସଙ୍ଘିକଂ ଲାଭଂ ପରିଣତଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମିତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ’’ନ୍ତି ଇମିନା ନୟେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜନୱିଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଙ୍ଘଚେତିୟପୁଗ୍ଗଲେସୂତି ଏତ୍ଥ ଚ ଅନ୍ତମସୋ ସୁନଖଂ ଉପାଦାୟ ଯୋ କୋଚି ସତ୍ତୋ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞସଙ୍ଘାଦୀନନ୍ତି ଅଞ୍ଞସଙ୍ଘଚେତିୟପୁଗ୍ଗଲାନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଚେତିୟସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା, ଚେତିୟସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚେତିୟସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଚେତିୟସ୍ସ ୱା ପରିଣାମେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି।

ଇଦାନି ଅନାପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପରିଣତସଞ୍ଞିନୋ’’ତିଆଦିମାହ। ପରିଣତେ, ଅପରିଣତେ ଚ ଅପରିଣତସଞ୍ଞିନୋ ଚାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ପରିଣତେ, ଅପରିଣତେ ଚାତି ଉଭୟତ୍ଥାପି ଅନାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ପରିଣତେ ଅପରିଣତସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମେତି, ଅନାପତ୍ତି। ଅପରିଣତେ ଅପରିଣତସଞ୍ଞୀ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ପାରା। ୬୬୦)। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋତି ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚୟା। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ପଟିସଙ୍ଖାରଂ ୱା ଲଭେୟ୍ୟ, ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ୱା ଅସ୍ସ, ଯତ୍ଥ ୱା ପନ ତୁମ୍ହାକଂ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ତତ୍ଥ ଦେଥା’’ତି (ପାରା। ୬୬୧) ୱଚନାନଂ ଗହଣଂ। ସଚେ ପନ ଦାୟକା ‘‘ମୟଂ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ କତ୍ତୁକାମା, ଚେତିୟପୂଜଂ କତ୍ତୁକାମା, ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ଦାତୁକାମା, ତୁମ୍ହାକଂ ରୁଚିୟା ଦସ୍ସାମ। ଭଣଥ, କତ୍ଥ ଦେମା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୬୬୦) ୱଦନ୍ତି, ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ‘‘ଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଛଥ, ତତ୍ଥ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବା।

ପରିଣତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାୟ

ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିୟଂ

ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପାଚିତ୍ତିଯକଣ୍ଡଂ

୧। ମୁସାୱାଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ମୁସାୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେତି ଏତ୍ଥ ମୁସାତି ଅଭୂତଂ ଅତଚ୍ଛଂ ୱତ୍ଥୁ, ୱାଦୋତି ତସ୍ସ ଭୂତତୋ ତଚ୍ଛତୋ ୱିଞ୍ଞାପନଂ, ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ମୁସାୱାଦୋ ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦୋ, ତସ୍ମିଂ ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ପୁବ୍ବେ''ତିଆଦି। ସୋ ଚ ପନ ମୁସାୱାଦୋ ପୁବ୍ବଭାଗକ୍ଖଣେ, ତଙ୍ଖଣେ ଚ ୱିଜାନନ୍ତସ୍ସ ହୋତି ''ପୁବ୍ବେୱସ୍ସ ହୋତି 'ମୁସା ଭଣିସ୍ସ'ନ୍ତି, ଭଣନ୍ତସ୍ସ ହୋତି 'ମୁସା ଭଣାମୀ'''ତି (ପାଚି। ୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଆହ ''ପୁବ୍ବେପି ଜାନିତ୍ୱା ୱଚନକ୍ଖଣେପି ଜାନନ୍ତସ୍ସା''ତି। ଏତଞ୍ହି ଦ୍ୱଯଂ ଅଙ୍ଗଭୂତଂ, ଇତରଂ ପନ ହୋତୁ ୱା, ମା ୱା, ଅକାରଣମେତଂ। ନନୁ ଚେତଂ ଭଣନମେୱ ଞାଯତୀତି ଆହ ''ଭଣନଞ୍ଚ ନାମା''ତିଆଦି। ଅଭୂତସ୍ସାତି ଅତଚ୍ଛସ୍ସ।

ହତ୍ଥକଂ ସକ୍କପୁତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥକୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ସକ୍ଯାନଂ ପୁତ୍ତୋତି ସକ୍କପୁତ୍ତୋ। ବୁଦ୍ଧକାଲେ କିର ସକ୍ଯକୁଲତୋ ଅସୀତି ପୁରିସସହସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିଂସୁ, ତେସଂ ସୋ ଅଞ୍ଞତରୋ। ଅୱଜାନିତ୍ୱା ପଟିଜାନନାଦିୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅୱଜାନିତ୍ୱା ପଟିଜାନନଂ ନାମ ତିତ୍ଥିଯେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦେ କଞ୍ଚି ଦୋସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ''ନାଯଂ ମମ ୱାଦୋ''ତି ଅୱଜାନିତ୍ୱା ପୁନ କଥେନ୍ତୋ କଥେନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦୋସତଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ''ମମେୱ ଅଯଂ ୱାଦୋ''ତି ପଟିଜାନାତି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପଟିଜାନିତ୍ୱା ଅୱଜାନନଂ, ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରଣଂ, ସମ୍ପଜାନମୁସାଭାସନଂ, ସଙ୍କେତଂ କତ୍ୱା ୱିସଂୱାଦକରଣଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଇଦାନି ଆପତ୍ତିଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାରୋଚନତ୍ଥ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ସହସା ଭଣନ୍ତସ୍ସାତି ଅୱୀମଂସିତ୍ୱା ୱେଗେନ ଦିଟ୍ଠମ୍ପି ''ଅଦିଟ୍ଠଂ ମେ''ତିଆଦିନା ଭଣନ୍ତସ୍ସ । ''ଅଞ୍ଞଂ ଭଣିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଞ୍ଞଂ ଭଣନ୍ତସ୍ସାତି ଯୋ ମନ୍ଦତ୍ତା ମୋମୂହତ୍ତା ପକ୍ଖଲନ୍ତୋ ''ଚୀୱର''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଚୀର''ନ୍ତିଆଦୀନି ଭଣତି, ଅଯଂ ''ଅଞ୍ଞଂ ଭଣିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଞ୍ଞଂ ଭଣତି ନାମ। ଯୋ ପନ ସାମଣେରେନ ''ଅପି, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ଉପଜ୍ଝାଯଂ ପସ୍ସିତ୍ଥା''ତି ୱୁତ୍ତୋ କେଳିଂ କୁରୁମାନୋ ''ତୱ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଦାରୁସକଟଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ୱା ସିଙ୍ଗାଲସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''କସ୍ସାଯଂ ସଦ୍ଦୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ ''ମାତୁଯା ତେ ଯାନେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା କଦ୍ଦମେ ଲଗ୍ଗଚକ୍କଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତାନଂ ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ''ତି ୱା ଏୱଂ ନେୱ ଦୱା, ନ ରୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭଣତି, ସୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତିଯେୱ। ଅଞ୍ଞା ପୂରଣକଥା ନାମ ହୋତି – ଏକୋ ଗାମେ ଥୋକଂ ତେଲଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଆଗତୋ ସାମଣେରଂ ଭଣତି ''ତ୍ୱଂ ଅଜ୍ଜ କୁହିଂ ଗତୋ, ଗାମୋ ଏକତେଲୋ ଅହୋସୀ''ତି ୱା, ପଚ୍ଛିକାଯ ଠପିତଂ ପୂୱଖଣ୍ଡଂ ଲଭିତ୍ୱା ''ଅଜ୍ଜ ଗାମେ ପଚ୍ଛିକାହି ପୂୱେ ଚାରେସୁ''ନ୍ତି ୱା, ଅଯଂ ମୁସାୱାଦୋୱ ହୋତି। ୱିସଂୱାଦନପୁରେକ୍ଖାରତାତି ୱିସଂ ୱାଦେନ୍ତି ଏତେନାତି ୱିସଂୱାଦନଂ, ୱଞ୍ଚନାଧିପ୍ପାଯୱସପ୍ପୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ପୁରେକ୍ଖାରତା ୱିସଂୱାଦନପୁରେକ୍ଖାରତା, ୱିସଂୱାଦନଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁରତୋ କରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ମୁସାୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଓମସୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଓମସୱାଦେତି ଖୁଂସନଗରହଣୱଚନେ। ଯସ୍ମା ପନ ତଂ ନେୱ କଣ୍ଣସୁଖଂ, ନ ହଦଯସୁଖଂ, ତସ୍ମା ତେନ କଣ୍ଣଞ୍ଚେୱ ହଦଯଞ୍ଚ ୱିଜ୍ଝତୀତି ଆହ ''ଓୱିଜ୍ଝନୱଚନେ''ତି, ଜାତିଆଦୀହି ଘଟେତ୍ୱା ୱଚନେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ''ଜାତିନାମା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଜାତି ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଉକ୍କଟ୍ଠା ଚେୱ ଚଣ୍ଡାଲାଦି ହୀନା ଚ ଜାତି। ନାମଂ ନାମ ଅୱକଣ୍ଣକାଦି ହୀନଞ୍ଚେୱ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତାଦି ଉକ୍କଟ୍ଠଞ୍ଚ ନାମଂ। ଗୋତ୍ତଂ ନାମ କୋସିଯାଦି ହୀନଞ୍ଚେୱ ଗୋତମାଦି ଉକ୍କଟ୍ଠଞ୍ଚ ଗୋତ୍ତଂ। କମ୍ମଂ ନାମ ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକାଦି ହୀନଞ୍ଚେୱ କସିୱଣିଜାଦି ଉକ୍କଟ୍ଠଞ୍ଚ କମ୍ମଂ। ସିପ୍ପଂ ନାମ ନଳକାରାଦି ହୀନଞ୍ଚେୱ ମୁଦ୍ଦାଗଣନାଦି ଉକ୍କଟ୍ଠଞ୍ଚ ସିପ୍ପଂ। ଆବାଧୋ ନାମ ସବ୍ବୋପି ରୋଗୋ ହୀନୋଯେୱ। ଅଥ ୱା ମଧୁମେହୋ ଉକ୍କଟ୍ଠୋ, ସେସୋ ହୀନୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଲିଙ୍ଗଂ ନାମ ଅତିଦୀଘାଦି ହୀନଞ୍ଚେୱ ନାତିଦୀଘାଦି ଉକ୍କଟ୍ଠଞ୍ଚ ଲିଙ୍ଗଂ। କିଲେସୋ ନାମ ରାଗାଦିକୋ ସବ୍ବୋପି କିଲେସୋ। ଆପତ୍ତି ନାମ ସୋତାପତ୍ତାଦିକା ଉକ୍କଟ୍ଠା ଚେୱ ପାରାଜିକାଦି ଅନୁକ୍କଟ୍ଠା ଚ ଆପତ୍ତି। ଅକ୍କୋସୋ ନାମ ''ଓଟ୍ଠୋସୀ''ତିଆଦିକୋ ହୀନୋ ଚେୱ ''ପଣ୍ଡିତୋସୀ''ତିଆଦିକୋ (ପାଚି। ୧୫) ଉକ୍କଟ୍ଠୋ ଚ ଅକ୍କୋସୋ।

ଯଥାତଥାତି ପାଠଇଆଗତାନାଗତପଦାନଂ ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ। ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁଂ ଭିକ୍ଖୁନିଆଦଯୋ ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଠିତାତି ଆହ ''ଇଧ ଚା''ତିଆଦି। ଦୱକସ୍ସତା ନାମ କେଠଇହସାଧିପ୍ପାଯତା। ସଦ୍ଧନ୍ତି ଉପସମ୍ପନ୍ନାନୁପସମ୍ପନ୍ନେସୁ ଚେୱ ପାଠଇଆଗତାନାଗତପଦେସୁ ଚାତି ସଦ୍ଧ। ଅକ୍ଖରଧମ୍ମଅନୁସାସନିପୁରେକ୍ଖାରାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ଚଣ୍ଡାଲୋସୀ''ତିଆଦିକାଯ ପାଠଇଯା ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣେନ୍ତୋ ଅତ୍ଥପୁରେକ୍ଖାରୋ ନାମ। ପାଠଇଂ ୱାଚେନ୍ତୋ ଧମ୍ମପୁରେକ୍ଖାରୋ ନାମ। ଅନୁସିଟ୍ଠିଯଂ ଠତ୍ୱା ''ଇଦାନିପି ଚଣ୍ଡାଲୋସି, ପାପଂ ମା ଅକାସି। ମା ତମୋତମପରାଯଣୋ ଅହୋସୀ''ତିଆଦିନା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୩୫) ନଯେନ କଥେନ୍ତୋ ଅନୁସାସନିପୁରେକ୍ଖାରୋ ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଓମସୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ପେସୁଞ୍ଞସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଭିକ୍ଖୁପେସୁଞ୍ଞେତି ପିସତୀତି ପିସୁଣା, ଯାଯ ୱାଚାଯ ସମଗ୍ଗେ ସତ୍ତେ ଅୱଯୱଭୂତେ ୱଗ୍ଗେ ଭିନ୍ନେ କରୋତି, ସା ୱାଚା ପିସୁଣା, ପିସୁଣା ଏୱ ପେସୁଞ୍ଞଂ, ତାଯ ୱାଚାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପିସୁଣୋ, ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ପେସୁଞ୍ଞଂ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପେସୁଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁପେସୁଞ୍ଞଂ, ତସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁପେସୁଞ୍ଞେ, ଭିକ୍ଖୁତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନା, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଉପସଂହଟପେସୁଞ୍ଞେତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଜାତିଆଦୀହୀ''ତିଆଦି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ଉପସଂହରତୀତି ଆହ ''ଭିକ୍ଖୁନୋ ପିଯକମ୍ୟତାଯ ୱା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପିଯକମ୍ୟତାଯାତି ଯସ୍ସ ତଂ ଭାସତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ''ଏୱମହଂ ଏତସ୍ସ ପିଯୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ପିଯଭାୱଂ ପତ୍ଥଯମାନତାଯ। ଭେଦାଧିପ୍ପାଯେନାତି ''ଏୱମଯଂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି ପରସ୍ସ ପରେନ ଭେଦଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ। ଅଥ ୱା ପିଯସୁଞ୍ଞକରଣତୋ ପେସୁଞ୍ଞଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୩୬) ନିରୁତ୍ତିନଯେନ, ଯାଯ ୱାଚାଯ ଯସ୍ସ ତଂ ଭାସତି, ତସ୍ସ ହଦଯେ ଅତ୍ତନୋ ପିଯଭାୱଂ, ପରସ୍ସ ଚ ସୁଞ୍ଞଭାୱଂ କରୋତି, ସା ୱାଚା, ''ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପେସୁଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁପେସୁଞ୍ଞ''ନ୍ତିଆଦିନା ଏୱମ୍ପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ''ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ''ଜାତିଆଦୀହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହୀ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯେନ।

ପାଠଇମୁତ୍ତକଅକ୍କୋସୂପସଂହାରେତି ''ଚୋରୋସୀ''ତିଆଦିନା ଅକ୍କୋସସ୍ସ ଉପସଂହାରେ। ''ଅନକ୍କୋସୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ପନ ପେସୁଞ୍ଞକରଂ ତସ୍ସ କିରିଯଂ, ୱଚନଂ ୱା ପିଯକମ୍ୟତାଯ ଉପସଂହରନ୍ତସ୍ସ କିଞ୍ଚାପି ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି ନ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ଦୁକ୍କଟେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୩୬) ୱଦନ୍ତି। ପାପଗରହିତାଯ ୱଦନ୍ତସ୍ସାତି ଏକଂ ଅକ୍କୋସନ୍ତଂ, ଏକଞ୍ଚ ଖମନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅହୋ ନିଲ୍ଲଜ୍ଜୋ, ଇଦିସମ୍ପି ନାମ ଭୱନ୍ତଂ ପୁନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସତୀ''ତି ଏୱଂ କେୱଲଂ ପାପଗରହିତାଯ ଭଣନ୍ତସ୍ସ।

ପେସୁଞ୍ଞସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପଦସୋଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଦସୋ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେଯ୍ୟାତି ଏକତୋ ପଦଂ ପଦଂ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେଯ୍ୟ, କୋଟ୍ଠାସଂ କୋଟ୍ଠାସଂ ୱାଚେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ନ କେୱଲଂ ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଆରୁଳ୍ହଧମ୍ମଂଯେୱ ପଦସୋ ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ତସ୍ମା ''ସଙ୍ଗୀତିତ୍ତଯଂ ଅନାରୁଳ୍ହମ୍ପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୪୫) ସୀଲୂପଦେସ ଧୁତଙ୍ଗପଞ୍ହଆରମ୍ମଣକଥା ବୁଦ୍ଧିକଦଣ୍ଡକଞ୍ଞାଣୱତ୍ଥୁଅସୁଭକଥାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ମେଣ୍ଡକମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହେସୁ ଥେରସ୍ସ ସକପ୍ପଟିଭାନେ ଅନାପତ୍ତି। ଯଂ ରଞ୍ଞୋ ସଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ଆହରିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଆପତ୍ତି। ୱଣ୍ଣପିଟକଅଙ୍ଗୁଲିମାଲପିଟକରଟ୍ଠପାଲଗଜ୍ଜିତଆଳୱକଗଜ୍ଜିତଗୁଳ୍ହମଗ୍ଗଗୁଳ୍ହୱେସ୍ସନ୍ତରଗୁଳ୍ହୱିନଯୱେଦଲ୍ଲପିଟକାଦୀନି ପନ ଅବୁଦ୍ଧୱଚନାନିଯେୱ।

ଯସ୍ମା ପନ ତଂ ପଦଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପଦାନୁପଦଅନ୍ୱକ୍ଖରାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେସୂ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପଦନ୍ତି ଏକୋ ଗାଥାପାଦୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଅନୁପଦନ୍ତି ଦୁତିଯପାଦୋ। ଅନ୍ୱକ୍ଖରନ୍ତି ଏକେକଂ ଅକ୍ଖରଂ। ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ପୁରିମବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ସଦିସଂ ପଚ୍ଛାବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱା ଏକଂ ଅକ୍ଖରଂ ଅନ୍ୱକ୍ଖରଂ। ଅକ୍ଖରସମୂହୋ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ଅକ୍ଖରାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସମୂହୋ ପଦଂ। ପଠମଂ ପଦଂ ପଦମେୱ, ଦୁତିଯଂ ଅନୁପଦନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ନାନାକରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତେସୁ ପଦାଦୀସୁ ଯଂ କଞ୍ଚି କୋଟ୍ଠାସଂ ଭିକ୍ଖୁଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସପୁଗ୍ଗଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ପଦାଦିଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଏତ୍ଥ ଗାଥାବନ୍ଧେସୁ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୪୫) ତାୱ ''ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା''ତି (ଧ। ପ। ୧, ୨) ଏକମେକଂ ପଦଂ ସାମଣେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଆରଭିତ୍ୱା ଏକତୋଯେୱ ନିଟ୍ଠାପେନ୍ତସ୍ସ ପଦଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଥେରେନ ''ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ପଦଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା

‘‘ମନୋସେଟ୍ଠା ମନୋମଯା’’ତି ୱଚନକାଲେ ପତ୍ତେନ ସାମଣେରେନ ଏକତୋ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଅନୁପଦଗଣନାଯ। ‘‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତିଆଦି (ମ। ନି। ୧। ୩୫୩, ୩୫୬) ୱଚନକାଲେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ‘‘ରୂ’’ କାରମତ୍ତମେୱ ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ୱକ୍ଖରଗଣନାଯ। ଏସ ନଯୋ ଗାଥାବନ୍ଧେପି। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୫୩, ୩୫୬) ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ୱାଚଯମାନୋ ଥେରେନ ‘‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ସାମଣେରୋ ସୀଘପଞ୍ଞତାଯ ‘‘ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା’’ତି ଇମଂ ଅନିଚ୍ଚପଦଂ ଥେରସ୍ସ ‘‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଏତେନ ଅନିଚ୍ଚପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଭଣନ୍ତୋ ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେତି, ଏୱଂ ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞିୱେମତିକୌପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଉଦ୍ଦେସଗ୍ଗହଣେ ଏକତୋ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏସ ନଯୋ ‘‘ସଜ୍ଝାଯକରଣେ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉଦ୍ଦେସଗ୍ଗହଣେ’’ତି ଏତ୍ଥାପି। ତତ୍ରାଯଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଦ୍ଦିସାପେନ୍ତି। ଆଚରିଯୋ ‘‘ନିସିନ୍ନାନଂ ଭଣାମୀ’’ତି ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ୱଦତି, ଆଚରିଯସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଦ୍ୱେପି ଠିତା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଏସେୱ ନଯୋ। ଦହରଭିକ୍ଖୁ ନିସିନ୍ନୋ, ସାମଣେରୋ ଠିତୋ, ‘‘ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭଣାମୀ’’ତି ଭଣତୋ ଅନାପତ୍ତି। ସଚେ ଦହରୋ ତିଟ୍ଠତି, ଇତରୋ ନିସୀଦତି, ‘‘ଠିତସ୍ସ ଭଣାମୀ’’ତି ଭଣତୋପି ଅନାପତ୍ତି। ସଚେ ବହୂନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସାମଣେରୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ନିସିନ୍ନେ ପଦସୋ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ଅଚିତ୍ତକା ଆପତ୍ତି। ସଚେ ସାମଣେରୋ ଉପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଠିତୋ ୱା ନିସିନ୍ନୋ ୱା ହୋତି, ଯେସଂ ୱାଚେତି, ତେସୁ ଅପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଏକେନ ଦିସାଭାଗେନ ପଲାଯନକଗନ୍ଥଂ ନାମ ଗଣ୍ହାତୀତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ଅନାପତ୍ତି।

ସଜ୍ଝାଯକରଣେତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ସଜ୍ଝାଯକରଣେ। ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉଦ୍ଦେସଗ୍ଗହଣେତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉଦ୍ଦେସଗ୍ଗହଣେ। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପଗୁଣଗନ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତସ୍ସାତି ସଚେ ଏକଗାଥାଯ ଏକୋ ପାଦୋ ନାଗଚ୍ଛତି, ଅୱସେସା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପଗୁଣଗନ୍ଥୋ ନାମ। ଏତେନ ନଯେନ ସୁତ୍ତେପି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତଂ ଭଣନ୍ତସ୍ସ। ଓସାରେନ୍ତସ୍ସ ଚାତି ପରିସାମଜ୍ଝେ ସୁତ୍ତଂ ଉଚ୍ଚାରେନ୍ତସ୍ସ ଚ।

ପଦସୋଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଠମସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଇଧ ‘‘ଭିକ୍ଖୁଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାମା’’ତି (ପାଚି। ୫୨) ୱଚନତୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତୋପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋଯେୱ, ସୋ ଚ ଖୋ ନ ସବ୍ବୋ, ମେଥୁନଧମ୍ମାପତ୍ତିଯା ୱତ୍ଥୁଭୂତୋୱାତି ଆହ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ’’ତିଆଦି। ତସ୍ସ ଚ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ମେଥୁନଧମ୍ମାପତ୍ତିଯା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦିରତ୍ତତିରତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦିରତ୍ତୱଚନେନ ନ କୋଚି ୱିସେସତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି, କେୱଲଂ ଲୋକୱୋହାରୱସେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନସିଲିଟ୍ଠତାଯ, ମୁଖାରୁଳ୍ହତାଯ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱା ତିଣ୍ଣଂ ୱା ରତ୍ତୀନନ୍ତି ପନ ୱଚନତ୍ଥମତ୍ତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନିରନ୍ତରତିରତ୍ତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱା ଦିରତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ କତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସହସେଯ୍ୟନ୍ତି ଏକତୋ ସେଯ୍ୟଂ। ସେଯ୍ୟାତି ଚ କାଯପ୍ପସାରଣସଙ୍ଖାତଂ ସଯନମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ସଯନଂ ସେଯ୍ୟା’’ତି କତ୍ୱା, ଯସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ସଯନ୍ତି, ତମ୍ପି ‘‘ସଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସେଯ୍ୟା’’ତି କତ୍ୱା। ତଦୁଭଯମ୍ପି ଇଧ ସାମଞ୍ଞେନ, ଏକସେସନଯେନ ୱା ଗହିତନ୍ତି ଆହ ‘‘ସବ୍ବଚ୍ଛନ୍ନପରିଚ୍ଛନ୍ନେ’’ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ ଯଂ ସେନାସନଂ ଉପରି ପଞ୍ଚହି ଛଦନେହି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୧), ଅଞ୍ଞେନ ୱା କେନଚି ଅନ୍ତମସୋ ୱତ୍ଥେନାପି ସବ୍ବମେୱ ପରିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ଭୂମିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଛଦନଂ ଆହଚ୍ଚ, ଅନାହଚ୍ଚାପି ୱା ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଯାଯେନ ଦିଯଡ୍ଢହତ୍ଥୁବ୍ବେଧେନ ପାକାରେନ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା କେନଚି ଅନ୍ତମସୋ ୱତ୍ଥେନାପି ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଇଦଂ ସବ୍ବଚ୍ଛନ୍ନସବ୍ବପରିଚ୍ଛନ୍ନଂ ନାମ। ଯସ୍ସ ପନ ଉପରି ବହୁତରଂ ଠାନଂ ଛନ୍ନଂ, ଅପ୍ପଂ ଅଚ୍ଛନ୍ନଂ, ସମନ୍ତତୋ ଚ ବହୁତରଂ ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଅପ୍ପଂ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଇଦଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଛନ୍ନଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପରିଚ୍ଛନ୍ନଂ ନାମ। ତସ୍ମିଂ ସବ୍ବଚ୍ଛନ୍ନପରିଚ୍ଛନ୍ନେ, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଛନ୍ନପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ୱା।

ୱିଦହେଯ୍ୟାତି କରେଯ୍ୟ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ସମ୍ପାଦନନ୍ତି ଆହ ‘‘ସମ୍ପାଦେଯ୍ୟା’’ତି। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ ‘‘ସେନାସନସଙ୍ଖାତଂ ସେଯ୍ୟଂ ପୱିସିତ୍ୱା କାଯପ୍ପସାରଣସଙ୍ଖାତଂ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେଯ୍ୟ ୱିଦହେଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦେଯ୍ୟା’’ତି। ଦିଯଡ୍ଢହତ୍ଥୁବ୍ବେଧୋ ୱଡ୍ଢକିହତ୍ଥେନ ଗହେତବ୍ବୋ। ଏକୂପଚାରୋତି ୱଳଞ୍ଜନଦ୍ୱାରସ୍ସ ଏକତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସତଗବ୍ଭଂ ୱା ଚତୁସାଲଂ ଏକୂପଚାରଂ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ୱାତି ପୁରିମପୁରିମଦିୱସେ ଯତ୍ଥ ୱୁଟ୍ଠଂ, ତସ୍ମିଂଯେୱ ସେନାସନେ ୱା। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱା ତାଦିସେତି ଯଥାୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥସ୍ମିଂ ପୁବ୍ବେ ଅୱୁଟ୍ଠସେନାସନେ ୱା। ତେନ ୱାତି ଯେନ ସହ ପୁରିମପୁରିମଦିୱସେ ୱୁଟ୍ଠଂ, ତେନ ୱା। ଅଞ୍ଞେନ ୱାତି ଯେନ ସହ ପୁରିମପୁରିମସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ୱୁଟ୍ଠଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞେନ ୱା। ସଙ୍ଖେପୋତି ସଙ୍ଖେପୱଣ୍ଣନା। ଯଦି ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରୋ କଥଂ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ୱିତ୍ଥାରୋ ପନା’’ତିଆଦି।

ଉପଡ୍ଢଚ୍ଛନ୍ନପରିଚ୍ଛନ୍ନାଦୀସୁତି ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ସଙ୍ଗଚ୍ଛନ୍ନେ ଚୂଳଅକପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଛନ୍ନେ ଚୂଳଅକପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ଦୁକ୍କଟଂ, ସଙ୍ଗପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ଚୂଳଅକଚ୍ଛନ୍ନେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ଚୂଳଅକଚ୍ଛନ୍ନେ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୩) ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ଗହଣଂ। ତତିୟାଯ ରତ୍ତିଯା ପୁରାରୁଣା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପୁନ ୱସନ୍ତସ୍ସାତି ତତିଯାଯ ରତ୍ତିଯା ଅରୁଣତୋ ପୁରେତରମେୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ବହି ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଦିୱସେ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତେ ସୂରିଯେ ପୁନ ୱସନ୍ତସ୍ସ। ସଙ୍ଗଚ୍ଛନ୍ନସଙ୍ଗାପରିଚ୍ଛନ୍ନାଦୀସୁତି ଏତ୍ଥ ପନ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ସଙ୍ଗପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ସଙ୍ଗଅଚ୍ଛନ୍ନେ, ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଅଚ୍ଛନ୍ନେ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନେ’’ତି (ପାଚି। ୫୪) ପାଳିଯଂ ଆଗତାନଂ, ‘‘ଉପଡ୍ଢଚ୍ଛନ୍ନେ ଚୂଳଅକପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ଅନାପତ୍ତି, ଉପଡ୍ଢପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ଚୂଳଅକଚ୍ଛନ୍ନେ ଅନାପତ୍ତି, ଚୂଳଅକଚ୍ଛନ୍ନେ ଚୂଳଅକପରିଚ୍ଛନ୍ନେ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୩) ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତାନଞ୍ଚ ଗହଣଂ।

ପଠମସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଦୁତିଯସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯାତି ଜୀୱମାନକମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯା। ‘‘ମତିତ୍ଥୀ ପନ କିଞ୍ଚାପି ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତା, ଅନୁପାଦିନ୍ନପକ୍ଖେ ପନ ଠିତତ୍ତା ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତୀ’’ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୫୫) ୱଦନ୍ତି। ଅଦିସ୍ସମାନରୂପାହି ପନ ଯକ୍ଖିପେତୀହି, ମେଥୁନସ୍ସ ଅୱତ୍ଥୁଭୂତାଯ ଚ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିଯା ଅନାପତ୍ତି। ପଠମଦିୱସେପୀତି ପଠମସ୍ମିଂ ୱିଯ ସିକ୍ଖାପଦେ ନ ଚତୁତ୍ଥେଯେୱ ଦିୱସେ, ଅଥ ଖୋ ଇଧ ପଠମଦିୱସେପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ଇଧ ଦିୱସପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଙ୍ଗେସୁ ପନ ପାଚିତ୍ତିଯୱତ୍ଥୁକସେନାସନଂ, ତତ୍ଥ ମାତୁଗାମେନ ସହ ନିପଜ୍ଜନଂ, ସୂରିଯତ୍ଥଙ୍ଗମନନ୍ତି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନୀତି ଅଯମ୍ପି ୱିସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଦୁତିଯସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଧମ୍ମଦେସନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଛପ୍ପଞ୍ଚୱାଚାହୀତି ଛହି ପଞ୍ଚହି ୱାଚାହି। ୱାଚାପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନେତ୍ଥ କଥଂ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଉତ୍ତରି ଛପ୍ପଞ୍ଚୱାଚାହୀ’’ତିଆଦି। ସଙ୍ଗତ୍ଥାତି ସୁତ୍ତେ, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ। ସଚେ ଅଟ୍ଠକଥଂ, ଧମ୍ମପଦଂ, ଜାତକାଦିୱତ୍ଥୁଂ ୱା କଥେତୁକାମୋ ହୋତି, ଛପ୍ପଦମତ୍ତମେୱ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପାଳିଯା ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତେନ ଏକଂ ପଦଂ ପାଳିତୋ, ପଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାତୋତି ଏୱଂ ଛ ପଦାନି ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱାୱ କଥେତବ୍ବୋ। ପୁରିସେନାତି ମନୁସ୍ସପୁରିସେନ। ତେନାହ ‘‘ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହଂ ଗହେତ୍ୱା ପନା’’ତିଆଦି।

ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ମାତୁଗାମେ ମାତୁଗାମସଞ୍ଞିୱେମତିକଅମାତୁଗାମସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ମାତୁଗାମସ୍ସାତି ଏକସ୍ସ ମାତୁଗାମସ୍ସ ଦେସେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ପୁନ ଆଗତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ମାତୁଗାମସ୍ସ, ଏୱଂ ପନ ଏକାସନେ ନିସିନ୍ନେନ ମାତୁଗାମସତସ୍ସାପି ଦେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି । ‘‘ୱିଞ୍ଞୁମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯା’’ତି ୱଚନତୋ ଅୱିଞ୍ଞୁତ୍ଥିଯାପି ଦେସଯତୋ ଅନାପତ୍ତି। ଇରିଯାପଥପରିୱତ୍ତାଭାୱୋତି ଅତ୍ତନୋ ୱା ମାତୁଗାମସ୍ସ ୱା ଇରିଯାପଥପରିୱତ୍ତାଭାୱୋ। କପ୍ପିଯକାରକସ୍ସାଭାୱୋତି ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ କପ୍ପିଯକାରକସ୍ସାଭାୱୋ, ଦୁତିଯାନିଯତେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣସ୍ସ ମନୁସ୍ସସ୍ସ ଅଭାୱୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିରିଯାକିରିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉତ୍ତରି ଛପ୍ପଞ୍ଚୱାଚାହି ଧମ୍ମଦେସନା କିରିଯା, କପ୍ପିଯକାରକସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣଂ ଅକିରିଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଧମ୍ମଦେସନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଭୂତାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ନିପ୍ପରିଯାଯେନାତି ‘‘ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜି’’ନ୍ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୭୧) ଉଜୁକମେୱ। ପରିଯାଯେନ ଆରୋଚିତନ୍ତି ‘‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସି, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଠମଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜି, ସମାପଜ୍ଜତି, ସମାପନ୍ନୋ’’ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୭୫) ଅଞ୍ଞାପଦେସେନ ଭଣିତଂ। ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୭୭), ପନ ଅନ୍ତରା ୱା ଅତିକଡ୍ଢିଯମାନେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଭୂତଂ ଆରୋଚେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅନତିକଡ୍ଢିଯମାନେନାପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୭୭) ତଥାରୂପେ କାରଣେ ସତି ଆରୋଚେତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ତେନେୱ ଅଞ୍ଞତରେନ ଦହରଭିକ୍ଖୁନା ଉପୱଦିତୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଥେରୋ ‘‘ଆୱୁସୋ, ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ଥାଯ ୱାଯାମଂ ମା ଅକାସି, ଖୀଣାସୱୋ ତଯା ଉପୱଦିତୋ’’ତି ଆହ। ଥେରେନ ଚ ‘‘ଅତ୍ଥି ତେ, ଆୱୁସୋ, ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପତିଟ୍ଠା’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ଦହରଭିକ୍ଖୁ ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୋତାପନ୍ନୋ ଆହ’’ନ୍ତି ଅୱୋଚ। ‘‘କାରକୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱାପି ପଟିପତ୍ତିଯା ଅମୋଘଭାୱଦସ୍ସନେନ ସମୁତ୍ତେଜନାଯ, ସମ୍ପହଂସନାଯ ଚ ଅରିଯା ଅତ୍ତାନଂ ପକାସେନ୍ତିଯେୱ। ତେନାହ ‘‘ତଥାରୂପେ କାରଣେ ସତି ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଆରୋଚଯତୋ’’ତି।

ସୁତପରିଯତ୍ତିସୀଲଗୁଣଂ ପନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସପି ଆରୋଚେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା ନ ଇଧ ଉମ୍ମତ୍ତକାଦଯୋ ଗହିତାତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୱେଦନାଟ୍ଟାନଂ ଗହଣଂ। ତସ୍ମିଂ ସତୀତି ଉମ୍ମତ୍ତକାଦିଭାୱେ ସତି। ଇଧ ନ ଗହିତାତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ପଦଭାଜନିଯଂ ନ ଗହିତା। ଅଟିତ୍ତକନ୍ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନଚିତ୍ତାଭାୱେନ ଅଚିତ୍ତକଂ। କୁସଲାବ୍ୟାକତଚିତ୍ତେହି ଦ୍ୱିଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲେଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଅଜାନନ୍ତା ଝାନଲାଭିନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଲୋଭୱସେନ ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନାପି ନ ଆରୋଚେନ୍ତୀତି। ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ ୱା ଅଭାୱତୋ ‘‘ଦ୍ୱିୱେଦନ’’ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ କତ୍ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଭୂତାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ‘ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନନ୍ତି ପାରାଜିକସଙ୍ଘାଦିସେସସଙ୍ଖାତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ। ଆଯତିଂ ସଂୱରତ୍ଥାଯାତି ‘‘ଏୱମେସ ପରେସୁ ହିରୋତ୍ତପ୍ପେନାପି ଆଯତିଂ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି ଆଯତିଂ ସଂୱରତ୍ଥାଯ। ଆପତ୍ତୀନଞ୍ଚ କୁଲାନଞ୍ଚ ପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ୱା ଅକତ୍ୱା ୱାତି ‘‘ଏତ୍ତକା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆରୋଚେତବ୍ବା, ଏତ୍ତକେସୁ କୁଲେସୁ ଆରୋଚେତବ୍ବା’’ତି ଏୱଂ ଆପତ୍ତୀନଞ୍ଚ କୁଲାନଞ୍ଚ ପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ୱା ଅକତ୍ୱା ୱା।

ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଯାତି ପାରାଜିକସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସପଞ୍ଚାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଖାତାଯ ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଯ ଆପତ୍ତିଯା। ଅୱସେସେ ଛ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେତି ସଙ୍ଘାଦିସେସୱଜ୍ଜିତେ ସେସେ ଛ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ। ପୁରିମପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱୀତିକ୍କମସଙ୍ଖାତଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲନ୍ତି ପାଣାତିପାତୱେରମଣିଆଦିକସ୍ସ ଆଦିତୋ ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱୀତିକ୍କମସଙ୍ଖାତଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ। ଇତରଂ ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ୱା ଅଜ୍ଝାଚାରନ୍ତି ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱିକାଲଭୋଜନାଦିକପଞ୍ଚକଂ, ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠିକାଯସଂସଗ୍ଗଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଅତ୍ତକାମଞ୍ଚେତି ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ୱା ଅଜ୍ଝାଚାରଂ। ୱତ୍ଥୁମତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଅଯଂ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଂ ଆପନ୍ନୋ, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ, ଅତ୍ତକାମଂ, କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ଏୱଂ ୱତ୍ଥୁମତ୍ତଂ ୱା ଆରୋଚେନ୍ତସ୍ସ। ଆପତ୍ତିମତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଅଯଂ ପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନୋ, ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ପାଟିଦେସନୀଯଂ, ଦୁକ୍କଟଂ, ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ଏୱଂ ଆପତ୍ତିମତ୍ତଂ ୱା ଆରୋଚେନ୍ତସ୍ସ। ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣସ୍ସାତି ‘‘ପାରାଜିକଂ ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସା’’ତି କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣସ୍ସ। ସୱତ୍ଥୁକୋତି ୱତ୍ଥୁନା ସହ ଘଟିତୋ।

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ପଥୱୀଖଣନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପାସାଣସକ୍ଖରକଥଲମରୁମ୍ବୱାଲୁକାଦୀସୁତି ଏତ୍ଥ ମୁଟ୍ଠିପ୍ପମାଣତୋ ଉପରି ପାସାଣାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ମୁଟ୍ଠିପ୍ପମାଣା ସକ୍ଖରା। କଥଲାତି କପାଲଖଣ୍ଡାନି। ମରୁମ୍ବାତି କଟସକ୍ଖରା। ୱାଲୁକା ୱାଲିକାଯେୱ। ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ତତିଯଭାଗୋ ହୋତୀତି ତତିଯୋ ଭାଗୋ ହୋତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯତୋ ପଂସୁଂ ୱା ମତ୍ତିକଂ ୱା ଆହରାପେତ୍ୱା ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କତେ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ପଂସୁ ୱା ମତ୍ତିକା ୱା ଏକୋ ପାସାଣାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ହୋତି, ଅଯଂ ମିସ୍ସକପଥୱୀ ନାମାତି। ୱପ୍ପୋ ନାମ ଦେୱେନ ୱପ୍ପୋ (ପାଚି। ୮୬)। ୱୁତ୍ତନ୍ତି ପଦଭାଜନିଯଂ, ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାଯମେୱ ୱା ୱୁତ୍ତଂ । ଅଧିକତରପାସାଣାଦିମିସ୍ସାତି ଅଧିକତରପାସାଣାଦୀହି ମିସ୍ସା, ଅଦଡ୍ଢାପି ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣତୋ ଅଧିକତରପାସାଣାଦିମିସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତୱିକପ୍ପତ୍ଥୋ, ତେନ ଊନକଚତୁମାସୋୱଟ୍ଠପଥୱିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସୁଦ୍ଧପାସାଣାଦିଭେଦାଯାତି ସୁଦ୍ଧା ପାସାଣା ଏତ୍ଥାତି ସୁଦ୍ଧପାସାଣା, ସା ଆଦି ଯସ୍ସ ଭେଦସ୍ସ ସୋ ସୁଦ୍ଧପାସାଣାଦି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସୁଦ୍ଧସକ୍ଖରାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ସୁଦ୍ଧପାସାଣାଦିଭେଦୋ ଯସ୍ସା ସା ସୁଦ୍ଧପାସାଣାଦିଭେଦା, ତାଯ ସୁଦ୍ଧପାସାଣାଦିଭେଦାଯ, ସୁଦ୍ଧପାସାଣାଦିପ୍ପକାରାଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଯଂ ଖଣତୀତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ଅନ୍ତମସୋ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନପି ଖଣତି, ଉଦକମ୍ପି ଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ ଭିନ୍ଦତି, ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନପି ୱିଲିଖତି, ପତ୍ତମ୍ପି ପଚନ୍ତୋ ଦହତି, ସୋ ସବ୍ବୋ ଖଣତିଯେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନାହ ‘‘ଖଣନଭେଦନୱିଲେଖନପଚନାଦୀହି ୱିକୋପେତୀତି। ପତ୍ତଂ ପଚନ୍ତେନ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୮୬) ହି ପୁବ୍ବେ ପକ୍କଟ୍ଠାନେଯେୱ ପଚିତବ୍ବୋ। ଅଦଡ୍ଢାଯ ପଥୱିଯା ଅଗ୍ଗିଂ ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପତ୍ତପଚନକପାଲସ୍ସ ପନ ଉପରି ଅଗ୍ଗିଂ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଦାରୂନଂ ଉପରି ଠପେତି, ସୋ ଅଗ୍ଗି ତାନି ଦହନ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଥୱିଂ ଦହତି, ନ ୱଟ୍ଟତି। ଇଟ୍ଠକପାସାଣାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତତ୍ରାପି ହି ଇଟ୍ଠକାଦୀନଂଯେୱ ଉପରି ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ତେସଂ ଅନୁପାଦାନତ୍ତା। ନ ହି ତାନି ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଉପାଦାନସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୁକ୍ଖଖାଣୁରୁକ୍ଖାଦୀସୁପି ଅଗ୍ଗିଂ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ପନ ‘‘ପଥୱିଂ ଅପତ୍ତମେୱ ନିବ୍ବାପେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଦେତି, ୱଟ୍ଟତି। ପଚ୍ଛା ନିବ୍ବାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅୱିସଯତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ‘‘ଖଣନଭେଦନୱିଲିଖନପଚନାଦୀହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେନେୱ ନଯେନ। ନିଯମେତ୍ୱାତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା। ଇତରୋତି

ଆଣାପକୋ।

‘‘ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଖଣା’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୮୬) ୱଦତି, ୱଚ୍ଚତି। ଖତାଯେୱ ପୋକ୍ଖରଣୀ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅଯଂ କପ୍ପିଯୱୋହାରୋ। ଏସ ନଯୋ ‘‘ୱାପିଂ, ତଳାକଂ, ଆୱାଟଂ ଖଣା’’ତିଆଦୀସୁପି। ‘‘ଇମଂ ଓକାସଂ ଖଣ, ଇମସ୍ମିଂ ଓକାସେ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଖଣା’’ତି ପନ ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘କନ୍ଦଂ ଖଣ ମୂଲଂ ଖଣା’’ତି ଅନିଯମେତ୍ୱା ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଇମଂ ୱଲ୍ଲିଂ ଖଣ, ଇମସ୍ମିଂ ଓକାସେ କନ୍ଦଂ ୱା ମୂଲଂ ୱା ଖଣା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ‘‘ଓକାସଂ ଅନିଯମେତ୍ୱା…ପେ… ଭଣନ୍ତସ୍ସା’’ତି। ଆତପେନ ସୁକ୍ଖକଦ୍ଦମୋ ଚ ଫଲତି, ତତ୍ର ଯୋ ହେଟ୍ଠା ପଥୱିଯା ଅସମ୍ବନ୍ଧୋ, ତମେୱ ଅପନେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏସ ନଯୋ ଗୋକଣ୍ଟକେପି । ତେନାହ ‘‘ଆତପେନ…ପେ… ଅସମ୍ବଦ୍ଧ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଗୋକଣ୍ଟକୋ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୮୬) ନାମ ଗାୱୀନଂ ଖୁରଚ୍ଛିନ୍ନକଦ୍ଦମୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ସଚେ ପନ ହେଟ୍ଠିମତଲେନ ଭୂମିସମ୍ବନ୍ଧୋ, ୱିକୋପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତିତନଦିତଟନ୍ତି ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ନଦିସାମନ୍ତା ପତିତଂ ଓମକଚାତୁମାସଂ ଓୱଟ୍ଠଂ ନଦିତଟଂ। ସଚେ ପନ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଦକେଯେୱ ପକତି, ଦେୱେ ଅତିରେକଚାତୁମାସଂ ଓୱଟ୍ଠେପି ଉଦକେଯେୱ ଉଦକସ୍ସ ପତିତତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି। ମହନ୍ତମ୍ପି ନଙ୍ଗଲଚ୍ଛିନ୍ନମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡନ୍ତି ମହନ୍ତମ୍ପି କସିତଟ୍ଠାନେ ହେଟ୍ଠା ପଥୱିଯା ଅସମ୍ବଦ୍ଧଂ ନଙ୍ଗଲଚ୍ଛିନ୍ନମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡଂ। ଏୱମାଦିସଦ୍ଦେନ କୂଟାସିଞ୍ଚନଯୋଗ୍ଗତନୁକକଦ୍ଦମାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ରୁକ୍ଖାଦିପୱଟ୍ଟନେନ ଭିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସାତି ପାସାଣରୁକ୍ଖାଦୀନି ୱା ପୱଟ୍ଟେନ୍ତସ୍ସ, କତ୍ତରଦଣ୍ଡେନ ୱା ଆହଚ୍ଚ ଆହଚ୍ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପଥୱୀ ଭିଜ୍ଜତି, ସା ‘‘ତେନ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅଭିନ୍ନତ୍ତା ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଭିନ୍ନା ନାମ ହୋତି, ଇତି ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ରୁକ୍ଖାଦିପ୍ପୱଟ୍ଟନେନ ଭିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଅସତିଯା ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକାଦୀହି ୱିଲିଖନ୍ତସ୍ସାତି ଯୋ ଅଞ୍ଞୱିହିତୋ କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ କିଞ୍ଚି କଥେନ୍ତୋ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନ ୱା କତ୍ତରଯଟ୍ଠିଯା ୱା ପଥୱିଂ ୱିଲିଖନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅସତିଯା ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକାଦୀହି ୱିଲିଖନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି।

ପଥୱୀଖଣନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୁସାୱାଦୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ଭୂତଗାମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭୂତଗାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଭୱନ୍ତୀ’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୯୦) ଇମିନା ୱିରୁଳ୍ହମୂଲେ ନୀଲଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢମାନକେ ତରୁଣଗଚ୍ଛେ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଅହେସୁ’’ନ୍ତି ଇମିନା ପନ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଠିତେ ମହନ୍ତେ ରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛାଦିକେ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ‘‘ଜାଯନ୍ତୀ’’ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଭୱନ୍ତୀ’’ତି ଇମସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ‘‘ଜାଯନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ’’ତି, ‘‘ଅହେସୁ’’ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ‘‘ଜାତା ୱଡ୍ଢିତା’’ତି। ଗାମୋତି ସମୂହୋ। ପତିଟ୍ଠିତହରିତତିଣରୁକ୍ଖାଦୀନନ୍ତି ଭୂମିଯଂ ପତିଟ୍ଠିତସ୍ସ ହରିତତିଣସ୍ସ ଚେୱ ହରିତରୁକ୍ଖାଦୀନଞ୍ଚ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଓସଧିଗଚ୍ଛଲତାଦଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଚ ଭୁମ୍ମଂ। ଯୋ ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତମାହ ‘‘ଭୂତଗାମପାତବ୍ଯତାଯା’’ତିଆଦିନା।

ନନୁ ଚ ରୁକ୍ଖାଦଯୋ ଚିତ୍ତରହିତତାଯ ନ ଜୀୱା, ଚିତ୍ତରହିତତା ଚ ପରିଫନ୍ଦାଭାୱତୋ, ଛିନ୍ନେପି ୱିରୁହନତୋ, ୱିସଦିସଜାତିକଭାୱତୋ, ଚତୁଯୋନିଯଂ ଅପରିଯାପନ୍ନତୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବା, ୱୁଦ୍ଧି ପନ ପୱାଳସିଲାଲୱଣାନମ୍ପି ୱିଜ୍ଜତୀତି ନ ତେସଂ ଜୀୱଭାୱେ କାରଣଂ, ୱିସଯଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ ନେସଂ ପରିକପ୍ପନାମତ୍ତଂ ସୁପନଂ ୱିଯ ଚିଞ୍ଚାଦୀନଂ, ତଥା ଦୋହଳାଦଯୋ, ଅଥ କସ୍ମା ଭୂତଗାମସ୍ସ ପାତବ୍ଯତାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଇଚ୍ଛିତନ୍ତି? ସମଣସାରୁପ୍ପତୋ, ତନ୍ନିସ୍ସିତସତ୍ତାନୁରକ୍ଖଣତୋ ଚ। ତେନେୱାହ ‘‘ଜୀୱସଞ୍ଞିନୋ ହି ମୋଘପୁରିସା ମନୁସ୍ସା ରୁକ୍ଖସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦି (ପାଚି। ୮୯)। ସାସପବୀଜକସେୱାଲମ୍ପୀତି ସାସପବୀଜକସଙ୍ଖାତଂ ସେୱାଲମ୍ପି, ସାସପସେୱାଲଂ, ବୀଜକସେୱାଲମ୍ପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ସାସପସେୱାଲୋ ନାମ ସାସପମତ୍ତୋ ଖୁଦ୍ଦକସେୱାଲୋ। ବୀଜକସେୱାଲୋ ନାମ ଉପରି ଖୁଦ୍ଦକପତ୍ତୋ ହେଟ୍ଠା ଖୁଦ୍ଦକମୂଲୋ ସେୱାଲୋ।

ମୂଲବୀଜଖନ୍ଧବୀଜଫଳୁବୀଜଅଗ୍ଗବୀଜବୀଜବୀଜାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମୂଲମେୱ ବୀଜଂ ମୂଲବୀଜଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ତତ୍ଥ ମୂଲବୀଜଂ ହଲିଦ୍ଦିଆଦିକଂ। ଖନ୍ଧବୀଜଂ ଅସ୍ସତ୍ଥାଦିକଂ। ଫଳୁବୀଜଂ ଉଚ୍ଛୁଆଦିକଂ। ଅଗ୍ଗବୀଜଂ ହିରିୱେରାଦିକଂ। ବୀଜଂବୀଜଂ ପୁବ୍ବଣ୍ଣାଦିକଂ। ଭାଜନଗତନ୍ତି ସରାୱାଦିଭାଜନଗତଂ। ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ମୂଲମତ୍ତଂ ଏତସ୍ମାତି ନିକ୍ଖନ୍ତମୂଲମତ୍ତଂ। ମତ୍ତ ସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ପଣ୍ଣସ୍ସ ନିକ୍ଖମନଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଏସ ନଯୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଅଙ୍କୁରମତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି। ସଚେ ପନ ମୂଲଞ୍ଚ ପଣ୍ଣଞ୍ଚ ନିଗ୍ଗତଂ, ଭୂତଗାମସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତା ପତ୍ତୱଟ୍ଟି ନିଗ୍ଗଚ୍ଛତୀତି ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତା ଅନୀଲୱଣ୍ଣା ପତ୍ତୱଟ୍ଟି ନିକ୍ଖମତି। ତେନାହ ‘‘ନିକ୍ଖନ୍ତେ’’ତିଆଦି। ହରିତୋ ନ ହୋତୀତି ନୀଲୱଣ୍ଣୋ ନ ହୋତି। ମୁଗ୍ଗାଦୀନଂ ପନ ପଣ୍ଣେସୁ ଉଟ୍ଠିତେସୁ, ୱୀହିଆଦୀନଂ ୱା ଅଙ୍କୁରେ ହରିତେ ଭୂତଗାମସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏସ ନଯୋ ଅମ୍ବଟ୍ଠିଆଦୀସୁ।

ଭୂତଗାମବୀଜଗାମେତି ଏତ୍ଥ ଭୂତଗାମତୋ ୱିୟୋଜିତଂ ୱିରୁହନସମତ୍ଥମେୱ ମୂଲବୀଜାଦିକଂ ବୀଜଗାମୋ ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଉଭୟତ୍ଥାତି ଭୂତଗାମବୀଜଗାମେସୁ। ଅତଥାସଞ୍ଞିସ୍ସାତି ଅଭୂତଗାମାବୀଜଗାମସଞ୍ଞିସ୍ସ। କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅଭୂତଗାମାବୀଜଗାମେସୁ ଅଭୂତଗାମାବୀଜଗାମସଞ୍ଞିସ୍ସ। ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚାତି ପାସାଣରୁକ୍ଖାଦୀନି ୱା ପୱଟ୍ଟେନ୍ତସ୍ସ, ସାଖଂ ୱା କଡ୍ଢନ୍ତସ୍ସ, କତ୍ତରଦଣ୍ଡେନ ୱା ଭୂମିଂ ପହରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ତିଣାନି ଛିଜ୍ଜନ୍ତି। ତାନି ତେନ ''ୱିକୋପେସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅୱିକୋପିତତ୍ତା ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱିକୋପିତାନି ନାମ ହୋନ୍ତି। ଇତି ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱିକୋପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି।

ଅସତିୟାତି ଅଞ୍ଞୱିହିତୋ କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ କିଞ୍ଚି କଥେନ୍ତୋ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନ ୱା ହତ୍ଥେନ ୱା ତିଣଂ ୱା ଲତଂ ୱା ୱିକୋପେନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ଅସତିୟା ୱିକୋପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି।

ଅଜାନିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ''ବୀଜଗାମୋ''ତି ୱା ''ଭୂତଗାମୋ''ତି ୱା ନ ଜାନାତି, ''ୱିକୋପେମୀ''ତି ପନ ଜାନାତି। ଏୱଂ ତିଣେ ୱା ପଲାଲପୁଞ୍ଜେ ୱା ଖଣିତ୍ତିଂ ୱା କୁଦାଲଂ ୱା ସଙ୍ଗୋପନତ୍ଥାୟ ଠପେତି, ଉଯ୍ହମାନହତ୍ଥୋ ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ପାତେତି। ତତ୍ର ଚେ ତିଣାନି ଛିଜ୍ଜନ୍ତି ୱା ଡୟ୍ହନ୍ତି ୱା, ଏୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ୱିକୋପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି।

ୟେନ କେନଚି ଅଗ୍ଗିନାତି କଟ୍ଠଗ୍ଗିଗୋମୟଗ୍ଗିଆଦୀସୁ ୟେନ କେନଚି ଅଗ୍ଗିନା, ଅନ୍ତମସୋ ଲୋହଖଣ୍ଡେନପି ଆଦିତ୍ତେନ। ''କପ୍ପିୟ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱାତି ୟାୟ କାୟଚି ଭାସାୟ ''କପ୍ପିୟ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱ। ଏୱ-ସଦ୍ଦେନ ପଠମଂ ଅଗ୍ଗିନା ଫୁସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ''କପ୍ପିୟ''ନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଦସ୍ସେତି। ''ପଠମଂ ଅଗ୍ଗିଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଂ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱାୱ 'କପ୍ପିୟ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୯୩) ୱଦନ୍ତି। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁପି। ତଥେୱାତି 'କପ୍ପିୟ'ନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱ। ଅସ୍ସମହିଂସସୂକରମିଗଗୋରୂପାନଂ ପନ ଖୁରା ଅତିଖିଣା, ତସ୍ମା ତେହି ନ କାତବ୍ବଂ, କତମ୍ପି ଅକତଂ ହୋତୀତି ଆହ ''ଠପେତ୍ୱା ଗୋମହିଂସାଦୀନଂ ଖୁରେ''ତି। ହତ୍ଥିନଖା ପନ ଖୁରା ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେହି ୱଟ୍ଟତି। ତିରଚ୍ଛାନାନନ୍ତି ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘଦୀପିମକ୍କଟାନଂ, ସକୁନ୍ତାନଞ୍ଚ। ତେସଞ୍ହି ନଖା ତିଖିଣା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେହି କାତବ୍ବଂ। ''ଅନ୍ତମସୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହଟେନପୀ''ତି ଇମିନା ୟେହି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତେହି ତତ୍ଥଜାତକେହି କାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ''ସତ୍ଥେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱା''ତି ଇମିନା ଛେଦଂ ୱା ୱେଧଂ ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ''କପ୍ପିୟନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱା''ତି ୱୁତ୍ତମତିଦିସତି। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ''କପ୍ପିୟନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିନା କପ୍ପିୟଂ କରୋନ୍ତେନ କତ୍ତବ୍ବାକାରମେୱ ଦସ୍ସିତଂ, ତଥାପି ଭିକ୍ଖୁନା ''କପ୍ପିୟଂ କରୋହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେୟେୱ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ''କପ୍ପିୟ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିପରିଜିତାଦି କାତବ୍ବନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅୱଚନଂ ପନ ''ପୁନପି କପ୍ପିୟଂ କରୋହୀତି କାରେତ୍ୱାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ପଠମମେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

ଏକସ୍ମିଂ...ପେ... କପ୍ପିୟେ କତେ ସବ୍ବଂ କତଂ ହୋତୀତି ଏକଂୟେୱ ''କପ୍ପିୟଂ କରୋମୀ''ତି ଅଧିପ୍ପାୟେନପି କପ୍ପିୟେ କତେ ଏକାବଦ୍ଧତ୍ତା ସବ୍ବଂ କତଂ ହୋତି। ଦାରୁକଂ ୱିଜ୍ଝତୀତି ଜାନିତ୍ୱା ୱା ଅଜାନିତ୍ୱା ୱା ୱିଜ୍ଝତି ୱା ୱିଜ୍ଝାପେତି ୱା, ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ଭତ୍ତସିତ୍ଥେ ୱିଜ୍ଝତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତଂ ୱିଜ୍ଝତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଲ୍ଲିଆଦୀନଂ ଭାଜନଗତିକତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଭିନ୍ଦାପେତ୍ୱା କପ୍ପିୟଂ କାରେତବ୍ବନ୍ତି ବୀଜତୋ ମୁତ୍ତସ୍ସ କଟାହସ୍ସ ଭାଜନଗତିକତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଅବୀଜନ୍ତି ଅଙ୍କୁରଜନନସମତ୍ଥବୀଜରହିତତରୁଣମ୍ବଫଲାଦି। ତେନାହ ''ୟଂ ପନ ଫଲଂ ତରୁଣଂ ହୋତି, ଅବୀଜ''ନ୍ତି। ନିବ୍ବଟ୍ଟବୀଜଂ ନାମ ବୀଜଂ ନିବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ ଅମ୍ବପନସାଦିଫଲଂ। ତେନାହ ''ବୀଜଂ ଅପନେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ କପ୍ପିୟକରଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ସୟମେୱ କପ୍ପିୟାନୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଭୂତଗାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଅଞ୍ଞୱାଦକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୟମତ୍ଥନ୍ତି ''ତ୍ୱଂ କିର ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ''ତିଆଦିକଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଂ। ତତୋ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତତ୍ଥତୋ ଅଞ୍ଞମତ୍ଥଂ। ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରଣସ୍ସାତି ୱିନୟଧରେନ ୟଂ ୱଚନଂ ଦୋସପୁଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞେନ ୱଚନେନ ପଟିଚ୍ଛାଦନସ୍ସ। ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥୋପି ହି ଚରସଦ୍ଦୋ ହୋତି ଅନେକତ୍ଥତ୍ତା ଧାତୂନଂ। ୱୁତ୍ତନ୍ତି ପାଠଇୟଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ସାୱସେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋତି ଏତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା ପାରାଜିକଂ ସେସା ସାୱସେସାପତ୍ତି ନାମ, ତଂ ଆପନ୍ନୋ। ଅନୁୟୁଞ୍ଜିୟମାନୋତି ''କିଂ, ଆୱୁସୋ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିୟମାନୋ। ଅଞ୍ଞେନ ୱଚନେନାତି ''କୋ ଆପନ୍ନୋ? କିଂ ଆପନ୍ନୋ? କିସ୍ମିଂ ଆପନ୍ନୋ? କଥଂ ଆପନ୍ନୋ? କଂ ଭଣଥ? କିଂ ଭଣଥା''ତି ଅଞ୍ଞେନ ୱଚନେନ। ଅଞ୍ଞନ୍ତି ''କିଂ ତ୍ୱଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀ''ତିଆଦିକଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜକୱଚନଂ। ତଥା ତଥା

ୱିକ୍ଖିପତୀତି ତେନ ତେନ ପକାରେନ ୱିକ୍ଖିପତି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ସୋ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୯୪) କିଞ୍ଚି ୱୀତିକ୍କମଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଆୱୁସୋ, ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀ’’ତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଆପତ୍ତିୟା ଅନୁୟୁଞ୍ଜିୟମାନୋ ‘‘କୋ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ୱଦତି। ତତୋ ‘‘ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ କିଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ୱଦତି। ଅଥ ‘‘ପାଚିତ୍ତିୟଂ ୱା ଦୁକ୍କଟଂ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ କିସ୍ମିଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ୱଦତି। ତତୋ ‘‘ଅମୁକସ୍ମିଂ ନାମ ୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ କଥଂ ଆପନ୍ନୋ, କିଂ କରୋନ୍ତୋ ଆପନ୍ନୋମ୍ହୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛତି। ଅଥ ‘‘ଇଦଂ ନାମ କରୋନ୍ତୋ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କଂ ଭଣଥା’’ତି ୱଦତି। ତତୋ ‘‘ତଂ ଭଣାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କିଂ ଭଣଥା’’ତି ଏୱମନେକେହି ପକାରେହି ୱିକ୍ଖିପତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ୟୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସାୱସେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ତଂ ନ କଥେତୁକାମୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ୱିହେସେତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ୱିହେସେତୀତି ଚିରନିସଜ୍ଜାଚିରଭାସନେହି ପିଟ୍ଠିଆଗିଲାୟନତାଲୁସୋସାଦିୱସେନ ସଙ୍ଘଂ ୱିହେସେତି, ପରିସ୍ସମଂ ତେସଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିସ୍ସମୋ ହି ୱିହେସା ନାମ। ଅଞ୍ଞୱାଦକକମ୍ମନ୍ତି ଅଞ୍ଞୱାଦକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଞ୍ଞୱାଦକାରୋପନତ୍ଥଂ କାତବ୍ବଂ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଂ। ୱିହେସକକମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘେନ କତେତି ତସ୍ମିଂ ଅଞ୍ଞୱାଦକକମ୍ମେ ଚ ୱିହେସକକମ୍ମେ ଚ ସଙ୍ଘେନ ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମୱାଚାୟ କତେ। ତଥା କରୋନ୍ତାନନ୍ତି ତଂ ପକାରଂ କରୋନ୍ତାନଂ, ଅଞ୍ଞୱାଦକଞ୍ଚ ୱିହେସକଞ୍ଚ କରୋନ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ୱିହେସକେତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି ଅୱଚନଞ୍ଚେତ୍ଥ ‘‘ଆପତ୍ତିକରା ଚ ହୋତି ଅଞ୍ଞୱାଦକସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ୱିୟା’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତତ୍ତାୟେୱ ପଞ୍ଞାୟତୀତି କତ୍ୱା। ଏସ ନୟୋ ଉପରି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଧମ୍ମକମ୍ମେ ତିକପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଧମ୍ମକମ୍ମେ ଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞିୱେମତିକଅଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିୟାନି। ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ ତିକଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅନାରୋପିତେତି କମ୍ମୱାଚାୟ ଅନାରୋପିତେ, ଅପ୍ପତିଟ୍ଠାପିତେତି ଅତ୍ଥୋ। ଗେଲଞ୍ଞେନାତି ୟେନ କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ମୁଖେ ତାଦିସେନ ବ୍ୟାଧିନା। ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭଣ୍ଡନାଦୀନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ କଥିତେ ତପ୍ପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭଣ୍ଡନଂ ୱା କଲହୋ ୱା ୱିଗ୍ଗହୋ ୱା ୱିୱାଦୋ ୱା ସଙ୍ଘଭେଦୋ ୱା ସଙ୍ଘରାଜି ୱା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ଇମିନା ୱା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ନ କଥେନ୍ତସ୍ସ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଧମ୍ମେନାତି ଅଭୂତେନ ୱତ୍ଥୁନା।

‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ଅଦିନ୍ନାଦାନସଦିସାନୀ’’ତି ଅୱିସେସଂ ଅତିଦିସିତ୍ୱା ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇଦଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସିୟା କିରିୟଂ ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରନ୍ତସ୍ସ। ସିୟା ଅକିରିୟଂ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ୱିହେସେନ୍ତସ୍ସ।

ଅଞ୍ଞୱାଦକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଉଜ୍ଝାପନକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୟେନୱଚନେନାତି ‘‘ଛନ୍ଦାୟ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଇଦଂ ନାମ କରୋତୀ’’ତିଆଦିକେନ ୟେନ ୱଚନେନ। ତେନାହ ‘‘ଛନ୍ଦାୟା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦାୟାତି ଛନ୍ଦେନ ପକ୍ଖପାତେନ। ‘‘ଅକ୍ଖରାୟ ୱାଚେତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୪୬) ୱିୟ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୋ ଏସ। ଇଦଂ ନାମ କରୋତୀତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତାନଂ ପଣୀତଂ ସେନାସନଂ ୱା ପଞ୍ଞପେତି, ଭତ୍ତାଦିକଂ ୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସେନାସନପଞ୍ଞାପକାଦିଭେଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକୟାଗୁଭାଜକଫଲଭାଜକାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ଅନେକତ୍ଥତ୍ତା ଧାତୂନଂ ଝେ-ସଦ୍ଦୋ ଓଲୋକନତ୍ଥୋପି ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅୱଜ୍ଝାୟ ଓଲୋକାପେନ୍ତୀ’’ତି। ଚିନ୍ତନତ୍ଥୋୟେୱ ୱା ଗହେତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଲାମକତୋ ୱା ଚିନ୍ତାପେନ୍ତୀ’’ତି। ତଥେୱ ୱଦନ୍ତାତି ‘‘ଛନ୍ଦାୟ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଇଦଂ ନାମ କରୋତୀ’’ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତା। ୱୁତ୍ତନ୍ତି ପାଠଇୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଖିୟ୍ୟନକେ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୫) ଅୟମେତ୍ଥ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି।

ଅସମ୍ମତସ୍ସାତି ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମୱାଚାୟ ଅସମ୍ମତସ୍ସ। କେୱଲଂ ‘‘ତୱେସୋ ଭାରୋ’’ତି ସଙ୍ଘେନ ଆରୋପିତଭାରସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱା ଫାସୁୱିହାରତ୍ଥାୟ ସୟମେୱ ଭାରଂ ୱହନ୍ତସ୍ସ, ୟତ୍ର ୱା ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତି, ତତ୍ର ତାଦିସଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୟସ୍ସ କସ୍ସଚୀତି ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପନ ସମ୍ମତସ୍ସ ୱା ଅସମ୍ମତସ୍ସୱାତି ଏତ୍ଥ ପନ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୬) କିଞ୍ଚାପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ତେରସ ସମ୍ମତିୟୋ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ତଥାପି ୟୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଲଦ୍ଧସମ୍ମୁତିକୋ ପଚ୍ଛା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଭାୱେ ଠିତୋ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ସମ୍ମତସ୍ସ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟସ୍ସ ପନ ଚୂଳଉପଟ୍ଠାକସ୍ସ ସାମଣେରସ୍ସ କେୱଲଂ ସଙ୍ଘେନ ୱା ସମ୍ମତେନ ୱା ଭିକ୍ଖୁନା ‘‘ତ୍ୱଂ ଇଦଂ କମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି ଭାରୋ କତୋ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଅସମ୍ମତସ୍ସ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟସ୍ମା ଉଜ୍ଝାପନଞ୍ଚ ଖିୟ୍ୟନଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦୱସେନ ପୱତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ ଇମିନାୱ ଅନାପତ୍ତି, ମୁସାୱାଦେନ ପନ ଆପତ୍ତିୟେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଉଜ୍ଝାପନକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପଠମସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମଞ୍ଚଂୱାତି ମସାରକୋ, ବୁନ୍ଦିକାବଦ୍ଧୋ, କୁଳୀରପାଦକୋ, ଆହଚ୍ଚପାଦକୋତି ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ମଞ୍ଚଂ ୱା। ପୀଠଂ ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଭିସିଂ ୱାତି ଉଣ୍ଣଭିସି, ଚୋଳଭିସି, ୱାକଭିସି, ତିଣଭିସି, ପଣ୍ଣଭିସୀତି ଇମାସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଭିସୀସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭିସିଂ ୱା। ତେନାହ ‘‘ମଞ୍ଚାଦୀସୂ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ‘‘ମଞ୍ଚସଙ୍ଖେପେନା’’ତି ଇମିନା ପୀଠସଙ୍ଖେପଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। କପ୍ପିଯଚମ୍ମେନାତି ମିଗାଜେଳକଚମ୍ମେନ। ଏତ୍ଥ ପନ ମିଗଚମ୍ମେ ଏଣିମିଗୋ, ୱାତମିଗୋ, ପସଦମିଗୋ, କୁରୁଙ୍ଗମିଗୋ, ମିଗମାତୁକୋ, ରୋହିତମିଗୋତି ଏତେସଂଯେୱ ଚମ୍ମାନି ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ –

ମକ୍କଟୋ କାଳସୀହୋ ଚ, ସରଭୋ କଦଲୀମିଗୋ;

ଯେ ଚ ୱାଳମିଗା କେଚି, ତେସଂ ଚମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୯);

ତତ୍ଥ ୱାଳମିଗାତି ସୀହବ୍ଯଗ୍ଘଅଚ୍ଛତରଚ୍ଛା। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତେଯେୱ, ଯେସଂ ପନ ଚମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ତେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ଅନ୍ତମସୋ ଗୋମହିଂସସସବିଳାରାଦଯୋପି ସବ୍ବେ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ‘‘ୱାଳମିଗା’’ତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତେସଞ୍ହି ସବ୍ବେସଂ ଚମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତାଲୀସପତ୍ତନ୍ତି ସୁଦ୍ଧଂ ତମାଲପତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞେନ ମିସ୍ସଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି। ତିଣୱାକଚୋଳେସୁ ଅକପ୍ପିଯଂ ନାମ ନତ୍ଥି। କିଂ ପନେତ୍ଥ ବିବ୍ବୋହନେ ୱିଯ ନିସୀଦିତୁଞ୍ଚ ନିପଜ୍ଜିତୁଞ୍ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦି। ନ କେୱଲଞ୍ଚେଦମେୱାତି ଆହ ‘‘ପମାଣପରିଚ୍ଛେଦୋପି ଚେତ୍ଥ ନତ୍ଥୀ’’ତି, ‘‘ଏତ୍ତକମେୱ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଭିସିଯା ପମାଣନିଯମୋପି ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମଞ୍ଚଭିସିପୀଠଭିସିଭୂମତ୍ଥରଣଭିସିଚଙ୍କମନଭିସିପାଦପୁଞ୍ଛନଭିସୀତି ଏତାସଂ ପନ ଅନୁରୂପତୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୱସେନ ପମାଣଂ କାତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତେ ସଂୱେଲ୍ଲିତ୍ୱା ବନ୍ଧନ୍ତି ଯଥା ୱେମଜ୍ଝଂ ସଂଖିତ୍ତଂ ହୋତି, ଏୱଂ ମଜ୍ଝେ ସୁଟ୍ଠୁ ୱେଠେତ୍ୱା ବନ୍ଧଂ।

ଯେ ଅଟ୍ଠ ମାସାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ଅୱସ୍ସିକସଙ୍କେତା’’ତି ଏତସ୍ସେୱ ୱିୱରଣଂ ‘‘ୱସ୍ସାନମାସାତି ଏୱଂ ଅପଞ୍ଞାତା’’ତି, ଅପ୍ପତିତା ଅପ୍ପସିଦ୍ଧାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅସଞ୍ଞିତା’’ତିପି ପାଠୋ, ତତ୍ଥ ଅୱିଞ୍ଞାତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠ ମାସାତି ଚତ୍ତାରୋ ହେମନ୍ତିକା, ଚତ୍ତାରୋ ଗିମ୍ହିକା ମାସାତି ଅଟ୍ଠ ମାସା। ଓୱସ୍ସକମଣ୍ଡପେତି ସାଖାମଣ୍ଡପପଦରମଣ୍ଡପାନଂ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଓୱସ୍ସକେ ମଣ୍ଡପେ। ଯତ୍ଥାତି ଯେସୁ ଜନପଦେସୁ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବେସୁ ଜନପଦେସୁ । କାକାଦୀନଂ ନିବଦ୍ଧୱାସରୁକ୍ଖମୂଲେତି ଯତ୍ଥ ଧୁୱନିୱାସେନ କାକା ୱା କୁଲାଲା ୱା ଅଞ୍ଞେ ୱା ସକୁନ୍ତା କୁଲାୱକେ କତ୍ୱା ୱସନ୍ତି, ତାଦିସସ୍ସ କାକାଦୀନଂ ନିବଦ୍ଧୱାସସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ହେଟ୍ଠା। ଯତ୍ଥ ପନ ଗୋଚରପ୍ପସୁତା ସକୁନ୍ତା ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲେ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘କଦାଚିପୀ’’ତି ଇମିନା ନ କେୱଲଂ ୱସ୍ସିକସଙ୍କେତେଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ। ଯଦାତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ।

ସୋତି ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ସନ୍ଥତୋ, ସୋ। ପକତିସନ୍ଥତେତି ପକତିଯାୱ ସନ୍ଥତେ, ଯଂ ନେୱତ୍ତନା ସନ୍ଥତଂ, ନ ପରେନ ସନ୍ଥରାପିତଂ, ତସ୍ମିନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଲଜ୍ଜୀ ହୋତୀତି ଲଜ୍ଜନସୀଲୋ ହୋତି, ପରିକ୍ଖାରୱିନାସନେ ଭୀତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ପଲିବୋଧଂ ୱିଯ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି, ଇମିନା ଅଲଜ୍ଜିଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ନିରପେକ୍ଖୋତି ‘‘ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦ୍ଧରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅପେକ୍ଖାରହିତୋ, ଇମିନା ସାପେକ୍ଖୋ ଚେ ଗଚ୍ଛତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତେନେୱ ହି ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ‘‘ଓତାପେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି (ପାଚି। ୧୧୩) ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋତି ତଂ ମଗ୍ଗଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ। ଲେଡ୍ଡୁପାତୂପଚାରତୋ ବହି ଠିତତ୍ତା ‘‘ପାଦୁଦ୍ଧାରେନ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପଠମପାଦୁଦ୍ଧାରେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଦୁତିଯପାଦୁଦ୍ଧାରେ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ ସଙ୍ଘିକେ ସଙ୍ଘିକସଞ୍ଞିୱେମତିକପୁଗ୍ଗଲିକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ। ଇମିନାୱ ନଯେନ ତିକଦୁକ୍କଟମ୍ପି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଚିମିଲିକାଦୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦେ ଦସ୍ସିତୋୱ। ପାଦପୁଞ୍ଛନୀ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୨) ନାମ ରଜ୍ଜୁକେହି ୱା ପିଲୋତିକାହି ୱା ପାଦପୁଞ୍ଛନତ୍ଥଂ କତା। ଫଲକପୀଠଂ ନାମ ଫଲକମଯଂ ପୀଠଂ। ନ କେୱଲଂ ଚିମିଲିକାଦୀନିଯେୱ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ଠପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯଂ ୱା ପନା’’ତିଆଦି। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଦାରୁଭଣ୍ଡଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ପତ୍ତାଧାରକମ୍ପୀ’’ତି ଇମିନା ତାଲୱଣ୍ଟବୀଜନିପତ୍ତପାନୀଯୋଳୁଙ୍କପାନୀଯସଙ୍ଖାଦୀସୁ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଅରଞ୍ଞେ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୦) ପଣ୍ଣକୁଟୀସୁ ୱସନ୍ତାନଂ ସୀଲସମ୍ପଦାଯ ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ମନୁସ୍ସା ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ଦେନ୍ତି ‘‘ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି, ତତ୍ଥ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆରଞ୍ଞକେନ ପନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଅସତି ଅନୋୱସ୍ସକେତି ପବ୍ଭାରାଦିଅନୋୱସ୍ସକଟ୍ଠାନେ ଅସତି। ଇଦଞ୍ଚ ଲକ୍ଖଣୱଚନଂ ‘‘ସଭାଗାନଂ ଅଭାୱେ’’ତି ଚ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ଆରଞ୍ଞକେନ ହି ଭିକ୍ଖୁନା ତତ୍ଥ ୱସିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ସାମନ୍ତୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପେସେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ସଭାଗାନଂ ଅଭାୱେ ଅନୋୱସ୍ସକେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଅନୋୱସ୍ସକେ ଅସତି ରୁକ୍ଖେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ନ କେୱଲଂ ଇଦଂଯେୱ କତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘‘ଯଥା ୱା’’ତିଆଦି। ଯଥା ୱା ଉପଚିକାହି ନ ଖଜ୍ଜତୀତି ଯଥା ଠପିତେ ଉପଚିକାହି ସେନାସନଂ ନ ଖଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ତଥା ପାସାଣାନଂ ଉପରି ଠପନଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଚତୂସୁ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬) ପାସାଣେସୁ ମଞ୍ଚଂ ଠପେତ୍ୱା ମଞ୍ଚେ ଅୱସେସମଞ୍ଚପୀଠାନି ଆରୋପେତ୍ୱା ଉପରି ଭିସିଆଦିକଂ ରାସିଂ କତ୍ୱା ଦାରୁଭଣ୍ଡଂ ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଗମିକୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି।

ଅବ୍ଭୋକାସିକେନାପି ‘‘ଅହଂ ଉକ୍କଟ୍ଠଅବ୍ଭୋକାସିକୋ’’ତି ଚୀୱରକୁଟିମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ଅସମଯେ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଅବ୍ଭୋକାସିକେନା’’ତିଆଦି। ସଚେ ପନ ଚତୁଗ୍ଗୁଣେନପି ଚୀୱରେନ କତକୁଟି ଅତେମେନ୍ତଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ନେୱ ସକ୍କୋତି, ସତ୍ତାହୱଦ୍ଦଲିକାଦୀନି ଭୱନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁନୋ କାଯାନୁଗତିକତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି। ରୁକ୍ଖମୂଲିକସ୍ସାପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଯସ୍ମିଂ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହୋ ରୁହତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁଗ୍ଗଲିକମିୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ୱିସ୍ସାସିକପୁଗ୍ଗଲିକେ’’ତି। ଯସ୍ମିଂ ପନ ୱିସ୍ସାସୋ ନ ରୁହତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତକେ ଦୁକ୍କଟମେୱ। ଅମନୁସ୍ସୋତି ଯକ୍ଖୋ ୱା ପେତୋ ୱା। ପଲିବୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀତି ଉପଦ୍ଦୁତଂ ହୋତି।

ପଠମସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଦୁତିଯସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଯଂକିଞ୍ଚି ଚମ୍ମନ୍ତି କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚମ୍ମଂ। ନନୁ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଚମ୍ମାନି ଧାରେତବ୍ବାନି ସୀହଚମ୍ମଂ ବ୍ୟଗ୍ଘଚମ୍ମଂ ଦୀପିଚମ୍ମଂ, ଯୋ ଧାରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୨୫୫) ଖନ୍ଧକେ ସୀହଚମ୍ମାଦୀନଂ ପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋତି ଆହ ‘‘ସୀହଚମ୍ମାଦୀନଞ୍ହି’’ତିଆଦି। ପରିହରଣେଯେୱ ପଟିକ୍ଖେପୋତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ତଂ ତଂ ୱିହାରଂ ହରିତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀସୁ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପରିଭୋଗେଯେୱ ପଟିକ୍ଖେପୋ, ସେନାସନସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ଭୂମତ୍ଥରଣୱସେନ ପନ ପରିଭୋଗେ ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋ। ତେନାହ ‘‘ସେନାସନପରିଭୋଗେ ପନ ଅକପ୍ପିଯଚମ୍ମଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ପାୱାରେନ୍ତି ସଞ୍ଛାଦେନ୍ତି ସରୀରଂ ଏତେନାତି ପାୱାରୋ। କୋଜୱୋତି ଉଦ୍ଦଲୋମିଏକନ୍ତଲୋମିଆଦିକୋଜୱତ୍ଥରଣଂ। ସେସନ୍ତି ଭିସି ନିସୀଦନଂ ତିଣସନ୍ଥାରୋ ପଣ୍ଣସନ୍ଥାରୋତି ଅୱସିଟ୍ଠଂ ସେନାସନଂ। ତତ୍ଥ ଭିସୀତି ମଞ୍ଚକଭିସି ୱା ପୀଠକଭିସି ୱା। ନିସୀଦନନ୍ତି ସଦସଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତିଣସନ୍ଥାରୋତି ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ତିଣାନଂ ସନ୍ଥାରୋ। ଏସ ନଯୋ ପଣ୍ଣସନ୍ଥାରେ। ଏତ୍ଥ ଚ ଭିସି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାକଟା। ନିସୀଦନଂ ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦେନେୱ (ପାଚି। ୫୩୧ ଆଦଯୋ) ପାକଟଂ। ତିଣସନ୍ଥାରପଣ୍ଣସନ୍ଥାରାନି ପନ ଲୋକପସିଦ୍ଧାନିଯେୱ। ତେନେୱାହ ‘‘ପାକଟମେୱା’’ତି।

ନେୱ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ, ନ ଉଦ୍ଧରାପେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ତନା ୱା ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପତିରୂପେ ଠାନେ ନ ଠପେଯ୍ୟ, ପରେନ ୱା ତଥା ନ କାରେଯ୍ୟ। ତେନାହ ‘‘ଯଥା ଠପିତ’’ନ୍ତିଆଦି। ତଂ ଠପେନ୍ତେନ ଚ ‘‘ଚତୂସୁ ପାସାଣେସୂ’’ତିଆଦିନା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬) ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅନ୍ତୋଗେହେ ଅନୋୱସ୍ସକେ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ ସେନାସନଂ ଓୱସ୍ସତି, ଛଦନତ୍ଥଞ୍ଚ ତିଣଂ ୱା ଇଟ୍ଠକା ୱା ଆନୀତା ହୋନ୍ତି। ସଚେ ଉସ୍ସହତି, ଛାଦେତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ ସକ୍କୋତି, ଯୋ ଓକାସୋ ଅନୋୱସ୍ସକୋ, ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ସଚେ ସବ୍ବମ୍ପି ଓୱସ୍ସତି, ଉସ୍ସହନ୍ତେନ ଅନ୍ତୋଗାମେ ଉପାସକାନଂ ଘରେ ଠପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ତେପି ‘‘ସଙ୍ଘିକଂ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଭାରିଯଂ, ଅଗ୍ଗିଦାହାଦୀନଂ ଭାଯାମା’’ତି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଜ୍ଝୋକାସେ ପାସାଣାନଂ ଉପରି ମଞ୍ଚଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିଣେହି ଚ ପଣ୍ଣେହି ଚ ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବଂ। ଯଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଅଙ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅୱସିସ୍ସତି, ତଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ତତ୍ଥ ଆଗତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପକାରଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ଉପଚାରନ୍ତି ସବ୍ବପଚ୍ଛିମସେନାସନତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତା।

ଅଯମେତ୍ଥ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବାନାପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୱିନିଚ୍ଛଯୋ – (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୮) ଯା ତାୱ ଭୂମିଯଂ ଦୀଘସାଲା ୱା ପଣ୍ଣସାଲା ୱା ହୋତି, ଯଂ ୱା ରୁକ୍ଖତ୍ଥମ୍ଭେସୁ କତଗେହଂ ଉପଚିକାନଂ ଉଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ତତୋ ପକ୍କମନ୍ତେନ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ପକ୍କମିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି କତିପଯାନି ଦିୱସାନି ଅଜଗ୍ଗିଯମାନେ ୱମ୍ମିକାୱ ସନ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଯଂ ପନ ପାସାଣପିଟ୍ଠିଯଂ ୱା ପାସାଣତ୍ଥମ୍ଭେସୁ ୱା କତସେନାସନଂ ସିଲୁଚ୍ଚଯଲେଣଂ ୱା ସୁଧାଲିତ୍ତସେନାସନଂ ୱା, ଯତ୍ଥ ଉପଚିକାସଙ୍କା ନତ୍ଥି, ତତୋ ପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାପି ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାପି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ‘‘ଯତ୍ଥ ପନା’’ତିଆଦି। ସଚେ ତାଦିସେପି ସେନାସନେ ଏକେନ ପସ୍ସେନ ଉପଚିକା ଆରୋହନ୍ତି, ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଆପୁଚ୍ଛନଂ ପନ ୱତ୍ତନ୍ତି ଆପୁଚ୍ଛନଂ ଗମିକୱତ୍ତଂ। ଇଦଞ୍ଚ ଇତିକତ୍ତବ୍ବତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୧୧୮) ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯ ‘‘ଯଂ ପାସାଣପିଟ୍ଠିଯଂ ୱା ପାସାଣତ୍ଥମ୍ଭେସୁ ୱା କତସେନାସନଂ, ଯତ୍ଥ ଉପଚିକାନାରୋହନ୍ତି, ତଂ ଅନାପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୦) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ପନ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬) ସତି ଭିକ୍ଖୁ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ତସ୍ମିଂ ଅସତି ସାମଣେରୋ, ତସ୍ମିଂ ଅସତି ଆରାମିକୋ,

ତସ୍ମିଁ ଅସତି ଯେନ ୱିହାରୋ କାରାପିତୋ, ସୋ ୱିହାରସାମିକୋ, ତସ୍ସ ୱା କୁଲେ ଯୋ କୋଚି ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

‘‘ଉପଚାରେ’’ତି ଏତସ୍ସେୱ ୱିୱରଣଂ ‘‘ବହି ଆସନ୍ନେ’’ତି, ୱିହାରସ୍ସ ବହି ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯ ୱାତି ଭୋଜନସାଲାଯଂ ୱା। ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଞ୍ହି ଦସୱିଧଂ ସେଯ୍ୟଂ ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭାଦିମ୍ହି ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଯସ୍ମା ସେଯ୍ୟାପି ସେନାସନମ୍ପି ଉପଚିକାହି ପଲୁଜ୍ଜତି, ୱମ୍ମିକରାସିଯେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ବହି ପନ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଦୀସୁ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସେଯ୍ୟାମତ୍ତମେୱ ନସ୍ସେଯ୍ୟ ଠାନସ୍ସ ଅଗୁତ୍ତତାଯ, ନ ସେନାସନଂ, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ମଞ୍ଚପୀଠଂ ପନ ଯସ୍ମା ନ ସକ୍କା ସହସା ଉପଚିକାହି ଖାଯିତୁଂ, ତସ୍ମା ତଂ ୱିହାରେପି ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିହାରୂପଚାରେ ପନ ତଂ ୱିହାରଚାରିକଂ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତା ଦିସ୍ୱାୱ ପଟିସାମେନ୍ତି।

ଉଦ୍ଧରଣାନି କତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ମଞ୍ଚପୀଠକୱାନଂ ସଙ୍କଂ ଅପନେତ୍ୱା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୮) ସଂହରିତ୍ୱା ଚୀୱରୱଂସେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ପଚ୍ଛା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱସନକଭିକ୍ଖୁନାପି ପୁନ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ୱା ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ସଯିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ତଥେୱ କାତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତୋକୁଟ୍ଟତୋ ସେଯ୍ୟଂ ବହିକୁଟ୍ଟେ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ୱସନ୍ତେନ ଗମନକାଲେ ପୁନ ଗହିତଟ୍ଠାନେଯେୱ ପଟିସାମେତବ୍ବଂ। ଉପରିପାସାଦତୋ ଓରୋପେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ୱସନ୍ତସ୍ସାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେସୁ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱାପି ଗମନକାଲେ ପୁନ ଗହିତଟ୍ଠାନେଯେୱ ଠପେତବ୍ବଂ। ଉଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ଗମନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ପନ ‘‘ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସତି ଭିକ୍ଖୁ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬) ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ଦୁତିଯସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଜାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯୋ ‘ଅଯ’ନ୍ତି ଜାନନ୍ତୋ’’ତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ କୁତୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ‘‘ତେନେୱସ୍ସା’’ତିଆଦି। ନନୁ ପଦଭାଜନେପି ୱୁଡ୍ଢଭାୱାଦିଜାନନମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତୁ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯଭାୱନ୍ତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ୱୁଡ୍ଢୋ ହୀ’’ତିଆଦି। ବହୂପକାରତନ୍ତି ‘‘ଭଣ୍ଡାଗାରିକତ୍ତାଦିବହୁଉପକାରଭାୱଂ’’। ନ କେୱଲଂ ଇଦମେୱାତି ଆହ ‘‘ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚା’’ତିଆଦି, ତେନ ବହୂପକାରତ୍ତେପି ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତ୍ତାଭାୱେ, ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତ୍ତେପି ବହୂପକାରତ୍ତାଭାୱେ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ବହୂପକାରତଂ, ଧମ୍ମକଥିକାଦୀନଂ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୧୧୯-୧୨୧) କେଚି। ଧୁୱୱାସତ୍ଥାଯାତି ନିଚ୍ଚୱାସତ୍ଥାଯ। ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱାତି ଅପଲୋକନେନ କମ୍ମେନ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ଗିଲାନସ୍ସାପି ସଙ୍ଘୋଯେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ସେନାସନଂ ଦେତି, ଗିଲାନୋ ପନ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ସଙ୍ଘେନ ଅଦିନ୍ନସେନାସନୋପି ନ ପୀଳେତବ୍ବୋ ଅନୁକମ୍ପିତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତୋ।

ସମନ୍ତା ଦିଯଡ୍ଢୋ ହତ୍ଥୋତି ମଜ୍ଝେ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକପସ୍ସେନ ଚେ ପଟ୍ଠୋନକଦିସା ଦିସ୍ସତି, ତତୋ ଗହେତବ୍ବଂ। ପାଦଧୋୱନପାସାଣତୋତି ଦ୍ୱାରେ ନିକ୍ଖିତ୍ତପାଦଧୋୱନପାସାଣତୋ। ନିସୀଦନ୍ତସ୍ସ ୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୱା ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନିସୀଦନମତ୍ତେନ, ନିପଜ୍ଜନମତ୍ତେନେୱ ୱା ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାତି ଉଟ୍ଠାଯୁଟ୍ଠାଯ ନିସୀଦତୋ ୱା ନିପଜ୍ଜତୋ ୱା।

ସଙ୍ଘିକେ ସଙ୍ଘିକସଞ୍ଞିୱେମତିକପୁଗ୍ଗଲିକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତିକଦୁକ୍କଟଂ ପନ ପୁଗ୍ଗଲିକେ ସଙ୍ଘିକସଞ୍ଞିୱେମତିକଅଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲିକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ। ୱିହାରସ୍ସ ଉପଚାରେତି ତସ୍ସ ବହି ଆସନ୍ନପ୍ପଦେସେ।

ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ନିକ୍କଡ୍ଢନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅନେକକୋଟ୍ଠକାନୀତି ଅନେକଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକାନି। ‘‘ନିକ୍ଖମାତି ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଚେ ନିକ୍ଖମତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୧୨୬) ୱଦନ୍ତି।

ତସ୍ସପରିକ୍ଖାରନିକ୍କଡ୍ଢନେତି ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପତ୍ତଚୀୱରପରିସ୍ସାୱନଧମ୍ମକରଣମଞ୍ଚପୀଠଭିସିବିମ୍ବୋହନାଦିଭେଦଂ ଅନ୍ତମସୋ ରଜନଚ୍ଛଲ୍ଲିପି ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ନିକ୍କଡ୍ଢନେ। ତଞ୍ଚାତି ଦୁକ୍କଟଂ ପରାମସତି। ନିକ୍କଡ୍ଢାପନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଗାଳ୍ହଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପିତେସୁ ପନ ଏକାୱ ଆପତ୍ତି।

ଭଣ୍ଡନକାରକକଲହକାରକମେୱ ସକଲସଙ୍ଘାରାମତୋ ନିକ୍କଡ୍ଢିତୁଂ ଲଭତି। ସୋ ହି ପକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ୱା ସଙ୍ଘମ୍ପି ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ। ଅଲଜ୍ଜିଆଦଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନତୋଯେୱ ନିକ୍କଡ୍ଢିତବ୍ବା। ସକଲସଙ୍ଘାରାମତୋ ନିକ୍କଡ୍ଢିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ‘‘ସକଲସଙ୍ଘାରାମତୋପୀ’’ତିଆଦି।

ନିକ୍କଡ୍ଢନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ୱେହାସକୁଟିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉପରିୱେହାସକୁଟିଯାତି ଉପରିମତଲେ ଅସନ୍ଥତପଦରାଯ କୁଟିଯା। ତେନାହ ‘‘ଉପରି ଅଚ୍ଛନ୍ନତଲାଯା’’ତିଆଦି। ଯା ହି କାଚି ଉପରି ଅଚ୍ଛନ୍ନତଲା ଦ୍ୱିଭୂମିକକୁଟିକା ୱା ତିଭୂମିକାଦିକୁଟିକା ୱା, ସା ‘‘ୱେହାସକୁଟୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦଞ୍ଚ ୱେହାସକୁଟିଲକ୍ଖଣଂ। ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ପଦଭାଜନେ ‘‘ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅସୀସଘଟ୍ଟା’’ତି (ପାଚି। ୧୩୧) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପଦଭାଜନେ ପନା’’ତିଆଦି। ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ କୁଟିଂ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଅଧିପ୍ପେତଂ ୱେହାସକୁଟିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ। ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସାତି ପମାଣମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ। ସବ୍ବହେଟ୍ଠିମାହି ତୁଲାହି ସୀସଂ ନ ଘଟ୍ଟେତୀତି ଅସୀସଘଟ୍ଟା। ଅଙ୍ଗେ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱାତି ଅଟନିଯୋ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା। ପୱେସିତପାଦକନ୍ତି ପୱେସିତପାଦସିଖଂ। ତସ୍ମାତି ‘‘ଭୂମତ୍ଥେ ୱା’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ କାରଣଭାୱେନ ପଚ୍ଚାମସତି। ଯସ୍ମା ଆହଚ୍ଚପାଦକାଦୀସୁ ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ତସ୍ମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସହସାତି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା। ଅୱେହାସକୁଟିକାଯାତି ଭୂମିଯଂ କତପଣ୍ଣସାଲାଦୀସୁ, ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତି। ନ ହି ସକ୍କା ତତ୍ଥ ପରସ୍ସ ପୀଳଂ କାତୁଂ। ସୀସଘଟ୍ଟାଯାତି ଯା ସୀସଂ ଘଟ୍ଟା ହୋତି, ତତ୍ଥାପି ଅନାପତ୍ତି। ନ ହି ସକ୍କା ତତ୍ଥ ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ଅନୋଣତେନ ୱିଚରିତୁଂ, ତସ୍ମା ଅସଞ୍ଚରଣଟ୍ଠାନତ୍ତା ପରପୀଳା ନ ଭୱିସ୍ସତି। ଉପରିତଲଂ ୱା ପଦରସଞ୍ଚିତନ୍ତି ଉପରିମତଲଂ ଦାରୁଫଲକେହି ଘନସନ୍ଥତଂ। କିଞ୍ଚି ଗଣ୍ହାତି ୱାତି ଉପରି ନାଗଦନ୍ତକାଦୀସୁ ଲଗ୍ଗିତଂ ଚୀୱରାଦିଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଗଣ୍ହାତି ୱା। ଲଗ୍ଗେତି ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଟିପକ୍ଖଭୂତା ଆଣି ପଟାଣି। ଯସ୍ସା ଦିନ୍ନାଯ ନିସୀଦନ୍ତେପି ପାଦା ନ ନିପତନ୍ତି, ଏୱଂଭୂତା ଆଣି ମଞ୍ଚପୀଠାନଂ ପାଦସିଖାସୁ ଦିନ୍ନା ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ପାଦସୀସାନ’’ନ୍ତିଆଦି।

ୱେହାସକୁଟିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ମହଲ୍ଲକୱିହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟସ୍ସାତି ଦ୍ୱାରବନ୍ଧସ୍ସ। ସାମନ୍ତା ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟହତ୍ଥୋ ପଦେସୋତି ଯସ୍ସ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୩୫) ୱେମଜ୍ଝେ ଦ୍ୱାରଂ ହୋତି, ଉପରିଭାଗେ ଚ ଉଚ୍ଚା ଭିତ୍ତି, ତସ୍ସ ତୀସୁ ଦିସାସୁ ସାମନ୍ତା ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟହତ୍ଥୋ ପଦେସୋ। ଖୁଦ୍ଦକସ୍ସ ପନ ୱିହାରସ୍ସ ଦ୍ୱୀସୁ ଦିସାସୁ। ତତ୍ରାପି ଯଂ ଭିତ୍ତିଂ ୱିୱରିଯମାନଂ କୱାଟଂ ଆହନତି, ସା ଅପରିପୁଣ୍ଣୁପଚାରାପି ହୋତି। ସଚେ ପନ ଦ୍ୱାରସ୍ସ ଅଧୋଭାଗେପି ଲେପୋକାସୋ ଅତ୍ଥି, ତମ୍ପି ଲିମ୍ପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଗ୍ଗଳଅଟ୍ଠପନାଯାତି ଏତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଳଅସଦ୍ଦେନ ତଂସମ୍ବନ୍ଧତୋ ଦ୍ୱାରଫଲକସହିତଂ ଦ୍ୱାରବନ୍ଧନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତେନାହ ‘‘ସକୱାଟକସ୍ସା’’ତିଆଦି। ‘‘ନିଚ୍ଚଲଭାୱତ୍ଥାଯା’’ତି ଇମିନା ତଞ୍ଚ ଖୋ ଠପନଂ ଇଧ ନିଚ୍ଚଲଭାୱେନାତି ଦସ୍ସେତି। କୋ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ଆହ ‘‘କୱାଟଞ୍ହୀ’’ତିଆଦି। କମ୍ପତୀତି ଚଲତି। ଯାୱ ଦ୍ୱାରକୋସା ଅଗ୍ଗଳଅଟ୍ଠପନାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଲିମ୍ପିତବ୍ବୋ ୱା ଲେପାପେତବ୍ବୋ ୱାତି ଅଗ୍ଗଳଅଟ୍ଠପନତ୍ଥାଯ ଯାୱ ଦ୍ୱାରକୋସା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅତ୍ତନା ଲିମ୍ପିତବ୍ବୋ ୱା, ପରେହି ଲେପାପେତବ୍ବୋ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ନନୁ ଚାଯମତ୍ଥୋ ନେୱ ମାତିକାଯଂ, ନ ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତୋ, ଅଥ କୁତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦି। କିଞ୍ଚାପୀତି ଯଦିପି। ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯନ୍ତି ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ନିଦାନେ। ଅଧିକାରତୋତି ଅନୁୱତ୍ତନତୋ। ଆଲୋକଂ ସନ୍ଧେତି ପିଦହତୀତି ଆଲୋକସନ୍ଧି। ତେନାହ ‘‘ଆଲୋକସନ୍ଧୀତି ୱାତପାନକୱାଟକା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ୱାତପାନକୱାଟକାତି ୱାତପାନଫଲକା। ଅନୁଞ୍ଞାତପ୍ପଦେସତୋ ପନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିଲିମ୍ପିତୁଂ ୱା ୱିଲିମ୍ପାପେତୁଂ ୱା ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ମତ୍ତିକାଯ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପୁନ ଚତୁତ୍ଥଲେପେ ଦିନ୍ନେ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୧୩୫) କେଚି। ‘‘ପୁନପ୍ପୁନଂ ଲେପଦାନସ୍ସ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଅପରେ।

ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ସଂୱିଧାତବ୍ବଂ। ଅପ୍ପହରିତେତି ଏତ୍ଥ ଅପ୍ପସଦ୍ଦୋ ‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୫୨, ୩୩୬; ସଂ। ନି। ୨।୧୪୮) ୱିଯ ଅଭାୱତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ଅହରିତେ’’ତି। ସାଲିୱୀହିଆଦି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୨।୩୦) ପୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ‘‘ପୁରକ୍ଖତଂ ସସ୍ସଫଲ’’ନ୍ତି କତ୍ୱା, ତବ୍ବିପରିଯାଯତୋ ମୁଗ୍ଗମାସାଦି ଅପରଣ୍ଣଂ। ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱପିତଂ। ‘‘ତସ୍ମିଂ ଠତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଇମିନା ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସମନ୍ତା ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ପୁବ୍ବଣ୍ଣାଦୀନି ନ ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ୱିହାରୋ କାରେତବ୍ବୋ। ଯତ୍ଥ ପନ ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ କାରାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତଥେୱାତି

ମୁଖଓ୍ୱଟ୍ଟିଅନ୍ତେନ। ତସ୍ମିଂ ଠାତଙ୍ଙ ପତନ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ଅପତନୋକାସତ୍ତା, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପରି ନ ପତେୟ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସ ପନ ଓକାସସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ୱିହାରସ୍ସ ପତନ୍ତସ୍ସ ଓକାସୋ ହୋତୀତି ଅପ୍ପହରିତେପି ତସ୍ମିଂ ଠତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ଲଭତି। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅହରିତେପି ଠାତୁଂ ନ ଲଭତୀ’’ତି।

ତତୋ ଚେ ଉତ୍ତରୀତି ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗାନଂ ୱା ପରିଯାଯାନଂ ୱା ଉପରି ଚତୁତ୍ଥେ ମଗ୍ଗେ ୱା ପରିଯାଯେ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ମଗ୍ଗେନ ଛାଦିୟମାନେ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗେନ ଛାଦିୟମାନେତି ଅପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଜୁକମେୱ ଛାଦିୟମାନେ। ପରିଯାଯେନାତି ପରିକ୍ଖେପେନ। ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗେନ ଛାଦନଂ ଇଟ୍ଠକସିଲାସୁଧାହି ଲବ୍ଭତି, ପରିଯାଯେନ ଛାଦନଂ ତିଣପଣ୍ଣେହୀତି ଆହ ‘‘ଇଟ୍ଠକସିଲାସୁଧାହୀ’’ତିଆଦି। ତସ୍ମା ଯଥା ଇଚ୍ଛତି, ତଥା ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ ୱା ଦ୍ୱେ ପରିଯାଯେ ୱା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତତିୟଂ ମଗ୍ଗଂ ୱା ପରିଯାଯଂ ୱା ‘‘ଏୱଂ ଛାଦେହୀ’’ତି ଆଣାପେତ୍ୱା ପକ୍କମିତଙ୍ଙ। ସଚେ ନ ପକ୍କମତି, ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ଠାତଙ୍ଙ। ସବ୍ବମ୍ପି ଚେତଂ ଛଦନଂ ଛଦନୂପରି ୱେଦିତଙ୍ଙ। ଉପରୂପରିଚ୍ଛନ୍ନୋ ହି ୱିହାରୋ ଚିରଂ ଅନୋୱସ୍ସକୋ ହୋତୀତି ମଞ୍ଞମାନା ଏୱଂ ଛାଦେନ୍ତି। ତିଣମୁଟ୍ଠିଗଣନାଯାତି ତିଣକରଣ୍ଡଗଣନାଯ।

ଟିକପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଅତିରେକଦ୍ୱତ୍ତିପରିଯାଯେ ଅତିରେକସଞ୍ଞିୱେମତିକଊନକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିୟାନି। ସେତୱଣ୍ଣାଦିକରଣେତି ସେତୱଣ୍ଣକାଳୱଣ୍ଣଗେରୁକପରିକମ୍ମମାଲାକମ୍ମଲତାକମ୍ମମକରଦନ୍ତକପଞ୍ଚପଟିକାନଂ କରଣେ। ଲେଣଗୁହାତିଣକୁଟିକାଦୀସୂତି ଏତ୍ଥ ଲେଣନ୍ତି ଦ୍ୱାରବଦ୍ଧଂ। ଗୁହାତି କେୱଲା ପଞ୍ଚତଗୁହା। ତିଣକୁଟିକା ପାକଟା ଏୱ।

ମହଲ୍ଲକୱିହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଏକସ୍ମିଂ ଘଟେ ଏକାୱ ଆପତ୍ତୀତି ଏକସ୍ମିଂ ଉଦକଘଟେ ଏକାୱ ଆପତ୍ତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବଭାଜନେସୁ । ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସାତି ଧାରଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ। ଏକେକଂ ପକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସାତି ଏକେକଂ ତିଣଂ ୱା ପଣ୍ଣଂ ୱା ମତ୍ତିକଂ ୱା ଅଞ୍ଜଞ୍ଜଂ ୱା କଟ୍ଠଗୋମୟାଦିଂ ପକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ। ପରିଯାଦାନନ୍ତି ଖୟଂ।

‘‘ପଦୀପେ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୧୪୦) ପତିତ୍ୱା ପଟଙ୍ଗାଦିପାଣକା ମରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଜାନନ୍ତସ୍ସାପି କୁସଲଚିତ୍ତେନ ପଦୀପୁଜ୍ଜଲନଂ ୱିୟ ‘‘ସିଞ୍ଚନେନ ପାଣକା ମରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ପୁବ୍ବଭାଗେ ଜାନନ୍ତସ୍ସାପି ‘‘ଇଦଂ ଜଲଂ ସିଞ୍ଚାମୀ’’ତି ସିଞ୍ଚନ୍ତସ୍ସ ୱଧକଚିତ୍ତଂ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ୱିନା ୱଧକଚେତନାଯା’’ତିଆଦି। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ‘‘ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ତିଚିତ୍ତନ୍ତି କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତୱସେନ ତିଚିତ୍ତଂ। ତଥା ହି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ସିଞ୍ଚନ୍ତସ୍ସ ୱା ସିଞ୍ଚାପେନ୍ତସ୍ସ ୱା ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନ ହୋତି, ‘‘ଆସନଂ ଧୋୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତେନ ଧୋୱନତ୍ଥଂ ସିଞ୍ଚନ୍ତସ୍ସ ୱା ସିଞ୍ଚାପେନ୍ତସ୍ସ ୱା କୁସଲଚିତ୍ତେନ ହୋତି, ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଅଜାନତା ଅରହତା ସିଞ୍ଚନାଦିକରଣେ ଅବ୍ୟାକତଚିତ୍ତେନ ହୋତୀତି କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତଚିତ୍ତୱସେନ ତିଚିତ୍ତଂ ହୋତି।

ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭୂତଗାମୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ଓୱାଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ଓୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତସ୍ସାତି ‘‘ସୀଲୱା ହୋତୀ’’ତିଆଦୀହି (ପାଚି। ୧୪୭) ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ଅନୁଞ୍ଞାତାତି ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ନିଦାନେ ଅନୁଞ୍ଞାତା । ‘‘ୱସ୍ସସତୂପସମ୍ପନ୍ନାଯା’’ତିଆଦି ୱକ୍ଖମାନଅଟ୍ଠଗରୁଧମ୍ମଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ସାମୀଚିକମ୍ମନ୍ତି ମଗ୍ଗସମ୍ପଦାନବୀଜନପାନୀଯାପୁଚ୍ଛନାଦିକଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ୱତ୍ତଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ –

‘‘ନ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅଭିକ୍ଖୁକେ ଆୱାସେ ୱସ୍ସଂ ୱସିତଙ୍ଙ, ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘତୋ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ପଚ୍ଚାସୀସିତଙ୍ଙା ଉପୋସଥପୁଚ୍ଛକଞ୍ଚ ଓୱାଦୂପସଙ୍କମନଞ୍ଚ, ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ତୀହି ଠାନେହି ପୱାରେତଙ୍ଙ ଦିଟ୍ଠେନ ୱା ସୁତେନ ୱା ପରିସଙ୍କାଯ ୱା, ଗରୁଧମ୍ମଂ

ଅଜ୍ଝାପନ୍ନାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଚରିତବ୍ବଂ, ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସାନି ଛସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସିକ୍ଖିତସିକ୍ଖାଯ ସିକ୍ଖମାନାଯ ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପଦା ପରିଯେସିତବ୍ବା, ନ ଭିକ୍ଖୁନିଯା କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଭିକ୍ଖୁ ଅକ୍କୋସିତବ୍ବୋ ପରିଭାସିତବ୍ବୋ, ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ଓୱଟୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱଚନପଥୋ, ଅନୋୱଟୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ୱଚନପଥୋ''ତି (ଚୂଳୱ. ୪୦୩; ଅ. ନି. ୮.୫୧) –

ଇମେ ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଗରୁଧମ୍ମେତି ଗରୁକେ ଧମ୍ମେ। ତେ ହି ଗାରୱଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା ''ଗରୁଧମ୍ମା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଧମ୍ମେନାତି ଠପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ଗରୁଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞେନ ଯେନ କେନଚି ଧମ୍ମେନ। ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଉପସମ୍ପନ୍ନମତ୍ତଂ ୱା ଓୱଦତୋତି ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଉପସମ୍ପନ୍ନମତ୍ତଂ ଗରୁଧମ୍ମେନ ଓୱଦତୋ ୱା। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନାଯ ଯଥାୱତ୍ଥୁକମେୱ। ''ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ''ତିଆଦୀସୁ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦସମ୍ମୁତିକମ୍ମଂ ''କମ୍ମ''ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ''ସମ୍ମତସ୍ସାପୀ''ତିଆଦି। ୱଗ୍ଗେ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଓୱଦତୋ ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ୱଗ୍ଗେ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଓୱଦତୋ ୱଗ୍ଗସଞ୍ଞିୱେମତିକସମଗ୍ଗସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ତଥା ୱେମତିକସ୍ସ ଚାତି ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ ୱେମତିକସ୍ସ ଚ ୱଗ୍ଗେ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଓୱଦତୋ ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନଯୋ ଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞିନୋ ଚାତି ଏତ୍ଥାପି। ଯଥା ଚ ୱଗ୍ଗେ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଓୱଦତୋ ନୱ ପାଚିତ୍ତିଯାନି, ଏୱଂ ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ ଅଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞିନୋ ସମଗ୍ଗେ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଓୱଦତୋ ତସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘେ ୱଗ୍ଗସଞ୍ଞିୱେମତିକସମଗ୍ଗସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ, ତଥା ୱେମତିକସ୍ସ ଚ ଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞିନୋ ଚାତି ନୱ ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ତେନାହ ''ସମଗ୍ଗେପି ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ନୱା''ତିଆଦି। ଧମ୍ମକମ୍ମେ ପନ ଅଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞିନୋ ୱଗ୍ଗଂ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘଂ ଓୱଦତୋ ତିକଦୁକ୍କଟଂ, ତଥା ୱେମତିକସ୍ସ, ଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞିନୋ ଚାତି ନୱ ଦୁକ୍କଟାନି। ସମଗ୍ଗଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘଂ ଓୱଦତୋ ଅଟ୍ଠାତି ସତ୍ତରସ ଦୁକ୍କଟାନି। ତେନାହ ''ସଚେ ପନା''ତିଆଦି। ଅଞ୍ଞଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଅଞ୍ଞଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ୱା ଅଭିଧମ୍ମଂ ୱା। ''ସମଗ୍ଗାମ୍ହାଯ୍ୟା''ତି ୱଚନେନେୱ ହି ଓୱାଦଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତି। ତସ୍ମା ଠପେତ୍ୱା ଓୱାଦଂ ଅଞ୍ଞଂ ଧମ୍ମଂ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ଓୱାଦଞ୍ଚ ଅନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱାତି ''ଏସୋ ଭଗିନି ଓୱାଦୋ''ତି ଅୱତ୍ୱା। ପରିପୁଚ୍ଛଂ ଦେତୀତି ତସ୍ସାଯେୱ ପଗୁଣାଯ ଗରୁଧମ୍ମପାଳିଯା ଅତ୍ଥଂ ଭଣତି। ଓସାରେହୀତି ଉଚ୍ଚାରେହି, କଥେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଓସାରେତୀତି ଅଟ୍ଠଗରୁଧମ୍ମପାଳିଂ ୱଦତି। ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋତି ଗରୁଧମ୍ମନିସ୍ସିତଂ ୱା ଖନ୍ଧାଦିନିସ୍ସିତଂ ୱା ପଞ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପୁଟ୍ଠୋ।

ଓୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨. ଅତ୍ଥଙ୍ଗତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପନ୍ନମତ୍ତଂ। ଇତୋ ପରମ୍ପି ଚ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ''ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଯମେୱ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଅତ୍ଥଙ୍ଗତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩. ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଂୱାସାଯାତି ଉପୋସଥାଦିଅତ୍ଥଂ। ଇତରନ୍ତି ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ।

ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪. ଆମିସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଆମସିତବ୍ବତୋ ଆମିସଂ, ଚୀୱରାଦି, ଆମିସମେୱ ହେତୁ ଆମିସହେତୁ। ତେନାହ ''ଚୀୱରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରହେତୂ''ତି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯସକ୍କାରଗରୁକାରମାନନୱନ୍ଦନପୂଜନାନଂ ଗହଣଂ। ଅୱଣ୍ଣକାମତାଯାତି ଅଯସକାମତାଯେୱ।

ଧମ୍ମକମ୍ମେତିଆଦୀସୁ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦସମ୍ମୁତିକମ୍ମଂ ''କମ୍ମ''ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଧମ୍ମକମ୍ମେ ଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞିୱେମତିକଅଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ତଥେୱ ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ ତିକଦୁକ୍କଟଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅସମ୍ମତନ୍ତି ସମ୍ମତେନ ୱା ସଙ୍ଘେନ ୱା ଭାରଂ କତ୍ୱା ଠପିତଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ। ନନୁ ଓୱାଦସମ୍ମୁତି ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେୱ ଦୀଯତି, ନ ସାମଣେରସ୍ସାତି ଆହ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦି। ସମ୍ମତେନ ୱା ସଙ୍ଘେନ ୱା ଠପିତୋ ପନ ବହୁସ୍ସୁତୋ ସାମଣେରୋ ''ଅସମ୍ମତୋ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପକତିଯା ଚୀୱରାଦିହେତୁ ଓୱଦନ୍ତଂ ପନ ଏୱଂ ଭଣନ୍ତସ୍ସାତି

ପକତିଯା ଚୀୱରାଦିହେତୁ ଓୱଦନ୍ତଂ ‘‘ଏସ ଚୀୱରାଦିହେତୁ ଓୱଦତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଏୱଂ ଭଣନ୍ତସ୍ସ। ‘‘ନ ଚୀୱରାଦିହେତୁ ଓୱଦତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ପନ ଏୱଂ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ଅନାମିସନ୍ତରତାତି ଆମିସଚିତ୍ତାଭାୱୋ, ‘‘ଆମିସହେତୁ ଓୱଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଅଜ୍ଝାସଯାଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଚିତ୍ତପରିଯାଯୋ ହେତ୍ଥ ଅନ୍ତରସଦ୍ଦୋ ‘‘ଯସ୍ସନ୍ତରତୋ ନ ସନ୍ତି କୋପା’’ତିଆଦୀସୁ (ଉଦା। ୨୦) ୱିଯ।

ଆମିସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରଦାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଚୀୱରଦାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଚୀୱରସିବ୍ବନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସୂଚିଂ ପୱେସେତ୍ୱା ପୱେସେତ୍ୱା ନୀହରଣେତି ଆରାପଥେ ଆରାପଥେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ‘‘ସିବ୍ବିସ୍ସାମୀ’’ତି ପନ ୱିଚାରେନ୍ତସ୍ସ, ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସାପି ଦୁକ୍କଟଂ। ସତକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ସକିଂ ନୀହରନ୍ତସ୍ସାତି ସକଲସୂଚିଂ ଅନୀହରନ୍ତୋ ଦୀଘସୁତ୍ତପ୍ପୱେସନତ୍ଥଂ ସତକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ସକିଂ ନୀହରନ୍ତସ୍ସ। ‘‘ସିବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତୋତି ସକିଂ ‘‘ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ନିଟ୍ଠାପେତୀତି ସବ୍ବଂ ସୂଚିକମ୍ମଂ ପରିଯୋସାପେତି। ତସ୍ସ ଆରାପଥେ ଆରାପଥେ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଆଣତ୍ତସ୍ସ ସୂଚିଂ ପୱେସେତ୍ୱା ପୱେସେତ୍ୱା ନୀହରଣେ ଏକମେକଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ।

ଉଦାଯିତ୍ଥେରନ୍ତି ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରଂ। ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ସିବ୍ବନଂ ୱା ସିବ୍ବାପନଂ ୱାତି ‘‘ସୂଚିଂ ପୱେସେତ୍ୱା’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ସିବ୍ବନଂ ୱା ସିବ୍ବାପନଂ ୱା।

ଚୀୱରସିବ୍ବନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଂୱିଦହିତ୍ୱାତି ‘‘ଏହି, ଅସୁକଗାମଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ୱା ‘‘ସ୍ୱେ ଅହଂ ଗଚ୍ଛାମି, ତ୍ୱମ୍ପି ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ୱା ୱତ୍ୱା। ତଞ୍ଚ ଖୋ ସଂୱିଦହନଂ ଅତ୍ଥତୋ ସଙ୍କେତକମ୍ମନ୍ତି ଆହ ‘‘ଗମନକାଲେ ସଙ୍କେତଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ଅକପ୍ପିଯଭୂମିଯଂ ସଂୱିଦହନ୍ତସ୍ସାତି ଅନ୍ତୋଗାମେ, ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସଯଦ୍ୱାରେ, ରଥିକାଯ, ଅନ୍ତରଘରେ ୱା ଚତୁକ୍କସିଙ୍ଘାଟକହତ୍ଥିସାଲାଦୀସୁ ଠତ୍ୱା ସଂୱିଦହନ୍ତସ୍ସ। ତେନାହ ‘‘ତତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ଆସନ୍ନସ୍ସାପୀତି ଅଚ୍ଚାସନ୍ନସ୍ସାପି, ରତନମତ୍ତନ୍ତରସ୍ସାପୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଗାମସ୍ସାତି ଯତୋ ନିକ୍ଖମତି, ତତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଗାମସ୍ସ। ତଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସାତି ତଂ ଅନ୍ତରଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସ। ସଚେ ଦୂରଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୋତି, ଗାମୂପଚାରଗଣନାଯ ଓକ୍କମନ୍ତେ ଓକ୍କମନ୍ତେ ପୁରିମନଯେନେୱ ଆପତ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ଇତି ଗାମୂପଚାରୋକ୍କମନଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯାନୀ’’ତି। ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପନ ଗାମସ୍ସ ଅତିକ୍କମନେ ଅନାପତ୍ତି। ଗାମେ ଅସତୀତି ଅଦ୍ଧଯୋଜନବ୍ଭନ୍ତରେ ଗାମେ ଅସତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଗାମେ ସତି ଗାମନ୍ତରଗଣନାଯେୱ ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ଅଦ୍ଧଯୋଜନଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅଦ୍ଧଯୋଜନେ ଅଦ୍ଧଯୋଜନେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଏକମେକଂ ଅଦ୍ଧଯୋଜନଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଇଦାନି ଅତିକ୍କମିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଠମପାଦେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଦୁତିଯପାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ନଯେ ଅତିକ୍କମନେ ଆପତ୍ତି, ଓକ୍କମନେ ଅନାପତ୍ତି।

ୱିସଙ୍କେତେନାତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୫) ଏତ୍ଥ ‘‘ପୁରେଭତ୍ତଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ‘‘ଅଜ୍ଜ ୱା ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ସ୍ୱେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ କାଲୱିସଙ୍କେତେଯେୱ ଅନାପତ୍ତି। ଦ୍ୱାରୱିସଙ୍କେତେ, ପନ ମଗ୍ଗୱିସଙ୍କେତେ, ୱା ସତିପି ଆପତ୍ତିଯେୱ। ଆପଦାସୂତି ରଟ୍ଠଭେଦେ ଚକ୍କସମାରୁଳ୍ହା ଜାନପଦା ପରିଯାଯନ୍ତି, ଏୱରୂପାସୁ ଆପଦାସୁ ଅନାପତ୍ତି। ଚକ୍କସମାରୁଳ୍ହାତି ଚ ଇରିଯାପଥଚକ୍କଂ ୱା ସକଟଚକ୍କଂ ୱା ସମାରୁଳ୍ହାତି ଅତ୍ଥୋ। ମାତୁଗାମସିକ୍ଖାପଦେନାତି (ପାଚି। ୪୧୩ ଆଦଯୋ) ସପ୍ପାଣକୱଗ୍ଗେ ସତ୍ତମସିକ୍ଖାପଦେନ।

ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ନାୱାଭିରୁହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କୀଠଆପୁରେକ୍ଖାରୋତି ଲୋକସ୍ସାଦମିତ୍ତସନ୍ଥୱୱସେନ କୀଠଆପୁରେକ୍ଖାରୋ। ତଥେୱାତି କୀଠଆୱସେନେୱ। ଅଗାମକତୀରପସ୍ସେନାତି ଅଦ୍ଧଯୋଜନବ୍ଭନ୍ତରେ ଗାମାନଂ ଅଭାୱତୋ ଅଗାମକତୀରପସ୍ସେନ। ପାଠଇଯଂ ''ଉଦ୍ଧଂଗାମିନିଂ ୱା ଅଧୋଗାମିନିଂ ୱା''ତି (ପାଚି। ୧୮୬) ୱଚନତୋ ପନ ୱାପିସମୁଦ୍ଦାଦୀସୁ କୀଠଆପୁରେକ୍ଖାରତାଯପି ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ତେନାହ ''ସମୁଦ୍ଦେ ପନ ଯଥାସୁଖଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ୱିସଙ୍କେତେନାତି ଇଧାପି କାଲୱିସଙ୍କେତେନେୱ ଅନାପତ୍ତି, ତିତ୍ଥୱିସଙ୍କେତେନ, ପନ ନାୱାୱିସଙ୍କେତେନ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱ।

ସେସନ୍ତି ସଦ୍ଧିଂ ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀହି ଅୱସେସଂ, କେଚି ପନ ''କୀଠଆପୁରେକ୍ଖାରୋ 'ସଂୱିଦହିତ୍ୱା'ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୧୮୮) ୱଚନତୋ ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ, ତସ୍ମା ସେସଂ ନାମ ଠପେତ୍ୱା 'ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ ତିଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ଅୱସେସ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। କୀଠଆପୁରେକ୍ଖାରତାଯ ହି ଅଭିରୁହିତ୍ୱାପି ଗାମନ୍ତରୋକ୍କମନେ, ଅଦ୍ଧଯୋଜନାତିକ୍କମେ ୱା ସଂୱେଗଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ୱା ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟ, ନିଦ୍ଦଂ ୱା ଓକ୍କମେଯ୍ୟ, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ମନସି କରୋନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, କୁତୋ ତସ୍ସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିତା, ଯେନିଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ, ଲୋକୱଜ୍ଜଞ୍ଚ ସିଯାତି।

ନାୱାଭିରୁହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ପରିପାଚିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପରିପାଚିତନ୍ତି ପରିପାକମାପାଦିତଂ, ଯଥା ଲଭତି, ତଥା କତ୍ୱା ଠପିତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ''ନେୱ ତସ୍ସା''ତିଆଦି ତସ୍ସାତି ଯୋ ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଗୁଣଂ ପକାସେତ୍ୱାତି ''ଅଯ୍ୟୋ ଭାଣକୋ, ଅଯ୍ୟୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ''ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୧୯୫) ଗୁଣଂ ପକାସେତ୍ୱା । ପିଣ୍ଡପାତନ୍ତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ। କମ୍ମସାଧନୋଯଂ ସମାରମ୍ଭସଦ୍ଦୋତି ଆହ ''ସମାରଦ୍ଧ''ନ୍ତି। ପଟିଯାଦିତସ୍ସାତି ସମ୍ପାଦିତସ୍ସ। ଯସ୍ମା ଞାତକପୱାରିତେହି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଅସମାରଦ୍ଧୋପି ପିଣ୍ଡପାତୋ ଅତ୍ଥତୋ ସମାରଦ୍ଧୋୱ ହୋତି ଯଥାସୁଖଂ ହରାପେତବ୍ବତୋ, ତସ୍ମା ''ଞାତକପୱାରିତାନଂ ୱା ସନ୍ତକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଉଭଯତ୍ଥାତି ପରିପାଚିତାପରିପାଚିତେସୁ। ଅୱସେସେତି ଭିକ୍ଖୁନିପରିପାଚିତେପି ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଫଲାଫଲାଦିକେ ସବ୍ବତ୍ଥ। ନିମିତ୍ତୋଭାସପରିକଥାୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ ପନ ଅୱସେସେପି ଦୁକ୍କଟତୋ ନ ମୁଚ୍ଚତି।

ପରିପାଚିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉପରୀତି ଅଚେଲକୱଗ୍ଗେ। ଉପନନ୍ଦସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦେନାତି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦେନ (ପାଚି। ୨୮୪ ଆଦଯୋ)। ତଞ୍ହି ଉପନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ ପଞ୍ଞତ୍ତେସୁ ଚତୁତ୍ଥଭାୱତୋ ''ଉପନନ୍ଦସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏକପରିଚ୍ଛେଦଂ, ଅଥ କସ୍ମା ୱିସୁଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ଅଚ୍ଚୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପନ ୱିସୁଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଚୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନାତି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିୱସେନ, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଏୱ ରହୋନିସଜ୍ଜାଯ ଉପ୍ପତ୍ତିୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ହେତ୍ଥାଧିପ୍ପାଯୋ – ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱତ୍ଥୁତୋ ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଏକପରିଚ୍ଛେଦେପି ଇଦଂ ପଠମଂ ୱିସୁଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି।

ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱୋୱାଦୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

୪। ଭୋଜନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆୱସଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ଅଗିଲାନୋ''ତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତମସୋ ଦ୍ୱିଗାୱୁତଂ ଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ''ଅଦ୍ଧଯୋଜନମ୍ପି ଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥେନା''ତି। ଆୱସଥପିଣ୍ଡୋତି

ଆୱସଥେ ପିଣ୍ଡୋ, ସାଲାଦୀସୁ ଅନୋଦିସ୍ସ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭୋଜନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଇମେସଂ ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଇମେସଂ ୱାତି ଇମେସଂ ପାସଣ୍ଡାନଂ ୱା। ଏତ୍ତକାନଂ ୱାତି ଇମସ୍ମିଂ ପାସଣ୍ଡେ ଏତ୍ତକାନଂ ପାସଣ୍ଡାନଂ ୱା। ପାସଣ୍ଡନ୍ତି ଛନ୍ନଓ୍ତିୱିଧଂ ସମଣପରିବ୍ବାଜକାଦିଂ। ତେ ହି ତଣ୍ହାପାସଞ୍ଚେୱ ଦିଟ୍ଠିପାସଞ୍ଚ ଡେନ୍ତି ଓଡ୍ଡେନ୍ତୀତି ପାସଣ୍ଡାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅନୋଦିସ୍ସାତି ଅନୁଦ୍ଦିସିତ୍ୱା, ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସାଲାଦୀସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚୀତି ସାଲାରୁକ୍ଖମୂଲଅବ୍ଭୋକାସାଦୀସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠାନେସୁ। ଏକଦିୱସମେୱ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋତି ଏକଦିୱସଂ ସକିଂଯେୱ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ, ଏକସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଦୁତିଯଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଭୁତ୍ତଦିୱସସ୍ସ ଦୁତିଯଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଅନ୍ତୋହାରେ ଅନ୍ତୋହାରେ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଆଲୋପେ ଆଲୋପେ କବଳେ କବଳେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ନାନାକୁଲେହି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୦୬) ପନ ନାନାଟ୍ଠାନେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକଦିୱସଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପଟିପାଟିଂ ପନ ଖେପେତ୍ୱା ପୁନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏକପୂଗନାନାପୂଗଏକଗାମନାନାଗାମେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯୋପି ଏକକୁଲସ୍ସ ୱା ନାନାକୁଲାନଂ ୱା ଏକତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଛିଜ୍ଜତି, ସୋପି ନ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ ‘‘ନ ସକ୍କୋମ ଦାତୁ’’ନ୍ତି ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ କଲ୍ଲାଣଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଦାତୁଂ ଆରଭନ୍ତି, ଏତଂ ପୁନ ଏକଦିୱସଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅଗିଲାନେ ଅଗିଲାନସଞ୍ଞିୱେମତିକଗିଲାନସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ଗିଲାନସ୍ସ ଗିଲାନସଞ୍ଞିନୋତି ଗିଲାନସ୍ସ ପନ ‘‘ଗିଲାନୋ ଅହ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞିନୋ ଅନୁୱସିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ସକିଂ ଭୁଞ୍ଜତୀତି ଏକଦିୱସଂ ଭୁଞ୍ଜତି। ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱା’’ତି ଇଦଂ ଅଦ୍ଧଯୋଜନୱସେନ ଗହେତବ୍ବଂ, ତଥା ‘‘ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛନ୍ତୋ’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୨୦୮) ଇଦମ୍ପୀତି ୱଦନ୍ତି। କେନଚି ଉପଦ୍ଦୱେନାତି ନଦିପୂରଚୋରଭଯାଦିନା କେନଚି ଉପଦ୍ଦୱେନ। ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଫଲାଫଲାଦିଭେଦଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅଞ୍ଞଂ। ଅନୁୱସିତ୍ୱାତି ପୁନ ୱସିତ୍ୱା।

ଆୱସଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଗଣଭୋଜନେତି ଗଣେନ ଲଦ୍ଧତ୍ତା ଗଣସ୍ସ ସନ୍ତକେ ଭୋଜନେ। ତେନାହ ‘‘ଗଣସ୍ସ ଭୋଜନେ’’ତି। ନନୁ ଚେତ୍ଥ ‘‘ଗଣସ୍ସ ଭୋଜନେ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ଚ ଖୋ ଗଣୋ ‘‘କତ୍ଥଚି ଦ୍ୱୀହି, କତ୍ଥଚି ତୀହୀ’’ତିଆଦିନା ଅନେକଧା ଅଧିପ୍ପେତୋ, ଇଧ କତିହୀତି ଆହ ‘‘ଇଧ ଚା’’ତିଆଦି। ତଂ ପନେତଂ ଗଣଭୋଜନଂ ଦ୍ୱୀହି ପକାରେହି ପସୱତି ନିମନ୍ତନତୋ ୱା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ୱାତି ଆହ ‘‘ତେସଂ ନିମନ୍ତନତୋ ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ନିମନ୍ତନତୋ ୱାତି ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନତୋ ୱା। ଓଦନାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନନ୍ତି ଓଦନସତ୍ତୁକୁମ୍ମାସମଚ୍ଛମଂସାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ।

‘‘ଓଦନେନ ନିମନ୍ତେମି, ଓଦନଂ ମେ ଗଣ୍ହଥା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଯେନ କେନଚି ୱେୱଚନେନ ୱା ଭାସନ୍ତରେନ ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ନିମନ୍ତେତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଚତ୍ତାରୋତି ଏକଟ୍ଠାନେ ୱା ନାନାଟ୍ଠାନେସୁ ୱା ଠିତେ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ। ଲକ୍ଖଣୱଚନଞ୍ଚେତଂ, ତସ୍ମା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ତତୋ ୱା ଅଧିକେ ଭିକ୍ଖୂତି ଅତ୍ଥୋ। ୱେୱଚନେନ ୱାତି ଭତ୍ତଅନ୍ନାଦିପରିଯାଯସଦ୍ଦେନ ୱା। ଭାସନ୍ତରେନ ୱାତି ଅନ୍ଧଦମିଳଆଦିଭାସନ୍ତରେନ ୱା। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱାତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା। ଓଦନେନ ନିମନ୍ତେମୀତି ତୁମ୍ହେ ଭନ୍ତେ ଓଦନେନ ନିମନ୍ତେମି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ଆକଙ୍ଖଥ ଓଲୋକେଥ ଅଧିୱାସେଥ ପଟିମାନେଥ, ସତ୍ତୁନା ନିମନ୍ତେମି, ସତ୍ତୁଂ ମେ ଗଣ୍ହଥ ଆକଙ୍ଖଥ ଓଲୋକେଥ ଅଧିୱାସେଥ ପଟିମାନେଥା’’ତିଆଦୀନଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୧୭-୨୧୮) ଗହଣଂ। ଏକତୋ ୱାତି ଏକତ୍ଥ ଠିତେ ୱା ନିସିନ୍ନେ ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ଓଦନେନ ନିମନ୍ତେମୀ’’ତିଆଦିନା ଏୱଂ ଏକତୋ ନିମନ୍ତିତା। ନାନାତୋ ୱା ନିମନ୍ତିତାତି ଚତ୍ତାରି ପରିୱେଣାନି ୱା ୱିହାରେ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ନାନାତୋ ୱା ନିମନ୍ତିତା। ଏକଟ୍ଠାନେ ଠିତେସୁଯେୱ ୱା ଏକୋ ପୁତ୍ତେନ, ଏକୋ ପିତରାତି ଏୱମ୍ପି ନିମନ୍ତିତା ନାନାତୋଯେୱ ନିମନ୍ତିତା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତିତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୂପଚାରେ ଠିତା ଗଣ୍ହନ୍ତି।

କସ୍ମା ପନ ନାନାତୋ ଭୁତ୍ତେପି ଗଣଭୋଜନଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ହେତ୍ଥ ପମାଣ’’ନ୍ତି। ଯଦି ଏୱଂ ଅଥ କସ୍ମା ପାଳିଯଂ ‘‘ଗଣଭୋଜନଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଭୋଜନେନ ନିମନ୍ତିତା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଏତଂ ଗଣଭୋଜନଂ ନାମା’’ତି (ପାଚି। ୨୧୮) ୱୁତ୍ତଂ? ତଂ ପଟିଗ୍ଗହଣନିଯମନତ୍ଥମେୱ । ନ ହି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତକଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ‘‘ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ପଦଂ ପଟିଗ୍ଗହଣନିଯମୱଚନଂ ହୋତି। ଏକତୋ ୱା ନାନାତୋ ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱାତି ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ଏକତୋ ଠିତା ୱା ନିସିନ୍ନା ୱା ଉପାସକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଭତ୍ତଂ ଦେହୀ’’ତି ୱା ପାଟେକ୍କଂ ପୱିସିତ୍ୱା ‘‘ମଯ୍ହଂ ଭତ୍ତଂ ଦେହି, ମଯ୍ହଂ ଭତ୍ତଂ ଦେହୀ’’ତି ୱା ଏକତୋ ୱା ନାନାତୋ ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା। ତସ୍ସ ଦୁୱିଧସ୍ସାପୀତି ଯଞ୍ଚ ନିମନ୍ତନତୋ ଲଦ୍ଧଂ ଗଣଭୋଜନଂ, ଯଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ଲଦ୍ଧଂ, ତସ୍ସ ଦୁୱିଧସ୍ସାପି ଗଣଭୋଜନସ୍ସ। ଏୱଂ ପଟିଗ୍ଗହଣେତି ଏକତୋ ପଟିଗ୍ଗହଣେ।

ପାଦାନମ୍ପି ଫଲିତତ୍ତାତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୧୭-୨୧୮) ଅନ୍ତମସୋ ପାଦାନମ୍ପି ଯଥା ମହାଚମ୍ମସ୍ସ ପରତୋ ମଂସଂ ଦିସ୍ସତି, ଏୱଂ ଫଲିତତ୍ତା। ନ ସକ୍କା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁନ୍ତି ୱାଲିକାଯ ୱା ସକ୍ଖରାଯ ୱା ଫୁଟ୍ଠମତ୍ତେ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଅନ୍ତୋଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଚୀୱରେ କରିଯମାନେତି ସାଟକଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ଚୀୱରେ କରିଯମାନେ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚୀୱରେ କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମନ୍ତି ଚୀୱରୱିଚାରଣଛିନ୍ଦନମୋଘସୁତ୍ତାରୋପନାଦି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚୀୱରେ କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ, ଅନ୍ତମସୋ ସୂଚିୱେଧନକମ୍ପୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ଅଦ୍ଧଯୋଜନମ୍ପୀ''ତିଆଦି ଅୱକଂସତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ପନ ଦୂରଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ, ତସ୍ସ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଦ୍ଧଯୋଜନବ୍ଭନ୍ତରେ ଗାୱୁତେପି ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଲଭତି, ଗତୋ ପନ ଏକଦିୱସଂ। ଯଦା ନାୱଂ ଅଭିରୁହିତୁକାମୋ ୱା ହୋତି ଆରୁଳ୍ହୋ ୱା ଓରୁଳ୍ହୋ ୱା, ଅଯଂ ନାୱାଭିରୁହନସମଯୋ ନାମାତି ଆହ ''ନାୱାଭିରୁହନସମଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ''ତି। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ଅଭିରୁଳ୍ହେନ ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ଯାୱ ନ ଓରୋହତି, ତାୱ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଅନ୍ତିମପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଯତ୍ଥ ପନ ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ସନ୍ନିପତିତଂ, ତତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ତାଦିସେ କାଲେ ''ମହାସମଯୋ''ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଯୋ କୋଚି ପବ୍ବଜିତୋତି ସହଧମ୍ମିକେସୁ ୱା ତିତ୍ଥିଯେସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରୋ।

ଯେ ଚ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଯେପି ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନଂ ସାଦିଯିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତେସମ୍ପି ଅନାପତ୍ତି। ପଣୀତଭୋଜନସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତୀହି ପନ ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ୱଦନ୍ତି, ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦୀସୁତି ନିଚ୍ଚଭତ୍ତେ ସଲାକଭତ୍ତେ ପକ୍ଖିକେ ଉପୋସଥିକେ ପାଟିପଦିକେ। ତତ୍ଥ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତନ୍ତି ଧୁୱଭତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ''ନିଚ୍ଚଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ୱଦନ୍ତି , ବହୂନମ୍ପି ଏକତୋ ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସଲାକଭତ୍ତାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଗଣଭୋଜନେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ଓଦନେନ ନିମନ୍ତେମି, ଓଦନଂ ମେ ଗଣ୍ହଥା''ତିଆଦିନା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୧୭-୨୧୮) ନଯେନ ଯେନ କେନଚି ୱେୱଚନେନ ୱା ଭାସନ୍ତରେନ ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ନିମନ୍ତେତୀତି ୱୁତ୍ତେନେୱ ନଯେନ । ନିମନ୍ତିତସ୍ସାତି ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନେନ ନିମନ୍ତିତସ୍ସ। ଅୱିକପ୍ପେତ୍ୱାତି ସମ୍ମୁଖାସମ୍ମୁଖୱସେନ ଅୱିକପ୍ପେତ୍ୱା, ଅପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ହି ଭତ୍ତୱିକପ୍ପନା ନାମ ସମ୍ମୁଖାପରମ୍ମୁଖାପି ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ''ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚସୁ ସହଧମ୍ମିକେସୂ''ତିଆଦି।

ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିମନ୍ତନଭୋଜନୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଠମଂ ନିମନ୍ତିତା ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ନିମନ୍ତନେ ଭୁଞ୍ଜନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ଯଦି ତିୱିଧା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି, ଅଥ କସ୍ମା ପରିୱାରେ ''ଚତସ୍ସୋ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ପରିୱାରେ ପନା''ତିଆଦି। ୱିକପ୍ପନମ୍ପି ଗହେତ୍ୱାତି ୱିକପ୍ପନାନୁଜାନନମ୍ପି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିସମାନନ୍ତି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଭାୱେନ ଗହେତ୍ୱା। ଏକସଂସଟ୍ଠାନୀତି ଏକସ୍ମିଂ ମିସ୍ସିତାନି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୯) – ଦ୍ୱେ ତୀଣି କୁଲାନି ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଆହରିତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଆକିରନ୍ତି, ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଆକିରନ୍ତି, ଏକମିସ୍ସକଂ ହୋତି, ଏତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତୀତି। ସଚେ ପନ ମୂଲନିମନ୍ତନଂ ହେଟ୍ଠା ହୋତି, ପଚ୍ଛିମଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଉପରି, ତଂ ଉପରିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି। ହତ୍ଥଂ ପନ ଅନ୍ତୋ ପୱେସେତ୍ୱା ପଠମନିମନ୍ତନତୋ ଏକମ୍ପି କବଳଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଭୁତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯଥା ତଥା ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଦ୍ୱେ ତୀଣି ନିମନ୍ତନାନି ଏକତୋ ୱା କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜାତୀତି ଦ୍ୱେ ତୀଣି ନିମନ୍ତନାନି ଏକତୋ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମିସ୍ସେତ୍ୱା ଏକଂ କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ସକଲେନ ଗାମେନ ୱା''ତିଆଦୀସୁ ସକଲେନ ଗାମେନ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ନିମନ୍ତିତସ୍ସେୱ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଭୁଞ୍ଜତୋ ଅନାପତ୍ତି। ପୂଗେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନିମନ୍ତିଯମାନୋ ୱା ''ଭିକ୍ଖଂ ଗହେସ୍ସାମୀ''ତି ୱଦତୀତି ''ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହା''ତି ନିମନ୍ତିଯମାନୋ ''ନ ମଯ୍ହଂ ତୱ ଭତ୍ତେନ ଅତ୍ଥୋ, ଭିକ୍ଖଂ ଗହେସ୍ସାମୀ''ତି ଭଣତି। କିରିଯାକିରିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭୋଜନଂ କିରିଯଂ, ଅୱିକପ୍ପନଂ ଅକିରିଯଂ।

ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। କାଣମାତାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପହେଣକତ୍ଥାଯାତି ପଣ୍ଣାକାରତ୍ଥାଯ। ପାଥେଯ୍ୟତ୍ଥାଯାତି ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗତ୍ଥାଯ। ସତ୍ତୂତି ବଦ୍ଧସତ୍ତୁ, ଅବଦ୍ଧସତ୍ତୁ ଚ। ଦ୍ୱତ୍ତିପତ୍ତପୂରେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ମୁଖୱଟ୍ଟିଯା ହେଟ୍ଠିମଲେଖାଯ ସମଂ ପୂରେ ଦ୍ୱତ୍ତିପତ୍ତପୂରେ ଗହେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ସ ଚତ୍ଥସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପାକଟତ୍ତା ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବପ୍ପକାରମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଏତ୍ତୋ''ତିଆଦିମାହ। ସେସନ୍ତି ତତୋ ଏକପତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ପତ୍ତଂ। ସଚେ ତଯୋ ପତ୍ତପୂରା ଗହିତା ହୋନ୍ତି, ସଚେ ଦ୍ୱେ

ଗହିତା, ଏକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଗମନେୱା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧେତି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଉପଦ୍ଦୱଂ ଦିସ୍ୱା, ଅନଦ୍ଧିକତାଯ ୱା ‘‘ମଯଂ ଇଦାନି ନ ପେସିସ୍ସାମ ନ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଏୱଂ ଗମନେ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନେ ଦେନ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

କାଣମାତାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଠମପୱାରଣାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଭୁତ୍ତାୱୀତି କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ। ସାସପମତ୍ତମ୍ପି ଅଜ୍ଝୋହରିତନ୍ତି ଏୱଂ ପରିତ୍ତମ୍ପି ଭୋଜନଂ ସଙ୍ଖାଦିତ୍ୱା ୱା ଅସଙ୍ଖାଦିତ୍ୱା ୱା ଗିଲିତଂ। ପୱାରିତୋତି ପଟିକ୍ଖେପିତୋ। ଯୋ ହି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପରିୱେସକେନ ଉପନୀତଂ ଭୋଜନଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଟିକ୍ଖିପତି, ସୋ ତେନ ପୱାରିତୋ ପଟିକ୍ଖିପିତୋ ନାମ ହୋତି। ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପନ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଅତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କତପ୍ପୱାରଣୋ କତପ୍ପଟିକ୍ଖେପୋତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୋପି ଚ ପଟିକ୍ଖେପୋ ଯସ୍ମା ନ ପଟିକ୍ଖେପମତ୍ତେନ, ଅଥ ଖୋ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱସେନ। ତେନସ୍ସ ପଦଭାଜନେ ‘‘ଅସନଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତିଆଦି (ପାଚି। ୨୩୯) ୱୁତ୍ତଂ।

ଭୋଜନଂପଞ୍ଞାଯତୀତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ପତ୍ତାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତେନାହ ‘‘ପୱାରଣପ୍ପହୋନକଂ ଚେ ଭୋଜନ’’ନ୍ତିଆଦି। ସାଲୀତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୮-୨୩୯) ଅନ୍ତମସୋ ନୀୱାରଂ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବାପି ସାଲିଜାତି। ୱୀହୀତି ସବ୍ବାପି ୱୀହିଜାତି। ଯୱଗୋଧୁମେସୁ ଭେଦୋ ନତ୍ଥି। କଙ୍ଗୂତି ସେତରତ୍ତକାଳଅଭେଦା ସବ୍ବାପି କଙ୍ଗୁଜାତି। ୱରକୋତି ଅନ୍ତମସୋ ୱରକଚୋରକଂ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବାପି ସେତୱଣ୍ଣା ୱରକଜାତି। କୁଦ୍ରୂସକୋତି କାଳଅକୋଦ୍ରୱୋ ଚେୱ ସାମାକାଦିଭେଦା ଚ ସବ୍ବାପି ତିଣଧଞ୍ଞଜାତି।

ନୀୱାରୱରକଚୋରକା ଚେତ୍ଥ ‘‘ଧଞ୍ଞାନୁଲୋମା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଯାଗୁନ୍ତି ଅମ୍ବିଲଯାଗୁଖୀରଯାଗୁଆଦିଭେଦଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଯାଗୁଂ। ଇମିନାୱ ପାଯାସସ୍ସାପି ଗହିତତ୍ତା ‘‘ଅମ୍ବିଲପାଯାସାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ପଚାମାତି ୱା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ପୱାରଣଂ ଜନେତୀତି ଅନତିରିତ୍ତଭୋଜନାପତ୍ତିନିବନ୍ଧନଂ ପଟିକ୍ଖେପଂ ସାଧେତି। ସଚେ ପନ ଓଧି ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଯାଗୁସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି, ପୱାରଣଂ ନ ଜନେତି। ପୁନ ପୱାରଣଂ ଜନେତି ଘନଭାୱଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭୋଜନସଙ୍ଗହିତତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଉଦକକଞ୍ଜିକଖୀରାଦୀନି ଆକିରିତ୍ୱାତି ଉଦକଞ୍ଚେୱ କଞ୍ଜିକଞ୍ଚ ଖୀରାଦୀନି ଚ ଆକିରିତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତମିସ୍ସକେ କତ୍ୱା। ତେନାହ ‘‘ଯାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତିଆଦି। ସଚେ ପନ ଭତ୍ତେ ଉଦକକଞ୍ଜିକଖୀରାଦୀନି ଆକିରିତ୍ୱା ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଯାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଦେନ୍ତି, ପୱାରଣା ନ ହୋତି। ଯାଗୁଯାପୀତି ଏୱଂ ଯାଗୁସଙ୍ଗହଂ ଗତାଯ ୱା ଅଞ୍ଞାଯ ୱା ଯାଗୁଯାପି। ସୁଦ୍ଧରସକୋ, ପନ ରସକଯାଗୁ ୱା ନ ଜନେତି।

ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ୱିପ୍ପକତଭୋଜନଭାୱସ୍ସ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ‘‘ଦ୍ୱେପି ଖାଦିତାନି ହୋନ୍ତି…ପେ… ନ ପୱାରେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅକପ୍ପିଯମଂସଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୮-୨୩୯), ଅକପ୍ପିଯଭୋଜନଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠଂ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣାଯ ଅୱତ୍ଥୁତାଯ ନ ପୱାରଣା ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଯୋ ପନା’’ତିଆଦି। ଯଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଖାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଂ ଏୱ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ହୋତି। ଇଦଂ ପନ ଜାନନ୍ତୋ ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା ପଟିକ୍ଖିପତି। ଅଜାନନ୍ତୋପି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ଠିତମେୱ ପଟିକ୍ଖିପତି ନାମ, ତସ୍ମା ନ ପୱାରେତି। ସଚେ ପନ ଅକପ୍ପିଯମଂସଂ ଖାଦନ୍ତୋ କପ୍ପିଯମଂସଂ ୱା ଭୋଜନଂ ୱା ପଟିକ୍ଖିପତି, ପୱାରେତି। କସ୍ମା? ୱତ୍ଥୁତାଯ। ଯଞ୍ହି ତେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତଂ ପୱାରଣାଯ ୱତ୍ଥୁ। ଯଂ ପନ ଖାଦତି, ତଂ କିଞ୍ଚାପି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ଠିତଂ, ଖାଦିଯମାନଂ ପନ ମଂସଭାୱଂ ନ ଜହତି, ତସ୍ମା ପୱାରେତି। କୋ ପନ ୱାଦୋ କପ୍ପିଯମଂସଂ ଖାଦତୋ କପ୍ପିଯମଂସଭୋଜନପ୍ପଟିକ୍ଖେପେ। ଏସ ନଯୋ ଅକପ୍ପିଯଭୋଜନଂ ଖାଦତୋ କପ୍ପିଯଭୋଜନପ୍ପଟିକ୍ଖେପେ।

ଭୋଜନେ ସତୀତି ପଞ୍ଚସୁ ଭୋଜନେସୁ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ଭୋଜନେ ସତି। ଅଞ୍ଞଂ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଭୋଜନନ୍ତି ପତ୍ତାଦିଗତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ପଞ୍ଚସୁ ଭୋଜନେସୁ ଏକମ୍ପି ଭୋଜନଂ। ‘‘ନିରପେକ୍ଖୋ ହୋତୀ’’ତି ଏତସ୍ସେୱ ୱିୱରଣଂ ‘‘ଯଂ ପତ୍ତାଦୀସୂ’’ତିଆଦି। ନ କେୱଲଂ ନିରପେକ୍ଖୋ ୱାତି ଆହ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱା’’ତିଆଦି। ସୋ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋପି ନ ପୱାରେତୀତି ତସ୍ମିଂ ଚେ ଅନ୍ତରେ ଅଞ୍ଞଂ ଭୋଜନଂ ଅଭିହଟଂ, ତଂ ସୋ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋପି ନ ପୱାରେତି। କସ୍ମା? ୱିପ୍ପକତଭୋଜନଭାୱସ୍ସ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା।

‘‘ଉପନାମେତୀ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୮-୨୩୯) ଇମିନା କାଯାଭିହାରଂ ଦସ୍ସେତି। ହତ୍ଥେ ୱା ଆଧାରକେ ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତୱିକପ୍ପତ୍ଥୋ, ତେନ ‘‘ଊରୁସୁ ୱା’’ତି ୱିକପ୍ପେତି। ଦୂରେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଦହରଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପତ୍ତଂ ପେସେତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ଓଦନଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ୱଦତି, ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପନ ଗତୋ ତୁଣ୍ହୀ

ତିଟ୍ଠତି, ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପତୋ ଏସେଓ ନୟୋ। କସ୍ମା? ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦୂରଭାଓତୋ, ଦୂତସ୍ସ ଚ ଅନଭିହରଣତୋ। ସଚେ ପନ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ''ଇମଂ ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହା''ତି ୱଦତି, ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ହୋତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପୀତି ''ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହା''ତି ୱୁତ୍ତେପି।

ଭତ୍ତପଚ୍ଛିଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱିସନ୍ତସ୍ସାତି ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ଭତ୍ତପଚ୍ଛିଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକେନ ହତ୍ଥେନ କଟଚ୍ଛୁଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱିସନ୍ତସ୍ସ। ଅଞ୍ଞୋ ''ଅହଂ ଧାରେସ୍ସାମୀ''ତି ଗହିତମତ୍ତକମେୱ କରୋତୀତି ଅଞ୍ଞୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ଅହଂ ପଚ୍ଛିଂ ଧାରେସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ଓଦନଂ ଦେହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଗହିତମତ୍ତକମେୱ କରୋତି। ଅଭିହଟାୱ ହୋତୀତି ପରିୱେସକେନେୱ ଅଭିହଟାୱ ହୋତି। ଇଦାନି ଅସତି ତସ୍ସ ଦାତୁକାମାଭିହାରେ ଗହଣସମୟେପି ପଟିକ୍ଖିପତୋ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଚେ ପନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧଟେତି ଉଦ୍ଧଟେ ଭତ୍ତେ। କଟଚ୍ଛୁଅଭିହାରୋୟେୱ ହି ତସ୍ସ ଅଭିହାରୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅନନ୍ତରସ୍ସ ଦିୟ୍ୟମାନେତି ଅନନ୍ତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭତ୍ତେ ଦିୟ୍ୟମାନେ। କାୟୱିକାରେନାତି ''ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ୱା ହତ୍ଥଂ ୱା ମକ୍ଖିକବୀଜନିଂ ୱା ଚୀୱରକଣ୍ଣଂ ୱା ଚାଲେତି, ଭମୁକାୟ ୱା ଆକାରଂ କରୋତି, କୁଦ୍ଧୋ ୱା ଓଲୋକେତୀ''ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୮-୨୩୯) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେନ ଅଙ୍ଗୁଲିଚଲନାଦିନା କାୟୱିକାରେନ। ''ଅଲଂ ମା ଦେହୀ''ତିଆଦିନା ୱଚୀୱିକାରେନାତି ''ଅଲ''ନ୍ତି ୱା ''ନ ଗଣ୍ହାମୀ''ତି ୱା ''ମା ଆକିରା''ତି ୱା ''ଅପଗଚ୍ଛା''ତି ୱା ଏୱଂ ୟେନ କେନଚି ୱଚୀୱିକାରେନ।

ଅଭିହଟେ ପନ ଭତ୍ତେ ପୱାରଣାୟ ଭୀତୋ ହତ୍ଥେ ଅପନେତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ପତ୍ତେ ଓଦନଂ ଆକିରନ୍ତଂ ''ଆକିର ଆକିର, କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ପୂରେହୀ''ତି ୱଦତୋ ପୱାରଣା ନ ହୋତି। ଏସ ନୟୋ ଭତ୍ତଂ ଅଭିହରନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ''କିଂ, ଆୱୁସୋ, ଇତୋପି କିଞ୍ଚି ଗଣ୍ହିସ୍ସସି, ଦମ୍ମି ତେ କିଞ୍ଚୀ''ତି ୱଦତୋପି।

''ରସଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହଥା''ତି ଅପ୍ପୱାରଣାଜନକସ୍ସ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ତଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ନତ୍ଥୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମଂସରସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ନ କେୱଲଂ ମଂସସ୍ସ ରସଂ ''ମଂସରସ''ମିଚ୍ଚେୱ ୱିଞ୍ଞାୟତି, ଅଥ ଖୋ ମଂସଞ୍ଚ ରସଞ୍ଚ ମଂସରସନ୍ତି ଏୱଂ ପୱାରଣାଜନକନାମୱସେନାପି। ତସ୍ମା ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣାୱ ହୋତୀତି ଆହ ''ମଂସରସନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ପଟିକ୍ଖିପତୋ ପୱାରଣା ହୋତୀ''ତି। ପରତୋ ମଚ୍ଛମଂସଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ୟସ୍ମିଂ ଇରିୟାପଥେ ପୱାରେତି, ତଂ ଅୱିକୋପେନ୍ତେନେୱ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ୟୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୮-୨୩୯) ପୱାରେତି, ତେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନେୱ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। କଦ୍ଦମଂ ୱା ଉଦକଂ ୱା ପତ୍ୱା ଠିତେନ ଅତିରିତ୍ତଂ କାରେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅନ୍ତରା ନଦୀ ପୂରା ହୋତି, ନଦିତୀରେ ଗୁମ୍ବଂ ଅନୁପରିୟାୟନ୍ତେନ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଅଥ ନାୱା ୱା ସେତୁ ୱା ଅତ୍ଥି, ତଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱାପି ଚଙ୍କମନ୍ତେନେୱ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଗମନଂ ନ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ଏସ ନୟୋ ଇତରେରିୟାପଥେସୁପି। ତଂ ତଂ ଇରିୟାପଥଂ କୋପେନ୍ତେନ ଅତିରିତ୍ତଂ କାରେତବ୍ବଂ। ୟୋ ଉକ୍କୁଟିକୋୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୱାରେତି, ତେନ ଉକ୍କୁଟିକେନେୱ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ ପନ ହେଟ୍ଠା ପଲାଲପୀଠଂ ୱା କିଞ୍ଚି ୱା ନିସୀଦନଂ ଦାତବ୍ବଂ। ପୀଠକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୱାରିତେନ ପନ ଆସନଂ ଅଚାଲେତ୍ୱାୱ ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ପରିୱତ୍ତନ୍ତେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଲବ୍ଭତି। ମଞ୍ଚେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୱାରିତେନ ଇତୋ ୱା ଏତ୍ତୋ ୱା ସଂସରିତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ସଚେ ପନ ସହ ମଞ୍ଚେନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ନେନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତି। ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୱାରିତେନାପି ନିପନ୍ନେନେୱ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ପରିୱତ୍ତନ୍ତେନ ୟେନ ପସ୍ସେନ ନିପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ଠାନଂ ନାତିକ୍କମେତବ୍ବଂ।

ଅଲମେତଂ ସବ୍ବନ୍ତି ଏତଂ ସବ୍ବଂ ଅଲଂ ପରିୟତ୍ତଂ, ଇଦମ୍ପି ତେ ଅଧିକଂ, ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ ନ ଲଚ୍ଛସୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୟୋ ଅତିରିତ୍ତଂ କରୋତୀତି ୟୋ ''ଅଲମେତଂ ସବ୍ବ''ନ୍ତି ଅତିରିତ୍ତଂ କରୋତି। ପଟିପକ୍ଖନୟେନାତି ''କପ୍ପିୟକତଂ, ପଟିଗ୍ଗହିତକତଂ, ଉଚ୍ଚାରିତକତଂ, ହତ୍ଥପାସେ କତଂ, ଭୁତ୍ତାୱିନା କତଂ, ଭୁତ୍ତାୱିନା ପୱାରିତେନ ଆସନା ଅୱୁଟ୍ଠିତେନ କତଂ 'ଅଲମେତଂ ସବ୍ବ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୨୩୯) ଇମେହି ସତ୍ତହି ୱିନୟକମ୍ମାକାରେହି ୟଂ ଅତିରିତ୍ତଂ କପ୍ପିୟଂ କତଂ, ୟଞ୍ଚ ଗିଲାନାତିରିତ୍ତଂ, ତଦୁଭୟମ୍ପି ଅତିରିତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ତସ୍ସେୱ ପଟିପକ୍ଖନୟେନ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଅଲମେତଂ ସବ୍ବ''ନ୍ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଅୟଂ କିର ଆଚିଣ୍ଣୋ। ୱିନୟଧରା ପନ ''ସକିଂ ଏୱ ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

କସ୍ମା ତଂ ସୋ ପୁନ କାତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଆହ ''ୟଞ୍ହୀ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ୟଞ୍ହି ଅକତନ୍ତି ୟେନ ପଠମଂ କପ୍ପିୟଂ କତଂ, ତେନ ୟଂ ଅକତଂ, ତଂ କାତବ୍ବଂ। ପଠମଭାଜନେ ପନ କାତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ୟେନ ଚ ଅକତନ୍ତି ଅଞ୍ଞେନ ଭିକ୍ଖୁନା ୟେନ ପଠମଂ ନ କତଂ, ତେନ ଚ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପନ ଭାଜନେତି ୟସ୍ମିଂ ପନ ଭାଜନେ ପଠମଂ କତଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପତ୍ତେ ୱା କୁଣ୍ଡେ ୱା ପଚ୍ଛିୟଂ ୱା ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପୁରତୋ ଠପେତ୍ୱା ଓନାମିତଭାଜନେ।

ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭୁଞ୍ଜନଓତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଭୁତ୍ତାୱିନା ପୱାରିତେନ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭୁଞ୍ଜନଓତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ତିକପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଅନତିରିତ୍ତେ ଅନତିରିତ୍ତସଞ୍ଞିୱେମତିକଅତିରିତ୍ତସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିୟାନି। ଅଜ୍ଝୋହରତୋ ଚ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋହରତୋ ଅଜ୍ଝୋହାରେ ଅଜ୍ଝୋହାରେ ଦୁକ୍କଟଂ। ସଚେ ପନ ଆମିସସଂସଟ୍ଠାନି ହୋନ୍ତି, ଆହାରତ୍ଥାୟପି ଅନାହାରତ୍ଥାୟପି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହରନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟମେୱ। ତେସଂ

ଅନୁଞ୍ଞାତପରିଭୋଗୱସେନାତି ଯାମକାଲିକାଦୀନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତପରିଭୋଗୱସେନ, ଯାମକାଲିକଂ ପିପାସାଯ ସତି ପିପାସଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ, ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ଯାୱଜୀୱିକଞ୍ଚ ତେନ ତେନ ଉପସମେତବ୍ବକେ ଆବାଧେ ସତି ତସ୍ସ ଉପସମନତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦମ୍ପି ଅଜ୍ଝୋହରଣତୋ କାଯକମ୍ମଂ, ୱାଚାଯ ''ଅତିରିତ୍ତଂ କରୋଥ ଭନ୍ତେ''ତି ଅକାରାପନେନ ୱଚୀକମ୍ମନ୍ତି ଆହ ''ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଠମକଥିନସଦିସାନେୱା''ତି। କିରିଯାକିରିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନଂ କିରିଯଂ। ଅତିରିତ୍ତସ୍ସ ଅକରଣଂ ଅକିରିଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଠମପୱାରଣାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଦୁତିଯପୱାରଣାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସୁତ୍ୱାୱାତି ଅଞ୍ଞେନ ୱା ତେନେୱ ୱା ଆରୋଚିତଂ ସୁତ୍ୱା। ''ଭୁତ୍ତସ୍ମିଂ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୨୪୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭୋଜନପରିଯୋସାନେ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୁତିଯପୱାରଣାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ୱିକାଲଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୱିକାଲେତି ଏତ୍ଥ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ମଜ୍ଝନ୍ହିକୋ, ଅଯଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଅରିଯାନଂ ଆଚିଣ୍ଣସମାଚିଣ୍ଣୋ ଭୋଜନସ୍ସ କାଲୋ ନାମ। ତଦଞ୍ଞୋ ୱିକାଲୋ ''ୱିଗତୋ କାଲୋ''ତି କତ୍ୱା। ତେନାହ ''ୱିଗତେ କାଲେ''ତିଆଦି। ଠିତମଜ୍ଝନ୍ହିକୋପି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୪୮-୨୪୯) କାଲସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଖାଦିତୁଂ ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କା। ସହସା ପିୱିତୁଂ ସକ୍କା ଭୱେଯ୍ୟ, କୁକ୍କୁଚ୍ଚକେନ ପନ ନ କାତବ୍ବଂ। କାଲପରିଚ୍ଛେଦଜାନନତ୍ଥଞ୍ଚ କାଲତ୍ଥମ୍ଭୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। କାଲବ୍ଭନ୍ତରେୱ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କାତବ୍ବଂ। ''ଯଂ କିଞ୍ଚି...ପେ... ଖାଦନୀଯଂ ୱା''ତି ଇମିନା ଯଂ ତାୱ ସକ୍ଖଲିମୋଦକାଦି ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣମଯଂ, ତତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ଭୋଜନୀଯଂ ନାମ ପଞ୍ଚ ଭୋଜନାନି।

ସତି ପଚ୍ଚଯେତି ପିପାସାଦିକାରଣେ ୱିଜ୍ଜମାନେ। ରୋମଟ୍ଟକସ୍ସାତି ରୋମଟ୍ଟକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଜ୍ଝୋହରିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗିରିତ୍ୱା ମୁଖେୱ ଠପିତୋ ବହି ମୁଖଦ୍ୱାରା ୱିନିଗ୍ଗତୋ ଭୋଜନସ୍ସ ମଗ୍ଗୋ ବହି ନିଗ୍ଗତୋ ''ରୋମଟ୍ଠୋ''ତି ପୱୁଚ୍ଚତି। ଇଧ ପନ ଅଜ୍ଝୋହରିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗିରିତ୍ୱା ମୁଖେୱ ଠପିତୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତେନାହ ''ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦି। ଠପେତ୍ୱା ରୋମଟ୍ଟକଂ ସେସାନଂ ଆଗତଂ ଉଗ୍ଗାରଂ ମୁଖେ ସନ୍ଧାରେତ୍ୱା ଗିଲନ୍ତାନଂ ଆପତ୍ତି। ସଚେ ପନ ଅସନ୍ଧାରେନ୍ତମେୱ ପରଗଲଂ ଗଚ୍ଛତି, ୱଟ୍ଟତି।

ୱିକାଲଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ସନ୍ନିଧିକାରକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''କାରୋ କରଣଂ କିରିଯାତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକ''ନ୍ତି ଏତେନ କାରସଦ୍ଦସ୍ସ ଭାୱତ୍ଥତଂ ଦସ୍ସେତି। ସମ୍ମା ନିଧାନଂ ଠପନଂ ସନ୍ନିଧି। ''ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏକରତ୍ତଂ ୱୀତିନାମିତସ୍ସେତଂନାମ''ନ୍ତି ଇମିନା ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏକରତ୍ତଂ ୱୀତିନାମିତେ ଇମସ୍ସ ଦୁକ୍କୋତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। କିଞ୍ଚାପି ଯାମକାଲିକଂ ଖାଦନୀଯଂ, ଭୋଜନୀଯଂ ୱା ନ ହୋତି, ''ଅନାପତ୍ତି ଯାମକାଲିକଂ ଯାମେ ନିଦହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତୀ''ତିଆଦି ୱଚନତୋ ପନ ତତ୍ଥାପି ଯାମାତିକ୍କମେ ସନ୍ନିଧିପଚ୍ଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ''ଯଂ କିଞ୍ଚି ଯାୱକାଲିକଂ ୱା ଯାମକାଲିକଂ ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ଦୁକ୍କୋତଭାୱମେୱ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଯଂ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଂ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ଘଂସନ୍ତସ୍ସ ଲେଖା ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଯଂ ପତ୍ତଂ ଧୋତଂ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ଘଂସନ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତେ ଅଙ୍ଗୁଲିଲେଖା ପଞ୍ଞାଯତି, ସୋ ପତ୍ତୋ ଦୁକ୍କୋତୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେଲୱଣ୍ଣପତ୍ତେ ପନ ଅଙ୍ଗୁଲିଲେଖା ପଞ୍ଞାଯତି, ସା ଅବ୍ବୋହାରିକା। ସ୍ନେହୋତି ତେଲଂ। ସନ୍ଦିସ୍ସତୀତି ଯାଗୁଯା ଉପରି ସନ୍ଦିସ୍ସତି। ତାଦିସେ ପତ୍ତେପୀତି ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ସଯଂ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଭୋଜନଂ ନୀହରିତ୍ୱା ନ ସମ୍ମା ଧୋତେ ପତ୍ତେପି। ପୁନଦିୱସେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ପତ୍ତେ ଲଗ୍ଗଂ ଅୱିଜହିତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ହୋତୀତି ଦୁତିଯଦିୱସେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ପରିଚ୍ଚତ୍ତେ ପନ ପତ୍ତେ ପୁନଦିୱସେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି।

ଯଂ ପନାତି ଯଂ ଭୋଜନଂ ପନ। ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱ ହୀତି ଅନପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ୱା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ନିରପେକ୍ଖଦାନେନ ୱା ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱ। କପ୍ପିଯ ଭୋଜନନ୍ତି ଅନ୍ତମସୋ ଏକସିତ୍ଥମତ୍ତମ୍ପି କପ୍ପିଯଭୋଜନଂ। ଅକପ୍ପିଯେସୂତି ଅକପ୍ପିଯମଂସେସୁ। ସେସେସୂତି ମନୁସ୍ସମଂସତୋ ଅୱସେସେସୁ

ହତ୍ଥିଅସ୍ସସୁନଖଅହିସୀହବ୍ୟଗ୍ଘଦୀପିଅଚ୍ଛତରଚ୍ଛମଂସେସୁ ଚେୱ ଅପ୍ପଟିୱେକ୍ଖିତେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତମଂସେ ଚ। ପାଢଇଯଂ ‘‘ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ଯାୱଜୀୱିକଂ ଆହାରତ୍ଥାଯ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୨୫୫) ସନ୍ନିହିତେସୁ ସତ୍ତାହକାଲିକଯାୱଜୀୱିକେସୁ ପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ଆହାରତ୍ଥାଯ ଅଜ୍ଝୋହରଣେପି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯାମକାଲିକେପି ଆହାରତ୍ଥାଯ ଅଜ୍ଝୋହରଣେପି ୱିସୁଂ ଦୁକ୍କଟେନାପି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆହାରତ୍ଥାଯ ଅଜ୍ଝୋହରତୋ ଦୁକ୍କଟେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି। ସବ୍ବୱିକପ୍ପେସୂତି ‘‘କପ୍ପିଯଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେସୁ ସବ୍ବେସୁ ୱିକପ୍ପେସୁ ଅପରମ୍ପି ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱଡ୍ଢତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୩) – କପ୍ପିଯଭୋଜନେ ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିଯାନି, ମନୁସ୍ସମଂସେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିଯାନି, ଅୱସେସେସୁ ପନ ଅକପ୍ପିଯମଂସେସୁ ଦୁକ୍କଟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ଯାମକାଲିକଂ ସତି ପଚ୍ଚଯେ ସାମିସେନ ମୁଖେନ ଅଜ୍ଝୋହରତୋ ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିଯାନି, ନିରାମିସେନ ଏକମେୱ। ଆହାରତ୍ଥାଯ ଅଜ୍ଝୋହରତୋ ୱିକପ୍ପଦ୍ୱଯେପି ଦୁକ୍କଟେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି।

ଅୱସେସେସୂତି ଯାମକାଲିକାଦିତୋ ଅୱସେସେସୁ। ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱଡ୍ଢତିଯେୱାତି ଅପରମ୍ପି ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱଡ୍ଢତିଯେୱ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ ୱିକାଲେ ଅଜ୍ଝୋହରତି, ପକତିଭୋଜନେ ସନ୍ନିଧିପଚ୍ଚଯା ଚ ୱିକାଲଭୋଜନପଚ୍ଚଯା ଚ ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିଯାନି, ଅକପ୍ପିଯମଂସେସୁ ମନୁସ୍ସମଂସେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିଯାନି, ଅୱସେସେସୁ ଦୁକ୍କଟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେତି।

ବେଲଟ୍ଠସୀସୋ ନାମ ଜଟିଲସହସ୍ସସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଏକୋ ମହାଥେରୋ। ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ସନ୍ନିଧିକାରକେ ସନ୍ନିଧିକାରକସଞ୍ଞିୱେମତିକଅସନ୍ନିଧିକାରକସଞ୍ଞୀନଂ ୱସେନ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନି। ସଂସଟ୍ଠାନୀତି ସଂସଟ୍ଠରସାନି। ସମ୍ଭିନ୍ନରସଂ ସନ୍ଧାଯେୱ ହି ‘‘ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ କପ୍ପତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ମା’’ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅସମ୍ଭିନ୍ନରସନ୍ତି ଅମିସ୍ସିତରସଂ। ଇଦଞ୍ଚ ସୀତଲପାଯାସାଦିନା ସହ ଲଦ୍ଧଂ ସପ୍ପିପିଣ୍ଡାଦିକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସୁଧୋତଂ ୱା’’ତି ଇଦଂ ପନ ପିଣ୍ଡପାତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଲଦ୍ଧଂ ତକ୍କୋଲଜାତିଫଲାଦିଂ, ଯାଗୁଆଦୀସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦିନ୍ନସିଙ୍ଗୀୱେରାଦିକଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

ତେନାତି ସତ୍ତାହକାଲିକେନ। ତଦହୁ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଅସ୍ସାତି ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନ। ଏସ ନଯୋ ‘‘ଦ୍ୱୀହପଟିଗ୍ଗହିତେନା’’ତିଆଦୀସୁପି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା। ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସତ୍ତାହଂ କପ୍ପତୀତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ସତ୍ତାହକାଲିକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଜୀୱିକଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସତ୍ତାହଂ କପ୍ପତି, ସତ୍ତାହାତିକ୍କନ୍ତେ ନ କପ୍ପତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୩୦୫) ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି ମୁଖେ ଏକରତ୍ତଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ମୁଖେ ପକ୍ଖିତ୍ତମେୱ ଯସ୍ମା ସନ୍ନିଧି ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ମୁଖସନ୍ନିଧୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଚତସ୍ସୋ କପ୍ପିଯଭୂମିଯୋତି ଉସ୍ସାୱନନ୍ତିକା, ଗୋନିସାଦିକା, ଗହପତି, ସମ୍ମୁତୀତି ଚତସ୍ସୋ କପ୍ପିଯକୁଟିଯୋ। ତତ୍ଥ ଉସ୍ସାୱନନ୍ତିକା (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୯୫) ନାମ ଗେହେ କରିଯମାନେ ସମ୍ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତେହି ‘‘କପ୍ପିଯକୁଟିଂ କରୋମ, କପ୍ପିଯକୁଟିଂ କରୋମା’’ତି ୱା ‘‘କପ୍ପିଯକୁଟି କପ୍ପିଯକୁଟୀ’’ତି ୱା ୱଦନ୍ତେହି ଠପିତପଠମିଟ୍ଠକଥମ୍ଭାଦିକା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱା କୁଟି। ଯୋ ପନ ଆରାମୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ୱା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ହୋତି, ସକଲୋପି ୱା , ସୋ ‘‘ଗୋନିସାଦୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଗହପତୀତି ଯା ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁଂ ସେସେହି ‘‘କପ୍ପିଯକୁଟିଂ ଦେମା’’ତି ଦିନ୍ନା, ତେସଂ ୱା ସନ୍ତକା। ସମ୍ମୁତି ନାମ କମ୍ମୱାଚାଯ ସାୱେତ୍ୱା କତା। କଥଂ ପନେତାସଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଜାନିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ତାସଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି।

ସନ୍ନିଧିକାରକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ପଣୀତଭୋଜନାନୀ’’ତି ଇଦଂ ମଜ୍ଝେ ପଦଲୋପଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ଆହ ‘‘ପଣୀତସଂସଟ୍ଠାନୀ’’ତିଆଦି। ସବ୍ବୋପି ‘‘ଓଦକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୋ ମଚ୍ଛୋତି ‘‘ମଚ୍ଛୋ ନାମ ଓଦକୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ପାଚି। ୨୬୦) ଏୱଂ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୋ, ସବ୍ବୋପି ମଚ୍ଛୋ ଏୱ। ଯୋ କୋଚି ଉଦକେ ଜାତୋ ମଚ୍ଛୋ ନାମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦେନାତି –

‘‘ଅଗିଲାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଚତୁମାସପଚ୍ଚଯପୱାରଣା ସାଦିତବ୍ବା ଅଞ୍ଞତ୍ର ପୁନପୱାରଣାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିଚ୍ଚପୱାରଣାଯ। ତତୋ ଚେ ଉତ୍ତରି ସାଦିଯେଯ୍ୟ, ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି –

ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ (ପାଚି। ୩୦୬)। ଏତ୍ଥ ହି ସଙ୍ଘୱସେନ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯପୱାରଣାଯ ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ସଚେ ତତ୍ଥ ରତ୍ତୀହି ୱା ଭେସଜ୍ଜେହି ୱା ପରିଚ୍ଛେଦୋ କତୋ ହୋତି ‘‘ଏତ୍ତିକାଯେୱ ରତ୍ତିଯୋ, ଏତ୍ତକାନି ୱା ଭେସଜ୍ଜାନି ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବାନୀ’’ତି, ତତୋ ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତତୋ ୱା ଭେସଜ୍ଜପରିଯନ୍ତତୋ ୱା ଉତ୍ତରି ନଭେସଜ୍ଜକରଣୀଯେନ ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ, ଅଞ୍ଞଭେସଜ୍ଜକରଣୀଯେନ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯଂ

ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଅଗିଲାନୋ ଗିଲାନସଞ୍ଞୀପି ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ ନଭେସଜ୍ଜକରଣୀଯେନ ଭେସଜ୍ଜଂ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି "ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦେନ କାରେତବ୍ବୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯୋ ପନ ନଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ଅଥ ଖୋ କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଭୁଞ୍ଜନତ୍ଥାଯ, ସୋ ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯାଯେୱ କାରେତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ "ସୁଦ୍ଧାନି ସପ୍ପିଆଦୀନି ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ନାପଜ୍ଜତି , ସେଖିଯେସୁ ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତୀ"ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୫୯)। ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋତି "ନ ସୂପଂ ୱା ଓଦନଂ ୱା ଅଗିଲାନୋ"ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୬୧୩) ସିକ୍ଖାପଦେନ କାରେତବ୍ବୋ, ଦୁକ୍କଟେନ କାରେତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇମିନାତି ଇମିନା ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେନ।

"ସପ୍ପିଭତ୍ତଂ ଦେହୀ"ତି ୱୁତ୍ତେ କିଂ ହୋତୀତି ଆହ "ସପ୍ପିଭତ୍ତଂ 'ଦେହୀ'ତି ୱୁତ୍ତେ ପନା"ତିଆଦି। ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟମେୱ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କସ୍ମାତି ଆହ "ଯସ୍ମା"ତିଆଦି। ଅଥ ଯଥା "ପଣୀତଭୋଜନାନୀ"ତି, ଏୱଂ "ସପ୍ପିଭତ୍ତ"ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି କସ୍ମା ନ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ଅନେକନ୍ତିକତ୍ତା। ତଥା ହି "ପଣୀତଭୋଜନାନୀ"ତି ୱୁତ୍ତେ "ପଣୀତସଂସଟ୍ଠାନି ଭୋଜନାନି ପଣୀତଭୋଜନାନୀ"ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଏକନ୍ତତୋ ପଞ୍ଞାଯତି, "ସପ୍ପିଭତ୍ତ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ "ସପ୍ପିମଯଂ ଭତ୍ତଂ ସପ୍ପିଭତ୍ତ"ନ୍ତିପି ୱିଞ୍ଞାଯମାନତ୍ତା 'ସପ୍ପିସଂସଟ୍ଠଂ ଭତ୍ତଂ ସପ୍ପିଭତ୍ତ"ନ୍ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ନ ଏକନ୍ତତୋ ପଞ୍ଞାଯତି। ଏସ ନଯୋ "ନୱନୀତଭତ୍ତଂ ଦେହୀ"ତିଆଦୀସୁପି।

ପୁରିମନଯେନେୱାତି "ଭତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ସପ୍ପିଂ ଦତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜା"ତି ପୁରିମେନେୱ ନଯେନ। ସଚେ ପନ "ସପ୍ପିନା"ତି ୱୁତ୍ତେ କେୱଲଂ ସେସେସୁ ନୱନୀତାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ ଦେତି, ୱିସଙ୍କେତମେୱ ହୋତି। ଅନାପତ୍ତୀତି ୱିସଙ୍କେତତ୍ତା ସଦ୍ଧାହିଯେୱ ଆପତ୍ତୀହି ଅନାପତ୍ତି। "କିଞ୍ଚାପି ଅନାପତ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ପନ ପଯୋଗେନ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ନ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ"ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। କପ୍ପିଯସପ୍ପିନାତି କପ୍ପିଯମଂସସପ୍ପିନା। ଏସ ନଯୋ ଅକପ୍ପିଯସପ୍ପିନାତି ଏତ୍ଥାପି। କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯତା ହି ମଂସାନଂଯେୱ, ନ ସପ୍ପିଆଦୀନଂ। ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ମନୁସ୍ସୱସାତେଲଂ ସବ୍ବେସଂ ଖୀରଦଧିସପ୍ପିନୱନୀତୱସାତେଲେସୁ ଅକପ୍ପିଯଂ ନାମ ନତ୍ଥି।

ପରିଭୋଗେପି ଦୁକ୍କଟମେୱ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଚେ ଅସତି ଅକପ୍ପିଯସପ୍ପିମ୍ହି ପୁରିମନଯେନେୱ ଅକପ୍ପିଯନୱନୀତାଦୀନି ଦେତି "ସପ୍ପିଂ କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜା"ତି, ଅକପ୍ପିଯସପ୍ପିନାୱ ଦିନ୍ନଂ ହୋତି। ଯଥା ଚ "କପ୍ପିଯସପ୍ପିନା ଦେହୀ"ତି ୱୁତ୍ତେ ଅକପ୍ପିଯସପ୍ପିନା ଦେତି, ୱିସଙ୍କେତଂ, ଏୱଂ "'ଅକପ୍ପିଯସପ୍ପିନା'ତି ୱୁତ୍ତେ କପ୍ପିଯସପ୍ପିନା ଦେତୀ"ତି ଏତ୍ଥାପି ପଟିପାଟିଯା ଏକମେକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନେପି ଅଯମେୱତ୍ଥୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ସିଯା, ସୋ ଚ ସଙ୍ଖେପେନପି ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ୱିତ୍ଥାରନଯଂ ହିତ୍ୱା ଇମିନାୱ ନଯେନ ସବ୍ବପଦେସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଯେନ ଯେନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ୱା ତସ୍ସ ମୂଲେ ୱା ଲଦ୍ଧେ ତଂ ତଂ ଲଦ୍ଧମେୱ ହୋତି। ସଚେ ପନ ଅଞ୍ଞଂ ପାଠଇଯା ଆଗତଂ ୱା ଅନାଗତଂ ୱା ଦେତି, ୱିସଙ୍କେତନ୍ତି। ନାନାଟ୍ଠାନେ ୱାତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଘରେ ସପ୍ପିଂ, ଇତରସ୍ମିଂ ନୱନୀତନ୍ତିଆଦିନା ନାନାଟ୍ଠାନେ ୱା।

ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଦନ୍ତପୋନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କାଯେନାତି ହତ୍ଥାଦୀସୁ ଯେନ କେନଚି ସରୀରାୱଯୱେନ, ଅନ୍ତମସୋ ପାଦଙ୍ଗୁଲିଯାପି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ କାଯେନ ଗଣ୍ହାତି ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦାନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। କାଯପଟିବଦ୍ଧେନାତି ପତ୍ତାଦୀସୁ ଯେନ କେନଚି ସରୀରସମ୍ବନ୍ଧେନ ଉପକରଣେନ। ଦାନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। କଟଚ୍ଛୁଆଦୀସୁ ଯେନ କେନଚି ଉପକରଣେନ ଦିନ୍ନଂ କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ ଦିନ୍ନଂଯେୱ ହୋତି। ଅଞ୍ଞତରେନାତି କାଯେନ ୱା କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନାତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୬୫) କାଯତୋ ଚ କାଯପଟିବଦ୍ଧତୋ ଚ ମୋଚେତ୍ୱା ହତ୍ଥପାସେ ଠିତସ୍ସ କାଯେ ୱା କାଯପଟିବଦ୍ଧେ ୱା ପାତିଯମାନଞ୍ହି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ ପଯୋଗେନ ଦିନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି। ତସ୍ସାତି ପଟିଗ୍ଗହିତକସ୍ସ। ୱୁତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସୱସେନାତି ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଂ କାଯକାଯପଟିବଦ୍ଧନିସ୍ସଗ୍ଗିଯାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଦିଯ୍ୟମାନେ କାଯେନ ୱା କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଏତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନାମାତି।

ସଂହାରିମେନାତି ଥାମମଜ୍ଝିମେନ ପୁରିସେନ ସଂହାରିମେନ, ଇମିନା ଅସଂହାରିମେ ଫଲକେ ୱା ପାସାଣେ ୱା ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ରୁହତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଧାରେତୁଂ ସମତ୍ଥେନାତି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଯୋଗ୍ଗେନ, ଇମିନା ସୁଖୁମେସୁ ତିନ୍ତିଣିକାଦିପଣ୍ଣେସୁ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ରୁହତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅତତ୍ଥଜାତକରୁକ୍ଖପଣ୍ଣେନାତି ଜାତଟ୍ଠାନତୋ ଚୁତେନ ପଦୁମିନିପଣ୍ଣାଦିନା, ଇମିନା ପନ ମହନ୍ତେପି ତତ୍ଥଜାତକେ ପଦୁମିନିପଣ୍ଣେ ୱା କିଂସୁକପଣ୍ଣାଦିମ୍ହି ୱା ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ନ ହି ତଂ କାଯପଟିବଦ୍ଧସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଯଥା ଚ ତତ୍ଥଜାତକେ, ଏୱଂ ଖାଣୁକେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପିତମଞ୍ଚାଦିମ୍ହିପି। ନନୁ

ପଟିବଦ୍ଧପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନାପି ପତ୍ତାଧାରାଦିନା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ରୁହତି, ଅଥ କସ୍ମା କାଯକାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧେହିଯେୱ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପଟିବଦ୍ଧପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନାପୀତି ଆହ ''ପଟିବଦ୍ଧପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ନାମ ଇଧ ନତ୍ଥୀ''ତି। କେଚି ପନ ''ଆଧାରକେନ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ୱଚନମତ୍ତମେୱ। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧମେୱ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅକଲ୍ଲକୋତି ଗିଲାନୋ। ମୁଖେନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ସହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ମୁଖେନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଭିହଟଭାଜନତୋ ପତିତରଜମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି ଅଭିହଟତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ତସ୍ମିଂ ଠତ୍ୱାତି ତାଦିସେ ହତ୍ଥପାସେ ଠତ୍ୱା। ଯନ୍ତି ଯଂ ଭାରଂ। ମଜ୍ଝିମୋ ପୁରିସୋତି ଥାମମଜ୍ଝିମପୁରିସୋ। ୱିନଯେ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ୱିନଯଦୁକ୍କଟଂ। ତଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦତ୍ୱାତି ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ୱା ଆସନସାଲଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦତ୍ୱା, ଇଦଞ୍ଚ ପୁବ୍ବାଭୋଗସ୍ସ ଅନୁରୂପୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ତଂ ''ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନ ତଂସନ୍ତକଂ ନାମ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱିନାପି ତସ୍ସ ଦାନାଦିଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଅସ୍ସୁଖେଳଅସିଙ୍ଘାଣିକାଦୀସୁପି ଏତ୍ଥ ଅସ୍ସୁ ନାମ ଅକ୍ଖିଜଲଂ। ଖେଳଓ ନାମ ଲାଲା। ସିଙ୍ଘାଣିକାତି ଅନ୍ତୋସୀସତୋ ପୂତିସେମ୍ହଭାୱଂ ଆପନ୍ନଂ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ଗଲିତ୍ୱା ତାଲୁମତ୍ଥକୱିୱରେନ ଓତରିତ୍ୱା ନାସାପୁଟେ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଆଦିସଦ୍ଦେନ ମୁତ୍ତକରୀସସେମ୍ହଦନ୍ତମଲଅକ୍ଖିଗୂଥକଣ୍ଣଗୂଥକାନଂ, ସରୀରେ ଉଟ୍ଠିତଲୋଣସ୍ସ ଚ ଗହଣଂ। ଠାନତୋତି ଅକ୍ଖିକୂପାଦିତୋ। ଅନ୍ତରା ଚେ ଗଣ୍ହାତି, କିଂ ହୋତୀତି ଆହ ''ଉଗ୍ଗହିତକଂ ନାମ ହୋତୀ''ତି, ଦୁଟ୍ଠୁ ଗହିତକଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଫଲିନିନ୍ତି ଫଲୱନ୍ତଂ। ତତ୍ଥଜାତକଫଲିନିସାଖାଯ ୱାତି ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଜାତାଯ ଫଲିନିସାଖାଯ ୱା। ଦୁରୁପଚିଣ୍ଣଦୁକ୍କଟନ୍ତି ''ନ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱାରିତସ୍ସ କତତ୍ତା ଦୁଟ୍ଠୁ ଆଚିଣ୍ଣଂ ଚରିତନ୍ତି ଦୁରୁପଚିଣ୍ଣଂ, ତସ୍ମିଂ ଦୁକ୍କଟଂ ଦୁରୁପଚିଣ୍ଣଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆହରୀଯତୀତି ଆହାରୋ, ଅଜ୍ଝୋହରିତବ୍ବଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଇଧ ପନ ଚତ୍ତାରି କାଲିକାନି ଅଧିପ୍ପେତାନୀତି ଆହ ''ଯଂ କିଞ୍ଚୀ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ଯାୱ ଠିତମଜ୍ଝନ୍ହିକା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଯାୱ କାଲୋ ଅସ୍ସାତି ଯାୱକାଲିକଂ। ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ଯାୱ ଯାମାୱସାନା ପିପାସାଯ ସତି ପିପାସଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ପାତବ୍ବତୋ ଯାମୋ କାଲୋ ଅସ୍ସାତି ଯାମକାଲିକଂ। ଯାୱ ସତ୍ତାହଂ ନିଦହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ସତ୍ତାହଂ କାଲୋ ଅସ୍ସାତି ସତ୍ତାହକାଲିକଂ। ଯାୱଜୀୱମ୍ପି ପରିହରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଯାୱ ଜୀୱଂ ଏତସ୍ସାତି ଯାୱଜୀୱିକଂ। ତେନାହ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦି।

ୱନମୂଲପତ୍ତପୁପ୍ଫଫଲାଦୀତି ଏତ୍ଥ ତାୱ ମୂଲଂ ନାମ ମୂଲକଖାରକଚଚ୍ଚୁତମ୍ବକାଦୀନଂ ତେସୁ ତେସୁ ଜନପଦେସୁ ପକତିଆହାରୱସେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ଖାଦନୀଯତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ଭୋଜନୀଯତ୍ଥଞ୍ଚ ଫରଣକଂ ସୂପେଯ୍ୟପଣ୍ଣମୂଲଂ। ପତ୍ତଂ ନାମ ମୂଲକଖାରକଚଚ୍ଚୁତମ୍ବକାଦୀନଂ ତାଦିସଂଯେୱ ପତ୍ତଂ। ପୁପ୍ଫଂ ନାମ ମୂଲକଖାରକାଦୀନଂ ତାଦିସଂଯେୱ ପୁପ୍ଫଂ। ଫଲଂ ନାମ ପନସଲବୁଜାଦୀନଂ ତେସୁ ତେସୁ ଜନପଦେସୁ ପକତିଆହାରୱସେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ଖାଦନୀଯତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ଭୋଜନୀଯତ୍ଥଞ୍ଚ ଫରଣକଂ ଫଲଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ କନ୍ଦମୂଲାଦୀନଂ ଗହଣଂ।

ଅମ୍ବପାନନ୍ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୦) ଆମେହି ୱା ପକ୍କେହି ୱା ଅମ୍ବେହି କତପାନଂ। ତତ୍ଥ ଆମେହି କରୋନ୍ତେନ ଅମ୍ବତରୁଣାଦୀନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଦକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆତପେ ଆଦିଚ୍ଚପାକେନ ପଚିତ୍ୱା ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେହି ମଧୁସକ୍କରକପ୍ପୂରାଦୀହି ଯୋଜେତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ। ଏୱଂ କତଂ ପୁରେଭତ୍ତମେୱ କପ୍ପତି। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ କତଂ ଲଭିତ୍ୱା ପନ ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ପୁରେଭତ୍ତଂ ସାମିସପରିଭୋଗେନାପି ୱଟ୍ଟତି, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ନିରାମିସପରିଭୋଗେନ ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ୱଟ୍ଟତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବପାନେସୁ।

ତେସୁ ପନ ଜମ୍ବୁପାନନ୍ତି ଜମ୍ବୁଫଲେହି କତପାନଂ। ଚୋଚପାନନ୍ତି ଅଟ୍ଠିକେହି କଦଲିଫଲେହି କତପାନଂ। ମୋଚପାନନ୍ତି ଅନଟ୍ଠିକେହି କଦଲିଫଲେହି କତପାନଂ। ମଧୁକପାନନ୍ତି ମଧୁକାନଂ ଜାତିରସେନ କତପାନଂ। ତଂ ପନ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ ୱଟ୍ଟତି, ସୁଦ୍ଧଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ମୁଦ୍ଦିକାପାନନ୍ତି ମୁଦ୍ଦିକା ଉଦକେ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଅମ୍ବପାନଂ ୱିଯ କତପାନଂ । ସାଲୂକପାନନ୍ତି ରତ୍ତୁପ୍ପଲନୀଲୁପ୍ପଲାଦୀନଂ ସାଲୂକେ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା କତପାନଂ। ଫାରୁସକପାନନ୍ତି ଫାରୁସକେହି ଅମ୍ବପାନଂ ୱିଯ କତପାନଂ। ଇମିନାୱ ନଯେନ ୱେତ୍ତପାନାଦୀନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଏତାନି ଚ ପନ ସବ୍ବାନି ପାନାନି ଅଗ୍ଗିପାକାନି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ତେନାହ ''ସୀତୋଦକେନା''ତିଆଦି। ଅୱସେସେସୁପିଅନୁଞ୍ଞାତଫଲପତ୍ତପୁପ୍ଫରସେସୂତି ଧଞ୍ଞଫଲପକ୍କସାକମଧୁକପୁପ୍ଫରସତୋ ଅୱସେସେସୁ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଂ ଫଲରସଂ ଠପେତ୍ୱା ଧଞ୍ଞଫଲରସ''ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୩୦୦) ଅନୁଞ୍ଞାତକେସୁ ଫଲପତ୍ତପୁପ୍ଫରସେସୁପି।

ଖାଦନୀଯତ୍ଥନ୍ତି ଖାଦନୀଯେନ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ। ନେୱ ଫରତୀତି ନ ନିପ୍ଫାଦେତି। ଅନାହାରେପି ଉଦକେ ଆହାରସଞ୍ଞାଯାତି ''ଆହାରଂ ଆହରେଯ୍ୟା''ତି ପଦସ୍ସ ପଦଭାଜନେ (ପାଚି। ୨୬୫) ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧା ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ''ଆହରୀଯତୀତି ଆହାରୋ''ତି ଅନାହାରେପି ଉଦକେ ଆହାରସଞ୍ଞାଯ

କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତାନଂ। ଦନ୍ତପୋନେ ଚ ‘‘ମୁଖଦ୍ୱାରଂ ଆହଟଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯାତି ମୁଖଦ୍ୱାରଂ ଅନାହଟମ୍ପି ଦନ୍ତପୋନଂ ‘‘ମୁଖଦ୍ୱାରଂ ଆହଟଂ ଇଦଂ ଦନ୍ତପୋନ’’ନ୍ତି ଓ୍ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥସଞ୍ଞାଯ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତାନଂ। ଯଥାସୁଖଂ ପାତୁନ୍ତି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱା ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱା ଯଥାକାମଂ ପାତୁଂ। ଦନ୍ତପୋନପରିଭୋଗେନାତି ଦନ୍ତକଟ୍ଠପରିଭୋଗେନ, ଦନ୍ତଧୋୱନାଦିନାତି ଅତ୍ଥୋ, ଇମିନା ତସ୍ସ ପନ ରସଂ ଗିଲିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଚତ୍ତାରି ମହାୱିକଟାନୀତି ଗୂଥଂ, ମୁତ୍ତଂ, ଛାରିକା, ମତ୍ତିକା (ମହାୱ। ୨୬୮) ଚ ‘‘ଆସଯାଦିୱସେନ ୱିରୂପାନି ଜାତାନୀ’’ତି କତ୍ୱା ୱିକଟାନୀତି ୱା ଅପକତିଭୋଜନତ୍ତା ୱିକଟାନି ‘‘ୱିରୂପାନି ଜାତାନୀ’’ତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ସତି ପଚ୍ଚଯେତି କାରଣେ ସତି, ସପ୍ପଦଟ୍ଠେତି ଅତ୍ଥୋ। ଧୂମାଦିଅବୋହାରିକାଭାୱୋତି ଧୂମପୁପ୍ଫଗନ୍ଧଦନ୍ତଖଯାଦିଅବୋହାରିକାଭାୱୋ।

ଦନ୍ତପୋନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭୋଜନୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଅଚେଲକୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଚେଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଚେଲକସ୍ସାତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପବ୍ବଜ୍ଜାସମାପନ୍ନସ୍ସ ନଗ୍ଗସ୍ସ। ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସାତି ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁଞ୍ଚ ସାମଣେରଞ୍ଚ ଅୱସେସସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପବ୍ବଜ୍ଜାସମାପନ୍ନସ୍ସ। ପରିବ୍ବାଜିକାଯାତି ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଂ, ସିକ୍ଖମାନଂ, ସାମଣେରିଞ୍ଚ ଅୱସେସାଯ ଯାଯ କାଯଚି ପବ୍ବଜ୍ଜାସମାପନ୍ନାଯ। ଏତେ ଚ ସବ୍ବେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନାହ ‘‘ଏତେସଂ ଅଚେଲକାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନ’’ନ୍ତି।

ତେସନ୍ତି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ। ଭାଜନଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଆମିସଭରିତଂ ଭାଜନଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ବାହିରାଲେପନ୍ତି ତେଲାଦିଂ।

ଅଚେଲକାଦଯୋ ଯସ୍ମା, ତିତ୍ଥିଯାୱ ମତା ଇଧ;

ତସ୍ମା ତିତ୍ଥିଯନାମେନ, ତିକଚ୍ଛେଦୋ କତୋ ତଯୋ।

ଅତିତ୍ଥିଯସ୍ସ ନଗ୍ଗସ୍ସ, ତଥା ତିତ୍ଥିଯଲିଙ୍ଗିନୋ;

ଗହଟ୍ଠସ୍ସାପି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, କପ୍ପତୀତି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଅତିତ୍ଥିଯସ୍ସ ଚିତ୍ତେନ, ତିତ୍ଥିଯସ୍ସ ଚ ଲିଙ୍ଗିନୋ;

ସୋତାପନ୍ନାଦିନୋ ଦାତୁଂ, କପ୍ପତୀତୀଧ ନୋ ମତି।

ଅଚେଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଉଯ୍ୟୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ନଗରମ୍ପି ଗାମଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପୱିସିସ୍ସାମାତି ଏତ୍ଥ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଗନ୍ତ୍ୱା’’ତି ପାଠସେସୋ, ଅସମନ୍ନାହାରୋ ୱା ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ସନ୍ନିହିତଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ୱା ‘‘ଏହାୱୁସୋ, ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିସ୍ସାମା’’ତି ଭିକ୍ଖୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସନ୍ତି ଯାଗୁଆଦିକଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସଂ। ଉଯ୍ୟୋଜେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ତନୋ କୀଳଆନୁରୂପଂ ଇଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ଉଯ୍ୟୋଜେଯ୍ୟ ପହିଣେଯ୍ୟ। ତେନାହ ‘‘ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତିଆଦି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତାୱସେସଂ କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରୱୀତିକ୍କମଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ‘‘ଗଚ୍ଛା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱାତି ‘‘ଗଚ୍ଛାୱୁସୋ, ନ ମେ ତଯା ସଦ୍ଧିଂ କଥା ୱା ନିସଜ୍ଜା ୱା ଫାସୁ ହୋତି, ଏକକସ୍ସ ମେ କଥା ୱା ନିସଜ୍ଜା ୱା ଫାସୁ ହୋତୀ’’ତି (ପାଚି। ୨୭୫) ୱତ୍ୱା। ଏତଂ ଅନାଚାରମେୱାତି ଏତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ହସନାଦିଅନାଚାରମେୱ। ନ ଅଞ୍ଞଂ ପତିରୂପଂ କାରଣନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଅନାଚାରଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଏକତୋ ନ ଯାପନାଦିଂ ଅଞ୍ଞଂ ପତିରୂପକାରଣଂ ପଚ୍ଚଯଂ କରିତ୍ୱା ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସ୍ସାତି ଉଯ୍ୟୋଜକସ୍ସ। ସୋତି ଯୋ ଉଯ୍ୟୋଜିତୋ, ସୋ।

ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେତି ସାମଣେରୋ। ସୋୱ ଇଧ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋତି ୱଦନ୍ତି। ଉଭିନ୍ନମ୍ପୀତି ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱାତି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି। କଲିସାସନାରୋପନେତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୭୭) କଲୀତି କୋଧୋ, ତସ୍ସ ସାସନଂ ଆଣଂ କଲିସାସନଂ, ତସ୍ସାରୋପନେତି ଅତ୍ଥୋ, ''ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଇମିନାପି ଉକ୍କଣ୍ଠେହୋ ପକ୍କମେଯ୍ୟା''ତି କୋଧୱସେନ ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ପସ୍ସଥ ଭୋ ଇମସ୍ସ ଠାନଂ ନିସଜ୍ଜଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ, ଖାଣୁ ୱିଯ ତିଟ୍ଠତି, ସୁନଖୋ ୱିଯ ନିସୀଦତି, ମକ୍କଟୋ ୱିଯ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଲୋକେତୀ''ତି ଏୱଂ ଅମନାପୱଚନସ୍ସ ଭଣନେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ପନେୱଂ ଭଣନେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ଏୱମାଦୀହୀତି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ''ମହଗ୍ଘଂ ଭଣ୍ଡଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଲୋଭଧମ୍ମଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀ''ତି ଉଯ୍ୟୋଜେତି, ''ମାତୁଗାମଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଅନଭିରତିଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀ''ତି ଉଯ୍ୟୋଜେତି, ''ଗିଲାନସ୍ସ ୱା ଓହିୟ୍ୟକସ୍ସ ୱା ୱିହାରପାଲସ୍ସ ୱା ଯାଗୁଂ ୱା ଭତ୍ତଂ ୱା ଖାଦନୀଯଂ ୱା ନୀହରା''ତି ଉଯ୍ୟୋଜେତି, ''ନ ଅନାଚାରଂ ଆଚରିତୁକାମୋ ସତି କରଣୀଯେ ଉଯ୍ୟୋଜେତୀ''ତି (ପାଚି। ୨୭୮) ଏତେସଂ ଗହଣଂ।

ଉଯ୍ୟୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ସଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ସଭୋଜନେ''ତି ବାହିରତ୍ଥସମାସୋଯଂ, ଉଭସଦ୍ଦେ ଉକାରସ୍ସ ଚ ଲୋପୋତି ଆହ ''ସହ ଉଭୋହି ଜନେହୀ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଉଭୋହି ଜନେହୀତି ଜାଯା ଚ ପତି ଚାତି ଉଭୋହି ଜନେହି। ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ୱା ଭୋଜନଂ, ଇତ୍ଥୀ ଚ ପୁରିସୋ ଚ, ତେନ ସହ ୱତ୍ତତୀତି ସଭୋଜନନ୍ତି ଆହ ''ଅଥ ୱା''ତିଆଦି। ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତସ୍ସାତି ମେଥୁନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ। ସଯନିଘରନ୍ତି ସଯନୀଯଘରଂ, ୱାସଗେହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମହଲ୍ଲକସ୍ସାତି ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ସଯନିଘରସ୍ସ। ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟତୋତି ଦ୍ୱାରବାହତୋ ଖୁଦ୍ଦକସ୍ସୱାତି ଯଥା ତଥା ୱା କତସ୍ସ ଖୁଦ୍ଦକସ୍ସ ସଯନିଘରସ୍ସ। ୱେମଜ୍ଝଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ନିସୀଦେଯ୍ୟାତି ପିଟ୍ଠିୱଂସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ନିସୀଦେଯ୍ୟ। ଖୁଦ୍ଦକଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୨୮୦) ନାମ ସଯନିଘରଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ପଞ୍ଚହତ୍ଥପ୍ପମାଣଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ଚ ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠାନଂ ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟତୋ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟହତ୍ଥପ୍ପମାଣମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ତାଦିସେ ସଯନିଘରେ ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟତୋ ହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ପିଟ୍ଠିୱଂସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି। ଏୱଂ ନିସିନ୍ନୋ ଚ ୱେମଜ୍ଝଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ପାଠଇଯଂ ''ପିଟ୍ଠିୱଂସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ନିସୀଦତୀ''ତି (ପାଚି। ୨୮୧)। ସଚିତ୍ତକଙ୍ଗେତ୍ଥ ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦନଚିତ୍ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪-୫। ରହୋପଟିଚ୍ଛନ୍ନରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦେ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅନିଯତଦ୍ୱଯେ ୱୁତ୍ତମେୱାତି ଆହ ''ସେସୋ କଥାନଯୋ ଅନିଯତଦ୍ୱଯେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି।

ରହୋପଟିଚ୍ଛନ୍ନରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଚାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯ ଦସ୍ସନୂପଚାରେ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱାତି ଯତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ କୁଲାନି ପଯିରୁପାସନଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯ ଦସ୍ସନୂପଚାରେ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସେ ୱା ଅଭିମୁଖେ ୱା ଦିସ୍ୱା। ପକତିୱଚନେନାତି ଯଂ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତେନ ସୋତୁଂ ସକ୍କା, ତାଦିସେନ ୱଚନେନ, ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ପନ ନତ୍ଥି। ଯୋ ହି ଏୱଂ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ, ସୋ ଅସନ୍ତୋଯେୱ। ତେନାହ ''ତାଦିସ''ନ୍ତିଆଦି। ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାତି ଅନାରୋଚେତ୍ୱା।

ଅନ୍ତରାରାମଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯତିତ୍ଥିଯସେଯ୍ୟପଟିକ୍କମନଭତ୍ତିଯଘରାନୀତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତରାରାମନ୍ତି ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱିହାରୋ। ପଟିକ୍କମନନ୍ତି ଆସନସାଲା। ଭତ୍ତିଯଘରନ୍ତି ନିମନ୍ତିତଘରଂ ୱା ସଲାକଭତ୍ତାଦିଦାଯକାନଂ ୱା ଘରଂ। ଆପଦାସୂତି ଜୀୱିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତରାଯେସୁ। କିରିଯାକିରିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ କୁଲେସୁ ଚାରିତ୍ତାପଜ୍ଜନଂ କିରିଯଂ, ଅନାପୁଚ୍ଛନଂ ଅକିରିଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଙ୍କେତଂୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଅଗିଲାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଚତୁମାସପଚ୍ଚଯପୱାରଣା ସାଦିତବ୍ବା ଅଞ୍ଞତ୍ର ପୁନପୱାରଣାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିଚ୍ଚପୱାରଣାଯା’’ତି (ପାଚି। ୩୦୬) ଏତଂ ସନ୍ଧାଯ ସିକ୍ଖାପଦନିଦାନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ମହାନାମେନ ସକ୍କେନ ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ ଚତୁମାସଂ ଭେସଜ୍ଜେନ ପୱାରେତୁ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୩୦୩) ଉସ୍ସନ୍ନୁସ୍ସନ୍ନେନ ଚ ଭେସଜ୍ଜେନ ଚତୁମାସଂ ପୁନ ନିଚ୍ଚଂ ପୱାରଣା କତା, ତସ୍ମା ଭଗୱତା ତସ୍ସ ୱସେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞତ୍ର ପୁନପୱାରଣାଯାତି ଯଦି ପୁନପୱାରଣା ଅତ୍ଥି, ତଂ ଠପେତ୍ୱା। ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିଚ୍ଚପୱାରଣାଯାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯଦି ପନ ତାପି ଅତ୍ଥି, ସାଦିତବ୍ବାୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ‘‘ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥାତି ତିସ୍ସଂ ପୱାରଣାଯଂ। ଭେସଜ୍ଜେହି ୱା ପରିଚ୍ଛେଦୋ କତୋ ହୋତୀତି ‘‘ସପ୍ପି ତେଲ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦିନା ନାମୱସେନ ୱା ‘‘ପତ୍ଥେନ ନାଳିଯା ଆଳ୍ହକେନା’’ତିଆଦିନା ପରିମାଣୱସେନ ୱା ‘‘ଏତ୍ତକାନି ୱା ଭେସଜ୍ଜାନି ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବାନୀ’’ତି ଭେସଜ୍ଜେହି ପରିଚ୍ଛେଦୋ କତୋ ହୋତି। ନଭେସଜ୍ଜକରଣୀଯେତି ମିସ୍ସକଭତ୍ତେନାପି ଚେ ଯାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନଭେସଜ୍ଜକରଣୀଯଂ ନାମ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଂ ଭେସଜ୍ଜନ୍ତି ସପ୍ପିନା ପୱାରିତୋ ତେଲଂ, ଆଳ୍ହକେନ ପୱାରିତୋ ଦୋଣଂ।

ଯଥାଭୂତଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱାତି ‘‘ଇମେହି ତଯା ଭେସଜ୍ଜେହି ପୱାରିତମ୍ହା, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ଭେସଜ୍ଜେନ ଅତ୍ଥୋ, ଯାସୁ ତଯା ରତ୍ତୀସୁ ପୱାରିତମ୍ହା, ତା ରତ୍ତିଯୋ ୱୀତିୱତ୍ତା, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା। ଏୱଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ଗିଲାନୋୱ ଲଭତି, ନ ଇତରୋ।

ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଉଯ୍ୟୁତ୍ତସେନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଚତୁରଙ୍ଗିନିନ୍ତି ହତ୍ଥିଅସ୍ସରଥପତ୍ତୀତି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଏତିସ୍ସାତି ଚତୁରଙ୍ଗିନୀ, ତଂ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଂ। ‘‘ଦ୍ୱାଦସପୁରିସୋ ହତ୍ଥୀ, ତିପୁରିସୋ ଅସ୍ସୋ, ଚତୁପୁରିସୋ ରଥୋ, ଚତ୍ତାରୋ ପୁରିସା ସରହତ୍ଥା ପତ୍ତୀ’’ତି (ପାଚି। ୩୧୪) ଅଯଂ ପଚ୍ଛିମକୋଟିଯା ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତା ସେନା ନାମ, ଇଦିସଂ ସେନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ପନ ୱିଜହିତ୍ୱାତି କେନଚି ଅନ୍ତରିତା ୱା ନିନ୍ନଂ ଓରୁଳ୍ହା ୱା ନ ଦିସ୍ସତି, ଇଧ ଠତ୍ୱାନ ସକ୍କା ଦଟ୍ଠୁନ୍ତି ତଂ ଦସ୍ସନୂପଚାରଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା।

ସେନାଦସ୍ସନୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ସେନଂ ଦସ୍ସନାଯ ଗମନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ହତ୍ଥିଆଦୀସୁ ଏକମେକନ୍ତି ହତ୍ଥିଆଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ ଏକମେକଂ, ଅନ୍ତମସୋ ଏକପୁରିସାରୁଳ୍ହହତ୍ଥିମ୍ପି ଏକମ୍ପି ସରହତ୍ଥଂ ପୁରିସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁଯ୍ୟୁତ୍ତା ନାମ ରାଜା ଉଯ୍ୟାନଂ ୱା ନଦିଂ ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ଅନୁଯ୍ୟୁତ୍ତା ହୋତି। ତଥାରୂପପଚ୍ଚଯେତି ‘‘ମାତୁଲୋ ସେନାଯ ଗିଲାନୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିକେ (ପାଚି। ୩୧୨) ଅନୁରୂପକାରଣେ ସତି। ଆପଦାସୂତି ଜୀୱିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତରାଯେସୁ ‘‘ଏତ୍ଥ ଗତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗଚ୍ଛତୋ ଅନାପତ୍ତି।

ଉଯ୍ୟୁତ୍ତସେନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ସେନାୱାସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଟିସେନାରୁଦ୍ଧାଯାତି ଯଥା ସଞ୍ଚାରୋ ଛିଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ପଟିସେନାଯ ରୁଦ୍ଧାଯ ସେନାଯ। କେନଚି ପଲିବୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ୱେରିକେନ ୱା ଇସ୍ସରେନ ୱା କେନଚି ରୁଦ୍ଧସ୍ସ।

ସେନାୱାସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଉଯ୍ୟୋଧିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସମ୍ପହାରଟ୍ଠାନସ୍ସାତି ଯୁଦ୍ଧଭୂମିଯା। ବଲସ୍ସ ଅଗ୍ଗଂ ଜାନନ୍ତୀତି ‘‘ଏତ୍ତକା ହତ୍ଥୀ, ଏତ୍ତକା ଅସ୍ସା, ଏତ୍ତକା ରଥା, ଏତ୍ତକା ପତ୍ତୀ’’ତି (ପାଚି। ୩୨୪) ବଲସ୍ସ

କୋଟ୍ଠାସଂ ଜାନନ୍ତି। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖବେ, ୱିହାରଗ୍ଗେନା’’ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳଵ॰ ୩୧୮) ୱିଯ କୋଟ୍ଠାସଗ୍ଗୋ ହେତ୍ଥ ଅଗ୍ଗସଦ୍ଦୋ। ତେନାହ ‘‘ବଲଗଣନଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ସେନାଯ ୱିଯୂହନ୍ତି ‘‘ଇତୋ ହତ୍ଥୀ ହୋନ୍ତୁ, ଇତୋ ଅସ୍ସା ହୋନ୍ତୁ, ଇତୋ ରଥା ହୋନ୍ତୁ, ଇତୋ ପତ୍ତୀ ହୋନ୍ତୂ’’ତି (ପାଚି। ୩୨୪) ସେନାଯ ଠପନଂ, ରାସିଂ କତ୍ୱା ଠପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ସେନାସନ୍ନିୱେସସ୍ସେତଂ ନାମ’’ନ୍ତି। ଦ୍ୱାଦସପୁରିସୋ ହତ୍ଥୀତି ଚତ୍ତାରୋ ଆରୋହକା, ଏକେକପାଦରକ୍ଖକା ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେତି ଏୱଂ ଦ୍ୱାଦସପୁରିସୋ ହତ୍ଥୀ। ତିପୁରିସୋ ଅସ୍ସୋତି ଏକୋ ଆରୋହକୋ, ଦ୍ୱେ ପାଦରକ୍ଖକାତି ଏୱଂ ତିପୁରିସୋ ଅସ୍ସୋ। ଚତୁପୁରିସୋ ରଥୋତି ଏକୋ ସାରଥି, ଏକୋ ଯୋଧୋ, ଦ୍ୱେ ଆଣିରକ୍ଖକାତି ଏୱଂ ଚତୁପୁରିସୋ ରଥୋତି।

ଉଯ୍ୟୋଧିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଚେଲକୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ସୁରାପାନୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୁରାପାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପିଟ୍ଠାଦୀହିକତଂ ମଜ୍ଜଂ ସୁରାତି ପିଟ୍ଠପୂୱଓଦନକିଣ୍ଣସମ୍ଭାରେହି କତଂ ମଜ୍ଜଂ ସୁରାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ପିଟ୍ଠସୁରା, ପୂୱସୁରା, ଓଦନସୁରା, କିଣ୍ଣପକ୍ଖିତ୍ତା, ସମ୍ଭାରସଂଯୁତ୍ତାତି (ପାଚି। ୩୨୮) ଇମାନି ପଞ୍ଚ ସୁରା ନାମାତି। ତତ୍ଥ ପିଟ୍ଠଂ ଭାଜନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଜ୍ଜଂ ଉଦକଂ ଦତ୍ୱା ମଦ୍ଦିତ୍ୱା କତା ପିଟ୍ଠସୁରା (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୩୨୬-୩୨୮)। ଏୱଂ ସେସାସୁପି। କିଣ୍ଣାତି ପନ ତସ୍ସା ସୁରାଯ ବୀଜଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯେ ‘‘ସୁରାମୋଦକା’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତା କିଣ୍ଣପକ୍ଖିତ୍ତା। ହରୀତକିସାସପାଦିନାନାସମ୍ଭାରେହି ସଂଯୋଜିତା ସମ୍ଭାରସଂଯୁତ୍ତା।

ପୁପ୍ଫାଦୀହି କତୋ ଆସୱୋ ମେରଯନ୍ତି ପୁପ୍ଫଫଲମଧୁଗୁଳଅସମ୍ଭାରେହି କତୋ ଚିରପରିୱାସିତୋ ମେରଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ପୁପ୍ଫାସୱୋ, ଫଲାସୱୋ, ମଧ୍ୱାସୱୋ, ଗୁଳଆସୱୋ, ସମ୍ଭାରସଂଯୁତ୍ତୋତି ପଞ୍ଚମେରଯଂ ନାମାତି। ତତ୍ଥ ମଧୁକତାଲନାଳିକେରାଦି ପୁପ୍ଫରସୋ ଚିରପରିୱାସିତୋ ପୁପ୍ଫାସୱୋ। ପନସାଦିଫଲରସୋ ଫଲାସୱୋ। ମୁଦ୍ଦିକାରସୋ ମଧ୍ୱାସୱୋ। ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ପନ ‘‘ଫଲାସୱୋ ନାମ ମୁଦ୍ଦିକାଫଲାଦୀନି ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ତେସଂ ରସେନ କତୋ। ମଧ୍ୱାସୱୋ ନାମ ମୁଦ୍ଦିକାନଂ ଜାତିରସେନ କତୋ, ମକ୍ଖିକାମଧୁନାପି କରୀଯତୀତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୮) ୱୁତ୍ତଂ। ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଗୁଳଆସୱୋ। ହରୀତକାମଲକକଟୁକଭଣ୍ଡାଦିନାନାସମ୍ଭାରାନଂ ରସୋ ଚିରପରିୱାସିତୋ ସମ୍ଭାରସଂଯୁତ୍ତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୁରାଯ, ମେରଯସ୍ସ ଚ ସମାନେପି ସମ୍ଭାରସଂଯୋଗେ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା କତା ସୁରା, ଚିରପରିୱାସିତମତ୍ତେନ ମେରଯନ୍ତି ଏୱମିମେସଂ ନାନାକରଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ସମ୍ଭାରେ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ଚାଟିଯଂ ପକ୍ଖିତ୍ତକାଲତୋ ଚେୱ ତାଲନାଳିକେରାଦୀନଂ ପୁପ୍ଫରସସ୍ସ ଅଭିନୱକାଲତୋ ଚ ପଟ୍ଠାଯ।

ଲୋଣସୋୱୀରକଂ ୱା ସୁତ୍ତଂ ୱାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅନେକେହି ଭେସଜ୍ଜେହି ଅଭିସଙ୍ଖତା ଆସୱୱିସେସା। ୱାସଗ୍ଗାହାପନତ୍ଥନ୍ତି ସୁଗନ୍ଧଭାୱଗାହାପନତ୍ଥଂ। ୱତ୍ଥୁଂ ଅଜାନନତାଯ ଚେତ୍ଥ ଅଚିତ୍ତକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅକୁସଲେନେୱ ପାତବ୍ବତାଯ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନାଯ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ସୁରାପାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ହସାଧିପ୍ପାଯସ୍ସାତି ଖିଡ୍ଡାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ, ଇମିନା କାଯସଂସଗ୍ଗାଧିପ୍ପାଯଂ ପଟିକ୍ଖିପତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିମ୍ପି ହସାଧିପ୍ପାଯେନ ଫୁସତୋ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ତଥା ଭିକ୍ଖୁମ୍ପି ଫୁସନ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁନିଯାତି ଆହ ‘‘ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀପି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ଏୱା’’ତି। କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧାଦୀସୁ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ‘‘କାଯେନ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧେ, କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନ କାଯେ, କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧେ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ କାଯେ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧେ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେ’’ତି (ପାଚି। ୩୩୨) ସବ୍ବତ୍ଥ। ସତି କରଣୀଯେ ଆମସତୋତି ସତି କରଣୀଯେ ପୁରିସଂ ଆମସତୋ ଅନାପତ୍ତି। ଇତ୍ଥୀ ପନ ସତି କରଣୀଯେପି ଆମସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

ଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ହସଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉପରିଗୋପ୍ଫକେତି ଗୋପ୍ଫକାନଂ ଉପରିଭାଗପ୍ପମାଣେ। ହସାଧିପ୍ପାୟୋତି କୀଳାଧିପ୍ପାୟୋ। ୟେନ ୟେନ ଅଙ୍ଗେନାତି ହତ୍ଥପାଦାଦୀସୁ ୟେନ ୟେନ ଅଙ୍ଗେନ। ତଥା ନାୱାୟ କୀଳଅତୋତି ଫିୟାରିତ୍ତାଦୀହି ନାୱଂ ପାଜେନ୍ତସ୍ସ ୱା ତୀରେ ଉସ୍ସାରେନ୍ତସ୍ସ ୱା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ହସଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଅନାଦରିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁୱିଧନ୍ତେତ୍ଥ ଅନାଦରିୟଂ ପୁଗ୍ଗଲାନାଦରିୟଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନାଦରିୟଞ୍ଚାତି ଆହ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ୟୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ପଞ୍ଞତ୍ତେନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ‘‘ଅୟଂ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ୱା ୱମ୍ଭିତୋ ୱା ଗରହିତୋ ୱା, ଇମସ୍ସ ୱଚନଂ ଅକତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି (ପାଚି। ୩୪୨) ଅନାଦରିୟଂ କରୋତି, ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ଅନାଦରିୟଂ କରୋତି ନାମ। ୟୋ ପନ ପଞ୍ଞତ୍ତେନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ‘‘କଥାୟଂ ନସ୍ସେୟ୍ୟ ୱା ୱିନସ୍ସେୟ୍ୟ ୱା ଅନ୍ତରଧାୟେୟ୍ୟ ୱା’’ତି, ତଂ ୱା ନସିକ୍ଖିତୁକାମୋ ଅନାଦରିୟଂ କରୋତି, ଅୟଂ ଧମ୍ମେ ଅନାଦରିୟଂ କରୋତି ନାମ। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ମା’’ତିଆଦି।

ଇଦଂନ ସଲ୍ଲେଖାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତି ସମ୍ମା କିଲେସେ ଲିଖତୀତି ସଲ୍ଲେଖୋ, ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା, ତଦତ୍ଥଂ ନୟିଦଂ ସଂୱତ୍ତତି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ଇଦଂ ନ ଧୁତତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ନ ପାସାଦିକତାୟ, ନ ଅପଚୟାୟ, ନ ୱୀରିୟାରମ୍ଭାୟ ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି (ପାଚି। ୩୪୩) ଇଦଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅପଞ୍ଞତ୍ତେନାତି ସୁତ୍ତେ ୱା ଅଭିଧମ୍ମେ ୱା ଆଗତେନ। ପୱେଣିଆଗତନ୍ତି ସଙ୍ଗୀତିକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମହାକସ୍ସପାଦିଆଚରିୟପରମ୍ପରାୟ ଆଗତଂ। ସଚେ ପନ ୟସ୍ମା ଉଚ୍ଛୁରସୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ, ତସ୍ସ କସଟୋ ୟାୱଜୀୱିକୋ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂୟେୱ ସମୱାୟୋ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠି, ତସ୍ମା ୱିକାଲେ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିଂ ଖାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଗୁଳଅହରୀତକଂ ୱିୟାତି ଏୱମାଦିକଂ ଗାରୟ୍ହାଚରିୟୁଗ୍ଗହଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟାନଂ ଉଗ୍ଗହୋ ପରିପୁଚ୍ଛା’’ତି ଭଣତି, ଆପତ୍ତିୟେୱ।

ଅନାଦରିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଭିଂସାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ରୂପାଦୀନୀତି ଭୟାନକାନି ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଭୟାନକକଥନ୍ତି ଚୋରକନ୍ତାରୱାଳଅକନ୍ତାରପିସାଚକନ୍ତାରପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତକଥଂ।

ଭିଂସାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଜୋତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଗିଲାନୋତି ୟସ୍ସ ୱିନା ଅଗ୍ଗିନା ଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ଇଧ ଅଗିଲାନୋ ନାମ। ଜୋତିନ୍ତି ଅଗ୍ଗିଂ।

ଭଗ୍ଗେସୂତି ଏୱଂନାମକେ ଜନପଦେ। ଭଗ୍ଗାନାମ ଜାନପଦିନୋ ରାଜକୁମାରା, ତେସଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୁଳ୍ହିସଦ୍ଦେନ ‘‘ଭଗ୍ଗା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭଗ୍ଗେସୂତି ଏୱଂନାମକେ ଜନପଦେ’’ତି। ତଥା ପତିଲାତଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସାତି ଡୟ୍ହମାନଂ ଅଲାତଂ ପତିତଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ତଥା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଞ୍ଚାତି ଦୁକ୍କଟଂ ପରାମସତି। ଅୱିଜ୍ଝାତନ୍ତି ଅନିବ୍ବୁତାଲାତଂ। ପଦୀପଜୋତିକଜନ୍ତାଘରେତି ପଦୀପୁଜ୍ଜଲନପତ୍ତପଚନସେଦକମ୍ମାଦୀସୁ ଜୋତିକରଣେ ଅଗ୍ଗିସାଲାୟଞ୍ଚ ସମାଦହନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥାରୂପପ୍ପଚ୍ଚୟେତି ଠପେତ୍ୱା ପଦୀପାଦୀନି ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ତଥାରୂପପଚ୍ଚୟେ। ଆପଦାସୂତି ଦୁଟ୍ଠୱାଳଅମିଗଅମନୁସ୍ସେହି ଉପଦ୍ଦୱେସୁ।

ଜୋତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ନହାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଦିୟଡ୍ଢୋମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନ’’ନ୍ତି ‘‘ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଠମୋ ମାସୋ’’ଇଚ୍ଚେତେ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟମାସା ଉଣ୍ହସମୟୋ, ପରିଳାହସମୟୋତି ଗିମ୍ହାନଂ

ସେସୋ ଦିଯଡ୍ଢୋ ମାସୋ ଉଣ୍ହସମଯୋ, ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଠମୋ ମାସୋ ପରିଳାହସମଯୋତି ଏୱଂ ଏତେ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟମାସା କମେନ ଉଣ୍ହସମଯୋ, ପରିଳାହସମଯୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ ତେନେୱ ପଦଭାଜନିଯଂ ''ଉଣ୍ହସମଯୋ ନାମ ଦିଯଡ୍ଢୋ ମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନ''ନ୍ତି, ''ପରିଳାହସମଯୋ ନାମ ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଠମୋ ମାସୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦା ୱିନା ନହାନେନ ନ ଫାସୁ ହୋତି, ଅଯଂ ଗିଲାନସମଯୋ। ପଦଭାଜନିଯଂ (ପାଚି। ୩୬୪) ପନ ଗିଲାନେ ନିଚ୍ଛିତେ ଗିଲାନକାଲୋ ନିଚ୍ଛିତୋୱ ହୋତୀତି ''ଯସ୍ସ ୱିନା ନହାନେନ ନ ଫାସୁ ହୋତି, 'ଗିଲାନସମଯୋ'ତି ନହାଯିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିୱେଣସମ୍ମଜ୍ଜନମତ୍ତମ୍ପୀତି ଅନ୍ତମସୋ ପରିୱେଣସମ୍ମଜ୍ଜନମତ୍ତମ୍ପି।

ୱାଲୁକଂ ଉକ୍କିରିତ୍ୱାତି ସୁକ୍ଖାଯ ନଦିଯା ୱାଲିକଂ ଉତ୍ତିରିତ୍ୱା। ଆୱାଟେସୁପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ନଦିଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ଆପଦାସୂତି ଭମରାଦୀହି ଅନୁବନ୍ଧେସୁ।

ନହାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଲାଭସଦ୍ଦୋଯଂ କମ୍ମସାଧନୋ ''କୋ ଭୱତା ଲାଭୋ ଲଦ୍ଧୋ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ, ସୋ ଚେତ୍ଥ ଅତୀତକାଲିକୋତି ଆହ ''ଅଲବ୍ଭୀତି ଲଭୋ''ତି , ଲଦ୍ଧନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଲଭୋ ଏୱ ଲାଭୋ''ତି ଇମିନା ସକତ୍ଥେ ଣପଚ୍ଚଯୋତି ଦସ୍ସେତି। କିଂ ଅଲବ୍ଭୀତି କିଂ ଲଦ୍ଧଂ। ନୱନ୍ତି ଅଭିନୱଂ। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ନୱଞ୍ଚ ତଂ ଚୀୱରଞ୍ଚାତି ନୱଚୀୱରଂ, ନୱଚୀୱରଂ ଲାଭୋ ଏତେନାତି ନୱଚୀୱରଲାଭୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ସମାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି। ଯଦି ଏୱଂ କଥଂ ''ନୱଂ ଚୀୱରଲାଭେନା''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ଇତି ନୱଚୀୱରଲାଭେନା''ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମ''ନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚୀୱରନ୍ତି ଯଂ ନିୱାସେତୁଂ ୱା ପାରୁପିତୁଂ ୱା ସକ୍କା ହୋତି, ତଦେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ''ନିୱାସନପାରୁପନୁପଗଂ ଚୀୱର''ନ୍ତି। ''ଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣଂ ଆଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏତଂ କପ୍ପବିନ୍ଦୁଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ନୀଲାଦୀହି ସକଲଚୀୱରଂ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣଂ, ତଞ୍ଚ ପନ କପ୍ପଂ ଆଦିଯନ୍ତେନ ଚୀୱରଂ ରଜିତ୍ୱା ଚତୂସୁ ୱା କୋଣେସୁ, ତୀସୁ ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ୱା ଏକସ୍ମିଂ ୱା କୋଣେ ମୋରସ୍ସ ଅକ୍ଖିମଣ୍ଡଲମତ୍ତଂ ୱା ମଙ୍ଗୁଲପିଟ୍ଠିମତ୍ତଂ ୱା ଆଦାତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ''ତସ୍ସା''ତିଆଦି। କଂସନୀଲେନାତି ଚମ୍ମକାରନୀଲେନ। ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ପନ ''ଅଯୋମଲଂ ଲୋହମଲଂ, ଏତଂ କଂସନୀଲଂ ନାମା''ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୮) ୱୁତ୍ତଂ । ପତ୍ତନୀଲେନାତି ଯେନ କେନଚି ନୀଲୱଣ୍ଣେନ ପଣ୍ଣରସେନ। କପ୍ପବିନ୍ଦୁଂ ଆଦିଯିତ୍ୱାତି ୱଙ୍କଂ ଏକଂ କପ୍ପବିନ୍ଦୁଂ ଆଦିଯିତ୍ୱା।

ପାଳିକପ୍ପକଣ୍ଣିକକପ୍ପାଦଯୋ ପନ ସବ୍ବଟ୍ଠକଥାସୁ ପଟିସିଦ୍ଧା। ଅଗ୍ଗଳାଦୀନି କପ୍ପକତଚୀୱରେ ପନ ପଚ୍ଛା ଆରୋପେତ୍ୱା କପ୍ପକରଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ''ପଚ୍ଛା ଆରୋପିତେସୂ''ତିଆଦି। ଅଗ୍ଗଳଅନୁୱାତପରିଭଣ୍ଡେସୂତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲିଯାପନକଖଣ୍ଡପିଟ୍ଠିଅନୁୱାତକୁଚ୍ଛିଅନୁୱାତେସୁ। କିରିଯାକିରିଯନ୍ତି ନିୱାସନପାରୁପନତୋ, କପ୍ପସ୍ସ ଅନାଦାନତୋ କିରିଯାକିରିଯଂ।

ଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ୱିକପ୍ପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସମ୍ମୁଖେନ ୱିକପ୍ପନା ସମ୍ମୁଖୱିକପ୍ପନା। ପରମ୍ମୁଖେନ ୱିକପ୍ପନା ପରମ୍ମୁଖୱିକପ୍ପନା। ସନ୍ନିହିତାସନ୍ନିହିତଭାୱନ୍ତି ଆସନ୍ନଦୂରଭାୱଂ। ଆସନ୍ନଦୂରଭାୱୋ ଚ ଅଧିଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ମିତ୍ତୋତି ଦଳ୍ହମିତ୍ତୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଦିଟ୍ଠମତ୍ତୋ ନାତିଦଳ୍ହମିତ୍ତୋ। ଅକତପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରନ୍ତି ''ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜ ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେହି ୱା''ତିଆଦିନା ଅକତପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଂ। ଯେନ ୱିନଯକମ୍ମଂ କତନ୍ତି ଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିନଯକମ୍ମଂ କତଂ।

ପରିଭୋଗେନ କାଯକମ୍ମଂ, ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାପନେନ ୱଚୀକମ୍ମନ୍ତି ଆହ ''ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଠମକଥିନସଦିସାନେୱା''ତି। କିରିଯାକିରିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ କିରିଯଂ। ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାପନଂ ଅକିରିଯଂ।

ୱିକପ୍ପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଅପନିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାନଯୋଗ୍ଗଂ ଅଯୋପତ୍ତଞ୍ଚେୱ ମତ୍ତିକାପତ୍ତଞ୍ଚ। ସୂଚକରନ୍ତକଂ ନାମ କୁଞ୍ଚିକାକୋସୋ ୱିଯ ଅନ୍ତୋ ସୁସିରଂ କତ୍ୱା କୋଟ୍ଟିତଂ।

ଅଞ୍ଞଂପରିକ୍ଖାରନ୍ତି ପାଠଇଯା ଅନାଗତପତ୍ତଥୱିକାଦିଂ। ଧମ୍ମକଥଂ କତ୍ୱାତି ‘‘ସମଣେନ ନାମ ଅନିହିତପରିକ୍ଖାରେନ ଭୱିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏୱଂ ‘‘ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ନିକ୍ଖିପତୋ ଅନାପତ୍ତି।

ଅପନିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୁରାପାନୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ସପ୍ପାଣକୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅନ୍ତମସୋ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ସୋଧେନ୍ତୋ ମଙ୍ଗୁଲବୀଜକେପି ପାଣସଞ୍ଞୀ ନିକ୍କାରୁଣିକତାଯ ତଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ଅପନେତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୩୮୨), ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ତେନାହ ‘‘ତଂ ଖୁଦ୍ଦକମ୍ପୀ’’ତିଆଦି। ଉପକ୍କମମହନ୍ତତାଯ ଅକୁସଲଂ ମହନ୍ତଂ ହୋତୀତି ବତ୍ତୁକ୍ଖୁଂ ପଓ୍ୱତ୍ତଜୱନେହି ଲଦ୍ଧାସେୱନାଯ ସନିଟ୍ଠାପକଚେତନାଯ ୱସେନ ପଯୋଗସ୍ସ ମହନ୍ତତ୍ତା ଅକୁସଲଂ ମହନ୍ତଂ ହୋତି, ମହାସାୱଜ୍ଜଂ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଏତ୍ଥ ଚ ପଟଙ୍ଗପାଣକାନଂ ପତନଂ ଞତ୍ୱାପି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତାଯ ପଦୀପୁଜ୍ଜଲନେ ୱିଯ ସପ୍ପାଣକଭାୱଂ ଞତ୍ୱାପି ଉଦକସଞ୍ଞାଯ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଉକ୍କୋଟନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋତି ଯେନ ଯେନ ୱୂପସମିତଂ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ। ‘‘ଅକତଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତୋତି ‘‘ଅକତଂ କମ୍ମଂ, ଦୁକ୍କଟଂ କମ୍ମଂ, ପୁନ କାତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ, ଅନିହତଂ ଦୁନ୍ନିହତଂ ପୁନ ନିହନିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୩୯୪) ୱଦନ୍ତୋ। ଯଥାଠିତଭାୱେନ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ଦଦେଯ୍ୟାତି ତେସଂ ପୱତ୍ତି ଆକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ଯଂ ପନ ଧମ୍ମେନ ଅଧିକରଣଂ ନିହତଂ, ତଂ ସୁନିହତମେୱା’’ତି।

ଉକ୍କୋଟନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ପଦଭାଜନିଯଂ ଦସ୍ସିତାନୀତି ଆହ ‘‘ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲନ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଅଧିପ୍ପେତ’’ନ୍ତି। ଯେନ କେନଚି ଉପାଯେନାତି ‘‘ସାମଂ ୱା ଜାନାତି, ଅଞ୍ଞେ ୱା ତସ୍ସ ଆରୋଚେନ୍ତି, ସୋ ୱା ଆରୋଚେତୀ’’ତି (ପାଚି। ୩୯୯) ୱୁତ୍ତେସୁ ଯେନ କେନଚି ଉପାଯେନ। ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତେଯେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଚେ ପଚ୍ଛାପି ଆରୋଚେତି, ଧୁରନିକ୍ଖେପନେ ଆପତ୍ତିତୋ ନ ମୁଚ୍ଚତି। ତେନାହ ‘‘ସଚେପୀ’’ତିଆଦି। ସମଣସତମ୍ପି ଆପଜ୍ଜତିଯେୱାତି ସମଣସତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ଯଦି ଛାଦେତି, ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଆପଜ୍ଜତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେନସ୍ସ ଆରୋଚିତନ୍ତି ଯେନ ଦୁତିଯେନ ଅସ୍ସ ତତିଯସ୍ସ ଆରୋଚିତଂ। ତସ୍ସେୱାତି ତସ୍ସ ଦୁତିଯସ୍ସେୱ। ଆରୋଚେତୀତି ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥମେୱ ‘‘ମା କସ୍ସଚି ଆରୋଚେସୀ’’ତି ୱଦତି। କୋଟିଛିନ୍ନା ହୋତୀତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୩୯୯) ଯସ୍ମା ପଟିଚ୍ଛାଦନପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱାୱ ଦୁତିଯେନ ତତିଯସ୍ସ ଆରୋଚିତଂ, ତସ୍ମା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ପୁନ ତେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ ଆପତ୍ତିଯା କୋଟି ଛିନ୍ନା ନାମ ହୋତି।

ଆଦିପଦେତି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାପତ୍ତିସଞ୍ଞୀ, ୱେମତିକୋ, ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାପତ୍ତିସଞ୍ଞୀତି ଇମେସୁ ତୀସୁ ‘‘ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାପତ୍ତିସଞ୍ଞୀ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୀ’’ତି (ପାଚି। ୪୦୦)

ଇମସ୍ମିଂ ପଠମପଦେ। ଇତରେସୁ ଦ୍ୱୀସୁତି ‘‘ୱେମତିକୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାପତ୍ତିସଞ୍ଞୀ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୀ’’ତି ଇମେସୁ ପଦେସୁ। ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଯାତି ଅୱସେସପଞ୍ଚାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲେ ୱା ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲେ ୱା ଅଜ୍ଝାଚାରେତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁରିମପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱୀତିକ୍କମସଙ୍ଖାତେ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲେ ୱା ଇତରସ୍ମିଂ ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲେ ୱା ଅଜ୍ଝାଚାରେ। ଯଂ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସୁକ୍କୱିସଟ୍ଠି ଚ କାଯସଂସଗ୍ଗୋ ଚାତି ଅଯଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଅଜ୍ଝାଚାରୋ ନାମା’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୪୦୦) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାଯ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୭୮ ଆଦଯୋ) ନ ସମେତି, ନ ଚାପି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଯୁଜ୍ଜତି ‘‘ଆରୋଚନେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଅଞ୍ଞଥା ଅଧିପ୍ପେତଂ, ପଟିଚ୍ଛାଦନେ ଅଞ୍ଞଥା’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୪୦୦) ୱିସେସକାରଣସ୍ସାନୁପଲବ୍ଭନତୋ, ତସ୍ମା ତଂ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଊନୱୀସତିୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଗବ୍ଭୱୀସୋପି ହି ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସୋ’’ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ ‘‘ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଯଂ ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଠମଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପଠମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପାତୁଭୂତଂ, ତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା। ସୋତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଊନୱୀସତିୱସ୍ସୋ ଉପସମ୍ପାଦିତୋ, ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଅଞ୍ଞଂ ଉପସମ୍ପାଦେତୀତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ ୱା କମ୍ମୱାଚାଚରିଯୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉପସମ୍ପାଦେତି। ତନ୍ତି ଊନୱୀସତିୱସ୍ସଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ। ସୀମଂ ୱା ସମ୍ମନ୍ନତୀତି ନୱଂ ସୀମଂ ବନ୍ଧତି।

ଊନୱୀସତିୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ରାଜାନଂ ୱା ୱଞ୍ଚେତ୍ୱାତି ରାଜାନଂ ଥେନେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତକଂ କିଞ୍ଚି ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଇଦାନି ତସ୍ସ ନ ଦସ୍ସାମା’’ତି ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନା ଅକତକମ୍ମା ଚେୱ କତକମ୍ମାଚ ଚୋରାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏସ ନଯୋ ସୁଙ୍କଂ ପରିହରିତୁକାମାତି ଏତ୍ଥାପି।

କାଲୱିସଙ୍କେତେନାତି କାଲସ୍ସ ୱିସଙ୍କେତେନ, ଦିୱସୱିସଙ୍କେତେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମଗ୍ଗୱିସଙ୍କେତେନ, ପନ ଅଟୱିୱିସଙ୍କେତେନ ୱା ଗଚ୍ଛତୋ ଆପତ୍ତିଯେୱ।

ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମାତୁଗାମେନାତି ଇତ୍ଥିଯା। ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନା, ପନ ସିକ୍ଖମାନା, ସାମଣେରୀ ଚାତି ଇମା ତିସ୍ସୋପି ଇଧ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇମାସଂ ପନ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ସମଯୋ ରକ୍ଖତି। ଅଯମେତାସଂ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ଚ ୱିସେସୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତଂତଂସମ୍ପତ୍ତିଯା (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୪୧୭) ୱିବନ୍ଧନୱସେନ ସତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ୱେମଜ୍ଝେ ଏତି ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଅନ୍ତରାଯୋ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଅନତ୍ଥୋ, ଅନତିକ୍କମନଟ୍ଠେନ ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରାଯେ ନିଯୁତ୍ତା, ଅନ୍ତରାଯଂ ୱା ଫଲଂ ଅରହନ୍ତି, ଅନ୍ତରାଯସ୍ସ ୱା କରଣସୀଲାତି ଅନ୍ତରାଯିକା। ତେନାହ ‘‘ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖାନଂ ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅନ୍ତରାଯିକା’’ତି (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୩୪)। ତେ କମ୍ମକିଲେସୱିପାକୌପୱାଦପଞ୍ଞତ୍ତିୱୀତିକ୍କମୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧାତି ଏତ୍ଥ ଚ ପଞ୍ଚାନନ୍ତରିଯକମ୍ମଂ କମ୍ମନ୍ତରାଯିକଂ ନାମ, ତଥା ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକକମ୍ମଂ। ତଂ ପନ ମୋକ୍ଖସ୍ସେୱ ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତି, ନ ସଗ୍ଗସ୍ସ। ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଧମ୍ମା କିଲେସନ୍ତରାଯିକା ନାମ। ପଣ୍ଡକତିରଚ୍ଛାନଗତୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାନଂ ପଟିସନ୍ଧିଧମ୍ମା ୱିପାକନ୍ତରାଯିକା ନାମ। ଅରିଯୂପୱାଦା ଉପୱାଦନ୍ତରାଯିକା ନାମ। ତେ ପନ ଯାୱ ଅରିଯେ ନ ଖମାପେନ୍ତି, ତାୱଦେୱ, ନ ତତୋ ପରଂ। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପନ୍ନା ଆପତ୍ତିଯୋ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱୀତିକ୍କମନ୍ତରାଯିକା ନାମ। ତାପି ଯାୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ୱା ପଟିଜାନାତି, ନ ୱୁଟ୍ଠାତି ୱା ନ ଦେସେତି ୱା,

ତାୱଦେୱ, ନ ତତୋ ପରଂ।

ତତ୍ରାଯଂ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୩୪; ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୪୧୭) ଅରିଟ୍ଠୋ ଭିକ୍ଖୁ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ସେସନ୍ତରାଯିକେ ଜାନାତି, ୱିନଯେ ପନ ଅକୋୱିଦତ୍ତା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱୀତିକ୍କମନ୍ତରାଯିକେ ନ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ରହୋଗତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି ''ଇମେ ଆଗାରିକା ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ସୋତାପନ୍ନାପି ସକଦାଗାମିନୋପି ଅନାଗାମିନୋପି ହୋନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୂପି ମନାପିକାନି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନି ରୂପାନି ପସ୍ସନ୍ତି...ପେ... କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଫୁସନ୍ତି, ମୁଦୁକାନି ଅତ୍ଥରଣପାୱୁରଣାଦୀନି ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଏତଂ ସବ୍ବଂ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ଇତ୍ଥିରୂପା...ପେ... ଇତ୍ଥିଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଏୱ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ଏତେପି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ରସେନ ରସଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ସଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗଞ୍ଚ ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗଞ୍ଚ ଏକଂ କତ୍ୱା ଥୂଲୱାକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତିସୁଖୁମସୁତ୍ତଂ ଘଟେନ୍ତୋ ୱିଯ, ସାସପେନ ସଦ୍ଧିଂ ସିନେରୁଂ ଉପସଂହରନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ''କିଂ ଭଗୱତା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ବନ୍ଧନ୍ତେନ ୱିଯ ମହତା ଉସ୍ସାହେନ ପଠମପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ଦୋସୋ''ତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିୱିରୁଜ୍ଝନ୍ତୋ ଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଜିନସ୍ସ ଆଣାଚକ୍କେ ପହାରମଦାସି। ତେନାହ ''ତେସ୍ୱ''ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ ତେସ୍ୱତି ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଅନ୍ତରାଯେସୁ। ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୂପମା କାମାତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୪୧୭) ନାମ ଉରଟ୍ଠି ୱା ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଂ ୱା ସୀସଟ୍ଠି ୱା। ତଞ୍ହି ନିମ୍ମଂସତ୍ତା ''କଙ୍କଲ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିଗତମଂସାଯ ହି ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଖଲିକାଯ ଏକଟ୍ଠିମ୍ହି ୱା କଙ୍କଲସଦ୍ଦୋ ନିରୁଳ୍ହୋ , ତଂସଦିସା କାମା ଅପ୍ପସ୍ସାଦଟ୍ଠେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ''ମଂସପେସୂପମା କାମା, ତିଣୁକ୍କୂପମା କାମା, ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମା କାମା, ସୁପିନକୂପମା କାମା, ଯାଚିତକୂପମା କାମା, ରୁକ୍ଖଫଲୂପମା କାମା, ଅସିସୂନୂପମା କାମା, ସତ୍ତିସୂଲୂପମା କାମା, ସପ୍ପସିରୂପମା କାମା''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩୪, ୨୩୬; ୨।୪୩-୪୮; ପାଚି। ୪୧୭; ଚୂଳଅୱ। ୬୫) ଏତେସଂ ଗହଣଂ।

ତତ୍ଥ ମଂସପେସୂପମା କାମା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୪୧୭) ବହୁସାଧାରଣଟ୍ଠେନ। ତିଣୁକ୍କୂପମା କାମା ଅନୁଦହନଟ୍ଠେନ। ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମା କାମା ମହାଭିତାପନଟ୍ଠେନ। ସୁପିନକୂପମା କାମା ଇତ୍ତରପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ। ଯାଚିତକୂପମା କାମା ତାୱକାଲିକଟ୍ଠେନ। ରୁକ୍ଖଫଲୂପମା କାମା ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗପଲିଭଞ୍ଜନଟ୍ଠେନ। ଅସିସୂନୂପମା ଅଧିକୁଟ୍ଟନଟ୍ଠେନ। ସତ୍ତିସୂଲୂପମା ୱିନିୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ। ସପ୍ପସିରୂପମା ସାସଙ୍କସପ୍ପଟିଭଯଟ୍ଠେନ।

ତଥେୱାତି ''ମା ଆଯସ୍ମା''ତିଆଦୀହି। ଇତରେସନ୍ତି ସୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଯେହି ''ମା ଆଯସ୍ମା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ତେହି ଅଞ୍ଞେସଂ ସୁତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ। ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନାତି ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱରୂପଂ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୪୨୦) ପଦଭାଜନିଯଂ ୱୁତ୍ତେନ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ।

ଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଉକ୍ଖିତ୍ତସମ୍ଭୋଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅକତାନୁଧମ୍ମେନାତି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନୋସାରିତେନ। ତେନାହ ''ଅନୁଧମ୍ମୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଅନୁଧମ୍ମୋତି ଓସାରଣା ୱୁଚ୍ଚତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମସ୍ସାନୁରୂପୋ, ପଚ୍ଛା କତ୍ତବ୍ବୋ ୱା ଧମ୍ମୋତି ଅନୁଧମ୍ମୋ। ଅନୁଲୋମୱତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱାତି ''ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବଂ, ନ ନିସ୍ସଯୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତିଆଦିକଂ (ଚୂଳଅୱ। ୭୦) ଅଟ୍ଠାରସୱିଧଂ ୱତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ଏତେସୁ ଅଟ୍ଠାରସସୁ ଅନୁଲୋମୱତ୍ତେସୁ ୱତ୍ତନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଆମିସସମ୍ଭୋଗଂ ୱା ଧମ୍ମସମ୍ଭୋଗଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସସ୍ସ ଦାନଂ, ପଟିଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ ଆମିସସମ୍ଭୋଗୋ। ଧମ୍ମସ୍ସ ଉଦ୍ଦିସନଂ, ଉଦ୍ଦିସାପନଞ୍ଚ ଧମ୍ମସମ୍ଭୋଗୋ। ସଂୱସେଯ୍ୟାତି ''ଉପୋସଥଂ ୱା ପୱାରଣଂ ୱା ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ୱା''ତି (ପାଚି। ୪୨୫) ଏୱଂ ପଦଭାଜନିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ତିୱିଧଂ ସଂୱାସଂ କରେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଉପୋସଥପୱାରଣାପି ସଙ୍ଘେହିଯେୱ କାତବ୍ବତ୍ତା ସଙ୍ଘକମ୍ମାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଉପୋସଥାଦିକଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଯୋଗେ ପଯୋଗେତି ଦାନେ ଦାନେ, ଗହଣେ ଗହଣେ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଅଜାନନ୍ତେନ ଅରହତାପି କିରିଯାବ୍ଯାକତଚିତ୍ତେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା ''ତିଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଉକ୍ଖିତ୍ତସମ୍ଭୋଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। କଣ୍ଟକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପିରେତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୪୨୮) ନିପାତପଦଂ ସମ୍ବୋଧନେ ୱତ୍ତମାନଂ ପରସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ପର ଅମାମକା’’ତି, ଅମ୍ହାକଂ ଅନନ୍ତ୍ତରିକଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ। ପିରେତି ୱା ‘‘ପରତୋ’’ତି ଇମିନା ସମାନତ୍ଥଂ ନିପାତପଦଂ, ତସ୍ମା ଚର ପିରେତି ପରତୋ ଗଚ୍ଛ, ମା ଇଧ ତିଟ୍ଠାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

କଣ୍ଟକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସପ୍ପାଣକୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ସହଧମ୍ମିକୱଗ୍ଗୋ

୧। ସହଧମ୍ମିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସହଧମ୍ମିକଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋତି ସହଧମ୍ମିକେନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ। କରଣତ୍ଥେ ଚେତଂ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ‘‘ପଞ୍ଚହି ସହଧମ୍ମିକେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବତ୍ତା, ତେସଂ ୱା ସନ୍ତକତ୍ତା ‘ସହଧମ୍ମିକ’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମେନ ବୁଦ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତେନ ସିକ୍ଖାପଦେନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା; ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୨୫-୪୨୬) ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ସହଧମ୍ମିକଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋତି ଇମସ୍ସତ୍ଥୋ ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନାଦରିଯଭଯାତି ଅନାଦରକରଣେ ଭଯା, ତତ୍ଥ ପାଚିତ୍ତିଯଭଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଲେସେନ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତସ୍ସାତି ଉଜୁକଂ ‘‘ନ ସିକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଯାୱ ନ ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଲେସେନ ୱଦନ୍ତସ୍ସ।

ସହଧମ୍ମିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ୱିଲେଖନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଖୁଦ୍ଦକେହିଚ ଅନୁଖୁଦ୍ଦକେହି ଚାତି ସଙ୍ଘାଦିସେସାଦୀହି ଖୁଦ୍ଦକେହି ଚେୱ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାଦୀହି ଅନୁଖୁଦ୍ଦକେହି ଚ। ଠପେତ୍ୱା ହି ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଅୱସେସାନି ସବ୍ବାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ପରିଯାଯେନ ଖୁଦ୍ଦକାନି ଚେୱ ହୋନ୍ତି ଅନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପଞ୍ଚସତିକକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୪୪୧) –

‘‘କତମାନି ପନ, ଭନ୍ତେ, ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନୀତି? ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନୀ’ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଠପେତ୍ୱା ତେରସ ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନୀ’ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଠପେତ୍ୱା ତେରସ ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅନିଯତେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନୀ’ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଠପେତ୍ୱା ତେରସ ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅନିଯତେ ଠପେତ୍ୱା ତିଂସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେ ପାଚିତ୍ତିଯେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନୀ’ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଠପେତ୍ୱା ତେରସ ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅନିଯତେ ଠପେତ୍ୱା ତିଂସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେ ପାଚିତ୍ତିଯେ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେନୱୁତିପାଚିତ୍ତିଯେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନୀ’ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଏୱମାହଂସୁ ‘ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ଠପେତ୍ୱା ତେରସ ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅନିଯତେ ଠପେତ୍ୱା ତିଂସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେ ପାଚିତ୍ତିଯେ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେନୱୁତିପାଚିତ୍ତିଯେ ଠପେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ପାଟିଦେସନୀଯେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନୀ’’’ତି।

ଯଂ ପନ ନାଗସେନତ୍ଥେରେନ ମିଲିନ୍ଦରଞ୍ଞା ପୁଟ୍ଠେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦୁକ୍କଟଂ, ମହାରାଜ, ଖୁଦ୍ଦକଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଅନୁଖୁଦ୍ଦକ’’ନ୍ତି (ମି। ପ। ୪।୨। ୧), ତତ୍ଥ ଅନ୍ତିମକୋଟ୍ଠାସମେୱ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ୱାଦପଥୋପଚ୍ଛେଦନତ୍ଥନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସଂୱତ୍ତନମରିଯାଦପରିଚ୍ଛେଦୱଚନନ୍ତି ସଂୱତ୍ତନସ୍ସ ମରିଯାଦା ଅୱଧି ସଂୱତ୍ତନମରିଯାଦା, ତାଯ ନିଯମୱସେନ ଯୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ, ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସଂୱତ୍ତନମରିଯାଦପରିଚ୍ଛେଦୱଚନଂ। ଇଦାନି ତଂ ମରିଯାଦଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତୀତି ଆଚରିଯା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି। ଉଦ୍ଦିସାପେନ୍ତୀତି ଆଚରିଯଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଅନ୍ତେୱାସିକା ଉଦ୍ଦିସାପେନ୍ତି। ସଜ୍ଝାଯନ୍ତୀତି ଧାରେନ୍ତି। କୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିପ୍ପଟିସାରୋତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚସଙ୍ଖାତୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ। ୱିହେସାୱିଚିକିଚ୍ଛାମନୋୱିଲେଖାତି ୱିହେସାୱିଚିକିଚ୍ଛାସଙ୍ଖାତା ମନୋୱିଲେଖା। ଗରହଣେତି ନିନ୍ଦନେ।

ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱିୱଣ୍ଣେତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିନ୍ଦତୋ ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ୱିମତିଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ୱିନଯୱିୱଣ୍ଣନେ।

ୱିଲେଖନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ମୋହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତସ୍ମିଂଅନାଚାରେତି ତସ୍ମିଂ ଅନାଚାରେ ଆଚିଣ୍ଣେ। ମୋକ୍ଖୋ ନତ୍ଥୀତି ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ମୋକ୍ଖୋ ନତ୍ଥି। ତସ୍ସ ତେତି ତସ୍ସ ତୱ। ଅଲାଭାତି ଯେ ଅଞ୍ଞେସଂ ପାତିମୋକ୍ଖେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସମାନେ ସାଧୁକଂ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ମନସିକରଣସ୍ସ ଆନିସଂସସଙ୍ଖାତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକା ଚ ଲାଭା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ତେ ସବ୍ବେ ତୁଯ୍ହଂ ଅଲାଭା ଏୱ ହୋନ୍ତି। ଦୁଲ୍ଲଦ୍ଧନ୍ତି ପୁଞ୍ଞୱିସେସେନ ଲଦ୍ଧମ୍ପି ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଦୁଲ୍ଲଦ୍ଧଂ। ସାଧୁକନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥିକଭାୱଂ କତ୍ୱା, ଅତ୍ଥିକୋ ହୁତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଞତ୍ତିଦୁତିଯେନ କମ୍ମେନାତି ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ’’ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୪୪୬) ପଦଭାଜନିଯଂ ୱୁତ୍ତେନ ମୋହାରୋପନକେନ ଞତ୍ତିଦୁତିଯେନ କମ୍ମେନ।

ଅଧମ୍ମକମ୍ମେତି ଏତ୍ଥ ମୋହାରୋପନକମ୍ମଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ।

ମୋହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପହାରଂ ଦଦେଯ୍ୟାତି ଅନ୍ତମସୋ ଉପ୍ପଲପତ୍ତଂ ଉପାଦାଯ କାଯକାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧନିସ୍ସଗ୍ଗିଯାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ପହାରଂ ଦଦେଯ୍ୟ। ଏୱଂ ପନ ପହାରେ ଦିନ୍ନେ ହତ୍ଥୋ ୱା ଭିଜ୍ଜତୁ, ପାଦୋ ୱା ସୀସଂ ୱା, ମରତୁ ୱା, ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ତେନାହ ‘‘ପହରିତୁକାମତାଯା’’ତିଆଦି।

ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେତି ଗହଟ୍ଠେ ୱା ପବ୍ବଜିତେ ୱା ଇତ୍ଥିଯା ୱା ପୁରିସେ ୱା ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତେପି। ସଚେ ପନ ରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଇତ୍ଥିଂ ପହରତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। କେନଚି ୱିହେଠିଯମାନସ୍ସାତି ମନୁସ୍ସେନ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଗତେନ ୱା ୱିହେଠିଯମାନସ୍ସ। ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯସ୍ସାତି ତତୋ ଅତ୍ତନୋ ମୋକ୍ଖଂ ପତ୍ଥଯମାନସ୍ସ। ସଚେପି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୪୫୩) ଚୋରଂ ୱା ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଂ ୱା ୱିହେଠେତୁକାମଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଉପାସକ, ଏତ୍ଥେୱ ତିଟ୍ଠ, ମା ଆଗମିତ୍ଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ‘‘ଗଚ୍ଛ ରେ’’ତି ମୁଗ୍ଗରେନ ୱା ସତ୍ଥକେନ ୱା ପହରିତ୍ୱା ଯାତି, ସୋ ଚେ ତେନ ପହାରେନ ମରତି, ଅନାପତ୍ତିଯେୱ। ୱାଳଅମିଗେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ପହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ତଲସତ୍ତିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତଲସତ୍ତିକନ୍ତି ତଲମେୱ ତଲସତ୍ତିକଂ। ‘‘ପୋଥନସମତ୍ଥଟ୍ଠେନ ସତ୍ତିକ’’ନ୍ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୪୫୬) ଏକେ। ଉଚ୍ଚାରେଯ୍ୟାତି ଉକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ନପହରିତୁକାମତାଯ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପହରିତୁକାମତାଯ ପହରିତେ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଉଚ୍ଚାରେତୁକାମତାଯ କେୱଲଂ ଉଗ୍ଗିରଣମତ୍ତେ କତେ ଇମିନା ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଇମିନା ପନ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ପହାରୋ ଦିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ଦୁକ୍କଟଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତାଦୀନଂ ଅସୁଚିକରଣାଦୀନି ଦିସ୍ୱା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱାପି ଉଗ୍ଗିରନ୍ତସ୍ସ ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯୋଯେୱା’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୪୭୧) ୱଦନ୍ତି।

ତଲସତ୍ତିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଅମୂଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଛଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଅମୂଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସାତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୪୬୮) ସଂସଯଂ ଜନେନ୍ତସ୍ସ। ପରୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେତୁ ୱା, ମା ୱା, ତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ। ମଞ୍ଚେତି ତକ୍କଯାମି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ''ୱିକାଲେ ମଞ୍ଚେ ତଯା ଭୁତ୍ତଂ, ମଜ୍ଜଂ ମଞ୍ଚେ ତଯା ପୀତଂ, ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ରହୋ ମଞ୍ଚେ ତଯା ନିସିନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦୀନଂ (ପାଚି। ୪୬୬) ଗହଣଂ। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେତି ସାମଣେରେ।

ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଉପସ୍ସୁତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସୁଯ୍ଯତୀତି ସୁତି, ସଦ୍ଦୋ, ସୁତିଯା ସମୀପଂ ଉପସ୍ସୁତୀତି ଆହ ''ସୁତିସମୀପ''ନ୍ତି, ସଦ୍ଦସମୀପନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯତ୍ଥ ପନ ଠିତେନ ସକ୍କା ହୋତି ସଦ୍ଦଂ ସୋତୁଂ , ତତ୍ଥ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ସଦ୍ଦସମୀପେ ତିଟ୍ଠତି ନାମାତି ଆହ ''ଯତ୍ଥ ଠତ୍ୱା''ତିଆଦି। ଅଥ ୱା ଉପେଚ୍ଚ ସୁଯ୍ଯତି ଏତ୍ଥାତି ଉପସ୍ସୁତି, ଠାନଂ, ଯଂ ଠାନଂ ଉପଗତେନ ସକ୍କା ହୋତି କଥେନ୍ତାନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୋତୁଂ, ତତ୍ଥାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତୁରିତଗମନେପୀତି ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ସଦ୍ଦସୱନତ୍ଥଂ ସୀଘଗମନେପି। ଓହୀଯମାନେପୀତି ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ୱଚନସୱନତ୍ଥଂ ଓହୀଯମାନେପି।

ୱୂପସମିସ୍ସାମୀତି ଉପସମଂ ଗମିସ୍ସାମି, କଲହଂ ନ କରିସ୍ସାମି। ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେସ୍ସାମୀତି ମମ ଅକାରକଭାୱଂ କଥେତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେସ୍ସାମି। ସିଯା କିରିଯନ୍ତି କଦାଚି ସୋତୁକାମତାଯ ଗମନୱସେନ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ ସିଯା କିରିଯଂ। ସିଯା ଅକିରିଯନ୍ତି କଦାଚି ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମନ୍ତଯମାନାନଂ ଅଜାନାପନୱସେନ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ ସିଯା ଅକିରିଯଂ।

ଉପସ୍ସୁତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। କମ୍ମପ୍ପଟିବାହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଧମ୍ମିକାନନ୍ତି ଧମ୍ମେନ ୱିନଯେନ ସତ୍ଥୁସାସନେନ କତତ୍ତା ଧମ୍ମୋ ଏତେସୁ ଅତ୍ଥୀତି ଧମ୍ମିକାନି, ତେସଂ ଧମ୍ମିକାନଂ। କମ୍ମାନନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମାନଂ। ତେନାହ ''ଧମ୍ମେନା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମେନାତି ଭୂତେନ ୱତ୍ଥୁନା। ୱିନଯେନାତି ଚୋଦନାଯ ଚେୱ ସାରଣାଯ ଚ। ସତ୍ଥୁସାସନେନାତି ଞତ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ଚେୱ ଅନୁସ୍ସୱନାସମ୍ପଦାଯ ଚ। ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବତ୍ତା କାଯେନ ଚେୱ ଚିତ୍ତେନ ଚ ଏକୀଭୂତସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ। ତଂ ତଂ ୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଅୱଣ୍ଣଭଣନାଦିଂ ତଂ ତଂ ୱତ୍ଥୁ।

ଓସାରେନ୍ତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ଏତେନାତି ଓସାରଣଂ। ନିସ୍ସାରେନ୍ତି ସଙ୍ଘମ୍ହା ଏତେନାତି ନିସ୍ସାରଣଂ। ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମନ୍ତି ମୁଣ୍ଡକରଣଂ, କେସଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କମ୍ମମେୱ ଲକ୍ଖଣଂ କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ। ଓସାରଣାଦଯୋ ୱିଯ କମ୍ମଞ୍ଞ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଞ୍ଞ ନାମଂ ନ ଲଭତି, କମ୍ମମେୱ ହୁତ୍ୱା ଲକ୍ଖୀଯତୀତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଓସାରଣଂ ନିସ୍ସାରଣ''ନ୍ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୯୫-୪୯୬) ଚେତ୍ଥ ପଦସିଲିଟ୍ଠତାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମଂ ପନ ନିସ୍ସାରଣା ହୋତି, ପଚ୍ଛା ଓସାରଣାତି ଆହ ''ତତ୍ଥ କଣ୍ଟକସାମଣେରସ୍ସା''ତିଆଦି। କଣ୍ଟକସାମଣେରସ୍ସ ନାସନା ୱିଯ ନିସ୍ସାରଣାତି ଯଥା କଣ୍ଟକସାମଣେରସ୍ସ ଦଣ୍ଡକମ୍ମନାସନା ନିସ୍ସାରଣା, ତଥା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଅୱଣ୍ଣଂ ଭଣତୋ, ଅକପ୍ପିଯଂ ''କପ୍ପିଯ''ନ୍ତି ଦୀପଯତୋ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସାପି ସାମଣେରସ୍ସ –

''ସଙ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁଚ୍ଛାମି 'ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସାମଣେରୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଅୱଣ୍ଣୱାଦୀ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ, ଯଂ ଅଞ୍ଞେ ସାମଣେରା ଲଭନ୍ତି ଦିରତ୍ତତିରତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସହସେଯ୍ଯଂ, ତସ୍ସ ଅଲାଭାଯ ନିସ୍ସାରଣା ରୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଘସ୍ସା'ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି…ପେ… ତତିଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ ପୁଚ୍ଛାମି 'ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସାମଣେରୋ…ପେ… ରୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଘସ୍ସା'ତି, ଚର ପିରେ ୱିନସ୍ସା''ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୯୫-୪୯୬) –

କତ୍ତବ୍ବନାସନା ନିସ୍ସାରଣାତି ଅତ୍ଥୋ। ତାଦିସଂଯେୱ ସମ୍ମାୱତ୍ତନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୱେସନା ଓସାରଣାତି ତାଦିସଂଯେୱ ଅପରେନ ସମଯେନ ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ବାଲତାଯ ଅଞ୍ଞାଣତାଯ ଅଲକ୍ଖିକତାଯ ଏୱଂ ଅକାସିଂ, ସ୍ୱାହଂ ସଙ୍ଘଂ ଖମାପେମୀ''ତି ଖମାପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଯାୱତତିଯଂ ଯାଚାପେତ୍ୱା –

''ସଙ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁଚ୍ଛାମି 'ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସାମଣେରୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଅୱଣ୍ଣୱାଦୀ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ, ଯଂ ଅଞ୍ଞେ ସାମଣେରା ଲଭନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଦିରତ୍ତତିରତ୍ତଂ ସହସେଯ୍ଯଂ, ତସ୍ସ ଅଲାଭାଯ ନିସ୍ସାରିତୋ, ସ୍ୱାଯଂ ଇଦାନି ସୋରତୋ ନିୱାତୱୁତ୍ତି ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ହିରୋତ୍ତପ୍ପେ

ପଟିବ୍ବିତୋ କତଦଣ୍ଡକମ୍ମୋ ଅଚ୍ଚୟଂ ଦେସେତି, ଇମସ୍ସ ସାମଣେରସ୍ସ ଯଥା ପୁରେ କାୟସମ୍ଭୋଗସାମଗ୍ଗିଦାନଂ ରୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଘସ୍ସା'ତି। ଦୁତିୟମ୍ପି…ପେ… ତତିୟମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ ପୁଚ୍ଛାମି…ପେ… ରୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଘସ୍ସା''ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୯୫-୪୯୬) –

ପଣ୍ଡେସନା ଓସାରଣାତି ଅତ୍ଥୋ।

କେସଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛନନ୍ତି ସୀମାପରିୟାପନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖଂ ତତ୍ଥ ନେତ୍ୱା ''ସଙ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମଂ ଆପୁଚ୍ଛାମୀ''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ସକିଂ ୱା ୱଚନଂ। ଇଧ ଚ ''ଇମସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମଂ ଆପୁଚ୍ଛାମା''ତିପି ''ଇମସ୍ସ ସମଣକରଣଂ ଆପୁଚ୍ଛାମା''ତିପି ''ଇମସ୍ସ ପବ୍ବାଜନଂ ଆପୁଚ୍ଛାମା''ତିପି ''ଅୟଂ ସମଣୋ ହୋତୁକାମୋ''ତିପି ''ଅୟଂ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ''ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତିୟେୱ।

ମୁଖରସ୍ସାତି ମୁଖେନ ଖରସ୍ସ। ଯଂ ଅୱନ୍ଦିୟକମ୍ମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଊରୁଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଦସ୍ସନାଦିୱତ୍ଥୂସୁ ତି –

''ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟା ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ କଦ୍ଦମୋଦକେନ ଓସିଞ୍ଚନ୍ତି 'ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଅମ୍ହେସୁ ସାରଜ୍ଜେୟ୍ୟୁ'ନ୍ତି, କାୟଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି, ଊରୁଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି, ଅଙ୍ଗଜାତଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଓଭାସେନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପୟୋଜେନ୍ତି 'ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଅମ୍ହେସୁ ସାରଜ୍ଜେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୪୧୧) –

ଇମେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ।

ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରକାଦୀନନ୍ତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରଜିଣ୍ଣଚୀୱରନଟ୍ଠଚୀୱରଗିଲାନବହୁସ୍ସୁତସଙ୍ଘଭାରନିତ୍ଥରକାଦୀନଂ। ଚୀୱରାଦୀନୀତି ଚୀୱରଭେସଜ୍ଜସେନାସନାଦୀନି। ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନୀତି ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନି ମୂଲତଚପତ୍ତଅଙ୍କୁରପୁପ୍ଫଫଲାଦୀନି। ଅପନେତବ୍ବାନିପି ୱତ୍ଥୂନୀତି ଆୱାସକରଣାଦିଅତ୍ଥଂ ହରିତବ୍ବାନିପି ଛାୟୂପଗଫଲୂପଗରୁକ୍ଖାଦୀନି। ତଥାରୂପଂ ୱା ଧମ୍ମିକଂ କତିକଂ କରୋନ୍ତେହୀତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତତ୍ଥାୟ ଦିନ୍ନତୋ ଆୱାସଜଗ୍ଗନାଦିକଂ ତାଦିସଂ ୱା ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଧମ୍ମିକଂ କତିକଂ କରୋନ୍ତେହି।

ନେୱ ସୁତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ନ ମାତିକା ଆଗଚ୍ଛତି। ନୋ ସୁତ୍ତୱିଭଙ୍ଗୋତି ୱିନୟୋପି ନ ପଗୁଣୋ। ବ୍ୟଞ୍ଜନଚ୍ଛାୟାୟ ଅତ୍ଥଂ ପଟିବାହତୀତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୩) ବ୍ୟଞ୍ଜନମତ୍ତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ପଟିସେଧେତି। ଜାତରୂପରଜତଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପଟିଗ୍ଗହଣାଦୀସୁ ୱିନୟଧରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଆପତ୍ତିୟା କାରିୟମାନେ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ଇମେ ଆପତ୍ତିୟା କାରେଥ, ନନୁ 'ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତୀ'ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୦, ୧୯୪) ଏୱଂ ସୁତ୍ତେ ପଟିୱିରତିମତ୍ତମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତୀ''ତି ୱଦତି। ଅପରୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଆଗତତ୍ତା ଓଲମ୍ବେତ୍ୱା ନିୱାସେନ୍ତାନଂ ଆପତ୍ତିୟା ଆରୋପିୟମାନାୟ ''କିଂ ଇମେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆରୋପେଥ, ନନୁ 'ପରିମଣ୍ଡଲଂ ନିୱାସେସ୍ସାମୀତି ସିକ୍ଖା କରଣୀୟା'ତି (ପାଚି। ୫୭୬) ଏୱଂ ସିକ୍ଖାକରଣମତ୍ତମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତୀ''ତି ୱଦତି। ଉବ୍ବାହିକ ୱିନିଚ୍ଛୟେତି ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତଉବ୍ବାହିକୱିନିଚ୍ଛୟେ ''ସୀଲୱା ହୋତୀ''ତିଆଦିକାୟ ହି ଦସଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ସମନ୍ନାଗତେ ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଭିକ୍ଖୂ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଉବ୍ବାହିକୱିନିଚ୍ଛୟୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ପୱାରଣପ୍ପଟୁକ୍କଡ୍ଢନାତି ପୱାରଣାୟ ଉକ୍କସ୍ସନା, ଉଦ୍ଧଂ କଡ୍ଢନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତିଣୱତ୍ଥାରକସମଥେ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକଞତ୍ତି ଚାତି ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଭଣ୍ଡନଜାତାନଂ…ପେ… ଠପେତ୍ୱା ଗିହିପଟିସଂଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୧୨-୨୧୩) ଏୱଂ ତିଣୱତ୍ଥାରକସମଥେ କତା ସବ୍ବପଠମା ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକଞତ୍ତି ଚ।

ଅଲାଭାୟ ପରିସକ୍କନାଦିକେହୀତି ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ଅଲାଭତ୍ଥାୟ ପୟୋଗକରଣାଦିକେହି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ''ଅନତ୍ଥାୟ ପରିସକ୍କନଂ, ଅନାୱାସାୟ ପରିସକ୍କନଂ, ଅକ୍କୋସନପରିଭାସନଂ, ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୂହି ଭେଦନଂ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଭଣନଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଭଣନଂ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଭଣନ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୬୫) ଅୱସେସଂ ସତ୍ତଙ୍ଗଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠହି ଚେୱ ଅଙ୍ଗେହି ଏକେକେନପି ଅଙ୍ଗେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ଅସମ୍ଭୋଗକରଣତ୍ଥନ୍ତି ତେନ ଦିନ୍ନସ୍ସ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ। ପତ୍ତନିକ୍କୁଜ୍ଜନୱସେନାତି କମ୍ମୱାଚାୟ ପତ୍ତନିକ୍କୁଜ୍ଜନୱସେନ, ନ ଅଧୋମୁଖଟ୍ଠପନୱସେନ। ପତ୍ତୁକ୍କୁଜ୍ଜନୱସେନାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତସ୍ସେୱାତି ଯୋ ପତ୍ତନିକ୍କୁଜ୍ଜନୱସେନ କତନିସ୍ସାରଣୋ, ତସ୍ସେୱ ଉପାସକସ୍ସ। ସମ୍ମାୱତ୍ତନ୍ତସ୍ସାତି ଯେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ପତ୍ତୁକ୍କୁଜ୍ଜନଂ, ତେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ସାତି ଯଥାୱୁତ୍ତା ନିସ୍ସାରଣା, ଓସାରଣା ଚ।

ସୂଚିୟାଦିଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ତଂତଦତ୍ଥିକାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି ଦେତୀତି ଅପ୍ପମତ୍ତକୱିସ୍ସଜ୍ଜକୋ। ସାଟିୟଗ୍ଗାହାପକୋତି ୱସ୍ସିକସାଟିୟଗ୍ଗାହାପକୋ। କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେ ଆରାମିକେ ପେସନତ୍ଥାୟ ଦାତବ୍ବା ସମ୍ମୁତି ଆରାମିକପେସକସମ୍ମୁତି। ଏସ ନୟୋ ସାମଣେରପେସକସମ୍ମୁତୀତି ଏତ୍ଥାପି।

ତଜ୍ଜନୀୟକମ୍ମାଦୀନଂ ସଙ୍ଗନ୍ତି ତଜ୍ଜନୀୟଂ, ନିୟସଂ, ପବ୍ବାଜନୀୟଂ, ପଟିସାରଣୀୟଂ, ତିୱିଧଞ୍ଚ ଉକ୍ଖେପନୀୟନ୍ତି ତଜ୍ଜନୀୟାଦୀନଂ ସଙ୍ଗନ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠୟାୱତତିୟକାତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱସେନ ଚତ୍ତାରୋତି ଅଟ୍ଠ ସଙ୍ଘାଦିସେସା।

ଞତ୍ତିକମ୍ମାଦିୱସେନାତି ଞତ୍ତିକମ୍ମଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୱସେନ। ''କରିୟମାନଂ ଦଳ୍ହତରଂ ହୋତି, ତସ୍ମା କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏକଚ୍ଚେ ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ପନ ସତି କମ୍ମସଙ୍କରୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେୱ। ସଚେ ପନ ଅକ୍ଖରପରିହୀନଂ ୱା ପଦପରିହୀନଂ ୱା ଦୁରୁତ୍ତପଦଂ ୱା ହୋତି, ତସ୍ସ ସୋଧନତ୍ଥଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇଦଂ ଅକୁପ୍ପକମ୍ମସ୍ସ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମଂ ହୋତି, କୁପ୍ପକମ୍ମେ କମ୍ମଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ସକଲକ୍ଖଣେନେୱାତି ଞତ୍ତିଞ୍ଚ ଚତସ୍ସୋ ଚ କମ୍ମୱାଚାୟୋ ସାୱେତ୍ୱାୱ। ନ ସେସକମ୍ମୱସେନାତି ଅପଲୋକନକମ୍ମାଦିନା ଅୱସେସକମ୍ମୱସେନ ନ କାତବ୍ବଂ।

କମ୍ମପ୍ପଟିବାହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଛନ୍ଦଂଅଦତ୍ୱାଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଆରୋଚିତଂ ୱତ୍ଥୁ ଅୱିନିଚ୍ଛିତନ୍ତି ଆରୋଚିତୱତ୍ଥୁ ଆପତ୍ତିକଭାୱେନ ନ ୱିନିଚ୍ଛିତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚୋଦକେନ ଚ ଚୁଦିତକେନ ଚ ଅତ୍ତନୋ କଥା କଥିତା, ଅନୁୱିଜ୍ଜକୋ ସମ୍ମତୋ, ଏତ୍ତାୱତା ୱତ୍ଥୁମେୱ ଆରୋଚିତଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଛନ୍ଦଂ ଅଦତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କମେୟ୍ୟାତି ''କଥଂ ଇଦଂ କମ୍ମଂ କୁପ୍ପଂ ଅସ୍ସ, ୱଗ୍ଗଂ ଅସ୍ସ, ନ କରେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୪୮୧) ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଛନ୍ଦଂ ଅଦତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାସନତୋ ଉଟ୍ଠାୟ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ତେନାହ ''ଯୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତିଆଦି। କିରିୟାକିରିୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଗମନଂ କିରିୟଂ, ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅଦାନଂ ଅକିରିୟଂ।

ଛନ୍ଦଂଅଦତ୍ୱାଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ଦୁବ୍ବଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଯଥାସନ୍ଥୁତନ୍ତି ଯଥାମିତ୍ତଂ। ତେନାହ ''ଯୋ ଯୋ''ତି ଆଦି। ତତ୍ଥ ମିତ୍ତସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତୱସେନାତି ମିତ୍ତସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତାନଂ ୱସେନ। ତତ୍ଥ ମିତ୍ତା ମିତ୍ତାୱ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗମ୍ମ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତା ନାତିଦଳ୍ହମିତ୍ତା। ସମ୍ଭତ୍ତା ସୁଟ୍ଠୁ ଭତ୍ତା ସିନେହୱନ୍ତୋ ଦଳ୍ହମିତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ପଞ୍ଚ ଗରୁଭଣ୍ଡାନୀତି ରାସିୱସେନ ପଞ୍ଚ ଗରୁଭଣ୍ଡାନି, ସରୂପୱସେନ ପନେତାନି ବହୂନି ହୋନ୍ତି। ତେନାହ ''ରାସିୱସେନ ପଞ୍ଚ ଗରୁଭଣ୍ଡାନି ୱୁତ୍ତାନୀ''ତି। ଆରାମୋ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୭) ନାମ ପୁପ୍ଫାରାମୋ ୱା ଫଲାରାମୋ ୱା। ଆରାମୱତ୍ଥୁ ନାମ ତେସଂୟେୱ ଆରାମାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଠପିତୋକାସୋ, ତେସୁ ୱା ଆରାମେସୁ ୱିନଟ୍ଠେସୁ ତେସଂ ପୋରାଣକଭୂମିଭାଗୋ । ୱିହାରୋ ନାମ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପାସାଦାଦିସେନାସନଂ। ୱିହାରୱତ୍ଥୁ ନାମ ତସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନୋକାସୋ। ମଞ୍ଚୋ ନାମ ମସାରକୋ ବୁନ୍ଦିକାବଦ୍ଧୋ, କୁଳୀରପାଦକୋ, ଆହଚ୍ଚପାଦକୋତି ଇମେସଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମଞ୍ଚାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ। ପୀଠଂ ନାମ ମସାରକାଦୀନଂୟେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ପୀଠାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ। ଭିସି ନାମ ଉଣ୍ଣଭିସିଆଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିସୀନଂ ଅଞ୍ଞତରା। ବିମ୍ବୋହନଂ ନାମ ରୁକ୍ଖତୂଲଲତାତୂଲପୋଟକିତୂଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ପୁଣ୍ଣଂ। ଲୋହକୁମ୍ଭୀ ନାମ କାଳଲୋହେନ ୱା ତମ୍ବଲୋହେନ ୱା ଯେନ କେନଚି ଲୋହେନ କତା କୁମ୍ଭୀ। ଲୋହଭାଣକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ଭାଣକନ୍ତି ଅରଞ୍ଜରୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ୱାରକୋତି ଘଟୋ। କଟାହଂ କଟାହମେୱ। ୱାସିଆଦୀସୁ, ୱଲ୍ଲିଆଦୀସୁ ଚ ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏୱଂ –

ଦ୍ୱିସଙ୍ଗହାନି ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି, ତତିୟଂ ଚତୁସଙ୍ଗହଂ;

ଚତୁତ୍ଥଂ ନୱକୋଟ୍ଠାସଂ, ପଞ୍ଚମଂ ଅଟ୍ଠଭେଦନଂ।

ଇତି ପଞ୍ଚହି ରାସୀହି, ପଞ୍ଚନିମ୍ମଲଲୋଚନୋ;

ପଞ୍ଚୱୀସୱିଧଂ ନାଥୋ, ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ପକାସୟି। (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୭);

ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ୱା ୱିଭଜିତୁଂ ୱା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜୱସେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ୱା ୱିଭଜିତୁଂ ୱା ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ପରିୱତ୍ତନୱସେନ ପନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ, ୱିଭଜନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅନାପତ୍ତି। ତେନାହ ''ଥାୱରେନା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଥାୱରେନ ଥାୱରନ୍ତି ଆରାମଆରାମୱତ୍ଥୁୱିହାରୱିହାରୱତ୍ଥୁନା ଆରାମଂ ଆରାମୱତ୍ଥୁଂ ୱିହାରଂ

ୱିହାରୱତ୍ଥୁଂ। ଇତରେନାତି ଅଥାୱରେନ, ପଚ୍ଛିମରାସିୱଯେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକପ୍ପିଯେନାତି ସୁୱଣ୍ଣମଯମଞ୍ଚାଦିନା ଚେୱ ଅକପ୍ପିଯଭିସିବିମ୍ବୋହନେହି ଚ। ମହଗ୍ଘକପ୍ପିଯେନାତି ଦନ୍ତମଯମଞ୍ଚାଦିନା ଚେୱ ପାୱାରାଦିନା ଚ। ଇତରନ୍ତି ଅଥାୱରଂ। କପ୍ପିଯପରିୱତ୍ତନେନ ପରିୱତ୍ତେତୁନ୍ତି ଯଥା ଅକପ୍ପିଯଂ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ପରିୱତ୍ତେତୁଂ।

ତତ୍ରାଯଂ ପରିୱତ୍ତନନଯୋ (ଚୂଢଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୮) – ସଙ୍ଘସ୍ସ ନାଢଇକେରାରାମୋ ଦୂରେ ହୋତି, କପ୍ପିଯକାରକାୱ ବହୁତରଂ ଖାଦନ୍ତି, ଯମ୍ପି ନ ଖାଦନ୍ତି, ତତୋ ସକଟୱେତନଂ ଦତ୍ୱା ଅପ୍ପମେୱ ଆହରନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ ତସ୍ସାରାମସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଗାମୱାସୀନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱିହାରସ୍ସ ସମୀପେ ଆରାମୋ ହୋତି, ତେ ସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସକେନ ଆରାମେନ ତଂ ଆରାମଂ ଯାଚନ୍ତି, ସଙ୍ଘେନ ‘‘ରୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ସଚେପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ରୁକ୍ଖସହସ୍ସଂ ହୋତି, ମନୁସ୍ସାନଂ ପଞ୍ଚସତାନି, ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଆରାମୋ ଖୁଦ୍ଦକୋ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି ଅଯଂ ଖୁଦ୍ଦକୋ, ଅଥ ଖୋ ଇତରତୋ ବହୁତରଂ ଆଯଂ ଦେତି। ସଚେପି ସମକମେୱ ଦେତି , ଏୱମ୍ପି ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କାତି ଗହେତବ୍ବମେୱ। ସଚେ ପନ ମନୁସ୍ସାନଂ ବହୁତରା ରୁକ୍ଖା ହୋନ୍ତି, ‘‘ନନୁ ତୁମ୍ହାକଂ ବହୁତରା ରୁକ୍ଖା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ‘‘ଅତିରେକଂ ଅମ୍ହାକଂ ପୁଞ୍ଞଂ ହୋତୁ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ଜାନାପେତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ରୁକ୍ଖା ଫଲଧାରିନୋ, ମନୁସ୍ସାନଂ ରୁକ୍ଖା ନ ତାୱ ଫଲଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପି ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ନ ଚିରେନ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତୀତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବମେୱ। ମନୁସ୍ସାନଂ ରୁକ୍ଖା ଫଲଧାରିନୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ରୁକ୍ଖା ନ ତାୱ ଫଲଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ‘‘ନନୁ ତୁମ୍ହାକଂ ରୁକ୍ଖା ଫଲଧାରିନୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ ‘‘ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦେନ୍ତି, ଜାନାପେତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ଆରାମେନ ଆରାମୋ ପରିୱତ୍ତେତବ୍ବୋ, ଏତେନେୱ ନଯେନ ଆରାମୱତ୍ଥୁପି ୱିହାରୋପି ୱିହାରୱତ୍ଥୁପି ଆରାମେନ ପରିୱତ୍ତେତବ୍ବଂ। ଆରାମୱତ୍ଥୁନା ଚ ମହନ୍ତେନ ୱା ଖୁଦ୍ଦକେନ ୱା ଆରାମଂ ଆରାମୱତ୍ଥୁଂ ୱିହାରଂ ୱିହାରୱତ୍ଥୁନ୍ତି।

କଥଂ ୱିହାରେନ (ଚୂଢଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୮) ୱିହାରୋ ପରିୱତ୍ତେତବ୍ବୋ? ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗାମେ ଗେହଂ ହୋତି, ମନୁସ୍ସାନଂ ୱିହାରମଜ୍ଝେ ପାସାଦୋ, ଉଭୋପି ଅଗ୍ଘେନ ସମକା। ସଚେ ମନୁସ୍ସା ତେନ ପାସାଦେନ ତଂ ଗେହଂ ଯାଚନ୍ତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚେ ମହଗ୍ଘତରଂ ଗେହଂ ହୋତି, ‘‘ମହଗ୍ଘତରଂ ଅମ୍ହାକଂ ଗେହ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ମହଗ୍ଘତରଂ ପବ୍ବଜିତାନଂ ଅସାରୁପ୍ପଂ, ନ ସକ୍କା ତତ୍ଥ ପବ୍ବଜିତେହି ୱସିତୁଂ, ଇଦଂ ପନ ସାରୁପ୍ପଂ, ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ଏୱମ୍ପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ପନ ମନୁସ୍ସାନଂ ମହଗ୍ଘଂ ହୋତି ‘‘ନନୁ ତୁମ୍ହାକଂ ଗେହଂ ମହଗ୍ଘ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ‘‘ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ୱିହାରେନ ୱିହାରୋ ପରିୱତ୍ତେତବ୍ବୋ। ଏତେନେୱ ନଯେନ ୱିହାରୱତ୍ଥୁପି ଆରାମୋପି ଆରାମୱତ୍ଥୁପି ୱିହାରେନ ପରିୱତ୍ତେତବ୍ବଂ। ୱିହାରୱତ୍ଥୁନା ଚ ମହଗ୍ଘେନ ୱା ଅପ୍ପଗ୍ଘେନ ୱା ୱିହାରଂ ୱିହାରୱତ୍ଥୁଂ ଆରାମଂ ଆରାମୱତ୍ଥୁଂ। ଏୱଂ ତାୱ ଥାୱରେନ ଥାୱରପରିୱତ୍ତନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇତରେନ ଇତରପରିୱତ୍ତନେ ପନ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ମହନ୍ତଂ ୱା ହୋତୁ, ଖୁଦ୍ଦକଂ ୱା (ଚୂଢଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧; ୱି। ସଙ୍ଗ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୮), ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପାଦକଂ ଗାମଦାରକେହି ପଂସ୍ୱାଗାରକେସୁ କୀଢଅନ୍ତେହି କତମ୍ପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ହୋତି। ସଚେପି ରାଜା ୱା ରାଜମହାମତ୍ତାଦଯୋ ୱା ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ମଞ୍ଚସତଂ ୱା ମଞ୍ଚସହସ୍ସଂ ୱା ଦେନ୍ତି, ସବ୍ବେ କପ୍ପିଯମଞ୍ଚା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବା, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢପଟିପାଟିଯା ‘‘ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି ଦାତବ୍ବା, ନ ପୁଗ୍ଗଲିକପରିଭୋଗେନ ଦାତବ୍ବା। ଅତିରେକମଞ୍ଚେ ଭଣ୍ଡାଗାରାଦୀସୁ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ବହିସୀମାଯ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା’’ତି ଦିନ୍ନମଞ୍ଚୋ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଦାତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଚେ ବହୂ ମଞ୍ଚା ହୋନ୍ତି, ମଞ୍ଚେନ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି। ଯସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନେ କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ‘‘ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି ଦାତବ୍ବୋ, ନ ପୁଗ୍ଗଲିକଭୋଗେନ। ମହଗ୍ଘେନ ସତଗ୍ଘନକେନ ୱା ସହସ୍ସଗ୍ଘନକେନ ୱା ମଞ୍ଚେନ ଅଞ୍ଞଂ ମଞ୍ଚସତଂ ଲଭତି, ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ନ କେୱଲଂ ମଞ୍ଚେନ ମଞ୍ଚୋଯେୱ, ଆରାମଆରାମୱତ୍ଥୁୱିହାରୱିହାରୱତ୍ଥୁପୀଠଭିସିବିମ୍ବୋହନାନିପି ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏସେୱ ନଯୋ ପୀଠଭିସିବିମ୍ବୋହନେସୁପି। ୱରସେନାସନାଦୀନଂ ସଂରକ୍ଖଣତ୍ଥନ୍ତି ସଚେ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଂ ହୋତି, ଭିକ୍ଖୂ ପିଣ୍ଡପାତେନ ନ ଯାପେନ୍ତି, ଏତ୍ଥ ରାଜରୋଗଚୋରଭଯାନି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ୱିହାରା ପଲୁଜ୍ଜନ୍ତି, ତାଲନାଢଇକେରାଦିକେ ୱିନାସେନ୍ତି, ସେନାସନପଚ୍ଚଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଯାପେତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି, ଏୱରୂପେ କାଲେ ୱରସେନାସନାଦୀନଂ ସଂରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ। ଲାମକାନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁନ୍ତି ଲାମକଂ ଲାମକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ, ଲାମକକୋଟିଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତତୋ ଲଦ୍ଧଯାଗୁଭତ୍ତଚୀୱରାଦୀନି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କାଢଅଲୋହତମ୍ବଲୋହକଂସଲୋହୱଟ୍ଟଲୋହାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ କଂସଲୋହଂ, ୱଟ୍ଟଲୋହଞ୍ଚ କିତ୍ତିମଲୋହଂ। ତୀଣି ହି କିତ୍ତିମଲୋହାନି କଂସଲୋହଂ, ୱଟ୍ଟଲୋହଂ, ଆରକୂଟନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତିପୁତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ କଂସଲୋହଂ, ସୀତତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ୱଟ୍ଟଲୋହଂ, ରସକତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ଆରକୂଟଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କଂସଲୋହଂ, ୱଟ୍ଟଲୋହଞ୍ଚ କିତ୍ତିମଲୋହ’’ନ୍ତି। ତତୋ ଅତିରେକନ୍ତି ତତୋ ଅତିରେକଗ୍ଘଣ୍ହନକୋ।

ସରକୋତି ମଜ୍ଝେ ମକୁଢଅଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମୁଖୱଟ୍ଟିୱିତ୍ଥତଂ କତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିତୋ ନାମେତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ ଏକଂ ଭାଜନଂ। ‘‘ସରାୱ’’ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ

କଞ୍ଚନକାଦୀନଂ ଗିହିଉପକରଣାନଂ ଗହଣଂ। ତାନି ହି ଖୁଦ୍ଦକାନିପି ଗରୁଭଣ୍ଡାନେୱ ଗିହିଉପକରଣତ୍ତାତି। ପି-ସଦ୍ଦେନ ପଗେୱ ମହନ୍ତାନୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇମାନି ପନ ଭାଜନୀଯାନି ଭିକ୍ଖୂପକରଣତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଥା ଚ ଏତାନି, ଏୱଂ କୁଣ୍ଡିକାପି ଭାଜନୀଯା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଯଥା ଚ ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡେ, ଏୱଂ ଲୋହଭଣ୍ଡେପି କୁଣ୍ଡିକା ଭାଜନୀଯକୋଟ୍ଠାସମେୱ ଭଜତୀ''ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁବ୍ବଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା)। ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନାତି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ୱୁଡ୍ଢତରାନଂ ଦତ୍ୱା ପରିଭୋଗେନ। ଗିହିୱିକଟାତି ଗିହୀହି ୱିକତା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଅତ୍ତନୋ ୱା ସନ୍ତକକରଣେନ ୱିରୂପଂ କତା। ପୁଗ୍ଗଲିକପରିଭୋଗେନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ୱିଯ ଗହେତ୍ୱା ପରିହରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପିପ୍ଫଲିକୋତି କତ୍ତରି। ଆରକଣ୍ଟକଂ ସୂଚିୱେଧକଂ। ତାଳଅଂ ଯନ୍ତଂ। କତ୍ତରଯଟ୍ଠିୱେଧକୋ କତ୍ତରଯଟ୍ଠିୱଲଯଂ। ଯଥା ତଥା ଘନକତଂ ଲୋହନ୍ତି ଲୋହୱଟ୍ଟି ଲୋହଗୁଳଓ ଲୋହପିଣ୍ଡି ଲୋହଚକ୍କଲିକନ୍ତି ଏୱଂ ଘନକତଂ ଲୋହଂ। ଖୀରପାସାଣମଯାନୀତି ମୁଦୁକଖୀରୱଣ୍ଣପାସାଣମଯାନି।

ଗିହିୱିକଟାନିପି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି ଅନାମାସତ୍ତା। ପି-ସଦ୍ଦେନ ପଗେୱ ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନ ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକପରିଭୋଗେନ ୱାତି ଦସ୍ସେତି। ସେନାସନପରିଭୋଗୋ ପନ ସବ୍ବକପ୍ପିଯୋ। ତସ୍ମା ଜାତରୂପାଦିମଯା ସବ୍ବେପି ସେନାସନପରିକ୍ଖାରା ଆମାସା। ତେନାହ ''ସେନାସନପରିଭୋଗେ ପନା''ତିଆଦି।

ସେସାତି ତତୋ ମହତ୍ତରୀ ୱାସି। ଯା ପନାତି ଯା କୁଦାରୀ ପନ। କୁଦାଲୋ ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତୋପି ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱ। ନିଖାଦନଂ ଚତୁରସ୍ସମୁଖଂ ୱା ହୋତୁ, ଦୋଣିମୁଖଂ ୱା ୱଙ୍କଂ ୱା ଉଜୁକଂ ୱା, ଅନ୍ତମସୋ ସମ୍ମୁଞ୍ଜନିଦଣ୍ଡକୱେଧନମ୍ପି ଦଣ୍ଡବନ୍ଧଂ ଚେ, ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱ। ତେନାହ ''କୁଦାଲୋ ଦଣ୍ଡବନ୍ଧନିଖାଦନଂ ୱା ଅଗରୁଭଣ୍ଡଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି। ସିପାଟିକା ନାମ ଖୁରକୋସୋ। ସିଖରଂ ପନ ଦଣ୍ଡବନ୍ଧନିଖାଦନଂ ଅନୁଲୋମେତୀତି ଆହ ''ସିଖରମ୍ପି ନିଖାଦନେନେୱ ସଙ୍ଗହିତ''ନ୍ତି। ସଚେ ତମ୍ପି ପନ ଅଦଣ୍ଡକଂ ଫଲମତ୍ତଂ, ଭାଜନୀଯଂ। ଉପକ୍ଖରେତି ୱାସିଆଦିଭଣ୍ଡାନି।

ପତ୍ତବନ୍ଧକୋ ନାମ ପତ୍ତସ୍ସ ଗଣ୍ଠିକାଦିକାରକୋ। ''ପଟିମାସୁୱଣ୍ଣାଦିପତ୍ତକାରକୋ''ତିପି ୱଦନ୍ତି। ତିପୁଚ୍ଛେଦନକସତ୍ଥଂ, ସୁୱଣ୍ଣଚ୍ଛେଦନକସତ୍ଥଂ, କତପରିକମ୍ମଚମ୍ମଚ୍ଛିନ୍ଦନକଖୁଦ୍ଦକସତ୍ଥନ୍ତି ଇମାନି ଚେତ୍ଥ ତୀଣି ପିପ୍ଫଲିକଂ ଅନୁଲୋମେନ୍ତୀତି ଆହ ''ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ''ତିଆଦି। ଇତରାନୀତି ମହାକତ୍ତରିଆଦୀନି।

ଅଡ୍ଢବାହୁପ୍ପମାଣାତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୩୨୧) କପ୍ପରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଂସକୂଟପ୍ପମାଣା, ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥଜାତକାତି ସଙ୍ଘିକଭୂମିଯଂ ଜାତା। ଆରକ୍ଖସଂୱିଧାନେନ ରକ୍ଖିତତ୍ତା ରକ୍ଖିତା ଚ ସା ମଞ୍ଜୂସାଦୀସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିଯ ଯଥା ତଂ ନ ନସ୍ସତି, ଏୱଂ ଗୋପନତୋ ଗୋପିତା ଚାତି ରକ୍ଖିତଗୋପିତା। ତତ୍ଥଜାତକାପି ପନ ଅରକ୍ଖିତା ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱ ନ ହୋତି। ''ସଙ୍ଘକମ୍ମେ ଚ ଚେତିଯକମ୍ମେ ଚ କତେ''ତି ଇମିନା ସଙ୍ଘସନ୍ତକେନ ଚେତିଯସନ୍ତକଂ ରକ୍ଖିତୁଂ, ପରିୱତ୍ତିତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ସୁତ୍ତଂ ପନାତି ୱଟ୍ଟିତଞ୍ଚେୱ ଅୱଟ୍ଟିତଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ।

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲସୂଚିଦଣ୍ଡମତ୍ତୋତି ଅନ୍ତମସୋ ଦୀଘସୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତୋ, ପରିଣାହତୋ ସୀହଳଅପଣ୍ଣସୂଚିଦଣ୍ଡମତ୍ତୋ। ଏତ୍ତାତି ୱେଳୁଭଣ୍ଡେ। ଦତ୍ୱା ଗେହଂ ଯେସଂ ତେତି ଦତ୍ୱାଗେହା। ନ ୱାରେତବ୍ବାତି ''ମା ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା''ତି ନ ନିସେଧେତବ୍ବା। ଦେସନ୍ତରଗତେନ ସମ୍ପତ୍ତୱିହାରେ ସଙ୍ଘିକାୱାସେ ଠପେତବ୍ବା।

ଅୱସେସଞ୍ଚ ଛଦନତିଣନ୍ତି ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜେହି ଅୱସେସଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଛଦନତିଣଂ। ଯତ୍ଥ ପନ ତିଣଂ ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ପଣ୍ଣେହି ଛାଦେନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧)। ତସ୍ମା ପଣ୍ଣମ୍ପି ତିଣେନେୱ ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଆହ ''ଛଦନତିଣସଙ୍ଖେପଗତେସୂ''ତିଆଦି। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣୋପୀତି ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣୋ। ଲିଖିତପୋତ୍ଥକୋ ପନ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ନ ହୋତି।

ୱେଳୁଉମ୍ହି ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣୋତି ''ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲସୂଚିଦଣ୍ଡକମତ୍ତୋପୀ''ତି ୱେଳୁଭଣ୍ଡେ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣୋ। ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ ୱାତି ଦାରୁଦୁଲ୍ଲଭଟ୍ଠାନେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ ୱା। କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ୱୁତ୍ତକ୍କମେନ ଦାରୁଭଣ୍ଡୱିନିଚ୍ଛଯଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତକ୍କମେନ ୱତ୍ତୁଂ ''ଅପିଚା''ତିଆଦିମାହ। ଆସନ୍ଦିକାଦୀନୀତି ଏତ୍ଥ ଆସନ୍ଦିକୋତି ଚତୁରସ୍ସପୀଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ''ଉଚ୍ଚକମ୍ପି ଆସନ୍ଦିକ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଏକତୋଭାଗେନ ଦୀଘପୀଠମେୱ ହି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପାଦକଂ ୱଟ୍ଟତି। ଚତୁରସ୍ସାସନ୍ଦିକୋ ପନ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତୋପି ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ''ସତ୍ତଙ୍ଗୋ, ଭଦ୍ଦପୀଠକଂ, ଏଳଅକପାଦକପୀଠଂ, ଆମଲକୱଟ୍ଟକପୀଠଂ, ଫଲକଂ, କୋଚ୍ଛଂ, ପଲାଲପୀଠକ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୧) ଇମେ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନାହ ''ଅନ୍ତମସୋ''ତିଆଦି। ପଣ୍ଣେହି ୱାତି କଦଲିପଣ୍ଣାଦୀହି ୱା। ୱଗ୍ଗଚମ୍ମୋନଦ୍ଧମ୍ପି ୱାଳଅରୂପପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ରତନପରିସିବ୍ବିତଂ କୋଚ୍ଛକଂ ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱ।

ଘଟ୍ଟନଫଲକଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା ରଜିତଚୀୱରଂ ହତ୍ଥେନ ଘଟ୍ଟେନ୍ତି। ଘଟ୍ଟନମୁଗ୍ଗରୋ ନାମ ଅନୁୱାତାଦିଘଟ୍ଟନକୋତି ୱଦନ୍ତି। ଦଣ୍ଡମୁଗ୍ଗରୋ ନାମ

ଯେନ ରଜିତଚୀୱରଂ ପୋଥେନ୍ତି। ଅମ୍ବଣନ୍ତି ଫଲକେହି ପୋକ୍ଖରଣୀ ୱିଯ କତଂ ପାନୀଯଭାଜନଂ। ରଜନଦୋଣୀତି ପକ୍କରଜନଂ ଆକିରିତ୍ୱା ଠପନଭାଜନଂ।

ଅକପ୍ପିଯଚମ୍ମନ୍ତି ସୀହାଦୀନଂ ଚମ୍ମଂ। ''ଭୂମତ୍ଥରଣଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଇଦଂ ଅକପ୍ପିଯଚମ୍ମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ''ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଗତିକ''ନ୍ତି ଇମିନା ମଞ୍ଚପୀଠେପି ଅତ୍ଥରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ପାୱାରାଦିପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମ୍ପି ଗରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ଏକେ। ନୋତି ଅପରେ। ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। କପ୍ପିଯଚମ୍ମାନୀତି ମିଗାଦୀନଂ ଚମ୍ମାନି।

ସବ୍ବଂ ଚକ୍କଯୁତ୍ତଯାନନ୍ତି ରଥସକଟାଦିକଂ ସବ୍ବଚକ୍କଯୁତ୍ତଯାନଂ। ୱିସଙ୍ଖରିତଚକ୍କଂ ପନ ଯାନଂ ଭାଜନୀଯଂ। ଅନୁଞ୍ଞାତୱାସି ନାମ ଯା ସିପାଟିକାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିହରିତୁଂ ସକ୍କାତି ୱୁତ୍ତା। ମୁଟ୍ଠିପଣ୍ଣନ୍ତି ତାଲପଣ୍ଣଂ। ତଞ୍ହି ମୁଟ୍ଠିନା ଗହେତ୍ୱା ପରିହରନ୍ତୀତି ''ମୁଟ୍ଠିପଣ୍ଣ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ମୁଟ୍ଠିପଣ୍ଣନ୍ତି ଛତ୍ତଚ୍ଛଦନପଣ୍ଣମେୱାତି କେଚି। ଅରଣିସହିତନ୍ତି ଅରଣିଯୁଗଳଂ, ଉତ୍ତରାରଣୀ, ଅଧରାରଣୀତି ଅରଣିଦ୍ୱଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଫାତିକମ୍ମଂକତ୍ୱାତି ଅନ୍ତମସୋ ତଂଅଗ୍ଘନକୱାଲିକାଯପି ଥାୱରଂ ୱଡ୍ଢିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା। ଫାତିକମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ତତ୍ଥେୱ ୱଲଞ୍ଜେତବ୍ବୋ। ଗମନକାଲେ ସଙ୍ଘିକେ ଆୱାସେ ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଅସତିଯା ଗହେତ୍ୱା ଗତେନ ପହିଣିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋ। ଦେସନ୍ତରଗତେନ ସମ୍ପତ୍ତୱିହାରେ ସଙ୍ଘିକାୱାସେ ଠପେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥାତି ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡେ। କୁଣ୍ଡିକାତି ଅଯୋକୁଣ୍ଡିକା ଚେୱ ତମ୍ବଲୋହକୁଣ୍ଡିକା ଚ। ଭାଜନୀଯକୋଟ୍ଠାସମେୱ ଭଜତୀତି ଭାଜନୀଯପକ୍ଖମେୱ ସେୱତି, ନ ତୁ ଗରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କଞ୍ଚନକୋ ପନ ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇତରନ୍ତି ଗରୁଭଣ୍ଡଂ।

ଦୁବ୍ବଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ପରିଣାମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦ୍ୱାଦସମେ ନ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି।

ପରିଣାମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସହଧମ୍ମିକୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ରତନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନ୍ତେପୁରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅନିକ୍ଖନ୍ତରାଜକେ ଅନିଗ୍ଗତରତନକେତି ଏତ୍ଥ ''ସଯନିଘରେ''ତି ପାଠସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଆହ ''ଅନିକ୍ଖନ୍ତୋ ରାଜା ଇତୋ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଇତୋତି ସଯନିଘରତୋ। ସଯନିଘରେତି ସଯନୀଯଘରେ। ଯତ୍ଥ ରଞ୍ଞୋ ସଯନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୋତି, ଅନ୍ତମସୋ ସାଣିପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତମ୍ପି, ତସ୍ମିନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ରତିଜନନଟ୍ଠେନ ରତନଂ, ହତ୍ଥିଆଦି। ଇଧ ପନ ଇତ୍ଥିରତନଂ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ''ରତନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହେସୀ''ତି।

ଉଭୋସୂତି ରାଜମହେସୀସୁ। କିରିଯାକିରିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇନ୍ଦଖୀଲାତିକ୍କମୋ କିରିଯଂ, ଅପ୍ପଟିସଂୱିଦିତଂ ଅକିରିଯନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅନ୍ତେପୁରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ରତନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମୁତ୍ତାଦିଦସୱିଧନ୍ତି ''ମୁତ୍ତା ମଣି ୱେଳୁରିଯୋ ସଙ୍ଖୋ ସିଲା ପୱାଳଂ ରଜତଂ ଜାତରୂପଂ ଲୋହିତଙ୍କୋ ମସାରଗଲ୍ଲ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୫୦୬) ଦସୱିଧଂ ରତନଂ। ଅଜ୍ଝାୱସଥେତି ଗେହେ। ତେନାହ ''ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସା''ତିଆଦି, ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଆୱସଥସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆୱସଥୋତି ଚେତ୍ଥ ଅନ୍ତୋଗାମେ ନିୱିଟ୍ଠଗେହଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଆରାମେ ନିୱିଟ୍ଠଗେହଂ ପନ ଅଜ୍ଝାରାମଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତଂ। ''ଆୱସଥୋତି ଚେତ୍ଥ ଅନ୍ତୋଆରାମେ ୱା ହୋତୁ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱା, ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୫୦୬) କେଚି। ସଙ୍କେସମ୍ପି ଅତ୍ଥାଯ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଅତ୍ତନୋ ୱା ତେସଂ

ସଙ୍ଘାଦୀନଂ ୱା ଅହାଯ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେନ୍ତସ୍ସ ୱା ଦୁକ୍କଟମେୱ। ସଚେ ପନ ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତକଂ ଅୱସ୍ସଂ ପଟିସାମେତବ୍ବଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ହୋତି, ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଗହେତ୍ୱା ପଟିସାମେତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ''ତାଦିସଂ ପନା''ତିଆଦି। ତାଦିସନ୍ତି ଯଂ ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତକଂ ଅୱସ୍ସଂ ପଟିସାମେତବ୍ବଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ, ତାଦିସଂ। ଛନ୍ଦେନପି ଭଯେନପୀତି ୱଡ୍ଢକିଆଦୀସୁ ଛନ୍ଦେନପି, ରାଜୱଲ୍ଲଭେସୁ ଭଯେନପି।

ତାଦିସେ ଠାନେତି ମହାୱିହାରସଦିସସ୍ସ ମହାରାମସ୍ସ ପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ପରିୱେଣେ। ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱାତି ''ଏତ୍ତକା କହାପଣା''ତିଆଦିନା ରୂପେନ ୱା ଲଞ୍ଛନାଦିନିମିତ୍ତେନ ୱା ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱା, ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପତିରୂପାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ହତ୍ଥେତି ଲଜ୍ଜୀନଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ହତ୍ଥେ। ଲୋଲଜାତିକାନଞ୍ହି ହତ୍ଥେ ଠପେତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ନେୱ ପକ୍କମତୀତି ନେୱ ତମ୍ହା ଆୱାସା ପକ୍କମତି। ''ଥାୱରଂ ସେନାସନଂ ୱା''ତିଆଦିନା ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରାଦିମୂଲଂ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୦୬) ଦସ୍ସେତି। ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାତି ଯଂ ଥାୱରସେନାସନାଦି କତଂ, ତଂ ଉପାସକ ତୱ ସନ୍ତକେନ ଇଦଂ ନାମ କତନ୍ତି ଏୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା। ସମାଦପେତ୍ୱାତି ଅଞ୍ଞଂ ସମାଦପେତ୍ୱା, ''ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅରିଯା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଏସା ଅରିଯାନ ଯାଚନା''ତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଯାଚିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନୁଞ୍ଞାତଟ୍ଠାନେତି ଅଜ୍ଝାରାମଅଜ୍ଝାୱସଥେ। ଆମାସନ୍ତି ଆମସିତବ୍ବଞ୍ଚେୱ ପଟିସାମେତବ୍ବଞ୍ଚ ୱତ୍ଥାଦି।

ରତନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଚାରିତ୍ତେତି ଚାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦେ। ଉପଚାରନ୍ତି ଦୁତିଯଲେଡ୍ଡୁପାତଂ। ଅଞ୍ଞଂ ଗାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ପୁନ ଆପୁଚ୍ଛନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଉସ୍ସାହଂ ଅପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଗାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଗାମସତମ୍ପି ହୋତୁ, ପୁନ ଆପୁଚ୍ଛନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ସଚେ ପନା''ତିଆଦି। ଉସ୍ସାହନ୍ତି ଗାମପ୍ପୱିସନୁସ୍ସାହଂ। ଅନ୍ତରାରାମାଦୀସୁ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୧୫) ନ କେୱଲଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସେୱ, କାଯବନ୍ଧନଂ ଅବନ୍ଧିତ୍ୱା ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅପାରୁପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ଅନାପତ୍ତି। ଆପଦାସୂତି ସୀହୋ ୱା ବ୍ଯଗ୍ଘୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ମେଘୋ ୱା ଉଟ୍ଠେତି, ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚି ଉପଦ୍ଦୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି , ଅନାପତ୍ତି। ଏୱରୂପାସୁ ଆପଦାସୁ ବହିଗାମତୋ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ସୂଚିଘରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୫୧୭) ପଠମଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦେସେତବ୍ବତ୍ତା ତଂ ଭେଦନକଂ ଅସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି।

ଅରଣିକେତି ଅରଣିଧନୁକେ। ୱିଧେତି ୱେଧକେ। ୱାସିଜଟେତି ୱାସିଦଣ୍ଡକେ ଚ।

ସୂଚିଘରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ମଞ୍ଚପୀଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଟ୍ଟଙ୍ଗୁଲପାଦକନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ। ''ଛେଦନକଂ ଭେଦନକସଦିସମେୱା''ତି ଇମିନା ''ଛେଦନମେୱ ଛେଦନକଂ, ତଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଛେଦନକ''ନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସତି।

ଯଥା ପମାଣମେୱ ଉପରି ଦିସ୍ସତି, ଏୱଂ ନିଖଣିତ୍ୱା ୱାତି ସଚେ ପନ ନ ଛିନ୍ଦିତୁକାମୋ ହୋତି, ଯଥା ପମାଣମେୱ ଉପରି ଦିସ୍ସତି, ଏୱଂ ଭୂମିଯଂ ନିଖଣିତ୍ୱା ୱା। ଅଟ୍ଟଂ ୱା ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତୁଲାସଙ୍ଘାଟେ ଠପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଟଂ କତ୍ୱା।

ମଞ୍ଚପୀଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ତୂଲୋନଦ୍ଧସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଚିମିଲିକଂପତ୍ଥରିତ୍ୱା ତୂଲଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ମଞ୍ଚପୀଠାନଂ ଉପରି ଚିମିଲିକଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଉପରି ତୂଲଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପରି ଚିମିଲିକାଯାତି ଉପରିମଭାଗେ ଚିମିଲିକାଯ।

ସୀସପ୍ପମାଣନ୍ତି (ଚୂଳଅଓ। ଅଟ୍ଠ। ୨୯୭; ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳଅଓଗ୍ଗ ୩।୨୯୭) ଯତ୍ଥ ଗଲଓାଟକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବସୀସଂ ଉପଦହନ୍ତି, ତଂ ସୀସପ୍ପମାଣଂ। ତଞ୍ଚ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦତୋ ତିରିଯଂ ମୁଟ୍ଠିରତନଂ ହୋତି, ଦୀଘତୋ ଦ୍ୱିରତନନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯସ୍ସ ଓିତ୍ଥାରତୋ ତୀସୁ କୋଣେସୁ''ତିଆଦିମାହ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରଂ ଓିଦତ୍ଥି ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ ହୋତୀତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୋଣାନଂ ଅନ୍ତରଂ ମିନିଯମାନଂ ଓିଦତ୍ଥି ଚେଓ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଞ୍ଚ ହୋତି। ମଜ୍ଝେ ମୁଟ୍ଠିରତନନ୍ତି ବିବ୍ବୋହନସ୍ସ ମଜ୍ଝଂ ତିରିଯତୋ ମୁଟ୍ଠିରତନପ୍ପମାଣଂ ହୋତି। ଅଯଞ୍ହି ସୀସପ୍ପମାଣସ୍ସ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ। ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନ ଓଟ୍ଟତି, ହେଟ୍ଠା ଓଟ୍ଟତି। ଅଗିଲାନସ୍ସ ସୀସୂପଧାନଞ୍ଚ ପାଦୂପଧାନଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱଯମେଓ ଓଟ୍ଟତି। ଗିଲାନସ୍ସ ବିବ୍ବୋହନାନି ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପରି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଦତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁମ୍ପି ଓଟ୍ଟତି।

ତୂଲୋନଦ୍ଧସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

ସତ୍ତମଂ ଉତ୍ତାନମେଓ।

ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। କଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

ଅଧୋନାଭିଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲନ୍ତି ନାଭିଯା ହେଟ୍ଠା ଜାଣୁମଣ୍ଡଲାନଂ ଉପରି। କଣ୍ଡୁପୀଳଅକଅସ୍ସାଓଥୁଲ୍ଲକଚ୍ଛାବାଧାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ କଣ୍ଡୂତି କଚ୍ଛୁ। ପୀଳଅକାତି ଲୋହିତତୁଣ୍ଡିକା ସୁଖୁମପୀଳଅକା। ଅସ୍ସାଓୋତି ଅରିସଭଗନ୍ଦଲମଧୁମେହାନଂ ଓସେନ ଅସୁଚିପଗ୍ଘରଣଂ। ଥୁଲ୍ଲକଚ୍ଛାବାଧୋତି ମହାପୀଳଅକାବାଧୋ ଓୁଚ୍ଚତି।

କଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯-୧୦। ଓସ୍ସିକସାଟିକନନ୍ଦସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

ନଓମଂ ଦସମଞ୍ଚ ଉତ୍ତାନମେଓ।

ଓସ୍ସିକସାଟିକନନ୍ଦସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ରତନଓଗ୍ଗୋ ନଓମୋ।

ଇତି କଙ୍ଖାଓିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖଓଣ୍ଣନାଯ

ଓିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ପାଚିତ୍ତିଯଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାଟିଦେସନୀଯକଣ୍ଡଂ

୧। ପଠମପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅନ୍ତରଘରଂପୱିଟ୍ଠାଯାତି ରଥିକଂ ବ୍ୟୂହଂ ସିଙ୍ଘାଟକଂ ଘରଂ ପୱିଟ୍ଠାଯ। ଅସପ୍ପାଯନ୍ତି ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖାନଂ ଅହିତଂ ଅନନୁକୂଲଂ। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅନ୍ତରଘରେ ଠତ୍ୱା ଦଦମାନାଯ ୱସେନେତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଠିତଟ୍ଠାନଂ ପନ ଅପ୍ପମାଣଂ। ତେନାହ ''ଅନ୍ତରଘରଂ ପୱିଟ୍ଠାଯାତି ୱଚନତୋ''ତିଆଦି। ଅନ୍ତରାରାମାଦୀସୂତି ଅନ୍ତରାରାମଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯତିତ୍ଥିଯସେଯ୍ୟାପଟିକ୍କମନେସୁ। ରଥିଯାବ୍ୟୂହସିଙ୍ଘାଟକଘରାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ରଥିଯାତି ରଚ୍ଛା। ବ୍ୟୂହନ୍ତି ଅନିବ୍ବିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠିତା ଗତପଚ୍ଚାଗତରଚ୍ଛା। ସିଙ୍ଘାଟକନ୍ତି ଚତୁକ୍କୋଣଂ ୱା ତିକୋଣଂ ୱା ମଗ୍ଗସମୋଧାନଟ୍ଠାନଂ। ଘରନ୍ତି କୁଲଘରଂ। ଯଥା ଚ ରଥିଯାଦୀସୁ ଠତ୍ୱା ଦଦମାନାଯ ଗଣ୍ହତୋ ଆପତ୍ତି, ଏୱଂ ହତ୍ଥିସାଲାଦୀସୁପି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ଯାମକାଲିକାଦୀସୁ ପଟିଗ୍ଗହଣେପି ଅଜ୍ଝୋହରଣେପି ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଇଦଂ ଆମିସେନ ଅସମ୍ଭିନ୍ନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ସମ୍ଭିନ୍ନେ ପନ ଏକରସେ ପାଟିଦେସନୀଯମେୱ। ଏକତୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନାଯାତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନାଯ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନାଯ ପନ ଯଥାୱତ୍ଥୁକମେୱ।

ଞାତିକାଯ ୱା ଦାପେନ୍ତିଯାତି ସଯଂ ଅଦତ୍ୱା ଯାଯ କାଯଚି ଞାତିକାଯ ଦାପେନ୍ତିଯା, ଅଞ୍ଞାତିକାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱା ଦଦମାନାଯାତି ଭୂମିଯଂ ଠପେତ୍ୱା ''ଇଦଂ, ଅଯ୍ୟ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ଦଦମାନାଯ। ଏୱଂ ଦିନ୍ନଂ ''ସାଧୁ, ଭଗିନୀ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତାଯ ଏୱ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା, ଅଞ୍ଞେନ ୱା କେନଚି ପଟିଗ୍ଗହାପେତ୍ୱା ଇଦଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ପଠମପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଯୋ ଚ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅତ୍ତନୋ ୱା ଭତ୍ତଂ ଦାପେନ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ ସଚେପି ଅତ୍ତନୋ ଭତ୍ତଂ ଦେତି, ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତିଯେୱ, ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି। ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ଭତ୍ତଂ ଦେନ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ସଚେ ଦାପେଯ୍ୟ, ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି ଭୱେଯ୍ୟ, ଦେନ୍ତିଯା ପନ ନେୱ ଇମିନା, ନ ପୁରିମେନ ଆପତ୍ତି।

ଦୁତିଯପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଲଦ୍ଧସେକ୍ଖସମ୍ମୁତିକାନୀତି ଞତ୍ତିଦୁତିଯେନ କମ୍ମେନ ଲଦ୍ଧସେକ୍ଖସମ୍ମୁତିକାନି। ଯଞ୍ହି କୁଲଂ ସଦ୍ଧାଯ ୱଡ୍ଢତି, ଭୋଗେନ ହାଯତି, ଏୱରୂପସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଞତ୍ତିଦୁତିଯେନ କମ୍ମେନ ସେକ୍ଖସମ୍ମୁତିଂ ଦେନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଘରତୋ ନୀହରିତ୍ୱାତି ଘରତୋ ଆସନସାଲଂ ୱା ୱିହାରଂ ୱା ଆନେତ୍ୱା। ତେନାହ ''ଆସନସାଲାଦୀସୁ ୱା''ତି। ଇମସ୍ସ ''ଦେନ୍ତୀ''ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱା ଠପିତଂ ଦେନ୍ତୀତି ଦ୍ୱାରମୂଲେ ଠପିତଂ ପଚ୍ଛା ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଦେନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁଂ ପନ ଦିସ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗେହତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ଦିଯ୍ୟମାନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ନିଚ୍ଚଭତ୍ତକେତି ନିଚ୍ଚଂ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତକେ। ସଲାକଭତ୍ତେତି ରୁକ୍ଖସାରମଯାଯ ସଲାକାଯ ୱା ୱେଳୁୱିଲୀୱତାଲପଣ୍ଣାଦିମଯାଯ ପଟ୍ଟିକାଯ ୱା ''ଅସୁକସ୍ସ ନାମ ସଲାକଭତ୍ତ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଅକ୍ଖରାନି ଉପନିବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗାହାପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଭତ୍ତେ। ପକ୍ଖିକେତି ଏକସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଏକଦିୱସେ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତେ। ଉପୋସଥିକେତି ଉପୋସଥେ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତେ। ପାଟିପଦିକେତି ପାଟିପଦଦିୱସେ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତେ।

ତତିଯପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତସ୍ସ ପରିୱାରଂ କତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ବହୁକମ୍ପୀତି ଯାଗୁଯା ପଟିସଂୱିଦିତଂ କତ୍ୱା ‘‘କିଂ ସୁଦ୍ଧାଯ ଯାଗୁଯା ଦିନ୍ନାଯ, ପୂୱଭତ୍ତାଦୀନିପି ଏତିସ୍ସା ଯାଗୁଯା ପରିୱାରଂ କତ୍ୱା, ଦସ୍ସାମା’’ତିଆଦିନା ତସ୍ସ ଖାଦନୀଯସ୍ସ ୱା ଭୋଜନୀଯସ୍ସ ୱା ପରିୱାରଂ କତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ଯଂ କିଞ୍ଚି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ବହୁକମ୍ପି ଆହରୀଯତୁ। ଖାଦନୀଯନ୍ତି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ‘‘ଭୋଜନୀଯଂ ୱା’’ତିପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆହରନ୍ତୂତି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଆହରନ୍ତୁ। ‘‘ଯାଗୁଯା ପଟିସଂୱିଦିତଂ କତ୍ୱା ପୂୱଂ ୱା ଭତ୍ତଂ ୱା ଆହରନ୍ତି, ଏତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୭୩) କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଟିସଂୱିଦିତଗିଲାନାୱସେସକଂ ୱାତି ପଟିସଂୱିଦିତଞ୍ଚ ଗିଲାନୋ ଚ ପଟିସଂୱିଦିତଗିଲାନା, ତେସଂ ଅୱସେସକଂ, ପଟିସଂୱିଦିତସ୍ସ ଚ ଗିଲାନସ୍ସ ଚ ସେସକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକସ୍ସତ୍ଥାଯ ପଟିସଂୱିଦିତଂ କତ୍ୱା ଆହଟଂ, ତସ୍ସ ସେସକଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସାପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଚତୁନ୍ନଂ ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱା ପଟିସଂୱିଦିତଂ କତ୍ୱା ବହୂନଂ ଆହଟଂ ହୋତି, ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଦାତୁଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଏତମ୍ପି ପଟିସଂୱିଦିତସେସକମେୱ, ସବ୍ବେସମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଅଥ ଅଧିକମେୱ ହୋତି, ସନ୍ନିଧିଂ ମୋଚେତ୍ୱା ଠପିତଂ ଦୁତିଯଦିୱସେପି ୱଟ୍ଟତି। ଗିଲାନସ୍ସାହଟାୱସେସେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯଂ ପନ ଅପ୍ପଟିସଂୱିଦିତମେୱ କତ୍ୱା ଆଭତଂ, ତଂ ବହିଆରାମଂ ପେସେତ୍ୱା ପଟିସଂୱିଦିତଂ କାରେତ୍ୱା ଆହରାପେତବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୂହି ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଗହେତବ୍ବଂ। ଯମ୍ପି ୱିହାରମଜ୍ଝେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱା ୱନଚରକାଦଯୋ ୱା ୱନତୋ ଆହରିତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ପୁରିମନଯେନେୱ ପଟିସଂୱିଦିତଂ କାରେତବ୍ବଂ। କତ୍ଥଚି ପନ ପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ପଟିସଂୱିଦିତଂ କତ୍ୱା ଆହଟଂ ୱା ଗିଲାନାୱସେସକଂ ୱା’’ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥଜାତକମେୱ ୱାତି ଆରାମେ ଜାତକମେୱ। ମୂଲଫଲାଦିନ୍ତି ମୂଲଫଲତଚପତ୍ତାଦିଂ ଅଞ୍ଞେନ କପ୍ପିଯଂ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ଅନାପତ୍ତି। ସଚେ ପନ ତଂ ଗାମଂ ହରିତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ଆହରନ୍ତି, ନ ୱଟ୍ଟତି। ପଟିସଂୱିଦିତଂ କାରେତବ୍ବଂ।

ଚତୁତ୍ଥପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାଯ

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ପାଟିଦେସନୀଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସେଖିଯକଣ୍ଡଂ

୧। ପରିମଣ୍ଡଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଅନ୍ତରଘରେ’’ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଆରାମେପି ଅନ୍ତରଘରେପି ସବ୍ବତ୍ଥା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆରାମେପୀତି ବୁଦ୍ଧୂପଟ୍ଠାନାଦିକାଲଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ‘‘ତତ୍ରିମେ ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକା ଧମ୍ମା ଉଦ୍ଦେସଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦୋ କତୋ, ଏୱମେତ୍ଥାପି ‘‘ତତ୍ରିମେ ପଞ୍ଚସତ୍ତତି ସେଖିଯା ଧମ୍ମା ଉଦ୍ଦେସଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି କସ୍ମା ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ କତୋତି ଆହ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚା’’ତିଆଦି। ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତୱତ୍ତାନିପୀତି ଆଗନ୍ତୁକାୱାସିକଗମିକାନୁମୋଦନଭତ୍ତଗ୍ଗପିଣ୍ଡଚାରିକାରଞ୍ଞକସେନାସନଜନ୍ତାଘରୱଚ୍ଚକୁଟିଉପଜ୍ଝାଚରିଯସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତାନି। ଇଦଞ୍ଚ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନଂ ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ସେଖିଯଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକାଦୀସୁ (ଚୂଳୱ॰ ୩୫୬ ଆଦଯୋ) ଆଗତୱତ୍ତାଦୀନମ୍ପି ଗହଣଂ। ତେପି ହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ‘‘ସେଖିଯା’’ତି ଇଚ୍ଛିତା। ତସ୍ମା ମାତିକାଯଂ ପାରାଜିକାଦୀନଂ ୱିଯ ସେଖିଯାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ କତୋତି। ନ କେୱଲଂ ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକାଦୀସୁ (ଚୂଳୱ॰ ୩୫୬ ଆଦଯୋ) ଆଗତୱତ୍ତାଦୀନଂ ଗହଣତ୍ଥମେୱାତି ଆହ ‘‘ଚାରିତ୍ତୱିନଯଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚା’’ତି। ଏତ୍ଥାପି ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ କତୋତି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ମାତିକାଯ ‘‘ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଅୱୁତ୍ତେ କଥଂ ପନେତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯୋ ପନା’’ତିଆଦି।

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତନ୍ତି ପକତଙ୍ଗୁଲେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ। ଯୋ ପନ ସୁକ୍ଖଜଙ୍ଘୋ ୱା ମହାପିଣ୍ଡିକମଂସୋ ୱା ହୋତି, ତସ୍ସ ସାରୁପ୍ପତ୍ଥାଯ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲାଧିକମ୍ପି ଓତାରେତ୍ୱା ନିୱାସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ପାସନ୍ତନ୍ତି ପାସସ୍ସ ଅନ୍ତଂ, ଦସାମୂଲନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅପରିମଣ୍ଡଲଂ ନିୱାସେସ୍ସାମୀତି ‘‘ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା ଓଲମ୍ବେତ୍ୱା ନିୱାସେସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ। କିଞ୍ଚାପି ପରିମଣ୍ଡଲଂ ନିୱାସେତୁଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ତଥାପି ନିୱାସନୱତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବମେୱ। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅନୁଗ୍ଗହଣନ୍ତୁ ଅନାଦରିଯଂ ସିଯାତି ଆହ ‘‘ଅପିଚ ନିୱାସନୱତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ପରିମଣ୍ଡଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯପରିମଣ୍ଡଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂଗିହିପାରୁତନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁଖନ୍ଧକେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଗିହିପାରୁତଂ। ଇଦାନି ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିନା (ଚୂଳୱ॰ ୨୮୦-୨୮୧) ସଙ୍ଖେପେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥମେୱ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅଞ୍ଞଥା ପାରୁତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ସେତପଟପାରୁତାଦି ଗିହିପାରୁତଂ ନାମ, ତସ୍ମା। ସେତପଟାତି ଏତସ୍ସେୱ ୱିୱରଣଂ। ଅଡ୍ଢପାଲକନିଗଣ୍ଠାତି ଅଡ୍ଢଂ ପାଲେନ୍ତୀତି ଅଡ୍ଢପାଲକା, ଅଡ୍ଢପାଲକା ଚ ତେ ନିଗଣ୍ଠା ଚାତି ଅଡ୍ଢପାଲକନିଗଣ୍ଠା। ତେ ହି ଉପରି ଏକମେୱ ସେତୱତ୍ଥଂ ଉପକଚ୍ଛକେ ପୱେସେତ୍ୱା ପରିଦହନ୍ତି, ହେଟ୍ଠା ନଗ୍ଗାପି ଅଡ୍ଢମେୱ ପାଲେନ୍ତି। ପରିବ୍ବାଜକାତି ଗିହିବନ୍ଧନଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜୂପଗତା। ଉରଂ ୱିୱରିତ୍ୱାତି ହଦଯମଜ୍ଝଂ ୱିୱରିତ୍ୱା। ଅକ୍ଖିତାରକାମତ୍ତନ୍ତି ଅକ୍ଖିମତ୍ତଂ। ଆରାମେ ୱାତି ବୁଦ୍ଧୂପଟ୍ଠାନାଦିକାଲଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତରଘରେ ୱାତି ଅନ୍ତରେ ଘରାନି ଏତ୍ଥ, ଏତସ୍ସାତି ୱା ‘‘ଅନ୍ତରଘର’’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମେ ଗାମେ।

ଦୁତିଯପରିମଣ୍ଡଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩-୪। ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସୁଟ୍ଠୁ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋତି ଜତ୍ତୁମ୍ପି ଉରମ୍ପି ଅୱିୱରିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ପଟିଚ୍ଛାଦନେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ, ନ ସୀସପାରୁତୋ। ତେନାହ ‘‘ଗଣ୍ଠିକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଗଣ୍ଠିକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ଗଣ୍ଠିକଂ ପାସକେ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା। ଅନ୍ତରଘରେ ୱାତି ଗୋଚରଗାମେ। ଏକଦିୱସମ୍ପି ୱାସୂପଗତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଯଥାସୁଖଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଚତୁପ୍ପଞ୍ଚାହଂ ୱାସମଧିଟ୍ଠାଯ ୱସିତଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ।

ୱାସୂପଗତସ୍ସାତି ରତ୍ତିୱାସତ୍ଥାୟ ଉପଗତସ୍ସ ରତ୍ତିଭାଗେ ୱା ଦିୱସଭାଗେ ୱା କାୟଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ନିସୀଦତୋ ଅନାପତ୍ତି।

ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫-୬। ସୁସଂୱୁତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସୁସଂୱୁତୋତି ସୁସଂୟତୋ। ୟଥା ପନେତ୍ଥ ସୁସଂୱୁତୋ ନାମ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ହତ୍ଥଂ ୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ସୁସଂୱୁତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭-୮। ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କିତ୍ତକେନ ପନ ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁ ହୋତୀତି ଆହ ''ୟୁଗମତ୍ତଂ ଭୂମିଭାଗଂ ପେକ୍ଖମାନୋ''ତି। ୟୁଗୟୁତ୍ତକୋ ହି ଦନ୍ତୋ ଆଜାନେୟ୍ୟୋ ୟୁଗମତ୍ତଂ ପେକ୍ଖତି, ପୁରତୋ ଚତୁହତ୍ଥପ୍ପମାଣଂ ଭୂମିଭାଗଂ, ଇମିନାପି ଏତ୍ତକଂ ପେକ୍ଖନ୍ତେନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ୟୋ ଅନାଦରିୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଂ ତଂ ଦିସାଭାଗଂ ପାସାଦଂ କୂଟାଗାରଂ ୱୀଥିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିପରିସ୍ସୟାଭାୱନ୍ତି ପରିସ୍ସୟନଟ୍ଠେନ, ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ, ୱିହେଠନଟ୍ଠେନ ୱା ପରିସ୍ସୟୋ, ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିୟେୱ ପରିସ୍ସୟୋ ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିପରିସ୍ସୟୋ, ତସ୍ସାଭାୱଂ, ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦି ଉପଦ୍ଦୱାଭାୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ୟଥା ଚ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠତ୍ୱା, ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ପରିସ୍ସୟାଭାୱଂ ଓଲୋକେତୁଂ ଲଭତିୟେୱ, ତଥା ଗାମେ ପୂଜ''ନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୫୮୨) ୱଦନ୍ତି।

ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯-୧୦। ଉକ୍ଖିତ୍ତକାୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅନ୍ତୋଇନ୍ଦଖୀଲତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଅନ୍ତୋଉମ୍ମାରତୋ ପଟ୍ଠାୟ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପନ ଦୁତିୟଲେଡ୍ଡୁପାତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନ ଏୱଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ଉକ୍ଖିତ୍ତକାୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧-୧୨। ଉଜ୍ଜଗ୍ଘିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ହସନୀୟସ୍ମିଂୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ, ହସିତବ୍ବୱତ୍ଥୁକାରଣାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଜ୍ଜଗ୍ଘିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩-୧୪। ଉଚ୍ଚସଦ୍ଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କିତ୍ତାୱତା ଅପ୍ପସଦ୍ଦୋ ହୋତୀତି ଆହ ''ଅୟଂ ପନେତ୍ଥା''ତିଆଦି। ସଦ୍ଦମେୱ ସୁଣାତୀତି ଅପରିବ୍ୟତ୍ତକ୍ଖରଂ ସଦ୍ଦମତ୍ତମେୱ ସୁଣାତି। ତେନାହ ''କଥଂ ନ ୱୱତ୍ଥପେତୀ''ତି।

ଉଚ୍ଚସଦ୍ଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୫-୨୦। କାୟପ୍ପଚାଲକାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''କାୟାଦୀନି ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା''ତି ଏତସ୍ସେୱ ୱିୱରଣଂ ''ନିଚ୍ଚଲାନି ଉଜୁକାନି ଠପେତ୍ୱା''ତି ଗନ୍ତବ୍ବଞ୍ଚେୱ ନିସୀଦିତବ୍ବଞ୍ଚାତି ସମେନ ଇରିୟାପଥେନ ଗନ୍ତବ୍ବଞ୍ଚେୱ ନିସୀଦିତବ୍ବଞ୍ଚ। କାୟପ୍ପଚାଲକାଦିୟୁତ୍ତଂ ଛକ୍କଂ।

କାୟପ୍ପଚାଲକାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨୬। ପଲ୍ଲତ୍ଥିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁସ୍ସପଲ୍ଲତ୍ଥିକାଯାତି ଏତ୍ଥ ଆଯୋଗପଲ୍ଲତ୍ଥିକାପି ଦୁସ୍ସପଲ୍ଲତ୍ଥିକାଯେୱ।

ପଲ୍ଲତ୍ଥିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଛବ୍ବୀସତିସାରୁପ୍ପସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨୭। ସକ୍କଚ୍ଚପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସତିଂଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି ଛଡ୍ଡେତୁକାମୋ ୱିଯ ଅହୁତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତେ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ‘‘ପିଣ୍ଡପାତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା।

ସକ୍କଚ୍ଚପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨୮। ପତ୍ତସଞ୍ଞୀପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉପନିବନ୍ଧସଞ୍ଞୀହୁତ୍ୱାତି ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦେନ୍ତେ ଅନାଦରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ତହଂ ତହଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ପତ୍ତେ ଆଭୋଗସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା।

ପତ୍ତସଞ୍ଞୀପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨୯। ସମସୂପକପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସମସୂପକନ୍ତି ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ସୂପୱନ୍ତଂ କତ୍ୱା, ଭାୱନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ ଚାଯଂ। ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ପନ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଅତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସମସୂପକୋ ନାମା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବାପି ସୂପେଯ୍ଯବ୍ଯଞ୍ଜନୱିକତୀତି ଓଲୋଣିସାକସୂପେଯ୍ଯମଚ୍ଛମଂସରସାଦିକା ସବ୍ବାପି ସୂପେଯ୍ଯବ୍ଯଞ୍ଜନୱିକତି।

ସମସୂପକପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩୦-୩୨। ସମତିତ୍ତିକାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସମତିତ୍ତିକନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ, ସମତିତ୍ତିକଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱମଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସମପୁଣ୍ଣନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୬୦୫) ପତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋମୁଖୱଟ୍ଟିଲେଖାସମପୁଣ୍ଣଂ। ସମଭରିତନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗପତ୍ତସ୍ସେୱ, ନେତରସ୍ସ। ତେନାହ ‘‘ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗପତ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦି। ରଚିତନ୍ତି କତଂ, ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ପୂରିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଯାୱକାଲିକନ୍ତି ଯାଗୁଭତ୍ତଫଲାଫଲାଦିଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସଜାତିକଂ। ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚୀତି ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗୋ ୱା ହୋତୁ, ଅନଧିଟ୍ଠାନୁପଗୋ ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପତ୍ତେ । ଥୂପୀକତାନୀତି ଥୂପଂ ୱିଯ କତାନି, ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗସ୍ସ ପତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋମୁଖୱଟ୍ଟିଲେଖଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା କତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଞ୍ଚ ‘‘ଯାମକାଲିକାଦୀନୀ’’ତି ଇମସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଯାୱକାଲିକ’’ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ପନ ୱସେନ ୱଚନବ୍ଯତ୍ତଯଂ କତ୍ୱା ‘‘ଥୂପୀକତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ପି-ସଦ୍ଦେନ ଅଥୂପୀକତାନି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ କଥାୱ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ହେଟ୍ଠା ଓରୋହତୀତି ସମନ୍ତା ଓକାସସବ୍ଭାୱତୋ ଚାଲିଯମାନଂ ହେଟ୍ଠା ଭସ୍ସତି । ତକ୍କୋଲୱଟଂସକାଦଯୋତି ଏତ୍ଥ ମତ୍ଥକେ ଠପିତତକ୍କୋଲମେୱ ୱଟଂସକସଦିସତ୍ତା ତକ୍କୋଲୱଟଂସକଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପୁପ୍ଫୱଟଂସକକଟୁକଫଲାଦିୱଟଂସକାନଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୦୫) ଗହଣଂ, ନ ତଂ ଥୂପୀକତଂ ନାମ ହୋତି ପାଟେକ୍କଂ ଭାଜନତ୍ତା ପଣ୍ଣାଦୀନଂ।

ସମତିତ୍ତିକାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩୩-୩୪। ସପଦାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସପଦାନନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୬୦୮) ଏତ୍ଥ ଦାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅୱଖଣ୍ଡନଂ, ଅପେତଂ ଦାନତୋ ଅପଦାନଂ, ଅନୱଖଣ୍ଡନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ସହ ଅପଦାନେନ ସପଦାନଂ, ଅୱଖଣ୍ଡନୱିରହିତଂ, ଅନୁପଟିପାଟିଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଓଧିଂ ଅକତ୍ୱା ଅନୁପଟିପାଟିଯା’’ତି।

ସପଦାନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩୬। ଓଦନପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ମାଘାତସମଯାଦୀସୂତି ଏଞ୍ଚ ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ‘‘ପାଣୋ ନ ହନ୍ତବ୍ବୋ’’ତି ରାଜାନୋ ଭେରିଂ ଚରାପେନ୍ତି, ଅଯଂ ମାଘାତସମଯୋ ନାମ। ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ଵା ଦେନ୍ତୀତି ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଛନ୍ନଂ କତ୍ଵା ଦେନ୍ତି।

ଓଦନପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩୭। ସୂପୋଦନଵିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ଏକାଦସମେତି ସୂପୋଦନଵିଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ। ଏଞ୍ଚ ପନ ଯସ୍ସ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଵିପ୍ପଟିସାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପୁନ ଉଗ୍ଗିରିତୁକାମସ୍ସାପି ସଚେ ସହସା ପଵିସତି, ଅଯଂ ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ପରିଭୁଞ୍ଜତି ନାମ। ଯୋ ପନ ଵିଞ୍ଞତ୍ତମ୍ପି ଅଵିଞ୍ଞତ୍ତମ୍ପି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠିତଂ ସହସା ଅନୁପଧାରେତ୍ଵା ଗହେତ୍ଵା ଭୁଞ୍ଜତି, ଅଯଂ ଅସତିଯା ଭୁଞ୍ଜତି ନାମ।

ସୂପୋଦନଵିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩୮। ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞୀସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ଉଜ୍ଝାଯତି ଏତେନାତି ଉଜ୍ଝାନଂ, ଚିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ସଞ୍ଞା ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞାତି ଆହ ‘‘ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞୀ’’ତିଆଦି। ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସାତି ପରେସଂ ପତ୍ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ।

ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞୀସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩୯। କବଳସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

‘‘ମଯୂରଣ୍ଡଂ ଅତିମହନ୍ତ’’ନ୍ତି ଵଚନତୋ ମଯୂରଣ୍ଡପ୍ପମାଣୋପି କବଳୋ ନ ଵଟ୍ଟତି। କେଚି ପନ ‘‘ମଯୂରଣ୍ଡତୋ ମହନ୍ତୋଵ ନ ଵଟ୍ଟତି, ନ ମଯୂରଣ୍ଡପ୍ପମାଣୋ’’ତିପି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। କୁକ୍କୁଟଣ୍ଡଂ ଅତିଖୁଦ୍ଦକନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେଵ ନଯୋ, ଗିଲାନସ୍ସ ପନ ଅତିଖୁଦ୍ଦକଂ କବଳଂ କରୋତୋପି ଅନାପତ୍ତି।

କବଳସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪୧-୪୨। ଅନାହଟସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ସକଲଂ ହତ୍ଥନ୍ତି ସକଲା ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ। ହତ୍ଥସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ତଦେକଦେସେସୁ ଅଙ୍ଗୁଲୀସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ‘‘ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦା’’ତିଆଦୀସୁ ଵିଯ। ଏଵଞ୍ଚ କତ୍ଵା ସଦ୍ଦଗ୍ଗହଣଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଥା ସକଲଂ ହତ୍ଥଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖେପେତୁମସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା ସଦ୍ଦଗ୍ଗହଣମସମତ୍ଥିତମେଵ ସିଯା। ସମୁଦାଯେ ପଵତ୍ତସ୍ସ ଚ ଵୋହାରସ୍ସ ଅଵଯଵେପି ପଵତ୍ତନତୋ ଏକଙ୍ଗୁଲିମ୍ପି ତତୋ ଏକଦେସମ୍ପି ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି।

ଅନାହଟସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪୩। ସକବଳସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

ତତ୍ତକେସତି ଵଟ୍ଟତୀତି ତତ୍ତକେ ମୁଖମ୍ହି ସତି କଥେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି।

ସକବଳସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫୦-୫୧। ଚପୁଚପୁକାରକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଚପୁଚପୂ’’ତି ଏୱଂ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱାତି ‘‘ଚପୁ ଚପୂ’’ତି ଏୱଂ ଅନୁକରଣସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା। ‘‘ପଞ୍ଚୱୀସତିମେପି ଏସେୱ ନୟୋ’’ତି ଇମିନା ‘‘ସୁରୁସୁରୁକାରକନ୍ତି ‘ସୁରୂ ସୁରୂ’ତି ଏୱଂ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା’’ତି ଇମମତ୍ଥମତିଦିସତି।

ଚପୁଚପୁକାରକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତିଂସଭୋଜନପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫୭। ଛତ୍ତପାଣିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୟଂ କିଞ୍ଚି ଛତ୍ତନ୍ତି ସେତଚ୍ଛତ୍ତକିଲଞ୍ଜଚ୍ଛତ୍ତପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତେସୁ ୟଂ କିଞ୍ଚି ଛତ୍ତଂ। ୟମ୍ପି ତତ୍ଥଜାତକଦଣ୍ଡକେନ କତଂ ଏକପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତଂ ହୋତି, ତମ୍ପି ଛତ୍ତମେୱ। ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସରୀରାୱୟୱେତି ଅଂସକୂଟାଦିକେ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସରୀରାୱୟୱେତି।

ଛତ୍ତପାଣିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬୦। ଆୱୁଧପାଣିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଦ୍ଧାପି ଧନୁୱିକତୀତି ଚାପକୋଦଣ୍ଡାଦିଭେଦା ସଦ୍ଧାପି ଧନୁୱିକତି। ଚାପୋତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୬୩୭) ମଜ୍ଝେ ୱଙ୍କା କାଜଦଣ୍ଡସଦିସା ଧନୁୱିକତି। କୋଦଣ୍ଡୋତି ୱଟ୍ଟଲଦଣ୍ଡା ଧନୁୱିକତି। ପଟିମୁକ୍କନ୍ତି ପୱେସିତଂ ଲଗ୍ଗିତଂ। ୟାୱ ନ ଗଣ୍ହାତୀତି ୟାୱ ହତ୍ଥେନ ନ ଗଣ୍ହାତି, ଅୟମେୱ ୱା ପାଠୋ। ତାୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ତାୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଆୱୁଧପାଣିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬୧-୬୨। ପାଦୁକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କେୱଲଂଅକ୍କନ୍ତସ୍ସାତି କେୱଲଂ ପାଦୁକଂ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ। ପଟିମୁକ୍କସ୍ସାତି ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ। ତେନାହ ‘‘ପୱେସେତ୍ୱା ଠାନୱସେନା’’ତି।

ପାଦୁକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬୩। ୟାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୟାନଗତସ୍ସାତି ‘‘ୟାନଂ ନାମ ୱୟ୍ହଂ, ରଥୋ, ସକଟଂ, ସନ୍ଦମାନିକା, ସିୱିକା, ପାଟଙ୍କୀ’’ତି (ପାଚି। ୬୪୦, ୧୧୮୭) ୱୁତ୍ତଂ ୟାନଂ ଉପାଦାୟ ଅନ୍ତମସୋ ହତ୍ଥସଙ୍ଘାଟମ୍ପି ଗତସ୍ସ। ତେନାହ ‘‘ସଚେପି ଦ୍ୱୀହି ଜନେହୀ’’ତିଆଦି। ୱୟ୍ହାଦିକେତି ଏତ୍ଥ ୱୟ୍ହନ୍ତି ଉପରି ମଣ୍ଡପସଦିସଂ ପଦରଚ୍ଛଦନଂ, ସବ୍ବପାଲିଗୁଣ୍ଠିମଂ ୱା ଛାଦେତ୍ୱା କତଂ ସକଟୱିସେସଂ ‘‘ୱୟ୍ହ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ରଥାଦୀନଂ ଗହଣଂ।

ୟାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭୫। ଉଦକେଉଚ୍ଚାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପକିଣ୍ଣକନ୍ତି ୱୋମିସ୍ସକନୟଂ। ସଚିତ୍ତକନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୫୭୬) ୱତ୍ଥୁୱିଜାନନଚିତ୍ତେନ, ପଣ୍ଣତ୍ତିୱିଜାନନଚିତ୍ତେନ ଚ ସଚିତ୍ତକଂ। ‘‘ଅନାଦରିୟଂ ପଟିଚ୍ଚା’’ତି (ପାଚି। ୬୫୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୟସ୍ମା ଅନାଦରିୟୱସେନେୱ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଇଦଂ ସବ୍ବଂ କେୱଲଂ ଅକୁସଲମେୱ, ତଞ୍ଚ ପକତିୟା ୱଜ୍ଜଂ, ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କମନଞ୍ଚ ଦୋମନସ୍ସିକସ୍ସେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଏକୂନୱୀସତିଧମ୍ମଦେସନାପଟିସଂଯୁତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାଯ

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ସେଖିଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଧିକରଣସମଥୱଣ୍ଣନା

ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟାପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଅଧିକରୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଅଧିକରଣାନି। କେ ଅଧିକରୀଯନ୍ତି? ସମଥା। କଥଂ ଅଧିକରୀଯନ୍ତି? ସମନୱସେନ। ତସ୍ମା ତେ ତେସଂ ସମନୱସେନ ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଆହ ''ଅଧିକରଣାନି ସମେନ୍ତୀ''ତିଆଦି। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନାନନ୍ତି ଉଟ୍ଠିତାନଂ ଉଟ୍ଠିତାନଂ। କିଞ୍ଚାପି ଅଧିକରଣଟ୍ଠେନ ଏକୱିଧଂ, ତଥାପି ୱତ୍ଥୁୱସେନ ନାନା ହୋତୀତି ''ଅଧିକରଣାନ''ନ୍ତି ବହୁୱଚନଂ କତଂ। ଇଦାନି ତସ୍ସ ନାନାତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିୱରିତୁଂ ''ୱିୱାଦାଧିକରଣ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ୱିୱାଦୋଯେୱ ଅଧିକରଣଂ ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ସମଥତ୍ଥନ୍ତି ସମନତ୍ଥଂ।

ଅଧିକରଣସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ୱିନଯନତୋ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ। ଦବ୍ବମଲ୍ଲପୁତ୍ତତ୍ଥେରସଦିସସ୍ସ ସତିୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସେୱ ଦାତବ୍ବୋ ୱିନଯୋ ସତିୱିନଯୋ। ସମ୍ମୂଳ୍ହସ୍ସ ଗଗ୍ଗଭିକ୍ଖୁସଦିସସ୍ସ ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ ୱିନଯୋ ଅମୂଳ୍ହୱିନଯୋ। ପଟିଞ୍ଞାତେନ କରଣଭୂତେନ କରଣଂ ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଂ। ଅଥ ୱା ପଟିଞ୍ଞାତେ ଆପନ୍ନଭାୱାଦିକେ କରଣଂ କିରିଯା, ''ଆଯତିଂ ସଂୱରେଯ୍ୟାସୀ''ତି ପରିୱାସଦାନାଦିୱସେନ ଚ ପୱତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଂ। ଯସ୍ସା କିରିଯାଯ ଧମ୍ମୱାଦିନୋ ବହୁତରା, ଏସା ଯେଭୁଯ୍ୟସିକା ନାମ। ଯୋ ପାପୁସ୍ସନ୍ନତାଯ ପାପିଯୋ, ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତସ୍ସ ଉପୱାଳ୍ହଭିକ୍ଖୁସଦିସସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବତୋ ତସ୍ସପାପିଯସିକା, ଅଲୁତ୍ତସମାସୋଯଂ। ତିଣୱତ୍ଥାରକସଦିସତ୍ତା ତିଣୱତ୍ଥାରକୋ। ଯଥା (ଚୂଳ୍ହୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୧୨) ହି ଗୂଥଂ ୱା ମୁତ୍ତଂ ୱା ଘଟ୍ଟିଯମାନଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧତାଯ ବାଧତି, ତିଣେହି ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିତସ୍ସ ପନସ୍ସ ଗନ୍ଧୋ ନ ବାଧତି, ଏୱମେୱ ଯଂ ଅଧିକରଣଂ ମୂଲାନୁମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱୂପସମିଯମାନଂ କକ୍ଖଳତ୍ତାଯ ୱାଳତ୍ତାଯ ଭେଦାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ତଂ ଇମିନା କମ୍ମେନ ୱୂପସନ୍ତଂ ଗୂଥଂ ୱିଯ ତିଣୱତ୍ଥାରକେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ସୁୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ତିଣୱତ୍ଥାରକସଦିସତ୍ତା ତିଣୱତ୍ଥାରକୋ''ତି।

ତତ୍ରାତି ତେସୁ ସତ୍ତସୁ ଅଧିକରଣସମଥେସୁ। ''ଅଟ୍ଠାରସହି ୱତ୍ଥୂହୀ''ତି ଲକ୍ଖଣୱଚନମେତଂ ''ଯଦି ମେ ବ୍ୟାଧିକା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ଦାତବ୍ବମିଦମୋସଧ''ନ୍ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ଟୀ। ୨।୩।୩୯-୪୨) ୱିଯ। ତସ୍ମା ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ ୱିୱଦନ୍ତା ଅଟ୍ଠାରସହି ୱତ୍ଥୂହି ୱିୱଦନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିୱାଦୋତି ୱିପଚ୍ଚନୀକୱାଦୋ। ଉପୱଦନାତି ଅକ୍କୋସୋ। ଚୋଦନାତି ଅନୁଯୋଗୋ। ଦ୍ୱେତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁବ୍ଭାସିତାପତ୍ତିଯୋ ଦ୍ୱେ। ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନଂ କରଣନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ କମ୍ମାନଂ ଅନ୍ତରେ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କମ୍ମସ୍ସ କରଣଂ।

ଏୱଂ ଅଧିକରଣାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତେସୁ ଇଦଂ ଅଧିକରଣଂ ଏତ୍ତକେହି ସମଥେହି ସମ୍ମତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ , ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱା ସମ୍ମତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ''ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ମଯ୍ହଂ ଇମିନା ପତ୍ତୋ ଗହିତୋ, ଚୀୱରଂ ଗହିତ''ନ୍ତିଆଦିନା (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୪୧) ନଯେନ ପତ୍ତଚୀୱରାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି। ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱା ସମ୍ମତୀତି ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେଯେୱ ଆୱାସିକେହି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ''ଅଲଂ, ଆୱୁସୋ''ତି ଅତ୍ଥପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପାଳ୍ହିମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛଯେନେୱ ୱୂପସମେନ୍ତେହି ସମ୍ମତି। ସଚେ ପନ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ନେୱାସିକା ୱୂପସମେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅଥଞ୍ଞୋ ୱିନଯଧରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଉପୋସଥୋ ୱା ପୱାରଣା ୱା ଠିତା''ତି ପୁଚ୍ଛତି, ତେହି ଚ ତସ୍ମିଂ କାରଣେ କଥିତେ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ଖନ୍ଧକତୋ ଚ ପରିୱାରତୋ ଚ ସୁତ୍ତେନ ୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱା ୱୂପସମେତି। ଏୱମ୍ପି ଏତସ୍ମିଂଯେୱ ସମ୍ମତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱୂପସମେତୁଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ୱା ସମ୍ମତୀତି ''ନ ମଯଂ ଏତସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛଯେ ତିଟ୍ଠାମ, ନାଯଂ ୱିନଯେ କୁସଲୋ, ଅମୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଗାମେ ୱିନଯଧରା ଥେରା ୱସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛିନିସ୍ସାମା''ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ୱା କାରଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଞାପେନ୍ତେହି, ଅଞ୍ଞେହି ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ନିଜ୍ଝାପେନ୍ତେହି ସମ୍ମତି। ନ ହେୱ ଖୋ ପନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଞ୍ଞତ୍ତିଯା ୱା ସଭାଗଭିକ୍ଖୁନିଜ୍ଝାପନେନ ୱା ୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି, ଅପିଚ ଖୋ ପଟିପଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକୋ ୱିନଯଧରୋ ଦିସ୍ୱା ''କତ୍ଥାୱୁସୋ, ଗଚ୍ଛଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଅମୁକଂ ନାମ ଗାମଂ ଇମିନା ନାମ କରଣେନା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଲଂ, ଆୱୁସୋ, କିଂ ତତ୍ଥ ଗତେନା''ତି ତତ୍ଥେୱ ଧମ୍ମେନ ୱିନଯେନ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତି। ଏୱମ୍ପି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ୱୂପସମ୍ମତି ନାମ।

ଯତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସାତିତଂ, ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘେନ ୱାତି ସଚେ ପନ ''ଅଲଂ, ଆୱୁସୋ, କିଂ ତତ୍ଥ ଗତେନା''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନାପି ''ମଯଂ ତତ୍ଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ପାପେସ୍ସାମା''ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୪୧) ୱିନଯଧରସ୍ସ ୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଯତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଭାଗଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଧିକରଣଂ ନିସ୍ସାତିତଂ, ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘେନ ''ଅଲଂ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତଂ ନାମ ଗରୁକ''ନ୍ତି ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛିତଂ ସମ୍ମତି। ନ ହେୱ ଖୋ ପନ ସଭାଗଭିକ୍ଖୂନଂ ସଞ୍ଞତ୍ତିଯା ୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି, ଅପିଚ ଖୋ ସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଆରୋଚିତଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ୱିନଯଧରା ୱୂପସମେନ୍ତି। ଏୱମ୍ପି ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘେନ ୱିନିଚ୍ଛିତଂ ସମ୍ମତି ନାମ।

ଉବ୍ବାହିକାଯସମ୍ମତପୁଗ୍ଗଲେହି ୱା ୱିନିଚ୍ଛିତନ୍ତି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ୱା ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତାଯ ୱା ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ ସମ୍ମତେହି ପୁଗ୍ଗଲେହି ୱିସୁଂ ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱା, ତସ୍ସାଯେୱ ୱା ପରିସାଯ ''ଅଞ୍ଞେନ ନ କିଞ୍ଚି କଥେତବ୍ବ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୧) ସାୱେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛିତଂ। ଅଯନ୍ତି ଅଯଂ ଯଥାୱୁତ୍ତା ଚତୁବ୍ବିଧା ସମ୍ମୁଖତା।

କାରକସଙ୍ଘସ୍ସାତି ୱୂପସମେତୁଂ ସନ୍ନିପତିତସ୍ସ କାରକସଙ୍ଘସ୍ସ। ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିୱସେନ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱୋତି ''ଯାୱତିକା ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମପତ୍ତା, ତେ ଆଗତା ହୋନ୍ତି, ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଆହଟୋ ହୋତି, ସମ୍ମୁଖୀଭୂତା ନ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ୨୨୮) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିୱସେନ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱୋ, ଏତେନ ଯଥା ତଥା ପଧାନକାରକପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସମ୍ମୁଖତାମତ୍ତଂ ସଙ୍ଘସମ୍ମୁଖତା ନାମ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଭୂତତାତି ତଚ୍ଛତା। ସଚ୍ଚପରିଯାଯୋ ହି ଇଧ ଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ ''ଧମ୍ମୱାଦୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୯, ୧୯୪) ୱିଯ। ୱିନେତି ଏତେନାତି ୱିନଯୋ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସ ୱୂପସମନାଯ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତୱିଧି, ତସ୍ସ ୱିନଯସ୍ସ ସମ୍ମୁଖତା ୱିନଯସମ୍ମୁଖତା। ତେନାହ ''ଯଥା ତଂ…ପେ… ୱିନଯସମ୍ମୁଖତା''ତି। ଯେନାତି ଯେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ। ଅତ୍ଥପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନନ୍ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ଚୂଳୱଗ୍ଗ ୩।୨୨୮) ୱିୱାଦୱତ୍ଥୁସଙ୍ଖାତେ ଅତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ। ସଙ୍ଘସମ୍ମୁଖତା ପରିହାଯତି ସମ୍ମତପୁଗ୍ଗଲେହେୱ ୱୂପସମନତୋ।

ନନ୍ତି ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ। ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୩୪) ''ନ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ଦୋସାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ମୋହାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ଭଯାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଗହିତାଗହିତଂ ଜାନାତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେହି ପଞ୍ଚହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ। ଗୂଳ୍ହକୱିୱଟକସକଣ୍ଣଜପ୍ପକେସୁ ତୀସୁ ସଲାକଗ୍ଗାହେସୁତି ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଞ୍ଞତ୍ତିଯା ତଯୋ ସଲାକଗ୍ଗାହକେ ଗୂଳ୍ହକଂ, ୱିୱଟକଂ, ସକଣ୍ଣଜପ୍ପକ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୩୫) ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତେସୁ ତୀସୁ ସଲାକଗ୍ଗାହେସୁ। ସଲାକଂ ଗାହେତ୍ୱାତି ଧମ୍ମୱାଦୀନଞ୍ଚ ଅଧମ୍ମୱାଦୀନଞ୍ଚ ସଲାକାଯୋ ନିମିତ୍ତସଞ୍ଞଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଚୀୱରଭୋଗେ କତ୍ୱା ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଗାହାପେତ୍ୱା। ଏୱଞ୍ହି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ –

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୂଳ୍ହକୋ ସଲାକଗ୍ଗାହୋ ହୋତି? ତେନ ସଲାକଗ୍ଗାହାପକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଲାକାଯୋ ୱଣ୍ଣାୱଣ୍ଣାଯୋ କତ୍ୱା ଏକମେକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ 'ଅଯଂ ଏୱଂୱାଦିସ୍ସ ସଲାକା, ଅଯଂ ଏୱଂୱାଦିସ୍ସ ସଲାକା, ଯଂ ଇଚ୍ଛସି, ତଂ ଗଣ୍ହାହୀ'ତି। ଗହିତେ ୱତ୍ତବ୍ବୋ 'ମା ଚ କସ୍ସଚି ଦସ୍ସେହୀ'ତି। ସଚେ ଜାନାତି 'ଅଧମ୍ମୱାଦୀ ବହୁତରା'ତି, 'ଦୁଗ୍ଗହୋ'ତି ପଚ୍ଚୁକ୍କଡ୍ଢିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଜାନାତି 'ଧମ୍ମୱାଦୀ ବହୁତରା'ତି , 'ସୁଗ୍ଗହୋ'ତି ସାୱେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୂଳ୍ହକୋ ସଲାକଗ୍ଗାହୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିୱଟକୋ ସଲାକଗ୍ଗାହୋ ହୋତି? ସଚେ ଜାନାତି 'ଧମ୍ମୱାଦୀ ବହୁତରା'ତି, ୱିସ୍ସଟ୍ଠେନେୱ ୱିୱଟେନ ଗାହେତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିୱଟକୋ ସଲାକଗ୍ଗାହୋ ହୋତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକଣ୍ଣଜପ୍ପକୋ ସଲାକଗ୍ଗାହୋ ହୋତି? ତେନ ସଲାକଗ୍ଗାହାପକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଏକମେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପକଣ୍ଣକେ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ 'ଅଯଂ ଏୱଂୱାଦିସ୍ସ ସଲାକା, ଅଯଂ ଏୱୱାଦିସ୍ସ ସଲାକା, ଯଂ ଇଚ୍ଛସି, ତଂ ଗଣ୍ହାହୀ'ତି। ଗହିତେ ୱତ୍ତବ୍ବୋ 'ମା ଚ କସ୍ସଚି ଆରୋଚେହୀ'ତି। ସଚେ ଜାନାତି 'ଅଧମ୍ମୱାଦୀ ବହୁତରା'ତି, 'ଦୁଗ୍ଗହୋ'ତି ପଚ୍ଚୁକ୍କଡ୍ଢିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଜାନାତି 'ଧମ୍ମୱାଦୀ ବହୁତରା'ତି, 'ସୁଗ୍ଗହୋ'ତି ସାୱେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକଣ୍ଣଜପ୍ପକୋ ସଲାକଗ୍ଗାହୋ ହୋତୀ''ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଅଲଜ୍ଜୁସ୍ସନ୍ନାଯ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୩୫) ପରିସାଯ ଗୂଳ୍ହକୋ ସଲାକଗ୍ଗାହୋ କାତବ୍ବୋ, ଲଜ୍ଜୁସ୍ସନ୍ନାଯ ୱିୱଟକୋ, ବାଲୁସ୍ସନ୍ନାଯ ସକଣ୍ଣଜପ୍ପକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମୱାଦୀନଂ ଯେଭୁଯ୍ୟତାଯାତି ଧମ୍ମୱାଦୀନଂ ଏକେନପି ଅଧିକତାଯ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଦ୍ୱୀହି ତୀହି।

''ଚତୂହି ସମଥେହି ସମ୍ମତୀ''ତି ଇଦଂ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ପନ ଦ୍ୱୀହି ଏୱ ୱୂପସମନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ୱିନିଚ୍ଛିତନ୍ତି ସଚେ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି, ଉଭୋ ଖମାପେତ୍ୱା, ଅଥ ଅତ୍ଥି, ଆପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ରୋପନୱସେନ ୱିନିଚ୍ଛିତଂ। ପଟିକମ୍ମଂ ପନ ଆପତ୍ତାଧିକରଣସମଥେ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତୀତି। ନ ସମଣସାରୁପ୍ପଂ ଅସ୍ସାମଣକଂ, ସମଣେହି ଅକତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ। ଅଜ୍ଝାଚାରେ ୱୀତିକ୍କମେ ସତି।

ପାରାଜିକସାମନ୍ତେନୱାତି ଦୁକ୍କଟେନ ୱା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯେନ ୱା। ମେଥୁନଧମ୍ମେ ହି ପାରାଜିକସାମନ୍ତା ନାମ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀସୁ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ। ପଟିଚରତୋତି ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତସ୍ସ। ଅଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ପାରାଜିକଂ ଅନାପନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସୀଲୱା ଭୱିସ୍ସତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସମ୍ମା ୱତ୍ତିତ୍ୱାତି ୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା। ଓସାରଣଂ ଲଭିସ୍ସତୀତି କମ୍ମପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଂ ଲଭିସ୍ସତି।

ତସ୍ସାତି ଆପତ୍ତାଧିକରଣସ୍ସ। ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେନେୱ ୱୂପସମୋ ନତ୍ଥି ପଟିଞ୍ଞାଯ, ତଥାରୂପାଯ ଖନ୍ତିଯା ୱା ୱିନା ଅୱୂପସମନତୋ। ଯା ପନ ପଟିଞ୍ଞାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଏତ୍ଥାତି ଆପତ୍ତିଦେସନାଯଂ। ସିଯାତି ଅୱସ୍ସଂ। କକ୍ଖଳଅତ୍ତାଯ ୱାଳଅତ୍ତାଯାତି କକ୍ଖଳଅଭାୱାଯ ଚେୱ ୱାଳଅଭାୱାଯ ଚ। ଥୁଲ୍ଲୱଜ୍ଜନ୍ତି ପାରାଜିକଞ୍ଚେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସଞ୍ଚ। ଗିହିପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତନ୍ତି ଗିହୀନଂ ହୀନେନ ଖୁଂସନୱମ୍ଭନଧମ୍ମିକପ୍ପଟିସ୍ସୱେସୁ ଆପନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିଂ।

ଯଥାନୁରୂପନ୍ତି ''ଦ୍ୱୀହି ସମଥେହି, ତୀହି, ଚତୂହି, ଏକେନା''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଯଥାନୁରୂପଂ। ଏତ୍ଥାତି ଇମସ୍ମିଂ ସମଥାଧିକାରେ। ୱିନିଚ୍ଛଯନଯୋତି ୱିନିଚ୍ଛଯନଯମତ୍ତଂ। ତେନାହ ''ୱିତ୍ଥାରୋ ପନା''ତିଆଦି। ଅସ୍ସାତି ୱିତ୍ଥାରସ୍ସ। ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ୱୁତ୍ତୋତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ନାମ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୋ। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଏତ୍ତକନ୍ତି ଏତଂପରମଂ, ନ ଇତୋ ଭିଯ୍ୟୋ।

ଅଧିକରଣସମଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାଯ

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଭିକ୍ଖୁନୀପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନା

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପାରାଜିକକଣ୍ଡଂ

ନାଥୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ହିତତ୍ଥାଯ ଯଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପକାସଯୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ପକାସଯୀତି ଦେସଯି, ପଞ୍ଞାପଯୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସାଧାରଣପାରାଜିକଂ

୧। ମେଥୁନଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଭିଲାପମତ୍ତନ୍ତି ୱଚନମତ୍ତଂ, ନ ଅତ୍ଥୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଲିଙ୍ଗଭେଦମତ୍ତନ୍ତି ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନ୍ତି ୱିସେସମତ୍ତଂ। ୱିସେସୋତି ନାନାତ୍ତଂ। ଛନ୍ଦେନ ଚେୱାତି ପେମେନ ଚେୱ, ସିନେହେନ ଚେୱାତି ଅତ୍ଥୋ । ରୁଚିଯା ଚାତି ଇଚ୍ଛାଯ ଚ। ପଧଂସିତାଯାତି ଦୂସିତାଯ। ପରିପୁଣ୍ଣା ଉପସମ୍ପଦା ଯସ୍ସା ସା ପରିପୁଣ୍ଣୂପସମ୍ପଦା, ଉଭତୋସଙ୍ଘେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ମେଥୁନଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅସାଧାରଣପାରାଜିକଂ

୫। ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉବ୍ଭକ୍ଖକନ୍ତି ଦୁତିଯମହାସନ୍ଧିତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସଞ୍ଚରଣନ୍ତି ହତ୍ଥସ୍ସ ୱା କାଯସ୍ସ ୱା ତିରିଯଂ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସଞ୍ଚରଣଂ।

ଏକତୋଅୱସ୍ସୁତେତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୬୨) ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅୱସ୍ସୱେ, ଭିକ୍ଖୁନିଯା କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ଅୱସ୍ସୁତଭାୱେ ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱସେନେୱ ଚ ଏକତୋଅୱସ୍ସୁତଭାୱୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୬୨) –

''ଏକତୋଅୱସ୍ସୁତେତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି 'ଏକତୋ'ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଏୱ ଅୱସ୍ସୁତେ ସତି ଅଯଂ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି।

ପୁରିସସ୍ସ କାଯନ୍ତି ପୁରିସସ୍ସ ଯଂ କଞ୍ଚି କାଯଂ। ଉଭତୋଅୱସ୍ସୁତେପୀତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଚେୱ ପୁରିସସ୍ସ ଚ କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ଅୱସ୍ସୁତଭାୱେ ସତିପି। କାଯେନାତି ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନେନ ଅତ୍ତନୋ କାଯେନ। କାଯପଟିବଦ୍ଧନ୍ତି ପୁରିସସ୍ସ କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ। ଅୱସେସକାଯେନ ୱାତି ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଯତୋ ଅୱସେସେନ କାଯେନ, ଉବ୍ଭକ୍ଖକଅଧୋଜାଣୁମଣ୍ଡଲଅଧୋକପ୍ପରସଙ୍ଖାତେନ କାଯେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ କାଯନ୍ତି ଅୱସ୍ସୁତସ୍ସ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଯଂ କଞ୍ଚି କାଯଂ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ ସଯଂ ଆମସନ୍ତିଯା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଏୱଂ ତସ୍ସ ଆମସନଂ ସାଦିଯନ୍ତିଯାପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପୁରିସସ୍ସ କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗୋ ନତ୍ଥୀତି ପୁରିସସ୍ସ ମେଥୁନରାଗୋ, ଗେହସିତପେମଂ, ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତଂ ୱା। ଅୱସେସେତି ପାରାଜିକଖେତ୍ତତୋ ଅୱସେସେ। କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ କାଯପଟିବଦ୍ଧାଦିଭେଦେତି ''କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଆମସତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତିଆଦିକେ (ପାଚି। ୬୫୯, ୬୬୨) ସବ୍ବୱାରେ। ''ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚା''ତିଆଦୀସୁ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱା ଆମସନ୍ତିଯା, ଅଞ୍ଞୱିହିତାଯ ୱା, ''ଅଯଂ ପୁରିସୋ''ତି ୱା ''ଇତ୍ଥୀ''ତି ୱା ଅଜାନନ୍ତିଯା ୱା, ତେନ ଫୁଟ୍ଠାଯପି ତଂ ଫସ୍ସଂ ଅସ୍ସାଦଯନ୍ତିଯା ୱା ଆମସନେପି ସତି ଅନାପତ୍ତି।

ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂହି ସାଧାରଣାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ, ଅସାଧାରଣାନଂ ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚାତି ଅଟ୍ଠନ୍ନମଞ୍ଞତରଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନଂ। ଇଦଞ୍ଚ ପାରାଜିକଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୬୬) ପଚ୍ଛା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ସଙ୍ଗୀତିକାରକାଚରିଯେହି ପନ ପୁରିମେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଗଳଅଂ କତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଠପିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପାରାଜିକାନଂ ଅଞ୍ଞତର''ନ୍ତି (ପାଚି। ୬୬୬) ୱଚନତୋ ପନ ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦିକଂ ଯା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ସାପି ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦିକା ଏୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି

ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦନଂ ପେମୱସେନ ହୋତି, ତଥାପି ସିକ୍ଖାପଦୱୀତିକ୍କମଚିତ୍ତଂ ଦୋମନସ୍ସମେୱ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ହୋତୀତି ‘‘ତତ୍ର ହି ପାଚିତ୍ତିୟଂ…ପେ… ସେସଂ ତାଦିସମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସତ୍ଥୁସାସନେନାତି ଞତ୍ତିସମ୍ପଦାୟ ଚେୱ ଅନୁସ୍ସାୱନସମ୍ପଦାୟ ଚ। ଇଧ ପନ ଚୋଦନାସାରଣାପୁବ୍ବକମେୱ ଞତ୍ତିଅନୁସ୍ସାୱନଂ ସତ୍ଥୁସାସନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଇଧାପୀ’’ତିଆଦି। କରଣନ୍ତି ଞତ୍ତିଟ୍ଠପନଞ୍ଚେୱ ଅନୁସ୍ସାୱନାୱଚନଞ୍ଚ। ଅନାଦରନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଚ ଆଦରୱିରହିତଂ। ତେନାହ ‘‘ଯେନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପରିୟାପନ୍ନଗଣେ ୱାତି ତସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘେ ପରିୟାପନ୍ନେ ସମ୍ବହୁଲପୁଗ୍ଗଲସଙ୍ଖାତେ ଗଣେ ୱା। ‘‘ସକ୍ଖାୱତନାୟ ଅୱତ୍ତମାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏକକମ୍ମାଦିକେତି ଏକକମ୍ମଏକୁଦ୍ଦେସସମସିକ୍ଖାତାୟ। ସହ ଅୟନଭାୱେନାତି ସହ ୱତ୍ତନଭାୱେନ। ସମାନୋ ସଂୱାସୋ ଏତେସନ୍ତି ସମାନସଂୱାସକା।

ଇଦାନି ଯେନ ସଂୱାସେନ ତେ ‘‘ସମାନସଂୱାସକା’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୬୯) ୱୁତ୍ତା, ସୋ ସଂୱାସୋ ତସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତକସ୍ସ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନତ୍ଥି, ଯେହି ଚ ସଦ୍ଧିଂ ତସ୍ସ ସୋ ସଂୱାସୋ ନତ୍ଥି, ନ ତେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନୋ ସହାୟା କତା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସୋ ଅକତସହାୟୋ ନାମାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯସ୍ସ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପଦୱଣ୍ଣନଂ କତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ଥମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସମାନସଂୱାସକଭାୱଂ ଅନୁପଗତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ତଂ ଅନୁୱତନନ୍ତି କସ୍ସଚି ଆସଙ୍କା ସିୟାତି ତଂ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଂଦିଟ୍ଠିକୋ ସୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୋତି ଯୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ, ସୋ।

ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଲୋକସ୍ସାଦମିତ୍ତସନ୍ଥୱୱସେନାତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୬୭୫) ଲୋକସ୍ସାଦସଙ୍ଖାତସ୍ସ ମିତ୍ତସନ୍ଥୱସ୍ସ ୱସେନ। କିଂ ତନ୍ତି ଆହ ‘‘କାୟସଂସଗ୍ଗରାଗେନା’’ତି। କାୟସଂସଗ୍ଗରାଗେନେୱ ତିନ୍ତା ଇଧ ଅୱସ୍ସୁତା ନାମ, ନ ମେଥୁନରାଗେନାତି। କଥମେତଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଆହ ‘‘ଅୟମେୱ ହୀ’’ତିଆଦି। କିଂ ପନେତ୍ଥ କାରଣନ୍ତି ଆହ ‘‘ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ପନସ୍ସ ୱିଚାରଣା କତା’’ତି। ତତ୍ରାୟଂ ୱିଚାରଣା – ଏତ୍ଥ ଚ ଅସଦ୍ଧମ୍ମୋତି କାୟସଂସଗ୍ଗୋୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ମେଥୁନଧମ୍ମୋ। ନ ହି ମେଥୁନସ୍ସ ସାମନ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ହୋତି। ‘‘ୱିଞ୍ଞୂ ପଟିବଲୋ କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୬୭୬) ୱଚନମ୍ପି ଚେତ୍ଥ ସାଧକନ୍ତି। ଯଂ ଯେନ କତଂ, ତଂ ତସ୍ସେୱ ହୋତୀତି। ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାତି ସାମିୱଚନନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲେନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହତ୍ଥୋତି ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚେତ୍ଥ ହତ୍ଥଗ୍ଗହଣନ୍ତି ‘‘ହତ୍ଥୋ ନାମ କପ୍ପରଂ ଉପାଦାୟ ଯାୱ ଅଗ୍ଗନଖା’’ତି (ପାଚି। ୬୭୬) ୱୁତ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥସ୍ସେୱ ଗହଣଂ, ଅଥ ଖୋ ତସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ସପି ଅପାରାଜିକଖେତ୍ତସ୍ସ ଗହଣଂ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ‘‘ହତ୍ଥଗ୍ଗହଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣଗ୍ଗହଣନ୍ତି ନ କେୱଲଂ ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣସ୍ସେୱ ଗହଣଂ, ଅଥ ଖୋ ତସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ସପି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଚୀୱରପ୍ପଦେସସ୍ସ ଗହଣଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଠାନନ୍ତି ଏୱଂନାମକଂ ଠାନଂ। ‘‘ପଟିପାଟିୟା ୱା ଉପ୍ପଟିପାଟିୟା ୱା ପୂରେତ୍ୱା’’ତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ପଟିପାଟିୟା ୱା ଉପ୍ପଟିପାଟିୟା ୱା ଏକନ୍ତରିକାୟ ୱା ଯେନ ତେନ ନୟେନ ପୂରେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତା ଆପତ୍ତିଯୋତି ତା ଆପନ୍ନା ଆପତ୍ତିଯୋ। ଯଥା ଚେକେକସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଏୱଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ସତ୍ତସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସତକ୍କତୁମ୍ପି ୱୀତିକ୍କନ୍ତେସୁ ତା ଆପତ୍ତିଯୋ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତି। ଗଣନୂପିକାତି ଦେସିତଗଣନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱାତି ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉସ୍ସାହଂ ଠପେତ୍ୱା।

ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାୟ

ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିୟଂ

ଭିକ୍ଖୁନିପାତିମୋକ୍ଖେ ପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ସଙ୍ଘାଦିସେସକଣ୍ଡଂ

୧। ଉସ୍ସୟୱାଦିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମାନୁସ୍ସୟଓସେନକୋଧୂସ୍ସୟଓସେନାତି ବାହୁଲ୍ଲନୟେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ତିଟ୍ଟିଓଂ ତିୱେଦନ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଟକରଣଟ୍ଠାୟାତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଟୋତି ୱୋହାରିକୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଂ ପବ୍ବଜିତା ‘‘ଅଧିକରଣ’’ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ସ କରଣଟ୍ଠାୟ ୱୋହାରିକୱିନିଚ୍ଛୟଟ୍ଠାୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱୀତିକ୍କମକ୍ଖଣେୟେୱାତି ୱତ୍ଥୁଜ୍ଝାଚାରକ୍ଖଣେୟେୱ, ନ ତତିୟାୟ ସମନୁଭାସନାୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଭିକ୍ଖୁନିଂ ସଙ୍ଘତୋ ନିସ୍ସାରେତୀତି ଆପନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘମ୍ହା ନିସ୍ସାରେତି। ହେତୁମ୍ହି ଚାୟଂ କତ୍ତୁୱୋହାରୋ ‘‘ନିସ୍ସାରଣହେତୁଭୂତଧମ୍ମୋ ‘ନିସ୍ସାରଣୀୟୋ’ତି ୱୁତ୍ତୋ’’ତି କତ୍ୱା।

ୟତ୍ଥ ଠିତାୟାତି ଉପସ୍ସୟଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗାଦୀସୁ ୟସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠିତାୟ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତିୟାତି ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱୋହାରିକାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିୟା। ଦୁତିୟେତି ଦୁତିୟାରୋଚନେ। ତେନାତି ଉପାସକେନ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାୟାତି ‘‘ମମ ଚ ତୱ ଚ କଥଂ ତ୍ୱଂୟେୱ ଆରୋଚେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତାୟ। ଅଞ୍ଞେନ କଥାପେତୀତି କପ୍ପିୟକାରକେନ କଥାପେତି। ୟଥା ୱା ତଥା ୱା ହି ଆରୋଚିୟମାନେତି କପ୍ପିୟକାରକୋ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟା କଥଂ ପଠମଂ ଆରୋଚେତୁ, ଇତରୋ ୱା ଅତ୍ତନୋ କଥଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୭୯)। କପ୍ପିୟକାରକୋ ୱା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି କଥଂ, ଇତରୋ ୱା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି କଥଂ ଆରୋଚେତୂତି ଏୱଂ ୟଥା ତଥା ଆରୋଚିୟମାନେ। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପନ କଥଂ ସୁତ୍ୱାତି ୟଥା ତଥା ୱା ଆରୋଚିତଂ ପନ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି କଥଂ ସୁତ୍ୱା।

ଆକଡ୍ଢିୟମାନା ଗଚ୍ଛତୀତି ୱୁଚ୍ଚମାନା ୱୋହାରିକାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛତି, ଇମସ୍ସ ‘‘ତସ୍ସା ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ରକ୍ଖଂ ୟାଚତୀତି ଧମ୍ମିକଂ ରକ୍ଖଂ ୟାଚତି। ଇଦାନି ୟଥା ୟାଚିତା ରକ୍ଖା ଧମ୍ମିକା ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଉପସ୍ସୟେ ଅଞ୍ଞେହି କତଂ ଅନାଚାରଂ ଅନୋଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅତୀତଂ ଆରବ୍ଭ ଅତ୍ଥି ଓଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୭୯), ଅତ୍ଥି ଅନୋଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା, ଅନାଗତଂ ଆରବ୍ଭାପି ଅତ୍ଥି ଓଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା, ଅତ୍ଥି ଅନୋଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା।

କଥଂ ଅତୀତଂ ଆରବ୍ଭ ଓଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ହୋତି? ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟେ ଗାମଦାରକା, ଧୁତ୍ତାଦୟୋ ୱା ୟେ କେଚି ଅନାଚାରଂ ୱା ଆଚରନ୍ତି, ରୁକ୍ଖଂ ୱା ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ଫଲାଫଲଂ ୱା ହରନ୍ତି, ପରିକ୍ଖାରେ ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱୋହାରିକେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଉପସ୍ସୟେ ଇଦଂ ନାମ କତ’’ନ୍ତି ୱଦତି। ‘‘କେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅସୁକେନ ଚ ଅସୁକେନ ଚା’’ତି ଆଚିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଅତୀତଂ ଆରବ୍ଭ ଓଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ହୋତି, ସା ନ ୱଟ୍ଟତି। ତଞ୍ହି ସୁତ୍ୱା ତେ ୱୋହାରିକା ତେସଂ ଦଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତି, ସବ୍ବଂ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଗୀୱା ହୋତି। ‘‘ଦଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପାୟେପି ସତି ଗୀୱାୟେୱ ହୋତି। ସଚେ ପନ ତସ୍ସ ‘‘ଦଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦତି, ପଞ୍ଚମାସକମତ୍ତେ ଗହିତେ ପାରାଜିକଂ ହୋତି।

ତେହି ‘‘କେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ‘‘ଅସୁକେନା’ତି ୱତ୍ତୁଂ ଅମ୍ହାକଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତୁମ୍ହେୟେୱ ଜାନିସ୍ସଥ। କେୱଲଞ୍ହି ମୟଂ ରକ୍ଖଂ ୟାଚାମ, ତଂ ନୋ ଦେଥ, ଅୱହଟଭଣ୍ଡମ୍ପି ଆହରାପେଥା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଅନୋଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ହୋତି, ସା ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସଚେପି ତେ ୱୋହାରିକା ତେ କାରକେ ଗୱେସିତ୍ୱା ତେସଂ ଦଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତି, ସବ୍ବଂ ସାପତେୟ୍ୟମ୍ପି ଗହିତଂ, ଭିକ୍ଖୁନିୟା ନେୱ ଗୀୱା, ନ ଆପତ୍ତି।

ପରିକ୍ଖାରଂ ହରନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ଅନତ୍ଥକାମତାୟ ‘‘ଚୋରୋ ଚୋରୋ’’ତି ୱତ୍ତୁମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି ହି ୟଂ ତେସଂ ଦଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତି, ସବ୍ବଂ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଗୀୱା ହୋତି। ଅତ୍ତନୋ ୱଚନକରଂ ପନ ‘‘ଇମିନା ମେ ପରିକ୍ଖାରୋ ଗହିତୋ, ତଂ ଆହରାପେହି, ମା ଚସ୍ସ ଦଣ୍ଡଂ କରୋଥା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଦାସଦାସିୱାପିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅଟ୍ଟଂ କରୋନ୍ତି, ଅୟଂ ଅକପ୍ପିୟଅଟ୍ଟୋ ନାମ, ନ ୱଟ୍ଟତି।

କଥଂ ଅନାଗତଂ ଆରବ୍ଭ ଓଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ହୋତି? ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପରେହି ଅନାଚାରାଦୀସୁ କତେସୁ ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱୋହାରିକେ ଏୱଂ ୱଦତି ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଉପସ୍ସୟେ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋନ୍ତି, ରକ୍ଖଂ ନୋ ଦେଥ ଆୟତିଂ ଅକରଣତ୍ଥାୟା’’ତି। ‘‘କେନ ଏୱଂ କତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅସୁକେନ ଚ ଅସୁକେନ ଚା’’ତି ଆଚିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଅନାଗତଂ ଆରବ୍ଭ ଓଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ହୋତି, ସାପି ନ ୱଟ୍ଟତି। ତେସଞ୍ହି ଦଣ୍ଡେ କତେ ପୁରିମନୟେନେୱ ସବ୍ବଂ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଗୀୱା। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ସଚେ ପନ ୱୋହାରିକା ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟେ ଏୱରୂପଂ ଅନାଚାରଂ କରୋନ୍ତାନଂ ‘‘ଇମଂ ନାମ ଦଣ୍ଡଂ କରୋମା’’ତି ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ଆଣାୟ ଅତିଟ୍ଠମାନେ ପରିୟେସିତ୍ୱା ଦଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁନିୟା ନେୱ ଗୀୱା, ନ ଆପତ୍ତି।

ଯୋ ଚାଯଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୁନମ୍ପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଭିକ୍ଖୁନୋପି ହି ଓଦିସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ନ ୱଟ୍ଟତି, ଯଂ ତଥା ଆଚିକ୍ଖିତେ ତେସଂ ଦଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ସଙ୍ଖଂ ଗୀୱା ହୋତି। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଦଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହାପେନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକଂ। ଯୋ ପନ ‘‘ଦଣ୍ଡଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଜାନନ୍ତୋପି ଅନୋଦିସ୍ସ କଥେତି, ତେ ଚ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଦଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତିଯେୱ, ନ ଦୋସୋ। ୱିହାରସୀମାଯ ରୁକ୍ଖାଦୀନି ଛିନ୍ଦନ୍ତାନଂ ୱାସିଫରସୁଆଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପାସାଣେ କୋଟ୍ଟେନ୍ତି, ନ ୱଟ୍ଟତି। ସଚେ ଧାରା ଭିଜ୍ଜତି, କାରାପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବା। ଉପଧାୱିତ୍ୱା ତେସଂ ପରିକ୍ଖାରେ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତମ୍ପି ନ କାତବ୍ବଂ। ଲହୁପରିୱତ୍ତଞ୍ହି ଚିତ୍ତଂ, ଥେଯ୍ୟଚେତନାଯ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜମ୍ପି ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ।

ଉସ୍ସଯୱାଦିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଚୋରିୱୁଟ୍ଠାପିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମଲ୍ଲଗଣଭଟିପୁତ୍ତଗଣାଦିକନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୬୮୩) ମଲ୍ଲଗଣୋ ନାମ ନାରାଯନଭତ୍ତିକୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାନୀଯଟ୍ଠପନପୋକ୍ଖରଣିଖଣନାଦିପୁଞ୍ଞକମ୍ମକାରକୋ ଗଣୋ। ଭଟିପୁତ୍ତଗଣୋ ନାମ କୁମାରଭତ୍ତିକଗଣୋ। ଧମ୍ମଗଣୋତି ସାସନଭତ୍ତିକୋ ଅନେକପ୍ପକାରପୁଞ୍ଞକମ୍ମକାରକୋ ଗଣୋ। ଗନ୍ଧିକସେଣୀତି ଅନେକପ୍ପକାରସୁଗନ୍ଧିୱିକତିକାରକୋ ଗଣୋ। ଦୁସ୍ସିକସେଣୀତି ଦୁସ୍ସୱାଣିଜସମୂହୋ, ପେସକାରଗଣୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତିଯାତି ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତିଯା। କେନଚି କରଣୀଯେନ ପକ୍କନ୍ତାସୁ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଯଥାନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେଯେୱ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସିତକପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତିଯା ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୮୩), ଅଞ୍ଞଂ ସୀମଂ ୱା ନଦିଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତିଯା କାଯୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ଆହ ‘‘ଚୋରିୱୁଟ୍ଠାପନସମୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି। ଅନାପୁଚ୍ଛା ୱୁଟ୍ଠାପନୱସେନ କିରିଯାକିରିଯଂ। ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଅଜାନନ୍ତା ଅରିଯାପି ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତୀତି ୱା କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେ ଆପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାବ୍ୟାକତସମଙ୍ଗିତାୱସେନ ୱା ତିଚିତ୍ତଂ।

ଚୋରିୱୁଟ୍ଠାପିକାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଏକଗାମନ୍ତରଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଞ୍ଞୋ ଗାମୋ ଗାମନ୍ତରଂ। ନଦିପାରନ୍ତି ନଦିଯା ପାରିମତୀରଂ। ‘‘ଗାମନ୍ତରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା’’ତି (ପାଚି। ୬୮୭, ୬୯୧) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଗାମେଯେୱ ଆପତ୍ତି, ନ ସକଗାମେତି ଆହ ‘‘ସକଗାମତୋ ତାୱା’’ତିଆଦି। ପରିକ୍ଖେପେ ୱା ଉପଚାରେ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତେତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପେ ୱା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନେ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତେ। ଦୁତିଯେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେତି ଦୁତିଯେନ ପାଦେନ ଇତରସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପେ ୱା ଉପଚାରେ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ। ଯେସୁ ପନ ପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ଏକେନ ପାଦେନ ଇତରସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପେ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତେ, ଉପଚାରେ ୱା ଓକ୍କନ୍ତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଦୁତିଯେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ, ଓକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ୱା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ’’ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ‘‘ଓକ୍କନ୍ତେ, ଓକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ୱା’’ତି ଏତାନି ଦ୍ୱେ ପଦାନି ପାଠଇଯା ୱିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିଯା’’ତି (ପାଚି। ୬୯୨) ହି ପାଠଇ। ତଥା ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯପି ୱିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି –

‘‘ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ ଏକେନ ପାଦେନ ଅତିକ୍କମତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ। ଦୁତିଯେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ଅପିଚେତ୍ଥ ସକଗାମତୋ…ପେ… ଏକେନ ପାଦେନ ଇତରସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପେ ୱା ଉପଚାରେୱା ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଦୁତିଯେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ’’ତି –

ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପଠମଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିଯା’’ତିଆଦିୱଚନତୋ (ପାଚି। ୬୯୨) ପଦସା ଗମନମେୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପଦସା ପୱିସନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତୀ’’ତି। ଇମିନା ସଚେପି ହତ୍ଥିପିଟ୍ଠିଆଦୀହି ୱା ଇଦ୍ଧିଯା ୱା ପୱିସତି, ୱଟ୍ଟତିଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୯୨) ୱୁତ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ନଦିପାରଗମନେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣାଯ ନଦିଯାତି ‘‘ନଦୀ ନାମ ତିମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉତ୍ତରନ୍ତିଯା ଅନ୍ତରୱାସକୋ ତେମିଯତୀ’’ତି (ପାଚି। ୬୯୨) ନଦିପାରଗମନୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣାଯ ନଦିଯା। ନଦିପାରଗମନୱିଭଙ୍ଗୋ ହି ଇଧ ନଦିପାରଗମନସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତୋ। ପୁନ ଓରିମତୀରମେୱ ପଚ୍ଚୁତ୍ତରନ୍ତିଯା ୱାତି ପରତୀରଂ ଗନ୍ତୁକାମତାଯ ଓତିଣ୍ଣତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରିସ୍ସା ପନ ଅଯଂ ପକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠିତା ହୋତି, ତସ୍ମା ପରତୀରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା

ଅନାପତ୍ତି। ସଚେ ସଞ୍ଝାୟଂ ୱା ପଧାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ କୁରୁମାନା ‘‘ପୁରେ ଅରୁଣେଯେୱ ଦୁତିୟିକାୟ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୯୨) ଆଭୋଗଂ କରୋତି, ଅଜାନନ୍ତିୟା ଏୱ ତସ୍ସା ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି , ଅନାପତ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ପୁରେ ଅରୁଣେଯେୱା’’ତିଆଦି। ଅଥ ପନ ‘‘ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ଇଧେୱ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱା ଅନାଭୋଗେନ ୱା ୱିହାରସ୍ସ ଏକଦେସେ ଅଚ୍ଛତି, ଦୁତିୟିକାୟ ହତ୍ଥପାସଂ ନ ଓତରତି, ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ହତ୍ଥପାସୋୟେୱ ହି ଇଧ ପମାଣଂ। ହତ୍ଥପାସାତିକ୍କମେ ଏକଗବ୍ଭେପି ନ ରକ୍ଖତି। ତେନାହ ‘‘ଏକଗବ୍ଭେ…ପେ… ଆପତ୍ତୀ’’ତି।

ଦସ୍ସନୂପଚାରଂ ୱା ସୱନୂପଚାରଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଦସ୍ସନୂପଚାରୋ ନାମ ଯତ୍ଥ ଠିତଂ ଦୁତିୟିକା ପସ୍ସତି। ସୱନୂପଚାରୋ ନାମ ଯତ୍ଥ ଠିତା ମଗ୍ଗମୂଳ୍ହସଦ୍ଦେନ ୱିୟ, ଧମ୍ମସ୍ସୱନାରୋଚନସଦ୍ଦେନ ୱିୟ ଚ ‘‘ଅୟ୍ୟେ’’ତି ସଦ୍ଦାୟନ୍ତିୟା ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଓହୀୟନଂ ନାମ ଦସ୍ସନୂପଚାରସୱନୂପଚାରାନମଞ୍ଞତରସ୍ସ ୱିଜହନଂ, ତସ୍ମା। ଅନ୍ତୋଗାମେ ପନ ଓହୀୟନଂ ୱଜ୍ଜତୀତି ଆହ ‘‘ଇନ୍ଦଖୀଲାତିକ୍କମତୋ ପଟ୍ଠାୟା’’ତି ଆଦି। ତତ୍ଥ ଇନ୍ଦଖୀଲାତିକ୍କମତୋତି ଉମ୍ମାରାତିକ୍କମତୋ। ବହିଗାମେତି ଗାମସ୍ସ ବହିପଦେସେ। ମଗ୍ଗମୂଳ୍ହା ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ମଗ୍ଗମୂଳ୍ହସଦ୍ଦେନ ୱିୟା’’ତି। ମଗ୍ଗମୂଳ୍ହଂ ଅୱ୍ହାୟନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ ୱିୟାତିପି ୱଦନ୍ତି। ସଦ୍ଦାୟନ୍ତିୟାତି ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତିୟା। ‘‘ସଦ୍ଦସ୍ସୱନାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିୟେୱା’’ତି ଇମିନା ଦସ୍ସନୂପଚାରୋ ଏୱରୂପେ ସୱନୂପଚାରେ ୱିଜହିତେ ନ ରକ୍ଖତି, ଜହିତମତ୍ତେୱ ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତି।

ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଏକମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସଚେ ପୁରିମାୟୋ ଅଞ୍ଞେନ ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପକ୍କନ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତି, ଅନାପତ୍ତିୟେୱ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀନଂ ଏକା ଅନୁବନ୍ଧିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ‘‘ଗଚ୍ଛତୁ ଅୟ’’ନ୍ତି ଓହୀୟତି, ଇତରାପି ‘‘ଓହୀୟତୁ ଅୟ’’ନ୍ତି ଗଚ୍ଛତି, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଆପତ୍ତି। ସଚେ ପନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀସୁ ପୁରିମାପି ଅଞ୍ଞଂ ମଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହାତି, ପଚ୍ଛିମାପି ଅଞ୍ଞଂ, ଏକା ଏକିସ୍ସା ପକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତି।

‘‘ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଚତୁରୋ’’ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୭୯) ଅୟଂ ପଞ୍ହୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଗାମନ୍ତରପରିୟାପନ୍ନଂ ନଦିପାରଂ ଓକ୍କନ୍ତଭିକ୍ଖୁନିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତୋ। ସା ହି ସକଗାମତୋ ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନକାଲେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ନଦିପାରଂ ଓକ୍କନ୍ତମତ୍ତାୱ ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସଗାମନ୍ତରନଦିପାରଗମନଗଣମ୍ହାଓହୀୟନଲକ୍ଖଣେ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଚତୁରୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ଆପଜ୍ଜତି।

ପକ୍ଖସଙ୍କନ୍ତାୟ ୱାତି ତିତ୍ଥାୟତନଂ ସଙ୍କନ୍ତାୟ। ଅନନ୍ତରାୟେନାତି ହତ୍ଥିମୋଚନାଦିଅନ୍ତରାୟଂ ୱିନା।

ଏକଗାମନ୍ତରଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଉକ୍ଖିତ୍ତକଓସାରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତସ୍ସେୱକାରକସଙ୍ଘସ୍ସାତି ଯୋ ଉକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମକାରକୋ ଗଣୋ, ତସ୍ସେୱ କାରକସଙ୍ଘସ୍ସ। ୱତ୍ତେ ୱା ୱତ୍ତନ୍ତିନ୍ତି ତେଚତ୍ତାଲୀସପ୍ପଭେଦେ ନେତ୍ଥାରୱତ୍ତେ ୱତ୍ତମାନଂ।

ଉକ୍ଖିତ୍ତକଓସାରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଭୋଜନପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣପଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଏକତୋଅୱସ୍ସୁତେତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟା ୱା ଅୱସ୍ସୁତେ। ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ପନେତ୍ଥ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଅୱସ୍ସୁତଭାୱୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୭୦୧) ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ‘‘ଅନୱସ୍ସୁତୋତି ଜାନନ୍ତୀ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି (ପାଚି। ୭୦୩) ଇମାୟ ପାଳିୟା ନ ସମେତି। ଯଦି ହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅୱସ୍ସୁତଭାୱୋ ନପ୍ପମାଣଂ, କିଂ ‘‘ଅନୱସ୍ସୁତୋତି ଜାନନ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ୱଚନେନ, ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଉଭତୋଅନୱସ୍ସୁତା ହୋନ୍ତି, ଅନୱସ୍ସୁତା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା। ଉଭୋସୁ ଅନୱସ୍ସୁତେସୁପି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚେୱ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଚାତି ଉଭୋସୁ ଅନୱସ୍ସୁତେସୁ ଗଣ୍ହନ୍ତିୟା ସବ୍ବଥାପି ଅନାପତ୍ତି। ‘‘ଅନୱସ୍ସୁତୋ’’ତି ୱା ଞତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତିୟାତି ସୟଂ ଅନୱସ୍ସୁତା ସମାନା ଅୱସ୍ସୁତେପି ‘‘ଅନୱସ୍ସୁତୋ ଅୟ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାୟ ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତିୟା। ଅଥ ସୟଂ ଅନୱସ୍ସୁତାପି ଅଞ୍ଞଂ ଅୱସ୍ସୁତଂ ୱା ଅନୱସ୍ସୁତଂ ୱା ‘‘ଅୱସ୍ସୁତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଦୁକ୍କଟମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅନନ୍ତରସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘କିସ୍ସ ତ୍ୱଂ, ଅୟ୍ୟେ, ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାସୀତି, ଅୱସ୍ସୁତା, ଅୟ୍ୟେତି, ତ୍ୱଂ ପନ, ଅୟ୍ୟେ, ଅୱସ୍ସୁତାତି, ନାହଂ, ଅୟ୍ୟେ, ଅୱସ୍ସୁତା’’ତି।

ଭୋଜନପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣପଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଭୋଜନପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁକ୍କଟାଦିକା ସଙ୍ଘାଦିସେସପରିଯୋସାନା ଆପତ୍ତିଯୋ ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଉଯ୍ୟୋଜିକାଯେୱ, ଇତରିସ୍ସା ପନ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ପଠମସିକ୍ଖାପଦେନାତି ଆହ ''ସା ଏୱଂ ଉଯ୍ୟୋଜନେନା''ତିଆଦି।

କୁଲାନୁଦ୍ଦଯତାଯାତି କୁଲାନୁକମ୍ପକତାଯ।

ଭୋଜନପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭-୧୩। ସଞ୍ଚରିତ୍ତାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସତ୍ତମାଦୀନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ସଞ୍ଚରିତ୍ତାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୪-୧୭। ସଙ୍ଘଭେଦକାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଭିକ୍ଖୁନୀ ସଙ୍ଘଂ ନ ଭିନ୍ଦତୀତି କମ୍ମଂ, ଉଦ୍ଦେସୋ ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ଭେଦୋ, ସୋ ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ନତ୍ଥୀତି ଭିକ୍ଖୁନୀ ସଙ୍ଘଂ ନ ଭିନ୍ଦତି। ନ କେୱଲଂ ପରିୱାସାଭାୱୋଯେୱାତି ଆହ ''ଛାଦନପଚ୍ଚଯାପୀ''ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଛାଦନପଚ୍ଚଯାପି ନ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି ପାଠୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଛାଦନପଚ୍ଚଯାପି ଦୁକ୍କଟଂ ନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା –

''ଆପଜ୍ଜତି ଗରୁକଂ ସାୱସେସଂ;

ଛାଦେତି ଅନାଦରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ;

ନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ନୋ ଚ ଫୁସେଯ୍ୟ ୱଜ୍ଜଂ;

ପଞ୍ହାମେସା କୁସଲେହି ଚିନ୍ତିତା''ତି। (ପରି। ୪୮୧) –

ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନିନିସେଧୋ ଉପପନ୍ନୋ ହୋତି। ଯେସୁ ପନ ପୋତ୍ଥକେସୁ ''ଛାଦନପଚ୍ଚଯା ପନ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱିନା ନ-କାରଂ ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ପମାଦଲେଖୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ପରିୱାସୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା। ଅତ୍ତନୋ ସୀମଂ ସୋଧେତ୍ୱା ୱିହାରସୀମାଯ ୱାତି ୱିହାରେ ବଦ୍ଧସୀମମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋଧେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀହୀତି ୱିହାରସୀମଂ ସୋଧେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀହି।

ମୁଖମତ୍ତନିଦସ୍ସନନ୍ତି ପୱେସୋପାଯମତ୍ତନିଦସ୍ସନଂ। ଏତ୍ଥାହ – ଅଥ କସ୍ମା ଯଥା ଭିକ୍ଖୁମାନତ୍ତକଥାଯ ''ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମ୍ମା''ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଗମନୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱମୱତ୍ୱା ''ଗାମୂପଚାରତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିହାରୂପଚାରତୋ ଚ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା''ତି ଇଧ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ତତ୍ର ଚେକେ ୱଦନ୍ତି ''ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ପଦେସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗାମେପି ତଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପନ ଗାମେ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ଭଣନ୍ତି ''ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଗାମେ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଭିକ୍ଖୁୱିହାରୋ ନାମ ପୁବ୍ବେଯେୱ ଗାମୂପଚାରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି , ତସ୍ମା ଗାମଂ ଅୱତ୍ୱା ୱିହାରୂପଚାରମେୱ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପନ ୱିହାରୋ ଗାମେଯେୱ, ନ ବହି, ତସ୍ମା ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ୱିହାରୂପଚାରଞ୍ଚ ଉଭଯମେୱେତ୍ଥ ଦସ୍ସିତଂ। ତସ୍ମା ଉଭଯତ୍ଥାପି ଅତ୍ଥତୋ ନାନାତ୍ତଂ ନତ୍ଥୀ''ତି। ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯୁଜ୍ଜତି, ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଆରୋଚିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ।

ସଙ୍ଘଭେଦକାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାଯ

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ଭିକ୍ଖୁନିପାତିମୋକ୍ଖେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯକଣ୍ଡଂ

୧। ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ପତ୍ତସନ୍ନିଚଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଠମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ପତ୍ତସନ୍ନିଚଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଅକାଲଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଯଂ ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ, ତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀତି ଯଂ ଚୀୱରଂ ଭାଜାପିତାଯ ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ, ତମେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି, ତଂ ୱିନଯକମ୍ମଂ କତ୍ୱାପି ଅତ୍ତନା ନ ଲଭ୍ଭତି। ତେନାହ ''ନିସ୍ସଟ୍ଠ''ନ୍ତିଆଦି। ତଞ୍ଚ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱାପୀତି ''ଅଯ୍ୟାଯ, ଦମ୍ମୀ''ତି ଏୱଂ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱାପି। ଯଥାଦାନେଯେୱ ଉପନେତବ୍ବନ୍ତି ଯଥା ଦାଯକେହି ଦିନ୍ନଂ, ତଥେୱ ଉପନେତବ୍ବଂ, ଅକାଲଚୀୱରପକ୍ଖେଯେୱ ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅକାଲଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଚୀୱରପରିୱତ୍ତନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମେତନ୍ତି ମେ ଏତଂ। ସକସଞ୍ଞାଯ ଗହିତତ୍ତା ପାଚିତ୍ତିଯଞ୍ଚେୱ ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ଇତରଥା ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବଂ।

ଚୀୱରପରିୱତ୍ତନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଅଞ୍ଞୱିଞ୍ଞାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଟିଲାଭେନାତି ପଠମୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ଉନତରସ୍ସାପି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପଟିଲାଭେନ।

ତସ୍ମିଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ପୁନ ତଞ୍ଞେୱାତି ଯଂ ପଠମଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଥୋକତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ପୁନ ତଞ୍ଞେୱ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞେନପି ଅତ୍ଥେ ସତୀ ତି ପଠମଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ଅଞ୍ଞେନପି ଅତ୍ଥେ ସତି। ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞଞ୍ଚାତି ଯଂ ପଠମଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ସଚେ ପଠମଂ ସପ୍ପି ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ, ''ଯମକଂ ପଚିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚ ୱେଜ୍ଜେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେଲେନାପି ଅତ୍ଥୋ ହୋତି। ତତୋ ''ତେଲେନାପି ମେ ଅତ୍ଥୋ''ତି ଏୱମାଦିନା ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତିଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାତି ''ସଚେ କହାପଣସ୍ସ ସପ୍ପି ଆଭତଂ ହୋତି, ଇମିନା ମୂଲେନ ଦ୍ୱିଗୁଣଂ ତେଲଂ ଲବ୍ଭତି, ତେଲେନାପି ଚ ଇଦଂ କିଚ୍ଚଂ ନିପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତେଲଂ ଆହରା''ତି ଏୱଂ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା।

ଅଞ୍ଞୱିଞ୍ଞାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଅଞ୍ଞଚେତାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଚେତାପେଯ୍ୟାତି ପଠମଂ ଚେତାପିତତୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅଞ୍ଞଂ ଚେତାପେଯ୍ୟ।

ଅଞ୍ଞଚେତାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ପଠମସଙ୍ଘିକଚେତାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନେନାତି ଯଂ ଚେତାପେତି, ତତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନେନ। ଅଞ୍ଞୁଦ୍ଦିସିକେନାତି ପୁରିମସ୍ସେୱତ୍ଥଦୀପନଂ।

ସେସକଂ ଉପନେନ୍ତିଯାତି ଯଦତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନୋ, ତଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ଉପନେନ୍ତିଯା। ସାମିକେ ଅପଲୋକେତ୍ୱାତି ଦାଯକେ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା। ଏୱରୂପାସୁ ଆପଦାସୁ ଉପନେନ୍ତୀନନ୍ତି ଏୱରୂପେସୁ ଉପଦ୍ଦୱେସୁ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅତ୍ଥାଯ ଉପନେନ୍ତୀନଂ।

ପଠମସଙ୍ଘିକଚେତାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଦୁତିଯସଙ୍ଘିକଚେତାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ନ କେୱଲଂ ତେନେୱ ପରିକ୍ଖାରେନାତି ଆହ ''ସଯଂ ଯାଚିତକେନାପୀ''ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପାଳିଯଂ ''ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ତେନ ଚ ପରିକ୍ଖାରେନ ସଯମ୍ପି ଯାଚିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜଂସୂ''ତି (ପାଚି। ୭୬୩)। ମାତିକାଯଂ ପନ ଗମ୍ଯମାନତ୍ତା ପି-ସଦ୍ଦୋ ନପ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ଗମ୍ଯମାନତ୍ଥସ୍ସ ହି ସଦ୍ଦସ୍ସ ପଯୋଗଂ ପତି କାମଚାରୋତି ଯୁତ୍ତି।

ଦୁତିଯସଙ୍ଘିକଚେତାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮-୯-୧୦। ପଠମଗଣିକଚେତାପନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଟ୍ଠମନୱମଦସମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ପଠମଗଣିକଚେତାପନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ

୧୧। ଗରୁପାୱୁରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଯସ୍ମା ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ ନ ପଟିସେଧେତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଭଗୱା ଧମ୍ମନିମନ୍ତନୱସେନ ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ''ୱଦେଥାଯ୍ଯେ, ଯେନତ୍ଥୋ''ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୭୮୪) ୱୁତ୍ତାଯ ଚତୁକ୍କଂସପରମଂ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବନ୍ତି ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ''ଚେତାପେତବ୍ବନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା ସହଧମ୍ମିକେ ଚ ଞାତକପ୍ପୱାରିତେ ଚ ଅଞ୍ଞେନ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ଗୁଣେ ପରିତୁଟ୍ଠେନ 'ୱଦେଥାଯ୍ଯେ, ଯେନତ୍ଥୋ'ତି ୱୁତ୍ତାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ରାଜାନନ୍ତି ପସେନଦିକୋସଲରାଜାନଂ।

ଗରୁପାୱୁରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ଲହୁପାୱୁରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁତିଯଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଲହୁପାୱୁରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାଯ

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାଯଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିଯଂ

ଭିକ୍ଖୁନିପାତିମୋକ୍ଖେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପଓଣ୍ତନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାଚିତ୍ତିୟକଣ୍ଡଂ

୧। ଲସୁଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ଲସୁଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ଲସୁଣ’’ନ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ମଗଧେସୁ ଜାତଂ ଲସୁଣମେୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, ତମ୍ପି ଭଣ୍ଡିକଲସୁଣମେୱାତି ଆହ ମଗଧରଟ୍ଠେ ଜାତ’’ନ୍ତିଆଦି।

ଭଣ୍ଡିକଲସୁଣନ୍ତି ପୋଟ୍ଟଲିକଲସୁଣମେୱ, ସମ୍ପୁଣ୍ଣମିଞ୍ଜାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନାହ ‘‘ନ ଏକଦ୍ୱିତିମିଞ୍ଜକ’’ନ୍ତି। ଅଜ୍ଝୋହାରେ ଅଜ୍ଝୋହାରେତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୭୯୫) ଏତ୍ଥ ସଚେ ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଭଣ୍ଡିକେ ଏକତୋୟେୱ ସଙ୍ଖାଦିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହରତି, ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଏକେକମିଞ୍ଜକଂ ଖାଦନ୍ତିୟା ପନ ପୟୋଗଗଣନାୟ ପାଚିତ୍ତିୟାନି।

ପଲଣ୍ଡୁକାଦୀନଂ ୱଣ୍ଣେନ ୱା ମିଞ୍ଜାୟ ୱା ନାନାତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ୱଣ୍ଣେନ ତାୱ ପଲଣ୍ଡୁକୋ ନାମ ପଣ୍ଡୁୱଣ୍ଣୋ ହୋତି, ଭଞ୍ଜନକୋ ଲୋହିତୱଣ୍ଣୋ, ହରିତକୋ ହରିତପଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ। ମିଞ୍ଜାୟ ପନ ପଲଣ୍ଡୁକସ୍ସ ଏକା ମିଞ୍ଜା ହୋତି, ଭଞ୍ଜନକସ୍ସ ଦ୍ୱେ, ହରିତକସ୍ସ ତିସ୍ସୋ। ଚାପଲସୁଣୋ ଅମିଞ୍ଜକୋ। ଅଙ୍କୁରମତ୍ତମେୱ ହି ତସ୍ସ ହୋତି। ମହାପଚ୍ଚରିୟାଦୀସୁ ପନ ‘‘ପଲଣ୍ଡୁକସ୍ସ ତୀଣି ମିଞ୍ଜାନି, ଭଞ୍ଜନକସ୍ସ ଦ୍ୱେ, ହରିତକସ୍ସ ଏକ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୭୯୭) ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେ ପଲଣ୍ଡୁକାଦୟୋ ସଭାୱେନେୱ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ସୂପସମ୍ପାକାଦୀସୁ ପନ ମାଗଧକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ତଞ୍ହି ପଚ୍ଚମାନେସୁ ମୁଗ୍ଗସୂପାଦୀସୁ ୱା ମଚ୍ଛମଂସୱିକତିୟା ୱା ତେଲେ ୱା ବଦରସାଳୱାଦୀସୁ ୱା ଅମ୍ବିଲସାକାଦୀସୁ ୱା ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗେସୁ ୱା ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଅନ୍ତମସୋ ୟାଗୁଭତ୍ତେପି ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତି। ବଦରସାଳୱଂ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୭୯୩-୭୯୭) ନାମ ବଦରଫଲାନି ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବା ଖାଦନୀୟୱିକତି।

ଲସୁଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସମ୍ବାଧଲୋମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋକାସେ’’ତି ଏତସ୍ସ ୱିଭାଗଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଉପକଚ୍ଛକେସୁ ଚ ମୁତ୍ତକରଣେ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଆବାଧପଚ୍ଚୟାତି କଣ୍ଡୁକଚ୍ଛୁଆଦିଆବାଧପଚ୍ଚୟା ସଂହରାପେନ୍ତିୟା ଅନାପତ୍ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଏତ୍ଥ ଚ ଲସୁଣେ ଚ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି (ୱଜିର। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୮୦୦) ପୋରାଣା।

ସମ୍ବାଧଲୋମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତଲଘାତକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତଲଘାତକେତି ମତ୍ଥକେ ପହାରଦାନେ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ତଲଂ ‘‘ମୁତ୍ତକରଣେ ପହାରଂ ଦେତୀ’’ତି (ପାଚି। ୮୦୪) ପଦଭାଜନିୟଂୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ମୁତ୍ତକରଣସ୍ସା’’ତି ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଆହ ‘‘ମୁତ୍ତକରଣସ୍ସ ତଲଘାତନେ’’ତି। ପୁରିମନୟେନେୱ ସାଣତ୍ତିକନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଅଞ୍ଞଂ ଆଣାପେନ୍ତିୟା ସାଣତ୍ତିକଂ।

ତଲଘାତକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଜତୁମଟ୍ଠକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୱତ୍ଥୁୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଜତୁମଟ୍ଠକେ’’ତି ଏତଂ ନିଦାନୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ୟଂ କିଞ୍ଚି ପନ ଦଣ୍ଡକଂ ପୱେସେନ୍ତିୟା ଆପତ୍ତିୟେୱ। ତେନାହ ‘‘କାମରାଗେନ ପନା’’ତିଆଦି।

ଜତୁମଟ୍ଠକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଉଦକସୁଦ୍ଧିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଆଦାତଙ୍କନ୍ତି ପୱେସେତଙ୍କଂ। ଅଗ୍ଗପଙ୍କନ୍ତି କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅଗ୍ଗପଙ୍କଂ। ତତିଯଂ ପଙ୍କଂ ପୱେସେତୀତି କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ତତିଯଂ ପଙ୍କଂ ପୱେସେତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୮୧୨) ''ଗମ୍ଭୀରତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଙ୍କାନଂ ଉପରି କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ପୱେସେନ୍ତିଯା ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି।

ଅତିଗମ୍ଭୀରଂଉଦକସୁଦ୍ଧିକଂ ଆଦିଯନୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଅତିଅନ୍ତୋ ପୱେସେତ୍ୱା ଉଦକଧୋୱନକରଣୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ଉଦକସୁଦ୍ଧିପଚ୍ଚଯେନ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିଯ ୩।୮୧୨) ପନ ସତିପି ଫସ୍ସସ୍ସାଦିଯନେ ଯଥାୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦେ ଅନାପତ୍ତି।

ଉଦକସୁଦ୍ଧିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଉପତିଟ୍ଠନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତକ୍କାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରେନାତି ତକ୍କଦଧିମତ୍ଥୁରସଖୀରାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ। ଯାଯ କାଯଚି ବୀଜନିଯାତି ଅନ୍ତମସୋ ଚୀୱରକଣ୍ଣଂ ଉପାଦାଯ ଯାଯ କାଯଚି ବୀଜନିଯା।

ଇମଂ ପିୱଥାତି ଇମଂ ପାନୀଯଂ ୱା ସୂପାଦିଂ ୱା ପିୱଥ। ଇମିନା ବୀଜଥାତି ଇମିନା ତାଲୱଣ୍ଟେନ ବୀଜଥ। ଦାପେନ୍ତିଯାତି ଅଞ୍ଞେନ ଉଭଯମ୍ପି ଦାପେନ୍ତିଯା।

ଉପତିଟ୍ଠନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଆମକଧଞ୍ଞସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଚେୱ ଭୋଜନଞ୍ଚ ପମାଣଂ, ତସ୍ମା। ନ କେୱଲଞ୍ଚେତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗହଣେଯେୱ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତି, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପନ ଅରଞ୍ଞତୋ ଆହରଣେପି ସୁକ୍ଖାପନେପି ୱଦ୍ଦଲିଦିୱସେ ଭଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ ଉଦ୍ଧନସଜ୍ଜନେପି କପଲ୍ଲସଜ୍ଜନେପି ଦବ୍ବିସଜ୍ଜନେପି ଦାରୂନି ଆଦାଯ ଅଗ୍ଗିକରଣେପି କପଲ୍ଲମ୍ହି ଧଞ୍ଞପକ୍ଖିପନେପି ଦବ୍ବିଯା ସଙ୍ଘଟ୍ଟନେସୁପି କୋଟ୍ଟନତ୍ଥଂ ଉଦୁକ୍ଖଲମୁସଲାଦିସଜ୍ଜନେସୁପି କୋଟ୍ଟନପପ୍ଫୋଟନଧୋୱନାଦୀସୁପି ଯାୱ ମୁଖେ ଠପେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହରଣତ୍ଥଂ ଦନ୍ତେହି ସଙ୍ଖାଦତି, ତାୱ ସବ୍ବପ୍ପଯୋଗେସୁ ଦୁକ୍କଟାନୀତି ଆହ ''ପଟିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଦନ୍ତେହି ସଂଖାଦନଂ, ତାୱ ପୁବ୍ବପ୍ପଯୋଗେସୁ ଦୁକ୍କଟାନୀ''ତି।

ଆମକଧଞ୍ଞସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ପଠମୌଚ୍ଚାରଛଡ୍ଡନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତିରୋକୁଟ୍ଟେତି ଘରକୁଟ୍ଟସ୍ସ ପରଭାଗେ। ତିରୋପାକାରେତି ପରିକ୍ଖେପପାକାରସ୍ସ ତିରୋଭାଗେ, ତେ ଚ ଖୋ କୁଟ୍ଟପାକାରା ଇଟ୍ଠକସିଲଦାରୂନଂ ୱସେନ ତିପ୍ପକାରାତି ଆହ ''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କୁଟ୍ଟସ୍ସ ୱା ପାକାରସ୍ସ ୱା ପରତୋ''ତି। ସବ୍ବାନିପେତାନି ଏକତୋ ଛଡ୍ଡେନ୍ତିଯାତି ଏତାନି ଚତ୍ତାରିପି ୱତ୍ଥୂନି ଏକତୋ ଛଡ୍ଡେନ୍ତିଯା। ପାଟେକ୍କଂ ପନ ଛଡ୍ଡେନ୍ତିଯା ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋ। ଆଣତ୍ତିଯମ୍ପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟଂ।

ପଠମୌଚ୍ଚାରଛଡ୍ଡନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଦୁତିଯୌଚ୍ଚାରଛଡ୍ଡନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଭିକ୍ଖୁନିଯାପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ଭିକ୍ଖୁଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ଅନିକ୍ଖିତ୍ତବୀଜେସୁ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୮୩୦) ପନ ଖେତ୍ତେସୁ କୋଣାଦୀସୁ ୱା ଅସଞ୍ଜାତରୋପିମେସୁ ଖେତ୍ତମରିଯାଦାଦୀସୁ ୱା ଛଡ୍ଡେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ମନୁସ୍ସାନଂ କଚୱରଛଡ୍ଡନଟ୍ଠାନେପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ଛଡ୍ଡିତଖେତ୍ତେତି ମନୁସ୍ସେସୁ ସସ୍ସଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଗତେସୁ ଛଡ୍ଡିତଖେତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି, ତତ୍ଥ ୱଟ୍ଟତି। ଯତ୍ଥ ପନ ‘‘ଲାୟିତମ୍ପି ପୁବ୍ବଣ୍ଣାଦି ପୁନ ଉଟ୍ଠହିସ୍ସତୀ’’ତି ରକ୍ଖନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଯଥାୱତ୍ଥୁକମେୱ। ସାମିକେ ଅପଲୋକେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଖେତ୍ତପାଲକା, ଆରାମାଦିଗୋପକା ଚ ସାମିକାୱ। ଇମିନା ଚ ସଙ୍ଘସନ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଛଡ୍ଡେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା, ନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୁସନ୍ତକେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସାରୁପ୍ପୱସେନ କାତବ୍ବଂ।

ଦୁତିଯୌଚ୍ଚାରଛଡ୍ଡନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ନଚ୍ଚଗୀତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ନଚ୍ଚନ୍ତି ନଟାଦଯୋ ୱା ନଚ୍ଚନ୍ତୁ, ସୋଣ୍ଡା ୱା ଅନ୍ତମସୋ ମୋରସୁୱମକ୍କଟାଦଯୋପି, ସବ୍ବମେତଂ ନଚ୍ଚମେୱ। ତେନାହ ‘‘ନଚ୍ଚନ୍ତି ଅନ୍ତମସୋ ମୋରନଚ୍ଚମ୍ପୀ’’ତି । ଗୀତନ୍ତି ନଟାଦୀନଂ ୱା ଗୀତଂ ହୋତୁ, ଅରିଯାନଂ ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ରତନତ୍ତଯଗୁଣୂପସଂହିତଂ ସାଧୁକୀଳିତଗୀତଂ ୱା, ଅନ୍ତମସୋ ‘‘ଦନ୍ତଗୀତମ୍ପି ଗାଯିସ୍ସାମା’’ତି ପୁବ୍ବଭାଗେ ଓକୂଜନ୍ତା କରୋନ୍ତି, ସବ୍ବମେତଂ ଗୀତମେୱ। ତେନାହ ‘‘ଗୀତନ୍ତି ଅନ୍ତମସୋ ଧମ୍ମଭାଣକଗୀତମ୍ପୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମଭାଣକଗୀତଂ ନାମ ଅସଞ୍ଞତଭିକ୍ଖୂନଂ ତଂ ତଂ ୱତ୍ତଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତିଦୀଘଂ କତ୍ୱା ଗୀତସ୍ସରେନ ଧମ୍ମଭଣନଂ, ତମ୍ପି ନେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ, ନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱଟ୍ଟତି। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଜୋତିକାଯ ଖୁଦ୍ଦକଟ୍ଠକଥାଯ (ଖୁ। ପା। ଅଟ୍ଠ। ୨।ପଚ୍ଛିମପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଧମ୍ମୂପସଂହିତଂ ଗୀତଂ ୱଟ୍ଟତି, ଗୀତୂପସଂହିତୋ ପନ ଧମ୍ମୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଧମ୍ମଂ ଭଣନ୍ତେନ ଜାତକୱତ୍ତାଦିଂ ତଂ ତଂ ୱତ୍ତଂ ଅୱିନାସେତ୍ୱା ଚତୁରସ୍ସେନ (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୪୯) ୱତ୍ତେନ ପରିମଣ୍ଡଲାନି ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି। ୱାଦିତନ୍ତି ତନ୍ତିବଦ୍ଧାଦିୱାଦନୀଯଭଣ୍ଡୱାଦିତଂ ୱା ହୋତୁ, କୁଟଭେରିୱାଦିତଂ ୱା ଅନ୍ତମସୋ ଉଦକଭେରିୱାଦିତମ୍ପି, ସବ୍ବମେୱେତଂ ୱାଦିତମେୱ। ତେନାହ ‘‘ୱାଦିତନ୍ତି ଅନ୍ତମସୋ ଉଦକଭେରିୱାଦିତ’’ନ୍ତି। ଯଂ ପନ ନିଟ୍ଠୁଭନ୍ତୀ ୱା ସାସଙ୍କେ ୱା ଠିତା ଅଚ୍ଛରିକଂ ୱା ଫୋଟେତି, ପାଣିଂ ୱା ପହରତି, ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତି। ଦସ୍ସନେନ ଚେତ୍ଥ ସୱନମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତଂ ୱିରୂପେକସେସନଯେନ। ଆଲୋଚନସଭାୱତାଯ ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ସୱନକିରିଯାଯପି ଦସ୍ସନସଙ୍ଖେପସବ୍ଭାୱତୋ ‘‘ଦସ୍ସନାଯ’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏତେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଦସ୍ସନାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା’’ତି। ଯତ୍ଥ ଠିତାତି ଏୱଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଠିତା।

ନନୁ ଚ ସଯଂନଚ୍ଚନାଦୀସୁ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ପାଳିଯଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ କଥଂ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି, ଇମିନା ପାଳିଯଂ ଅୱୁତ୍ତେପି ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ଏଳକଲୋମସଦିସାନୀତି ପନ ମାତିକାଗତପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସେୱ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବେସଂ ୱସେନ ପନ ଛସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଆରାମେ ଠତ୍ୱା’’ତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ସେସୌରିଯାପଥେହି ଯୁତ୍ତାଯ ପସ୍ସନ୍ତିଯା ଅନାପତ୍ତିଯା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ଇତରଥା ହି ନିସିନ୍ନାପି ପସ୍ସିତୁଂ ନ ଲଭେଯ୍ୟ। ‘‘ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିହାରତୋ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଯେୱ। ଆସନସାଲାଯ ନିସିନ୍ନା ପସ୍ସତି, ଅନାପତ୍ତି, ‘‘ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତି। ୱୀଥିଯଂ ଠତ୍ୱା ଗୀୱଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତିଯାପି ଆପତ୍ତିଯେୱ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସାପି ଏସେୱ ନଯୋ, ଆପତ୍ତିଭେଦୋୱ ନାନଂ।

ନଚ୍ଚଗୀତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଲସୁଣୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ରତ୍ତନ୍ଧକାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ରତ୍ତନ୍ଧକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅରହୋପେକ୍ଖାଯାତି ନରହୋଅସ୍ସାଦାପେକ୍ଖାଯ। ଅଞ୍ଞୱିହିତାଯାତି ରହୋଅସ୍ସାଦତୋ ଅଞ୍ଞୱିହିତାୱ ହୁତ୍ୱା ଞାତିଂ ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତିଯା, ଦାନେ ୱା ପୂଜାଯ ୱା ମନ୍ତେନ୍ତିଯା।

ରତ୍ତନ୍ଧକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨-୩। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋକାସଅଜ୍ଝୋକାସସଲ୍ଲପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦୁତିଯତତିଯାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋକାସଅଜ୍ଝୋକାସସଲ୍ଲପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଦୁତିଯିକୌୟ୍ୟୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ପୁରିମନଯେନେୱା''ତି ଇମିନା ''ସନ୍ତିଟ୍ଠେୟ୍ଯ ୱାତି ହତ୍ଥପାସେ ଠିତମତ୍ତାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ସଲ୍ଲପେୟ୍ଯ ୱାତି ତତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ଗେହସିକକଥଂ କଥେନ୍ତିଯାପି ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ, ନିକଣ୍ଣିକଂ ୱା ଜପ୍ପେୟ୍ଯାତି କଣ୍ଣମୂଲେ ଜପ୍ପେନ୍ତିଯାପି ପାଚିତ୍ତିଯମେୱା''ତି ଇମଂ ନଯଂ ଦସ୍ସେତି।

ଦୁତିଯିକୌୟ୍ୟୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଅନାପୁଚ୍ଛାପକ୍କମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଆସୀଦନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆସନନ୍ତି ଆହ ''ପଲ୍ଲଙ୍କସ୍ସୋକାସଭୂତେ''ତି, ଊରୁବଦ୍ଧାସନସ୍ସ ଓକାସେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୋୱସ୍ସକନ୍ତି ନିଵ୍ୱୋକାସଂ। ଅଜ୍ଝୋକାସେ ଉପଚାରନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋକାସେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥପ୍ପମାଣଂ ପଦେସଂ। ଗିଲାନାଯାତି ଯା ତାଦିସେନ ଗେଲଞ୍ଞେନ ଆପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି । ଆପଦାସୂତି ଘରେ ଅଗ୍ଗି ୱା ଉଟ୍ଠିତୋ ହୋତି, ଚୋରୋ ୱା, ଏୱରୂପେ ଉପଦ୍ଦୱେ ଅନାପୁଚ୍ଛା ପକ୍କମତି, ଅନାପତ୍ତି।

ଅନାପୁଚ୍ଛାପକ୍କମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଅନାପୁଚ୍ଛାଅଭିନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଧୁୱପଞ୍ଞତ୍ତେତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ନିଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତେ।

ଅନାପୁଚ୍ଛାଅଭିନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଅନାପୁଚ୍ଛାସନ୍ଥରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କୁଲାନୀତି କୁଲସ୍ସ ଘରାନି।

ଅନାପୁଚ୍ଛାସନ୍ଥରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ପରୌଜ୍ଝାପନକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଟ୍ଠମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ପରୌଜ୍ଝାପନକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ପରଅଭିସପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମନୁସ୍ସଦୋଭଗ୍ଗେନ ୱାତି ''କାଣା ହୋମି, କୁଣୀ ହୋମି, ଇତରା ୱା ଈଦିସା ହୋତୂ''ତିଆଦିନା ମନୁସ୍ସୱିରୂପଭାୱେନ। ଅତ୍ଥଧମ୍ମଅନୁସାସନିପୁରେକ୍ଖାରାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥପୁରେକ୍ଖାରାଯାତି ଅଟ୍ଠକଥଂ କଥେନ୍ତିଯା। ଧମ୍ମପୁରେକ୍ଖାରାଯାତି ପାଠଇଂ ୱାଚେନ୍ତିଯା। ଅନୁସାସନିପୁରେକ୍ଖାରାଯାତି ''ଇଦାନିପି ତ୍ୱଂ ଏଦିସା, ସାଧୁ ୱିରମସ୍ସୁ, ନୋ ଚେ ୱିରମସି, ଅଦ୍ଧା ପୁନ ଏୱରୂପାନି କମ୍ମାନି କତ୍ୱା ନିରଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସସି, ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସସୀ''ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୮୭୮) ଏୱଂ ଅନୁସାସନିଯଂ ଠତ୍ୱା ୱଦନ୍ତିଯା।

ପରଅଭିସପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ରୋଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦସମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ରୋଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ରତ୍ତନ୍ଧକାରୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ନଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ନଗ୍ଗାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଇଦନ୍ତି ଇଦଂ ଉଦକସାଟିକଚୀୱରଂ।

ଦୁତିୟଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ନଗ୍ଗାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଚୀୱରସିବ୍ବନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୱିସିବ୍ବେତ୍ୱାତି ୱିଜଟେତ୍ୱା। ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପମଣ୍ଡେତି ଧୁରେ ନିକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତେ, ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଚେପି ପଚ୍ଛା ସିବ୍ବତି, ଆପତ୍ତିୟେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚୀୱରସିବ୍ବନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ସଙ୍ଘାଟିଚାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''ଇଦଂମେ ଚୀୱରଂ ମହଗ୍ଘଂ ଈଦିସେ ଚୋରଭୟେ ନ ସକ୍କା ଧାରେତୁନ୍ତି ଏୱରୂପାସୁ ଆପଦାସୂ''ତି ଏତ୍ଥ ପାଠୋ। ସୋ ପନ କାକପଦସଞ୍ଜନିତମୋହେହି ଲେଖକେହି ଉପରିସିକ୍ଖାପଦେ ଲିଖିତୋ। କିଞ୍ଚାପି ତତ୍ଥ ଲିଖିତୋ, ଏତ୍ଥେୱ ପନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସଙ୍ଘାଟିଚାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରସଙ୍କମନୀୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଆପଦାସୁ ୱା ଧାରେତୀତି ସଚେ ଅପାରୁତଂ ୱା ଅନିୱତ୍ଥଂ ୱା ଚୋରା ହରନ୍ତି, ଏୱରୂପାସୁ ଆପଦାସୁ ଧାରେତି, ଅନାପତ୍ତି।

ଚୀୱରସଙ୍କମନୀୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଗଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପରିକ୍ଖାରେତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଥାଲକାଦୀନଂ ୱା ସପ୍ପିତେଲାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ। ''ସମଗ୍ଘକାଲେ ଦସ୍ସଥା''ତି ଏୱଂ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିୱାରେନ୍ତିଯାତି ''କିତ୍ତକଂ ଅଗ୍ଘନକଂ ଦାତୁକାମତ୍ଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୯୦୯) ''ଏତ୍ତକଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଆଗମେଥ ତାୱ, ଇଦାନି ୱତ୍ଥଂ ମହଗ୍ଘଂ, କତିପାହେନ କପ୍ପାସେ ଆହଟେ ସମଗ୍ଘଂ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଦସ୍ସଥା''ତି ଏୱଂ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିୱାରେନ୍ତିଯା।

ଗଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭-୧୦। ପଟିବାହନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିବାହନ୍ତିଯାତି ‘‘ଏକିସ୍ସା ଏକଂ ସାଟକଂ ନପ୍ପହୋତି, ଆଗମେଥ ତାୱ, କତିପାହେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତତୋ ଭାଜେସ୍ସାମା’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୯୧୫) ଏୱଂ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିବାହନ୍ତିଯା ଅନାପତ୍ତି।

ଅଟ୍ଠମନୱମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ସେସନ୍ତି ‘‘ଧମ୍ମିକେ ୱେମତିକାଯା’’ତିଆଦିକଂ ଅୱସେସଂ। ତତ୍ଥ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିବାହନ୍ତିଯାତି ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରୋ, କଥିନାନିସଂସମୂଲକୋ ମହାଲାଭୋ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୯୩୧) ଏୱରୂପଂ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିବାହନ୍ତିଯା ଅନାପତ୍ତି।

ପଟିବାହନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

୪। ତୁୱଟ୍ଟୱଗ୍ଗୋ

୧-୩। ଏକମଞ୍ଚତୁୱଟ୍ଟନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଠମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ୱୱତ୍ଥାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୯୪୦) ମଜ୍ଝେ କାସାୟଂ ୱା କତ୍ତରଯଟ୍ଠିଂ ୱା ଅନ୍ତମସୋ କାଯବନ୍ଧନମ୍ପି ଠପେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତୀନଂ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତିଯଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଏକମଞ୍ଚତୁୱଟ୍ଟନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪-୯। ନୌପଟ୍ଠାପନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପରିଯେସିତ୍ୱାଅଲଭନ୍ତିଯାତି ଅଞ୍ଞଂ ଉପଟ୍ଠାଯିକଂ ଅଲଭନ୍ତିଯା। ଗିଲାନାଯାତି ସଯଂ ଗିଲାନାଯ। ଆପଦାସୂତି ତଥାରୂପେ ଉପଦ୍ଦୱେ ସତି।

ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠସତ୍ତମ ଅଟ୍ଠମନୱମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ନୌପଟ୍ଠାପନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଚାରିକନପକ୍କମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଧୁରେ ନିକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତେତି ସଚେ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ପକ୍କମତି, ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତରାଯେ ସତୀତି ଦସୱିଧେସୁ ଅନ୍ତରାଯେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ସତି। ‘‘ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିକ୍ଖନ୍ତା, ନଦୀ ୱା ପୂରା, ୱନଦାହୋ ୱା ଆଗତୋ, ଚୋରା ୱା ମଗ୍ଗେ ହୋନ୍ତି, ମେଘୋ ୱା ଉଟ୍ଠହତି, ନିୱତ୍ତିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଚାରିକନପକ୍କମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତୁୱଟ୍ଟୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଚିତ୍ତାଗାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ରାଜାଗାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କୀଳଅନଚିତ୍ତସାଲନ୍ତି ନ ରଞ୍ଞୋଓ କୀଳଅନଚିତ୍ତସାଲଂ, ଅଥ ଖୋ ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ମନୁସ୍ସାନଂ କୀଳଅନତ୍ଥଂ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି କତସାଲଂ। ଏସ ନୟୋ ‘‘କୀଳଅନୌପଓନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁପି। ଯଥାହ ‘‘ରାଜାଗାରଂ ନାମ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ରଞ୍ଞୋ କୀଳଇତୁଂ ରମିତୁଂ କତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦିକୋ (ପାଚି। ୯୭୯) ଓିତ୍ଥାରୋ। ତତ୍ଥ କୀଳଅନୌପଓନନ୍ତି କୀଳଅନତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋନଗରେ କତଂ ଆରାମଂ। କୀଳଅନୁୟ୍ୟାନନ୍ତି ତଥେଓ ବହିନଗରେ କତଂ ଉୟ୍ୟାନଂ।

ରାଜାଗାରସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଆସନ୍ଦିପରିଭୁଞ୍ଜନସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

ଅତିକ୍କନ୍ତପ୍ପମାଣାତି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲତୋ ଅତିକ୍କନ୍ତପ୍ପମାଣପାଦକା। ଓୁତ୍ତୋତି ପଦଭାଜନିୟଂ ଓୁତ୍ତୋ। ‘‘ଅକପ୍ପିୟରୂପାକୁଲୋ ଅକପ୍ପିୟମଞ୍ଚୋ ପଲ୍ଲଙ୍କୋ’’ତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ମହାଓଗ୍ଗ ୩।୨୫୪) ସାରସମାସାଚରିୟୋ।

ଆସନ୍ଦିପରିଭୁଞ୍ଜନସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ସୁତ୍ତକନ୍ତନସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

ଉଜ୍ଜଓୁଜ୍ଜଓେତି ଉଗ୍ଗିରିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗିରିତ୍ୱା ଓେଠନେ। କନ୍ତିତସୁତ୍ତଂ କନ୍ତନ୍ତିୟାତି ଦସିକସୁତ୍ତାଦିଂ ସଙ୍ଘାଟେତ୍ୱା କନ୍ତନ୍ତିୟା, ଦୁକ୍କନ୍ତିତଂ ଓା ପଟିକନ୍ତନ୍ତିୟା।

ସୁତ୍ତକନ୍ତନସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଗିହିଓେୟ୍ୟାଓଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

ଅତ୍ତନୋ ଓେୟ୍ୟାଓଚ୍ଚକରସ୍ସ ଚାତି ସଚେପି ମାତାପିତରୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଯଂ କିଞ୍ଚି ବୀଜନିଂ ଓା ସମ୍ମୁଞ୍ଜନିଦଣ୍ଡକଂ ଓା କାରାପେତ୍ୱା ଓେୟ୍ୟାଓଚ୍ଚକରଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଯଂ କିଞ୍ଚି ଓା ପଚିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି।

ଗିହିଓେୟ୍ୟାଓଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫-୬। ଅଧିକରଣାଦିସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

ଅନନ୍ତରାୟିକିନୀତି ଦସଓିଧେସୁ ଅନ୍ତରାୟେସୁ ଏକେନାପି ଅନନ୍ତରାୟିକିନୀ। ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଓିନିଚ୍ଛିନନ୍ତୀ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱାଓ ଓିନିଚ୍ଛିନାତି।

ଛଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଓ।

ଅଧିକରଣାଦିସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଆଓସଥଚୀଓରସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

ଆପଦାସୂତି ମହଗ୍ଘଚୀଓରଂ ସରୀରତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ସୁପ୍ପଟିସାମିତମ୍ପି ଚୋରା ହରନ୍ତି, ଏଓରୂପାସୁ ଆପଦାସୁ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଓାସେନ୍ତିୟା ଅନାପତ୍ତି।

ଆଓସଥଚୀଓରସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଆଓସଥଓିହାରସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

କଓାଟବଦ୍ଧଓିହାରନ୍ତି ଦ୍ୱାରବଦ୍ଧଓିହାରଂ। ଗିଲାନାୟାତି ଓଚୀଭେଦଂ କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥାୟ। ଆପଦାସୂତି ରଟ୍ଠେ ଭିଜ୍ଜନ୍ତେ ଆଓାସେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏଓରୂପାସୁ ଆପଦାସୁ।

ଆଓସଥଓିହାରସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାପରିୟାପୁଣନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ହତ୍ଥିଆଦୀସୁପି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୧୦୧୫) ସିପ୍ପସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚେକଂ ୟୋଜେତବ୍ବୋ, ତଥା ଆଥବ୍ବଣାଦୀସୁ ମନ୍ତସଦ୍ଦୋ। ତତ୍ଥ ଥରୂତି ଖଗ୍ଗମୁଟ୍ଠି। ଆଥବ୍ବଣମନ୍ତୋ ନାମ ଆଥବ୍ବଣୱେଦୱିହିତୋ ପରୂପଘାତକରୋ ମନ୍ତୋ। ଖିଲନମନ୍ତୋ ନାମ ଦାରୁସାରଖିଲଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ପଥୱିୟଂ ପୱେସେତ୍ୱା ମାରଣମନ୍ତୋ। ଅଗଦପ୍ପୟୋଗୋ ନାମ ୱିସୟୋଜନଂ।

ତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାପରିୟାପୁଣନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାୱାଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଲେଖେତି ଲିଖସିପ୍ପେ। ଧାରଣାୟ ୱାତି ଧାରଣସତ୍ଥେ, ୟସ୍ମିଂ ୱୁତ୍ତନୟେନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତା ବହୂନିପି ଗନ୍ଥାନି ଧାରେନ୍ତି। ନାଗମଣ୍ଡଲାଦିକେତି ଏତ୍ଥ ନାଗମଣ୍ଡଲଂ ନାମ ସପ୍ପାନଂ ପୱେସନିୱାରଣତ୍ଥଂ ମଣ୍ଡଲବନ୍ଧମନ୍ତୋ।

ତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାୱାଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚିତ୍ତାଗାରୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଆରାମୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ଆରାମପୱିସନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସୀସାନୁଲୋକିକାୟାତି ସୀସଂ ଅନୁଲୋକେନ୍ତିୟା। ୟତ୍ଥ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ସନ୍ନିପତିତାତି ୟତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ପଠମତରଂ ସଜ୍ଝାୟନଚେତିୟୱନ୍ଦନାଦିଅତ୍ଥଂ ସନ୍ନିପତିତା। ଆପଦାସୂତି କେନଚି ଉପଦ୍ଦୁତା ହୋତି, ଏୱରୂପାସୁ ଆପଦାସୁ ପୱିସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଦୁତିୟଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଆରାମପୱିସନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩-୪। ଗଣପରିଭାସନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସେସନ୍ତି ''ଅଟ୍ଠଧମ୍ମଅନୁସାସନିପୁରେକ୍ଖାରାୟା''ତିଆଦିକଂ ଅୱସେସଂ। ତତ୍ଥ ଅନୁସାସନିପୁରେକ୍ଖାରାୟାତି ''ଇଦାନିପି ତ୍ୱଂ ବାଲା ଅବ୍ୟତ୍ତା''ତିଆଦିନା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୩୬) ନୟେନ ଅନୁସାସନିପକ୍ଖେ ଠତ୍ୱା ୱଦନ୍ତିୟା ଅନାପତ୍ତି।

ଚତୁତ୍ଥଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଗଣପରିଭାସନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। କୁଲମଚ୍ଛରିନୀସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

କୁଲେ ମଚ୍ଛରୋ କୁଲମଚ୍ଛରୋତି ପୁରିମସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ସକତ୍ଥେ ଇନୀପଚ୍ଚୟୋ, ତଂ କୁଲଂ ଅସ୍ସଦ୍ଧଂ ଅପ୍ପସନ୍ନନ୍ତି କୁଲସ୍ସ ଅଗୁଣଂ, ଅୟସଂ ୱା ଭାସନ୍ତିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତିୟାତି ''ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା''ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୪୩) ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅଗୁଣଂ, ଅୟସଂ ୱା ଭାସନ୍ତିୟା।

ସନ୍ତଂୟେୱଆଦୀନୱନ୍ତି କୁଲସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱା ସନ୍ତଂୟେୱ ଅଗୁଣଂ।

କୁଲମଚ୍ଛରିନୀସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬-୮। ଅଭିକ୍ଖୁକାୱାସାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂୱୁତ୍ତୋତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ଓୱାଦୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୪୪) ୱୁତ୍ତୋ।

ସତ୍ତମଟ୍ଠମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ଅଭିକ୍ଖୁକାୱାସାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯-୧୦। ଓୱାଦୂପସଙ୍କମନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉପୋସଥସ୍ସ ପୁଚ୍ଛନଂ ଉପୋସଥପୁଚ୍ଛା, ସାୱକପଚ୍ଚଯଂ, ରସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ କତ୍ୱା ''ଉପୋସଥପୁଚ୍ଛକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି ଆହ ''ଉପୋସଥପୁଚ୍ଛନ''ନ୍ତି। ଓୱାଦତ୍ଥାଯାତି ଓୱାଦଯାଚନତ୍ଥାଯ।

ଦସମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଓୱାଦୂପସଙ୍କମନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆରାମୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଗବ୍ଭିନୀୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ଗବ୍ଭିନୀଆଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଠମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଥନେ ଭୱଂ ଥଞ୍ଞଂ, ଖୀରଂ। ଯଂ ପାଯେତୀତି ଯଂ ଦାରକଂ ପାଯେତି।

ଗବ୍ଭିନୀଆଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ପଠମସିକ୍ଖମାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ''ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିଂ ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସାନି ଅୱୀତିକ୍କମ୍ମ ସମାଦାନଂ ସମାଦିଯାମି…ପେ… ୱିକାଲଭୋଜନା ୱେରମଣିଂ ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସାନି ଅୱୀତିକ୍କମ୍ମ ସମାଦାନଂ ସମାଦିଯାମୀ''ତି (ପାଚି। ୧୦୭୯) ପଦଭାଜନସମୀପେ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ। ଇମା ପନ ଛ ସିକ୍ଖାଯୋ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସାଯପି ପବ୍ବଜିତାଯ ଦାତବ୍ବାଯେୱ, ନ ଏତାସୁ ଅସିକ୍ଖିତା ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବା।

ପଠମସିକ୍ଖମାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪-୫। ଦୁତିଯସିକ୍ଖମାନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତା ଉପସମ୍ପଦାସମ୍ମୁତି ନ ଦିନ୍ନା ହୋତୀତି ପଦଭାଜନସମୀପେ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତା ଉପସମ୍ପଦାସମ୍ମୁତି ଞତ୍ତିଦୁତିଯାଯ କମ୍ମୱାଚାଯ ନ ଦିନ୍ନା ହୋତି।

ପଞ୍ଚମଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଦୁତିଯସିକ୍ଖମାନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬-୧୦। ଦୁତିୟଗିହିଗତାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦସୱସ୍ସାୟ ଗିହିଗତାୟ ସିକ୍ଖାସମ୍ମୁତିଂ ଦତ୍ୱା ପରିପୁଣ୍ଣଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସଂ ଉପସମ୍ପାଦେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ସତ୍ତମଅଟ୍ଠମନୱମଦସମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ଦୁତିୟଗିହିଗତାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଗବ୍ଭିନୀୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। କୁମାରିଭୂତୱଗ୍ଗୋ

୧-୫। ପଠମକୁମାରିଭୂତାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସବ୍ବପଠମା ଦ୍ୱେ ମହାସିକ୍ଖମାନାତି ଗବ୍ଭିନିୱଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତା ଦ୍ୱେ ସିକ୍ଖମାନା। ‘‘ସିକ୍ଖମାନା’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବାତି ସମ୍ମୁତିକମ୍ମାଦୀସୁ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବା। ‘‘ଗିହିଗତା’’ତିୱା ‘‘କୁମାରିଭୂତା’’ତି ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବାତି ସଚେ ୱଦନ୍ତି, କମ୍ମଂ କୁପ୍ପତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ପଠମକୁମାରିଭୂତାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬-୮। ଖୀୟନଧମ୍ମାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୱୁଟ୍ଠାପନସମ୍ମୁତିୟା ଯାଚିତାୟାତି ଉପସମ୍ପଦାସମ୍ମୁତିୟା ଯାଚିତାୟ।

ସତ୍ତମଟ୍ଠମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ଖୀୟନଧମ୍ମାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ସୋକାୱାସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଆଗଚ୍ଛମାନାତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ।

ସୋକାୱାସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଅନନୁଞ୍ଞାତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ତେସଂ ଅଜ୍ଝିଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତିୟାତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୧୬୩) ତେସଂ ମାତାଦୀନଂ ଅଜ୍ଝିଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତିୟା। ଅନନୁଞ୍ଞାତସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯଂ ୱାଚତୋ, କାୟୱାଚତୋ, ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ, କାୟୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ଚ ସମୁଟ୍ଠାତି, ତଂ ଅନନୁଞ୍ଞାତସମୁଟ୍ଠାନଂ। କଥଂ? ଅବ୍ଭାନକମ୍ମାଦୀସୁ କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ଖଣ୍ଡସୀମାୟଂ ନିସିନ୍ନା ‘‘ପକ୍କୋସଥ ସିକ୍ଖମାନଂ, ଇଧେୱ ନଂ ଉପସମ୍ପାଦେସ୍ସାମା’’ତି ଉପସମ୍ପାଦେତି, ଏୱଂ ୱାଚତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି। ‘‘ଉପସ୍ସୟତୋ ଉଟ୍ଠାୟ ଉପସମ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିୟା କାୟୱାଚତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି। ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଜାନିତ୍ୱା ୱୀତିକ୍କମଂ କରୋନ୍ତିୟା ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ, କାୟୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ଚ ସମୁଟ୍ଠାତି। ଅନନୁଜାନାପେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦନତୋ କିରିୟାକିରିୟଂ।

ଅନନୁଞ୍ଞାତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ପାରିୱାସିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଦାରୁଣନ୍ତି ପାପଂ। ପତିମାନେନ୍ତନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତଂ।

ପାରିୱାସିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ଅନୁୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଏକନ୍ତରିକନ୍ତି ଏକେନ ୱସ୍ସେନ ଅନ୍ତରିକଂ କତ୍ୱା।

ଅନୁୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩। ଏକୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ମାତିକାଯଂ ଏକଂ ୱସ୍ସଂ ଦ୍ୱେତି ଏକନ୍ତରିକେ ଏକେକସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଦ୍ୱେ। ଏକନ୍ତରିକଂ ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତିଯାତି ଇମସ୍ମିଂ ୱସ୍ସେ ଏକଂ, ପୁନ ଏକନ୍ତରିକଂ ଏକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତିଯା ଅନାପତ୍ତି।

ଏକୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

କୁମାରିଭୂତୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଛତ୍ତୁପାହନୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ଛତ୍ତୁପାହନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଛତ୍ତନ୍ତି "ଛତ୍ତଂ ନାମ ତୀଣି ଛତ୍ତାନି – ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ, କିଲଞ୍ଜଚ୍ଛତ୍ତଂ, ପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତଂ ମଣ୍ଡଲବଦ୍ଧଂ, ସଲାକବଦ୍ଧ"ନ୍ତି (ପାଚି। ୧୧୮୧) ଏୱଂ ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଛତ୍ତଂ। ତାଦିସଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱାତି ଗଚ୍ଛକଦ୍ଦମାଦୀସୁ ତଂ ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା।

ଛତ୍ତସ୍ସେୱାତି କଦ୍ଦମାଦୀନି ପତ୍ୱା ଉପାହନା ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଛତ୍ତସ୍ସେୱ ଧାରଣଂ। ଉପାହନାନଂଯେୱ ୱାତି ଗଚ୍ଛାଦୀନି ଦିସ୍ୱା ଛତ୍ତଂ ଅପନାମେତ୍ୱା ଉପାହନାନଂଯେୱ ଧାରଣଂ।

ଦୁତିଯଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଛତ୍ତୁପାହନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩-୫। ସଙ୍ଘାଣିଆଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସଙ୍ଘାଣିନ୍ତି କଟିଯଂ ଅନୁଭୱିତବ୍ବଂ ଆଭରଣଂ। ତେନାହ "ଯଂ କିଞ୍ଚି କଟୂପଗ"ନ୍ତି।

ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ।

ସଙ୍ଘାଣିଆଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ୱାସିତକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଗନ୍ଧୱାସିତକେନାତି ଗନ୍ଧପରିଭାୱିତେନ।

ୱାସିତକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭-୧୦। ଭିକ୍ଖୁନିଉମ୍ମଦାପନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଗିଲାନାୟାତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୦୮) ଅନ୍ତମସୋ ମଗ୍ଗଗମନପରିସ୍ସମେନାପି ଆବାଧିକାୟ। ଆପଦାସୂତି ଚୋରଭୟାଦିନା ସରୀରକମ୍ପନାଦୀସୁ।

ଅଟ୍ଠମନୱମଦସମେସୁ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି।

ଭିକ୍ଖୁନିଉମ୍ମଦାପନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ଅନାପୁଚ୍ଛାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଉପଚାରଂ ସନ୍ଧାୟାତି ସମନ୍ତା ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୂପଚାରଂ ସନ୍ଧାୟ।

ଅନାପୁଚ୍ଛାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଅନୋଦିସ୍ସାତି ''ଅମୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ପୁଚ୍ଛାମୀ''ତି ଏୱଂ ଅନିୟମେତ୍ୱା କେୱଲଂ ''ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ପୁଚ୍ଛାମି, ଅୟ୍ୟେ''ତି ଏୱଂ ୱତ୍ୱା।

ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩। ଅସଂକଚ୍ଚିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତିୟା ୱା ଓକ୍କମନ୍ତିୟା ୱାତି ଏତ୍ଥ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତିୟା ୱା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତିୟା ୱାତି ୟଥାକ୍କମଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆପଦାସୂତି ମହଗ୍ଘଂ ସଂକଚ୍ଚିକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତିୟା ଉପଦ୍ଦୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱରୂପାସୁ ଆପଦାସୁ।

ଅସଂକଚ୍ଚିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଛତ୍ତୁପାହନୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାୟ

ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିୟଂ

ଭିକ୍ଖୁନିପାତିମୋକ୍ଖେ ପାଚିତ୍ତିୟୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅସାଧାରଣସମୁଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନା

ଅଚିତ୍ତକାନୀତି (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ପାଚିତ୍ତିୟ ୩।୧୨୧୪) ''ନଚ୍ଚ''ନ୍ତିଆଦିନା ଅଜାନିତ୍ୱା ଦସ୍ସନାଦିଂ କରୋନ୍ତିୟା ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ୱତ୍ଥୁଅଜାନନଚିତ୍ତେନ ଅଚିତ୍ତକାନି। ଲୋକୱଜ୍ଜାନୀତି ''ନଚ୍ଚ''ନ୍ତିଆଦିନା ଜାନିତ୍ୱା ଦସ୍ସନାଦିଂ କରୋନ୍ତିୟା ଅକୁସଲେନେୱ ଆପଜ୍ଜନତୋ ଲୋକୱଜ୍ଜାନି। ତେନାହ ''ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ''ତିଆଦି ସଚିତ୍ତକାନୀତି ''ଚୋରୀ''ତିଆଦିନା ୱତ୍ଥୁଂ ଜାନିତ୍ୱା କରଣେଯେୱ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ସଚିତ୍ତକାନି। ଉପସମ୍ପଦାଦୀନଂ ଏକନ୍ତାକୁସଲଚିତ୍ତେନେୱ ଅକତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜାନି। ''ଇଧ ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକତା ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନାଜାନନତାୟ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱତ୍ଥୁଜାନନାଜାନନତାୟ ଗହେତବ୍ବା''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ଅସାଧାରଣସମୁଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାଟିଦେସନୀୟକଣ୍ଡଂ

୨। ତେଲୱିଞ୍ଞାପନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ପାଠଇୟଂଅନାଗତେସୁ ପନ ଅଟ୍ଠସୁପୀତି ପାଠଇମୁତ୍ତକେସୁ ସପ୍ପିଆଦୀସୁ ଅଟ୍ଠସୁପି।

ତେଲୱିଞ୍ଞାପନାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାୟ

ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିୟଂ

ଭିକ୍ଖୁନିପାତିମୋକ୍ଖେ ପାଟିଦେସନୀୟୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧। ପରିମଣ୍ଡଲାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ସେଖିୟାନି ଚେୱାତି ପଞ୍ଚସତ୍ତତି ସେଖିୟାନି ଚେୱ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି ଇମିନା ୟସ୍ମା ତାଦିସଂୟେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛୟଂ ୱିଦୂ ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିସୁଂ ତେସଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ୟା ୱୁତ୍ତା, ସା ଇଧାପି ୱୁତ୍ତାୟେୱାତି ଦସ୍ସେତି।

ପରିମଣ୍ଡଲାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟା ପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନାୟ

ୱିନୟତ୍ଥମଞ୍ଜୂସାୟଂ ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନିୟଂ

ଭିକ୍ଖୁନିପାତିମୋକ୍ଖୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନକଥାୱଣ୍ଣନା

ୟଂ ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ୱଣ୍ଣନଂ ଆରଭିନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ମହାୱିହାରୱାସୀନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପୁରିମପଚ୍ଛିମପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାହି ୱାତି ଚ। ପାଠଇୟତ୍ଥଞ୍ଚ କେୱଲନ୍ତି ସକଲଂ ପାଠଇଅତ୍ଥଞ୍ଚ, ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥାତି ଏତିସ୍ସଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟଂ। ୟସ୍ମା ନ ହି ଅତ୍ଥୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ୟନ୍ତି ୟଂ ପଦଂ। ସୀହଠଅଟ୍ଠକଥାନୟନ୍ତି ସୀହଠଅମାତିକଟ୍ଠକଥାନୟଂ। ଅଟ୍ଠକଥାସାରନ୍ତି ସୀହଠଅମାତିକଟ୍ଠକଥାୟଂ ଅତ୍ଥସାରଂ, ଅଥ ୱା ୱିନୟଟ୍ଠକଥାସୁ ଅତ୍ଥସାରଂ। ତେନେତଂ ଦସ୍ସେତି – ସୀହଠଅମାତିକଟ୍ଠକଥାୟଂ ଅତ୍ଥସାରଂ ଆଦାୟ ଇମଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିନୟଟ୍ଠକଥାସୁପି ଇଧ ୱିନିଚ୍ଛୟେ ୟୋଗକ୍ଖମଂ ଅତ୍ଥସାରଂ ଆଦାୟେୱ ଅକାସିନ୍ତି।

ଇଦାନି ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖାଧିଗମାୟ ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପରିଣାମେନ୍ତୋ ‘‘ୟଥା ଚ ନିଟ୍ଠଂ ସମ୍ପତ୍ତା’’ତିଆଦିଗାଥାଦ୍ୱୟମାହ। କଲ୍ୟାଣନିସ୍ସିତାତି କୁସଲନିସ୍ସିତା। ସବ୍ବସତ୍ତାନନ୍ତି କାମାୱଚରାଦିଭେଦାନଂ ସବ୍ବେସଂ ସତ୍ତାନଂ।

ନିଗମନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନକଥା

ଏତ୍ତାୱତା ଚ –

୧।

ଲଙ୍କିସ୍ସରୋ ଯୋ ୱିଜିତାରିରାଜୋ;

ରାଜା ପରକ୍କନ୍ତଭୁଜୋ ଯସସ୍ସୀ;

ତିଧାଗତଂ ସୀହଳଅମେକରଜ୍ଜଂ;

ଅକା ନିକାଯଞ୍ଚ ତଥା ସମଗ୍ଗଂ।

୨।

ପୁରେ ପୁଲତ୍ଥିମ୍ହି ୱରେ ପୁରାନଂ;

ମଜ୍ଝମ୍ହି ନାନାରତନାକରାନଂ;

ଅନନ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଭରାଭିରାମେ;

ୱରାଚଲୁତ୍ତଙ୍ଗଘରାଭିରାମେ।

୩।

ଅଭେଜ୍ଜପାକାରସୁଗୋପୁରସ୍ମିଂ ;

ନିରାକୁଲାନେକକୁଲାକୁଲସ୍ମିଂ;

ମୁନିନ୍ଦଦାଠଙ୍କୁରୱାସଭୂତେ;

ଯୋ ଲୋଚନାନନ୍ଦୱହେ ୱସନ୍ତେ।

୪।

ସୁଫୁଲ୍ଲିତମ୍ଭୋରୁହସାଦୁସୀତ

ପସନ୍ନନୀରେହି ଜଲାସଯେହି;

ସୁପୁପ୍ଫିତାନେକକଦମ୍ବଜମ୍ବୁ-

ପୁନ୍ନାଗନାଗାଦିହି ୱାଭିରମ୍ମେ।

୫।

ସୁଧାୱଦାତେହି ମନୋହରେହି;

ପାକାରପନ୍ତୀହି ଚ ଗୋପୁରେହି;

ୱିକିଣ୍ଣମୁତ୍ତାଫଲସନ୍ନିଭେହି;

ୱିଲୋକନୀଯେହି ସୁଧାତଲେହି।

୬।

କତ୍ୱାନ ପାସାଦସହସ୍ସରମ୍ମେ;

ତହିଂ ତହିଂ ପୀତିକରେ ୱିହାରେ;

ମହାଦଯୋ ଜେତୱନାଦଯୋପି;

ସୁସଂଯମାନଂ ଯତିନଂ ଅଦାସି।

୭।

ଯୋ ସାଦୁଭୂତଂ ଚତୁପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ;

ଗୁଣପ୍ପସନ୍ନୋ ସମଣେସୁ ତେସୁ;

ନିଚ୍ଚଂ ମହୋଘଂ ୱିଯ ୱଡ୍ଢଯନ୍ତୋ;

ଯୋଜେତି ତେ ଗନ୍ଥୱିପସ୍ସନାସୁ।

୮।

କାରିତେସୁ ୱିହାରେସୁ, ତେନ ତେସୁ ଯସସ୍ସିନା;

ରମ୍ମୋ ଯୋ ପଚ୍ଛିମାରାମୋ, ପୁପ୍ଫାରାମାଦିସୋଭିତୋ।

୯।

ପରିୱେଣମ୍ହି ନାମେନ, ତହିଂ ଚୋଳଅକୁଲନ୍ତିକେ;

ପାସାଦେ ଦସ୍ସନୀଯମ୍ହି, ୱସନ୍ତୋ କରୁଣାପରୋ।

୧୦।

ସିସ୍ସୋ ସସୀକରସ୍ୱଚ୍ଛ-ସୀଲାଚାରସ୍ସ ଧୀମତୋ;

ସାରିପୁତ୍ତମହାଥେର-ମହାସାମିସ୍ସ ତାଦିନୋ।

୧୧।

ଧୀରାନେକଗୁଣୋଘେନ, ଥେରେନ ସୁଚିୱୁତ୍ତିନା;

ୱିନଯଟ୍ଠିତିକାମେନ, ସୁମେଧେନାଭିଯାଚିତୋ।

୧୨।

ସୋ ବୁଦ୍ଧନାଗତ୍ଥେରୋହଂ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରମଂ ହିତଂ;

ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, ଯତୀନଂ ସମଯାନୁଗଂ।

୧୩।

ୱିନଯତ୍ଥାଦିମଞ୍ଜୂସଂ , ଲୀନତ୍ଥସ୍ସ ପକାସନିଂ;

ମାତିକଟ୍ଠକଥାଯେମଂ, ଅକାସିଂ ସାଧୁ ୱଣ୍ଣନଂ।

୧୪।

ସାଯଂ ସୁବୋଧା ବୁଧୱଣ୍ଣନୀଯା;

ସଂୱଣ୍ଣନା ସତ୍ତସହସ୍ସମତ୍ତା;

ନିରାକରୋନ୍ତୀ ୱିନଯମ୍ହି ମୋହଂ;

ତମଂ ଚରନ୍ତୀ ସସି ଖେୱ ଭାତୁ।

୧୫।

ଆକଙ୍ଖମାନେନ ପରତ୍ଥମିଟ୍ଠଂ;

ମହତ୍ଥସାରଂ ସୁୱିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚ;

ସଂୱଣ୍ଣନଂ ସାଧୁ ପକୁବ୍ବତା ଯଂ;

ଚିତଂ ମଯା ପୁଞ୍ଞମନପ୍ପଭୂତଂ।

୧୬।

ପୁଞ୍ଞେନ ତେନାଚିତଦାନସୀଲ-

ମଯାଦିନାନେକୱିଧେନ ଚେୱ;

ସତ୍ତା ଅନୀଘା ସୁଖିନୋ ଅୱେରା;

ପପ୍ପୋନ୍ତୁ ସବ୍ବେ ସୁଗତିଂ ସିୱଞ୍ଚ।

୧୭।

ସଦ୍ଧିଂ ଯଥୋପଦ୍ଦୱମନ୍ତରେନ;

ଗତା ହି ଲୀନତ୍ଥପଦୀପନୀଯଂ;

ତଥା ଜନାନଂ ଅପି ଧମ୍ମଯୁତ୍ତା;

ମନୋରଥା ସିଦ୍ଧିମୁପେନ୍ତୁ ନିଚ୍ଚଂ।

୧୮।

କାଲେ ପୱସ୍ସନ୍ତୁ ସଦା ପଯୋଦା;

ଧମ୍ମେନ ପାଲେନ୍ତୁ ମହିଂ ମହିନ୍ଦା;

ସତ୍ତା ପସନ୍ନା ରତନତ୍ତଯସ୍ମିଂ;

ଦାନାଦିପୁଞ୍ଞ୍ଞାଭିରତା ଭୱନ୍ତୂତି।

ୱିନଯତ୍ଥମଞ୍ଜୂସା ଲୀନତ୍ଥପ୍ପକାସନୀନାମିକାକଙ୍ଖାୱିତରଣୀଅଭିନୱଟୀକା ନିଟ୍ଠିତା।